Kemenesaljai Digitális Könyvtár
2017.06.29. 11:40

A CELLDÖMÖLKI JÁRÁS MÜVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEINEK

25 éves

K R Ó N I K Á J A

KRESZNERICS FERENC KÖNYVTÁR
CELLDÖMÖLK
17348

Celldömölki Járási Tanács VB.
Művelődésügyi Osztálya
197o.

E L Ő S Z Ó

Az 197o-es jubileumi év során valamennyi községünk krónikát készitett az eltelt 25 évről, amely 1945-tel vette kezdetét és történelmünknek legkiemelkedőbb szakaszává vált. E krónikákban megfogalmazták a gazdasági, társadalom-politikai változásokat. Gazdag tartalommal összegezik negyedszázados fejlődésünket. E könyvben, amit most közre adunk, kisérletet tettünk a járás müvelődési intézményei 25 éves fejlő - désének egybefoglalására és társadalmi életünk kulturterületének krónikáját a jubileumi év tiszteletére nyujtjuk át.

A gazdasági átalakulás, a társadalmi struktura megvál - tozása, nem maradt hatás nélkül a kulturális élet területén sem. Itt is maradandó alkotások születtek. Lehetőséget kivánunk adni, hogy egybefoglalva, de mégis intézményenként külön-külön is az érdeklődők kezébe kerüljön a kultura izgal - mas krónikája. A leirt dolgozatok, tanulmányok bizonyitó erővel hatnak olyan alapvető kérdésekben, mint a burzsoázia müvelődési monopóliumának felszámolása, az iskolák, kulturális intézmények állami kézbe kerülése, az uj tudományágak térhóditása az iskolában és a népmüvelésben.

Az eltelt 25 év uj lehetőségeket teremtett a technikai feltételek biztositásában, a müvelődésügy tartalmi kibonta - kozásában is. Tért hóditott a marxista-leninista társadalom tudomány, egyre jobban áthatotta az iskolai nevelőmunkát, uj korszakot teremtett az iskolán kivüli népmüvelésben. Lényegében átfogó képet ad a változásokról a tudat területén, amit mi a kulturforradalom alatt értünk.

A járás müvelődési intézményeinek 25 éves krónikáját a Járási Tanács Müvelődésügyi Osztálya kezdeményezte, megirá - sát iskoláink kollektivái, tanárok és igazgatók, valamint a kulturotthonok vezetői végezték el. Ezuton is megköszönjük fáradságos munkájukat. Bizunk abban, hogy az olvasók tetszését megnyeri ez a tartalmas krónika, az utókor pedig hálás

Az 1848-49. szabadságharc honvédei között is voltak celliek. Az 184o-es évektől kezdve találkozunk községünk uj nevével Kis Cellel. 19o7-ben, Nemesdömölkkel való egyesülésekor kapja meg hivatalosan a ma is érvényben lévő Celldömölk nevet. Későbbi fejlődésében nagy szerepet játszott a vasuti gócpont létrehozása.

Az elemi iskolai oktatás megindulásáról 1698-ból származnak az első nyomok. Kató püspök 1698-i egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint: A falu keleti végén van az iskolaépület, amely valamikor akol volt. A tanitó Füztői Benedek, aki evangélikus, de a katolikus gyerekeket is tanitotta. A lakosok / katolikus és evangélikus egyformán / dolga az iskolaépület karbantartása

1781-ben Szily János püspök jegyzőkönyvéből: Pórdömök és Nemesdömök vegyesnyelvü -német-magyar -. 293 felnőtt és 52 gyermek van Pórdömökön, - 2o1 felnőtt és 72 gyermek van Nemesdömökön. Játékmester vagy tanitómester - formálisan vagyis kifejezetten tanitó nincs,- ennek a helyét az apátsági rezidencián müködő muzsikusok egyike tölti be: Höller Tamás osztrák származásu, 45 éves, csak németül tud, és már 7 éve itt tanit saját nyelvén, nincs mellette segédtanitó /preceptor/. Jövödelme semmi, a gyerekek tanitásáért fejenként 12 krajcárt kap egy-egy szorgalmi évre. - Nemesdömökön nincs saját tanitó -játékmester, hanem annak szerepét ellátja egy másik apátsági székhelyü muzsikus, kinek Deső József a neve, magyar, győri származásu, németül is tud. Majdnem 2o éve szolgál, s semmi jövedelme sincs, a gyermekek tanitásáért sem kap semmit.-

Tehát kb. 178o-tól az apátsági kántor egyben a tanitó is. Kántori javadalma évi 9o forint, lakás és a gyermekek után némi fizetés. 18o4-ben és 1813-ban rendezi az apátság és a község a kántortanitó ügyét. Mint kántor kapja a régi fizetését, mint jegyző-tanitó - a községtől 14o forintot, lakást,,kertet, s minden gyermek után 8 forintot. Ekkor már segédtanitó is müködik. - 1862-ben épül fel az uj iskolaház, és 1872 óta választották szét a tanitói hivatalt a jegyzőségtől.-Az első jegyző-tanitó Stirzl Péter/1789 előtt/,őt Kutasy Imre követi 1789-91. között. 1796-ban Stirzl János, 18o6-ban Fischer Lipót, 18o9-ben ismét Stirzl János a tanitó.Majd Kunkel Károly, Csutor Ignác, Peternics Mihály,Vehofsics Ferenc, 1832-36 között Mittelmayer József.- 1836. Szt. György napjától 1872-ig Polczer Mi-

Az 1848-49. szabadságharc honvédei között is voltak celliek. Az 184o-es évektől kezdve találkozunk községünk uj nevével Kis Cellel. 19o7-ben, Nemesdömölkkel való egyesülésekor kapja meg hivatalosan a ma is érvényben lévő Celldömölk nevet. Későbbi fejlődésében nagy szerepet játszott a vasuti gócpont létrehozása.

Az elemi iskolai oktatás megindulásáról 1698-ból származnak az első nyomok.Kató püspök 1698-i egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint: A falu keleti végén van az iskolaépület, amely valamikor akol volt. A tanitó Füztői Benedek, aki evangélikus,de a katolikus gyerekeket is tanitotta. A lakosok / katolikus és evangélikus egyformán / dolga az iskolaépület karbantartása

1781-ben Szily János püspök jegyzőkönyvéből:Pórdömök és Nemesdömök vegyesnyelvü -német-magyar -. 293 felnőtt és 52 gyermek van Pórdömökön, - 2ol felnőtt és 72 gyermek van Nemesdömökön. Játékmester vagy tanitómester - formálisan vagyis kifejezetten tanitó nincs,- ennek a helyét az apátsági rezidencián müködő muzsikusok egyike tölti be: Höller Tamás osztrák származásu, 45 éves, csak németül tud, és már 7 éve itt tanit saját nyelvén, nincs mellette segédtanitó /preceptor/. Jövödelme semmi, a gyerekek tanitásáért fejenként 12 krajcárt kap egy-egy szorgalmi évre. - Nemesdömökön nincs saját tanitó -játékmester, hanem annak szerepét ellátja egy másik apátsági székhelyü muzsikus, kinek Deső József a neve, magyar, győri származásu, németül is tud. Majdnem 2o éve szolgál, s semmi jövedelme sincs, a gyermekek tanitásáért sem kap semmit.-
Tehát kb. 178o-tól az apátsági kántor egyben a tanitó is. Kántori javadalma évi 9o forint, lakás és a gyermekek után némi fizetés. 18o4-ben és 1813-ban rendezi az apátság és a község a kántortanitó ügyét. Mint kántor kapja a régi fizetését, mint jegyző-tanitó - a községtől 14o forintot, lakást,,kertet, s minden gyermek után 8 forintot. Ekkor már segédtanitó is müködik. - 1862-ben épül fel az uj iskolaház, és 1872 óta választották szét a tanitói hivatalt a jegyzőségtől.-Az első jegyző-tanitó Stirzl Péter/1789 előtt/,őt Kutasy Imre követi 1789-91. között. 1796-ban Stirzl János, 18o6-ban Fischer Lipót, 18o9-ben ismét Stirzl János a tanitó.Majd Kunkel Károly, Csutor Ignác, Peternics Mihály,Vehofsics Ferenc, 1832-36 között Mittelmayer József.- 1836. Szt. György napjától 1872-ig Polczer Mi-

Az 1848-49. szabadságharc honvédei között is voltak celliek. Az 184o-es évektől kezdve találkozunk községünk uj nevével Kis Cellel. 19o7-ben, Nemesdömölkkel való egyesülésekor kapja meg hivatalosan a ma is érvényben lévő Celldömölk nevet. Későbbi fejlődésében nagy szerepet játszott a vasuti gócpont létrehozása.

Az elemi iskolai oktatás megindulásáról 1698-ból származnak az első nyomok. Kató püspök 1698-i egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint: A falu keleti végén van az iskolaépület, amely valamikor akol volt. A tanitó Füztői Benedek, aki evangélikus, de a katolikus gyerekeket is tanitotta. A lakosok / katolikus és evangélikus egyformán / dolga az iskolaépület karbantartása

1781-ben Szily János püspök jegyzőkönyvéből: Pórdömök és Nemesdömök vegyesnyelvü -német-magyar -. 293 felnőtt és 52 gyermek van Pórdömökön, - 2o1 felnőtt és 72 gyermek van Nemesdömökön. Játékmester vagy tanitómester - formálisan vagyis kifejezetten tanitó nincs,- ennek a helyét az apátsági rezidencián müködő muzsikusok egyike tölti be: Höller Tamás osztrák származásu, 45 éves, csak németül tud, és már 7 éve itt tanit saját nyelvén, nincs mellette segédtanitó /preceptor/. Jövödelme semmi, a gyerekek tanitásáért fejenként 12 krajcárt kap egy-egy szorgalmi évre. - Nemesdömökön nincs saját tanitó -játékmester, hanem annak szerepét ellátja egy másik apátsági székhelyü muzsikus, kinek Deső József a neve, magyar, győri származásu, németül is tud. Majdnem 2o éve szolgál, s semmi jövedelme sincs, a gyermekek tanitásáért sem kap semmit.-

Tehát kb. 178o-tól az apátsági kántor egyben a tanitó is. Kántori javadalma évi 9o forint, lakás és a gyermekek után némi fizetés. 18o4-ben és 1813-ban rendezi az apátság és a község a kántortanitó ügyét. Mint kántor kapja a régi fizetését, mint jegyző-tanitó - a községtől 14o forintot, lakást,,kertet, s minden gyermek után 8 forintot. Ekkor már segédtanitó is müködik. - 1862-ben épül fel az uj iskolaház, és 1872 óta választották szét a tanitói hivatalt a jegyzőségtől.-Az első jegyző-tanitó Stirzl Péter/1789 előtt/,őt Kutasy Imre követi 1789-91. között. 1796-ban Stirzl János, 18o6-ban Fischer Lipót, 18o9-ben ismét Stirzl János a tanitó.Majd Kunkel Károly, Csutor Ignác, Peternics Mihály,Vehofsics Ferenc, 1832-36 között Mittelmayer József.- 1836. Szt. György napjától 1872-ig Polczer Mi-

Az 1848-49. szabadságharc honvédei között is voltak celliek. Az 184o-es évektől kezdve találkozunk községünk uj nevével Kis Cellel. 19o7-ben, Nemesdömölkkel való egyesülésekor kapja meg hivatalosan a ma is érvényben lévő Celldömölk nevet. Későbbi fejlődésében nagy szerepet játszott a vasuti gócpont létrehozása.

Az elemi iskolai oktatás megindulásáról 1698-ból származnak az első nyomok.Kató püspök 1698-i egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint: A falu keleti végén van az iskolaépület, amely valamikor akol volt. A tanitó Füztői Benedek, aki evangélikus,de a katolikus gyerekeket is tanitotta. A lakosok / katolikus és evangélikus egyformán / dolga az iskolaépület karbantartása

1781-ben Szily János püspök jegyzőkönyvéből:Pórdömök és Nemesdömök vegyesnyelvü -német-magyar -. 293 felnőtt és 52 gyermek van Pórdömökön, - 2ol felnőtt és 72 gyermek van Nemesdömökön. Játékmester vagy tanitómester - formálisan vagyis kifejezetten tanitó nincs,- ennek a helyét az apátsági rezidencián müködő muzsikusok egyike tölti be: Höller Tamás osztrák származásu, 45 éves, csak németül tud, és már 7 éve itt tanit saját nyelvén, nincs mellette segédtanitó /preceptor/. Jövödelme semmi, a gyerekek tanitásáért fejenként 12 krajcárt kap egy-egy szorgalmi évre. - Nemesdömökön nincs saját tanitó -játékmester, hanem annak szerepét ellátja egy másik apátsági székhelyü muzsikus, kinek Deső József a neve, magyar, győri származásu, németül is tud. Majdnem 2o éve szolgál, s semmi jövedelme sincs, a gyermekek tanitásáért sem kap semmit.-

Tehát kb. 178o-tól az apátsági kántor egyben a tanitó is. Kántori javadalma évi 9o forint, lakás és a gyermekek után némi fizetés. 18o4-ben és 1813-ban rendezi az apátság és a község a kántortanitó ügyét. Mint kántor kapja a régi fizetését, mint jegyző-tanitó - a községtől 14o forintot, lakást,,kertet, s minden gyermek után 8 forintot. Ekkor már segédtanitó is müködik. - 1862-ben épül fel az uj iskolaház, és 1872 óta választották szét a tanitói hivatalt a jegyzőségtől.-Az első jegyző-tanitó Stirzl Péter/1789 előtt/,őt Kutasy Imre követi 1789-91. között. 1796-ban Stirzl János, 18o6-ban Fischer Lipót, 18o9-ben ismét Stirzl János a tanitó.Majd Kunkel Károly, Csutor Ignác, Peternics Mihály,Vehofsics Ferenc, 1832-36 között Mittelmayer József.- 1836. Szt. György napjától 1872-ig Polczer Mi-

lesz érte, mert betekintést kap a szocialista hazáért folytatott küzdelembe, egy olyan alapvető területen, mint az emberi tudatformálás nehéz, küzdelmes világa.

Ajánlom a krónika elolvasását, felhasználását járásunk minden dolgozójának, gazdasági, társadalmi és kulturális intézményeinek egyaránt.

Celldömölk, 197o. augusztus

Dala József

a VB. elnöke

ÁLTALÁNOS ISKOLA BOBA

Összeállitotta: Hegyi Ernő
ig. helyettes

A község eredetéről:

A község eredete a XIII. századig nyulik vissza. Ebben a században már létezhetett a sokat emlegetett Vadas Üllés, vagy Vadászüllés, később Bucsfa, a mai bobai és nemeskocsi temetők régi helyén, mely községet 1563-ban uj adományként kapta a Móritz-család. A hagyomány ebbe a 13. századba viszi vissza IV. Béla korára Boba község eredetét azt tartva, hogy IV. Bélának volt egy Bobay /Babay/ nevü vitéze, aki vitézségének jutalmául ajándékba kapta a királyától azt a területet,ahol ma Boba fekszik a határával együtt.

Az ő nevéhez füződik a község keletkezése, az ő leszármazói között emlegetnek ma is élő több családot /Bobay,Győrffy, Lórántffy, Porkoláb családokat/. Az ősi bobai birtokon 1407-ben osztozik a Bobay-család, mely 1418-ban Zsigmondtól nemesi levelet kap.

Bár a község nagybirtokosai a 15.században már nemesi oklevél birtokosai - az utóbbi évszázad településrendszerére nagyban jellemző a népvándorlás.

A faluban élő családok között 16 család nagyobb vagyonnal rendelkezett / a leggazdagabb Mórocz család, ki 150 kat. hold földdel rendelkezett/. Ezen most is élő családok ősei tekinthetők a település régi lakóinak, a falu nagyobb részének lakói pedig bevándorlók / a falu népies nyelvén jött-ment, azaz "gyüttment". A falu lakóinak zöme szegényebb sorsu család, kiket a község gazdagabb családai cselédjüknek hozták be. A cselédek a gazdájuktól természetbeni juttatásokat /gabona,cselédlakás/ kaptak -jónéhány cselédlakás kisebb-nagyobb átalakitással még ma is lakott.A cselédek életkörülményei nagyon rosszak voltak. Látástól-vakulásig dolgoztak. Fő eledelük a krumpli volt; a község jellegzetes tájeledele a cicege. /reszelt nyers krumpli, hagymásan, ha volt kevés zsirral, néha aludttejjel összesütve/. A cselédlakások is elhanyagolt állapotban voltak,

faluk tömésfal, zsuppfedelesek, 1 szobásak közös konyhával, nyilt szabad kéményesek. A földes szobában több család lakott együtt sok gyermekkel.

Ilyen gazdasági tényezők következtében a község iskolájával kevesen törődtek -a rendszeres iskolábajárásra csak a módosabb családok gyermekei gondolhattak. A cselédek gyermekei ruhátlanság, lábbeli hiány miatt nem jártak iskolába. pl. 1922-23. év osztálynaplóban Orbán Mári II. osztályos tanulónál a következő megjegyzés található:"Ruhátlanság miatt nem járt. 269 félnapot mulasztott.", avagy Németh Anna, kinél hasonló megjegyzés van.

Mivelhogy a faluban ősidőktől fogva nincs összeforrott gazdasági, közösségi és társadalmi egység, kihatásai még napjainkban is érezhetők a müvelődéspolitika terén. A jelenlegi iskola tantestületére, a falu értelmiségére hárul a községben a kulturális élet, az általános müveltségi szinvonal emelése.

A község lakossága:	1869-ben	766 fő
	19oo-ban	963 "
	192o-ban	1o78 "
	1941-ben	9o4 "
	1949-ben	924 "
	196o-ban	969 "

Az i s k o l á r ó l :

Iskolája /iskolaépülete/ a községnek már 1782-ben volt. Az iskola már a templomépités előtt, 1782-ben megépült, ahol a gyermekek "vallásos és hazafias nevelése biztositva volt."

A községben az evangélikus gyülekezet 1871-ben iskolát és tanitólakot épit a régi helyén, amit 1928-ban bontanak le,hogy megépitsék - az akkori időknek megfelelő, s a mostani időben is használt - szép, nagy, modern 2 tanerős iskolát a tanitólakásokkal együtt. Ezen iskola épülete a mindjobban növekvő gyermeklétszám miatt és a nemeskocsi tanköteles gyermekek körzetesitése következtében szüknek bizonyult - szükségessé vált egy uj iskola épitése. A mostani ugynevezett emeletes iskolaépület épitésére 1958. évben került sor.

Az uj iskola megépitéséig az oktatás sok nehézséggel küzködött. A régi iskola épületében csak 2 tanterem volt. A tanulócsoportok elhelyezésére igénybe kellett venni az egyik nevelői lakást, és az evangélikus gyülekezet ifjusági otthonát, de még

igy is az alsó és felsőtagozat váltakozva járt iskolába.

A jelenlegi iskolaépületünk felépitése sok nehézségbe, ellenszegülésbe ütközött - felépitése problematikus volt. A házhelyek kijelölésekor az iskola épitésére is jelöltek ki telket a falu legészakibb részén,a régi iskolától kb 15 perc járásra. Az észszerüség azt követelte, hogy a régi iskolaépület mellett lévő korszerüleg állapotu falusi kovácsmühely helyén épüljön fel. Ennek következtében az épitkezés megindulása előtt még a kovácsmühely lebontása, a lakók elhelyezése, és az uj mühely felépitése adott gondot. Emiatt az épitéshez a telek nem volt biztositva, igy sok utánjárásba került az épitési terv módositása. Ugy az előző épület bontása, mint az uj épülethez az épitési anyag helyszinre szállitása mind társadalmi munkában történt, melyet a község lakói és az iskola Szülői Munkaközösség tagjai végeztek. E munkálatokban különösen kitüntek Fonyó Istvánné az SzM. elnöke, Vas Elekné, Banyó Lajosné, Porkoláb István és a tanács VB. elnöke Kovács Károly, valamint az iskola akkori nevelői, élén Kulman Károlyné iskola igazgatóval. Az épitkezés 1958 tavaszán kezdődött és még azon évben augusztus 2o-án átadásra, illetve felavatásra került.

Ahogy az épitkezésnél a község apraja-nagyja a munkálatokban résztvett, ugy az átadásnál, felavatásnál az egész község megmozdult, hiszen nem kis épületet adtak át rendeltetésének. Az avatás ünnepi müsorát az iskola állitotta össze. Az ujonnan felépitett iskola épületet Horváth Sándor a Vas megye Tanácsa VB. elnökhelyettese adta át, a községi tanács vezetőinek.

Az épitkezés 6oo ezer forint, az iskolaépület értéke kb 1 millió forint.Az épités és berendezés állami támogatásból lett fedezve,kisebb részt községi támogatásból és társadalmi munkával.

Az uj iskola épületében 4 tanterem, 2 szertár, 1 nevelői szoba, 1 igazgatói iroda,1 uttörőszoba, 1 szerszámoskamra van.

A világháboruk közötti időben az iskoláztatás nehézségekkel küzdött.

Bobán csak evangélikus iskola volt.A katolikus szülők gyermekei a szomszédos nemeskocsi római katolikus iskolába jártak. /Nemeskocsban 2 iskola: evangélikus és katolikus iskola volt./ Részben az átjárás miatt,de anyagi gondok és nehézségek követ-

keztében a tanulók között sok volt a mulasztás. A tankötelezettség sem volt oly szigoru. A rendszeresnek mondható tanitás is késő ősztől tavaszig tartott. Az iskolábajárásnál fontosabb volt a család anyagi ellátása, melyben nem kis rész hárult az iskoláskoru gyermekre is. A kisebb gyermekeknél az állatok őrzése /libapásztor, bojtár, gulyás/, de a nagyobbak már bekapcsolódtak az erejüket sokszor meghaladó gazdasági munkákba /cselédsors/.

A tanitó ur /mester/ gazdálkodott, mely lekötötte iskolán kivüli munkáját is.

A második világháboru alatt az iskolába magyar és német katonák lettek betelepitve. A tanitás ekkor szünetelt pár hónapot. A katonák nem kimélték az iskolát. A háborus károsodás nyomai még sokáig meglátszottak az iskolán.

A felszabadulás után első teendő a tanitás megkezdése volt. Az iskolaépület falainak külső-belső javitása, ajtók, ablakok, padok alig voltak használhatók.

Az irattár ugyszólván megsemmisült; sok irásos dokumentum elenyészett. Az iskolai szemléltetőeszközök nagy része - ugyis oly kevés volt - tönkre ment.

Az iskolai tanitást sok dolog nehezitette; azonban a 3 éves terv, majd az 5 éves terv során nagyrészt megoldódott a zökkenőmentes tanitás biztositása.

Az evangélikus iskola tantermei kicsinek bizonyultak. A tanulókat szükségtanterembe kellett elhelyezni, sőt a tanitás felváltva - délelőtt és délután volt.

Az egyházi iskola gondjai a háboru után csak lassan rendeződtek. Az iskolák államositása sok nehéz problémát oldott meg. Erőteljes fejlődés csak az iskolák államositása után indult meg.

Az államositástól:

A bobai evangélikus iskola és a nemeskocsi római katolikus iskola államositása 1948. junius 16-án történt. A két község felekezeti iskolája 1948. szeptember elejétől mint állami körzeti általános iskola müködik.

Az állami körzeti általános iskola igazgatója Csirkovics Kálmán /de már 1949. junius 16-án Zukovics Imre az igazgató/.

Az államositáskor iskolánknak 5 tanulócsoportja volt, a z iskola tanulóinak összlétszáma: 92.

A tanitás 2 tanteremben váltakozva történt. Szakos nevelője tanitója az iskolának az államositáskor nem volt. Nagyobbmérvü szakosodás az 5o-es évek közepén volt.

Az államositás a szülők egy részében megnemértést eredményezett. Az iskola államositása után - mivelhogy Boba lett a körzeti általános iskola székhelye - a nemeskocsi felsőtagozatos tanulók / felekezeti megkülönböztetés nélkül/ Bobára jártak át iskolába. A tanulók átjárása az iskolába vonattal, kerékpáron és gyalog lett megoldva.

Az államositás éveiben a szakos nevelőhiányon kivül a szemléltetőeszközök elégtelensége, a meglévőknek rossz, elhanyagolt és hasznavehetetlen állapota okozott problémát. A lassu, de mégis fejlődésnek mutatkozó iskoláztatásban az uj emeletes iskolaépület felépitése, majd az utóbbi évek eredményeiben javult az oktató-nevelő munka.

Jelen tanévben az V-VI-VII. osztályban volt bevezetve a gyakorlati foglalkozás /12o tanuló, ebből 46 alsós/. A gyakorlókert bekeritetlen terület. Az öntözéshez szükséges vizvezeték szerelési munkálataira ez év nyarán kerül sor.

Iskolánk nem rendelkezik tornateremmel. A szabadban lévő testnevelés órákat az iskola udvarától nem messze lévő /2-3'/ füvesitett telken tartjuk, mely már az iskola tulajdona. Bekeritetlen terület. Az oktatáshoz szükséges kellékek kiépitésére ezekben az években kerül sor.

<u>Az általános iskola igazgatói, igazgatóhelyettesei</u> az államositás évétől:

	igazgató:	ig.helyettes:
1949. /junius 16./	Zukovics Imre	-
1952-ig igazgató	Zukovics Imre	-
1952/53-ig	Bőczén László	-
1953/54.	Bőczén László Bokor Gyula	-
1954/55.	Bokor Gyula	-
1955-47.	Oszkó Zoltán	-
1957-58.	Kapiller László Kulman Károlyné	-
1958-59.	Kulman Károlyné	Bokor Gyula

1959-6o. tanévben	Kulman Károlyné Huszár Sarolta	Bokor Gyula
196o-64.	Janzsó Aladár	Zsoldos József Kovács Miklós
1964-től	Kovács Miklós	Kulman Károlyné Hegyi Ernő

Az uttörőcsapat megalakulásának éve, létszáma, első csapatvezető nevét nem állt módunkban kideriteni.

Csapatvezetők 1956-57. tanévben: Kis József később járási uttörő titkár
1957-59. Berke Ilona
1959-65. Holbok Julia
1965-67. Németh Etelka
1967-68. Kertes Tiborné
1968-69. Németh Éva

Az uttörőcsapat jó munkájáért Munkácsy TV. készüléket kapott. A csapat neve: 27o4. számu Zrinyi Ilona Uttörőcsapat.

	1955/56.	1968/69.
A tanulók száma összesen:	198	159
Az uttörők száma összesen:	12o	135
Tanulócsoportok száma:	6	6

Az uttörő mozgalom munkája kiegészitője az iskola oktató-nevelő tevékenységének. Az őrsi órák, rajfoglalkozások, csapatgyülések megkedveltetik a pajtásokkal az uttörő életet /játék, tura, versenyek, táborozások, kirándulások, szakköri munka/.

Az iskola uj szocialista tartalmu ünnepeit az uttörő müsorok teszik szinessé, elevenné /uttörő és kisdobos avatás, ballagás bucsu az iskolától/.

A hazai táj szépségei, a szülőföld megszerettetése és megismerése, a szocialista országépités megláttatása célját szolgálják iskolai uttörő szervezet kirándulásai. Nagyobb kirándulásaink állomáshelyei: Ság, Celldömölk, Szombathely, Kőszeg, Sopron, Győr, Veszprém, Sümeg, Zalaegerszeg.

Az uttörőcsapat több nyáron táborozott. Az idei tanévben 49 pajtás táborozott Balatonrendesen.

A tantestület jelenleg lo tagu / 2 férfi, 8 nő/, de hozzánk tartozik még az óvónő és a tagiskola vezetője /Nemeskocs/. Iskolánknak 2 bejáró nevelője van /Dr. Dora Józsefné és Németh

Éva Celldömölkről/.

A szolgálati lakások száma 2./1 igazgatói lakás Széchenyi u. és 1 pedagógus lakás Berzsenyi u.2./ Az ugynevezett pedagógus lakásban 4 család lakik /Kertesék, Hegyiék, Szabóné, Vargáné/. A pedagógus lakásban a vizvezeték szerelésre ez év nyarán kerül sor. 2 pedagógus saját házában lakik: Vargyay Klára /Rákóczi u. 49./ és Kulman Károlyné /Uj Élet utca 45./. Pedagógus kölcsönnel Kulmanné lakása épült 1968-ban.

Az elmult tanévben iskolánktól Laky Marietta és Varga Sándorné a celldömölki 2. sz. iskolában /Leányiskola/ is tanitott félállásban.

A tantestület tagjai nagyban kiveszik részüket a község kulturális életének munkájából. A pedagógusok iskolán kivüli társadalmi elfoglaltsága az alábbi:

Kovács Miklós	községi tanács VB. tag, sportkör pénztárosa
Hegyi Ernő	pártvezetőségi tag, sportkör vez.
Dr. Dora Józsefné	Asszonyok Klubja szakkörvezető
Kulman Károlyné	pártbizottsági tag, községi könyvtáros
Laky Marietta	Asszonyok Klubja klubvezető
özv. Szabó Jánosné	községi vöröskereszt titkár

Az iskolai oktató-nevelő munkát egészitik ki a szakkörök. Az 1968-69. tanévben iskolánknál az alábbi szakkörök müködtek: táncszakkör, matematika-szakkör, ifju egészségőr szakkör, mezőgazdasági szakkör. A szakkörök anyagából év végén kiállitást rendeztünk.

Tanulóink a körzeti és járási versenyeken eredményesen szerepelnek. Háziversenyeket szavaló-szinjátszó, helyesirási, sakk asztaliteniszből szoktuk megrendezni.

Az általános iskola elvégzése után a tanulók nagy része továbbtanul nappali vagy esti tagozaton a középiskolában. Az iskola tanulói közül többen kerültek egyetemre, főiskolára.

Az elmult tanév továbbtanulási mérlege: gimnáziumba 5, szakközépiskolába 4, ipari tanuló iskolába 11 tanuló jelentkezett, 14-en a mezőgazdaságba.

Mivelhogy a 8. osztályt elvégzettek többsége továbbtanul, avagy elhelyezkedik, a továbbképző iskola nálunk nem indult be

A községben az 1958-59. tanévben beindult a dolgozók esti

i kolája mind zok számára, kiknek korábban csak 6 osztály végzettségük v t. A 7. osztályban 2o felnőtt végzett. Az 1959-6o. anévben . osztályba 16 fő, a 8. osztályban 25 fő végzett.

Az i kolai Szülői Munkaközösség dicső multra tekint vissza. A SzM. az iskolai oktató-nevelő munkát segiti a tárgy feltételek segitésével, társadalmi munkaakciók szervezésével, müsoros teaes ek és rendezvényekkel. Lelkes aktiv, tennikész vezetőségi tagok osz ályválasztmányiak, SzM lnökök munkája elismerés ér emel. A Szulői Munkaközös ég jelenlegi elnöke: Kerényi Feren né.

már h gyományo sá ált farsa gi táncmulatsággal egybekötött müsoros teaeste mindig az iskola Szülői Munkaközössége rend zi. Az idei an vben Kisfaludi Károly: Kérők c. 3 felvonás s v g átéka került bemutatásra. Szereplői mind szülők.

A Szülői Munkaközösség pénztárkészlete 28oo Ft.

T a n i t ó k :

1783-179o. Nagy Ferenc
1791-1825. Polgár Mihály
1825-1854. Tima István
1854-1856. Kebelei Péter /ideigl. minőségben/
1856-1873. Kiss Ferenc
1873-19o9. Csikk János
191o-től: Csirkovics Kálmán,

továbbá mint másodtanitó a II. tanitói állás szervezése után:

Balogh Ernő — Vida Béla
Kiss Emma — Baráth Dénes

Az államositástól napjainkig iskolánknál müködő pedagógusokról adatok:

sor-szám	N é v	Képesités	Mitől-meddig?	Áthelyezve
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Ávár István			
2.	Baráth Mária	tanitó	1961-64.	Celldömölk
3.	Berke Ilona	földr term.t.	1955-61.	Litér
4.	Bodai Ilona	magy -ének t.	1964-68.	Győrszemere
5.	Bokor Gyula	ig.tanitó	1955-59.	Káld
6.	Bozzai Zsuzsa	kép.nélk.	1958-59.	Bp.Egyetem

1.	2.	3.	4.	5.
7.	Bőczén László	tanitó	19-	
8.	Csirkovics Kálmán	tanitó	191o-49.	nyugdijazva
9.	Dr. Dora Józsefné	tanitó	1964-65.	Vönöck
1o.	Feucht Walterné	tanitó	1959-6o.	Celld.Fiuiskola
11.	Dr. Főző Ferencné Hanzsér Valéria	kép.nélk.	1961-62.	Fertőrákos
12.	Görög Ildikó			
13.	Hegyi Ernő	mg.szaktanitó	1968-	
14.	Hegyi Ernőné Harkály Mária	óvónő	1968-	
15.	Hujber Lajos	számt-kém.tan.	1967-68.	Vönöck
16.	Hujber Lajosné Piri Mária	tanitó	1967-68.	Vönöck
17.	Horváth László	tanitó	19 -	
18.	Horváth Mária	orosz tanár	19 -	Celld.Fiuiskola
19.	Horváth Miklós	tanitó	1956-59.	Kemenespálfa
2o.	Holbok Julia	testnev-biol.t.	1958-65.	Őriszentpéter
21.	Huszár Sarolta	magy-tört.tan.	1951-63.	Celld.Leányisk.
22.	Illés Sándor	tanitó	196o-63.	Nemeskeresztur
23.	Ittzés Sándorné Koczor Ilona	magyar tanár	1968-	
24.	Janzsó Aladár	földr-biol. t.	196o-64.	nyugdijazva
25.	Kapiller László	ig.tanitó	19 -58.	Jár.Uttörő Eln.
26.	Kálovics Magda	tanitó	1951-52.	Budapest
27.	Károlyi László	tört. tanár	1956-56.	Körmend
28.	Kertes Tibor	müsz.gyak.f.t.	1964-67.	Celld.Leányisk.
29.	Kertes Tiborné Gércei Anna	tanitó	1964-	
3o.	Király Gyula	tanár	19 -	
31.	Király Gyuláné Buzás Margit	tanitó	19 -	
32.	Kiss Béláné Ihász Magda	tanitó		Celld.Fiuiskola
33.	Kiss József	term-földr.t.	1956-57.	Rákeve
34.	Kiss Lajos	testn.-termr.t.	19 -56.	Jánosháza
35.	Kollár János			
36.	Kovács Miklós	ig.tanitó	1963-	
37.	Kulman Miklósné Hufnágel Edit	magy-német t.	196o-64.	Celldömölk II.

1.	2.	3.	4.	5.
38.	Kulman Károlyné Torma Mária	tanitó	1957-	
39.	Laky Marietta	rajz tanár	1965-	
4o.	Lukinics Andorné Tuba Aranka	tanitó	1963-65.	Kemenespálfa
41.	Lórántffy János	tanár	19 -	Jánosháza
42.	Mándli Katalin	tanitó	1959-6o.	kilépett
43.	Mike Géza	magy-tört.t.	1956-56.	Csönge
44.	Nagy Lászlóné Molnár Anna	tanitó	1959-6o.	Celld.Leányisk.
45.	Nagy Lászlóné Koltai Erzsébet	tanitó	1968-	
46.	Németh Sándorné Szabó Erika	tanitó	1968-	
47.	Németh Etelka	tanitó	1963-67.	Vasegerszeg
48.	Németh Éva	kép.nélk.	1968-	
49.	Nyerki Józsefné	tanitó	195o-61.	Délegyháza
5o.	Oszkó Zoltán	ig.tanitó	1955-57.	Jár.Tan.Celld.
51.	Oszkó Zoltánné Szalai Erzsébet	kép.nélk.	1958-59.	Celld.Leányisk.
52.	Dr. Pajor Lászlóné Tischler Katalin	tanitó	1961-64.	Izsákfa
53.	Palágyi Erika	kép.nélk.	196o-61.	Nárai
54.	Patkó Ernő	tanitó	1938-68.	nyugdijazva
55.	Dr.Peille Zoltánné	számt.tanár	1958-58.	Jánosháza
56.	Pesti Márta	számt-fiz.t.	19 -58.	Kemeneshőgyész
57.	Rosta Ilona			
58.	Sipos Mária	óvónő	19 -56.	Devecser
59.	Süle Ferenc			
6o.	özv.Szabó Jánosné Veress Katalin	tanitó	1962-	
61.	Uhlár Edit	magy-tört. német-orosz	19 -57.	Celld.Leányisk.
62.	Várbiró József			
63.	Várnagy Margit	tanitó		
64.	Varga Sándorné Balogh Magda	számt-kém.t.	1968-	
65.	Vargyay Klára	földr-biol.t.	1965-	
66.	Zukovics Imre	ig.tanitó	19 -	
67.	Zsoldos József	tanitó	1959-63.	Táp

68. Zsoldos Józsefné
Kiss Aranka tanitó 1959-63. Táp

Iskolánknál tanitott még:

Kovács Imre	orosz tanár	1957-59.	Celldömölk
Kuzmiczki Mihály	orosz tanár	1967-68.	Kemenesmihályfa

Az óvodáról:

A jelenleg müködő napköziotthonos óvodát megelőzően a községnek már volt óvodája. Idényóvoda az ellenforradalom előtt: 1956-ban, majd 1960-ban, 1961-ben, 1962-ben müködött.

1968. május 2-án a községben Idénynapköziotthonos óvoda jelleggel óvoda nyilt. A községi tanács szervezésével 25 gyermekkel. Az óvónő Hegyi Ernőné /szül.: Harkály Mária/ képesitett óvónő. Az óvoda helyisége az általános iskola gyakorlati foglalkozás mühelyterme, konyhája a politechnikai konyha. A főzőnő bobai lakos Kerényi Ferencné, a dajka celldömölki Farkas Éva. Az óvodai foglalkozásokhoz szükséges anyagi és személyi feltételek részben biztositottak.

A beindult óvoda sok nehézséggel küzködött. A kevés játékszer, mely az előzőleg müködő idénynapközis óvodáktól maradt, a sok gyermek közt elenyészett, a szomszédos óvodáktól átcsoportositott játék és felszerelés /asztalok,padok, konyhai felszerelések /kopott állapotuak. Az anyagi problémákon tul nehézséget okozott azon gyermekekkel a foglalkozás, kik még ezideig ugymondván nem is jártak óvodába. Fennállhatott annak a veszélye, hogy az idényóvoda nem állandósul. Az óvoda gondjai a község gondja lett. A községi tanács vezetői az anyagi problémák megoldását vállalták, a pedagógiai problémák az óvónő és az iskola igazgató gondja lett.

A közös gondok legyőzéseként 1968 őszén óvodát avattunk. A Járási Tanács VB. és a Községi Tanács VB. pénzbeli támogatása révén az egyik szolgálati lakás átalakitásából uj óvoda kialakitására került sor. 1 foglalkozó terem, 1 konyha, 1 éléskamra raktár, mosdó-WC, öltöző-folyosó helyiségekkel. A szülők a gyermekükön keresztül már értékelni tudják az óvoda szerepét, az óvónő munkáját.

Az idénynapköziotthonos jelleggel beindult óvoda állandósult. Napköziotthonos Óvoda lett Bobán. A személyzet változás-

nál a dajka Zsupányi Zoltánné bobai lakos lett.

A müködő óvoda személyzete:

óvónő: Hegyi Ernőné

főzőnő: Kerényi Ferencné

dajka: Zsupányi Zoltánné.

Gyermeklétszám az óvodában: 3o/Óvodai férőhely hiány miatt elutasitott 12, beiratkozásra vár: 5/.

A vagyonleltár értéke: állóeszköz: 17.835.6o Ft

Az óvodai Szülői Munkaközösség segiti az óvoda munkáját. A szülők látják, hogy az óvoda nemcsak gyermekmegőrzési hely, az óvodára Bobán is szükség van. Az óvoda szerves előkészitője az iskolának, az életnek.

Jelenleg az iskolánál tanitó pedagógusok:

sor-szám	Név és beosztál	Szolg. évek sz.	Működése iskolánknál	Kitüntetései
1.	Kovács Miklós igazgató	13	1963-tól	
2.	Hegyi Ernő ig.helyettes	6	1968-tól	Aranykoszorus KISZ jelvény
3.	Németh Éva uttörő csapatvezető	4	1968-	
4.	Varga Sándorné Balogh Magda oszt.főn.	1	1968-	
5.	Vargyay Klára osztályfőnök	12	1965-	
6.	Kertes Tiborné osztályfőnök	9	1964-	Kiváló uttörővezető
7.	Kulman Károlyné osztályfőnök	17	1957-	
8.	Laky Marietta szakszerv.bizalmi	4	1965-	
9.	Dr. Dora Józsefné osztályvezető	12	1968-	
1o.	özv. Szabó Jánosné osztályvezető	8	1962-	
11.	Hegyi Ernőné óvónő	11	1968-	
	Nagy Lászlóné tagiskola vezető		1968-	
Technikai dolgozók az iskolánál:				
12.	Bakó Gyuláné Páli Anna hiv. segéd	10	1958-	

Technikai dolgozók az óvodánál:

13.	Zsupányi Zoltánné Bodács Mária dajka	1 év	1968-tól
14.	Kerényi Ferencné Németh Róza főzőnő	1 "	1968-tól

A gyermekek fejlődésére a legerőteljesebb nevelőhatást a pedagógusok gyakorolják. Az iskola célszerü tárgyi feltételek mellett, jól szervezett keretek között, tervszerü, tudatos nevelőmunkát végez.

Az oktató - nevelő munkát az teszi különösen nehézzé, hogy nem is a mai, átalakulóban lévő világ, hanem a holnap társadalma számára nevelünk, amelyben gyermekünk majd élni fog és amelyben boldogulnia kell. E közös felelősség a legszorgosabb nevelési együttmüködés megteremtését követeli meg.

ÁLTALÁNOS ISKOLA BORGÁTA

Összeállitotta: Radnai István
iskolavezető

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Borgáta még 35o főt sem számláló kisközség a celldömölki járás déli részén a Kissomlyó-i hegy nyugati tövében. A falu valószinüleg a török hódoltság idején települt a jelenlegi helyére, amely akkor szigetként emelkedett ki a környező mocsaras, lápos vidékből. Azelőtt közvetlen a hegy nyugati lejtőim volt a falu, más néven. Egy-két elkövesedett gerenda maradvány kavicsgödörből ma is előkerül.

A község déli széle mellett huzódik a nemrég forgalomnak átadott Sopron-Balatoni 84-es főközlekedési ut.A Borgáta-Celldömölk, illetve a Borgáta-Boba közötti utat, mely a községet végigszeli a falu határában 1964-ben feltörő melegvizhez épitett fürdő hatására modernizálják, pormentesitik. Vasutvonal a közelben nem huzódik, de a nevezett utak, melyen könnyen elérhetők a fővasutak állomásai /Celldömölk, Boba/, lehetőséget adnak a nagyobb városok elérésére.

Községünk lakóinak fő foglalkozása a földmüvelés. A második világháboru előtti időkben az egyéni kisparaszti birtokokon és a herceg Batthyányi Strattman László tulajdonát képező borgátai birtokon gazdálkodó bérlők cselédeiként éltek az emberek 42o-45o körüli lélekszámmal. Egy-egy iparos is eltengődött közöttük /cipész, szabó, kovács, kocsmáros/, akiknek ha nem volt elég munkájuk a szakmában,szivesen dolgoztak a maguk 1-2 holdján.

A családok száma loo körül volt mindig, de mivel a legtöbb családban 5-6 gyermek volt, azért érte el a második világháboru előtt a falu lakóinak száma az 193o-as népszámlálás szerint a 439 főt.

A második világháboru mélyreható változásokat okozott az emberek anyagi életében éppen ugy, mint gondolkodásában.A közös szocialista gondolkodás bevezetése a családoknál munkaerő vándorlást eredményezett a városok felé, elsősorban Buda-

pestre.

A családok száma már tul is lépi a 12o-at, de mivel a gyerekek száma egy, esetleg kettő lett, a falu lakóinak a száma 35o alá csökkent. Amig a 3o-as években az ág. ev. és a r.k. iskola 6 osztályában 8o-nál is több tanuló járt, addig most már a 3o főt sem éri el a 8. osztály létszáma.

A községben két felekezeti iskola volt /r.k. és ág.ev./, ahol egy-egy tanitó tanitott hat osztályt,sokszor 4o-5o tanulót is a zsuppos,földes iskola egy tantermében. A tanitás délelőtt délután folyt, hosszu /6 személyes/ "padokban", amelyből a kisebb tanulók csak felállva látszottak ki és tudtak dolgozni, természetesen palatáblákra. A tanitás késő ősztől - a mezei munkák megkezdéséig tartott.

A mult század végétől a felszabadulásig az alábbi nevekkel találkozunk a két iskolánál, mint felekezeti tanitókkal: Rozsolicz József,Molnár Károly, Koczor Kálmán, Loibersbeck Gusztáv, Kovács István, Cuppon Gyula, Pethő Karolin helyettes tanitó, Weigl Mátyás.

1932-ben az ág.ev. és a róm.kat. iskolából állami iskolát szerveztek. A róm.kat. egyházközség kérésére - hogy kántora is legyen a borgátai katolikusoknak - 1934-ben "előkészitő tanfolyam" müködését kérték és kapták meg. Itt a róm. kat. vallásu tanulókat külön tanitották, de a tanulók vizsgát másutt tettek Ilyen előkészitő tanfolyam vezetője volt Tóth László, Cuppon Mária. Ebben az időszakban müködött még Borgátán, mint állami tanitó és ág.ev. kántor Sebestyén Ferenc.

A régi iskolaépületek zsupposak és egy tanteremből állottak 1911, illetve 1942-ig. A róm.kat. egyházközség a jelenleg tanácsházának, orvosi rendelőnek és kulturotthonnak átalakitott iskoláját 1911-ben épitette, tágas, magas mennyezettel, három közepes nagyságu ablakkal. Az ág.ev. egyházközség 1942-ben épitette iskoláját, már modernebb kivitelben szintén tágas, de alacsonyabb mennyezettel és három nagyméretü ablakkal. Természetesen ugyanekkor mindegyik tanterem mellé szolgálati lakás is épült, de már nem egyetlen földes szobával, hanem két szoba konyha, előszoba és éléskamrával. Ugyanekkor épültek a mellékhelyiségek is a róm. kat. iskolánál, ólak, istálló, pajta, az ág. ev. iskolánál már istálló és pajta nélkül.

2./ A felszabadulástól az államositásig:

Nagyon sürün váltogatták egymást a nevelők. A két iskolánál a következő nevekkel találkozunk: Baranyai József, Karikás Erzsébet, Illés Erzsébet, Kovács Ilona. Amint a nevekből látni lehet, a legtöbbjük nő, akik nem tudtak megmelegedni, gyökeret ereszteni a kis faluban. A nagyobb iskolákat, a könnyebb lehetőségeket keresték, választották. A gyakori nevelőváltozás természetesen csak ártott a tanulóknak, de nem használt a falunak sem, hiszen nagyon sok közösen megoldandó ügye volt ekkor a felszabadult magyar életnek, különösen a magyar falunak, ahol egy megállapodott, gyökeret vert tanitó nagy segitség lehetett a földosztásnál éppen ugy, mint az uj kultura alapjainak lerakásánál.

Pár adat még az iskolák államositása előtti helyzetről:

	ág. ev.	róm. kat.
1900/01. tanévben	31 tanuló I-VI. o.	adat nincs
1910/11. "	44 " "	adat nincs
1920/21. "	52 " "	adat nincs
1930/31. "	36 " "	27 tanuló I-VI. o.
1940/41. "	52 " "	adat nincs
1948/49. "	50 tanuló I-IV. o.	

3./ Az államositástól:

1948-ban az iskolák államositásával megalakultak az első körzeti iskolák is. Igy Egyházashetyén is ált. isk. kollégiummal egybekötött körzeti iskola alakult. A borgátai tanulók is átjártak két tanéven keresztül, a kollégium 1950-ben történt megszünéséig.

Az iskolák államositásakor Borgátán már régóta - 1932 óta - állami jellegü volt az iskola - amint fentebb már leirtam. Egy-egy felekezeti tanitóval, mint a felekezetek kántoraival. Többé már nem tölt be kettős funkciót a tanitó Borgátán sem. Már nem "szolgája" az egyháznak, ő is felszabadultan, vallási előitéletek és gátlások nélkül az uj élet épitője lehet. Az első két ilyen független tanitó Huszár Sarolta és Kőhalmi Ferenc majd Kőhalmi Ferenc helyett Horváth Éva, akinek müködése alatt az államositási bizottság két tagja 1950. jul. 21-i keltezéssel

VÁROSI KÖNYVTÁR Tulcea 93428 CELLDÖMÖLK

készült jegyzőkönyvben rögziti a felekezeti tanitói javak állami tulajdonba vételét, tehát a végső és teljes államositást.

Ugyanezen év - 1950 - szeptember 18-án Kozák Lászlóval az egyházashetyei körzeti iskola jelenlegi igazgatójával - aki két hónapig volt csak Borgáta tanitója - állomáshelyet cserélt Radnai István. Ő lett az iskola vezetője. Radnai István családja már 1950 márciusa óta Borgátán lakott, mivel a szolgálati lakás éppen üresen állt, viszont szolgálati helyén, Egyházashetyén lakást biztositani nem lehetett számára. Ezért történt a helycsere, igy az átjárás Radnai István részéről megszünt.

Az 1951-52-es tanévben Radnai István a felső, Zalán Angyalka az alsótagozatot tanitotta. 1951 decemberében megbetegedett Radnai István helyett Glatz Oszkárné, majd 1952 februárjában a borgátai iskolától elhelyezett Zalán Angyalka helyett Prets Márton tanitott.

1952-ben ujra létrejött az egyházashetyei körzeti iskola. A felsőtagozat tanulói ismét átjártak Borgátáról Egyházashetyére Az itthonmaradottakat az időközben meggyógyult törzstanerő tanitotta és tanitója mind e mai napig.

Az épületek állaga sem a háboru alatt, sem a felszabadulás idején kárt nem szenvedett, csak a volt. róm. kat. iskola irat tára ment tönkre, semmisült meg, igy az ott tárolt anyakönyvek és egyéb dokumentumok is.

Amikor a körzeti iskola Egyházashetyén 1952-ben ujra létrejött, az egyik tanteremre nem lett szükség. A volt róm.kat.iskola épülete hol tanácsterem, hol gabonaraktár, végül 1958-tól átalakitásokkal tanácsi helyiség, orvosi rendelő és kulturotthon lett. A volt ág.ev. iskola épülete maradt meg az általános iskolai oktatás és a mindenkori nevelő szolgálati lakásául. A főépület jó állapota miatt csak az évenkénti tatarozás elvégzése szükséges. A melléképületek /WC-k,ólak/azonban nagyon rozoga állapotba kerültek, felujitásuk szükségessé vált. Egyik évben az ólak, másik évben a WC-k felujitására került a sor, a 60-as évek elején 5, illetve 20 ezer Ft-os felujitási kerettel. A jelenlegi költségvetési összegünk minden évi felhasználása rendezett külsőt és csinos belsőt biztosit. Az iskola felszerelése ugy butorral, mint szemléltetőeszközökkel bőven el van látva.

Az iskolánál működött nevelők /1948-1970/

sor-szám	A nevelő neve	Képesítése	Mitől-meddig?	Hová került?
1.	Glatz Oszkárné	h. tanító	1951-1952.	-
2.	Horváth Éva	tanító	1950.	-
3.	Huszár Sarolta	tanító	1949-1951.	Boba
4.	Kovács Ilona	tanító	1947-1949.	-
5.	Kozák László	tanító	1950.	Egyházashetye
6.	Kőhalmi Ferenc	tanító	1949-1950.	-
7.	Prets Márton	tanító	1952.	Nagysimonyi
8.	Radnai István	tanító	1950-	
9.	Zalán Angyalka	tanító	1951-1952.	-

Az iskola vezetője 1950. szeptember 18-tól Radnai István/

Néhány adat a tanulókról:

	1950.	1960.	1968.
A tanulók létszáma:	79	24	13
Tanulócsoportok száma:	2	1	1
Évvégi mulasztási átlag:	13 nap	10 nap	16 óra
Évvégi bukás:	6	1	-
Tanulmányi átlag:	3,2	3,6	3,2
Magatartási átlag:	4,7	4,5	3,7
Szorgalmi átlag:	-	-	3,7

Az úttörőcsapat kezdettől fogva az Egyházashetyei Berzsenyi Dániel Úttörőcsapat egyik rajaként szerepelt egy-egy felsőtagozatos úttörő őrsvezetői foglalkozása mellett, a nevelő segítségével.

A falu felsőtagozatos tanulói az 1952-53-as tanévtől kezdve Egyházashetyére, a körzeti iskola székhelyére járnak át naponta. A létszámuk folytonosan csökken. Amig az 1952-53. tanévben 38 felsőtagozatos tanuló volt a faluban, addig az 1968-69. tanévben már csak 22. Az alsótagozatu tanulók számarányának csökkenése még nagyobb arányu. Az 1960-61. tanévben 36 beiratkozott tanulója volt az alsótagozatnak, az 1968-69-ben 13. Az előjelek a további évekre némileg biztatóak. Még egy-két évi stagnálás után lassu emelkedést mutat a születési statisztika.

Jelenleg az iskolánál Radnai István tanitó müködik, mint az iskola vezetője. Szolgálati évének száma 37 év, amelyből ennél az iskolánál 18 évet töltött már el. Mint a faluban élő egyetlen tanitónak, munkája három irányu:

1./ Az iskola oktató-nevelő munkájának végrehajtója
2./ Órán kivüli egyéb oktatással, neveléssel kapcsolatos munkák elvégzése
3./ Iskolán kivüli egyéb un. társadalmi munkákba való bekapcsolódás.

Munkáját mind a három területen maradéktalanul, legjobb tudással iparkodik elvégezni. Nincs olyan vetülete a falusi életnek, amelyben tevékenyen részt ne venne, mint minden hasonló kis faluban egyedül élő és tevékenykedő néptanitó.

. - . - .

1. sz. ÁLTALÁNOS ISKOLA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Döbröntei Károly
igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Mielőtt iskolánk történetébe kezdenénk, feltétlenül meg kell néhány szóval emlékeznünk a község történetéről, amely az iskoláéval szoros kapcsolatban van.

Kemenesalján már a rómaiak idejében virágzó élet folyt, a Sághegy tetején táborhely őrködött a környék lakóinak biztonsága felett. A dömölki apátság alapitási ideje jóval régibb keletü, mint az első ismert oklevél./ 1252./ Az Árpádkorban épült monostori templom romjai a régi pórdömölki major területén ma is láthatók. A dömölki bencés apátságot a gazdag és tekintélyes pápa nemzetség alapitotta. A török idők alatt a templom nagyon megrongálódott, a monostor épülete pedig teljesen elpusztult. A reformáció idején az elárvult egyházi birtok más kézbe került. Az apátsági Pórdömölk mellett a szomszédos Nemesdömölk jut jelentősebb szerephez. 172o-ban néhány bencésrendi szerzetes a régi templom padlásán talál hajlékot, akik a török-járás előtti bucsujáróhelyet felvirágoztatták. 1739-ben Koptik Odót nevezték ki dömölki apáttá, aki magával hozza a máriacelli kegyszobor mását. Felépül a kegyhely máriacelli mintára készült barokkszerü temploma, majd a bencés kolostor, a mai Járási Tanács épülete. A bucsujáró helyen felpezsdülő élet nyomán alakult ki Kis-Mária-Cell község, amely közel egy századig szerepel ezen a néven. Az államhatalom - látva a helység forgalmát, az akkori fontos pénzügyi hivatalt, a sóhivatalt a kedvező fekvésü uj telepre helyezi. A sóház német származásu iskolázott tisztjei és 6-lo katonája nagyot lenditett a község szellemi és gazdasági életén. Jelentős lendületet ad a község fejlődésének az I. Lipót által adományozott vásártartási jog és a régebbi eredetü mezővárosi jelleg. Az 1809. évi francia háboru idején a kemenesaljai nemesség "mustrájának" már községünk a szinhelye. Nemcsak a készülődésből, de a harcból is kiveszi községünk a részét, mert a kiscelli csata itt és a környéken folyt le.

Az 1848-49. szabadságharc honvédei között is voltak celliek. Az 184o-es évektől kezdve találkozunk községünk uj nevével Kis Cellel. 19o7-ben, Nemesdömölkkel való egyesülésekor kapja meg hivatalosan a ma is érvényben lévő Celldömölk nevet. Későbbi fejlődésében nagy szerepet játszott a vasuti gócpont létrehozása.

Az elemi iskolai oktatás megindulásáról 1698-ból származnak az első nyomok. Kató püspök 1698-i egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint: A falu keleti végén van az iskolaépület, amely valamikor akol volt. A tanitó Füztői Benedek, aki evangélikus, de a katolikus gyerekeket is tanitotta. A lakosok / katolikus és evangélikus egyformán / dolga az iskolaépület karbantartása.

1781-ben Szily János püspök jegyzőkönyvéből: Pórdömök és Nemesdömök vegyesnyelvü -német-magyar -. 293 felnőtt és 52 gyermek van Pórdömökön, - 2ol felnőtt és 72 gyermek van Nemesdömökön. Játékmester vagy tanitómester - formálisan vagyis kifejezetten tanitó nincs,- ennek a helyét az apátsági rezidencián müködő muzsikusok egyike tölti be: Höller Tamás osztrák származásu, 45 éves, csak németül tud, és már 7 éve itt tanit saját nyelvén, nincs mellette segédtanitó /preceptor/. Jövödelme semmi, a gyerekek tanitásáért fejenként 12 krajcárt kap egy-egy szorgalmi évre. - Nemesdömökön nincs saját tanitó -játékmester, hanem annak szerepét ellátja egy másik apátsági székhelyü muzsikus, kinek Deső József a neve, magyar, győri származásu, németül is tud. Majdnem 2o éve szolgál, s semmi jövedelme sincs, a gyermekek tanitásáért sem kap semmit.-

Tehát kb. 178o-tól az apátsági kántor egyben a tanitó is. Kántori javadalma évi 9o forint, lakás és a gyermekek után némi fizetés. 18o4-ben és 1813-ban rendezi az apátság és a község a kántortanitó ügyét. Mint kántor kapja a régi fizetését, mint jegyző-tanitó - a községtől 14o forintot, lakást,,kertet, s minden gyermek után 8 forintot. Ekkor már segédtanitó is müködik. - 1862-ben épül fel az uj iskolaház, és 1872 óta választották szét a tanitói hivatalt a jegyzőségtől.-Az első jegyző-tanitó Stirzl Péter/1789 előtt/,őt Kutasy Imre követi 1789-91. között. 1796-ban Stirzl János, 18o6-ban Fischer Lipót, 18o9-ben ismét Stirzl János a tanitó. Majd Kunkel Károly, Csutor Ignác, Peternics Mihály, Vehofsics Ferenc, 1832-36 között Mittelmayer József.- 1836. Szt. György napjától 1872-ig Polczer Mi-

hály a község kántortanitója és jegyzője. Mint jegyző, s mint tanitó érdekes vezető embere a városnak. Az ő érdeme Kiscell magyarosodása. Azzal kezdi müködését, hogy az addig németül vezetett városi jegyzőkönyveket megforditja, s hátulról magyarul kezdi vezetni. Az iskolában s a templomban lehetőleg magyarul tanit és énekel. Érdemeit igazolja, hogy amikor Kiscellbe jött, német helységet talált, s nyugalomba vonulásakor pedig már csak emlék volt a német szó. Siremléke a régi temetőben található. Utóda Porpáczi Ferenc, majd Barabás Ernő a " főtanitó " és kántor egyszemélyben. Utána Angyal János, majd az első világháboru előtt Virág József. Amig Virág József katonáskodott, Barabás Ernő egyedül tanitott, illetve egy-egy osztálycsoportot a zárda apácái tanitottak. 1918-ban végre 3. tanerőt kapott az iskola Fessler Erzsébet személyében.

A róm. kat. templom szomszédságában álló emeletes épületben volt az iskola két tanterme és a kántorlakás. Mint az emeleti mind a földszinti tanterem nagyon elhanyagolt, piszkos. Korhadt, hiányos padlózat, ütött - kopott hosszu padok, bennük összezsufolva a normál létszámnál két, két és félszer több tanuló. Dohos, büzös levegő, egerek, s 9o kis elsős fogadta a fiatal tanitónőt. Mivel csak 2 tanterem van, egyik tanulócsoport 8-1o-ig, a másik 1o-12-ig tanult, délután pedig 1-4-ig. A nehéz munkáért még fizetést sem kapott közel egy évig Fessler Erzsébet, csak az egyházközség által dijlevélben biztositott 25 koronát. Az államsegély elmaradt. A Tanácsköztársaság helyi szervei figyeltek fel a méltánytalan mulasztásra, s Kreiner József, az akkori tanácselnök egész évre visszamenőleg kiutaltatta a fizetését. - 1919-ből még egy kedves emléke maradt Fessler Erzsébetnek: május 1-én az egész járás tanitósága közös tanitógyülésen, ünnepi ülésen vett részt, majd utána végigvonultak a község utcáin. Közben 1923-ban meghalt Barabás Ernő, s 1924-ben kántortanitónak Uhlár Gyulát, 4. tanerőnek pedig Ujvári Vilmost választják. Délelőtt - délután felváltva folyik a tanitás még mindig magas, 4o-7o-es létszámmal.

1927-ben végre felépül a négy tantermes r. k. elemi fiuiskola az akkori község szélén egy szolgálati lakással. A körülmények megjavulásával a nevelők, főleg Fessler Erzsébet Komoly gyüjtő-szertárfejlesztő munkát fejtett ki. A szülők se-

gitségével üveges szekrényt állitottak be, állatokat tömettek ki, növény-bogár-mag-kőzetgyüjteményt létesitettek.

1937-ben Virág József nyugdijba megy, helyébe Horváth Lajost választják meg osztálytanitónak. Közben néhány évig ez iskolánál müködött még Farkas Kálmán és Rada Mária tanitó.

1940-től 8 osztályos népiskolává bővült az iskola. Az 5-8. osztályt egyetlen tankönyvvel látták el,a tantervi anyagot is csak vázlatosan jelölték meg,igy nehéz dolga volt Ujvári Vilmosnak, aki a kislrletező szerepét kellett, hogy vállalja. Hagyományos volt az iskolában az év végi tornaünnepély és az évenkénti sághegyi kirándulás.

A II. világháboru alatt a tanitók hosszabb-rövidebb ideig katonai szolgálatot teljesitettek, ami a tanitást nagyon megnehezitette, s eredményességét minimálisra csökkentette. Közben a község egy szörnyü bombázást élt át 1945. február 13-án melynek áldozata lett a r.k.fiuiskola két tanterme is. Az iskolát egyébként már előbb lefoglalták német, illetve magyar katonáknak. Az iskola szertára ezek "közremüködésével" egészen elpusztult.1945-ben az egyik, kevésbé romos tanterem falát deszkával pótolták, s mint szükségtanteremben,itt is, s a zárdában is tanitottak.Szükségtanteremnek felhasználták a szomszédos Katolikus Legényegylet-i Székház termét is. 1945-ben ujabb tanerőként Uhlár Saroltát nevezték ki az iskolához. 1948 nyarán államositották az iskolát, s ezután az evangélikus iskolával és a Polgári Fiuiskolával egyesülve, mint Állami Általános Iskola müködött.

A volt <u>nemesdömölki evangélikus elemi iskola</u> történetéből a legrégibb adatunk az 1968. esztendőből való, amikor Dömölkön még csak egy kis fakápolna állt, de már volt kőből épült iskolaháza, melynek a legelső tanitója Füztői Benedek volt.Őt követte 1706-ban Petánczi István, 1707-ben Istenes János,majd Boros György. 1849. év végén Szabó József lett Nemesdömölk tanitója, akinek sirköve a mostani ev.templom falában van elhelyezve. Ő, mint szilsárkányi tanitó, az 1848-as szabadságharc idején honvédnek állt be. Ott volt Görgey hadseregében Világosnál, a fegyverletételnél.Onnan indult haza gyalogszerrel Szilsárkányba, ahol időközben betöltötték az állását. Szilsárkányból elgyalogolt Dömölkre, ahol éppen tanitót keres-

tek,és itt nyomban meg is választották. 56 évig működött itt. Működése alatt Nemesdömölk kisközség volt, a tanulók száma 32-36 között váltakozott. Az iskola 1883-ban leégett, akkor a dömölkiek uj iskolát épitettek gazdasági épületekkel együtt. Ezt az épületet 1932-ben bontották le. A dömölki iskola fenntartója nemcsak Dömölk, hanem a környező községek ev. gyülekezetei, az ugynevezett filiák is mindaddig, amig ők is fel nem állitották a maguk iskoláját.A régi iskola a templom szomszédságában állott a kántorlakással együtt. Ebben az iskolában tanitott Szórády Dénes az 1890-es évek elején 30 gyermeket. Cell fejlődésével, népesedésével együtt fokozatosan növekedett az iskola benépesedése is. Pár év mulva már nem volt elég az egy tanterem egy tanitóval. Megszervezték a második tanitói állást és második tantermül egy szobát béreltek. A megszervezett uj állásra Vincze Jolánt alkalmazta az egyházközség. Az első világháboru után a tankötelesek száma annyira felszaporodott, hogy 1920-ban megszervezték a harmadik tanitói állást, felépitik az Árpád utcai iskolát. Ezt az állást Tóth Dénessel töltötték be. Az iskola további tulnépesedése folytán 1929-ben felépitették a Rákóczi utcai iskolát egy tanitói lakással együtt. Ugyancsak volt egy tanitói lakás az Árpád utcai iskolával egybeépitve is. Megszervezték a negyedik tanitói állást is, amelyet az állam Szabó Jenő kinevezésével töltött be 1929 szeptemberében. A tankötelesek száma akkor már mintegy 200 tanuló volt. Az iskolánál tanitottak még: Egyed Irma, Ludván Sándor, Vajda Józsefné, majd Szabó József mint kántortanitó. Az 1940-es évek elejétől 8 osztályossá fejlesztették az elemi népiskolát. Ludván Sándor volt a celldömölki egyházközség kántortanitója 1947-ben bekövetkezett haláláig. Ugyancsak őt nevezte ki az állam a celldömölki járás északi részére körzeti felügyelővé s ezt a megbizatását is haláláig végezte. Elmélyülten és eredményesen foglalkozott a zsinóriras tanitásának módszerével. Szabó Jenőt 1945-ben nyugdijazták, helyébe Galánfi Ede tanitó került. Alkalmazva voltak még 1945-től Tóth Etelka, Feigl Lajos, Surányi Rozália és Nagy Károlyné tanitók. A tanitás ezekben az években is az emlitett négy tanteremben, illetve a szolgálati lakás egy szobájában folyt. Az államositás évében már 5 tani-

tó oktatott 232 gyermeket.

A harmadik iskola, amelynek épületéből, felszereléséből, tanulóiból és részben tanáraiból mai iskolánk kialakult, a celldömölki polgári fiuiskola volt.

Celldömölk nagyközség lakóinak és vezetőinek régi törekvése volt egy középfoku iskola létesitése, ugyanis az elemi iskolák már nem tudták kielégiteni a község fokozódó szellemi igényeit. A fejlődő élet azokat a szülőket, akik gyermekeiket tovább akarták tanittatni, arra kényszeritette, hogy a szomszédos sárvári polgári iskolába vonaton járassák be. Hollósi Rupert dömölki apát, Dr. Pletnits Ferenc kormányfőtanácsos és a község akkori vezetőinek fáradságot nem ismerő munkája után 1913 őszén községi jelleggel megnyilik a polgári fiuiskola Kemenesi József igazgatósága alatt, aki 1927-ig müködött e minőségben. Az 1914-ben kitört világháboru igen nehéz helyzetbe hozta az alig egy éve müködő iskolát. A háboru az uj iskola épitését elodázta és igy csekély felszereléssel, bérhelyiségben 4 szük tanteremben folyt a tanitás. A környezet egészségtelen volt a tanulókra, tanárokra egyaránt, tatarozás hiányában egyes időben beázott. Mivel a háboru okozta gazdasági válság következtében a község által épitkezésre szánt összeg értékét elvesztette, 10 éven át folyt itt a tanitás. A tanulók száma évről-évre emelkedett és a szük helyiségek miatt egyre több jelentkező tanulót kellett elutasitani. Az akkori vezetők belátták, hogy az iskola csak az államositás után fejlődhet és töltheti be hivatását.

Gyömörey György főispán, Jándi Bernardin dömölki apát, Dr. Pletnits Ferenc kormányfőtanácsos közbenjárásával az akkori államtitkár, Dr. Schwőder Ervin és Dulovits Árpád miniszteri tanácsos felfigyeltek az iskola lehetetlen helyzetére. Előterjesztésükre gróf Klébersberg Kunó vall, és okt. min. 1923 őszén állami kezelésbe vette az iskolát. Ez rohamos fejlődést hozott az iskola történetében. 1923. november 5-én a dömölki apátság által felajánlott telken megkezdődött az épitkezés és novemben 25-én Schwőder Ervin államtitkár elhelyezte az uj iskola alapkövét. Az ünnepi beszédet Berzsenyi Dezső tartotta. Utána az iskola egyik tanára felolvasta az alapkőben elhelyezendő okmányt, amelyet Vintze József polg. isk. tanár rajzolt

meg művészisen. Az alapkövet az iskola főbejárata területén a fundamentumba helyezték el Berecz Endre akkori 4. oszt. tanuló elmondása szerint. Az uj iskola első tanári kara: Kemenesi József igazgató, Fébert Lajos, Oswald Sándor, Mikolás Imre, Reicher István, Vincze József polg. iskolai tanárok.

Az 1923-24. tanévben az iskolában müködő 4 osztályban a tanulók száma 246, melyből 61 magántanuló volt. Az iskola kebelén belül Berzsenyi Dániel önképzőkör, 56. sz. Lehel - cserkészcsapat, és rendkivüli tantárgyként latin tanfolyam müködött. A tanév végén az erre érdemes tanulókat pénzjutalomban részesitették. Az 1924-25. tanévben megalakul az iskola sportköre 83 taggal. A község által ideiglenes használatra átengedett 1400 n.öl területen megkezdték a mezőgazdasági gyakorlatok oktatását. Fő sulyt a gyümölcs és konyhai növények kertészetére fektették. A következő tanévben megalakult a Magyar Ifjusági Vöröskereszt 89 taggal. Kapcsolatokat tartott külföldi csoportokkal is.

Ebben a tanévben szeptember 28-án beköltöztek az uj iskola épületébe, melynek ünnepélyes felavatása a következő tanévben történt. /1926-27./ Az uj iskola avatási ünnepségei kihatottak községünk kulturális életére is. Október 24-én tartották az avató ünnepélyt a tornacsarnokban, amelyet délután tornaünnepély fejezett be.

Ettől a tanévtől kezdve az iskolát Reicher István helyettes igazgató vezette. Az avatóünnepség keretében helyezték el az épület főbejáratához baloldalt Berzsenyi Dániel dombormüvét, jobbról pedig egy fehér márványtáblát, mely őrizte azok nevét akik az iskola létrejöttéért tevékenyen közremüködtek. 1925-től viselte az iskola Gyömörey György nevét, akinek az épület létesitésében, államositásában elsőrendő érdemei vannak. Az iskolában elsőként végzett tanulók ebben az évben tartották 10 éves találkozójukat.

Az 1927-28-as tanévtől Reicher István az iskola kinevezett igazgatója. Ebben a tanévben rendkivüli tárgyként megkezdődött a zene tanitása 15 tanulóval. A tanárok résztvesznek az iskolán kivüli népmüvelő munkában, ismeretterjesztő előadásokat tartanak. Minden tanévben rendeztek kirándulásokat az ország különböző részeibe. Az 1929-30-as tanévben a cserkészet

munkájába bevezették a céllövészetet.

Az 1932-33. tanévben ünnepelték az iskola fennállásának 2o. évfordulóját. Az 1936-37. tanévben a cserkészeti foglalkozásokra bevezetik a légoltalmi kiképzést. A következő tanévben ünnepelték az iskola fennállásának 25. évfordulóját. Az eddig itt müködött tanárok a következők voltak: Kemenesi József, Bauer József, Farkas Blanka, Fortiger Etel, Sporni Margit, Strókay Erzsébet, Strókay Mária, Szembratovics János, Krisztinkovics Aladár, Mikolás Imre, Vincze József, Beyer Matild, Kriksz Márton, Vajda Márta, Oswald Sándor, Varsádi Andor, Reicher István, Etelaki Lajos, Simon József, Szabó József, Gelenczei Mihálcz Margit.

194o-41. tanévben a H.M.-VKM rendeletére az iskola órarendjébe felvették a leventeoktatást. A 3.-4. oszt. tanulók heti 2 órában, az órák anyagát a katonai parancsnokságtól leérkezett tematiké alapján végezték.

A háboru alatti években az iskolánál sok személyi változás történt. A tanárok egy részének katonai szolgálatra történt behivása miatt. A tanitás folyamatosságában is nehézségek adódtak. Az 1943-44. tanév kezdete november 3-án történt, befejezése pedig április 1-én. A következő tanévet már október végén félbe kellett hagyni, mert az iskola csaknem összes helyiségét lefoglalták katonai célokra. A tantestület a helybeli tanulókat más-más szülői házban hivta össze kisebb csoportokban, hogy tanulási munkájukat irányitsa. A távolabb lakók irányitása körlevelek utján történt. Rövid idő mulva ezt is be kellett szüntetni.

Az 1938-39-es tanévtől a felszabadulásig a következők tanitottak rövidebb-hosszabb ideig az iskolánál: Csucsai János, Brózik Gusztáv, Erős Katalin / Entzbruder Katalin /, Bozsó László, Bárdos Lajos, Szigeti Dezső, Marton József, Körmendi Angyalka, Németh Lajos.

A felszabaditó Vörös Hadsereg községünk felszabaditása után a zárda épületében először az emeleti négy tantermet, majd a földszintet is az iskola használatába adja. Az összes helybeli iskolák délelőtt-délutáni váltakozó rendszerrel folytatják a tanitást a tanév befejeztéig /1944-45./. Iskolánkban junius közepéig heti 12 órában folyt a tanitás, a zárda épületében.

1945. szeptember 2o-án visszakaptuk a régi épületet, melynek takarítása november közepéig tartott. November 16-án beköltözhettünk, de uj szovjet alakulatok érkezése miatt november 23-tól a Katolikus Házban folytattuk a tanitást. Sok volt a nehézség, a fütés a szülők segitségével történt, a pénz értékének rohamos csökkenése miatt a tankönyvek, füzetek beszerzése szinte lehetetlen volt. De minden nehézségen keresztül gyermekeink szemében ott ragyogott egy jobb világ reménységébe vetett hit.

Az 1945-46. tanévben alakult meg az általános iskola 5.osztálya 35 tanulóval. Müködött még a polgári fiuiskola 2.,3. és 4. osztálya.A polgári iskola épülete az 1945. évi bombázás alkalmával annyira megrongálódott, továbbá az ukrán beszállásolások által okozott nehézségek közbejötte miatt a tanitás az 1946-47-es tanévben is a Katolikus Legényegylet épületében folyhatott csak. Ez a tanév az ált. iskola 5. és 6. osztályával és a polg. iskola 3.-4. osztályával müködött. A celldömölki tanulókon kivül a környező falvakból is jártak be tanulók mind az általános iskolai, mind a polgári iskolai osztályokba. Az ált. iskola alsó tagozatának kiépitése még nem sikerült. Az 1-4. osztályos tanulók a két felekezeti iskola alsó osztályaiba jártak. Iskolánk tantestülete a tanév elején Németh Lajos megbizott igazgatóval négy tagból állott. Bárdos Lajos tanár hadifogságban volt. Szeptember 7-én Rajczi István szombathelyi polgári iskolai tanárt iskolánkhoz igazgatónak osztották be ideiglenes jelleggel. 1947 januárjában Bagacsonyi György polg. iskolai tanárt Nagykanizsáról helyezték az iskolához, ugyanekkor Nagy József gutai áll. polg. isk. menekült tanárt is ide helyezték és az igazgatói teendők elvégzésével bizták meg. Január végén Zöldág Imréné gimnáziumi tanárt és Vass Károlyné polgári iskolai tanárt helyezték az iskolához Győrből. Ebben a tanévben a dolgozók polgári iskolája is müködött Szigeti Dezső polg.isk. tanár vezetése alatt, Oradnai József gazdasági szaktanitó, Papp Sarolta tanitónő, Uhlár Edit tanárjelölt, Uhlár Gyula és Szabó József közremüködésével. A paraszt dolgozók polgári iskolája müködött Szakály Dezső vezetésével Alsóságon, Szabó Aladár vezetésével Nagysimonyiban és Rode Imre vezetésével Köcskön. Ezek a celldömölki anyaiskolához tar-

toztak, ugyanigy a merseváti községi ált. fiókiskola Takács Károly igazgatása alatt.

Az 1947-48. tanévben a polgári iskolának már csak a 4. osztálya müködik, és müködött még 1945-48. tanévekben a dolgozók polgári fiuiskolája is. Az iskola keretében müködött még 1945-49. tanévekben a dolgozók általános iskolai előkészitő tanfolyama, ahol röviditett tanévek alatt megszerezhették az odajáró tanulók az ált. iskolai 8. osztályos bizonyitványt. E tanév novemberében Szabó József polgári iskolai tanár hadifogságból hazaérkezett s őt nevezték ki az iskola igazgatójának. Az általános iskola 5. osztálya 15,6. osztálya 25, 7. osztálya 35 és a polg. isk. 4. osztálya 45 tanulóval müködott. A tanári testület tagjai voltak: Szabó József igazgató, Badacsonyi György, Bárdos Lajos, Mód Aladár, Jancsó Aladár, Nagy József, Németh Lajos, Dr. Sass Istvánné és Vass Károlyné. Ennek a tanévnek a befejeztével a polgári fiuiskola teljesen megszünt és átvette további hivatását az iskola épületével együtt az általános fiuiskola. Közben megindult állami támogatással a megrongálódott épület helyreállitása is.

Az államositástól:

1948. juliusában megtörtént a két felekezeti iskola államositása. Ezt követően Rhosoczy Rezső tanfelügyelő 1948. augusztus 17-én ismertette a celldömölki állami tantestület 24 tagja előtt a Celldömölkön államositott iskolák helyzetét. Eszerint Celldömölkön két külön iskolaegység fog müködni, egy leány és egy fiuiskola. A leányiskola igazgatójává Szabó József polgári iskolai tanárt, a fiuiskola igazgatójává pedig Nagy József polg iskolai tanárt nevezte ki. A leányiskola tanulói a volt zárda épületében, a fiuiskoláé a volt polgári fiuiskola épületében nyertek elhelyezést. A tanulók tervezett ö szlétszáma 1053 volt ebből fiu 514, leány 539. Ezt 26 tanulócsoportban váltakozó tanitással /d.e. és d.u./ tervezték oktatni. A leányiskolával kapcsolatban leányinternátust is kivántak beinditani. Ilyen körülmények között indult be a teljesen kiépitett általános iskola első éve 1948 szeptemberében 480 tanulóval, 15 nevelővel és 13 tanulócsoporttal: 6 alsós és 7 felsős osztállyal. Az oktatás a

polgári iskola 4 tantermében folyt és 4 szükségtantermében,továbbá a volt evang.iskola 4 tantermében folyt részben váltakozó tanitással.A tantestület tagjai: Nagy József igazgató,Badacsonyi György,Bárdos Lajos, Fessler Erzsébet, Németh Lajos,Galánfi Ede, Mód Aladár,Horváth Lajos, Feigl Lajos, Gugi Gusztáv Szabó József, Jancsó Aladár, Nagy Károlyné, Uhlár Gyula, Uhlár Sarolta, Ujvári Vilmos.

Szakos ellátottság 55 %-os volt.Ebben a tanévben 466 tanuló kapott bizonyitványt.A nevelőtestület tagjai kivették részüket a választási agitációkból családlátogatások keretében, szülői munkaközösségi tagokkal együtt. Anyák Napját és május 1-ét díszes müsorral ünnepelték.A "nevelj jobban"mozgalom eredményességéről számolt be a tanévvégi értekezlet jegyzőkönyve. Május 15-én a választás napján kulturcsoporttal szerepeltek az uttörők. Május 22-én járási énekünnepély volt a tornateremben. Junius 19-én uttörőnapot tartottak, ez alkalommal zajlott le az uttörőavatás is.

Az 1949-5o. tanévben két nevelővel: Szij Erzsébet és Kovács Imre tanitóval növekedett a testület.Osztálycsoportok száma 14 rendes és egy kisegitő osztály volt. A tanulók száma 461 volt. Nevelőtestület 19 fő,amelyből 13 férfi és 6 nő. Két tanulószobai csoport müködött.Az iskolát az államositástól kezdve bázis iskolának minősitették, amelyhez a környező falvak általános iskolái mint fiókiskolák tartoztak.A bázis iskola tantestülete a fiókiskolákkal szoros kapcsolatot tartott, a szakos nevelők óralátogatásokat végeztek a fiókiskolában s bemutató tanitásokat tartottak azok nevelői részére. A bázis iskolai- rendszer 1951-ben megszünt.

a./ A tárgyi feltételek alakulása az államositástól napjainkig

Az államositás után megszervezett általános iskola sok nehézséggel küzdött. Tanterem helyiség, szemléltetőeszközök hiánya, szakos nevelői hiány jelentették a fő gondot.

A háborus károsodás nyomai még mindig erősen látszottak az iskolaépületeken. A volt polgári iskola épületét a háboru vége felé német katonák, majd később szovjet és ukrán csapatok beszállásolására vették igénybe. Az épület északnyugati részét bombatalálat is érte. Az emlitett igénybevétel és háborus ká-

rok olyan nagymérvüek voltak, hogy az épületet csak 1948 ő-szén lehetett használatba venni. De a helyreállitás csak lassan, fokozatosan történhetett meg az iskola müködése közben. Emiatt kb.3 éven keresztül a tanitás a volt "Katolikus Házban" bonyolódott le. Az iskola telkének keritése szinte teljesen megsemmisült.

A volt evangélikus iskola két épülete közül az Árpád utcaiban 2 tanterem és egy szertárhelyiség, valamint egy szolgálati lakás állt rendelkezésére az iskolának. Ennél az épületnél különösebb károsodás nem állt fenn. A Rákóczi utcai épületben szintén két tanterem és egy szolgálati lakás volt. A felszabadulás után az egész épületet ukránok beszállásolására, illetve kórház és rendelő céljaira vették igénybe. Ezek kiköltözése után átmenetileg a lakás egyik szobájában is folyt az oktatás. /1946-ban/ Az épület állagában különösebb károsodás nem állott be.

A tantermek felszerelése részben tönkrement a háborus események és a beszállásolások következtében, a padok a volt polgári iskola épületében még használható kettes padok voltak,a másik két épületben a hosszu négyüléses régi tipusu padokban folyt az oktatás.Ezek kicserélése csak az 5o-es évek végén,illetve a 6o-as évek elején történt meg teljes egészében.
A szemléltető eszközök majdnem teljesen megsemmisültek. A volt polgári iskola komoly felszereléssel rendelkezett,valamint jelentős könyvtári állománya volt.A szertári felszerelésből alig maradt valami.Egy néma filmvetitőgépet Németh Lajos tanár mentett át az iskola részére. E hiányok pótlására nagyarányu házi szemléltetőeszköz készitő mozgalom indult meg a tantestületben amely komoly eredményeket hozott. Közben fokozatosan megindult állami vonalon is az iskola szemléltető eszközökkel való ellátása.
Ez azonban csak a 6o-as évek során érte el azt a szinvonalat, mely kielégitőnek mondható,figyelembe véve a megváltozott tantervi, módszertani követelményeket. A volt evangélikus iskola két épületénél az államositáskor sem volt jelentősebb szertári szemléltetőeszköz, felszerelés. A hiányt itt is az előbb emlitett módon kellett pótolni.
Az államositástól kezdve 14-17 tanulócsoporttal müködött éven-

te iskolánk. A rendelkezésre álló tantermek száma 1958-ig 12 volt. Igy az alsótagozatnak hetenkénti délelőtt- délutáni váltással kellett dolgoznia. 1958-ban a gimnázium uj épületbe költözött, s az igy felszabadult József Attila utca 1. szám alatt lévő r.k. fiuiskola épületét megkapta iskolánk. Ebben 5 tanterem, 2 kisebb helyiség és egy szolgálati lakás áll az iskola rendelkezésére. Ugyanekkor a volt ev. iskola két épületét át kellett adni a leányiskola számára. Igy tulajdonképpen egy tanteremmel bővült a lehetőségünk, a váltakozásnak továbbra is meg kellett maradnia. További nehézséget jelentett az oktatásra főépületünkben lévő 4 szükségtanterem, amelyet a mai napig sem sikerült felszámolni. A tanterem hiányt fokozta még az a tény is, hogy az uj Tanterv rendelkezése értelmében, mint uj tantárgy beindult a gyakorlati oktatás mind alsó, mind felsőtagozatban, ez utóbbiban indulásként az 5. osztályban. Erre a célra egy tantermet igénybe kellett venni műhelyteremként. A tanteremhiány enyhitése s a gyakorlati oktatás feltételeinek jobb biztositása érdekében a Községi Tanács VB-vel egyetértve különálló politechnikai műhelyépület épitését határoztuk el. Nevelőtestületünk a tanulókkal s a szülőkkel összefogva nagyarányu társadalmi munkába kezdett ennek megvalósitása érdekében. A Sághegyen gyüjtöttük a követ, téglát, fákat döntöttünk a tetőgerendák biztositásához, stb. A községi tanács községfejlesztési alapból 381.000 Ft-ot biztositott a felépitéséhez. Ezenkivül fuvarral segitett bennünket a községi tanács, a Gépállomás és a szülők. Eredményeként 1961 őszén elkészült a politechnikai műhely épülete 566.000 Ft értékben. Ebből 138000 Ft értékü volt a társadalmi munka, 47.000 Ft pedig saját anyag. Ez az épület két nagy műhelyteremből, egy gépteremből, egy konyha teremből, két szertár helyiségből, egy mosdóból és egy előtérből áll. Ebben folyik iskolánk tanulóinak oktatásán kivül a 2.sz. Általános Iskola felsős tanulóinak gyakorlati oktatásban való részesitése is. Az alapfelszerelést az oktatás beinditásához központilag biztositották, de igen komoly és nagy értékü munkát végzett Németh Gyula vezetésével a tanulóifjuság is a berendezés korszerüsitésének biztositása érdekében. Elmondhatjuk, hogy ez a műhelyépület a megye egyik legjobban felszerelt és legkorszerübb műhelyépületévé vált. A felszerelés értéke mintegy

17o.ooo Ft. 1964-ben megindult a járási központi mühely müködése ebben az épületben. Mivel az anyag tárolásához nem volt elég hely, ezért raktárhelyiségül 13.5oo Ft értékben egy faházat épitettek még hozzá. Az épületek állagának megóvása érdekében az államositástól kezdve többizben kaptunk nagyobb központi felujitási összeget. A Széchenyi uti emeletes épület felujitása 1953-ban, 1962-ben és 1968-ban történt nagyobb összeggel, belső felujitása pedig 1959-ben. Az ehhez tartozó tornateremre szintén több izben forditottunk nagyobb összeget. A József Attila uti épület külső felujitása 1948 és 1965-ben, belső felujitása 1948, 196o és 1966-ban történt nagyobb ráforditással. Felujitottuk ezen kivül és bővitettük az alsótagozati udvari WC-t, valamint a felsőtagozat udvarán lévő WC épületet is. 1961 és 1962-ben iskolánk mindkét épületét bekapcsolták a Törpevizmü hálózatába, ami az egészségügyi feltételek biztositása szempontjából jelentős lépés volt. Jelenleg a világitás korszerüsitése van folyamatban.

b./ A n e v e l ő k r ő l :

1948-ban a szolgálati lakások száma / iskolánk nevelőit illetően/ három volt. A többi nevelő helyben bérelt lakásokban lakott. Azóta kettővel gyarapodott a szolgálati lakások száma és a tantestület tagjai közül többen saját lakást épitettek.

Jelenleg 12 nevelő lakik saját házában. A meglévő szolgálati lakások korszerüsitésre szorulnak, elsősorban belsőleg.
A tantestület jelenleg 13 nő és 9 férfi tagból áll.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1968/
/az aláhuzott jelenleg is itt van/

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolában?	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Badacsonyi György	polg.isk. tanár	1947-195o.	Pápa
2.	Bárdos Lajos igazgató	polg.isk. tanár	1943-1956.	Celldömölk Leányiskola
3.	Berki Aladár	tanitó	1953-1954.	Kemenesmihályfa
4.	Berki Aladárné	tanitó	1953-1954.	Kemenesmihályfa

1.	2.	3.	4.	5.
5.	Baráth Rozália	ált.isk.tanár	1958-1959.	Ajka
6.	Béres Antalné sz.Szomor Katalin	tanitó	1957-1963.	Celldömölk Leányiskola
7.	Csajbók Elemérné sz.Kovács Jolán	ált.isk.tanár	1954-1957.	Celldömölk Leányiskola
8.	Csizmazia Sándorné	ált.isk.tanár	1955-1957.	Szentgotthárd
9.	Döbröntei Károly igazgató	ált.isk.tanár	1957-	-
1o.	Feigl Lajos szakf.	ált.isk.tanár	1948-	-
11.	Feigl Lajosné sz.Halmos Jolán	tanitó	1952-	-
12.	Fessler Erzsébet	polg.isk.tan.	1948-1955.	nyugdijazás
13.	Feucht Walterné sz. Tarr Irma	tanitó	196o-1968.	Szombathely
14.	Galánfi Ede	polg.isk.tan.	1948-1951.	Pápa
15.	Gugi Gusztáv	ált.isk.tanár	1947-1954.	Sorokpolány
16.	Gyürüsi Dezső	ált.isk.tanár	1952-	-
17.	Hajas Gyula	ált.isk.tanár	1952-	-
18.	Horváth Lajos ig.helyettes	ált.isk.tanár	1948-1959.	Celldömölk Leányiskola
19.	Harmath Józsefné	tanitó	195o-1951.	nyugdijazás
2o.	Horváth Imréné sz.Nyéki Gizella	ált.isk.tanár	1962-	-
21.	Hargitai Gusztávné sz.Lipi Vera	ált.isk.tanár	1958-1966.	Szombathely
22.	Jancsó Aladár	ált.isk.tanár	1947-196o.	Boba
23.	Kiss Alajos	köz.isk.tanár	195o-1951.	Celld.Gimn.
24.	Kovács Imre	köz.isk.tanár	1949-195o.	Celldömölk Leányiskola
25.	Kertész Ilona	ált.isk.tanár	1951-1952.	Celldömölk II.
26.	Kővári József	köz.isk.tanár	1952-1953.	Vép
27.	Kotz Zoltánné sz.Koltai Mária	ált.isk.tanár	1953-	-
28.	Kiss Béláné sz. Ihász Mária	tanitó	1955-	-
29.	Kapiller László ig.	ált.isk.tanár	1956-1957.	Budapest
3o.	Kováts Istvánné sz. Gyetkó Aranka	ált.isk.tanár	1952-1961.	Celldömölk II.
31.	Kiss Erzsébet	ált.isk.tanár	1963-	-
32.	Dr.László Lajosné sz.Koltai Rozália	ált.isk.tanár	1951-1952.	Celldömölk Leányiskola

1.	2.	3.	4.	5.
33.	László Éva	tanitó	1957-1958.	Miskolc
34.	Mészáros Ernő	tanitó	1954-1968.	nyugdijazás
35.	Mód Aladár ig.h.	ált.isk.tanár	1947-	-
36.	Morvai Lajos	tanitó	1950-1953.	Szombathely
37.	Márton János	ált.isk.tanár	1958-1959.	Sárvár
38.	Mike Gézáné sz.Tischler Lenke	tanitó	1957-1961.	Celldömölk Leányiskola
39.	Molnár Dezső	ált.isk.tanár	1951-1964.	Celld.Zeneisk.
40.	Nagy József ig.	polg.isk.tan.	1947-1950.	Celld.Jár.Tan.
41.	Németh Lajos ig.h.	polg.isk.tan.	1942-1954.	Celld.Gimnázium
42.	Nagy Károlyné sz.Bihary Anna	tanitó	1945-	-
43.	Németh Gyula	ált.isk.tanár	1954-	-
44.	Németh Gyuláné	ált.isk.tanár	1952-	-
45.	Nagy Árpád	ált.isk.tanár	1957-1958.	Magyaróvár
46.	Németh Antal	tanitó	1954-1961.	Celld.Leányisk.
47.	Novák Rezsőné sz.Csiszár Teréz	ált.isk.tanár	1966-1969.	Sárvár
48.	Perger Erzsébet	ált.isk.tanár	1964-	-
49.	Pataki Márton	ált.isk.tanár	1963-	-
50.	Simon Gézáné sz.Gaál Ilona	tanitó	1952-	-
51.	Spaits Antal ig.h.	ált.isk.tanár	1955-1956.	Szombathely
52.	Szabó József szakfelügyelő	köz.isk.tanár	1948-	-
53.	Szabó Ferenc	köz.isk.tanár	1951-1953.	meghalt
54.	Szalóky Endre	ált.isk.tanár	1955-	-
55.	Szallár Zoltánné sz. Papp Ida	tanitó	1956-1958.	Celldömölk Leányiskola
56.	Szarka Gyuláné sz.Pethy Etelka	ált.isk.tanár	1958-	-
57.	Szij Erzsébet	ált.isk.tanár	1949-1951.	Pápa
58.	Szendy László	ált.isk.tanár	1950-1955.	Szombathely
59.	Tóth Lidia	kép.nélk.	1950-1952.	Borgáta
60.	Uhlár Gyula	tanitó	1948-1949.	nyugdijazás
61.	Uhlár Sarolta	tanitó	1948-1949.	Csehimindszent
62.	Uhlár Edit	polg.isk.tan.	1959-1965.	Celld.Leányisk.
63.	Ujvári Vilmos	tanitó	1948-1950.	nyugdijazás
64.	Vajda Józsefné sz.Bárány Mária	tanitó	1950-	-

1.	2.	3.	4.	5.
65.	Varju Elemérné sz. Tima Margit	tanító	1955-	-
66.	Várviró József	tanító	1952-1953.	Szombathely
67.	Vida Mária	ált. isk. t.	1956-1959.	Celld. Leányisk.

Az iskola igazgatója Döbröntei Károly 1957. julius 1-től, igazgatóhelyettese Mód Aladár 1958. február 1-től, szakszervezeti biz. elnöke Hajas Gyula 1969. február 1-től, uttörő csapatvezető Pataki Márton 1963. szeptember 1-től.

Az államositáskor az iskola 16 nevelőjéből 6 volt a szakos, ami 55 %-os szakos oktatást jelent. Jelenleg a szakos oktatás 98 %.

Az államositás után a tantestület tagjai közül többen éltek a levelező oktatás utján szaktanári képesités megszerzésével. Igy jelen tanévben a felsőtagozatban minden nevelő szaktanár. Szabó József szakfelügyelő levelező uton egyetemi végzettséget szerzett / történelem/, s jelenleg doktori cim elnyerésére készül.

Az ideológiai képzettség fejlesztése és elmélyitése érdekében nevelőink folyamatosan résztvesznek az állami ideológiai oktatásban, valamint a pártoktatásban. Marxista Esti Egyetemet végzett 3 nevelő és egy most végzi. Tantestületünk jelenlegi korösszetétele megfelelőnek mondható. A 22 nevelőből 6 az idősebb korosztályhoz, 2 a fiatal és 14 a közepesek korosztályához tartozik.

Az iskolánál eltöltött éveket figyelembe véve következő a megoszlás a tantestület tagjait illetőleg: 2o évnél hosszabb idő óta ennél az iskolánál müködik 4 nevelő, 1o évnél rövidebb időt töltött ennél az iskolánál 5 nevelő, 1o és 2o év közötti időt töltött iskolánknál 13 nevelő.

Az iskola nevelői közül kitüntetésben részesültek a következők:
Döbröntei Károly igazgató 1952-ben "Kiváló tanító" és
Szabó József szakfelügyelő 1967-ben "Kiváló tanár kormánykitüntetésben részesült.

c./ Néhány adat a tanulókról:

	1952.	1958.	1965.	1969.
A tanulók létszáma összesen:	47o	568	576	486
Tanulócsoportok száma:	14	17	18	15
Évvégi mulasztási átlag /nap/	1o,5	9,5	6,5	8,5
Évvégi bukás száma:	26	47	38	4o
Évvégi bukás %-a:	5,6	8,8	6,6	8,3
Tanulmányi átlag év végén:	3,6	3,4	3,6	3,4
Magatartási átlag:	4,7	4,6	4,3	4,3
Szorgalmi átlag:	-	-	3,7	3,6

Uttörőcsapatunk rövid története:

1947. november 15-én felhivás érkezett iskolánkhoz, amelyben az uttörőcsapat létesitésére kérték fel a tantestületet. 1947. november 22-én 8 taggal megalakult az Ady Endre nevét viselő uttörőcsapat. Vezetője Nagy József tanár lett, a csapattitkár Zsirai Ferenc 7. oszt. tanuló. Az összejöveteleket minden vasárnap délelőtt 9 órakor tartották. A tantestület tagjai igyekeztek a csapat munkáját segiteni: Bárdos Lajos sport, Jancsó Aladár kulturális és Mód Aladár mühelymunka megbizottként tevékenykedett. Anyagi támogatást a csapat sehonnan nem kapott.

1948-ban a csapat életében jelentős fordulat történt. 52-re emelkedett a létszám, őrsök, rajok működtek. Az őrsi zászlók szine fehér, rá az uttörőjelvényt a családtagok himezték.

A nyakkendő szine kék, körben piros szegéllyel. A foglalkozásokat az iskola jelenlegi pincéjében tartották. A rajok munkáját ifjuvezetők segitették. Legaktivabbak: Nagy Imre, Lenkai János és Csönge Ferenc. A Pajtás c. lapot a csapat tagjai szivesen olvasták. E tanévben tavasszal került sor az első fogadalomtételre, próbák teljesitésére. Rendeztek a csapatban sakkbajnokságot és sportversenyeket is. Nagy lelkesedéssel vettek részt a csapat tagjai az első táborozáson Vonyarc-Vashegyen 38 fővel. A következő években tovább fejlődött a csapat munkája, a létszám emelkedik, könyvankétokat rendeznek, kirándulásokat szerveznek. 1951. tavaszán megalakul az uttörőzenekar. Hasznos

társadalmi munkát végeznek és hulladékanyagot gyüjtenek. Első szereplésük május elsején sikeres volt, ettől kezdve a zenekar gyakran szerepelt. 1960-ban megnyerte az első helyezést a kulturversenyen. Évente táborozásra mentek.

Felszabadulásunk 10. évfordulója alkalmából "hála zászló"-t készitettek, amelyet küldöttség vitt az Uttörők Első Orsz. Találkozójára.

1957-ben a csapat létszáma 80 főre emelkedett. A szülők passzivitása is megváltozott, nem állnak szemben az uttörő munkával, jobban támogatják. Sokat segitenek a nyári táborozás idején beszerzés-főzésben. A költségeket rendezvények, sportversenyek bevételéből és önkéntes adományokból fedezték.

Az iskola és az uttörő mozgalom kapcsolata mind szorosabbá válik. A politikai nevelés a csapat életében még nem jelentős, inkább a játék, romantika van előtérben. A rajvezetők önként vállalják a munkát. Ez években 4 rajvezető müködik: Horváth Mária, Vida Mária, Csajbók Ernőné, Gyürüsi Dezső. A pajtások 50 fillér tagdijat fizettek.

1958-ban már 87 uttörő és 51 kisdobos tagja van a csapatnak Munkaterv alapjám dolgoznak, aktiv csapatvezetőségről még nem beszélhetünk. 1960-ban kezdődik a pártoló tagok szervezése. Ez években az osztályfőnökök szinte teljes egészükben rajvezetői munkát is ellátnak. Az uttörők száma az iskola létszámnak 75 %-a. Jelentős szerephez jutnak az ifjuvezetők. Havonta két alkalommal tartanak összejövetelt. Egyik mozgalmi, a másik szakági célokat szolgált. Az uttörőmozgalom fennállásának 15. évfordulóján jubileumi tábort rendeztek a Rába mellett, s emlékére csapatzászlót kapott a csapat. Az avatások ünnepélyesek. A csapat életében a romantikáé a főszerep: "Ismerd meg szülőföldedet! Szeresd és dolgozz érte!" - a jelszavuk. Megindul a nyomolvasó mozgalom.

Az 1963-as évtől a csapat munkája a politikai, erkölcsi és világnézeti nevelésre épült. A pajtások albumokban dolgozták fel a jelen eredményeit. Széleskörü levelezést folytatnak a baráti országok uttörőivel, figyelemmel kisérik a gyarmati népek felszabaditó mozgalmait... - Emlék tábortüzeket, hála-stafétákat szerveztek, számháborukon, járőrversenyeken gyakorolják

a hazafias éberséget. A rajokban, őrsökben mind nagyobb szerephez jut az önkormányzat. Jelentős helyet foglal el a csapat életében a hazafiságra nevelés: katona és KISZ fiatalokkal való találkozások, laktanyalátogatások, harci tura-bemutatók, akadályversenyek,... az alkalmai ennek. A tanulási munka segitése is fontos célkitüzése az uttörő munkának. A pedagógusok közül minden osztályfőnök egyben rajvezető jelenleg is. Megalakitottuk az uttörőtanácsot, amely aktivan és önállóan dolgozik. Az eddig végzett munka eredményességét bizonyitja a csapat létszámának növekedése. Jelenleg a tanulók 92 %-a uttörő. Az elmult évek mozgalmi feladatai a következő akciók voltak: " Expedició a jövőbe." -"Uttörők a hazáért." -"A Vörös Zászló hőseinek utján." -"Auróra akció." -"Forradalom lángjai"- mozgalom.

Köszönet illeti azokat a csapatvezetőket, akik fáradságos munkájukkal hozzájárultak uttörőcsapatunk jó eredményeihez: Nagy József a csapat alapitója, Szabó József, Szendi László, Gugi Gusztáv, Németh Gyula, Hajas Gyula, Kovács Istvánné, Gyürüsi Dezső. Jelenleg a csapat vezetője Pataki Márton kartárs, helyettese Kotz Zoltánné nevelő.

Tanévenként 7-lo szakkör müködött az iskolában. Jelen tanévben / 1968/69./ a következő szakkörök müködnek: előadómüvész, ifju egészségőr, modellező, fotó, kézilabda, KRESZ, honismereti, népitánc és kiskertész szakkör. Ezek munkája eredményesen egésziti ki az iskola oktató-nevelő munkáját. Lehetőséget adnak a hasznos szórakozások megkedvelésére. Az uttörőcsapat által szervezett kiállitásokon a szakkörök is bemutatják évi munkájuk eredményét. Az előadómüvész szakkör és a táncszakkör szép eredménnyel szerepeltek a kulturversenyeken, többször értek el első helyezést, s résztvettek a megyei bemutatókon is.

A megrendezett járási tanulmányi versenyeken az iskola tanulói jó eredménnyel szerepeltek. Többen a megyei és három esetben az országos versenyekig is eljutottak. Iskolánk házi versenyek keretében válogatja ki a legügyesebbeket minden évben: szaktárgyi versenyek mellett, sakk, asztalitenisz, mesemondó, helyesirási, szavaló, ének és zene versenyt is rendezünk. Az évvégi tornaünnepélyt a 6o-as évek elejéig évente, most 3-4 évenként rendezzük meg, általában a község iskolái

együttesen. A sportversenyek közül kézilabda csapatunk, kispályás futball csapatunk és atlétikában is több első helyezést értek el tanulóink, s eljutottak a megyei döntőkre, illetve az országos versenyekre is.

A gyakorlati foglalkozás 1959-ben indult meg. Sokat segít a szemléltetőeszköz állomány gyarapításában is.

Iskolánk az 1961-62. tanévtől kezdve körzeti általános iskola lett: a merseváti általános iskola felsőtagozatos tanulói járnak be hozzánk autóbusszal. Létszámuk átlagban 40-50 között mozog. Az alsótagozata, mint tagiskola, felügyeletileg szintén hozzánk tartozik.

1960-61. tanévig fiuiskolaként működött iskolánk, ettől kezdve fokozatosan kiépült a koedukált oktatás, ami sok tekintetben jó hatásu volt.

A 8. osztály elvégzése után a tanulók többsége továbbtanul gimnáziumban, szakközépiskolában, vagy ipari, illetve mezőgazdasági tanulónak megy. Az iskola tanulói közül többen kerültek egyetemre, főiskolára, s most mint mérnök, orvos, pedagógus, technikus dolgozik. Iskolánk tanulói közül került ki járásunk jelenlegi képviselője /országgyülési/ Gosztonyi János elvtárs, a nehézipari miniszterhelyettes Szekér Gyula elvtárs.

A 8. osztályos tanulók továbbtanulásra jelentkezése 7 évre visszamenőleg a következő képet mutatja:

Tanév	8. osztályt végzett tan. száma	Középiskolában továbbtanul				A 8. oszt. %-a
		Gimn.	techn., szakkö- szépisk.	Ipari mg. tanuló	Össze- sen	
1962-63.	72	32	14	20	66	91
1963-64.	67	11	23	20	54	80
1964-65.	95	37	10	27	74	78
1965-66.	73	20	7	22	49	67
1966-67.	67	12	19	13	44	66
1967-68.	102	17	31	38	86	84
1968-69.	68	11	25	26	62	91

Napjainkban különösen megnőtt az ipari pályák iránti érdeklődés és kedvelt iskolává lett a szakközépiskola.

1963-64. tanévig iskolánk tanulóiból kezdetben egy, majd 2 csoport napközis tanuló részesült ellátásban. 1964 őszétől a volt leányiskola lett a napközis iskola, igy a napközit kérő tanulók valamennyien abba az iskolába kerültek.

Az iskola uj, szocialista tartalmu ünnepei közül a legjelentősebbek az uttörő és kisdobosavatás, 8. oszt. bucsuztatása, tornaünnepély. A hazai táj, a szülőföld megszerettetése, megismertetésére tervszerü programja van az iskolának, a kirándulásokat is ennek szolgálatába állitja. Hagyományos már a Kemenesaljai Napok keretében évente történő sághegyi kirándulásunk a Madarak és Fák Napja megünneplésével egybekötve. Ezen tul elsősorban a megye, majd a Dunántul és a főváros megismerése a fő célunk a kirándulásoknál.

Iskolánk keretében müködik az ipari jellegü továbbképző iskola, amely a kettő celldömölki iskola és körzetének tanulóit részesiti oktatásban. Azon tanulók kerülnek ebbe az iskolába, akik a nyolc osztályt elvégezték, de nem tanulnak tovább és a termelő munkában sem helyezkedtek el. Létszámuk évenként nagyon változó /18-3o/, zömmel leánytanulók.

A Szülői Munkaközösség 2o éves munkára tekint vissza. Voltak lelkes, tennikész SzM. elnökök, vezetőségek, akik az iskola oktató-nevelő munkáját segitették elő a tárgyi feltételek megteremtésével,épitkezéseknél a társadalmi munka megszervezésével, teaestek rendezésével, müsoros rendezvényekkel. Különösen a politechnikai mühelyépület létesitésekor végeztek nagy arányu segitő munkát. Szerepük mindinkább áttevődik a nevelő munka segitésére. A jelenlegi SzM. elnök Balázs Rudolfné. Osztályonként 2-3 tanuló szülője alkotja az osztály SzM.-választmányt, ezek vezetői pedig az iskolai választmányt képezik. Ez az iskolai SzM. vezető testülete. Munkájukat munkaterv alapján végzik.

Iskolánkhoz 1968 őszéig három óvoda tartozott, igazgatásilag, illetve felügyeletileg.Ezek közül a Lenin uti Óvoda 1968-ban önállóvá lett négy foglalkozási csoporttal. Jelenleg a Ba-

ross uti és a Széchenyi uti Óvoda tartozik hozzánk 1-1 vegyes csoporttal. A felszabadulás előtt 1 óvoda müködött a községben a zárdában, apácák vezetése alatt. A két óvodában jelenleg 3o-3o gyermekkel foglalkoznak. A Széchenyi uti óvoda vezetője Smidéliusz Kálmánné, a Baross utié Balogh Tiborné óvónő.

Iskolába és óvodába a tanulók tisztán és rendesen járnak. A szülők mindent biztositanak gyermeküknek. A tanulók nagy része főleg a leányok, iskolaköpenyt hord. Tizóraijuk kakaó, tej, vajaskenyér, gyümölcs, szalámi. Ruházat és testi tisztaság tekintetében a cigány tanulókkal van sok probléma, ugyszintén az iskolába járásukkal is.

A pedagógusok feladata is növekszik iskolán belül és iskolán kivül is. Ennek nevelőink igyekeznek becsülettel megfelelni. A társadalmi élet minden területén ott a pedagógus: KISZ, Ifjusági Klub, politikai iskola, tanácsi munka, gyermek- és ifjuságvédelem, spprtmunka, felnőtt oktatás, községszépités, Hazafias Népfront-i tevékenység, MHSz. munkában. Ha nem is egyenlő arányban, de mindenki kiveszi részét a társadalmi munkából, iskolán kivül is.

Az iskolák államositásától eltelt 2o esztendő komoly fejlődést eredményezett. De sok még mindig a tennivaló. Az eredményesebb munkához államunk eddig is sok segitséget adott: az oktatás korszerüsitésa érdekében gazdag szertári felszereléssel rendelkezünk. Az audió-vizuális eszközök használata is biztositva van. 3 televizió, 2 lemezjátszó, 2 magnetofon, diavetitők, diafilmek, hangos keskenyfilm vetitő, mikroszkópok, stb. százezres értékben állnak rendelkezésünkre, s ez a követelményekkel párhuzamosan egyre tovább gyarapodik. Az iskolai ingóleltár 882.ooo Ft-os értéke igazolja az iskola felszerelésbeli komoly gyarapodását. Mégis el kell mondani, hogy a korszerü, még eredményesebb munkához feltétlen szükséges a 4 szükségtanterem felszámolása, korszerübbel való felcserélése, a szolgálati lakások számának további növelése, s a meglévők modernizálása.

Eredmény, siker, küzdelem és sikertelenség kiséri a pedagógus munkáját. Nagy lelkesedés, hivatásszeretet és kitartás, elkötelezettség kell e nehéz ut eredményes megjárásához. Társa-

dalmunk mélyreható változása, átalakulása, az ebből fakadó feladatok, követelmények a pedagógus munkájával szemben egész embert, szocialista embert kívánnak. Ugy érzem, iskolánk tantestületének tagjai látják e feladatokat és becsülettel igyekeznek ezeknek megfelelni.

. - . - .

2.sz. ÁLTALÁNOS ISKOLA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Oszkó Zoltán
igazgató

Ez a rövid krónika, amelyet a vezetésem alatt álló intézményről irok, csak rövid áttekintést ad arról a gazdag multról, amely 1891-ig nyulik vissza.

Hangsulyozni kivánom krónika jellegét, vagyis azt, hogy nem tudományos igénnyel megfogalmazott történetről van szó. Szükséges ezt azért is megtennem, mert egyrészt a rendelkezésemre álló dokumentumok nagyon hiányosak, ezért támaszkodnom kell a szemtanuk, fültanuk vallomásaira. Ez utóbbiak magukon hordják a szájhagyományok sajátosságait.
Másrészt a rendelkezésemre álló idő nem elegendő a komoly levéltári, tudományos kutatásra - bár erre nagy szükség lenne. Az iskola első gazdái, az "Isteni Szeretet Leányai", a szerzetesrendek feloszlatása alkalmával, 1948-ban szinte az iskola addigi teljes dokumentációs vagyonkészletét magukkal vitték eddig ismeretlen helyre.

Nem kis nehézséget okozott a krónika feldolgozása során az a tény is, hogy irója csak 1 éve vezetője ennek az intézménynek. Ahhoz pedig, hogy viszonylag elfogadhatóbb eseményeket, dokumentumokat deritsünk fel, hosszabb idejü együttélésre van szükség, mint egy rövidke tanév a maga sok-sok tennivalójával, ujdonságaival egy uj igazgató részére.

Intézményünk krónikája három ágból - mégpedig két főágból és egy mellékágból - tevődik össze. A két főágat az elemi és a polgári iskola, a mellékágat pedig az általános iskolai napközi otthon képezi. A fenti nehézségek ellenére ezen a nyomon elindulva tisztelettel teszek eleget annak a nemes gondolatnak, amely elhatározta iskoláink történetének a megörökitését. Teszem ezt azért, mert hivatásommal kapcsolatos feladatnak tekintem, és abból a tiszteletből, amely iskolám pedagógus elődei iránt eltölt. E multbéli krónika, amelyet a jövő joggal követel meg a jelentől, - szolgáljon méltó emlékül azoknak a peda-

gógusoknak, akik a mi iskolánk jogelőd intézményében a magyar nép felemelkedéséért, a tudás elterjesztéséért harcoltak. Egyben ez a munka legyen rövid váza annak - a következő években elkészitendő -hiteles, tudományos iskolatörténetnek, amelyet megirni szándékozunk.

I. Rövid visszatekintés a felszabadulás előtti időszakra:

A mai iskolánk épületét 1891-ben emeltette a Celldömölki Római Katholikus Egyházközség Sipőcz Benedek plébános korában. Az épités azonban HOLLÓSY JUSZTINIÁN bencés apát nevéhez fűződik. Inditványozója, fő anyagi és erkölcsi támogatója volt az épitkezésnek. Az uj iskolát átadták az Isteni Szeretet Leányai nevet viselő, római katholikus női tanitó szerzetesrend részére.

Az egyemeletes U alaku házban a Ny-i szárny a rendház céljait szolgálta az intézet nővérei részére. Az emeleten volt a "clausura", a nővérek lakása, az ebédlő és a vendégszoba, a földszinten a kiszolgáló helyiségek,a konyha, az előkészitő és egy zeneterem.

A D-i szárny -a főhomlokzat - Ny-i földszintjén "kisdedóvó" K-i részén az emeleten és a földszinten egyaránt 1-1 tanterem volt. A K-i szárny még nem volt ilyen hosszu, mint most, csak 1-1 tanterem volt az emeletén és a földszintjén is. E szárnyat az első világháboru előtt - valószinü 1913-tól 4 tanteremmel /két emeleti,két földszinti/ bővitették. Ez utóbbiakban kapott helyet a polgári iskola, amely az 1917-18. tanévben indult be egy leány osztállyal.

Az intézmény tehát 1891-ben 4 tanteremmel indult, és 1917 - ben 4 tanterem hozzáépitésével 8 tantermessé nőtt.

Az 1891-ben létesült elemi iskola neve: CZELLDÖMÖLKI RÓMAI KATHOLIKUS ELEMI NÉPISKOLA. Nevét valószinü a már müködő jogelődjétől vette, hiszen katholikus elemi népiskola már régebben is müködött Celldömölkön, és annak leányrészlegét foglalta magába. Leányiskola jellegét bizonyitja az a tény is, hogy az első, az 1904-5. tanévről készitett anyakönyvek csak leánytanulók nevét tartalmazzák. 1935-36-ban már ezt a nevet olvashatjuk: RÓMAI KATHOLIKUS ELEMI LEÁNYISKOLA.

A legrégibb dokumentum, az 1904-5. évi Anyakönyv, 4 tanulócsoportos, 6 osztályos iskoláról tanuskodik, amelybe csak leánytanulók jártak. Ekkor az igazgató, tehát az intézet első igazgatója:Dr. SZINER IZIDOR volt. Az 1913-14. tanévtől már BÁN JÁNOS, majd az 1917-18-as tanévben már Dr. KÜHÁR FLÓRIS az igazgató. Itt megszakad a folyamat, és csak 1935-36-ban találkozunk a dokumentumokban Meichenits M. /Mária/igazgató-tanitónő nevével, szerzetesi felvett neve: AQINÁTA;

1946-47-ben Sik M.Valentin az igazgató. Róla ismerői elmondották, hogy zsidó volt, kikeresztelkedett,majd apácának ment polgári iskolai tanári oklevelet szerzett nyelv- és történe - lemtudomány szakon.Demokratikus,embereket,tanitványokat, szegényeket nagyon szerető pedagógusnak emlegetik. Ő egyébként dr Sik Endre nyugalmazott külügyminisszter és dr. Sik Sándor költő egyetemi tanár testvére.

Az intézet,tehát az 1904-5-ben induló elemi iskola első nevelői is apácák voltak:

Szeder M. Sarolta
Meichenits M. AQináta
Stampfel M. Alice
Fegyveres M. Piroska nővérek.

Az első tanévben négy tanulócsoportban 6 osztályban folyt a tanitás. Az Anyakönyv még a jogelőd iskola tanitványainak a nevét is emliti, és valamennyit Szeder M. Sarolta nővér irta alá dr. Sziner Izidór igazgatóval egyetemben. Az első hiteles dokumentum, amely 6 osztályos, négy tanulócsoportos iskolai szervezetet bizonyitja, 1914-ből került elő. Esszerint: A tanulócsoportok szervezése a következő volt:

I. osztály:	önálló tanulócsoportban	69	tanuló
II. " :	két más csoporthoz szétosztva:	79	"
III. " :	a II.o.egyik részével összevonva	40	"
IV. " :	összevonva a II. o. egyik részével	57	"
V. és VI. :	összevonva	33	"

Összesen: 6 osztály, 4 tanulócsoport és 278 tanuló.

Még szemléletesebben mutatják az iskola szervezeti felépitését és egyben ésszerübb összevonását, illetve osztálypárositást is

az 1915-16. tanévről megszerzett főbb mutatók:

I. osztály:		6o tanuló	ömálló
II. "	és	51 "	összevont
III. "		48 "	összevont
IV. "		51 "	önálló
V. "		28 "	összevont
VI. "		12 "	összevont
6 osztály		25o tanuló	

A fenti adatok elemzéséből kitünik, hogy a mai nyelven oly sokat emlegetett és ostorozott "lemorzsolódás" ebben az időben és konkrétan ebben az osztályban igen magas volt -8o %. Ez azt jelenti az én értelmezésemben, hogy az I. osztályba beiratkozott tanulóknak csak 2o %-a jutott el normál idő alatt a VI. osztályba. Pedig ebben az időben a lemorzsolódást még csak az első és a hatodik osztályok között -hat év távlatában vizsgálhatjuk.

Még sulyosabb a helyzet az 1918-19-es tanévben. A 61 elsős mellett csak 3 tanuló járt a VI. osztályba. A mulasztás is rendkivül magas volt. A III. és IV. összevont osztályba járó loo tanuló 2346 félnapot hiányzott, ami azt jelenti, hogy az egy tanulóra eső mulasztási átlag megközelitőleg megfelel annak a ténynek, hogy minden tanuló ebben a tanévben 1 hónapot hiányzott. Igaz, hogy ez volt az első világháboru utolsó éve.

Sok érdekes adatot mutatnak a többi évek irásos dokumentumai, de a felszabadulás előtti időszak elemi iskolai krónikáját le kell zárnom a korlátozott terjedelem miatt azzal, hogy felsorolom néhány itt tanitott pedagógus nővér nevét, és az iskola tanulói létszámának az alakulását 19o4-től 1927-ig.

Az első tanév tantestületén kivül az irások még a következő neveket mutatják: Keresztesy M. Ilona, Vörös Balduin ig. helyettes, Vavro M. Magdolna, Szombathelyi Norbertina, Lehoczky M. Viola, Páczius M. Stefánia, Schwarcz M. Szaniszla. 1935-36-ban itt találjuk: Horváth M. Matild, Kovács M. Henriette, Geráts M. Klára, Kralig M. Beligna. Az 1944-45. tanévben, a felszabadulás évében már "civil" pedagógusok nevéről is tanuskodnak a dokumentumok: a már emlitetteken kivül itt van Perky M. Agnetta,

Maichenitsch Aqináta, és a civilek, mint: Nagy Ilona, Szendrey Miklós, Bárány Mária / jelenleg a fiuiskolában Vajda Józsefné néven szerepel./ Ebben a tanévben az anyakönyvekben fiutanulók neve is szerepel az I., II., III. és a IV. osztályban 156 fiutanuló vizsgázott. Ezt a keveredést a másik ág, a polgári iskolai vonal is mutatja 1944-45-ben.
E fiutanulók,az elemisták tanitói a következők voltak: Horváth M. Felicia, Fessler Erzsébet / ma nyugalmazott polg.isk. tanár Celldömölkön/, Egyed Irma, a negyedik osztályban rövid ideig Horváth Lajos /most a 41o. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola igazgatója/, majd 1944 novemberében történt bevonulása után Maichenitsch M. Aqináta vizsgáztatta le tanitványait.

A Római Katholikus Elemi Leányiskola tantestülete tehát a következő volt a <u>felszabadulás évében:</u>

Sik M. Valentin igazgató
Páczius M. Stefánia
Perky M. Agnetta
Nagy Ilona
Maichenitsch Aqináta
Szendrey Miklós
Bárány Mária

Rajtuk kivül szerepelnek még a korabeli anyakönyvekben a fiutanulókat tanitó, illetve azokat levizsgáztató Fessler Erzsébet és Egyed Irma, valamint rövid időre Horváth Lajos neve is. Ez abból adódik, hogy a háboru utolsó évében minden tanuló ebben az iskolában vizsgázott, mert a másik iskolákat lefoglalták háborus célokra.

<u>Az iskola tanulólétszámát illetőleg néhány adat:</u>

1891-92.	tanévben:	67 tanuló
1895-96.	"	152 "
19oo-o1.	"	133 "
191o-11.	"	2o8 "
1915-16.	"	3oo "
192o-21.	"	274 "
1926-27.	"	2o5 "

<u>A polgári iskola krónikája</u> szorosan összefonódik a már tár-

gyalt elemi iskolával. Erről tanuskodik az előző oldalon található létszámkimutatás is. Valószinü, hogy - a létszámalakulásból itélve - az iskola polgári részlege 1913. évben indulhatott, de az első hiteles anyakönyv a polgáriból 1917-18. évből való. A polgári iskolának ebben az évben történő indulása mellett szól az a tény is,hogy a következő évben már 2 osztály majd 3 és 4 osztály szerepel az anyakönyvekben.

Az iskola teljes cime és neve: CZELLDÖMÖLKI RÓMAI KATHOLIKUS POLGÁRI LEÁNYISKOLA.

Az intézet első igazgatója dr. Kühár Flóris, az első osztály, az induló osztály főnöke pedig Lehoczky M. Viola volt. Az osztály létszáma: 61 tanuló, valamennyi leány

Felekezeti megoszlás: 4o tanuló római katholikus
11 " evangélikus
1o " izraelita

A következő tanévben a második osztályba már csupán 41 tanuló iratkozott be. A lemorzsolódás egy év alatt 3o %.

Találunk magántanulókat is az anyakönyvekben. A vizsgadij azonban nagyon borsos volt. Helybeli tanulónak 84 Pengő, vidéki tanulónak loo Pengő. Az iskola teljes kiépülése idején a négy osztályba mintegy 16o-17o leánytanuló járt.

A felekezeti megoszlás az 1935-36. tanévben pl. a következő volt:

Az iskola létszáma:	167 osztályozott tanuló
ebből: római katholikus:	112
Ág.h. ev.:	38
Unitárius:	1
Református:	6
Izraelita:	1o

A tantestület létszáma az igazgatóval együtt ugyanebben a tanévben 8 fő. A tantárgyfelosztásból kitünik, hogy a rajz, testnevelés és a II.osztályos földrajz kivételével minden tantárgyat szakos tanár tanitott. Az igazgató, László Dániel gimnáziumi tanári,a többiek polgári iskolai rendes tanári képesitéssel rendelkeztek. A kézimunkát pedig Horváth M. Martina kézimunka tanitónő, nővér tanitotta.

A felszabadulás évében itt tanitó tanárokról hiteles dokumentum nem áll rendelkezésünkre. Az elemi iskolai részlegben

tanitókon kivül az 1944-45. tanév nevelői: Tolvay M. Ersilia, Virág M.Helén, Geróts M. Klára, Schellhorn M.Hildegárd, Vécsey M. Margit, Maichenitsch Awináta, Horváth M. Felicia, Páczius Stefánia, Perky M. Ágnes /Agnetta/, valamint a vezetéknév, a családi név ismerete nélkül: Beáta,Szalézia, Ambrózia, Martine Zelma, Claudia /főnővér/.

A civil tanitónők közül itt találjuk: Géczy Ida, Uhlár Edit /mostani iskolánkban orosz szakos tanár/, Kecseti Adél / most Martinecz Ernőné magyar szaktanitó iskolánkban./

Mielőtt a felszabadulás előtti krónikánkat lezárnám, igazságtalan lennék, ha nem tennék említést e ház jellegzetes laikus nővéréről: Bibianna nővérről. Ő is többedmagával azok közé tartozott, akik a tanitó, tanár szerzeteseket kiszolgálták, fizikai és egyéb munkát végeztek. Bibianna nővér kapus volt. 5-6 nyelvet beszélt, de egyiket sem tökéletesen, legkevésbé a magyart. Aranyos, kedves, minden ittlakó által szeretett, jellegzetes egyéniség volt 1948-ig.Róla mondják el az egykori növendékek, hogy nem szerette,ha a nővéreket zavarták, legkülönben nem, ha a főnöknőt keresték. Ilyenkor a főnöknő keresőjének a következőket mondta: "Kiszenkte fenekne nincs megfan!"/Tisztelendő főnöknő nincs./ Az államositáskor nem akart elmenni , annyira ragaszkodott ehhez a házhoz, hogy sirva könyörgött azért, hogy itt halhasson meg.Kérte,hogy a küszöb alá temessék.

II. Az államositás krónikája:

1948 nyarán Kövécs Viktor tanár és Palkó István tanár / a szombathelyi tanitóképző volt igazgatója/államositották az intézetet.

Nagyobb ellenállásról nem tudnak a szemtanuk. Annyi bizonyos, hogy Sik M. Valentin, az államositás előtti igazgató alkudozott az államositást végrehajtó pedagógusokkal, hogy hagyjanak nekik helyet, hiszen ők is emberek. Az államositás utáni első igazgató Szabó József, polgári iskolai tanár, az állami fiuiskola igazgatója lett, akit Rhosóczy Rezső vármegyei tanfelügyelő nevezett ki e fontos vezetői állás betöltésére. Szabó József ma nyugdijas, mint a járási tanács gazdasági felügyelője ment nyugdijba 1965-ben. Az iskolát 1957-ig vezette,

mint igazgató. Az államositás után a szülők és a fiatal pedagógus nők az MNDSZ vezetésével társ.-i munkával tették rendbe az iskolát,hogy 1948 szeptemberében zavartalanul megkezdődhessen a tanitás. Ebből a korból származó dokumentumok azt bizonyitják, hogy az iskola teljesen osztott jellegü, 12 tanulócsoportos iskolaként indult, alsóban párhuzamos osztályokkal /minden osztálynak 1-1 párhuzamosa volt/, felsőben minden osztályban 1-1 tanulócsoporttal. Az iskola államositás előtti neve: Az Isteni Szeretet Leányai vezetése alatt álló Celldömölki Római Katholikus Általános és Polgári Leányiskola.

Az első általános iskolai osztály 1945-46-ban indult a polgári iskola első osztálya helyett, és az államositás évében volt az utolsó polgári iskolai IV. osztály.

Az államositás tényével iskolánk krónikájának az egyik elemi iskolai és a másik polgári iskolai ága egybefonódik, és a szellemében és tartalmában uj iskola neve:ÁLLAMI ÁLTALÁNOS LEÁNYISKOLA CELLDÖMÖLK.

Az államositás előtt a 7 általános iskolai és az 1 polgári iskolai osztályba járó 365, ill. 5o, összesen 415 tanulóval 14 pedagógus foglalkozott.

Az államositás után az első évben 18-ra emelkedett a nevelők létszáma.Ez abból adódik, hogy az alsóban párhuzamos osztályokat szerveztek.

Az iskola megváltozott tartalmáról meg kell emlékezni.Az államositás után erőteljes fordulatot kellett tenni, hiszen László Dániel O.S.B. igazgató 1936 tavaszán ezeket irta az iskolájában folyó nevelésről: "Nagy gondot forditottunk növendékeink hazafias szellemben történő nevelésére is. Nem mulasztottunk el egy alkalmat sem annak a nagy igazságtalanságnak megértetésére, amelyet Trianon ősi területeink elcsatolásával ellenünk elkövetett."

Ezt szolgálták ugyanabban az évben megtekintett,közösen látogatott filmek: Florida és Forgalom az Egyesült Államokban, Helyet a gyermekeknek, Az uj rokon, Hármas huszárok, Elő-India állatvilága, A királyné huszárja, A vén gazember, Az uj földes ur /korabeli helyesirással/, Az obsitos, Az ördög lovas, János vitéz, Zug a szél a havasokon.

Ezt a célt szolgálták az ifjusági egyesületek is: Mária-

kongregáció, Önképzőkör és a Mária-kongregáció szeretet szakosztálya.

Az iskola vagyona, illetve a felszerelés értéke az államositás alkalmával közel 47.ooo Ft volt. Tartozott az intézethez az államositásig 15 leánytanulót befogadó tanulóotthon is.

III. Az államositás után:

Az államositott iskola e fenti előzmények után 1948-49-ben kezdte el a müködését Szabó József igazgató irányitásával. Nehéz politikai feladatot is jelentett a nagy katolikus központban, a bucsujárásról hires Celldömölkön az apácáktól államositott iskolában müködni. A tárgyi feltételek viszonylag kedvezőek voltak, hiszen jól felszerelt szertárak, viszonylag igen jó állapotban lévő tantermek álltak rendelkezésre. Igaz, hogy az épületben még benne voltak az apácák is a clausura részben, az államositás után még egy év haladékot kaptak.

Az igazgatóhelyettesek közül Reichert Ilona és Uhlár Edit és Galánfi Ede után különösen Kovács Imre,aki 195o. augusztus 31-vel került ide, segitett nagyon sokat az igazgatás adminiszterativ és szervező munkájában.

Időközben alaposan átszervezték az iskolát. Az apácák távozása után az eddigi 8 tanterem mellé az apácák szük celláinak a sorozatos összekapcsolásával további 4 tantermet alakitottak ki. Létesitettek 1 egyszobás-konyhás-előszobás-éléskamrás hivatalsegédi szolgálati lakást,Zsédenyi József hivatalsegéd részére.

Amikor a gimnázium régi épületei felszabadultak, és ezt átadták a fiuiskolának,a mi iskolánk megkapta a fiuiskola addigi kezelésében lévő volt evangélikus iskola 2, és a volt református iskola 2 tantermét az Árpád utcában.Ezzel a tantermek száma 16-ra emelkedett. Időközben azonban egy földszinti termet átalakitottak szükség-tornateremmé. Az időközben jelentősen felduzzadt tanulólétszám miatt a váltakozó tanitást is be kellett vezetni az 195o-51. tanévtől, 3-4 tanulócsoport, és az időközben szervezett általános iskolai napköziotthon miatt.

A napköziotthonról szólva meg kell emlékezni arról is, hogy

az államositás után Szabó József igazgató szervezett diákotthont is a környékről addig bejárt tanulók részére, akiknek még otthon nem volt lehetőségük az általános iskolába való járásra 16-18 leánytanuló részére a kollégiumi konyha és a tanuló a mostani Maróthy József gimn. tanár lakása helyén volt, a háló-terem pedig a mostani Munkásőrség Székházában /volt KIEG.ság/ Ez a leánydiákotthon 1949-től 1951-ig müködött, ekkor a Szombathelyi Hámán Kató Leánykollégiumba olvadt be és megszünt.

Az általános iskolai napköziotthon 1955 őszén indult be 2 tanulócsoporttal, egyik a fiu, a másik a mi iskolánkhoz tartozott. Müködését a Dózsa u. 29. sz. házban kezdte meg, amely azelőtt államositott vendéglő, majd MSZBT. székháza volt.

1957-58-ban szaporodott a csoportok száma eggyel, 1961-62-ben ismét eggyel, igy a csoportok száma 4 lett. 1962-től alakitották ki iskolánkból a napközis iskolát, azóta minden csoport hozzánk tartozott. 1964-65-ben ismét egy csoporttal, majd 1966-67-ben ismét egy csoporttal szaporodva kialakult a mostani 6 napközis csoport, amely "pénzügyi szemlélettel" 24o tanulót fogad be, a pedagógiai követelmények alapján azonban sokkal kevesebbet, hiszen 3o-32 tanuló az a létszám maximálisan, amelyet még át lehet tekinteni, ellenőrizni. 1967-ben a községi tanács korszerüsitette a konyhát,1968-ban villanyboylert és más gépeket kapott a járási tanácstól. Egyébként az egész épület regionális felujitásra vár, amelynek felujitási tervét a községi tanács elkészitteti a közeljövőben.

Az u t t ö r ő c s a p a t r ó l :

Az uttörőcsapat 1948-ban alakult.A csapat létszáma 1o2 volt Az első csapatvezető a következő: Keresztes Judit és őt követte:
Farkas Márta és
Ughi Margit
Varga Józsefné 1955-ben volt nem egészen egy évig, majd
Tóth Piroska következett 1956-tól 1961-ig,
Ettől kezdve Oszkó Zoltánné a csapatvezető, a mai napig.

Csapatunk neve: 1752. sz. Kállai Éva Uttörőcsapat.

A csapat tevékenysége az utóbbi években kiemelkedő. Különö-

sen igen szép eredményt értek el az 1968-69. tanévben. A járási szaktárgyi vetélkedőkön 8 szám közül hatból első, két tárgyból pedig második helyezést értünk el, és a megyei versenyeken is két második helyezést szereztünk. 1967-68-ban az 5. osztályos leánycsapat, 1968-69-ben pedig az 5. osztályos fiucsapat ért el megyei első helyezést az összetett honvédelmi versenyen Az 1968-69. tanévben elnyertük az ünnepélyeket és megmozdulásokat legjobban megszervező csapat cimet a járásban.

Meg kell mondani azt, hogy a hazafias és honvédelmi nevelésben nagyszerü nevelőtárs az uttörő mozgalom. Ezt elsősorban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a Tanácsköztársaság 5o. éves jubileumi rendezvényei és hatásai bizonyitották.

A sokások uttörő rendezvény azonban akadályozza a nyugodt ritmusu oktató-nevelő munkát.

Csapatunk létszáma 1969-ban 5o6 volt.

Az 1968-69-es tanévben 14 rendes és egy társadalmi/tüzoltó/ szakkörünk müködött.

Egyik legszebb rendezvénye volt az uttörőcsapatnak az a megmozdulás, amikor 1969. március 2o-án az ünnepélyes csapatösszejövetel és ünnepély után egy márványtábla mögé a falban elhelyezve üzenetet helyeztek el 2o19-re.

IV. Az iskola fejlődése az államositás után:

A napköziről, az uttörőről elmondottak már előre vetik a jelét annak a fejlődésnek, amelyet az iskola elért az államositás után.

Az államositáskor 5 szakos tanára volt az iskolának az igazgatóval együtt. Az államositáskor a következő nevelők voltak tagjai iskolánk tantestületének:

Szabó József igazgató
Uhlár Edit ig. helyettes
Farkas Márta tanár
Reichert Ilona tanár
Vas Károlyné Bellák Adrien tanár
Sinka Istvánné tanitó
Egyed Irma tanitó
Balogh Anna tanitó
Gyürüsi Dezső tanitó

Berend Miklósné tanitó
Keresztes Judit tanitó
Illés Edit tanitó
Surányi Rózsa tanitó
Tischlér Lenke tanitó
Szarka Gyula tanitó

Az államositás után fokozatosan kialakultak a felsőtagozatban is a párhuzamos osztályok. Az osztályok váltakozva jártak, általában évente 4-5 alsós osztály váltakozott. Segitett az elhelyezési gondokon az, hogy a községi tanács több mint 1 millió Ft költséggel felujitotta az Árpád u. 26. sz. alatt volt két-tantermes iskolát, és abból visszonylag korszerü hattantermes napközis épületet alakitott ki emeletráépitéssel. Ezzel megszünt a váltakozó tanitás, mert délelőtt az alsótagozatos osztályok tanteremnek használták, igy a váltakozás csak a napközis csoportokkal volt. Szükség volt a napközis termeknek délelőtt tanteremként történő használata azért is, mert 1964-65-ben tagiskolaként iskolánkhoz csatolták Kemeneskápolnát és Mesterit.

A körzetesitéskor és azóta is Mesteriben Kiss Sarolta tanitó /vezető tanitó/, Kemeneskápolnán pedig Esztergályos Jenő tanitó /vezető tanitó/ tanit.
A tagiskolákkal és a tagiskolai szülőkkel,valamint a tanáccsal igen jó kapcsolatot alakitottunk ki. Évente egy tanácsülésen beszámolunk a bejáró tanulókról,mindkét községben tartunk szülői értekezleteket, igazgatói fogadónapokat.

Az iskola szakos ellátottsága elég jó ütemben fejlődött és általában meghaladta a járási átlagot. 1955-ben már 8 szakos tanár tartozik az iskolába.

Az iskola nevelői 195o-től:

sor-sz.	N é v	Mitől-meddig?	Képesitése	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Szabó József ig.	1948-57.	polg.isk.tanár	Celldömölk Járási Tan.
2.	Kovács Imre orosz szakf.	195o-	gimn. tanár	-

1.	2.	3.	4.	5.
3.	Balogh Anna	1948-1958.	tanitó	Ajka
4.	Farkas Márta	1948-1954.	tanár	Kőpháza
5.	Huber Mátyás	1953-1954.	gyak. tanit.	Ágfalva
6.	Illés Edit	1948-1964.	tanitó	Szentantalfa
7.	Martinecz Ernőné Kecsety Adél	1952-	szaktanitó	-
8.	Molnár Dezső	1951-1956.	tanár	Celld.Fiuisk.
9.	Pesty Etelka	1952-1956.	tanár	Celld.Fiuisk.
1o.	Dr.Sass Istvánné Papp Sarolta	1948-1956.	tanitó	disszidált
11.	Sinka Istvánné Kovács Zita	1949-1959.	tanitó	Budapest
12.	Szabó Istvánné Keresztes Margit	1952-1965.	polg.isk. tanár	Jánosháza
13.	Szabó Istvánné Mihályi Márta	195o-	ált.isk. tanár	-
14.	Szarka Gyula	1948-	tanitó	-
15.	Tompos Zoltánné Band Lenke	1952-1962.	tanitó	Sopron
16.	Török Etelka	195o-1969.	tanitó	nyugdijas
17.	Ughi Margit	1952-1957.	p.i.tanár	Nemeskeresztur
18.	Kapiller Lászlóné Hajba Erzsébet	1952-1956.	tanitó	Celld.Fiuisk.
19.	Várbiró Józsefné Wieber Mária	1953-1954.	orosz szaktanitó	Jánosháza
2o.	Tóth Piroska	1953-1961.	tanár	Sopron
21.	Berecz Zsuzsanna	1953-?	tanitó	?
22.	Berki Aladárné	1954.IX.1-15.	tanitó	Kemenesmihályfa
23.	Kováts Istvánné Gyetkó Aranka	1954-1957.	tanitó	Celldömölk II
24.	Kiss Alajosné Nemeshanyi Éva	1954-1959.	tanitó	Szombathely
25.	Szabó Ferencné Hámori Ilona	1954-	tanitó	-
26.	Dr. László Lajosné Koltai Rozália	1956-	ált.isk. tanár	-
27.	Persaits Lászlóné Somogyi Jolán	1955-	tanitó	-
28.	Marton József	1955-1957.	p.i.tanár	Celld.Gimn.
29.	Vida Mária	1955-	á.i.tanár	-
3o.	Varga Józsefné Németh Ibolyka	1954-	tanitó	-

1.	2.	3.	4.	5.
31.	Bárdos Lajos	1956-1957.	polg.i.tanár	Kenyeri
32.	Juhász Etelka	1956. jul-dec.	gimn.tanár	disszidált
33.	Süle Józsefné Pásztory Zs.	1956-1964.	ált.i.tanár	Veszprém
34.	Kovács Imréné Németh Jolán	1957-	tanitó	-
35.	Kiss Erzsébet	1957-1958.	á.i.tanár	Celld.Fiuisk.
36.	Mike Géza ig.h.	1957. IV-IX.	ált.i.tanár	Sajtoskál
37.	Somogyi Dezsőné Nagy Irén	1957-1961.	ált.i.tanár	meghalt
38.	Majnovits Mária	1957-1968.	ált.i.tanár	Ipariskola
39.	Csajbók Elemérné Kovács Jolán	1957-1959.	ált.i.tanár	Celld.Fiuisk.
4o.	Stark Gusztávné Tézli Gabriella	1957-1959.	ált.i.tanár	kilépett
41.	Uhlár Edit	1944-	polg.i.tanár	-
42.	Baráth Rozália	1958. IX.15.	ált.i.tanár	Celld.Fiuisk.
43.	Benkő Zsuzsanna	?	ált.i.tanár	?
44.	Horváth Lajos ig.	1959-1968.	ált.i.tanár	Ipariskola
45.	Szallár Zoltánné Papp Ida	1958-	tanitó	-
46.	Oszkó Zoltánné Szalai Erzsébet	1959-	ált.i.tanár	-
47.	Nagy Lászlóné Molnár Magdolna	196o-1964.	tanitó	Szombathely
48.	Földes Gyuláné Serei Ilona	196o-1967.	tanitó	Pécs
49.	Szilágyi Istvánné Papp Mária	196o-1961.	kép.nélk.	kilépett
5o.	Korpai Ferencné Németh Ilona	196o-1963.	ált.i.tanár	rokk.nyugd.
51.	Süle Ferenc szakfelügyelő	1962-	ált.i.tanár	-
52.	Dr.Saródy Józsefné Kelemen Gyöngyike	1962-	tanitó	-
53.	Uhlár Sarolta	1962-	tanitó	-
54.	Lenner Józsefné Vargyas Éva	1961-	tanitó	-
55.	Mike Gézáné Tischler Lenke	1961-ujra	tanitó	-
56.	Palatinus András	1962-1965.	tanitó	nyugdijas

1.	2.	3.	4.	5.
57.	Németh Antal	1961-1962.	tanitó	nyugdijas
58.	Huszár Sarolta	1963-	á.i.tanár	-
59.	Béres Antalné Szomor Katalin	1963-1966.	tanitó	/Sz.hely/ kilépett
60.	Dénes Lajos szakf.	1963-	á.i.tanár	-
61.	Bartha Zoltánné Németh Katalin	1964-	tanitó	-
62.	Németh Lászlóné Kiss Theodóra	1964-	á.i.tanár	-
63.	Dr. Zsirai Emilné Babai Katalin	1966-	á.i.tanár	-
64.	Paluska Gyuláné Imre Terézia	1966-	kép.nélk.	-
65.	Varga Erzsébet	1966-1969.	á.i.tanár	Szentendre
66.	Böröcz Ferencné Jánosa Judit	1967-	tanitó	-
67.	Kertes Tibor	1967-	á.i.tanár	-
68.	Horváth Gabriella	1968-	á.i.tanár	-

Ez a nevelői gárda nagyszerü eredményeket ért el a tanulók nevelése és oktatása terén. Élen jártak a Nevelési Terv bevezetése alkalmával végzett kisérletezéseknek, nevelői próbálkozásoknak. Igen jól egésziti ki az iskolai nevelő munkát az uttörőcsapatban végzett igen magas szinvonalu mozgalmi-nevelő munka. E tevékenység során jó hagyományok valósultak meg:

- Évenként a Balaton mellett táborozunk 8o fővel. 1962-ben Zánkán, 1963-ban és 1964-ben Badacsonyörsön, 1965-től évente Balatonrendesen a járási táborban.
- Hagyományosan jó kapcsolat alakult ki a szülők és a pedagógusok között, és az együttmüködés legfőbb tartalma az egységes nevelés megvalósitása.
- Nevelők szivesen vesznek részt a mozgalmi és egyéb iskolán kivüli nevelési megmozdulásokban, jó fokot ért el az egységes nevelői eljárások megvalósitása. Ezen elindulva kovácsolódott a tantestületi egység is.
- Bátran és határozottan léptek fel a nevelők az idealista nevelés ellensulyozására, családlátogatások, osztályfőnöki ó-

rák és a szaktárgyi órák során, amely igen szép nevelési eredményt hozott. Ezt a hitoktatás helyzetének az alakulása is bizonyitotta.

- Igen jó volt az összetétele a tantestületnek a fiatalok és az idősebbek arányát tekintve is. Kapcsolatukat a kölcsönös segités, tisztelet jellemezte.
- Nagyon rossz az összetétele a tantestületnek a férfi-női arányt tekintve. 18 év alatt az iskolában 18 férfi és 5o nő fordult meg. Rontja a helyzetet az is, hogy a férfiak zöme csak igazgató és igazgatóhelyettes, illetve szakfelügyelő. Jelenleg is csupán 2 férfi tanerőnk van teljes státusban.

A Szülői Munkaközösségről:

Hagyományosan igen aktiv, jó szülői munkaközösség müködött ebben az iskolában. Elsők között voltak, akik az iskolareform szellemét megvalósitották a szülők közötti munkában. A szülői értekezletek elsősorban a szülők pedagógiai kulturáltságának az emelését célozták, pedagógiai tárgyu előadások hangzottak el osztálykeretben. Külön említést érdemelnek azok az iskolai szintü pedagógiai rendezvények, amelyeket nagy tapasztalatu, neves pedagógusok tartottak /Karácsony Imre, Farkas László /, és ezeket most már hagyományosan, minden évben megrendezik. A sok érdekes téma közül kiemelkedik az 1968. évi: A tiszteletről tartott kerekasztal konferencia, amelyen fontos beosztásban lévő járási, községi vezetőket szólaltattunk meg. Ugyancsak nagyon érdekes és szinvonalas volt az 1969. évi, melynek a cime: Béke a családban és az iskolában. Az előadó Farkas László, a megyei Pártbizottság munkatársa volt.

A szülői munkaközösséggel tehát sikerült igen jó kapcsolatot kialakitva a főfigyelmet a nevelésre forditani. Emellett igen szinvonalas, kedves müsoros esteket rendeztünk, amelyeken az iskola aranyjelvényes kulturcsoportjai szerepeltek. 1967-ben a szülők is szerepeltek a müsoros est során. A szülők és a nevelők baráti találkozásán ezek a teaestek jelentős anyagi bevételt is biztositanak az SzMK-nak. Az 1969. évi rendezvényből közel 13 ezer Ft bevételt értünk el.

Minden évben megtartjuk az osztály és iskola- választmány ujjáválasztását. Az iskola választmány elnöke 1967 szeptembe-

rétől: Kovács Károlyné, a községi tanács titkára.
Minden második évben az uttörőkkel rendeztünk gyermekszindarabot. Legutóbb 1967-ben Békefy: Feneketlen tó cimü gyermekoperáját adtuk elő igen nagy sikerrel és sok-sok munkával. Iskolánknak egyébként hagyományosan igen magas ének és zenekultúrája van, amely elsősorban Süle Ferenc tanár érdeme. Sok - sok járási és megyei arany oklevél, és 1967-ben a Veszprémi Fesztiválon való szereplés bizonyitja a fentieket.

Gyakorlati foglalkozás:

Az ipari jellegü gyakorlati oktatást 1961. szeptemberében vezették be, két 5. osztályban, 4 foglalkozási csoportban. A műhelytermet a közs. tanács községfejlesztési alapból épittette, 1959-6o-ban. A 3 mühelyterem közül egyet a fiuiskola,egyet mi, a konyhatermet pedig közösen használjuk.

Dolgozók iskolája:

A felnőtt dolgozók oktatását az államositás évében szervezték meg először iskolánkban, 1948-ban, Szabó József igazgató vezetésével. Az első évben közel 5o hallgató volt. A legtöbb hallgató 1959-65 között volt, amikor 15-2o 5. és 6. osztályos mellett évente a 7. és 8.osztályban elérte a hallgatók létszáma a 11o-et. Azóta a dolgozók iskolája iránti érdeklődés erősen csökkent, és az elmult tanévben a hallgatók száma 4 felsős osztályban alig érte el a 2o-at.

Az iskola nevezetes volt növendékei:

Kutatásom során nem találkoztam olyan nevezetes személyiség nevével, akik iskolánk növendékei voltak. Csupán pedagógusok nevét lehet megemliteni azok közül, akik itt végezték el a polgári, illetve az általános iskolai tanulmányaikat.

Ilyenek voltak: Halmosi Jolán /Feigl Lajosné /, Németh Jolán /Kovács Imréné/, Koltai Erzsébet /Nagy Lászlóné/,Uhlár Sarolta,Uhlár Edit,Kalbátsch-Koltai Rozália /Dr. László Lajosné/ E hat pedagóguson kivül még Dr. Németh Éva orvos adjunktus nevét lehet megemliteni.

A kevés hiresség oka nem vezethető vissza a női szellemi emancipáció kérdésére, hanem az egyházi-apáca nevelésben kell

keresni az okokat. Ebből a nevelésből nehéz volt kitörni, valamilyen foku politikai - mozgalmi magaslatra elérni.

Az iskola vagyona, telkei:

Az iskola jelenleg 3 telken 3 épülettel rendelkezik. A három telek: Celldömölk, Széchenyi u. 15., Árpád u. 26. és a Rákóczi u. 8. /napközi/ alatt vannak, összterületük: 11.224 m2.

Az iskola ingatlanleltár összege: 256.7oo Ft, költségvetése ugyanebben az évben 37 ezer Ft /1955-ben/

Időközben jelentősen megnőtt ez az összeg. 1969-ben már a helyzet a következő: ingóleltár összege: 6o7.114 Ft, az ingatlanleltáré: 5.192.565 Ft, a költségvetés összege pedig 115.6oo Ft.

Az iskolához egy hivatalsegédi-házmesteri szolgálati lakás tartozik, valamint a Dózsa György u. 29. sz. alatt 4 pedagógus szolgálati lakás. Tekintettel a tantestület összetételére - igen nagy többsége nő - nem vették többen igénybe a pedagógus kölcsönt, csak Németh Lászlóné és Szabó Ferencné.
Velük együtt most már 19-en saját házukban laknak, lo-en szolgálati, illetve állami lakásban. A lakások minősége azonban -a két uj kivételével - alig felel meg a korszerü lakás követelményeinek, vagy mérete, vagy közmüvesitettsége miatt.

A pedagógusok társadalmi tevékenységének a zömét az iskolában, az uttörőben végzett munka teszi ki. Az arányositás régóta hangoztatott elvét nem lehet megvalósitani. Legtöbb társadalmi munkája az igazgatónak van. Iskolán belül legtöbb társadalmi munkát a csapatvezetőnek kell végezni, amely a magas szinvonalu mozgalmi munkára, másrészt a nagy évfordulókkal kapcsolatos mozgalmakra vezethető vissza. Ki kell emelni, hogy a mozgalmi munkába minden nevelő szivesen kapcsolódott bele, és a szép eredmény a jó összefogásra vezethető vissza. A pedagógus énekkarba hatan járnak, hárman a járási kulturotthonban végeznek szervező-vezető munkát.

Többen szerepelnek különböző társadalmi és tömegszervezeti életben, vesznek részt társadalmi és mozgalmi rendezvényeken. Az uttörőn és az iskolán kivüli tevékenységen kivül jelentős feladat az ifjusági, a nevelői könyvtár vezetése, a szakszervezeti megbizatások, tisztségek. Valamennyien erejükhöz és te-

hetségükhöz mérten szerepelnek. Az iskolai megbizatásokat nagyon szépen ellátják/minden osztályfőnök egyben rajvezető is/, az iskolán kivül azonban egyrészt azért nem tudnak nagyobb horderejü feladatokat megoldani, mert a község jellege, szakositottsága nem teszi lehetővé azt, hogy a pedagógus Celldömölkön müvelődési mindenes legyen. Másrészt a nevelők zöme asszony akiknek a család ellátása miatt nem nagyon jut rendszeresen idejük nagyobb lélegzetü munkára. Időszakonként azonban szivesen lelkesedéssel dolgoznak egy adott feladat, rendezvény lebonyolitásában.

Néhány adat a pedagógusokról és a tanulókról:

	195o.	196o.	197o.
Tanulók száma:	454	587	496
Tanulócsoportok száma:	13	17	15
Nevelők száma:	15	24	3o
Hitoktatásra beirt tan. száma:	-	158	-

Az iskola nevelői az 1969/7o. tanévben:

s. sz.	N é v	Szolg. éve	Mióta müködik az iskban	Képesitése	Kitüntetés
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Oszkó Zoltán igazgató	19	1968.	ált. isk. tanár	Okt. Kiv. D. 1968. Min. Dicséret 1963.
2.	Dr. László Lajosné Koltai Rozália	26	1953.	ált. isk. tanár	-
3.	Kovács Imre szakfelügyelő	26	195o.	köz. isk. tanár	Okt. Kiv. Dol. 1969.
4.	Dénes Lajos szakfelügyelő	27	1963.	ált. isk. tanár	-
5.	Martinecz Ernőné Kecseti Adél	28	1952.	szaktanitó	-
6.	Süle Ferenc szakfelügyelő	1o	1962.	ált. isk. tanár	-
7.	Oszkó Zoltánné Szalai Erzsébet	15	1959.	ált. isk. tanár	-
8.	Dr. Zsirai Emilné Babai Katalin	6	1966.	ált. isk. tanár	-

1.	2.	3.	4.	5.	6.
9.	Vida Mária	19	1959.	ált.isk. tanár	-
1o.	Németh Lászlóné Kiss Theodóra	29	1964.	ált.isk. tanár	-
11.	Uhlár Edit	25	1946.	polg.isk.tanár	-
12.	Huszár Sarolta	23	1963.	ált.isk. tanár	-
13.	Paluska Gyuláné Imre Terézia	14	1966.	kép.nélk.	-
14.	Lenner Józsefné Vargyas Éva	11	1961.	tanitó	-
15.	Varga Józsefné Németh Ibolya	19	1955.	tanitó	-
16.	Uhlár Sarolta	25	1962.	tanitó	-
17.	Kovács Imréné Németh Jolán	15	1957.	tanitó	-
18.	Szallár Zoltánné Papp Ida	22	1958.	tanitó	-
19.	Szabó Józsefné Mihályi Márta	26	1951.	ált.isk.tanár	-
2o.	Persaits Lászlóné Somogyi Jolán	23	1955.	tanitó	-
21.	Bartha Zoltánné Németh Katalin	29	1964.	tanitó	-
22.	Szarka Gyula	33	1948.	tanitó	-
23.	Szabó Ferencné Hámori Ilona	18	1964.	tanitó	-
24.	Dr.Saródy Józsefné Kelemen Gyöngyike	25	1962.	tanitó	-
25.	Mike Gézáné Tischler Lenke	21	1961.	tanitó	-
26.	Böröcz Ferencné Jánosa Judit	25	1967.	tanitó	-
27.	Kertes Tibor	13	1967.	ált.isk. tanár	-
28.	Horváth Gabriella	5	1968.	ált.isk.tanár	-
29.	Németh Sándorné Szabó Erika	3	1969.	tanitó	-
3o.	Dr.Pajor Lászlóné Tischlér Katalin	9	1969.	tanitó	-
31.	Mesterházy Ernő helyettes nevelő	2	1968.	ált.isk.tanár	-

Nehéz feladataink megoldásában több nehézséget kell áthi-

dalnunk. 1968. szeptember 1-től a Járási Tanács VB. határozata alapján át kellett adnunk a 41o. Ipari Szakmunkásképző Iskola részére. Ekkor ment át ebbe az iskolába Horváth Lajos igazgató és Majnovics Mária kémia-számtan szakos tanár. Régi, kicsi iskolánk zsufoltságát ez a tényező is fokozza. Horváth Lajos igazgató távozása, 1968. szeptember 1. óta az iskola igazgatója: Oszkó Zoltán, aki 1957-től 1968-ig járási tanulmányi felügyelő volt a Celldömölki Járási Tanácson.

Iskolánk pedagógusai fáradságos,de eredményes munkát végeznek. Jó munkájuk eredménye majd csak sok év mulva mutatkozik meg, amikor az iskolareform megvalósitás során kinevelődött uj emberek az életben bizonyitják azt, hogy jó nevelést és oktatást kaptak.És addig is szüntelenül munkálkodva irjuk, harcoljuk a jövő történelmét.

. - . - .

3.dz. ÁLTALÁNOS ISKOLA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Zongor Ferenc
igazgató

I. Visszapillantás a régmult időkbe:

Ahhoz, hogy jobban megérthessük a jelent és bátrabban épithessük a jövőt, ismernünk kell a multat is.

Az iskolák történetét, - csak az egész közösség, társadalom sajátos korában vizsgálódva értékelhetjük. Nem beszélhetünk valósan a multi iskolarendszerünkről, az oktatásról, nevelésről, - ha nem szólunk az adott társadalom helyzetéről, adottságairól, változásairól. - Nem monográfiát kell most előljáróban irni, hanem pár gondolatban előtérbe kell hozni az elfeledettet, az alig tudottat...

1./ Néhány megjegyzés a község nevében történt változásokról:

Fontos hely volt-e, izgalmas település lehetett-e az emberiség történetében SÁGSOMLOWÓ, -NAGHSAÁGH,- SAÁGH,- SÁG, -ALSÓSÁG, - ehhez adalékként előszámlálhatunk néhány olyan megállapitást, ami már leszürt tény, amit irott és iratlan és tárgyi emlékek bizonyitanak. Celldömölk II. körzetének, mint önálló községnek a neve 1697 előtt SÁGSOMLOWO volt. 1697- ben NAGYSÁG /NaghSaágh/, 1714-ben SAÁGH, 1787-ben SÁG, 1913-ban ALSÓSÁG, 1951-ben Celldömölk II. lett. Érdemes megemliteni, hogy Alsóság, illetve Ság 1787-ben már mezőváros. Rajta kivül még mezőváros volt: Szombathely, Körmend, Jánosháza, Kőszeg szabad királyi város volt.

Alsóság -, ma Celldömölk II. körzet - község a celldömölki járásban, Vas megyében fekszik. Kemenesaljának egyik legnagyobb községe, Veszprém megyétől a Marcal választja el.

2./ Néhány megállapitás a községről, mint települési helyről:

E kemenesaljai község már a régmultban is fontos településsé vált,hisz a Sághegy szomszédsága előkelő helyet biztositott számára. / A Sághegy vulkánikus eredetü hegy, bazaltját az

utolsó 5o esztendőben kibányázta az ember./

A muzeológusok megállapitása szerint mintegy 5ooo évvel ezelőtt telepedett meg az ember a Sághegy lapos tetején. Az ujkőkor, rézkor és a vaskor népeit a kelták és a rómaiak követték, akik a IV. század végéig tartották fent uralmukat itt e területen. A környék szinte tele van különböző régiségü leletekkel. A rómaiak után rövid ideig a hunok és a germánok tartózkodtak itt, utána pedig 568-tól avarok és szávok éltek ezen a tájon a X. századig, amikor is megjelentek a magyarok. Tatár - törökdulást megért e vidék, és megérte a sanyaru jobbágysorsot is. Régi oklevelek tanusága szerint a jánosházasomlyói földesuri dominiumhoz 15 község tartozott, melyek között Ság is szerepel: NaghSaágh néven. Községünk kimondottan jobbágy község volt. Nevesebb jobbágyai voltak: Szabó György, Lamperti Kelemen, Galló Bálint, Takách András, Bacha Domokos, Bene Egyed, Balog Mihály, Bandy János. Hires takácsmestere volt a községbek Barnabás takács és Kechky István.

Földesurai: Garai Jób öröklevele szerint, - halála után az összes birtokait Hunyadi Mátyás magyar királyra hagyja, majd rövid időre rá, a király Kinizsi Pálnak adományozta Garai Jób "uratlanul" maradt jószágait, majd a "Hires-neves" vezér, a könnyen szerzett birtokot egyik zálogból a másikba adja.
1495-ben Zápolya István és fiai: János és György szerepelnek a dominium uraiklnt, de nem sokáig, mert a Zápolyák továbbadják Bakócz Tamás győri püspöknek, aki viszont 1517. május 25-én kelt végrendeletében kisöccsére, Erdődy Péterre hagyja,aki Bakócz halála után 1521-ben birtokába vette örökét. Erdődy III. Péter volt az Erdődy-család "törzsatyja". Az ő leszármazottjai között található a Choron, Balassa, Nádasdy, Pethő, Czobor és Sághy, Illésházy, valamint ipolykéri gróf Kéri János is. A Somogyi grófok kegyurak voltak itt. A Saághy család innen nyerte a nevét, valamint a Ruza-család a nemesi előnevét.

A reformáció Ságon is települési változást hozott.1538 körül sokan eljöttek "Wittenbergából" -"Magyarhonba" és itt telepedtek meg. Igy nevezetesen: a Bieder, Conrád, Hethlinger, Mőhler, Flider, Kraitzer és Ács /Ách/ családok, melyek ma már kihaltak és a még élő és virágzó Hermann / ma Hermán/; Rein-

fart, / ma Remport /, Hans Antalfer, utóbb Hanstalfer, később Hanzler, majd Hanzer és ma: Hanzsér /családok, akik is a "megtisztult, megtisztitott" vallás követői lévén, másokat is annak felvételére késztettek.

A XVII. században Nagh Saághnak evangélikus temploma volt. 1626-tól ismeretes az evang. gyülekezet lelkészeinek a neve. Zábrák Jánost 1674-ben Saághról idézték meg a protestáns lelkészeket halálra itélő pozsonyi törvényszék elé. Az ellenreformáció "ereje" ellenére Saágh és Izsákfalva egyesült evangélikus gyülekezetté. Az evangélikus gyülekezet temploma 1733. esztendőben vétetett el. / Az evangélikus templom a mai római katolikus templom helyén állt, valamint a lelkészi és tanitói lakások a mai plébánia helyén, a temető pedig a mai iskola előtti ligetnél volt./

Kemenesalján csak a dömölki evangélikus templom maradt meg az evangélikusság számára. Igy az itteni evangélikusok Dömölkre jártak templomba. II. József a "felvilágosult" uralkodó türelmi rendelete után éledt ujra a sági evangélikusság napja. Régi feljegyzések szerint: "A kegyelmes királyi rendelések szerint a katholikus egyháziak tőlünk elválasztattak, mind stólájukra, mind szolgálatjukra nézve, mely esett 1791. esztendő pünkösd havának 2-ik napján." 1791-ben tanitólakot, iskolát épitenek, melyet imateremnek is használnak. Harangot is hozatnak, melyet az iskola előtti falábra szerelnek. Később kőből épitenek haranglábat. Ezért nevezték el régebben ezt az utcát Haranglább utcának. Ma Somogyi Béla utca. A gyülekezet templomot csak később épittet: 1863.

A katolikus templom az 1698. évi Visitatió Canonica /egyházlátogatási jegyzőkönyv/ szerint már állott, de nagyon megrongált állapotban. A Vis.Can. szerint a régi katolikusok épitették. /Ab antiquis catholicis sedificata est./

A továbbiakban megállapithatjuk, hogy Ság népe is résztvett a kuruchercokban, a Napóleon elleni háboruban, valamint a 48-49-es szabadságharcban is. Mondhatom ugy is, hogy Kemenesalja népe, vele együtt Alsóság népe is "rebellis" volt mindenkoron.

Alsóság népének mélyen gyökeredzett hagyományai vannak, mi-

ként lehet segiteni a bajbajutottakon, a betyárokon, a "járkélők"-ön, akiket nem tekintettek ellenségnek, hanem inkább titkos gondolataik véghezvivőinek.

Alsóság öregjei gazdagok a népnyelv megőrzésében is. Kresznerics Ferenc nyelvész számtalan szót gyüjtött össze, amit a környék lakói használtak mindennapi nyelvhasználatukban. A Magyar Szótár Gyökérrenddel és Deákozattal cimü nagy munkája 1831-ben látott napvilágot Budán, de szótárának tartalmi gyökereit a sági szókincs adta.

Ság már 1787-ben mezőváros volt. Ezt az idősebbek ma is többször elemlegetik. Azt is elmondják, hogy régen "vásártartási joga is volt a községnek. Egy évben négy országos vásárt tarthatott. A község kötelessége volt "vásárvigyázó"-kat állitani, már csak azért is, hogy a "sokadalomban" jó csöndesség legyen. "Négy nevezetesebb vására volt: 1.kirakodó vásár, amelyen az iparosok rakodtak ki, csizmadiák, szabók, takácsok, cserepesek; 2.mézesvásár, amely az akác elvirágzása után "tartatott".Ezen a vásáron természetes megjelentek a mézeskalácsosok, a bábosok is; 3. Ság legjellegzetesebb vására volt a káposztás vásár. Ősszel tartották, az őszi vetemények betakaritása után. Az idősebbek állitása szerint rengeteg káposztást hordtak össze,igy mindenki beszerezhette a télirevalót, a hordóba valót, a savanyitóba valót. Persze, nemcsak káposzta volt ezen az őszi vásáron, hanem más termény is; 4. Hires volt az állatvásár is, különösen a lóvásár. A ságiak kényesek voltak lótenyészetükre.

Mint már emlitettem, az idősebbek ma is bizonyos hetykeséggel szólnak arról, hogy "Ság valamikor mezőváros volt". Ebből is adódhat, hogy a sági ember "rátarti", büszke. Ennek igazolásául szolgáljon ezen szólás, amit az öregebbek mondogatnak: "Sági gyerek gavallér, kerekes mint a tallér". Ugyancsak elsőbbségüket, "feljebbvalóságukat" bizonyitva a következő versike:

"Ecetes Tokorcs nem város,
Ködmönös Sággal határos."

A ma élők fejébe pedig az akar nehezen menni, hogy Alsóság mint község nincsen már, hanem egyesült Celldömölkkel. A leg-

többen csak a levelezésben, a hivatalos megnyilatkozásaikban mondják azt, hogy Celldömölk II. körzetiek, más esetekben szinte hangoskodón elhangzik: "Mi ságiak!"

Ez a büszke nép is azonban jobbágysorba taszitódott. Föl - desurai megéreztették velük az "alantosság"-ot.

A község utóbbi földesurai az Erdődy grófok voltak. Ság híres volt bortermeléséről. Lássunk egy példát a bordézsmáról. Gróf Erdődy László tulajdonában volt Ságon a "Piarcz-utcá"-ban a vendégfogadó és mészárszék. Ez a gróf érdekes egyezséget kötött a jobbágyaival. Szent Mihálytól karácsonyig a jobbágyság bora folyhatott a kocsmában, azontul az uraságé. Amikor azonban az uraság borát mérték, akkor más falubeli kocsmából se hordóban, se korsóban bort behozni nem volt szabad, szigoruan tilos volt. Ha valaki mégis megtette, akkor bora edényestül "kontrabandáltatott", elvétetett.

A ságiaknak is minden termésből dézsmát kellett adniuk a földesuruknak, a borból pedig "hegyvámot" tartoztak vinni Jánosházára, az Erdődy grófok várába. Persze, igaz az a közmondás hogy "a szegény embert még az ág is huzza." Ugyanis vitte a vámot a sági jobbágy a szekerén Jánosházára, de közben keresztül kellett mennie Izsákfán, ahol Meggyesi gróf szedetett vámot, hidvámot. /Kódóhid/ Igaz, hogy a vámszedés nem a pataknál történt, hanem bent a faluban a volt Vadászi féle vendégló előtti uton. Igy a "szegény jobbágy"-nak a hidvámmal is számolnia kellett.

Alsóság községe mellett áll a Sághegy. Bazaltbányájáról is nevezetes volt. E vulkánikus eredetü hegyen 1911-től kezdődően indult meg a nagyméretü bazaltbányászás. Volt idő, amikor itt 7-8oo-an is dolgoztak. A község lakóinak foglalkozási arculatát erősen megváltoztatta.

Alsóság népét ott találhattuk az I. és II. világháborubán. A Tanácsköztársaság idején "földbirtokrendezést" hajtottak végre. Eredménye: 478 kat. hold föld és 3o kat. hold házhely "nyert kiosztást" az igénylők között. A felszabadulást követő években pedig Alsóságon is megalakultak a termelőszövetkezeti csoportok: Ujbarázda, Ujvilág, Béke. Később egyesültek Béke MTSz. név alatt. Ma pedig Sághegyalja MTSz. nevet viseli.

II. A felszabadulás előtti iskolák helyzetéről:

Előljáróban meg kell emlitenem, hogy Alsóság lakói két felekezethez tartoztak zömében, római katolikusok és evangélikusok. Reformátusok kevesen, egyéb pedig elenyészően voltak.

1./ Római katolikus népiskola /tanitói/

Hiteles pontossággal már nem állapitható meg, hogy melyik évben épülhetett az iskola Ságon. A régi, megsárgult, alig olvasható irásokból azonban kitünik az, hogy az első iskola egy fedél alatt volt a tanitói lakással és csak egy tantermes. Hol állt? A mostani I. számu iskolaépület északi szárnyánál. Zsuppos épület volt.

Az 1698. február 11-én kelt hivatalos irás: Visitatió Canonica /egyházlátogatási jegyzőkönyv/ szerint már "e helyiségben iskolaház állott." Az akkori "ludirecktor", a Turócz megyéből származott 17 éves fiatal tanitó: M a t h i a s C z a m a n k a volt. Tehát megállapitható, hogy már több mint 3oo éve hintődött a mag e községen belül a hogyan?, hová", és a miképp módján?... Az ezévi Vis.Can. szerint az iskola az evangélikusok birtokába került, holott "a' régi katholikusoktól épittetett."

Az 1713. évi Visitatió Canonica személyi változást nem tüntet fel.

Az 1736. évi Vis.Can. szerint az iskola visszakerült a katolikusok birtokába, valamint a templom is. Az iskola déli szomszédját is megtudjuk a jegyzőkönyvből, Horváth György nevezetü. Ugyancsak megtudjuk azt is, hogy a ságí paróchiához tartozott még Boba, Kocs és Izsákfa is.

Az 1738. évi december 2-án kelt Visitatió Canonicából megtudjuk, hogy az iskola vezetője: J ó z s e f M a g y a r o s s i. A jegyzőkönyv megállapitja, hogy " megfelelő tudása" van, kántori képesitéssel is rendelkezik, valamint a "harangozást végzi".

Az 1781. évi Vis. Can. arról tájékoztat bennünket, hogy a "director" I s t v á n K o v á c s, aki Tapolcáról származott, 5o éves, 8 évig tanitott Saághon, azelőtt Nagysitkén "szolgált" Kb. 4o-5o iskolakötelese volt.

Az 1792. évi szeptember 13-án kelt egyházlátogatási jegyzőkönyv pedig fontos statisztikai adattal is szolgál:

Saághon él	424 róm.kat.	551 evang.	- zsidó
Kocson él	101 "	255 "	12 "
Bobán él	95 "	275 "	- "
Izsákfán él	159 "	110 "	- "
Bokodon él	28 "	2 "	- "
Összesen:	807 róm.kat.	1193 evang.	12 zsidó

Mindösszesen: 2012 fő

Az 1814. évi május 25-én kelt Visitatió Canonicából tudjuk azt, hogy az igazgató: J ó z s e f B a k o s Zalaszentiványból származott, 42 éves, beszél magyarul, latinul. 9 évig müködött Saághon.

Bakos József tanitóskodása idején élt Alsóságon Kresznerics Ferenc a kiváló nyelvtudós, szótáriró, aki 1812. április 8-tól haláláig, 1832. január 18-ig volt plébánosa Saághnak. Egyháza büntetésből, szókimondásért, ellenállásért "számüzte" Szombathelyről a komoly tudóst. Ő azonban nem tört meg. Sági magányában is dolgozott. Rengeteg szót gyüjtött össze. Kézzelirott feljegyzéseiben számtalan helyen olvashatjuk: " Hallottam Sághon...", s a lelkiismeretes nyelvész még a dátumot is odairta, hogy mikor hallotta a példaként emlitett szót. Némelykor még az adatközlő neve sem hiányzott, ugyhogy Dr. Kresznerics müve elég jelentős mennyiségben tájszógyüjteményt és népi szómagyarázatokat is tartalmaz. Sági tartózkodása idején irta meg legnagyobb nyelvészeti munkáját Magyar Szótár Gyökérrenddel és Deákozattal cimmel.

Ugyancsak ebből a jegyzőkönyvből szerezhetünk tudomást arról is, hogy Izsákfán már külön tanitó müködött: S i m o n A n d r á s, aki Jánosházáról származott,

Ságh lakossága 1814-ben: 447 róm. kat., 451 evang., összesen 898 fő lélekszámmal.

Az 1837. évi Vis.Can. tanusitja, hogy a Jánosházáról származott Kaposi György 24 éves fiatal tanitó az első évét töltötte itt.

Izsákfán pedig ebben az évben Pungor István tanitott. A la-

kosság száma Ságon ekkor a következőképpen oszlott meg: róm. kat. 7o5 fő, evang. 7oo fő, összesen 14o5 fő.

Sajnos a továbbiakban a Visitatió Canonicákra nem támaszkodhatunk, mivelhogy a Sági Plébánia Hivatalban az irattár az 1837. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvet őrzi még. A továbbiakban különböző irásokra, jegyzőkönyvekre, javadalmazási jegyzőkönyvekre hagyatkozhatunk. Ezen irásos emlékek, feljegyzések alapján állapithattuk meg, hogy a következő tanitó Berkovich József volt, aki 1825-ben született és meghalt 83 éves korában 19o8. december 3-án. Hosszu ideig tanitott Ságon. Mint kántor és főtanitó ment nyugdijba. Érdemes megjegyezni, hogy az aláirásainál sohasem hagyta el cimei felsorolását: "Berkovich József fő tanitó, a Koronás Érdemrend tulajdonosa."

1883-ban törvényesen elismert II. sorszámu tanitói állás még nem volt, de már ez évben alkalmazást nyert október elsejétől 25o forint fizetéssel Berkovich Karolin tanitónő, aki "természetbeni szolgálmányokból semmit" sem kapott.

1897-ben Kováts Sándor tanitót választotta meg az egyházközség. Mint kántor és főtanitó ment nyugdijba.

19o7-ben kelt javadalmazási jegyzőkönyv alapján megállapitható, hogy a törvényesen engedélyezett II. sorszámu tanitói állás 19o7. szeptember elsejével betöltetett. " Az alkalmazott tanitó neve": Marton Gusztáv.

19o8-ban kelt javadalmazási jegyzőkönyvből pedig megtudhatjuk, hogy III. sorszámu tanitói állás is nyilt Ságon. 19o8-ban szeptember 1-én megválasztást nyert: Kabina Lucia, aki is 4o évig tanitott a sági róm. kath. népiskolánál.

1914-ben pedig már IV. sorszámu tanitói állás is lett. Erre a helyre került Kabina Anna, Lucia huga, aki 194o-ben ment nyugdijba. A Kabina tanitónőkről a község lakói szeretettel emlékeznek meg. "Szociális gondolkodásuak voltak, a szegény gyerekeket felkarolták, segitették. Ruhákat vettek nekik, harisnyát és kesztyüt kötöttek számukra.

A megüresedett II. sorszámu tanitói helyre Egri János került. Róla nem sokat irnak a régi irások. Rövid ideig tanitott itt.

Távozása után Füzi Gyula veszkényi osztálytanitót választ-

ja meg az egyházközség 1914. március 8-án. A vele kötött megállapodást, dijlevelet idézem:

"D i j l e v é l"

az alsósági róm. kath. népiskola második tanitói állomására, Füzy Gyula tanitó részére.

J ö v ö d e l e m :

1./ Egy szoba természetben és megfelelő lakbérpótlék.
2./ Az alsósági róm.kath.hitközségtől 5oo/Ötszáz/ korona fizetés havonkénti részletekben, 2o korona kertilletmény, és megfelelő államsegély.

K ö t e l e s s é g e k :

Tartozik egyik tanteremben tanitani, az ismétlő iskolában dijtalanul oktatni, a gyermekek valláserkölcsi nevelését előmozditani, azokat a templomba elkisérni, ott reájuk felügyelni,és a kántorságban szükség esetén segédkezni.

Kelt: Alsóságon, 1914. március 15-én

Kováts Sándor
isk.széki jegyző

Pálinkás Gyula
esp.plébános

Füzi Gyula
P.
Alsósági r.kath.
népiskola

Kertész Mihály,
Kiss Lukács."

1916-ban Kováts Sándor nyugalomba vonulása után az egész község által nagyrabecsült Bruszik Lajos vette át az isk. vezetését. 36 évig tevékenykedett a községben. Különböző egyesületek vezetőségében foglalt helyet. Tanitói munkájáról az elismerés hangján szólhatunk. Hosszu időn keresztül csak első osztályosokat tanitott. Kedélyes természetü,, köztiszteletben álló igazgatója volt az iskolának./ Megjegyzendő, hogy 1928-ig az iskolák igazgatását az iskolaszéki elnökök / papok / látták el.
1952. április 13-án halt meg, a kiváló énekpedagógus, a kitünő orgonista. " Szép orgonajátékát nem felejti el az a nemzedék, aki hallhatta." olvashatjuk az egyik feljegyzésből.

1917-1923. évek közti időben rövidebb ideig tanitottak Alsóságon a következők: Keszei Antal,Stanicz József, Magyari János és Iványi vezetéknevü tanitó.

1926. év iskolalátogatási jegyzőkönyvéből megtudhatjuk,hogy a királyi tanfelügyelő Szabó Géza. A jegyzőkönyvet aláirták még: Dr.Kiss Lajos, Bruszik Lajos, Kabina Anna és Kabina Lucia A tanfelügyelő "megelégedését"fejezte ki a látottak és hallottak után. Kérte a tanitókat, hogy többet "utaztassanak" földrajz órán. / Megjegyzem, hogy az évi munka vizsgálatáról csak egy lapos jegyzőkönyv készült, kézzel irott./

Az 1926. évi VI. kötet 8. sz.iratból megtudjuk, hogy megválasztást nyert: Perepatics Árpád tanitó is.

Az 1928. évi VII.kötet 33. számu iratából vettem a következő adatokat: Megnyilt az V. sorszámu tanitói állás, melyre Csákány Antal került. Mint tanitóról, a jegyzőkönyvek megállapitják, hogy következetes, jó munkát végző nevelő volt, "szép eredményeket ért el." Nagyon pedáns embernek ismerték, a II. világháboruban tünt el. Hadnagyi rangot viselt.Egyesek szerint egy prágai kórházban látták még élve.

1928-ban került az iskolához Soós Auxelia szerzetes tanitónő. Csak pár évig tanitott e községben.

Ugyancsak rövid ideig tanitott Alsóságon Serfőző Nimfa szerzetes tanitónő is, aki 1935-ben került az iskolához.

1936-ban kezdte meg tanitói munkáját Mihalecz Mirjam szerzetes tanitőnő. Róla a jegyzőkönyvek megállapitják, hogy " a számtan tanitásában dicséretes munkát végzett." A saját maga készitette szemléltető képei "izlésesek, szemléletesek" voltak

1940-ben Kabina Anna nyugalomba vonulása után "a hivek, helyettesitéssel ideiglenesen megbizott tanitóként" Pataki Kálmánt választották meg. Róla azt tudjuk, hogy nagyon szeretett sportolni, futballozni. Szabadidejében a fiatalsággal együtt rugta a labdát. Csak egy évig müködött itt.

1941-ben, a megüresedett tanitói állásra pályázatot irt ki az egyházközség. 14 pályázóból 9 szavazatot kapott Pataki Kálmán és 22 szavazatot Szabó Pál, kit is megválasztott a gyülekezet. Szabó Pál az "ősi" bakonybéli iskolánál kezdte meg tanitói munkáját. A sági r.kat. hivek meghallgatták " a jelöltek

kántori éneklését", ugy döntöttek, hogy a templomot betöltő érces, de nagyon szép hangjáért Szabó Pálra adják le szavazatukat.

1944-ben Mihalicz Mirjam helyére Kisabonyi Jolán szerzetes tanitónő kerül.

1944-45-ben pedig több "menekült" tanitó nyert elhelyezést a r. kat. népiskolánál, igy nevezetesen: Szauer Magdolna szerzetes tanitónő, aki a szenttamási iskolától menekült.

Babolcsai Jánosné szül. Gróf Emilia tanitónőről a jegyzőkönyvek tanusitják, "nagyon lelkiismeretes, munkáiban igényes, tiszta."

Müller Arnold és Müller Arnoldné szül. Bredán Irán menekült tanitó házaspár az erdélyi jobbágytelki és marostelepi iskolától jöttek. Több évig tanitottak Alsóságon.

Bácsvári Auróra szerzetes tanitónő pedig Bácskából menekült Alsóságra.

1945-ben nyert megválasztást, mint felekezeti tanitó: Gönye Mária.

2./ A róm. kat. népiskola épittetéséről:

Mint már emlitettem, pontos adatunk nincs az első iskola megépittetéséről, valamint arról sincs, hogy a jelenleg is álló iskolaépület földszinti részének 2 tanterme mikor épült. Az megállapitható, hogy sági terméskőből való, vastag falu. Azt már tudjuk, hogy 1908-ban a két tanteremre huztak emeletet, igy lett négytantermes és lett két kisebb helyisége. 1928-ban pedig az egész épületet megtoldották egy emeleti és egy földszinti teremmel.

Az iskolaudvaron belül fekszik a volt. r.kat. kántortanitói lakás is, ami szintén 1928-ban épült.

3./ A róm. kat. óvoda épittetéséről:

1925-ben nyilt meg az óvodai oktatás Alsóságon. A " kegyur" gróf Erdődy Sándor "adományozta a telket, valamint egy épületet, ami lebontásra került." Az óvoda épitéséhez Dr. Kiss Lajos plébános "egy vagon buza" értékü pénzt adományozott. A község katolikus hivei pedig "közadakozással" járultak hozzá az

óvoda épitéséhez. A Sághegyi Bazaltbányai R.T. pedig kővel"segitett." Az épület emeletes. 2 tantermes óvoda nyert benne elhelyezést. A kalocsai " Miasszonyunk "-ról elnevezett nővérek látták el benne az oktatást. Az egyházközség 1941-ben az épületet egy fürdőszobával, konyhával, éléskamrával és 2 szuterén helyiséggel toldotta meg. Házi vizvezeték is beszerelést nyert az épületbe. Öt szerzetesnő is lakosa az épületnek: 1 tanitónő, 2 óvónő és 2 házi nővér. Az idősebbek "Zárda" néven emlegetik az épületet. / Ma a Sági uti napközis óvoda,valamint három pedagógus szolgálati lakás és egy szolgálati szoba található benne./

Egy érdekes statisztikai adat az 1931. évi IX.kötet.31.számu iratból: az óvodai elhelyezés szeptembertől junius végéig tartott. 1931-ben 65 óvodás fiu, 75 óvodás leány oktatását és felügyeletét látta el 2 óvónő és 1 kisegitő alkalmazott / nővér./

4./ Kérvény a "kegyurasághoz":

Minden kommentár nélkül idézem: "Mélyen tisztelt Tekintetes Jószágkormányzó Ur! - Méltóságos Gróf Erdődy Ferencz kegyuraságához tartozó sághi kath.felekezeti iskolám érdekében bátorkodom Tekintetes Jószágkormányzó Urnál alkalmatlankodni s kérni, hogy ezen iskola és tanitólak tetőzetén az ács és cserepes munka, illetőleg javitás eszközlését elrendelni méltóztassék; mit kegyuraságom meg is igért,s nem akarok nála figyelmeztetésemmel ismét alkalmatlankodni.-

Igaz, hogy sajátságos viszonynak tünik elő hogy iskolát is a Kegyur tataroztasson, de ez nem tőlem; hanem az eddigi szokás, és a Canonica Visitatis, mint szerződés erejével biró okirattól és az eddigi gyakorlatból származik.- Az 1814 ik évi Canonica Visitatió kimondja, hogy az uradalom által adott anyagból a Sághiak épitenek és javitanak iskolát az 1837ik évi Visitatió csak a Sághiakat emliti hogy ők épitik és tatarozzák iskolájukat, - de a szokás meg az volt hogy a Tekintetes Uradalom épitette és tataroztatta az iskolát, kitünik ez az Uradalmi Számadásokból, s élő tanuk lehetnek erre a T.Uradalomnak Sághon volt tisztjei.

Én pedig nyiltan kimerem mondani hogy a Tekintetes Urodalomra is előnyösebb az eddigi szokás, mert ha a törvényes alapuló 5 % adót veszi is a felekezet iskolája föntartására igénybe, a Tekintetes Sághi Urodalomra 2oo frton felül esik egy 2 1/2 frt adót fizető zsellérre esik 12 1/2 xr, holott nagyobb javitások nál 2-3 nap is rákerül a zsellérre, a segédmunkanyujtás és igy vagy 172o xrral járul az iskola föntartásához.- Ezt azért vagyok bátor ide jegyezni,mert gyülésünk alkalmával a zsellérek, pedig 9o en vannak kijelentették azt: misserint ők ha fizetést vetünk rájuk az iskola föntartás miatt, örömest fizetnek, de kézi segédmunkást az épités vagy javitásnál nem adnak.-

Mióta én Sághon vagyok a Tekintetes Uradalom a tenitó lakot padlásoltatta, padlóztatta, kályhákkal el látta, minden nehézség neheztelmény nélkül, nem tudom hogy mi az oka annak?, mi - szerint éppen most kell a miatt küzdenem?

Szégyenleném magamat ha Kegyuraságom ellen birói közvetitésre kellene szorulnom!-

Kérem azért Tekintetes Kormányzó Urat,Méltóztassék ez ügyet felkarolni, Méltóztassék csak az ezelőtti 8-9 évi számadásait a Sághi Uradalomnak betekinteni, s állitásom igazvoltéról meggleend győződve.

Én őszintén megvallom nem hiveimet pártolom, hanem a Tekintetes Uradalmat akarom kimélni, mert ha a pénz kivetéséhez folyamodunk, a 25 kath.telkes gazda és a 9o zsellér nem fog annyit fizetni készpénzben, mint mennyit szolgál fuvarozás és kézi napszámmal az épitkezéseknél.-

Bocsánatot kérve igen is terjedelmesen indokolt kérésemért maradok

A Tekintetes Jószág Kormányzó Urnak

alázatos szolgája
Pámer Mihály
sághi plebános."

Ságh 1877 Oct.5.

Ennyiben számoltam be a volt alsósági róm.kat. népiskola multjáról./Az adatokat a Plébánia Hivatalban Tanai Ferenc esperes plébános bocsátotta rendelkezésemre./

5./ Evangélikus népiskola történetével kapcsolatos feljegyzések:

Mint már emlitettem a protestantizmus "Alsó- Ság községben gyorsan és hamarosan elterjedt. "Volt lelkészük és volt tanitójuk is az evangélikusoknak is."Lakásuk a mai róm.katholikus Plébánia helyén és a mellett terült el; mig a templomuk és temetőjük a mostani róm.kath.templom helyén,- /alapja és falazata állitólag ugyanaz/ -körül terjedt el."

Az ellenreformáció: "Akié a birtok, azé a vallás!" hirdette és vallotta, s a hol lehetett, - alkalmazta is. Ezen elv lett a virágzó és gazdag sági anyagyülekezetnek gyilkosa,- Alsó - Ság, / akkor: Ságh mezőváros / jobbágyközség lévén, mint ilyen a Gróf Somogyi - a mindig vakbuzgó róm. kath. főuri család tulajdonát képezte zálogjogon az időben a Gróf Erdődyektől. - A hitüldözéskor,- 1732 körül elvétetett a templom és az iskola a lelkész és tanitó elüzetett, a jobbágyok a földesur részéről a legnagyobb zaklatásoknak voltak kitéve."

Ebben az időben a sági evang. gyerekek a nemesdömölki iskolába jártak. "Végül mint tudjuk, a protestánsok életére II. József idejében szebb hajnal hasadt. Ki lett adva a "Türelmi rendelet Ekkor a még meglévő tagok szervezkedni kezdtek. Külön gyülekezetté alakultak, Ság és Izsákfalva egyesültek."

"1791.pünkösd havának 2-ik napján választattak el mind stólájukra, mind szolgálatjukra nézve a római katholikusoktól a kegyelmes királyi rendelések folytán. Ezen idő, - 1791. május 2.-volt ujjászületésének napja. Ekkor kértek a hivek a földes urtól helyet iskolának és tanitólaknak.Kaptak is. A római katholikus pap közbejöttével és annak jelenlétében méretett ki a falu végén, a pásztorlakásokon tul,a közös sertéslegelőből egy bizonyos térmennyiség; a mely alkalommal egyik buzgó egyháztagunk,- aki a mérőláncot fogta, szerette volna azt még odább vinni. De a róm. kath. lelkész rászólt és azt mondta: Ne huzza idébb kendtek, nem tudja, hogy mienk a hatalom? - Tudom - felelte hitsorsosunk -, de miénk meg lesz a dicsőség!- S a puszta telekre, - amelyre guny mosollyal nézett a róm.kath. lelkész - épitettek a hivek hamarosan egy szerény tanitólakot és iskolát, amelyet imateremnek is használtak egyuttal."

Tanitóul Kovács András alkalmazták, aki is itt müködött 1791-1795-ig. Tehát 4 évig.

Ezután a gyülekezet Fodor Istvánt alkalmazta tanitóul , - "a ki is 1795-től 18o3-ig, - tehát 8 évig - müködött e gyülekezet kebelében, a midőn is Doroszlóba ment. Anyagi ügyeit igyekezett rendbehozni. Időközben a gyülekezet szerzett egy harangot, melyet falábakra alkalmazott, s innét elnevezve Ságnak azon utcája is Harangláb utcának. Később-, mert a gyülekezet nagyobb lett, részint természetes, részint bevándorlás utján, de részben az izsákfalvai gyülekezetnek, fiókegyházközségnek - mint ilyennek - csatlakozása folytán; s igy a sági gyülekezet iskoláját nagyobbitotta, melyet addig is, és ezután is imatermül használt, és melléképületeket épitett a tanitó számára. A tanitói lakás maradt a maga egyszerüségében. Egy szoba s konyha. Az épületek mind zsuppal és náddal voltak födve."

Fodor István halála után /18o3./ Rácz József lett a "gyülekezet" tanitója, aki Vönöckről jött s itt müködött haláláig 1821. junius hó 3o-ig, tehát 18 évig.

"Őt követte ily minőségben Héma János,a ki 7 évig,-1821-től 1828-ig szinte haláláig, - volt e gyülekezet tanitója. E két utóbbi tanitó az akkor közös, de ma a róm. kath. temetőben alussza örök álmát."

"Ekkor jött utánuk tanitóul Nagy János - a még sokak előtt most is kedves és feledhetetlen tanitó, aki /1829-től 1839-ig/ lo év után Magyar Gencsre ment, s ott nyert alkalmazást."

"Utána Sas József jött, /1839-től 1846-ig/, a ki is 7 évi itt müködés után Répcelakra ment tanitónak."

"Őt követte Berecz József - elődöm -, a ki is 34 évig/1846-tól 188o. okt.lo-ig/ volt e gyülekezet tanitója, s akkor nyugdijba vonult."

"34 év nagy idő! E 34 év alatt tetemes változások történtek e gyülekezet kebelében. Anyagilag megerősödött, Az 1862-ik év január havában elhatározta, hogy templomot épit. Azonban a másik évben érte Ságot, - 1863. szept. 1-én - egy sokáig emlékezetes veszedelem; a majdnem egész községre kiterjedő tüzvész, a midőn Ságnak, csak jóformán egy kis része maradt érintetlen. Biztositva alig volt valami. Ám, ha a tüzet el is lehetett ol-

tani, de a hitbuzgóságot nem. Mégis megépitették a templomot. A mostanit. Az időközben kőre épitett harangláb mellé. 12.ooo Koronát áldoztak e célra. Igaz, hogy kölcsönpénzt is vettek fel a gyámoldától -, looo Koronát,de megépitették. Uj harangot is vettek. A mostani kettő közül a nagyobbikat. Az 1869-ik évben pedig megépitették a még ma is létező -, az akkori viszonyokhoz képest -, diszes tanitói lakot. A tanitó számára a melléképületeken is utóbb tetemes változást eszközölt."

"Ekkor a gyülekezet anyagilag végképen kimerült. Adósságokkal küzdött.Ezeknek rendezése képezte feladatát. 188o.okt. lo-én nyugdijba ment buzgó tanitója:Berecz József.Utána jött tanitóul-, e sorok irója: Kocor Márton."

/Az idézett sorokat Kocor Márton leirása után vettem.Az ev. Lelkészi Hivatalban található az "Aranykönyv", amelyben többek között az itt leirtak is benne foglaltatnak./

Kocor Márton 188o-tól 1925-ig tanitóskodott Ságon. Az ő müködése alatt 1886-ban kéttantermes iskolát és a II. sorszámu tanitónak épitenek lakást. Az evang. tanulók száma ekkor már 14o fő. Kocor Mártont még ma is emlegetik az öregek, nagyon jó tanitónak mondják, "nagyon okos ember volt, gyönyörüen tudott irni." A Sági Önkéntes Tüzoltóegyesületnek is titkára volt.

Kocor Mártonnal együtt tanitottak még: Riczinger Ignác, Rózsa nevezetü tanitó, valamint Oszvald Sándor és Hettlinger Gusztáv.

Kocor Márton nyugdijba vunulása után Szakály Dezső került az evang.iskola élére 1925-ben.1926-ban az iskolához került Haramia Erzsébet, s igy ebben az évben 3-ra növekedett a tanitói létszám,/mivelhogy a II.sorszámu tanitói állást Joós Géza töltötte be, aki az I. világháborut végigküzdötte, majd 5 évet szibériai fogságban töltött. Haláláig, 1932-ig tanitott Ságon. 193o-ban Haramia Erzsébet helyére Nagy István került, majd Joós Géza halála után 1932-ben Haitl Ilona / Szakály Dezsőné / tanitónőt választották meg III. számu tanitónak.

Szakály Dezső hosszu ideig müködött az iskolánál. Először , mint evang. főtanitó és kántor kezdte meg az iskola vezetését. Az ő ideje alatt 1926-ban a régi, megkopott iskolát ujjáépi-

tették, magasitották, egy tanteremmel bővült. Ugyancsak ebben az évben épült egy 3 szobás, egy 2 szobás és egy 1 szobás tanitói lakás a három tanitónak. Ezek a helyiségek ma is állnak. Szakály Dezső tanitó 1928-ban lett igazgató. Továbbra is az iskolát ő vezette, 45 után és az államositás után a két felekezeti iskola egyesült. Még az egyesülés előtt a volt evangélikus iskolánál a tanitói létszám 1946-ban négyre növekedett. A IV. számu tanitói állásba Somogyi Kálmán került. Ez az iskola már ekkor nyolc osztályos elemi iskola, 160-as tanulólétszámmal. Ebben az állapotában maradt meg 1948. aug. 21-ig, az iskolák államositásáig.

III. A z á l l a m o s i t á s t ó l :

Az államositás 1948. aug. 22-én történt. Igy a két felekezeti iskola egyesülése után 1948. szeptemberében Alsóságon is egy állami ált. iskola kezdett uj tanévet. A megindulás két iskolaépületben 9 tanteremmel, 505-ös tanulólétszámmal, 12 tanulócsoporttal történt. Alsótagozatban nyolc, a felsőben négy tanulócsoport volt. A felsőtagozat délelőtt járt, az alsó pedig hetenkénti váltásban délelőtt, illetve délután. / Ma is ez a helyzet./

Az állami iskola első igazgatója Szakály Dezső lett, helyettese Brudzik Lajos. Nevelők: Bartha Zoltán, Gönye Mária, Hettinger Mária, Horváth Margit, Müller Arnold, Müller Arnoldné, Nagy István, Bartha Zoltánné, Ruzsa Imre, Somogyi Kálmán, Szabó Pál és Szakály Dezsőné. Összesen 14 tagu nevelőtestület. Az államositás előtt a községben 9 tanitó volt.

A nevelőlétszámot tekintve tehát már a megindulás előnyt jelentett az előző viszonyokhoz. Általában véve azonban sok volt a nehézség, amivel meg kellett küzdeni. Berendezés, butorhiány nagyon hátráltatta az eredményes oktatást. Szemléltető eszközt majdnem semmit sem "örökölt" elődjeitől az uj iskola. Sokat enyhitett a helyi bányászok kezdeményezésére és szakembereik által elkészitett két tanteremnyi pad, melyet 1949-ben csináltak. Az oktatást pedig a nevelők sajátkezüleg készitett szemléltető eszközeik tették mind eredménysebbé, majd központi ellátás utján is megkezdődött a szertárak lassu fejlesztése.

Már kezdettől fogva kinos volt az épület, tanteremhiány annál is inkább, mert a tanulólétszám közben felszaporodott 54o 55o főre. A létszámemelkedéshez hozzájárult az izsákfai iskola 1952. szeptemberében történt körzetesitése. Évenként átlag 5o felsőtagozatos tanuló járt át Izsákfáról.

Az államositást követő néhány évben még tovább tartott az államositást ellenző szülők és lakosság iskolaellenes hangulatkeltése. Vallási kérdést csináltak az ügyből; evangélikusok és katolikusok egymásra irigykedtek, féltékenykedtek, melyik iskolát gondozzák jobban,, melyiket szerelik fel jobban butorral, stb. Az iskola igazgatója Szakály Dezső a nehézségek ellenére nagy szorgalommal és ügyszeretettel szervezte az uj intézmény munkáját. Vezetésével elérte a nevelőtestület, hogy az iskola tanulóinak jelentős része, pár év multán természetesnek érezte, hogy állami iskolába járnak.

Kezdtek kibontakozni egy uj gyermekközösség körvonalai. Pl. jó hirnevü 8o tagu énekkara volt már ekkor az iskolának, amely vidéken is többször szerepelt, igy egy uzsai bányásznapi ünnepélyen.

Az általános iskola további igazgatói:

1954. november 1o-től 1957. január 31-ig	Talabér Géza
1957. február 1-től 1957. julius 31-ig	Majnovics Mária
1957. augusztus 1-től 196o. április 3o-ig	Németh László
196o. május 1-től 1962. aug. 31-ig	Szabó Pál
1962. szeptember 1-től jelenleg is	Zongor Ferenc

A kezdeti nehézségek leküzdése után az oktató- nevelőmunka eredményessége állandóan javult. Növekedett a nevelői létszám

1948-ban	14
1949-ben	16
1951-ben	19
1952-ben	22
1955-ben	24

1952-ben tanit először tanári képesitésü pedagógus az iskolánknál. / Horváth Margit, Németh Sára, Szalóky Endre, Paits Antal/. A következő évben már öt pedagógus tanul levelező hall-

gatóként a főiskolákon, s a tanári oklevelesek száma évről-évre nőtt. A jelenlegi szakos ellátottság 88 %-os.

Az 5o-es évek vége felé javul az épület és tanteremhiány. 1956-ban Talabér Géza igazgató szorgalmazására a volt r. kath. iskola épületéhez tágas folyosó /zsibongó/ épült.

Németh László igazgatósága idején egy négy tantermes, emeletes iskolaépülettel gyarapodtunk, s ezzel lehetővé vált a felsőtagozatos tanulók egy telken való oktatása. A négy tantermen kivül két szertárhelyiség, egy nevelői szoba és egy igazgatói iroda tette kényelmesebbé, hatékonyabbá az iskolai munkát. Ez az épitkezés tette lehetővé azt is, hogy egy régebbi, nagyméretü tantermünket szükség tornateremmé alakithattuk. Iskolánk telke végében - annak folytatásaként - pedig a gyermek játszótértől a labdarugó pályáig minden szabadtéri, iskolai sportolási lehetőséget kielégitő sportpályánk van. Ez 1955-ben készült Németh László testnevelő tanár vezetésével, a szülők, nevelők és a tanulók társadalmi munkájának eredményeként.

Ebben az évben készül el és kerül átadásra a gyakorlati foglalkozás céljait szolgáló épület.

Az iskola ingóleltárának gyarapodása:

196o. dec. 31-én	145	ezer Ft
1961. -"-	344	" "
1962. -"-	368	" "
1963. -"-	398	" "
1964. -"-	425	" "
1965. -"-	446	" "
1966. -"-	447	" "
1967. -"-	466	" "
1968. -"-	483	" "

Az iskola könyvtárának gyarapodása:

	nevelői	ifjusági
1959. dec. 31-én	5o7 kötet	228 kötet
196o. -"-	595 "	416 "
1961. -"-	613 "	437 "
1962. -"-	677 "	522 "
1963. -"-	733 "	734 "

1964. dec. 31-én	787 kötet	932 kötet
1965. -"-	856 "	989 "
1966. -"-	947 "	1196 "
1967. -"-	98o "	1315 "
1968. -"-	116o "	1385 "

Celldömölk II. körzetében is mind többen lettek az elmult évek folyamán üzemi dolgozók. Sok családban már az apa mellett az anya is munkába állt és rendszeresen dolgozik. E helyzetből eredően áldásos intézményként iskolánkon belül is megindult a napközis gyermekekkel való foglalkozás. 196o. május 1-től müködik iskolánkban napközi otthon. Egy csoporttal indult, melynek vezetője: Szabó Ferencné tanitó volt. Az ebédlő az egyik tanteremből lett, egy kicsi konyha pedig az egyik szertár helyiségéből. Szükség megoldás volt ez, de kellett. A csoport létszáma: 4o tanuló, a nyolc osztály tanulóiból tevődött össze. 1962. szeptember 1-én egy csoporttal bővült a napközi otthon. Ettől kezdve az alsós és felsős napközisek külön váltak. Az alsótagozatos csoportot továbbra is Szabó Ferencné, a felsős csoportot Kováts Istvánné vezette. Közösen használta a két csoport az ebédlőt, mely egyuttal a kicsiknek foglalkozási terme is volt. A felsős csoport a célnak legjobban megfelelő világos, napos, jól füthető osztálytermet használta. Szabó Ferencnének az I. körzetbe való áthelyezése után, 1964. szeptember 1-től 1965. szeptember 1-ig Joó Anna tanitó vette át az alsós csoportot. 1965. szeptember 1-től Döbörhegyi Lászlóné e csoport vezetője, 1968. szeptember 1-ig. Ekkor ujra bővült egy csoporttal napközink. Az alsótagozatot megosztottuk: 1-2. osztályosokból lett egy csoport és a 3-4. osztályosokból lett egy másik csoport. Az 1-2. vezetője: Döbörhegyi Lászlóné, a 3-4. vezetője: Szalai Lászlóné tanitó.

A bővitéssel együtt növekedett a gazdasági munka is. Ennek végzésére 1962. szeptember elsejével külön munkaerőt nevezett ki a Müvelődésügyi Osztály. Nagy Istvánné lett az első élelmezésvezetője, aki 1968. szeptember 1-ig, nyugalomba vonulásáig müködött. Helyét Sikos Lászlóné tölti be. 1967. nyarán uj, korszerüen felszerelt konyhát kaptunk. Sajnos nem ez épülettömbön belül van, hanem kb. 7o méterre attól.

A továbbiakban szólunk a gyakorlati foglalkozás, mint tantárgy bevezetéséről, továbbá tárgyi és személyi feltételeinek fejlődéséről:

Az oktatás az 1960/61-es tanévben indult meg az 5. osztályban, és ettől kezdve évenként, folyamatosan bevezetésre került a 8. osztályig.

A kertimunka 1960 őszétől a helyi tsz-től kapott 600 n.ölön indult meg és folyt 1962 őszéig. 1962 őszén alakitottuk ki a sportpálya végében a mai gyakorlókertet. 1964-ben a kertet bekeritettük. 1965-ben a községi vizhálózatról beköttettük a vizet, 3 kerti vizcsapot állittattunk a gyakorlókertbe.

A fiutanulókat a megindulás óta Horváth Mihály tanár oktatja. Fiucsoportot tanitott még 1962-ben Szabó Ferenc és Völgyi László is. A leánytanulók oktatását szakos nevelő hiányában hosszabb-rövidebb ideig a következők végezték: Gaál Irén, Molnár Erzsébet, Hegedüs Ágnes, Maár Katalin, Németh Lászlóné, Kertész Ilona, Zongor Ferencné és Uhlár Sarolta.

1966.őszétől a leánytanulók oktatását is szakos nevelő látta el: Horváth Gabriella tanár. Egy tanéven át képesités nélküli nevelő: Szántó Tamásné is tanitotta a tárgyat. 1969 szeptemberétől pedig Szabó Katalin szakos tanár végzi a leányok oktatását.

Néhány mondat a téli foglalkozásokról:

A fiuk oktatása a mai napig egy kisiparos bérelt asztalos mühelyében volt, amely semmilyen szempontból sem felelt meg a követelményeknek. A leányok oktatása egy kis szertár helyiségben folyt, amely a fiukéhoz hasonlóan, balesetveszélyes, szükségterem volt.

Az uttörőcsapat munkájáról:

Csapatunk - 516-os számu Hunyadi János Uttörőcsapat - 1948-ban alakult. Első vezetője: Somogyi Kálmán.

Az iskolai nevelőmunkának fontos része ez a tevékenység,melyet az uttörőmozgalom keretében végeznek a tanárok és a tanulók együttesen.

Kezdeti időben nem minden szülő lelkesedett érte -ez érthető is -, hiszen nem ismerték a mozgalom célját. Ma már elmond-

hatjuk, hogy az uttörő tevékenységet a szülők elismerik és támogatják.

Népszerüsitette az uttörőt az 1951-ben alakult uttörőzenekar, mely a felvonulásokat, iskolai ünnepélyeket tette szinessé.

Csapatunknál a szakköri tevékenység is hosszu multra tekint vissza. A szakkörökben végzett munkákból bemutatókat rendeztek a Kulturotthonban,melynek szakköri bemutató volt a cime.A legjobb sportoló, táncosok, énekesek, szavalók, szinjátszók mutatták be tudományukat. Élénk volt a csapat sporttevékenysége is. Különösen nagy ellenfelek voltak a celld-i uttörők.Sport - versenyeket a régi Vásártéren és a telepi sportpályán rendeztek. Ugyancsak itt rendezték meg év végén a tornaünnepélyeket is. Sportpályát kettőt is épitettek társadalmi munkában.Az első, a mostani uj emeletes iskolaépület előtt volt. A másik a most is használatban lévő pálya. A sporttevékenységben lelkes munkájával élen járt Németh László és Németh Lászlóné.

Hires volt az ének_zenei élet is. Az énekkar megyei fesztiválon is szerepelt. Az 5o-es években a községben nagy népi együttes müködött, ennek része volt az uttörő énekkar is. A környék falvaiba is eljártak szerepelni. Vezetője: Szabó Pál volt.

A szinjátszásnak is multja van. Csongor és Tünde,Hófehérke, Hamupipőke, Csipke Rózsika, Táncos csizmák szereplői uttörőink voltak.

Az uttörő ujságoknak lelkes olvasói az uttörők, a Pajtás Szerkesztőségéből is jártak már elvtársak csapatunknál.

A t á b o r o z á s r ó l :

A mozgalom kezdeti időszakában vasárnaponként majálisokat rendeztek az erdőn, ahol különféle játéklehetőségek voltak. Az iskola udvarán fagylalt délutánokat rendezett a Szülői Munkaközösség. Később országjáró turákon vettek részt a pajtások. Nyári csapattáborozáson voltak a Balaton környékén. Az utóbbi időkben Sopron és környéke a csapat táborozási helye. Nyaranta itt töltenek egy-egy hetet az uttörők.

A csapat tagjai szivesen végzik feladatukat, kutató munká-

jukat. Eredményes munkájukat bizonyitja, hogy elnyerték a DISZ KB-nak "Legjobb csapatnak" szóló kitüntetését.

Résztvettek a Nyomolvasó, Expedició a jövőbe, Uttörők a hazáért, a Vörös Zászló Hőseinek Utján és a Forradalom lángjai akciókban. E munkavégzés során ismerték meg a dicső elődöket,a falu multját, fantáziájukban elképzelték a jövőt. Ezek az akciók, a hazaszeretetre nevelés nagyszerü példái voltak.

Külföldi vendégek többször is jártak csapatunknál. Afrikai diákot, szovjet katonákat láttunk vendégül. Az uttörő és kisdobos avatás kedves eseménye a csapatnak. Lssanként sikerül meghonositani az avató testvérek, avatószülők hivását, akik kis ajándékokkal köszöntik a pajtásokat. Az avatást a párt és a társadalmi szervek képviselői végzik. Az uttörőmunkában segitenek csapatunk lelkes volt uttörői, akik középiskolai munkájuk mellett ifivezetők csapatunknál. Évente 8-lo ifi segiti munkánkat.

Az uttörők által kedvelt elfoglaltság a harci tura, mely az utóbbi időben honosodott meg.

Csapatunk vezetői a következő nevelők voltak:

Somogyi Kálmán, Bartha Zoltán, Talabér Géza, Lakner Szilárd Németh László, Zongor Ferenc, Németh Lászlóné, Söptei Ilona, Szabó Ferenc, Horváth Mihály, Molnár Erzsébet, Maár Katalin.

Az uttörő kebelén belül iskolánkban is müködtek szakkörök. Legrégibb szakkör tudomásunk szerint az irodalmi szakkör volt Első vezetője: Szalóky Endre tanár /195o./ Utána több szakkör is müködött még, nevezetesen: kézimunka, vöröskeresztes, tánc, zene, ének, atlétika, méhész, honismereti, tüzoltó,kémia, stb. Szakköreink általában eredményes munkát végeztek. Néhány kiemelkedőbb teljesitmény: járási elsőként és helyezettként szinte mindegyik szakkör eljutott. Megyei szintre több éven át bekerült és helyezést ért el a vöröskeresztes /egészségőr/, tüzoltó,atlétika, tánc és honismereti szakkör. Kiemelem a vöröskeresztes szakkörünk tevékenységét, melyet Maár Katalin vezetett, aki a Vöröskereszt kiváló dolgozója cimü kitüntetést is elnyerte. Ugyancsak itt emlitem meg, hogy iskolánk több éven át a "Tiszta iskola" cimet is elnyerte.A szakkörök kiállitásokat is tartanak évente, kiemelkedőbb volt a népi diszitő müvészeti szakkör /kézimunka/ kiállitása, valamint a honismereti

szakkör Kresznerics emlékkiállitása.

Az uttörő négytusában 1962 óta - kivéve az 1967. évet - valamelyik csapatunk mindig képviselte járásunkat megyei versenyen. 1968-ban az uttörő olimpiai számok csaknem minden számában volt I., II. helyezettünk. Négy tanulónk eljutott a győri területi döntőbe is.A legkiemelkedőbb eredményt 1967-ben Kosztolánczy Theodóra érte el, aki az uttörő olimpia döntőjében, magasugrásban országos harmadik helyezést ért el. E tanulónk már 7. osztályos korában felnőtt III.osztályu minősitést szerzett.

1963-ban a Demokratikus Világifjuságí Szövetség nevében a Csehszlovák Pionir Szervezettől " Arany Diplomát " kaptunk a négytusában évről-évre nyujtott jó teljesitményünkért.

Az iskolai Szülői Munkaközösség munkájáról:

Iskolánk Szülői Munkaközössége 2o éves multra tekinthet visszaa. Első elnöke: Kiss Sándorné volt. Sok kezdeti nehézség - gel kellett neki megküzdenie. Következő elnök: Varga Lőrincné volt. Az ő munkálkodása alatt már igazán eredményessé vált a közösség müködése. Sok rendezvény kezdeményezője, mozgatója volt. Az uj iskola épitésekor a szülőket társ.-i munkára aktivizálta eredményesen. Valamint az iskola előtti liget keritás anyagának kitermelésében is résztvettek. Meg kell emliteni a tagiskolának SzM. elnökhelyettesét Hülvely Istvánt, aki nagy segitséget nyujtott az izsákfai iskola körzetesitésénél,a szülők meggyőzésében. Iskolai Szülői Munkaközösségünk azonban nemcsak anyagi támogatásban részesitette iskolánkat, hanem a nevelésben is igyekeztek összefogni a nevelőkkel. /A Nevelési Terv bevezetésekor kisérleti iskola volt iskolánk,a szülők tapasztalataira is támaszkodtunk.

A következő elnökök voltak: Józsa Ernőné, Süle Aladárné és Sikos Lászlóné. Jelenleg: Horváth Kálmánné az elnök. A felsoroltak munkálkodása idején a legjobb akaratuk mellett sem tudják, illetve tudták iskolánkat anyagilag támogatni./Oka: nincs megfelelő helyiség rendezvények megtartására. /Eszmeileg ez a munkaközösség is igyekszik támogatni az iskolát.

Érdemük: a szülői értekezleteken nagy számmal megjelennek, eljárnak a Szülők Iskolájára, jó kapcsolatot tartanak a helyi

Nőtanáccsal. A jelenleg fennálló társadalmi munkákból is tevőlegesen kiveszik a szülők részüket.

Néhány kialakult hagyományjellegü ünnepély,esemény a mi iskolánkban is megtalálható. Nevezetesen: március 14-én tartott iskolai ünnepély. Ezt az ünnepélyt önállóan a mindenkori nyolcadikosok rendezik meg. Juniusban a nyolcadik osztályosok bucsuztatása.Ezt az ünnepélyt már nem lehetne Ságon elhagyni.Hatalmas tömegmegmozdulás van ezen a napon.Uttörőcsapatunk névadójának Hunyadi Jánosnak emlékére évenként megrendezésre kerül az un. Hunyadi ünnepség.

A tanulnivágyás már megmutatkozott a mindennapos iskolán kivül is Alsóságon. Egy fellelhető irat szerint már a felszabadulás után 1946/47. tanévben 14 felnőtt dolgozó járt az I.osztályba és 22 dolgozó pedig a II.osztályba,ahol is polgári iskolai tanulmányokról szereztek bizonyitványt. Az iskola pontos cime volt: Alsósági Paraszt Dolgozók Polgári Iskolája. Később is müködött ez az iskola, előkészitő tanfolyamként. Az államositás után pedig megindult a dolgozók esti iskolája. Községrészünkben több éven keresztül müködött.

Az utóbbi években megindult a továbbképző iskola is. Ma már azonban nem müködtetjük,mivelhogy a 8. osztályt végzett fiatalok -egy-kettő kivételével- tovább tanulnak középiskolákban és ipari tanuló intézetekben.

IV. Statisztikai név- és létszámadatok:

1./ A tanulólétszám alakulása:

195o-ben:	484 fő
1955-ben	5o8 "
1958-ban	515 "
196o-ban	539 "
1964-ben	55o "
1966-ban	482 "
1967-ben	456 "
1968-ban	457 "

- - - - - - - - - - - - - - -

2./ Kimutatás a középiskolákban továbbtanulókról:

Tanév	8. osztályt végzett tanulók száma	Középiskolában továbbtanul	A továbbtanulók százaléka
1948/49.	16	7	44,-
1949/5o.	35	8	23,-
195o/51.	25	6	24,-
1951/52.	22	12	55,-
1952/53.	53	11	21,-
1953/54.	48	2o	42,-
1954/55.	33	14	42,-
1955/56.	43	16	37,-
1956/57.	46	14	3o,-
1957/58.	54	14	26,-
1958/59.	44	18	41,-
1959/6o.	47	2o	42,5
196o/61.	56	22	39,-
1961/62.	6o	21	35,-
1962/63.	7o	26	37,-
1963/64.	55	23	42,-
1964/65.	73	28	38,-
1965/66.	66	17	26,-
1966/67.	79	19	24,-
1967/68.	5o	23	46,-
1968/69.	73	21	29,-

3./ Az iskolánál müködött nevelők /1948-1968./
/Az aláhuzott jelenleg is itt müködik/

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolában	Hova került
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Szakály Dezső	tanitó	1948-1954.	nyugdijas
2.	Bartha Zoltán	tanitó	1948-1953.	Celldömölk
3.	Bartha Zoltánné	tanitó	1948-1953.	Celldömölk
4.	Müller Arnold	tanitó	1948-195o.	Egyházasrádóc
5.	Müller Arnoldné	tanitó	1948-195o.	Egyházasrádóc
6.	Nagy István	tanitó	1948-1966.	nyugdijas

1.	2.	3.	4.	5.
7.	Szakály Dezsőné	tanitó	1948-1966.	nyugdijas
8.	Szabó Pál	tanitó	1948-1969.	Keszthely
9.	Horváth Margit	orosz tanár	1948-1968.	nyugdijas
1o.	Gönye Mária	tanitó	1948-1949.	Győr
11.	Somogyi Kálmán	mat.-kémia tanár	1948-1954. 1957-től	-
12.	Hettinger Mária	tanitó	1948-1953.	Sopronhorpács
13.	Bruszik Lajos	tanitó	1948-1949.	nyugdijas
14.	Ruzsa Imre	mat.-fiz. tanár	1948-tól	-
15.	Talabér Géza	magy.-tört. tanár	1949-1951. 1954-1968.	Celldömölk
16.	Németh Sarolta	biol.-földr. tanár	1949-1954.	Sopron
17.	Lakner Szilárd	tanitó	1949-1951.	Csönge
18.	Lakner Szilárdné	tanitó	1949-1951.	meghalt
19.	Németh László	testnev. tanár	195o-1954. 1956-196o.	Celldömölk
2o.	Németh Lászlóné	testnev. tanár	195o-1964.	Celldömölk
21.	Kováts Istvánné	tanitó	1951-1952. 1962-től	-
22.	Simon Gézáné	tanitó	1951-1952.	Celldömölk
23.	Nyéki László	tanitó	1951-1952.	Pécs
24.	Hámori Ilona Szabó Ferencné	tanitó	1951-1964.	Celldömölk
25.	Szalóky Endre	magy.-tört. tanár	1952-1953.	Celldömölk
26.	Pásztory Zsuzsanna	biol.-földr. tanár	1952-1954.	Celldömölk
27.	Bertalan Imre	tanitó	1952-1953.	Kemenesmihályfa
28.	Kertész Ilona	földr.-tört. tanár	1952-től	-
29.	Szabó Ferenc	tanitó	1952-196o.	Celldömölk
3o.	Spaits Antal	mat.-fiz. tanár	1952-1953.	Szombathely
31.	Zongor Ferenc	magy.-tört. tanár	1953-tól	-
32.	Zongor Ferencné	magy.-tört. tanár	1953-tól	-
33.	Németh Gyula	mat.-fiz. tan,	1953-1954.	Celldömölk

1.	2.	3.	4.	5.
34.	Szita Aranka	tanitó	1954-től	-
35.	Tischler Lenke	tanitó	1954-1956.	Celldömölk
36.	Persaits Lászlóné	tanitó	1954-1955.	Celldömölk
37.	Kiss Erzsébet	mat.-kémia tanár	1954-1957.	Celldömölk
38.	Horváth Mihályné	tanitó	1954-től	-
39.	Kiss Cecilia	tanitó	1954-1956.	Kőszeg
4o.	Badics Mária	tanitó	1954-től	-
41.	Mike Géza	magyar sz. tanár	1954-1955.	Celldömölk
42.	Kiss Lajos	testnev. tanár	1954-1955.	Jánosháza
43.	Gönye Rozália	testn.-biol. tanár	1955-1956.	Szombathely
44.	Kovárczy Sándor	tanitó	1955-1956.	Celldömölk
45.	Somogyi Éva Talabér Gézáné	tanitó	1955-től	-
46.	Görög József	mat.-fiz. tanár	1955-ben	Pápóc
47.	Korpai Ferencné	magyar tan.	1955-1956.	Devecser
48.	Érdy Éva	ének-tört. tanár	1955-1956.	Szombathely
49.	Söptei Ilona Tungli Gyuláné	mat.-fiz. tanár	1955-1959.	Pápa
5o.	Döbörhegyi Lászlóné	tanitó	1956-tól	-
51.	Scherman Géza	földr.-biol. tanár	1956-1957.	Körmend
52.	Majnovics Mária	mat.-kémia tanár	1957-ben	Celldömölk
53.	Gaál Irén	tört.-földr. tanár	1957-1964.	Ajka
54.	Horváth Imréné	tanitó	1958-1962.	Celldömölk
55.	Uhlár Sarolta	tanitó	196o-1962.	Celldömölk
56.	Horváth Mihály	gyak.fogl. tanár	196o-tól	-
57.	Molnár Erzsébet	mat.-fiz. tanár	1961-1964.	Kőszeg
58.	Völgyi László	testnev. tanár	1962-től	-
59.	Hegedüs Ágnes	magy.-ének tanár	1962-1969.	Budapest

1.	2.	3.	4.	5.
6o.	Maár Katalin	biol.-földr. tanár	1964-től	-
61.	Baráth Mária	tanitó	1964-től	-
62.	Kulman Miklósné	magy.-németh tanár	1964-től	-
63.	Joó Anna	tanitó	1964-1965.	Ostffyasszonyfa
64.	Horváth Gabriella	gyak.fogl. tanár	1964-1968.	Celldömölk
65.	Böröcz Ferencné	tanitó	1965-1967.	Celldömölk
66.	Dr. Pajor Lászlóné	tanitó	1965-1969.	Celldömölk
67.	Kolostori Rezsőné	tanitó	1967-től	-
68.	Gombási Istvánné	tanitó	1967-től	-
69.	Katona Károlyné	magy.-orosz tanár	1968-től	-
7o.	Szalai Lászlóné	tanitó	1968-től	-
71.	Szántó Tamásné	kép.nélk.	1968-1969.	Celldömölk

4./ Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

s. sz.	A pedagógus neve	Szolg. éveinek száma	Müködési éve ennél az iskolánál	Kitüntetés
1.	Zongor Ferenc igazgató magy.-tört. tanár	31	1953-tól	
2.	Ruzsa Imre igazgatóhelyettes mat.-fizika tanár	28	1948-tól	
3.	Baráth Marianna tanitó	16	1964-tól	
4.	Döbörhegyi Lászlóné tanitó	23	1956-tól	
5.	Erdélyi Erzsébet rajz szakos tanár	1o	1969-től	
6.	Gombási Istvánné tanitó	18	1967-től	
7.	Horváth Mihály tanár, mezőg.szak.	18	196o-tól	
8.	Horváth Mihályné tanitó	17	1954-től	

s. sz.	A pedagógus neve	Szolgálati éveinek száma	Működési éve ennél az iskolánál	Kitüntetés
9.	Katona Károlyné magyar-orosz sz.tanár	9	1968-tól	
1o.	Kertész Ilona földr.-tört. tanár	18	1952-től	
11.	Kolostori Rezsőné tanitó	19	1967-től	
12.	Kováts Istvánné tanitó, napk.vezető	2o	1962-től	
13.	Maár Katalin biol.-földr. tanár	8	1964-től	
14.	Németh Ferencné tanitó	19	1955-től	
15.	Dr. Orsi Mihályné tanitó	-	1969-től	
16.	Raffay Katalin kép. nélk.	-	1969-től	
17.	Somogyi Kálmán mat.-kémia tanár	3o	1946-tól	
18.	Szabó Árpádné magyar-orosz tanár	6	1969-től	
19.	Szabó Katalin kémia-mezőg.gyak.tanár	8	1969-től	
2o.	Szalai Lászlóné tanitó, napk.vezető	8	1968-tól	
21.	Szita Aranka tanitó	18	1953-tól	
22.	Talabér Gézáné tanitó	14	1955-től	
23.	Völgyi László testnevelő tanár	7	1962-től	
24.	Zongor Ferencné magyar-tört.tanár	26	1953-tól	

5./ Néhány adat óvodáink létéről, személyi állományáról:

Községrészünkben két óvoda müködik. Az egyik, - a nagyobb - a Sági uti Óvoda, a másik - a kisebb - a Bányatelepi Óvoda néven ismeretes. A Sági uti Óvoda épitéséről már előzőleg szóltam, igy a továbbiakban a személyi állományáról irok:1945-től a következő óvónők teljesitettek szolgálatot. A neveket idő -

rendi sorrendben irom:

1./ Borsos Zoltánné
2./ Kirchknopf Béláné
3./ Homor Mária
4./ Novátzius Auguszta
5./ Szily Edit
6./ Tarr Teréz
7./ Mike Anikó
8./ Baumgartner Éva
9./ Zsugonits Erzsébet

1964-től Ölbei Ferencné, mint vezető óvónő, Boros Gyuláné és Ferencz Józsefné mint beosztott óvónők dolgoznak jelenleg is az óvodában.

Az óvodai férőhelyek száma 58, az 1969/7o-es tanévre 67 gyermek nyert felvételt.

A Bányatelepi Óvoda épülete kb. 1911-12-ben épülhetett. Az első időben még nem az óvoda céljait szolgálta, hanem bányafelügyelői lakás volt. Mint óvoda 1946-ban kezdett müködni, de nem óvoda néven, hanem "Svéd konyha", ahol óvodáskoru és iskoláskoru gyermekek étkezhettek. Az óvoda első vezetői nem voltak szakképzettek. Nevüket időrendi sorrendben megemlitem: Halász Sándorné, Havasy Irén, Németh Valéria, Horváth Lenke, Csapó Magdolna, Somogyi Gabriella, Horváth Rozália.

Szakképzett óvónők 1956-tól:

1./ Homor Mária
2./ Fiszter Ilona
3./ Novátzius Auguszta
4./ Papp Jolán
5./ Hegedüs Sándorné
6./ Németh Irma

1958-ban került az óvoda élére Szabó Istvánné aki jelenleg is az óvoda vezetője. Az óvodai létszám több éven keresztül 25-3o fő között van.

Mi alsósági nevelők, óvónők, tanitók, tanárok, minden igyekezetünkkel azon munkálkodunk, hogy a felszabadult em-

ber gyermekét egész oktató-nevelő munkánkkal az általános müveltség magasabb szintjére emeljük. Oktatómunkánk szakmai megalapozottságával kívánjuk sikerre vinni a technikai fejlődésen keresztül az ismeretbővitést. Nevelőmunkánkban pedig megala - pozzuk a szocialista világnézetet, az igaz hazafiságot, a nemzetköziségre való nevelést. Meg akarjuk mutatni tanulóinknak , hogy a világon még sok elnyomott él. Meg kell láttatnunk, hogy saját népünknek is mennyi hőse van...

Mi oktatunk és nevelünk. Mi tanitunk és nevelünk. Nem könnyü a mi munkánk. Nagyon kell vigyázni az elhibázással. Mi nem iparosok vagyunk. A mi munkaterületünkön az elhibázás végzetes lehet... Ugyanis a mi anyagunk a gyermeki lélek, amely nem fadarab, kő vagy érc. Ha elhibáztuk? Nem faraghatjuk át, nem gyurhatjuk össze egy másikkal, de nem is dobhatjuk el!

Felhasznált forrásmunkák:

1./ Vasvári Káptalan irataiból
2./ A Dunántuli Szemle 1940-es VII. évf. 1. és 2. száma
3./ Kresznerics Ferencnek "Sághon hallott" szavaiból jegy - zések
4./ Az Alsósági Róm. kat. Plébánia iratanyagából
5./ Az Alsósági Evang. Lelkészi Hivatal iratanyagából
6./ A 3. sz. Általános Iskola Celldömölk, iratanyagából
7./ Néhány adat visszaemlékezés alapján
8./ Nevelőtársaim adatszolgáltatásaiból.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA CSÖNGE

Összeállitotta: Rosta Sándor
vezető tanitó

Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Csöngén az iskolai oktatás -bár megbizható adatok csak 1796-tól állnak rendelkezésünkre - körülbelül az 17oo-as évek derekán kezdődhetett. Az egyházi / evangélikus egyházi/ irattár megkopott és megsárgult, szakadozott szélü iratai a már emlitett időszaktól beszél oktatásról, pontosabban az oskoláról és annak mesteréről.Mivel tulnyomó többsége a községnek evangélikus /csak 9 család római katolikus/ az oskola is evangélikus volt, melynek egyetlen tanterme, egyetlen tanitója létezett. Az iskola zsuppos tetejü, a jelenlegi faluvégi iskola mellékhelyisége szolgált az oktatás intézményéül. Mint emlitettem, katholikus iskola ebben az időben még nem müködött. A gyerekek felekezetre való tekintet nélkül az evangélikus iskolába jártak. Természetesen ezek a más vallásu gyerekek térités voltak kötelesek fizetni, mint ahogy ezt egy jóval későbbi jegyzőkönyv az alábbiak szerint bizonyitja:

" Az 1894. évi evangélikus gyülekezeti közgyülés megujitja az 1893. évi határozatát, hogy minden más vallásu gyerek 5 Ft.fizetés ellenében vehető fel az iskolába."

Ugyanez a közgyülés felhatalmazza az egyháztanácsot arra, hogy:

"Azoknak a szegényeknek,akik folyamodványukat az egyháztanácshoz beadják, az 5 Ft-ból 2 Ft-ot elengedhet."

Ebből az "idegen" gyerekek téritéséből a tanitó is részesedett:

"...ezen szülők gyerekei 5 Ft. befizetése mellett vehetők fel, amely 5 Ft.-ból 1 Ft. és 5o krajcár a tanitó urakat illeti meg."

A község szegény emberek tömegéből álló település volt. 2 nagygazda földjein görnyedeztek, cselédkedtek az emberek. A tulnyomó többség /legalább 9o %/ szegény, másnak dolgozó ember akik rendelkeztek ugyan 1-2 hold földdel, de a létszükséglet-

hez ennél több kellett. Érdekessége a falunak, hogy nagyobb gazdák rendkivül kevesen voltak.

A falu oskola-mestere is gazdálkodott,ami aztán szükségszerüen feltételezte az iskola környékéhez tartozó istállót, kazlat, ólakat.

Az 1800-as évek elején már az iskolamester segédtanitót alkalmaz, mint az 1804-es /febr.6-i/ gyülekezeti pénztárkönyv árulkodik, miszerint: "...Sopronyba mentem Bognár Pállal deákot hivni. Fór. 3.3o."
Ez a deák-fiu Szényi János magasi születésü deák, még az " orgonaverést" is köteles volt ellátni.

Az iskola irányitás az iskolaszék kezében volt,amiben jegyzőkönyv-vezetőként a mindenkori tanitó helyet kapott. Kevesebb szava volt neki annak ellenére, hogy nyilvánvalóan az iskolához az oskola-mester értett.

Az első irásos dokumentumok a tanitókra vonatkozóam 1788-ból valók, amelyen "Fodor István elöregedett mesternek 1/2 köböl rozs és még 12 krajcár adatott." Feltehetően itt öregedett meg községünkben az első irásos dokumentummal rendelkező tanitó, akiről a jelenleg 97 éves falunk legöregebb asszonya is emlitést tesz, mivel kisgyerek korában az öregapjától hallott a nevezett oskola-mesterről.

Őt követte müködésben Nagy Pál tanitó ur,majd 1823-tól kezdve Lévai László. Az ő ideje alatt adakozott a csöngei lakosság a "Kecskeméti Nevelő Oskolaház" felállitására 1 Ft. 15 krajcárt.

1835-től kezdve Sass János oktatta a gyerekeket, akiről ugy beszélnek a faluban, mint az egyik legjobb pedagógusról. Ő 6o évig egyfolytában formálta a kis emberpalánták egyéniségét. Oly annyira értett munkájáhpz, hogy még a kőszegi kaszárnyába került csöngei katonák szép irása is őt dicsérte. Ugyanis az ujonc katonákkal való iratás után az őrmester, aki ugyancsak bent volt az időben, kérdezés nélkül állapitotta meg, hogy kik az "öreg Sass" tanitványai.

Ahogy elmesélik az öregek, többek között a 97 éves Lidi néni /Bókkon Pálné/, aki 1878-ban ment iskolába - /első tanitója az alsó három osztályban Hejner Lajos, majd felsőben Sass János/- diktomokat tanultak.Minden bizonnyal azért nevezték igy,

mert a tanitó ugy diktálta le szószerinti megtanulás céljából a szöveget. Ez a diktom versbe szedett ismeretanyag volt, amit nem a tanitó, hanem otthon a szülők kérdeztek ki. Ilyen diktómot 39-et jegyeztem le, közülük néhányat itt is emlitek:

"Itt a vetés ideje,itt a munkára rendelt nyár
Az urnak kies mezeje téged is munkára vár
Csak vess, majd vigan aratsz
Áldás nélkül nem maradsz."

Egészségügyi vonatkozásu diktom,melyet ma is tanitunk, persze nem versbe szedett formában:

"Hét-nyolc óra egyre másra
Mindig elég az alvásra
Ne add álomnak szemedet
Tunyává teszi testedet."

A közösségi élet szabályait pontosabban a családi közösség,békességét fenntartó elveket az alábbiakban tanulták:

"Testvéredet szivből szeresd
A szép egyezséget keresd
Kész légy jogodból engedni
Mint, hogy mással veszekedni."

A fizika köréből vett természetrajzi diktom:

"Ha villámlik, dörög az ég
Ne szálljon meg nagy ijedség
Legokosabban cselekszel,
bár megfázol, ha lefekszel."

Ebben az időben /a XIX. század első fele/ a tanitó fizetését természetbeni közadalékok egészitették ki, ami gabona, fa gyümölcs, bor, stb. formájában került házhoz.

Érdekes esemény szokott lejátszódni Balázs-napkor, - amely február elején vam - a faluban. A kisdiákok minden házhoz beköszöntöttek énekelni, s a ház lakói a legkülönbözőbb jutalmak - kal köszönték meg a szereplést. Amit kaptak a gyerekek a tanitónak adták. /Sonka, tojás,tej, szalonna, kolbász/. Az öregek elmondása szerint a község egyetlen kastélyába nem nagyon mertek bemenni a gyerekek. Nem mertek rálépni a lépcsőkön lévő szép szőnyegekre és egy alkalommal a sok gyerek összesározta a

szőnyeg melletti követ, s a Horváth ur mérgében produkció nélkül adott egy egész sonkát. A strófa szövege a következő:/csak egy része ez az egész éneknek, a folytatásra nem emlékeznek a megkérdezettek:

"A,a,a, ma vagyon Balázs napja
Ezért mi kis diákok
Ugrálunk, mint a bakok..."

Az iskolában a tanitás szeptember közepétől májusig tartott, minden nap délelőtt is és délután is. Az iskola téli fütése ugy történt, hogy minden gyereknek vinnie kellett egy hasáb fát. Aki ezt megtagadta, annak egy télre gyerekenként 1 Ftot kellett fizetni.

A tanitó fizetése az egyházi irattár szerint, amely 1894-ben iródott: "Sass János tanitó nyugdija loo Ft.,1. tanitó fizetése 53 Ft., a 2. tanitóé 3oo Ft."
Sokat kutattam, utána jártam, hogy mi az oka a két tanitófizetés aránytalanul nagy különbségének, de választ nem találtam.

A következő tanitó, akik sorban következnek a századforduló táján müködtek itt: Szigeti Dénes,Berecz Gábor, Herczeg Károly Piff Sámuel 1899-ben képesités nélkül/az ezévi jegyzőkönyv kötelezi a képesités megszerzésére / Hajas Dénes, Szász István /az I. világháboruban eltünt./

Közben kissé visszakanyarodva az időben 1871-ben uj kéttantermes és tanitói lakásos evangélikus iskola épült a templom mellett. 189o-ben pedig a római katholikus egyház vásárolt a jelenlegi Ady Endre utcában egy házat iskolaépület céljára. Tehát a katholikus iskola, mint különálló oktatási intézmény ebben az évben indult. Első tanitója Brányi Zsigmond volt, aki egyedül tanitotta a hat osztályt. Őt Bertók István váltotta fel, 19o7-től 1915-ig. Majd Höfler Alajos 1924-ig, utána Gaál Gergely, Boros János és Takács László következett./Az utóbbi tanitó 1965-ig tanitott a községben/.

Az 1919-es Tanácsköztársaság idejéből fennmaradt iratok arról tanuskodnak,hogy a direktóriumban résztvett a község mindkét iskolájából egy-egy tanitó.
"...csöngei falusi munkástanács müvelődési osztályának tagjai: Balogh János cipész,Hajas Dezső tanitó, Höfler Alajos tanitó."

Nyilvánvalóan mind a két tanitó hivatása magaslatán történelmi szükségszerüségnek tartva a Tanácsköztársaságot, állt az oldalára. Érdekesek az ez időből való iratok, amelyek hüen adják vissza a dicső napok körülményeit, az iskolára vonatkoztatva egész precizitással.

"A Tanácsköztársaság kezelésébe átvett intézetekről jegyzék:

1. az evangélikus iskola ingó leltára:
   butorzat 8oo korona
   szertár és tanszer 4oo korona
   könyvtár 8oo korona
2. a római katholikus iskola ingó-leltára:
   értékpapir 3482 korona
   butorzat 3oo korona
   szertár és tanszer 16o korona."

Továbbá a két iskola állagáról a már emlitett müvelődési bizottság a következő megállapitást vette jegyzőkönyvbe:

"Céljának megfelel, a tetőzet fája szulos, a cserép avult, különben elég jó karban van." /evangélikus iskola/

"Céljának nem igen felel meg. A tetőzet régi, cserepe avult, elhanyagolt." /római katholikus iskola./

Egészen pontos adatunk van az 1919-es iskolai év osztály létszámáról:

	1.o.	2.o.	3.o.	4.o.	5.o.	6.o.	Összes
Evangélikus	22	25	18	13	15	17	11o
római katholikus	6	8	9	3	7	3	36

Tehát 1919-ben Csöngén a két iskolában összesen 146 fő tanuló járt. 1925/26-os tanévben 152 fő, 194o/41-es évben 134 tanuló.

Az 1919-es események utáni időben a felszabadulásig jelentős munkát végeztek mind az iskola, mind a szélesebb népmüvelés területén SzabóDezső, Takács László és Molnár Dezső tanitók.

Takács László agitáló munkája révén a római katholikus egyház 1929-3o-ban felépitette a jelenlegi központi iskolát. 23ooo Pengőbe került a szolgálati lakással együtt, amiből 16.ooo Pengő segélyt kaptak, 4.ooo Pengő kölcsönt. A többi saját erőből, valamint Vas és Győr megyéből összegyüjtött fedezetből állt. Ez az iskola nagyon elkelt, hiszen már a Tanácsköztársaság ideje

alatt nem éppen tetszetős jegyzőkönyvet vettek fel a régi katholikus iskola állagáról.

2./ Felszabadulástól az államositásig:

Községünk iskoláit a háboru nem tette tönkre,az osztálytermeket a katonák szálláshelyéül használták, igy elenyésző rongálódással átvészelték a II. világháborut. A tanitás kezdete természetesen a háboru utáni időszaknak megfelelően döcögött. Takács László és Szabó Dezső tanitók, majd a frontról hazatérő Molnár Dezső megfeszitett munkájának, áldozatának, tenniakarásának köszönhető, hogy a kezdeti nehézségek ellenére megfelelő szinten megindult az oktató-nevelő munka.E három emlitett igazi pedagógus rázta helyre a szemléltető eszközök és segédanyagok nélkül kezdő iskolát. Fáradságot nem ismerve dolgoztak, amiért a község lakói nagyon hálásak és szeretettel beszélnek róluk.Természetesen minőségileg jobbat a nagyobb lehetőségeket adó államositás után lehetett produkálni.

3./ Államositástól 197o-ig:

A két felekezethez tartozó tanulók 1948.szeptembertől kezdve az Állami Általános Iskolába jártak négy tanulócsoportban. Mivel a termek száma ehhez is kevésnek bizonyult, igy szükségmegoldásként bérbevett helyiség / Pokomándi Gyuláné ebédlő helyisége/ is szolgált tantermi célt.

Az állami iskola első igazgatója Molnár Dezső lett. A sok nehézséggel küzdő iskola,főleg a szakos hiány miatt, nagy erőfeszitések árán látja el feladatát. A községi társadalmi szervek is sokat segitenek a pedagógusok iskolán kivüli munkájában főleg pedig az iskola felszerelésének javitásában. A községben lévő három szolgálati lakást is igyekeztek a körülményekhez képest elfogadhatóvá tenni.

Molnár Dezső után, aki Celldömölkre költözött, Lakner Szilárd vezette az iskolát, Majnovics Mária, majd 196o-tól kezdve Hegyi József vette át az igazgatást.A szülőkkel megfelelő kapcsolatot alakitott ki a viszonylag nehéz és körülményes 5o-es években a nevelőtestület. A szülői munkaközösség több rendezvényt tartott, aminek bevételét a tanulók kirándulásának fedezésére adták. Az uttörő szervezet megalakulásával, amely -

nek kezdését Majnovics Mária látta el,majd utána Kiss Imréné , Szabó Jenő,Kovács József és napjainkig Rosta Sándor folytatta, nagy lépést tett iskolánk a nevelés vonalán. A rajok, őrsök, mint elsődleges közösségek sok szép egymás közti verseny életetői. Ezen közösségek az iskolán kivüli szabadidő hasznos eltöltésének szervezői, de a tanulmányi eredmény javitását is célba vevő egységek.

Az iskola igazgatását 1962-ben Szabó Jenő tanár vette át és két évig, a körzetesitésig ő látta el a vezetői teendőket.

Mivel terem hiány, s főleg szakos nevelők hiánya problematikussá tette a 6o-as évek közepére iskolánk megfelelő szintü munkáját, a központositott oktatás helyeződött nálunk is előtérbe,aminek eredménye az 1964-es körzetesités. Ez nálunk annyit jelentett,hogy egy szakos nevelőkkel és korszerübben felszerelt ostffyasszonyfai iskolához tartozik iskolánk. Pontosabban a felsőtagozat oda jár iskolába. Ez persze először a szülők körében nem talált kellő megértésre, de az idő multával belátták az emlitett intézkedés szükségességét, helyességét. Tehát 1964 óta iskolánk csak alsótagozati iskola,amelynek először Szabó Jenőné, majd Rosta Sándor lett a vezetője.

Annak ellenére, hogy a körzetesités központjául Ostffyasszonyfa került, szemléltető eszközök és egyéb felszerelés területén 6 év alatt csak az alsótagozatban elértük az alsó-felső tagozatos 1964.év előtti iskola forint-beli értékét. Ugyanis a felsőtagozatos szemléltető eszközöket mind átvitték a körzeti iskolához. Igy pótlásként, amit csak alsóban használunk, 7.5oo Ft-os értékben gyarapodtunk.

Közben,mivel Csöngén sok cigány él - 1963-ban öt fő nem iskolás koru analfabéta felnőttel tanfolyam indult. 1965-ben már a cigányok is elsajátitották az alsó négy osztály követelményeit. A tanfolyam vezetője Rosta Sándor volt.

1962-63-64 és 65.évben müködött a dolgozók esti iskolája 7. és 8. osztálya. E négy évben 41 dolgozó kapta meg az általános iskola elvégzéséről szóló okiratot. Az esti iskola vezetője Szabó Jenő volt,tanitottak még: Szabó Jenőné, Kovács József és Rosta Sándor.

1967. évben Mészáros Ibolya tanitónő került iskolánkhoz, s jelenleg is Rosta Sándor vezetésével ők dolgoznak itt.

1964-től kezdve a kisdobos csapat vezetője Rosta Sándor, rajvezető Mészáros Ibolya-Baranyai Ernőné.

A jelenlegi Szülői Munkaközösség elnöke özv. Varga Jenőné, akinek vezetésével jó kapcsolat alakult ki az iskola és a szülői ház között.

Az 1968/69-es tanév telén szép kis szindarabot rendezett a Szülői Munkaközösség, amelynek bevétele kirándulásra lett felhasználva. A Szülői Munkaközösség a kisdobos csapattal együtt az 197o. évi április 4-re tervez közös müsort, amely a felszabadulás 25. éves évfordulójára reprezentálná munkájukat.

Most a következőkben néhány statisztikai adatot hoznék fel a fejlődés számokban kifejezett tükréhez:

1./ Az iskola tanulóinak továbbtanulási százaléka:

195o-ben az iskola létszáma	143,	továbbtanul	3 fő	2,1 %
196o-ban " "	139,	"	4 "	2,9 %
1968-ban " "	65 alsós			
	49 felsős	"	8 "	7,- %

A kisdobos csapat szinjátszó csoportja 1967-ben a járási bemutatón aranyoklevelet kapott, majd 1968-ban ez a szakkör ugyanott ezt a sikert megismételte. Ez a tény a gyerekeket felelkesitette és azóta is szorgalmasan járnak a szakköri órákra s nem kis elismerést vivtak ki a községben a felnőttek körében sem, mivel minden társadalmi ünnepen szerepelnek.

2./ Adatok az iskola felszerelési tárgyainak Ft-ban kifejezett értékéről /szemléltető eszközök/.

195o-ben	9,2oo Ft	
196o-ban	14,ooo "	
1968-ban	8.5oo "	/csak alsótagozaté/

A jelenlegi két pedagógus iskolán kivüli munkája nagyon szerteágazó és sok. Szinte elmondható, hogy a község polihisztorai, hiszen a népmüveléstől az ifjusági szervezeten keresztül mindennemü megmozdulás aktiv résztvevői.

Az 1945 után iskolánknál müködő pedagógusok:

1./ Szabó Dezső	tanitó	1919-1959.	4o évig
2./ Takács László	tanitó	1925-1964.	39 "
3./ Majnovics Mária	tanár	1949-1956.	7 "

4./ Perlaki Ferenc	tanitó	1956-1957.	1 évig
5./ Ambrus Margit	tanitó	1956-1961.	5 "
6./ Hegyi József	tanár	1956-1962.	6 "
7./ Lakner Szilárd	tanitó	1957-196o.	3 "
8./ Dienes Erzsébet	tanitó	1958-196o.	2 "
9./ Palágyi Erika	tanitó	1959-1961.	2 "
1o./ Szabó Jenő	tanár	1959-1964.	5 "
11./ Szabó Jenőné	tanitó	1959-1967.	8 "
12. Kovács József	tanitó	1962-1964.	2 "
13./ Mészáros Ibolya	tanitó	1967-	
14./ Rosta Sándor	tanár	1961-	

Iskolánknál a fent emlitett pedagógusok oktatták, nevelték a kis emberpalántákat 1945-től napjainkig, s hol erősebb, hol halványabb fénnyel világitottak s ezen világosság, amely ma már szellemi világosság a községben, az ő fáradságos munká - juknak érdeme.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA DUKA

Összeállitotta: Keresztes Sándor
igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Duka a járás több kisközsége közül az egyik a járás déli részén. A kifogástalan utak ellenére is valahogy kiesik a jó közlekedésből. Ezért régen is és ma is "isten háta mögötti" falunak becézték.

Felszabadulás előtt birtokos családok sokasága élt a faluban. No meg az őket mindenben kiszolgáló zsellérség. A földesurak közül egyik-másik léha, költekező életet folytatott. Minek következtében a birtokviszonyok erősen megváltoztak. Az igazsághoz tartozik az is, hogy akadt az urak között olyan is, aki vagyonának jórészét nemes dolgokra forditotta./Takács Sándor, Noszlopi Lóri/. Vallási szempontból is erősen megoszlott a község. A többség evangélikus volt. Ennek megfelelően a felszabadulásig azaz az iskolák államositásáig két iskoláról beszélünk.

Mindazt, amit most leirhatunk, főleg hallomásból tudjuk. A késő unokáknak elenyészően kevés maradt fenn hivatalos irásokban. Az iskolai oktatás községünkben a XIX. században kezdődött. Evangélikusoknál: 1872-ben, katolikusoknál: 1885-ben. Ezt megelőzően a templom községbe jártak át, /Kissomlyó/, akik éppen akartak tanulni. Természetesen felekezetenként megosztva. Ugy tudjuk, ott már a XVIII. században volt oktatás.

Evangélikusoknál az első tanitó Zsmeskál Lajos volt. Igaz nagyon rövid ideig, mivel képzettsége nem ért fel egy tanitóéval. A községben ezért kis mesternek becézték. Őt aztán egy igazi mester követte Ludván János személyében. Tevékenysége nagy különbségeket eredményezett, ezért a falusiak tudósukként tisztelték. 1886 körül fájó szivvel vett bucsut a lakosság tanitójától.

Őt Horeczky Béla követte. A nagyobb lélekszámu gyülekezet több gyermeket produkált, igy kénytelenek voltak segédtanitót is beállitani. /Takó Lajos/ Nem sokkal később kb. 1886 őszén egy

fiatal mester telepedett meg a községben, akiről akkor még nem tudták, hogy 4o évet tölt el és, hogy nemzedékeket nevel itt fel. Még ma is ugy emlegetik az idősebbek: "sokat köszönhetünk a Varga mesternek". 4o éves szolgálat után nyugalomba vonult. Helyét nagyon sokan pályázták meg. A sok állásnélküli pedagógus közül Vida Béla tanitónak kedvezett a szerencse. Ő 1926. szeptemberében kezdi meg müködését, 1942-ig dolgozik itt. Közben különböző okok miatt helyettes tanitók tevékenykednek az iskolában /Mód Aladár, Horváth László/.

1942-ben uj tanitót iktatnak be Boros István személyében, aki mindvégig az evangélikus iskola mestere. Háborus évek alatt,sőt hadifogsága idején többen helyettesitik. /Tompos István, Horváth László, Záborszky Sándor és még mások./ Mint már arról irtam 1885. október 18-án adták át rendeltetésének a katolikus iskolát. Ekkor iktatták be Derhán József néptanitót. Itt kezdte müködését s innen vonult nyugdijba. Ma is szeretettel beszélnek róla.

Nyomdokaiba Németh Antal lépett /1926/, aki mindent elkövetett, hogy az oktatás tárgyi feltételét az addigiaknál jobban biztositsa. Az iskolán kivüli népmüvelésnek is lánglelkü mestere volt.Pislákoló pipicsek mellett, huzatos pajtákban készitette fel a fiatalokat a lakosság szórakoztatására, nevelésére A ma élő nagyapák ugy mondják az volt még csak az öntevékeny népmüvelés. Azt senki ugy nem értette, mint a Németh mester. Szem nem maradt szárazon, mikor őt bucsuztatták.

Távozása után Pajor János került utódként tanitónak.Ő szintén mindvégig tevékenykedett. Igaz nemegyszer müködése akadályoztatva volt s ilyenkor nemeslelkü fiatalok helyettesitették

A község lakossága általában 7oo-8oo fő között mozgott. A tanulók száma: 12o-14o fő évtizedeken keresztül. /Megosztva evangélikus: 9o-1oo fő, kat.: 4o-5o fő. / Mint mondják régebben nem szegték fejét annak, ki nem járt iskolába. A tanulók felszereltség /könyvek, füzetek, s egyéb segédeszközök/ tekintetében szegényesen voltak ellátva. A hiányzást is lazán kezelték. A tanitás későn, októberben kezdődött /bekötés idején/, s korán befejeződött /május/.

Régen az volt a cél s talán az sem őszintén, hogy a nebulók tanuljanak meg irni, olvasni, számolni. Tudják a bibliát és a

kátét. Ma élő öregjeink ezt igy mondják. Sőt egy ebből az időből származó bizonyitvány ürlap nyomtatott szövege is erről tanuskodik: A hiteles másolat: "Elemi iskolai végbizonyitvány. ..... aki ..... községben .....vármegyében..... országban....évi....hó....nap született és..... vallásu, az elemi iskola mind a hat évfolyamát az ..... iskolai évtől .... iskolai év végéig terjedő időben szabályszerüen elvégezte s ilykép az 1868. évi XXXVIII.t.c.I.48. és 49.§-ai által megszabott mindennapi tankötelezettségnek eleget tett, ennek időtartama alatt az elemi népiskolában ..... magaviseletet és az elemi népiskolai tantárgyakban általában..... eredményt tanusitott: irni, olvasni tud, valamint az 1907. évi XXVII.t.c.19. §-ának megfelelően mint .... anyanyelvü gyermek gondolatait magyarul élőszóban és irásban érthetően kitudja fejezni.."stb.

A lazaságot a ruházatlanság is segitette, különösen téli időszakban.

A mesterek választott emberek voltak. Fizetésüket helyben állapitották meg. Mindkét egyházközség jól fizetett. /készpénz +föld+ szolgálati lakás + egyházi teendők ellátásáért termény+ fa és egyéb apróságok/.

Egyik-másik mester /pl. Derhány József/ gazdálkodott is. Igy nem csoda, hogy a népi tanoda területén nem olyan régen még ott lehetett látni a gazdasági épületeket. A mester könnyen gazdálkodott mondják, mivel a nagyobbacska gyerekek mindennemü munkát elvégeztek a ház körül. Iskolaépületek tekintetében nem volt fényes a helyzet kezdetben.

Evangélikus vonalon: 1869-ben vásároltak egy nagyobbacska házat. Ezt ugy javitgatták, toldozták, foldozták mig nem egy tanitói lakás és egy tanterem nem lett belőle. Ebben az épületben 1872-ben kezdődött a tanitás, ahol a tanulókácsorogtak /loo fő/, mivel nem volt elegendő ülőhely. Később persze minden megoldódott, mert aki megunt állni, hozott magával ülő alkalmatosságot.

1934-ben lényeges változás történt,azaz következett be. Takács Antalné sz. Noszlopi Lóri vagyonának nagy részét a dukai leánygyülekezetre hagyta. Igy az örökölt ingatlan lehetőséget adott arra,hogy átalakitással két elfogadható tanitói lakás épült.

pült. A régi kopott épületet eladták, az örökölt nagy telken pedig kéttantermes iskolát épitettek, amit 1943-ban adtak át rendeltetésének.

Katolikus vonalon: 1885. október 18-án adták át rendeltetésének - Takács Sándor mérnök által létesitett iskolát. Ez egy tanitói lakásból állt. Kezdetben iskola céljára a pajtát használták. Ez egy földes helyiség volt, ahol a tanulók hatalmas üregeket vájtak. Mint mondják, egyes tanulók a mérges mester elől az üregekbe bujtak. Később Derhán mester, mivel gazdálkodott, a pajtát birtokába vette. Tantermet viszont egyik szobában alakitott ki. Az állapotok itt is körülményesek voltak. Igy volt az Németh Antal idejéig. /1926-27./ A lelkes mester mindent elkövetett, hogy a lehetetlen helyzetet megváltoztassa. Sikerrel járt. A régi rossz épület helyén szinte teljesen ujat varázsoltak.

Elkezdett müvét ugy mondják, Pajor János tanitó folytatta és befejezte. Igy az evangélikusok után most már a katolikusok is az akkori igényeknek megfelelően nagyon jól rendezték a külső feltételeket.

Felszabadulás előtti történethez tartozik még a következő is: 1929-ben a közoktatásügyi miniszter felszólitotta az egyházakat, hogy az iskolákat adják az államnak át. Hogy miért nem, de ez nem következett be. Az iskolákban megszervezték miniszteri rendeletre az ismétlő iskolát. A mestereket ezért külön dijazták. Tanulónként 1 Ft-ot kaptak.

A létszámok alakulásához viszonyitva a gyülekezetnek nem egyszer elhatározták, hogy két tanerőssé szervezik át iskolájukat. Irányitásuk idején abból sem lett semmi.

II. Felszabadulás utáni történet:

A felszabadulás idején két felekezeti iskola müködött. A két iskolában Boros István /ev./, Pajor János /kat./ tanitók müködtek. A tanitás nem volt zavartalan. Állandó helyettesités, sőt tanitói hiány miatt összevontan is folyt a tanitás. Az államositásig fejlődést nem tapasztalhattunk. Fejlődés csak utána figyelhető meg.

Az államositás 1948 juniusában történt, igy a két felekeze-

ti iskola 1948 szeptemberétől mint állami ált. iskola kezdi meg müködését. Ekkor az iskola 4 tanulócsoportos volt./kettő alsó, kettő felső/. Három rendes és egy szükség tanteremben folyt a tanitás. Mint fiókiskola a jánosházi bázisiskolához tartozott, irányitást, ellenőrzést, mindennemü segitséget tőlük kapott az itteni vezetés.

Az államositás első évében egy-nyolc osztályban a létszám : 149 volt. Az állami iskola első igazgatója: Boros István 1951-ig. Nevelők: Pajor János, Ø Varga Katalin, Pungor Gertrud.

Az uj iskola rengeteg gonddal küzd. A sok nehézség közül megoldhatatlan a nevelő hiány. Beszélhetünk még tanterem hiányról, felszerelés elmaradottságáról, stb. Szemléltető anyagok ismeretlenek voltak. Az épületek romosak. A volt evangélikus iskolát a háboru alatt találat érte. Rendbehozatala erre az időre esik.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1969./

Az aláhuzott jelenleg is itt van. 1953-ig az iskola irattára nagyon hiányos, a közölt adatokért ezért felelősséget vállalni nem tudunk.

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolában?	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Boros István	tanitó	1942-1951.	Köcsk
2.	Pajor János	tanitó	194o-195o.	Köcsk
3.	Varga Katalin	tanitó		
4.	Soós Lajosné	tanitó		
5.	Pungor Gertrud	tanitó	195o-1952.	
6.	Bőczén László	tanitó	1949-1952.	Boba
7.	Bőczén Lászlóné	tanitó	1949-1952.	Boba
8.	Pörneczi István	tanitó	195o-1951.	Kissomlyó
9.	Kapiller László	tanitó	195o-1953.	Celldömölk
lo.	Kapiller Lászlóné	tanitó	195o-1953.	Celldömölk
11.	Berki Aladár	tanitó	1951-1953.	Celldömölk
12.	Berki Aladárné	tanitó	1951-1953.	Celldömölk
13.	Mesterházy Gyula	kép.nélk.	1953-1954.	Köcsk
14.	Dr.Peille Ernőné	számt-fiz.t.	1952-1955.	Jánosháza

1.	2.	3.	4.	5.
15.	Nógrádi Istvánné	tanitó	1952-1953.	Jánosháza
16.	Keresztes Sándor	tanitó	1953.II.2o-	
17.	Neményi András	tanár	1953-1953.	Sárvár
18.	Neményi Andrásné	tanitó	1953-1953.	Szombathely
19.	Bartha Zoltán	tanitó	1953-1957.	Mesteri
2o.	Bartha Zoltánné	tanitó	1953-1957.	Mesteri
21.	Keresztes Sándorné	tanitó	1953.VII.1-	
22.	Szilárd Lászlóné	tanitó	1953-1955.	Sárvár
23.	Vincze Tibor	magyar tanár	1954-1956.	Budapest
24.	Bella Ferenc	számt.-fiz.t.	1955.VII.1-	
25.	Darabos Kornélia	tanitó	1955-1959.	Jánosháza
26.	Boros Zoltánné	tanitó	1955.VII.1-	
27.	Szép József	tanitó	1956-1958.	Nemeskolta
28.	Kummer Zoltán	biol.-kémia t.	1957-1962.	Szombathely
29.	Kummer Zoltánné	tanitó	1957-1962.	Szombathely
3o.	Miskolczi Sándorné	tanitó	1958-196o.	Bucsu
31.	Bella Ferencné	tanitó	1959.VIII.1-	
32.	Horváth Imréné	tanitó	196o-1963.	Jánosháza
33.	Bella Józsefné	tanitó	1961-1963.	Jánosháza
34.	Péntek László	tanitó	1962-1966.	Jánosháza
35.	Szép László	tanitó	1963-1964.	Kissomlyó
36.	Németh Gerlinde	orosz-magyar tanár	1963.VIII.1-	
37.	Egervári Sándorné	számt.-fizika tanár	1965-1969.	Szombathely
38.	Pál Márta	tanitó	1964.X.1-	
39.	Tóth Ignácné	kép.nélk.	1964-1964.	Jánosháza
4o.	Benkő Béláné	tanitó	1968.VIII.15-	
41.	Pintér Gizella	földr.-rajz tanár	1968-1969.	Jánosháza
42.	Horváth Julianna	tanitó	1969.VIII.15-	
43.	Király Jolán	kép.nélk.	1969.VIII.15-	

A gazdasági épületek nagy részét az egyház lebontásra megkapta, furcsa, de ez volt a két fél közötti megegyezés. A bontás azonnali elkezdése itt évekig tartó csatateret eredményezett. Az iskola területét mindennek lehetett gondolni,csak is-

kolának nem. Iskolapadok egyenesen elviselhetetlenek voltak, azokban szorongó diákoktól rendes munkát elvárni nem lehetett.

Minden vonatkozásban egy romos örökséget vett át az állam képviselője: Boros István igazgató, aki 1951. február 1-ig vezette,irányitotta iskoláját. A pár év alatt az egyébként szükreszabott iskolát rendbe hozta. A négy tanulócsoport számára három elfogadható tanterem állt rendelkezésre. Két család részére elfogadható lakás volt, majd később egy harmadikat is rendbehozatott. A harmadik lakás két szobájából évek folyamán két szükség tanterem alakult ki. A növekvő iskolai létszám ezt igy igényelte.

Egyszóval a tárgyi feltételek javultak. A megteremtett alapok lehetőségét adták annak,hogy tanulócsoport bontásra kerülhessen sor.A lakásviszonyok javulásával több nevelőntelepedhetett meg a községben.

A falu lakossága, de különösen a szülők sokat segitettek. Több iskolanapot rendeztek. Ez fizikai munkában nyilvánult meg Az iskola környékét rendezték, szakmunkásokat szolgáltak ki.

Az egyre szélesedő összefogásnak az lett az eredménye, hogy a feltételek minden vonalon változtak, szép eredményeket hoztak.

Boros István közben elköltözik a faluból. Az ő tényked ését Kapiller László folytatta. Bérelt helyiséggel megteremti feltételét annak, hogy részben osztott körzeti iskolává fejlessze iskolánkat. /alsó két csoport: 1-3., 2-4./, felső teljesen osztott. Felszereltség tekintetében is sok változás történt . Három osztály teljesen uj berendezést kapott.Könyvtárnak,szertárnak megteremtődik az alapja. Nevelői létszám is majdnem kielégiti az igényeket. Mutatkozó nevelő hiányt tulórázással küzdik le. Mint körzeti iskola felveszi a tagiskola/Kissomlyó/ felsős tanulóit és Göntseg-pusztán élő tanulókat. Időközben a nagylétszámu jánosházi iskola -ahol elhelyezési gondokkal küzdenek- átadja a Körtvélyes-pusztai tanulókat.Velük együtt tantermi felszerelések is érkeznek.

1953 tavaszán az iskola igazgatóját magasabb funkcióba állitják. Munkakörét ideiglenesen Berki Aladárné tölti be év végéig. Akit férjével együtt/saját kérésére/ helyeztek el községünkből. Az uj tanévet már az uj igazgató:Bartha Zoltán nyitja meg./1953/54./

A nyári szünidő nagyon mozgalmas, mivel a nevelői gárda ugy - szólván teljesen kicserélődik.

Bartha Zoltán igazgatása alatt tovább javulnak a feltételek Az első számu iskola /tornyos/ uj köntösbe öltözik. A szükséges mellékhelyiségek megépülnek. Szertári butorzat készül, érkezik. Sokasodnak a szemléltető eszközök. Gyarapodik a könyvtárak köteteinek száma /nevelői-ifjusági/.

Erőteljesen szaporodik a gyereklétszám. Egyre nagyobb gond az elhelyezés. Délelőtt-délután folyik a tanitás. A tantermek egyuttal anyagraktárak is,mivel egy padlásfeljáróm kivül nincs megfelelő helyiség a szertári anyagok tárolására.

1957. julius 1-én Mesteribe helyezik az igazgatót. Helyébe a már itt müködő Keresztes Sándor nevelőt állitják. Mint nevelő is a gondok,problémák megszüntetésén fáradozott. Mint igazgató pedig a problémák, nehézségek megszüntetésének felelősévé válik. Felmérhetetlen segitséget kap a nevelőtestületétől. Az iskola első igazgatóhelyettesétől: Kummer Zoltántól, valamint a faluban tevékenykedő szervektől. Mindezt a jó kapcsolatok kialakitása eredményezi. Nem utolsósorban nagy segitség a pénzeszközök mennyiségének gyarapodása. Több éven keresztül nagyobb összegü felujitást kap az iskola. A szülők helyes mozgatása, a nagyobb összegü pénz lehetővé teszi, hogy az iskolaépületek kivül,belül uj köntösbe öltözzenek. Természetesen mindez nem szüntette meg a tulzsufoltságot. 1957 őszén, az egyik tanácsülésen elhangzik egy javaslat: "ÉPITSÜNK ISKOLÁT!" A szót tett követte. Állami támogatás,a község apraja, nagyjának megmozdulása élő valósággá emeli a község első emeletes épületét a négytantermes iskolát. Mondani sem kell, hogy az egy csapásra megold minden elhelyezési problémát. 1959. november 15-én avattuk. Mint ahogy a munkában ugy az ünneplésen is ott volt mindenki. Azóta ez az iskola a szó igaz értelmében is a tanulók második kellemes otthona. Közben a bérelt tanterem szükségtelenné vált, a két szükségtanterem /1960./ politechnikai mühellyé alakult. Igy iskolánk az elsők között van, ahol bevezetésre kerül a gyakorlati oktatás. Bevezetéséig ifjusági termelőszövetkezet müködött, nagyon szép eredménnyel. A szükséges kertet is az iskola közvetlen szomszédságában sikerül kialakitani a követelményeknek megfelelően.

Az uj tantárgy minden támogatást megkapott felszereltség tekintetében.

Már irtunk róla, iskolánk jó szolgálati lakásokkal /kettő/ rendelkezik. Volt idő, amikor szükségből a kényszer ugy hozta, megosztották az egyik lakást. Ugy három család jutott elfogadható lakáshoz. Egy nevelő saját házában lakik, mások albérletben. A közelben lakók napi bejárók.

Volt idő, amikor azon gondolkodtunk, hogy gyarapitsuk a szolgálati lakások számát./vásárlás utján/ Ma ez már nem indokolt, hisz iskolánk jelenlegi helyzete ezt nem teszi indokoltá.

Amint a történetből is kitünik, napjainkig főleg az iskolaépületekre forditottuk a nagyobb összegeket. A jövőt illetően feltétlen törekedni kell a két szolgálati lakás korszerüsitésére. Ez ma már nem igény, hanem követelmény. /vezetékes viz, fürdőszoba/Természetesen ezzel az iskoláknak is megvalósulna a folyóvizes ellátása.

A nevelőtestület jelenlegi létszáma: 10 + 1 óvónő. Tagiskolánknál két nevelő müködik. A létszámból csupán kettő a férfi. Már említést nyert az iskola igazgatója: Keresztes Sándor 1957 julius 1-től. Helyettese: Bella Ferenc 1964. szeptember 1-től. Közben helyettes volt: Kummer Zoltán 1958. szeptember 1-től, 1962. julius 1-ig, majd Boros Zoltánné 1963. január 1-től 1964. augusztus 31-ig. Szakszervezeti bizalmi: Bella Ferencné. Ezt megelőzőleg ezt a tisztet Darabos Kornélia és Szép László is töltötték be.

Az uttörő csapatvezető: Németh Gerlinde. Elődei voltak:Varga Katalin, Bőczén Lászlóné, Kapiller Lászlóné, Berki Aladár, Keresztes Sándor, Bella Ferenc.

Államositáskor szakos nevelő nem müködött az iskolánknál.Az első szakos nevelők: Vincze Tibor egyszakos magyar tanár,/1954/ Bella Ferenc számtan-fizika /1955/, Kummer Zoltán kémia-biológia, nálunk még kiegészitette mezőgazdasági szakkal.

A fentieken kivül a mi állományunkba tartozó képesités nélküli nevelők szakosodtak, illetve szakosodnak. Németh Gerlinde magyar-orosz. Az ő beállitásával /1963/ honosodott meg iskolánknál az orosz nyelvoktatás. Egervári Sándorné st.Tóth Mária számtan-fizika /1963/, Pál Márta magyar-történelem /1964/, ez

utóbbi 1969. év őszén államvizsgázik.

Egy-két adat a tanulókról:

	1956.	1959.	1961.	1964.	1968.
A tanulók létszáma összesen:	149	132	139	143	124
Tanulócsoportok száma:	6	6	6	6	6
Év végi mulasztási átlag /nap/:	9,22	5,88	6,13	3,-	23,9 ó.
Év végi bukások száma:	26	12	13	6	17
Tanulmányi átlag év végén:	2,96	3,26	3,33	3,7	3,3
Magatartási átlag:	4,46	4,65	4,71	4,6	4,1
Szorgalmi átlag:	-	-	-	-	3,5

Varga Katalin ifju tanitónő 1948. év őszén alakitja meg iskolánknál az uttörőcsapatot. Fiuk, lányok vegyesen. Az első csapatgyülés elhatározta, hogy Petőfi Sándor nevét veszik fel. A csapat akkori létszáma 45-5o fő között mozgott. Különféle hatások, rémhirek nehezitették a létszám emelkedését. Természetesen a jó és hangulatos foglalkozások, élményt nyujtó kirándulások, a nagyszerü turák, táborozások,stb. csökkentik az ellenszenvet. Egyre több fiu és kislány került a csapatba. Sőt az idegenkedő szülők is segitséget adnak / anyagiakban jut kifejezésre/.

A létszám jóval loo fölé emelkedik. Jelenleg is kb. 98 %-a ifjuságunknak uttörő. Csapatvezető: Németh Gerlinde kiváló csapatvezető kitüntető cim birtokosa. Méltó a kitüntető cim viselésére, hisz az ő vezetése alatt vált igazán romantikussá a csapat össztevékenysége. A nyári szünetek programjában a hasznos munkák, gyüjtések mellett ott találjuk az országjárást táborozást.

A szakköri tevékenység /évenként 4-5/ jónak értékelhető. Az 1968/69-es iskolai évben a következő szakkörök müködtek: ifju egészségőr, előadómüvész, mezőgazdasági, kézimunka, tüzoltó. Eredményes munkásságukat év végén versenyeken, kiállitásokon igazolják. A szülők, de a község lakossága is szivesen vesz részt nem egyszer az előadómüvész szakkör évi munkáját reprezentáló egész estet betöltő előadásán. Mindezek igen hasznosan

egészitik ki az iskola oktató-nevelő munkáját.

Régebben 1956-1964-ig minden évben egy alkalommal egy-egy müsoros estet /előadást/ rendezett az iskola. A bevételt általában tanulmányi kirándulás költségére forditották.

Tanulóink minden évben résztvesznek a járásunkban megrendezett tanulmányi versenyen. A több első és második helyezés igazolja a jó előkészitést. Volt esztendő, amikor többen a megyei versenyekig is eljutottak. Ott is jó helyezéseket értek el.

Egyébként a körzetben megrendezésre kerülő mindennemü versenyen /kiskörzeti beosztás szerint Jánosházához tartozunk /, vetélkedőn, kulturális szemlén, sportversenyen képviselteti magát iskolánk.

Az is elmondható, hogy a középiskolát végzettek egy tekintélyes része főiskolát, egyetemet végez. Felszabadulás óta diplomát szerzettek száma megoszlás szerint:

pedagógus főiskolát végzett:	13 fő
mérnök:	8 "
orvos:	2 "
agronómus egyetemi végzettséggel:	7 "
jogász:	2 "

Miről árulkodnak a fenti számok? Arról, hogy községünk fiataljai helyesen éltek a joggal. A szélesre tárt iskolakapukon sokan áthaladtak, hasznos tagjaivá váltak társadalmunknak.

Összességében elmondható, hogy a felszabadulási időszakban a tanulóifjuság döntő többsége továbbtanult. Szemben a Horthy korszak szomoru időszakával, amikor is elmondás alapján községünkből csak elvétve, nagyon ritkán került fiatal középiskolába, még inkább gfelső iskolába.

Iskolánk a mult hibáját pótolta, amikor két alkalommal is megszervezte a dolgozók esti iskoláját. Ezeken az esti iskolákon 3o becsületes dolgozót segitett ahhoz, hogy eredményesen elvégezzék az általános iskola nyolc osztályát. Azóta közülük többen mezőgazdasági szakmunkások lettek. Évenként egy-két továbbképzős is akad. Őket a jánosházi továbbképző iskolába iskolázzuk be.

A nemzeti és nemzetközi ünnepek megünneplése gyakorlattá vált. Az iskola kulturgárdája a községi ünnepek támogatásából is nagyon kiveszi részét. /énekkar,tánccsoport,stb./ Különösen jelentősek /szocialista tartalommal telitődtek/a kisdobos, ut-

törő és KISZ-avatás felemelő ünnepségei. A Nőnap, valamint az Anyák-napi megemlékezések, stb. A multban passziv, ellenségeskedő szülői tábor felengedett. Együtt készíti elő, szervezi meg s együtt ünnepel gyermekeivel uj módon,a régitől más szellemben.

A szülőföld megismerése,a hazai táj megszerettetése érdekében iskolánknak régőta /1956/ tervszerü programja van. Azt iparkodik is mindig megvalósitani, főleg ugy, hogy az anyagi feltételeket részben vagy egészben biztositja. A fentiek érdekében szervezett kirándulások a szülőföld megismertetésével kezdődtek és nyultak el továbbra.A kirándulásokon belül fontos célkitüzés, hogy a mult hagyatékai mellett tanulóink feltétlen megismerjék a jelenkor hatalmas, s egyben lenyügöző alkotásait A következő kirándulásokat szervezte és bonyolitotta le iskolánk: Egyházashetye, Ság-hegy, Celldömölk, Somló, Sümeg, Sárvár, Szombathely, Mikosd-puszta, Szajki-halastó, Tapolca,Balaton és környéke /Badacsony, Balatonfüred, Tihany, Keszthely, Fonyód, Héviz/, Ajka, Herend, Veszprém, Pécs, Harkány, Székesfehérvár,a Velencei-tó és környéke, hazánk fővárosa, Visegrád. 1968. szeptember 1-én iskolánk napköziotthonnal bővült. Helyiségek átcserélésével, felettes szerveink következetes támogatásával sikerült a nagyon fontos és szükséges intézmény létrehozása. Megszervezésével a bejáró tanulók helyzete oldódott meg kedvezően. Az indulás nehézségeit leküzdve iparkodik tevékenységét egyre eredményesebben kifejteni. Vezetője Keresztes Sándorné mindent elkövet, hogy napközi otthonát egyre otthonosabbá varázsolja.

Szülői Munkaközösségünk multja és jelene eredményekben gazdag. Az iskola vezetésnek mindig sikerült a legaktivabb szülőket tisztségbe állitani, akik viszont személyes példamutatással tudják mozgatni a szülők széles táborát. Évenkénti rendezvényével,/müsoros teaest/ anyagi bázist teremtenek a kirándulások, táborozások támogatására, a tanulók megajándékozására. /Télapó, Fenyőnap,stb./ E feladatok megoldása mellett sok segitséget nyujt az oktató-nevelő munka feltételeinek biztositása terén. /társadalmi munka/ A második kellemes otthon megteremtésében /virágositás/.Segit a hiányzások leküzdésében /családlátogatás/. Ünnepélyek előkészitésében, a nevelési folyamat

otthoni vitelében s nem utolsósorban ifjuságvédelmi feladatok megoldásában, /ellenőrzések/ és az uttörő szervezet programjának megvalósitásában.

Az iskola felszereltség tekintetében sokat fejlődött /állóeszköz, szakleltár összértékek/. Egy kis kimutatás ezt jól igazolja:

1964. év december 31-i állapot szerint:	171.133 Ft
1965. év -"-	179.963 "
1966. év -"-	181.511 "
1967. év -"-	188.258 "
1968. év -"-	192.086 "

Nem lenne teljes a történet, ha nem szólna az óvodáról is. Tudni kell, hogy az 196o-as éveket megelőzően erősen felfutott az óvodáskoru gyermekek létszáma /5o-6o fő/ községünkben. Óvodai igény egyre növekedett. Éveken keresztül nyári időszakban idénynapközivel segitettek a helyzeten. A lakosság összefogásának eredményeként /saját erőből/ épültek meg a szükséges helyiségek.
A III-as számu iskolaépületben lévő egy tantermet felujitották a mellette lévő gazdasági épületek átépitésével megvalósult a konyha, kamra, előkészitő. A szükséges berendezést a járás azonnal biztositotta.

Igy 1961. julius 1-én megnyitotta kapuit a várva várt napközi otthonos óvoda. Még kezdetben tulzsufoltság volt, addig napjainkban létszámhiánnyal küzd az óvoda. Ennek köszönhető, hogy napközis jellegét elveszitette. Igy csak fél napos.
Egyébként minden vonatkozásban /oktató-nevelő/ betölti hivatását. Felszereltsége közepes.
Az első óvónő: Marosits Éva 1961. julius 1-től 1962. jul.31-ig
Péntek Lászlóné 1962.VIII.1-től 1967. jul.31-ig
Mindkét óvónő a jánosházi óvodához került. Közben egy évig Darabos Ferencné látta el az óvoda vezetését./érettségizett személy/ Jelenleg ő az óvoda dajkája. A mostani vezető: Cseledi Rózsa 1968. augusztus 1-től.

A történet kezdetén ismertetett falu sok vonatkozásban megváltozott. Csak a legfontosabbakat emlitjük. Kezdetben villanyt kapott /1948/. A villany idehozta a kulturát / rádió, mozi, ké-

sőbb televizió, stb./

Jól müködő termelőszövetkezet él. Parasztjai korszerü gé - pekkel müvelik a határt. A jó kereset növeli az igényeket. Uj házak, uj butorok, háztartási gépek tömege, motorkerékpárok sokasága, személygépkocsik fémjelzik ma már, hogy szocialista viszonyaink között jól él,elégedetten községünk lakossága. Az az állandóan fejlődő jólét szembetünően lemérhető gyermekeinken is, akik jól tápláltak és jól öltözöttek. A tanulók igényeit a szülők tulzottan is kielégitik.

A rohamosan fejlődő világ több tudást igényel. Igy a pedagógusok munkája is növekszik. Feladataikat az iskolán belül jól megoldják /legfontosabb tevékenység/. Az iskolán kivüli tevékenységben is ott látjuk a tervező és irányitó munka figurájaként a mai élet pedagógusát. /Párt, tanács, tömegszervezetek, KISZ, tüzoltó, szövetkezet, Népfront, községi vöröskereszt, községi könyvtár, sport, község szépités, klub, ismeretterjesztés, stb./

Felszabadulásunk óta megtett ut eredményekben gazdag volt. Sok minden alkotás dicséri rendszerünk nagyszerüségét. Van még bőven tennivaló. A ma és holnap pedagógusa ugy készül fel hivatása betöltésére, hogy a társadalmunk által támasztott igényeknek minden vonatkozásban megfeleljen.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

s. sz.	Pedagógus neve	Szolg. évek száma	Müködési év ennél az isknál	Kitüntetés
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Keresztes Sándor igazgató	21	17	Szoc. Kulturáért érem
2.	Bella Ferenc ig. helyettes	14	14	-
3.	Németh Gerlinde csapatvezető	6	6	Kiváló Uttörővezető
4.	Bella Ferencné tanitó sz. Süle Márta	13	1o	-
5.	Horváth Julianna tanitó	1	1969. VIII.15-	-

1.	2.	3.	4.	5.
6.	Király Jolán kép.nélk.	2	1969.VIII.15-	-
7.	Boros Zoltánné tanitó sz.Mészáros Irén	15	14	-
8.	Benkő Béláné tanitó sz. Boda Katalin	15	1	-
9.	Pál Márta tanitó	5	5	-
1o.	Keresztes Sándorné napközivezető sz. Glatz Marianna	18	16	-

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA EGYHÁZASHETYE

Összeállitotta: Kozák László
igazgató

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Egyházashetyén az iskolai oktatás a 17. század végén, a 18. század elején indulhatott el. Pontos adatok nincsenek róla. Egy bizonyiték, hogy az evangélikus iskola épülete a XVIII. század ban épült. Mestergerendás, zsuppos, tömés fallal. A későbbi években átalakitották részben kőépületté. Ez az épület 1962-ben került lebontásra.

A község lakossága az elmult századokban 4oo-5oo fő körül volt. Jelenleg 7oo fő. Lakói cselédek, szegényes zsellérek voltak egészen a felszabadulásig. Egy-két hold földdel rendelkeztek. Nagy gazda pár volt a községben, akiknél a zsellérek napszámért és egyéb szolgáltatásokért dolgoztak. A község földesura Nagy Sándor volt, aki több száz hold szántóförddel, sok erdővel, gazdasági épületekkel, állatállománnyal rendelkezett. A község lakóinak mintegy 75 %-a volt cseléd és a földesurnak dolgozott. A lakóházak jó része is cselédlakás volt, egy épületben több család is lakott. Egy részük még ma is megvan. Egy szoba, konyha, éléskamra tartozott ezekhez a lakásokhoz. A szoba mindegyiknél téglapadlós volt.

A községben két felekezeti iskola volt. Mindegyiknek egy tanitója. A gyermekek száma viszonylag elég sok. Délelőtt, délután folyt a tanitás egy tanteremben, ahol sokan voltak összezsufolva.

Egy-két adat az 19oo-as évek tanulólétszámáról:

1922-23. tanév	84 tanuló	1-6. osztály
193o-31. "	99 "	1-6. osztály és ism.
194o-41. "	116 "	1-6. " "

A tanitás a mezőgazdasági munkák miatt általában később kezdődött ősszel és tavasszal előbb fejeződött be, mint most. Gyermekét igyekezett mindenki iskolába járatni. Irni-olvasni tanuljanak meg. A felsőbb osztályokból már többen kimaradoztak, mert kellett dolgozni, kenyeret keresni. A gyermekek öl -

tözete szegényes volt, a jó idő beálltával mezitláb jártak iskolába.

A tanitókra jellemző volt, hogy nagyon hosszu ideig voltak a községben. Szatlmayer Béla az 1900-as évek elején kb. negyven évig tanitott a katolikus iskolában. Wälter György az evangélikus iskolában szintén negyven évig tanitott és 1935-ben ment nyugdijba.

A tanitók fizetését a község lakói adták össze és a község lakóiból alakult egyházközség bizottsága választotta is meg. Mindkét vallás tanitójának 6 kat.hold szántóföldje, kevés pénz fajárandóság és megállapodás szerint egyéb járandóság volt a fizetése. A tanitó gazdálkodott is. Ezért az iskola udvarához hozzátartozott a gazdasági épület, istálló, pajta, kazal disznóól. Az iskolás gyerekek közül többen segédkeztek a gazdálkodás ellátásában. A szántóföldeket nagyrészt bérbe szokták kiadni a község lakóinak.

A katolikus iskola az 1940-es évek elején két tanerős lett. Nagy Sándor a község földbirtokosa egy volt épületét adta át az egyháznak tanitói lakás és tanterem céljára. Ekkor a katolikus iskolában Kiss József és Szatlmayer Emilia tanitott. Az evangélikus iskolában dr, László Lajosné.

Mindkét felekezeti iskola 1943-ig 6 osztállyal müködött. Ekkor tértek át a 8 osztályos népiskolára és az anyakönyvek szerint a tanulók már ekkor 8 évig jártak minden nap iskolába és egy év továbbképző vagy ismétlő iskola volt.

II. A felszabadulástól az államositásig: /1945-1948./

1945 áprilisában két felekezeti iskola müködött a községben Tanitók voltak: Kiss József és Szatlmayer Emilia katolikus és dr. László Lajosné evangélikus. Összesen ebben az épületben 3 tanterem volt, amelyek szertári felszerelése hiányos, szegényes volt és a háboru utolsó idejében sok meg is semmisült. A tanulólétszám igy alakult:

1943-44, tanév 114 tanuló 1-8, osztály és továbbképző
1944-45. " 143 " 1-8. " "

A tanitás délelőtt és délután folyt zsufolt tantermekben. A tanerők számában és személyében 1948-ig változás nem történt.

III. Az államositástól:

A felekezeti iskola államositása 1948 juniusában történt meg Ezután a két felekezeti iskola müködése megszünt és 1948. szeptember 1-től, mint egységes állami irányutás alatt müködő általános iskola lettek. Az államositáskor a községben lévő és addig Nagy Mihály földbirtokos tulajdonát képező kastélyépület is iskola lett és helyiségei tantermek, illetve szolgálati lakások lettek.

A községben a volt katolikus iskola 1 tanterme és a volt evangélikus iskola 1 tanterme szolgált még oktatási célra.
A tanulók száma az államositás után:

1948-49. tanév 216 fő 1-8. osztály 8 tanulócsoport

Az iskola mint körzeti iskola müködött és Köcsk, Borgáta és Kemeneskápolna tanulói jártak ide. A kastélyépület azon helyiségei,amelyek tanteremnek nem kellettek, a vidéki tanulók kollégiuma volt. Itt szállást és élelmezést kaptak.

Az uj állami általános iskola megbizott igazgatója Kiss József lett. Ő 1948. decemberéig volt igazgató. 1949. január 1-től Vermesi György az általános iskola igazgatója, aki a körzeti iskolát kollégiummal együtt szervezte meg.
1948-1950. szeptemberig az uj körzeti kollégiumos iskola nevelői:

Vermesi György	Kiss József	Kovács Ilona
Kiss Józsefné	dr.László Lajosné	Szatlmayer Emilia
Baranyai József	Tihanyi Ede	Radnai István
Szendi László	Kapiller László	Tóth Katalin

Az uj körzeti iskola indulásakor, 1948 szeptemberében elég sok nehézséggel küszködött. Az iskola épülete még magán viselte a háborus pusztitásokat s először ezeket kellett rendbehozni. Az iskola felszerelése is hiányos volt. Pár hónapos megfeszitett munkával, jó szervezéssel egyenesbe került az iskola élete és hamarosan kiemelkedő munkával hivta fel magára a figyelmet. A község kulturális életének fő mozgatója és szereplője volt a kollégiumos iskola. A nevelők fáradságos és megtisztelő munkát végeztek ebben az időben.Az iskola szemléltető állományát sok saját készitésü eszközzel gyarapitották. A tanulók létszáma ezen években a vidéki tanulókkal együtt 200 fő felett van. Népes az iskola, sok nevelővel a kis község lét-

számához viszonyitva.

195o szeptemberében megszünt a körzeti kollégiumos általános iskola, mivel nem váltotta be a hozzá füzött reményeket és a szülők is nagy ellenzői voltak a további fenntartásának. A továbbiakban csak az egyházashetyei tanulók maradtak az iskolánál.

195o-51. tanév 129 fő 1-8. osztály 3 tanulócsoport

Az iskolánál ekkor Kozák László vezető tanitó, dr. László Lajosné és Szatlmayer Emilia tanitók voltak. A tanitás egy alsós tanulócsoportban és két felsős tanulócsoportban folyt. Az alsós tagozat a II. sz. iskolaépületben / volt katolikus /, a felsőtagozat az I. sz. iskolaépületben / kastély / lett elhelyezve. Az I. sz. épület helyiségei kihasználatlanok maradtak. Mindössze 2 tanterem és 2 szolgálati szoba müködött. Ezt kihasználva 1951-ben a posta foglalt el egy helyiséget / ma is használja/,majd a községi tanács is ugyanebben az évben beköltözött két helyiségbe, amelyet 1964-ig használt.

Ezek az évek visszafejlődést jelentettek az iskola életében Szakos nevelő nem volt, az iskola felszerelésének jó része más nagyobb iskolákhoz került. A tanulócsoportok összevontan müködtek. Kétségkivül a nagy fellendülés után ez mélypontot jelentett.

Pár évi stagnálás után ujra a fejlődés évei jönnek és ezután már nincsen visszafejlődés, töretlenül felfelé ivel az iskola életének utja.

1952-53-ban ujra megszerveződik a körzeti iskola, de most már kollégium nélkül. Köcsk és Borgáta tanulói járnak ide naponta gyalog és kerékpárral. A felsőtagozat ujra teljesen osztott lesz, mig az alsótagozat 2 tanulócsoportban müködik.
A tanulók száma igy alakul:

1953-54. tanév 171 fő 1-8. osztály, 6 tanulócsoport

Az iskola nevelői az 1953-54. tanév végén: Kummer Zoltán igazgató, Czenek Mária, Gőzsi Edit, Szatlmayer Emilia, Bolfert Angella, Oszkó Zoltán és Nagy Mária.

Az iskola gyors fejlődésnek indul. Az I. sz. épület helyiségei ujra kihasználásra kerülnek. 1955-ben 5 tanterem, tanári szoba, szertár, 4 nevelői lakás, illetve szoba van és gya-

korlatilag minden helyiség ki van használva.
Az oktatás minden évben a délelőtti órákban folyik, mivel elég tanterem áll rendelkezésre. Az utolsó 1o év pár statisztikai adata:

Tanév	Tanerők száma	Tan. csop. száma	Tanulók száma	Tanterem	Napközi
1958-59.	8	6	175	5	-
1959-6o.	7	6	198	6	-
196o-61.	8	6	197	6	-
1961-62.	7	6	2o1	6	-
1962-63.	9	6	2o2	6	1
1963-64.	11	6	2o5	6	2
1964-65.	9	6	21o	6	1
1965-66.	11	6	199	6	2
1966-67.	11	6	199	6	2
1967-68.	12	7	195	7	2
1968-69.	12	7	188	7	2

A pár statisztikai adat is mutatja az iskola fejlődését. Az 1962-63. tanévtől kezdve napköziotthon is müködik az iskolánál Kezdetben egy, majd két csoportban. Elsősorban a vidékről bejáró tanulók részére lett szervezve,de a helyi igények is nőttek és 1965-től már állandóan két csoportban müködik. A délutáni napköziotthonos foglalkozás a tantermekben történik. A konyha először az óvoda konyhájával együtt volt. Majd 1969. januárjában önálló, jól felszerelt uj konyhát kapott a napköziotthon a hozzátartozó helyiségekkel együtt /raktár,mosdó,ebédlő/. A napköziotthon kihasználtsága teljes, közel 8o tanuló veszi évenként igénybe.

Az I.sz. iskola épülete kivül-belül erősen megrongált. Mindig csak a legszükségesebb javitások vannak elvégezve. Jelentősebb felujitás nem történt 1968-ig. Az 196o-as években már nagyon rossz az épület, falai repedeznek, kéménye ledől. 1968-ban aztán közel 1 millió Ft-os felujitással teljes generáljavitást kap az egész épület, vizvezetékkel felszerelve. 1969-ben már minden igényt kielégitő,ujjászületett épületben folyik a tanitás.

A n e v e l ő k r ő l :

1948-ban, az államositáskor a szolgálati lakások száma három volt. Többre eddig nem is volt szükség. Az iskola első körzetesitésekor a nevelők száma emelkedett, lakásokra volt szükség. Az I. sz. épületben szolgálati szobák álltak a nevelők rendelkezésére és akinek ez sem jutott, a községben lakott albérletben. Saját lakása senkinek sem volt. 1963-ban községfejlesztési alapból és állami támogatással egy uj nevelői lakás épült. 1967-ben az óvónő pedagógus kölcsönnel épitett saját lakást és addig általa lakott lakás felszabadult ujabb családos nevelő számára. Jelenleg a lakásállomány a következő:

4db. 2 szoba-konyhás
1 " 1 szoba-konyhás
2 " 1 szobás szolgálati szoba

Ezenkivül egy kartárs saját lakásában lakik, férjhezmenéssel került ide. A lakások egy része vizvezetékes, felujitott. Mindegyik jól karbantartott és az igényeknek megfelel.
A tantestület jelenleg 12 tagu. 3 férfi és 9 nő.

Az iskolánál müködött nevelők 1945-1969-ig:

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mettől-meddig dolgozott az iskolában	Hova került
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Baranyai József	tanitó	1949-1950.	-
2.	Bognár Gyula	tanitó	1951-1952.	Kemenesmagasi
3.	Bokor Gyula	tanitó	1952-1954.	Boba
4.	Bella Józsefné Bolfert Angella	tanitó	1953-1955. 1961-1962.	Köcsk Jánosháza
5.	Dóczi Tibor	tanár	1968. IX. 1-	-
6.	Dóczi Tiborné	tanár	1968. IX. 1-	-
7.	Fülöp József	tanár	1964-1968.	Kenyeri
8.	Fülöp Józsefné Horváth Amália	tanitó	1961-1968.	Kenyeri
9.	Gőzsi Edit	tanitó	1953-1956.	Keszthely
10.	Gergely Jánosné Ávár Irén	tanitó	1959. IX. 1-	-
11.	Győrffy Lászlóné Gönye Borbála	tanár	1961. IX. 1-	-
12.	Halmosi Jenő	kép. nélk.	1968-1969.	Celldömölk

1.	2.	3.	4.	5.
13.	Horváth Imre	tanár	1965. IX. 1.-	-
14.	Horváth Imréné Nyirádi Ilona	tanár	1965. IX. 1-	-
15.	Horváth Istvánné Kiss Teréz	tanító	1964. IX. 1-	-
16.	Kapiller László	tanító	1949-195o.	Köcsk
17.	Kertes Tibor	tanár	1962-1964.	Boba
18.	Kiss József	tanító	1945-1949.	Sótony
19.	Kiss Józsefné	tanító	1948-1949.	Sótony
2o.	Kiss Sarolta	tanító	1962-1963.	Mesteri
21.	Kozák László	tanár	195o. X. 1-	-
22.	Kozák Lászlóné Otoltics Magdolna	tanár	1954. VIII. 1-	
23.	Kovács Ilona	tanító	1949-195o.	Szombathely
24.	Kummer Zoltán	tanár	1952-1957.	Duka
25.	Kummer Zoltánné Czenek Mária	tanító	1953-1957.	Duka
26.	Lantos Teréz	tanító	1967. IX. 1-	-
27.	dr. László Lajosné	tanító	1945-1951.	Celldömölk
28.	Mándli Katalin	tanító	1957-1959.	-
29.	Nagy Irén	tanító	1952-1954.	Mesteri
3o.	Nagy Mária	tanár	1952-1964.	Győr
31.	Németh Sarolta	tanító	1964. IX. 1-	-
32.	Oszkó Zoltán	tanár	1953-1955.	Boba
33.	Pál Géza	tanító	1963-1964.	Kemenesmagasi
34.	Radnai István	szaktanító	195o.	Borgáta
35.	Szabó Katalin	tanár	1964-1969.	Celldömölk II
36.	Szatlmayer Emilia	tanító	1945-1955.	Kemenesmihályfa
37.	Szendi László	tanító	1949-195o.	Szombathely
38.	Szente Ilona	tanító	1957-1962.	Pápa
39.	Tihanyi Ede	tanár	1949-195o.	Szombathely
4o.	Tóth Kálmán	tanár	1955-1961.	Kenyeri
41.	Tóth Katalin	tanító	1949-195o.	Szombathely
42.	Tóth László	kép. nélk.	196o-1962.	Celldömölk
43.	Tóth Lászlóné Szigeti Erzsébet	tanító	1956-1964.	Jánosháza
44.	Tompa Mária	tanító	1964-1964.	Kemenesmagasi

45. Turi Erzsébet	tanitó	1956-1961.	Nagykanizsa
46. Vermesi György	tanitó	1948-1950.	Celld.Járási Tan.

Az államositáskor szakos nevelője nem volt az iskolának. A következő években többen szaktanári,szaktanitói oklevelet szereztek. Az első főiskolát végzett tanárok Kummer Zoltán, Nagy Mária, Kozák Lászlóné voltak 1954-ben. Majd követte őket még számos nevelő. Ők részben még most is az iskolánál vannak, részben más iskolához kerültek /Tóth Kálmán, Kertes Tibor, Fülöp József, Oszkó Zoltán/.

A jelen tanévben nyolc főiskolát végzett nevelő volt az iskolánál. Ezek: Kozák László mat.-fiz., Kozák Lászlóné magyar, Horváth Imre matematika, Horváth Imréné rajz, Győrffy Lászlóné biológia-földrajz, Szabó Katalin gyak.foglalkozás-kémia, Dóczy Tibor történelem-testnevelés, Dóczy Tiborné orosz-történelem szakos.

Jelenleg főiskolán nem tanul senki sem. Marxista-Leninista Esti Egyetemre jelentkezett Kozák László és Horváth Imre. Több nevelő az állami ideológiai oktatásban vesz részt jelenleg is.

Néhány adat a tanulókról:

	1950.	1960.	1969.
A tanulók létszáma összesen:	129	198	185
Tanulócsoportok száma:	3	6	7
Évvégi bukás : /%-ban/	10	11	11
Tanulmányi átlag év végén:	3,12	3,15	3,3
Év végi mulasztási átlag /nap/	12	5,5	6
Magatartási átlag év végén:	4,3	4,6	3,9
Szorgalmi átlag év végén:	-	-	3,5

Az iskola uttörőcsapata az 1948-49. tanévben alakult meg. A Berzsenyi Dániel nevet vette fel. Kezdetben nem minden tanuló volt tagja, kb. a fele a tanulóknak. A mozgalmi munka, őrsi összejövetelek,számháboruk, játék, stb. megkedveltették a többi tanulóval is az uttörő munkát és a csapat létszáma évről-évre emelkedett. A jelen tanévben a tanulók 98 %-a tagja az uttörőcsapatnak. 1957 óta a 4853. sz. Berzsenyi Dániel Uttörőcsapat néven müködik. Az utóbbi években a Balaton mellett a

járási uttörőtáborban, Balatonrendesen többször vettek részt táborozáson. 1969 nyarán is kb. 2o fő vett itt részt nyári táborozáson. A csapatnak jelenleg otthona nincsen, bár a 6o-as évek elején volt. Helyiségükre azonban az iskolának szüksége lett és át kellett adniuk. Keressük a lehetőségét, hogy a csapat otthonhoz jusson. Az őrsi és raj összejövetelek a tantermekben zajlanak le. Minden tanév végén, a "Gyermek Nap"-on van az ünnepélyes kisdobos és uttörő avatás. Ez már hagyomány a csapat életében és bensőséges ünnepség keretében történik meg.

Az elmult 2o évben lelkes uttörő vezetők kerültek ki a tantestületből. Szivügyüknek tartották a mozgalmi munkát és eredményes munkájukat számos kitüntetés és oklevél bizonyitja. Ilyen uttörővezetők voltak: Oszkó Zoltán, Tóth Lászlóné, Fülöp József, Szabó Katalin.

Az iskola 1956 óta a Berzsenyi Dániel Általános Iskola nevet viseli. Ekkor voltak községünkben a Berzsenyi emlékünnepségek halálának évfordulója alkalmából. Berzsenyi községünk szülötte és szülőházában emlékmuzeum van berendezve, amely kirándulók által nagyon látogatott hely.

Minden évben több szakkör müködött az iskolánál, amelyek eredményesen egészitették ki az oktatási munkát. Jelenleg képzőmüvészeti, ifju egészségőr és mezőgazdasági szakkör müködik.

A megrendezett járási tanulmányi versenyeken tanulóink sokszor eredményesen szerepeltek. Többször a megyei döntőkig is eljutottak. A legeredményesebb sport, földrajz, ének, irodalom területe volt ugy a házi, mint a járási versenyeken.

A gyakorlati foglalkozás tanitása 1961-ben indult be az alsótagozatban és az 5. osztályban, majd fokozatosan a többi osztályokban is. Az I. sz. épület két üresen álló helyisége lett átalakitva a fiuk részére mühelynek és a lányok részére konyhának. Alapterülete mindkettőnek kicsi, sem raktár, sem mosdó nem tartozott hozzá. Az iskola 1968-as tatarozásakor vizvezetéket is kapott a két helyiség. Alapterületük azonban továbbra is kicsi. 6oo n.öles konyhakert is tartozik az iskolához, ahol a tanulók tavasztól őszig konyhakerti munkákkal foglalkoznak. Télen a mühelyekben, illetve a konyhán folyik az oktatás.

A 8. osztályos tanulók többsége az általános iskola befeje-

zésével valamilyen formában tovább tanul. Az iskola volt tanulói közül többen kerültek főiskolára, egyetemre és már mint mérnökök, tanárok, technikusok dolgoznak.

Kimutatás az utolsó 5 év továbbtanulásáról:

Tanév	8. osztályt végzettek száma	Középisk.-ban tanul tovább	Ipariskolában tanul	A 8. o. %-a
1964-65.	32	6	15	65
1965-66.	23	8	12	87
1966-67.	37	7	14	56
1967-68.	3o	7	13	67
1968-69.	27	6	12	66

Az utóbbi években a 8. osztályt végzettek közül több mint a fele továbbtanulás formájában elkerül a községből és már nem tér vissza tanulmányainak befejezése után. A tovább nem tanulók közül további 2o-3o % egyéb munkaterületeken helyezkedik el szintén a községen kivül. Mintegy lo-15 % marad otthon a családi környezetben, többnyire leányok. Ezek egy része a helyi tsz-ben dolgozik.

Tanulóink zöme minden tanévben kirándulás formájában eljut az ország különböző vidékeire. Az alsótagozatosok a környékkel - Sághegy, Celldömölk, Sárvár - ismerkednek. A felsőtagozatosok eljutnak Szombathely,Kőszeg, Sopron, Sümeg, Pápa,Győr, Budapest és az ország más vidékeire.
Ezek a kirándulások kiegészitik az oktató munkát és maradandó nyomot hagynak tanulóinkban. Szélesül látókörük, megismerik hazánkat, látják a szocializmus megvalósulását, világnézeti fejlődésüket segiti.

Továbbképző iskola még nem müködött, mivel egyik tanévben sem volt annyi hallgató, hogy be lehessen inditani. Dolgozók esti iskolája 1962-65-ig müködött. Itt azok tanultak, akiknek tanköteles korukban nem állott módjukban elvégezni a nyolc osztályt és munkahelyükön szükség van a 8. osztályos bizonyitványra. Továbbá azok, akik osztályismétlések miatt 14 éves korukban kimaradtak az iskolából és még nem volt meg a 8. osztályos bizonyitványuk. Összesen ezen idő alatt 23 felnőtt szerzett általános iskolai végbizonyitványt.

A Szülői Munkaközösség is 2o éves multra tekint vissza. Ez idő alatt több lelkes SzM elnök volt, és közöttük sokan lelkes jó szervezők, akik segitették az iskola oktató-nevelő munkáját Társadalmi munkákat szerveztek,iskolai rendezvényeken segitettek,vagy maguk rendeztek teaestet s egyéb müsoros rendezvényt. A jelenlegi SzM elnök Mórocz Józsefné és osztályonként 3-3 főből álló választmány alkotja a vezetőséget.

Az iskola leltárának növekedése az elmult években:

1963. december 31-én		15o/m Ft
1964.	-"-	168/m "
1965.	-"-	188/m "
1966.	-"-	199/m "
1967.	-"-	21o/m "
1968.	-"-	235/m "

Az iskola mellett óvoda is müködik. A felszabadulás utáni években idényjelleggel müködött a nyári hónapokban. 1956.szeptember óta állandó napköziotthonos óvoda van. Jelenleg 1 csoportos. 1956-59-ig az iskola egyik helyiségében volt elhelyezve, majd 1959-től egy átalakitott, de ma már nem megfelelő épületben müködik. A hatvanas évek elején 4o-5o fős volt az óvoda és két csoportos.Most a létszám 3o körül van. Óvónők voltak: Baumgartner Éva, Vadvári Mária és jelenleg Mainóne Ottóné. A községi tanács a közeli években uj óvoda épitését tervezi.

A rohanó életben az iskolának is egyre nagyobbak a feladatai. A társadalom egyre többet kiván, követel az iskolától oktatás-nevelés terén. A gyermekeknek egyre több ismeretet kell elsajátitaniuk. Követeli ezt a villany, rádió, mozi, termelőszövetkezet, a gépek, a technika.

A pedagógus feladata növekszik az iskolán belül és a falu is sokat vár a nevelőktől. A társadalmi élet különböző területei: KISZ, Községi Kulturotthon, Könyvtár, politikai munka,ifjusági gyermekvédelem, tanácsi munka egyre jobban igénylik a pedagógus segitségét, munkájuk támogatását. A tantestület zöme mindig is résztvett ezekben a munkákban s igyekezett megfelelni a követelményeknek, a rohanó élet támasztotta igényeknek.

Az iskolák államositásától eltelt 2o esztendő nagy fejlő-

dést, változást eredményezett iskolánknál. Aki az államositáskor járt az iskola épületeiben és szemlélte az iskola munkáját, s most ujra eljön, azt hiszem meg sem ismeri a mai iskolát külsőségeiben és oktatási módszereiben egyaránt.

Megállás azonban nincsen, a fejlődés tovább tart, az igények növekednek. Szüksége lenne az iskolának tornateremre, ujabb szemléltető eszközökre, a községnek uj óvodára. A következő években reméljük ezek is megvalósulnak.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

s. sz.	A pedagógus neve	Szolgálati éveinek száma összesen	Működési éve ennél az iskolánál
1.	Kozák László igazgató	2o	195o-től
2.	Horváth Imre ig.helyettes	7	1965-től
3.	Dóczy Tibor tanár	3	1968-tól
4.	Dóczy Tiborné tanár	3	1968-tól
5.	Gergely Jánosné tanitó napközivezető	12	1959-től
6.	Győrffy Lászlóné tanár	8	1961-től
7.	Horváth Imréné tanár	7	1965-től
8.	Horváth Istvánné tanitó	7	1964-től
9.	Kozák Lászlóné tanár	15	1954-től
1o.	Lantos Teréz tanitó napközivezető	19	1967-től
11.	Németh Sarolta tanitó	13	1964-től
12.	Szabó Katalin tanár	8	1964-től

Küzdelmek, eredmények és néha sikertelenségek kisérték az elmult 25 évben az iskola nevelőinek munkáját. A munkát folytatjuk tovább és minél eredményesebben szeretnénk a következő években is dolgozni.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA IZSÁKFA

Összeállitotta: Gregorich Ferencné
vezető tanitó

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

A rendelkezésünkre álló adatokból tudjuk, hogy Izsákfán már 1698-ban volt iskolai oktatás. A tanitómester: Tulok András. A rk. lakosok száma: 161. 17oo-ban Doktorics Mihály, 1717-ben Fodor Mihály, 178o-ban Dombi József, /lélekszám 2o9/, 181o-ben Simon András /lakosság 3o4/, 1816-ban Pungor István / az 1848-as szabadságharc idején járási küldött/, 1876-ban Vadászi Ferenc voltak a tanitómesterek. 19o2-1928-ig Mainóne Ernő, betegsége idején helyettesitett Gerencsér József /1927-28-ig/. 1928-1964-ig Mainóne Géza.

A Ságfai család előneve azonos az izsákfai helységnévvel, ugyanis Izsákfát a 17. és a 18. században Ságfa, Zsákfa néven szokták nevezni. A népnyelv ma is igy emlegeti. Ebben az időben a falu kisnemesi családok birtoka. A nemesi családok közül vezető szerepe van a Medgyesi Somogyi családnak. Gróf Wallis Gyuláné szül. Medgyesi Somogyi Ilona volt a község kegyurnője.

Egy 1837. május 21-én kelt latin fordit̆ásu irásból fogalmunk lehet, hogy milyen volt ebben az időben a tanitó sorsa: "Ennek az iskolamesternek a háza agyagból van megépitve, van benne két lakószoba, egy konyha, egy kamra és egy kocsiszin. Ezeknek megépitése, valamint fenntartása és reparálása a földesuraság kötelessége. A szomszédságban van a kert, amely az iskolamester által keritendő be. Ingatlan fundusai nincsenek. Nepomuki szent János nyolcada alatt tartandó litániákért, valamint a gyermekeknek ingyenes tanitásáért az urasági pénztárból évi loo forintot kap. Házi járandósága a következő: kész - pénzben: mindenegyes /gazd./ telkes gazdától 6 kr., a zsellérektől 3 kr. az urasági cselédektől 7 kr. Gabonában: mindenegyes egész telkes gazdától fél mérő buza és fél mérő rozs, a zsellértől fél mérő rozs. Tüzelő fát az egész községtől négy kocsival kap. A következő stólát kapja: temetés és harangozá-

sért 7 kr.-át, a halottak felett nappal végzett éneklésért 7 kr-át,ugyanennyit az éjjel végzettért. Énekes mise után 15 krát. Mint harangozó, mindenegyes telkesgazdától fél kenyeret, a zsellérektől egész kenyeret kap." 1885. január 3o-án a kegyurnő a tanitó állomását javitani és segélyezni kivánván a következő alapitványt tette:

" 1. Az izsákfai rk. tanitó számára rendelek évenként izsákfai urodalmam pénztárából 58 frtot, azaz ötvennyolcz osztr. ért forintot negyedévi részletekben kifizettetni.

2. Ugyanazon kántortanitói javadalmazásához örök időkre engedélyezem a tanitó tulajdonát képező tehénnek a legeltetését izsákfai urodalmam legelőjén.

3. Ugyancsak izsákfai urodalmam pénztárából rendelek még a nevezett kántortanitó számára ostyasütés czimén évenként 12 frtot azaz tizenkét osztr. ért forintot, melyért tartozik az izsákfai templomban szükséges ostyát a legfinomabb tiszta buzalisztből és legalább minden két hétben megujitva saját költségén előállitani...."

Ugyancsak ez időből maradt a következő feljegyzés is: "Az iskolaterem fütésére minden tanuló után azok szüleitől, /kivéve az urodalmi cselédeket/ jár évenként egy kéve zsupp és négy fillér /fütőgaras/, továbbá, a volt urbéri községtől 2 öl tüzifa az iskolához szállitva, melyet az iskolába járó tanulók hozzátartozói szoktak felaprózni. Az urodalmi cselédek gyerekei régi szokás szerint most is egy-egy darab fát hoznak délelőtt és délután, amig a fütés tart, az iskola fütésére."

A meglévő okiratokból tudjuk, hogy az első iskola Izsákfán evangélikus volt. Később a földesur vallását követve a község zöme katolikus lett, a néhány evangélikus tanuló Ságra járt oktatásra. Az iskola épülete egy tanteremből álló zsuppos helyiség volt, ahol loo-12o gyermek oktatását végezte egy mester délelőtt-délután. A zsuppos épületet az 18oo-as évek közepén alakitották át.Ehhez az épülethez tartozott a tanitó szolgálati lakása is. Az 193o-as években némileg korszerüsitették.

A községnek 1929-ig egy nevelője volt, /akkor Mainóne Géza/ később egészen napjainkig két tanerős lett az iskola,Nagy Irén lett a második tanerő 1929-1953-ig.

Néhány adat az iskolák államositása előtti időkről:

1915/16. tanévben rk. tanulók száma 6o fő I-VI.
193o/31. tanévben " " " 9o " "
1947/48. tanévben " " " 73 " "

Az evangélikus tanulók az államositásig a sági evangélikus iskolába jártak. /Erről adatunk nincsen./

Az államositás utáni első tanévben / 1948/49. / 1o8 tanuló I-VIII. osztályban. A felszabaduláskor az iskolánál müködött Nagy Irén és Mainóne Géza.

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945. ápr. - 1948. szept. 1./

Izsákfán a felszabadulástól az államositásig egy felekezeti iskola /rk./ müködött két tanteremmel és két nevelővel / Nagy Irén és Mainóne Géza/. Az iskolák felszerelése hiányos és szegényes volt. Fejlődésnek indult az iskolák államositása után.

Az iskolák államositása után személyi változás nem történt. Müködő tanitók 2 tanteremben I-IV., V-VIII. o. tanulócsoport összevonásával 1o8 tanulót tanitottak. A tanitás a délelőtti időszakban történt. Az iskola tárgyi feltételeinek fejlődése a kezdeti időszakban nagyon lassu ütemben haladt.

Az iskola államositását nem szivesen, sőt ellenségesen fogadta a község lakossága. Élükön az egyházközségi képviselőtestület,akik kérvényt kérvény után küldtek a felettes hatóságokhoz. Nagyon nehéz helyzetben volt a két nevelő, akik szinte éjjel-nappal igyekeztek a község közhangulatát lecsillapitani.

Az államositott iskola első igazgató tanitója: Mainóne Géza 1948-1964-ig. Az iskolánál szakos nevelő nem müködött. Az 5o-s évek elején a tárgyi feltételek javultak, az iskola szertári felszereléseket kapott. A háborus évek nyomait teljességgel eltüntették és kijavitották az iskola épületeit. Most már nyugodtabb légkörben folyhatott az oktató-nevelő munka. Az iskola ősi, agyonfaragott hosszu padjait felváltotta a sági iskolától kapott korszerübb berendezés.

1952/53. tanévben megtörtént az iskola körzetesitése. Ismételten ellenállással fogadta a község lakossága. Féltették gyerekeiket az átjárás nehézségeitől és idegenkedtek az uj nevelőktől is. Ugyancsak a két tanitóra várt a felvilágositó és népszerütlen munka. A nevelő munka eredményeként belátták,hogy

a szakositott oktatás mennyi előnnyel jár és megnyitja az utat a továbbtanulás felé. Miután a felsőtagozat átjárása megindult a sági körzeti iskolába, az alsótagozat maradt a két nevelőre. Osztályösszevonás módja ettől az évtől a mai napig: I-III, II-IV.

Az iskola életében, de a község történetében óriási fordulópontot jelentett az uj,korszerü iskola megépitése. Természetesen, mint minden ujtól, ettől is idegenkedtek és nehezen fogadták be az épités gondolatát. Tanácsülés tanácsülést követett, ellenállás ellenállásba ütközött. Vélemények és szavazatok megoszlottak, ki-ki bokodi bekötő utat akart, a józanabbak az uj iskola épitése mellett kötöttek ki. Végül győzött a jobb és elkerülhetetlenül fontosabb: az uj iskola. / Azóta már megépült a bokodi bekötő ut is./

1964 tavaszán elkezdődött az uj iskola épitése, melynek felépitési és berendezési költségeit az állam vállalta. Az iskola épitésétől eddig idegenkedő lakosság látva az állam áldozatvállalását, teljes szivvel - lélekkel, egy emberként az iskola mellé állt. A társadalmi munkákat elvégezték, a termelőszövetkezet pedig biztositotta a szükséges fuvarokat. Mainóne Géza évtizedes álma megvalósult. Az épitéssel járó gondokat, utánajárásokat szivvel-lélekkel vállalta Hegedüs Lászlóné akkori VB. titkár, aki fáradságot nem kimélve, szinte éjjel-nappal helytállt és megoldotta a menetközben felmerülő nehézségeket.

1964. augusztus végén történt az iskola ünnepélyes felavatása, melyen a megye,járás és a község vezetőségén kivül részt vett az egész község lakossága.A felavatást Mainóne Géza nyugdijba vonuló tanitó végezte. 1968. tavaszán községfejlesztési alapból vizvezetéket szereltek az iskolába. Örömmel mondhatjuk hogy az izsákfai kéttantermes korszerü iskola a járás legszebbjei közé tartozik.

Izsákfán a szolgálati lakások száma 1. Ez az épület kb. az 17oo-as évek végén épülhetett. Eredetileg tömésből készült, azóta többször felujitották, alakitották, szigetelték. Mindezek ellenére az épület teljesen korszerütlen, nedves, alacsony, egészségtelen.A mai igényeket egyáltalán nem elégiti ki. A szép iskola mellé legalább egy megfelelő, korszerü nevelői lakásra

lenne szükség. A meglévőt nem érdemes javitgatni, foltozgatni, mert az már teljesen idejét multa. A nevelői lakáshiány volt az oka, hogy több nevelő is ugy járt be a községbe, s ezért történtek nevelő változások. Jelenleg a két nevelő közül az egyik saját, a másik pedig a tsz. szolgálati lakásában lakik.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1968-ig/

s. sz.	N é v	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolában?	Hova került?
1.	Mainóne Géza	tanitó	1929-1964.	meghalt
2.	Nagy Irén	tanitó	1929-1953.	Jánosháza
3.	Horváth László	tanitó	1953-1954.	Jánosháza
4.	Horváth Mihály	tanitó	1954-196o.	Alsóság
5.	Gregorich Ferencné sz. Mainóne Márta	tanitó	196o-	-
6.	Dr,Pajor Lászlóné sz. Tisler Katalin	tanitó	1964-1965.	Alsóság
7.	Bogdán Györgyné sz. Gombási Mária	tanitó	1965-	-

Az iskola vezetője 1964-től Gregorich Ferencné

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
Tanulók létszáma összesen:	1o6	62	47
Összevonások:	I-IV, V-VIII.	I-III. II-IV.	I-III. II-IV.
Évi mulasztási átlag:	-	2,6	7,6
Évvégi bukások:	-	1,5 %	1o,6 %
Tanulmányi átlag:	3,7	3,7	3,6

1965 szeptemberében alakult meg a Martos Flóra kisdobos csapat. A csapat vezetője Bogdán Györgyné. A csapat létszáma megalakulásakor 5o fő volt. Az őrs és rajösszejövetelek, kirándulások, játék,versenyek, turák, szinjátszás és egyéb közös munkák megkedveltették a gyerekekkel a kisdobos életet. A megalakulástól kezdve néhány tanuló kivételével mindenki tagja a kisdobos csapatnak. A szülők a kisdobos munkát szivesen támogatják,rendszeresen résztvesznek előadásaikon, minden évben megrendezett farsangi bál a szülők és kisdobosok közös, vidám dé-

lutánja. A kisdobosok szivesen vállalják a közös munkát, mint pl. a park gondozása, makk-gyüjtés, hasznos anyagok gyüjtése. Munkájuk eredményeképpen szerzett pénzösszegből játékokat vásároltunk, és közös kirándulást szerveztünk. Minden esztendőben az ünnepélyes avatás most már községi ünneppé lett. Külön emlitésre méltó nivós ünnepség volt a csapatzászló avatása

A továbbtanulásról néhány adat:

A felszabadulás előtt továbbtanulásról szinte nem beszélhetünk. Egyetlen személy volt, aki elvégezte a Ludovikát, az is egy nagygazda gyermeke volt. A középiskolai oklevelet csak néhány értelmiségi családból származó egyén végezte el. /Tanitó, gazdatiszt gyermekei/. A celldömölki polgári iskolában mindössze 10-15 tanuló végzett Izsákfáról.

A felszabadulás után 11 egyetemet,illetve főiskolát végzett személyről számolhatunk be. Érettségiztek, vagy egyéb középiskolában oklevelet szereztek mintegy 35-en.Pillanatnyilag 20-an tanulnak tovább a megye közép és felsőoktatási intézményeiben. Van, aki levelező oktatásban vesz részt, 2 személy, és egy pedig a gimnázium esti tagozatán tanul.

Szinte hagyományossá vált a minden tanév végén megrendezett országjáró autóbusz kirándulás szülők és gyermekek résztvételével.Ezen kirándulások célja: a hazai táj és a szülőföld megszerettetése, megismerése. Nagyobb kirándulásokat Celldömölkre Ajkára, Veszprémbe, Sümegre, Tapolcára, Balatonra szervezett az iskola.

A Szülői Munkaközösség hosszu multra tekint vissza. Az izsákfai szülők aktiv, tennikész, lelkes emberek, akik nemcsak társadalmi munkájukkal segitették az iskola munkáját, hanem részt vállaltak az oktató-nevelő munka fellenditésében is.Minden évben megrendezik a szokásos teaestet, melynek bevételéből megteremtik a tanév végi kiránduláshoz szükséges anyagi fedezetet.Néhány alkalommal az SzM-nek müsoros rendezvénye is volt

A pedagógus szolgálati lakások helyzetével már foglalkoztunk, kölcsönnel épült pedagógus lakás községünkben ezideig nincs.

Tekintettel arra, hogy községünkben mindössze két pedagógus müködik,az iskolán kivüli és belüli mindennemü társadalmi mun-

kába bekapcsolódnak /Párt, tanács, népmüvelés, ismeretterjesztés, stb./

Az iskolánál jelenleg müködő nevelők:

1./ Bogdán Györgyné szolg. éveinek száma 2o év
ennél az iskolánál 1965-től müködik

2./ Gregorich Ferencné
szolg. éveinek száma 3o év
ennél az iskolánál 196o-tól müködik.

Összehasonlitást téve a multtal, láthatjuk, hogyan lett a "nemzet napszámosá"-ból társadalmunk megbecsült nevelője. A megváltozott életkörülmények lehetővé tették, hogy a mai, korszerüen felszerelt iskolákban korszerü ismereteket nyujthatunk a ránk bizott tanulóknak.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS GIMNÁZIUM JÁNOSHÁZA

Összeállitotta: Dörnyei István
igazgató

1./ Rövid visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

A vár 1758-tól ujra az Erdődyek birtokában volt. Feltehetően erre az időre esik Jánosháza első felekezeti iskolájának létrejötte. A templom ugyanis 1698-ban épült és a régi térképeken a templom melletti 198-as épület volt a "Schulhaus"= Iskolaház. A levéltárban talált javadalmi jegyzőkönyvek közül a legrégebbi, egy 179o-ben szervezett tanitói állásról tanuskodik.

Az iskola egy tanerővel müködő osztatlan iskola volt 1868-ig Ekkor az alsómajori nagy lakóházat alakitották át iskolának. Ezután két épületben folyt a tanitás 4o éven keresztül, 19o8-ig. A századfordulón a majort felszámolták és uj utcát nyitottak. Itt épült az utcafrontra az uj négytantermes iskola, melyet 19o7. december 7-én délután 2 órakor adtak át ünnepélyesen. Ezen épületben 2 egyszobás szolgálati lakás is volt.

Ettől kezdve a jánosházi r.k. felekezeti iskola hat tanteremmel, hat nevelővel teljes osztott iskolaként müködik 1912-ig. Ekkor szervezik meg a VII. tanitói állást, mert a gyerekek létszáma 4o8-ra emelkedik. Hét osztályban folyik a tanitás, átlagosan 5o-6o-as létszámok mellett, 193o-ig.

193o-ban a beiratkozott tanulók száma 523. Ez szükségessé tette a VIII. tanitói állás megszervezését, majd 1931-ben megszervezik a IX. tanitói állást is. Még igy is 6o-65 tanuló jut egy-egy tanitóra.

Közben megszüntették a 2 egyszobás szolgálati lakást és 1931 től 8 tanteremben 9 osztályban folyt a tanitás. A hat osztályos elemi népiskola 1942-ben bővül a VII., majd 1943-ban a VIII. osztállyal. Ekkor a nyolc osztályos elemi népiskola 9 tanulócsoporttal és 9 nevelővel müködött.

Az iskola tantestülete a következőképpen alakult:

1848-49-ben az iskolában tanitott Fehér József tanitó és egy segédtanitónő. Fehér József édesapja a ma is nyugdijban élő, 19o5-től 1943-ig ezen iskolában tanitó Fehér Istvánnak. Polgár

István kántortanitó 1873 óta müködött az iskolánál Brandt Ferenc és Móritz Karolin tanitókkal.Az 19o5. év tantestületének tagjai: Polgár István, Fehér István, Mernyei Margit / később Fehér István felesége/ és Pungor Irén. 19o6-ban az V. tanitói állásra Novák Pált, majd 19o8-ban a VI. tanitói állásra Király Jánost választják meg. 19o8-ban Polgár István nyugdijba megy, helyette Németh András és őhelyette 1912-ben László Ferencet választják meg kántornak. Novák Pál 191o-ben elmegy, helyette Kiss Zoltán, majd helyette 1919-ben Fenyvesi Vilma kerül Jánosházára. 1912-ben Király helyett Mészáros Annát választják. 1912-ben szervezett VII. sz. állásra Sárvári Lujzát, ennek halála után 1917-ben Szand Ferencet választják meg. 1928-ban Fehérné nyugdijba megyę helyette Varga Lajost választják meg. 1933-ban Pungor Irén helyére László Erzsébet kerül. 1935-ben Rozonits Sándor Kőszegre megy, helyét Farkas Imre foglalja el. 1943-ban Fehér István nyugdijazása után helyére Nagy Pál kerül majd 1944-ben Mészáros Anna nyugdijba megy, helyére Rába Margitot választják meg. Igy alakul ki az a testület, amely 1945 áprilisában kezdi meg a munkát.

Igazgató: László Ferenc

Tanitók: Rába Margit
Perendi Erzsébet
Sziráki /Szand/ Ferenc
László Erzsébet
Farkas Imre
Varga Lajos
Fenyvesi Vilma
Nagy Pál

A r.k.felekezeti iskolán kivül müködött Jánosházán az 18oo-as évek közepétől az izraelita iskola, melynek létszáma 5o-6o tanuló körül mozgott. Első tanitója Weisz kántor, majd Kemény Simon, aki 1919-ben mártirhalált halt. Utóda Lőwinger Adolf 1939-ig. Őt elhurcolták.

1911-ben külön evangélikus iskola létesült, melyben egy levita-tanitó tanitotta a 25-3o tanulót. Mindössze két nevelője volt. Az első Szakáll János, aki 1937-ben ment nyugdijba. Utána Horváth László 1948-ig, amikor az iskola az államositás következtében megszünt.

Mind az izraelita, mind az evangélikus iskola összes iratai a háboruban elvesztek, ezért sokat nem tudunk róluk.

A polgári iskola 1925-ben indult, mint magán polgári. Tanárai: Nagy Irén igazgató és Csernák Ilona tanár. A magánpolgári 1927-ben állami polgárivá szerveztetett. Ekkor az igazgatója Szerdahelyi Ferenc, Nagy Irén, Csernák Ilona, Bogányi Erzsébet és Träger József a tanárai. 1935 a legnehezebb év. Ugy néz ki, hogy megszünik a polgári iskola. Ezt a nehézséget sikerül átvészelni.1939. szeptember 1-én az ujonnan épült épületben kezdi munkáját a polgári iskola,melynek igazgatója 1943-ig Makkos Lajos 1933 óta.

1943-ban uj igazgatót kap a polgári iskola Szabó József személyében.A tanári kar tagjai ekkor: Keresztes Margit, Körmöczi Ilona, Malachowsky László és Lászlóné, Pap Sarolta, Radnai Aranka, Szabó Emma és Kovács Emilia. A beirt tanulók száma ekkor: 366.

Az 1945 előtti időszak oktatására jellemző az elemi népiskolában: szakositott oktatás nincs.Egy-egy tanitóra 6o-65 fő oktatása esik általánosan.Az iskola szertári felszerelése, szemléltető eszközei nagyon-nagyon szegényesek.Az I. osztályba beirt tanulóknak 4o-45 %-a végzi el a VI., illetve a VIII. osztályt, de volt évfolyam /1922-28/, amikor csak 32 %. Az iskola tanitói teljesen ki voltak szolgáltatva a plébános és az iskolaszék kénye-kedvének.

Jobb volt a helyzet a polgári iskolánál,mert ez állami volt. Habár a vallásos, nacionalista, soviniszta nevelést mindkét iskolatipusnál szigoruan megkövetelték. A polgári iskolai tanárok viszonylag szabadabbak voltak, kevesebb volt a kötöttségük. Az iskola felszerelése jóval felülmulta az elemi iskoláét Eredményei is jobbak, mert a tanulnivágyó gyerekek jöttek ide. Az iskola feladata a "középkáder"-képzés volt.

Ilyen körülmények között jött el az 1945-ös esztendő március 27-e, amikor a szovjet csapatok felszabaditották Jánosházát.

2./ Felszabadulástól az államositásig:

1944/45-ben szünetelt a tanitás az összes iskolákban. Az épületekbe a csendőrség, majd a Katonai Akadémia telepedett

be. Utána német, majd magyar kórházzá alakitották át az épületeket. Majd a visszatelepülő ukránok foglalták el őket.

Az iskolák butorzata, szertári felszerelése, irattári anyagának nagy része a háboru utolsó évében elpusztult.

Az oktatás 1945 áprilisában indul meg. Nem az iskolákban, hanem az iskola udvarán, magánházaknál, a nevelők lakásán. A tanulók 15-2o %-a mert ebben az időben eljönni az oktatásra a Horthy-rendszer propagandája és a rendkivüli helyzet miatt. A tanitást májusban befejezték, a tanulók bizonyitványt kaptak, hogy a tanév részükre el ne vesszék.

A felekezeti iskolában László Ferenc, a polgári iskolában Malachowsky László volt az igazgató. Ők az orosz városparancsnokkal /aki szintén pedagógus volt/ egyetértésben kezdik rendbehozni az iskolákat. Az irattári anyag egy részét, ami megmaradt,az udvarról, szemétdombról szedték össze.Butorokat az elhagyott javakból /asztalokat, székeket/ a városparancsnok segitségével. Az erősen megrongált padokat a nevelőtestület tagjai maguk javitják meg,hogy 1945 őszén már rendezettebb körülmények között kezdődhessék a tanitás.

A legnehezebb tanév talán az 1945/46-os tanév volt. Nincsen Tanterv, nincsenek tankönyvek. A tanulók nagy része a háborus évek alatt nem tanulhatott rendszeresen. E tanévben a felekezeti iskolába beirt 163 felsőtagozatos tanuló közül nem volt osztályozható 49 tanuló. A polgári iskolában az I. osztály helyett már az általános iskola V. osztálya müködik, de még megvan a polgári II.-III. és IV. osztálya.

1946-ban megjelenik az általános iskola Tanterve, melynek sulyos hibája volt, hogy a 4 elemihez mechanikusan hozzáillesztette a gimnázium alsó 4 osztályának tantervét, mellyel megoldhatatlan feladat elé állitotta a nevelőt és a tanulót is Ezt a nehézséget még fokozta a reakció mesterkedése is,mellyel az általános iskolát és annak jelentőségét igyekezett csökkenteni.

Az iskolák nevelőtestületeiben is történt változás a három év alatt: A felekezeti iskolánál nyugdijba ment László Ferenc igazgató 1946-ban. Helyette igazgató lett Sziráki Ferenc és a megüresedett állásra 1946. szeptember 3-án az iskolaszék Dörnyei Istvánt választotta meg.
A polgári iskolánál Szabó József igazgató hadifogságban

volt. Az iskolát helyettese, Malachowsky László vezette 1946. szeptemberig. Ekkor Kovács J. András veszi át az iskola vezetését. 1946 szeptemberétől megszünik az evangélikus iskola és tanulói polgári iskolába járnak. Igy ez az iskola is már 8 osztályos: I-VI. általános iskolai osztályok és a III-IV. polgári iskolai osztályok. Folyik a dolgozók gimnáziumának és polgárijának munkája is.
Az iskola nevelőtestületének tagja, Nagy Jenő a titkára a KMP. jánosházi szervezetének./1946-47./

3./ Az iskola fejlődése az államositástól napjainkig:

A felekezeti iskola államositása 1948. julius 2-án történt. Igy az egységes általános iskola a volt polgári iskolából, /melybe már 1946-ban beolvadt a volt evangélikus iskola/ és a katolikus felekezeti iskolából jött létre az államositással. A volt katolikus iskolában kapott helyet a teljesen osztott leányiskola külön igazgatással és a volt polgári iskola épületében pedig a teljesen osztott fiuiskola, szintén külön igazgatással. Az államositott leányiskola első igazgatója Szabó Istváhné, Keresztes Margit, a fiuiskola igazgatója Kovács J. András.Mindkét iskola 8-8 tanulócsoporttal kezdte meg müködését, 8-8 tanteremben. A fiuiskolában 7 tanterem állt rendelkezésre, ebből kettő szükségtanterem, a 8. tanterem a volt evangélikus iskolában volt.

Itt azonnal meg kell állapitanunk, hogy a tantermek tekintetében az államositástól eltelt 2o év nem hozott fejlődést, sőt visszafejlődés mutatkozik. 1948-ban a 16 tanulócsoportnak 16 tanterem állt rendelkezésére.1968-ban a 2o tanulócsoportnak plusz a 4 napközis csoportnak szintén csak 16 tanterem áll rendelkezésére. De a 16 között is van olyan kettő, amely a XX. század harmadik harmadában müvelődésügyünk szégyene.

1948-ban egyik iskolának sem volt komoly szertári felszerelése. A polgári iskola felszerelése a háboru alatt tönkrement, a felekezeti iskolának pedig nem is volt.Az eltelt 2o év alatt nagyon sokat segitett népi államunk e téren. Ma az általános iskolának a szertári értéke elkerülte a 19o.ooo Ft-ot.Ennek az értéknek 8o %-át az államtól kaptuk, 2o %-át a nevelők,tanulók és a Szülői Munkaközösség áldozatkész munkája eredményezte.

De térjünk vissza az 1948-as helyzetre. Ekkor mindkét iskola körzeti központi iskolaként müködött. A fiuiskolához tartoztak, mint fiókiskolák: Keléd, Kemenespálfa, Duka és Nagykamond; és ide tartozott a Körtvélyes-pusztai körzeti tagiskola. A leányiskolához tartozott, mint fiókiskola: Karakó és Nemeskeresztur.

1953-tól Duka és Nemeskeresztur önálló iskolává alakultak. Kemenespálfa, Karakó és Keléd a jánosházi iskola tagiskoláivá váltak. 1957-ben a nemeskereszturi általános iskolát is bekörzetesitették Jánosházához. Nagykamond, mivel más megyében van, elszakadt tőlünk.

1969-ben a jánosházi iskola körzeti iskolaként müködik, tagiskolái: Karakó, Keléd, Kemenespálfa, Nemeskeresztur. A Körtvélyes pusztai körzeti tagiskola 1954-ben, a kis létszám miatt beolvadt a jánosházi általános iskolába.

1957. szeptember 1-én megszünt a fiu és leányiskola. A két iskola egy igazgatás alá került és koedukált iskola lett. Igazgatója: Dörnyei István. A volt leányisk.-ban kapott elhelyezést a párhuzamos alsótagozat és a volt fiuiskolában a párhuzamos felsőtagozat. Ez igy jó is volt mindaddig, amig 16 tanulócsoportunk volt. 1960-tól azonban a felsőtagozat létszáma annyira megemelkedett, hogy a felsőtagozatos tanulócsoportokat 3 párhuzamos osztályra kellett bontani. Igy a 16 tanulócsoport helyett 20 tanulócsoportunk müködik. Ennyi tantermünk nincs, a problémát csak délelőtt-délutáni váltakozó tanitással tudtuk megoldani. Ez pedig az alsótagozatot sujtja. Ugyanis a felsőtagozatos tanulócsoportok nem váltakozhatnak a bejárók miatt. 1969-ben 4 felsőtagozatos tanulócsoport az alsótagozati iskolában kapott elhelyezést, amely a felsőtagozatos iskolától 10 percnyire van. Sajnos igy a felsőtagozatos nevelők egy részének a tanitási szünetek alatt "pendlizni" kell. Nem lehetnek a tanulók között, és ez a tanulók tizperci magatartásán is meglátszik. Az alsótagozatos tanulócsoportjaink havi váltással délelőtt-délután tanitanak.

Az iskolában 4 napközis csoport müködik. Az első csoportot 1961-ben, a másodikat 1962-ben, a harmadikat 1966-ban és a negyediket 1967-ben kapta az iskola. 1969-ben 132 tanuló nyert elhelyezést a napközis csoportokban. Jelentőségük felmérhetetlen

Átlagosan olyan tanulókról van szó, akiknek mind apjuk, mind anyjuk dolgozik és igy bizonyos fokig hátrányos helyzetüeknek tekinthetők. Ennek ellenére 1969-ben a 132 tanuló közül mindössze 1 tanuló bukott javitóvizsgára. Napközi nélkül ezen tanulók közül minimum 10-12 tanuló bukott volna meg. Ez az eredmény köszönhető a jó szakmai képzettségü és igen lelkiismeretes 4 napközis nevelőnek: Farkas Imre, Dörnyei Istvánné,Nógrádi Istvánné és Gyarmati Miklós nevelőknek.

1963. szeptember 1-én indult a gimnázium I. osztálya, Hajós Istvánné, akkor még Patkó Márta törzstag nevelővel. Ma négy osztály müködik 8 törzstag nevelővel. /Részletesen külön fejezetben./

1968.október 1-ig az iskolához tartozott a 4 csoportos óvoda is, 7 óvónővel. Az emlitett időpontban függetlenné vált és közvetlenül a Járási Tanács VB. Müvelődésügyi Osztályához tartozik.

Az oktatás 1965-ig 3 épületben, 1965-től - ekkor készült el a gimnázium épülete - 4 épületben folyik. Egy napközis csoport az 5. épületben,a napközis konyha és ebédlő a 6. épületben van elhelyezve. Ez a szétszórtság főleg a vezetők, igazgató és igazgatóhelyettesek munkáját neheziti meg nagyon. 1964-től két igazgatóhelyettes segiti az igazgató munkáját, de szükség is van munkájukra.

Az iskola NEVELŐTESTÜLETÉNEK létszáma az 1968/69-es tanévben 45 fő + 1 gondnok + 1 élelmezésvezető + 4 hivatalsegéd + 5 konyhalány, összesen 56 fő.

Az iskolák igazgatásának alakulása:

Fiuiskola: 1948-ban Kovács J. András 1949.március 27-ig
1949. március 27-től Malachowsky László 1952. szeptember 5-ig.
1952. szeptember 5-től Dörnyei István /közben 1956-1957. tanévben járási müvelődésügyi osztályvezető. Helyette Zsankó László/

Leányiskola:
1948/49. Szabó Istvánné /Keresztes Margit/
1949/52. Malachowsky Lászlóné /Windits Margit/
1952. szeptember 1-től 1952.november 1-ig Malinovszky Lajosné /Hegedüs G.

1952. nov. 1-től 1953. szept.23-ig Lehelvári Vilmos
1953. szept. 23-tól 1954.szept.1-ig Zsankó László
1954. szept. 1-től 1956.dec.31-ig Malinovszky Lajos /Mátray L./
1957. jan. 1-től 1957. aug. 1-ig Malachowsky László
1957. aug. 1-től Dörnyei István.Ekkor szünt meg a külön fiu és leányiskola. Ettől kezdve egy igazgatás alatt működnek, mint kiedukált iskola.

A fiuiskola testülete 1948-ban: Kovács J.András igazgató
Fekete József ig.helyettes
Horváth László
Keresztes Sándor
Nagy Jenő
Malachowsky László
Bérces Lajos
Szabó István
Aba Erzsébet
Dörnyei István
Varga Lajos
Nagy Pál

A leányiskola testülete 1948-ban:

Szabó Istvánné igazgató
Malachowsky Lászlóné ig.h.
Rába Margit
Perendi Erzsébet
Sziráki Ferenc
Dr.Marosi Miklósné/László E./
Farkas Imre
Fenyvesi Vilma
Varga Edit
Horváth Mária

A felsorolt nevelők között 9 szakos nevelő volt. A többi tanitói képesitésü. Egy-egy nevelőre ebben az időben 25-28 tanuló esett általánosan. Ez már nagy lépés a Horthy-korszak 65-7o-es átlagával szemben.

Az elmult 25 év alatt nagyon sok nevelő fordult meg Jánosházán. Sokan voltak, akik csak egy, esetleg két évet töltöttek itt. Helyszüke miatt felsorolásukat mellőzöm. Viszont, hogy a 25 év óriási fejlődését lássuk,bemutatom az 1968/69. tanév nevelőtestületét.

Dörnyei István	igazgató	1946 óta ennél az iskolánál
Almási Tivadarné	tanitó	1949-től "
Borovszky Rudolfné	tanitó	1951 "
Bella Józsefné	tanitó	1963 "

Dr. Kiss Imréné	tanitó	1961 óta ennél az	isk.müködik
Lórántfy Jánosné	"	1955	"
Mátray Lajosné	"	1949	"
Tóth Lászlóné	"	1966	"
Takács Dezsőné	"	1967	"
Ambrus Gyula	"	195o	"
Darabos Kornélia	"	1955	"
Horváth László	"	1947	"
Kovárczi Sándor	"	1966	"
Mátray Lajos	"	1949	"
Péntek László	"	1966	"
Mernyei Jenőné	"	1966	"
Farkas Imre	napközis	1935	"
Nógrádi Istvánné	"	1953	"
Dörnyei Istvánné	"	1951	"
Gyarmathy Miklós	"	1967	"
Zsankó László ig.h.	tanár	195o	"
Edőcs Lajosné	"	196o	"
Farkas Ilona	"	1964	"
Kiss Lajos	"	1956	"
Korom Jánosné	"	196o	"
Móricz Mária	"	1961	"
Németh József	"	196o	"
Laky Margit	"	1966	"
Taskár Károlyné	"	1963/64,1968.	"
Nagy István	"	1968	"
Szabó Istvánné	"	1943-49,1965	"
Lórántfy János ig.h.	gimn.tan.	1955	"
Hajós Istvánné	"	1963	"
Hajós István	"	1964	"
Pál Ferenc	"	1964	"
Szabó István	"	1945-49;1965	"
Deák Jenő	"	1965	"
Orosz Imréné	"	1959	"
Várhidi Attila	"	1958	"
Várhidi Attiláné	"	1968	"

Az 1948-as nevelői létszám/22/ 1969-re majdnem megduplázódott. /4o fő/ Az 1948-ban lévő 9 szakossal szemben 1969-ben 2o sza -

kos nevelő végzi az oktatást.

Tagiskoláinkban a következő nevelők végzik az oktató- nevelő munkát:

Karakó:	Kovárczi Sándorné	tanitó
Keléd:	Kiss Pál	tanitó
Kemenespálfa:	Horváth Miklós	tanitó
	Lukinics Andorné	tanitó
Nemeskeresztur:	Gyarmathy Miklósné	tanitó

Kegyelettel emlékezünk azon nevelőkre,akik ezen iskolának voltak nevelői és itt pihennek a jánosházi temetőben:

László Ferenc	igazgató
Sziráki Ferenc	igazgató
Fekete József	ig.helyettes
Mészáros Anna	tanitó
Nagy Pál	tanitó
Rába Margit	tanitó
Horváth Imréné	tanitó
Fekete Józsefné	óvónő

Pár gondolatot a nevelői munka megbecsüléséről 1945 előtt és most napjainkban:

Az 1911. évi november 14-én felvett iskolaszéki jegyzőkönyv szerint részletesen olvashatjuk azt a minősithetetlen hangot, mellyel az iskolaszéki tagok: Baráth István és Szücs Mihály, tudomására hozzák Király János tanitónak, hogy "m i a d u n k m a g á n a k k e n y e r e t."

Szinte természetes, hogy az a Király János, aki haladó gondolkodásu ember, aki uj tanitási módszerekkel próbál dolgozni, szálka lett az iskolaszéki tagok és a plébános szemében. Ezt mutatja az 1911. november 19-én felvett iskolaszéki gyülés jegyzőkönyve:

"Tárgy: Király János tanitó ügye. Az iskolaszék Király János megválasztásakor remélte, hogy benne kötelességét lelkiismeretesen teljesitő, vallásáért és hivatásáért lelkesedő tanerőt nyer, aki célul tüzi ki, hogy békés együttmüködéssel iskolánk értékét emeli. Mindezen reményben csalatkozott...
A mellékes tárgyakra fekteti a fősulyt,tulzásba viszi az agyagozást és a papirmunkát.... A szabadba való gyakori kiránduu-

lással veszélyezteti a gyerekek egészségét....Megtörtént, hogy a szentmiséről Urfelmutatás alatt kivezette a gyerekeket a templomból. ... Mindezekre az iskolaszék előbbi határozata értelmében a fegyelmi meginditását kérelmezi."

Tanitványai rendkivül szerették.Ügyében a gyerekeket is kihallgatta az iskolaszék és közülük 75 gyerek vallotta tanitója mellett. Vége az lett, hogy mennie kellett.

Még egyetlen adat a sok közül: 192o. február 26-án tartott rendkivüli iskolaszéki gyülésen Szerdahelyi Lajos káplán a következő kérdést tette fel az iskolaszéknek: " Lezáratott-e az egyházközség pénztárnaplója?- Miből lesz fedezve a tanitók elmaradt 7 hónapi fizetése? /!/"

A sok közül felvetett egy-két adattal szemben mi ma a helyzet?A pedagógusoknak ma nem az elfogult iskolaszék ad kenyeret Nem az egyházi hierarchia, amely állam volt az államban, szabja meg, hogy mit és hogyan tanitsunk, hanem népünk érdeke. Pedagógusaink fizetése ma nem kegyelemkenyér, hanem becsületesen végzett munkájuk elismerésének ellenértéke.Szolgálati lakásokkal, lakáskölcsönökkel igyekszik államunk biztositani a jó nevelőmunka tárgyi feltételeit. Az 1968/69-es tanévben 9 szolgálati lakásban laktak pedagógusok és 5 kartárs kapott 14o.ooo Ft kamatmentes épitkezési kölcsönt. Munkánkat ma nem a laikus iskolaszék, hanem szakemberek birálják el. Az utóbbi években 15-2o kartárs kapta meg jó munkájának jutalmát rendkivüli előléptetéssel vagy pénzjutalommal. Egy mondattal: a pedagógus ma nem a nemzet napszámosa, hanem dolgozó népünk államának megbecsült munkása.

Ez a tény ad erőt és lelkesedést ahhoz, hogy pedagógusaink a kitüzött célokért lelkiismeretesen dolgozzanak.Támasszuk ezt alá néhány statisztikai adattal:

	195o.	196o.	1969.
A tanulók létszáma	538	6o7	589
Tanulócsoportok száma	16	18	2o
Az iskola tanulmányi átlaga	3,35	3,42	3,5o
Jeles rendü	75	8o	82
Közepes rendü	124	187	192
Jó rendü	128	193	186

	195o.	196o.	1969.
Elégséges rendü	13o	84	92
Elégtelen rendü	81	61	37
Évi mulasztás átlaga /napban/	5,6	3,3	4,8
Korrepetálás /óra/	674	1o63	113o

Iskolánk a járás egyik legnagyobb iskolája. Földrajzi helyzeténél fogva a járás déli részének kereskedelmi és kulturális központja Jánosháza. Ez már 1945 előtt is igy volt, de kulturális hatása nem sugárzott annyira ki környékére, mint napjainkban. 195o-es évek elején iskolánk "bázis iskola" volt. Itt történt a környező községek pedagógusainak szakmai és ideológiai továbbképzése. Napjainkban is itt folyik az alsótagozatos nevelők továbbképzése, és mint kiskörzeti központ, a körzet igazgatóinak és igazgatóhelyetteseinek továbbképzése is.

Az intézmény nevelőtestülete határozottan jó kollektivát alkot. Ez meglátszik a munkában is és az eredményekben is. Most minden erőnket arra forditjuk, hogy az uj Tanterv által előirt uj követelményekhez megkeressük az uj módszereket. A gyakorlat azt mutatja, hogy próbálkozásaink helyes uton haladnak.

Munkánk eredményességét segitik elő a különböző szakkörök, melyek iskolánkban müködnek. Az elmult tanévben müködött: matematika, kémia, honismereti, rajz, kézilabda és egészségügyi szakkör. A szakkörökön a jó képességü tanulóknak adunk pluszt, igy előkészitjük őket a középiskolára.

Tanulóink rendszeresen résztvesznek minden évben a járás által rendezett tanulmányi,kulturális és sportversenyeken. Elért eredményeikkel mindenkor megfelelően képviselték iskolánkat. Példa rá Nagy József most végzett 8. osztályos tanulónk, aki a megyei kémiai tanulmányi versenyen az első helyezést érte el.

A gyakorlati foglalkozás iskolánkban 1958-ban kezdődött. A járásban ebben az évben kezdődtek először a gyakorlati foglalkozások. Tehát iskolánkban a legelsők között vezettük be ezt a tantárgyat. Iskolánk bekeritett gyakorlókerttel és jól felszerelt mühellyel rendelkezik.Télen a fiuk mühelymunkát /fa, vil-

lanyszerelés, stb/ végeznek, a leányok varrással és főzéssel töltik a téli időszakot.

Iskolánk a normál koru tanulók oktatása mellett, a felnőttoktatásból is kivette részét. A Körmendi Mezőgazdasági Technikum kihelyezett osztályai 6 éven keresztül müködtek iskolánkban. A szaktárgyakat kijáró szaknevelők, a közismereti tárgyakat a mi nevelőtestületünk tagjai tanitották és ők is érettségiztették négy év után a hallgatókat. Az itt előkészitett 3 évfolyamban 53-an szereztek technikusi képesitést.

Ugyancsak 6 éven keresztül folytak iskolánkban a dolgozók általános iskolájának tanfolyamai. Ezeken a tanfolyamokon az általános iskola 7. és 8. osztályáról szerezhettek bizonyitványt a hallgatók. 86-an használták ki ezt a lehetőséget és szerezték meg az általános iskolai végzettséget.

A Szülői Munkaközösség 1949-ben jött létre. Ekkor még az volt a legfontosabb feladata, hogy anyagiakkal segitse az iskola oktató-nevelő munkáját. E feladatnak eleget is tett. Az iskolák szépitésére, szertárainak fejlesztésére több tizezer forintot forditott az 195o-es évek elején. / biológiai szertár madártani részlege/ Ma már erre nincs szüksége az intézménynek és igy az SzM. feladata is megváltozott. Ma már nevelési vonatkozásban kérjük az SzM. segitségét. Meg is kapjuk! Vállalta az SzM, hogy ingyenesen elvégzi azon napköziotthonos tanulók felügyeletét, akik korábban végeznek a másnapi feladatukkal. Igy a napközis tanulók, akik elvégezték feladataikat, nincsenek csendesfoglalkozásra kárhoztatva, hanem egy másik teremben, szülői felügyelet mellett, szabadon tölthetik idejüket.

Az <u>uttörő szervezet</u> 1948/49-es tanévben alakult meg iskolánknál. Ekkor még külön fiu és külön leány csapat müködött. A fiuiskolában 296 tanuló közül 175 tagja volt az uttörőcsapatnak, közülük 9-en végeztek őrsvezetői tanfolyamot. A leányiskola 263 tanulója közül 1o4-en voltak tagjai az uttörőcsapatnak. Ettől kezdve a mozgalom élete, munkája szerves része iskolai életünknek. Komoly fejlődése a két iskola egyesitése után 1957-ben indult meg Kiss Lajos csapatvezető irányitásával. Ekkor alakult meg az 519. számu II. Rákóczi Ferenc uttörőcsapat Kiss kartárs uttörő csapatvezetőnek született. A komoly tartal-

mi munka mellett kielégiti a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő romantikus igényeket is. Két évenként megy a csapat táborozni, mindig más-más részére az országnak. Az első táborozás 1957-ben Porva-Cseszneken, a második 1959-ben Abaligeten a hammadik 1961-ben Parádfürdőn, a negyedik 1963-ban Balatonrendesen,az ötödik 1965-ben Farkasgyepün és a hatodik 1968-ban Csödén /Zala megye/ volt. 197o-ben a Tisza mellett lesz a következő tábor.

Az óriási fejlődés igazolásához hozzátartozik az iskolánkban 8. osztályt végzett tanulók elhelyezkedésének kérdése is. Az 195o-es évek elején a jó tanulóink általában a gimnázium felé irányultak. Az 195o-es évek végén ez már megoszlik a technikumok és a gimnáziumok között. Napjainkban tanulóink nagy százaléka a szakközépiskolát és az iparitanuló pályát választja Csak azok mennek gimnáziumba, akik már most elhatározták, hogy főiskolát, vagy egyetemet akarnak végezni. Igy adódott, hogy az 1968/69-es tanévben végzett lol tanuló közül mindössze 17-en választották a gimnáziumot,31-en különböző szakközépiskolát és 34-en az iparitanuló pályát. Ez egyben annyit jelent, hogy a végzettek 82 %-a kiván továbbtanulni. 195o-ben a végzettek 43 %-a, 196o-ban pedig 58 %-a tanult tovább. Két év óta uj jelenség, hogy 8-lo tanulónk mezőgazdasági szakmunkásnak is jelentkezett. Jó érzés, hogy tanulóink bárhova kerülnek, becsülettel állják meg helyüket. Ez az általános iskola jó munkáját dicséri.

A GIMNÁZIUM 1963. szeptemberében létesült községünkben. Egy osztállyal, 49 tanulóval indult, egy törzstag nevelővel. /Patkó Márta/. Az oktató-nevelő munkát ekkor még az általános iskola szaktanárai látták el. A gimnázium közös igazgatás alatt müködik az általános iskolával.

Az 1964/65. tanévben két első osztály és egy második osztály müködik már. 1965/66-ban két I. osztály, két II. osztály és egy III. osztály és 1966/67-ben egy I., két II., két III. és egy IV. osztály müködik.

1967-ben érettségiznek az első tanulók az iskolában. Ekkor már 9 törzstag nevelője volt az iskolának. Közülük egyetemi

végzettséggel: Hajós István, Hajós Istvánné /Patkó Márta/,Szabó István, Orosz Imréné és Deák Jenő. Főiskolai végzettséggel: Pál Ferenc, Szabó Istvánné, Csikor Zoltán és az igazgatóhelyettes Lórántfy János.

Hogy kis gimnáziumunk milyen oktató-nevelő munkát végez,mutatja, hogy tavaly 12 érettségizett tanulónk jelentkezett főiskolára és egyetemre és közülük lo felvételt nyert. 1969-ben 13-an jelentkeztek a felsőoktatáshoz és közülük 12-en nyertek felvételt. A 13-nak is sikerült a felvételije, de hely hiányában elutasitották. A gimnázium tanulóinak létszáma az 1968/69. tanévben 129 volt.

Meg kell emlékezni a gimnáziumi KISZ szervezetről, mely Hajós István tanár igen jó irányitásával kiemelkedően jó munkát végez. A KISZ szervezet első titkára Köves András, majd Simon Ágnes, Kiss László. Jelenleg Korom János II. osztályos tanuló.

Nevelőtestületünk az iskolai oktató-nevelő munkán kivül a község társadalmi életéből is kiveszi részét.

Dörnyei István:	tanácstag, VB.tag, pártvezetőségi tag, szeminárium vezető, FMSz. igazgatósági tag
Zsankó László:	szeminárium vezető, népi ellenőr
Lórántfy János:	tanácstag, ÁB.tag
Mátray Lajos:	tanácstag, ÁB. tag
Horváth László:	szakmaközi titkár, tüzoltó pénztáros
Ambrus Gyula:	községi népfront elnök
Mernyei Jenőné:	ifjuságvédelmi bizottsági tag
Péntek László:	FMSz. zenekar vezető, községi énekkar vezető
Kiss Lajos:	uttörő csapatvezető, községi sportköri vezetőségi tag
Hajós István:	Járási KISz. VB. tag,KISZ.megyebizottsági tag
Németh József:	népi ellenőr
Kovárczi Sándor:	szeminárium vezető /Karakó/
Korom Jánosné:	vasárnapi gyermekfoglalkozások szervezője /Kulturházban/
Farkas Imre:	tanácstag
Laky Margit:	vasárnapi gyermekfoglalkozások előadója
Hajós Istvánné:	vasárnapi gyermekfoglalkozások előadója

Orosz Imréné:	pártvezetőségi tag
Péntek László:	iskolai pártszervezet titkára
Gyarmathy Miklós:	gyermekfoglalkozások előadója /Kulturház/ Kulturotthon igazgató Nemeskereszturon
Dörnyei Istvánné:	gyermekfoglalkozások előadója /Kulturház/
Pál Ferenc:	Szakszervezeti Bizottság titkára

A nevelőtestület tagjai közül Korom Jánosné és Mátray Lajos jól végzett munkájukért a Munka Érdemrend bronz fokozatát kapták. Zsankó László igazgatóhelyettes "Kiváló tanár" kitüntetést kapta.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KARAKÓ

Összeállitotta: Kovárczi Sándorné
iskolavezető

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Községünk a nevezetes karakói Földvártól /Avar-gyürü/Jánosháza irányában, a Marcal folyó bal partján épült fel. Pálos rendü barátok lakták a települést, mintegy 5oo kh. földön gazdálkodva. A rend feloszlatása után vallásalapitványi birtok lett. Az iskolát a vallásalapitvány épittette 1886-189o között Szin katolikus község, emberemlékezet óta egészen az utóbbi időkig más vallásu nem lakott a faluban. Egy iskola volt tehát egy tanteremmel /12x8 m./, hozzá egy 2 x 3 méteres kóter/szertár/. A Pálosok feloszlatása után is megtartotta a község tulbuzgó vallási formáját. A mai napig is két papot tart el, mintegy egyházi központja a környező községeknek. /Fárás Kamond, Nemeskeresztur/. Az iskola neve: Római Katolikus Egyházi Elemi Iskola volt.

A falu lakossága viszonyulva a századfordulóig a 4oo -5oo között mozgott./Sajnos ma kevesebb/ Az iskolába járó gyerekek száma 6o-8o között mozgott /1-6.oszt./. Ma sajnos alig éri el a 4o-et az 1-8. osztály.

Adataink az iskoláról a századfordulótól vannak. Ezek szerint kb. 1886-1936-ig Varga József volt a község kántor tanitója. Egyfolytában tanitotta le pedagógus éveit a községben -- elbeszélésekből - közmegelégedéssel, szigorral, erélyel egy tanteremben a mintegy 8o gyereket délelőtt-délután.

Akkori osztálylétszámok megoszlása: 8-16 között mozgott minden évben egy-egy osztály létszáma. Hetente két alkalommal ismétlő iskolások jártak 5-12 létszámmal / munkaidőtől függően

Több idős bácsi emlékképe az iskoláról: Hatalmas terem 8o gyerekkel, hatos padokkal /fenyőfa, elég rozoga/, nagy feszület a falon, továbbá két térkép, nagy vaskályha / ölfát kettéfürészelve elnyelt, meleget is adott!/, nagy tábla három lábon asztal és szék, - mindez dobogón-a tábla mellett a kóter ajtó.

A kóterről talán annyit, hogy a szertár szerepét töltötte be. Mivel felszerelés nem volt sok / két térkép, néhány kép /, igy lim-lomnak adott helyet. Érdekessége, hogy ide zárták a rossz magaviseletü tanulókat is. /Emlék/

A tanulók tarisznyát hordtak, melyben palatábla, biblia, olvasókönyv volt. Fő tantárgy a hit és erkölcstan volt, majd irás, olvasás, számolás - némi földrajz, történet és természetrajz a nagyobbaknak. A több osztály tanitása egy teremben egy időben-adta lehetőség főleg a rajzolásnak és faragcsálásnak /kézimunka/ adott lehetőséget.
/Élnek még történetek a szamárpadról, a gazdagabb gyerekek helyválasztási jogáról, pl. a hatos padban szélső hely az övéké, stb./

Varga József kántor tanitó 1936-ig tanitott a faluban. Érdekes talán az, hogy utolsó éveiben fia, ifj. Varga József, aki szintén tanitó lett, sokat tanitott helyette, mert ő nem tudott elhelyezkedni.

1936-ban nyerte el a tanitói állást pályázat utján Patyi Antal tanitó. Felvételi: templomi ének-harmonium a plébános és egyházközségi vezetők előtt. 1959-ig tanitott itt.

1944 szeptember végén behivták katonának. A falu egy tanévig tanitó nélkül van. Nincs is tanitás 1944 szeptember végétől 1945-ig. Az egy év kiesés miatt a 38-39-beliek a felszabadulás első évében, 1945. szeptember 1-én együtt kezdik az iskolát. 28 elsős volt, illetve jött össze egyszerre. /több, mint most 1-4. osztály együtt./

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945. ápr.-tól 1948. IX. 1./

A felszabadulás időszakában / a község 1945. március 26- án szabadult/ a falu tanitó nélkül van. Patyi Antal tanitó a fogságból 1945 nyarán jön meg, igy a tanév szeptemberben az ő irányitásával megkezdődik egy év szünet után. 1946-tól 1948-ig itt tanit Band Lenke tanitónő is. Igy egy tanteremben megosztva egyik az alsót délután, a másik a felsőt délelőtt tanitja. 1949-ben ismét egyedül tanit Patyi Antal pedagógus alsósokat délelőtt, felsősöket délután Maxim-lámpánál. Majd 195o. szeptember 1-től ismét megoszlik az egy tanulócsoport kettőre. Az

1-4. osztályt délután tanitja Ördög Kovács Imréné, az 5-8. osztályt pedig Patyi Antal.

1952. szeptember 1. fordulópont. A felsőtagozat megkezdi bejárását Jánosházára /mai napig is/. Utána ismét egyedül tanit Patyi Antal 1-4. osztályt egészen 1959-ig, amikor is Tokorcsra kerül.

III. Az államositástól:

A katolikus iskola államositására 1948 nyarán kerül sor. Ebben az időpontban Patyi Antal a falu pedagógusa.

Az államositásnak örült legjobban elsősorban a pedagógus, de örült a falu zöme is. Tudták miért. Ismerték a tanitó megkötöttségét az egyház által. Jelentéktelen részt féltett "valamit". Megmagyarázni nem tudták.

Tárgyi szempontból az iskola fejlődése lassu. Folyamatosan 1952-ig sikerült a padok kicserélése, több kép, szemléltetőeszköz beszerzésére módot találni. A felsőtagozat számára nagyon kevés fizikai, kémiai, biológiai eszköz állt rendelkezésre. A zömét szorgos gyüjtőmunkával és barkácsolással állitotta elő Patyi Antal tanitó./Ásványok, fizikai eszk./ Ezek a körzetesitéssel Jánosházára kerültek.

1955-ben megtörtént a nagyterem /régi/ kettéválasztása. Fele is untig elég az alsósoknak, hisz a felsősök ekkor már Jánosházára járnak. E kisebb terem fütése, tatarozása könnyebb, ugyanakkor a terem másik fele ettől az időponttól a müvelődésnek ad teret /Mozi, szindarab, stb./.

A falu életében is, de az iskola és a kulturális tevékenység terén is 1962 őszén történt nagy változás. A község vezetőinek tanácstagoknak, de a széles tömegeknek is helyeslésére, javaslatára különválasztottuk az iskolát a következőképpen: a nevelői lakás első két szobájából átalakitással uj tantermet hoztunk létre, előszobát épitve hozzá. A nevelői lakás hátrább lett átalakitással felépitve. A volt iskolához pedig szinpadot és könyvtárat, klubszobát épitettünk. Mintegy százezer forintos munkát többezer forintos társadalmi munka és lelkesedés egészitett ki.

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
A tanulók létszáma:	Egybe	21	24
Tanulócsoportok száma:	járt	1	1
Évvégi mulasztási átlag:	az 1-8.	4,3 nap	22,5 óra
Évvégi bukás:	osztály	1	1
Tanulmányi átlag év végén:		3,6	4,-
Magatartási átlag:		4,5	4,4
Szorgalmi átlag:		-	4,1

Iskolánkban 1958-ban alakult meg a Kisdobos-csapat, mely az alsósok előkészitését volt, s van hivatva az uttörőre. Minden esztendőben a 2.osztályosoktól felfelé százszázalékosan kisdobos az osztály. 1965-ben felveszi a Mező Imre nevet a csapat. Szorosabbá válik a kapcsolat uttörő vonatkozásban is a jánosházi anyaiskolával.Évente általában május 1-én résztveszünk a jánosházi uttörő és kisdobos avatáson. Ezek nagyszerüek, vonzóak gyerekek és szülők számára egyaránt. Megindul a mozgalmi élet formájában és tartalmában is.A jubileumi évek sok lehetőséget nyujtanak a gyerek uttörőprogramjának kialakitásában. Adatgyüjtés a Tanácsköztársaságról, a megye határnál szovjet pajtások fogadása, a Forradalom lángja c. fáklya fogadása, hálastaféták bucsuztatása szintén a megye határon mind, mind olyan élmény volt a gyermekeinknek, ami sokáig felejthetetlen marad, s lendületet ad további uttörő munkánkhoz.

A legnagyobb élmény mégis azé a 14 pajtásé, akik az idén életükben először mehettek Balatonrendesre, a járási uttörőtáborba.

Évente egy alkalommal SzM. rendezvényként szindarabot tart az iskola. Bevételéből, mely általában ezer forint felett mozog, minden évben kirándulást rendezünk. Megismerték tanulóink a járási és megyei székhelyen kivül Keszthelyt, Badacsonyt, Balatonfüredet, Siófokot, Fonyódot, Hévizet, Veszprémet. Általában egy-egy kirándulás a falunak is élmény, mert felnőttek sokasága jönne és jött is velünk egy szervezett kirándulásra.

Községünkben minden nyáron napköziotthonos óvoda müködik. Önálló helyiséget biztositott a tanács a volt erdészlakás he-

lyén. Iskolánkra nézve örvendetes, Müködése óta sok mindent észreveszünk az alsó osztályosokon. Bátrabbak, mozgáskészségük jobb, nem beszélve, néhány verset és játékot is hoznak magukkal. Eltünnek azok a félős, bátortalan, darabos mozgásu falusi gyerekek. A véleményünk az, bár lenne állandó jellegü az óvoda

Szülői Munkaközösségünk munkája minden évben lelkes, segitő szándéku volt. Iskolai rendezvényeken, kirándulásokon, társadalmi jellegü munkákban mindig számithattunk segitségükre. Dicséretükre legyen mondva, szakmai téren is tovább akarnak lépni, hisz az elmult tanévben a 22 szülő közül 2o-an megrendelték a Család és Iskola c. pedagógiai lapot.

Iskolánk felszerelése jelen pillanatban kielégitő. Uj padok, asztal, székek, szemléltető képek, applikációs-tábla, nem régen kerültek beszerzésre. A szomszédos Kulturház klubszobájában pedig rendelkezésünkre áll a TV is.

Ingóleltárunk gyarapodása:

1965-ben	13,ooo Ft
1968-ban	24,ooo Ft

Egy szolgálati lakás van közvetlen az iskola folytatásában. Állaga megfelelő, kétszobás-fürdőszobás, vizvezetékes . 1962-ben lett átalakitva.

A pedagógusnak a faluban az oktatáson kivül sokrétü a munkája. Be kell kapcsolódni a népmüvelési munkába, pártmunkába, KISZ munkába. Ezen munkák összességében mérik le a pedagógus tevékenységét a felettes szervek is és a falu dolgozói is. Ez kisközségben érthető.

A felsorolt nevelőkön kivül itt töltötte gyakorlóévét 1966/67-es tanévben Mészáros Ibolya tanitónő. Jelenleg Kovárczi Sándorné a község pedagógusa 1967. szeptember 1-től.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KELÉD

Összeállitotta: Kiss Pál
iskolavezető

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Annak ellenére, hogy községünk a környék első települései közé tartozik,az iskolai oktató-nevelő munka mindössze hat évtizedes multtal rendelkezik.

Az iskola épitése csupán 1911/12-es években kezdődött. Részben egyházi erőből, részben a község uj földesura Szent-Iványi Egon hozzájárulásával. Eddig az ideig az iskoláskoru gyermekek a szomszédos Zalaerdődre jártak iskolába, mivel a település egyházkerületileg is Zalaerdődhöz tartozott. A tanulók legjobb esetben is csak a III-IV. osztály elvégzéséig jártak iskolába. Nem sokat változtatott a helyzeten az sem, mikor 1913-ban az uj helybeli iskolában is megkezdődhetett a tanitás. A község és az iskola első tanitója Bocskai Gyula hiába igyekezett a gyerekekkel megszerettetni a betüvetés örömeit, az uj iskola kora tavasztól késő őszig csak a szerencsésebbeknek tartotta nyitva kapuit. A község lakossága majdnem teljes egészében Szent-Iványi cselédsége volt és a legtöbb családban 6-8 gyermek okozott gondot a ruházkodást és a táplálkozást illetően. Igy aztán a tanitás elsősorban csak a téli hónapokra zsugorodott,hiszen a 9-lo éves gyermek már jó segitség volt a családban, mehetett pásztornak, kisbéresnek, hogy kevés keresetével is enyhitse a család gondjait.

Az 192o-as évek elején került a községbe Pajor János tanitó aki egyfolytában 23 éven keresztül müködött a községben. Egyben ő volt a község kulturális életének is első aktiv irányitója. Fiatalos lendülettel megpróbálta fellenditeni a község kulturális életét is az iskolai munka mellett. A fiatalság részére lehetővé tette,hogy a hosszu téli estéken összegyüljenek az iskolában, ahol szindarabok betanulásával töltötték idejüket. A betanult müvek bemutatására is az iskolában, nyári viszonylatban az uradalom egyik lábaspajtájában került sor.

A népmüvelési munka kibővitésére azonban nem kerülhetett sor, mert az uraság határozottan megtiltotta számára e tevékenység kibővitését. A lelkes pedagógus munkásságával igen nagy népszerüségre és megbecsülésre tett szert a község lakossága körében s még napjainkban is elismeréssel és megbecsüléssel nyilatkoznak több mint 2 évtizedes munkájáról.

Ebben az időben egyetlen tanteremben folyt a tanitás délelőtt-délután, és legalább 70-80 gyerek járt az egy tanitó keze alá. Felekezetenkénti megoszlás nem volt, mivel a község lakossága teljes egészében róm. kat. vallásu volt. Ha néha átmenetileg más vallásu gyermek is került a községbe, ugy ő is ebben az iskolában folytatta tanulmányait.

Jellemző erre a korszakra, hogy a felszabadulás előtt mindössze e g y olyan tanulója volt az iskolának, akiből is tanult ember válhatott.

Négy gyermekes cselédember legkisebb gyereke volt Káldi Gyula, kire a hitoktatója, Horváth István zalaerdődi plébános figyelt fel és a jóeszü gyerek az ő protezsálása utján kerülhetett a szombathelyi bencések gimnáziumába, hogy végül is pap legyen belőle. Pappá szentelése előtt azonban bucsut mondott a papi hivatásnak, inkább a pedagógus pályára lépett. Jelenleg az egyik budapesti gimnázium tanára. Édesanyja gyakran elmeséli, hogy mikor fia még diákoskodott, egy alkalommal kocsit kért fia elé az állomásra az intézőtől. Kérését az intéző a következőképpen utasitotta el: "Járjon csak gyalog a büdös paraszt, ha itt hagyta az ökör szarvát!" A család anyagi gondjai és nem utolsó sorban az akkori társadalmi rendszer sok esetben meggátolta, hogy a jóeszü proletárgyerekek kibontakoztassák tehetségüket.

1942 nyarán került a községbe a Patyi házaspár, Patyi György és felesége született Csonka Anna, mindketten tanitói képesitéssel. Ettől kezdve az iskola alsó és felső tagozatra osztódott, az alsótagozat tanitója Patyi Györgyné, a felsőé pedig Patyi György lett. A tanitás egy ideig váltakozó módon történt délelőtt az egyik, délután a másik tagozat járt iskolába. Később a szolgálati lakás egyik szobájából szükségtantermet alakitottak ki, igy mindkét tagozat részére lehetővé vált a délelőtti tanitás. A háborus évek alatt és a felszabadulás idején

is a Patyi házaspár müködött a faluban. A háborus évek zürzavara azonban sokszor akadályozta az iskolai munkát, és szinte teljesen megbénitotta a népmüvelési tevékenységet is.

II. Felszabadulástól az államositásig:

A felszabadulást követően, hogy a tanitás ismét megindulhasson, helyre kellett hozni a megrongálódott iskolaépületet és a meglévő felszerelést is. A háboru vége felé ugyanis több alkalommal német katonákat szállásoltak el az iskola épületében és ugy az épületet, mint az iskola butorzatát nagymértékben megrongálták. A már különben is megviselt padoknak pl. nagyrészt csak egyes darabjai voltak megtalálhatók, mert a katonaság összetörte, vagy eltüzelte őket. A szegényes szemléltetőkészlet ugyancsak megfogyatkozott és ennek pótlása egész az államositás utánig csak saját erőből történhetett.

Ennek érdekében az őszi időszakban gyakran gyüjtöttek makkot a tanulók és ennek árából lehetett gyarapitani az iskola szemléltetőtárát. Az iskolában továbbra is két tanulócsoport müködött I-IV. és V-VIII. osztályösszevonással, a már emlitett módon.

Néhány adat az iskola tanulóinak számáról az államositásig:

1924-25. tanévben	46 tanuló	I-VI.	3o ismétlős
193o-31. "	68 "	I-VI.	17 ismétlős
194o-41. "	67 "	I-VI.	24 ismétlős
1941-42. "	63 "	I-VII.	25 ismétlős
1942-43. "	69 "	I-VIII.	14 ismétlős
1947-48. "	61 "	I-VIII.	-

III. Az államositástól:

1948. szeptember 1-én már államositott iskolában kezdődött meg a tanitás. Ez látszólag egyik napról a másikra nem hozott különösebb változást. Továbbra is 2 tanerős maradt az iskola és a már emlitett bontás szerint folyt a tanitás. Az államositás hatása inkább az 195o-es évek elején és közepe táján jelentett kézzelfogható változásokat. Ettől az időszaktól mindig magasabb lett az iskola költségvetése és szemléltetőeszközei

is ezután kezdtek gyarapodni. Az 195o-es évek vége felé már egész jól felszerelt szemléltető eszközökkel rendelkezett az iskola, Közben 1956 nyarán a nagyterem egy részének leválasztásával 2 tantermessé alakult iskolánk, igy az addig szükségteremképpen használt szolgálati lakás egyik szobája is felszabadult.

Az államositott iskola első vezetője Patyi György tanitó volt egészen az államositástól 1955. julius 1-ig. Ekkor került a községbe Süle Ferenc és Várnagy Margit, 1955. október 22-től Süle Ferencné, mindketten tanitói képesitéssel. Az uj vezető Süle Ferenc, aki az iskolai munka mellett a község kulturális életének irányitásából is aktivan kivette részét. Az iskolai munka továbbra is két tanulócsoportban folytatódott.

1958 tavaszán igen jelentős esemény történt az iskola életében. Felettes szerveink javaslatára sor került iskolánk körzetesitésére. A szülők egy része ugyan először nem fogadta lelkesedéssel a körzetesités gondolatát, azonban szép számmal voltak olyanok is, akik látták a körzetesités előnyeit igy ennek következtében a körzetesités megvalósitása nem ütközött különösebb nehézségekbe. A körzetesités következtében a felsőtagozatos tanulók a jánosházi anyaiskolában folytatták tanulmányaikat, iskolánk pedig I-IV. osztályu egy tanulócsoportos tagiskolává alakult. Felsőtagozatos tanulóink ettől kezdve autóbusszal járnak a 7 km-re lévő anyaiskolába.

Még 1958. augusztus 1-én a Süle házaspár megvált az iskolától és helyükbe Kiss Pál tanitó lépett, aki azóta is az iskola vezetője. Iskolai munkája mellett a helyi müv. otthon igazgatója, könyvtáros, az utóbbi két év folyamán pedig a helyi párt alapszervezet propagandistája is. Továbbá már a második tanácsciklusban tanácstag, egy időben a helyi végrehajtó bizottságnak is tagja volt. Tevékenykedik még mint HNF titkár és a tüzoltótestület vezetőségi tagja, egy időben pedig mint KISZ propagandista is.

Még 1948 őszén alakult meg az iskola uttörőcsapata. Létszámát illetően pontos adatok nem állnak rendelkezésre, de az alakulás időszakában a csapat 35-4o fővel müködhetett. Később szines uttörőélet alakult ki az iskolában, amint ezt a csapat egykori tagjai is bizonyitják. Egy időben jól müködő zenekara

volt a csapatnak Patyi György vezetésével, mely a községben rendezett ünnepi megmozdulások alkalmával gyakran szerepelt sikeresen. Hangszereiket "makk gyüjtéséből" szerezték be. Süle Ferenc idejében a csapat több izben vett részt nyári táborozáson a Balaton partján. Később a körzetesités után egy ideig szünetelt az uttörőélet, mig 1964-től a felsőtagozatos tanulók az anyaiskola keretein belül élnek uttörőéletet, addig az alsótagozatos tanulók számára 1966 őszén külön kisdobos csapatot alakitottunk.

A körzetesités után felsőtagozatos tanulóink sem maradtak teljesen "gazda" nélkül. Egy kissé továbbra is kapcsolatban vannak régi iskolájukkal és tanitójukkal. Uttörőfoglalkozásaikat is részben az iskolában, részben a kulturotthonban tartják jobbára az ő irányitásával. Továbbá minden évben szokott lenni 2-3 müsoros rendezvényünk, melynek szereplői a felsőtagozatos tanulók is. Bevételeinket eddig kirándulásokra forditottuk. Több izben töltöttünk 2-3 napot Keszthelyen, Hévizen, de ellátogattunk már Badacsonyba, Balatonfüredre, Tihanyba és Sopronba is. Legutóbb a kisdoboscsapat tagjaival egy hetes táborozáson vettünk részt Balatonrendesen.

A Szülői Munkaközösség tagjai az iskolai munka segitését minden müsoros rendezvényünk lebonyolitását szivügyüknek tekintik, aktivan segédkeznek. Egyik éven szindarabot is tanultak, melynek bevételét ugyancsak nyári kirándulásra forditottuk.

Megváltozott uj társadalmi rendünk adta tanulási és müvelődési lehetőségeket aránylag jól kihasználta községünk lakossága. Amig a felszab. előtt mindössze a már emlitett "egy" személynek sikerült magasabb iskolai végzettségre szert tenni, addig az elmult 25 év folyamán a továbbtanulás mértéke a következőképpen alakult:

gimnáziumi érettségit szerzett:	3
más középisk. érettségit:	2
tanitói oklevelet:	1
tanári oklevelet:	1
katonatiszt /ezredes /	2
mérnök	2
agrármérnök	1

orvos: 1

Továbbá szorgalmas munkája és az állandó tanulás eredményeképpen Jánosháza Községi Tanács VB. elnöke lett Kiss István, Budapesten hadbiró Varga Sándor, valamint Tóth Károly, aki mint katonai attasé jelenleg Franciaországban dolgozik. A 16 személy közül a nők száma 2.

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
A tanulók létszáma össz.:	I-VIII. 75	I-IV. 3o	I-IV. 22
Tanulócsoportok száma:	2	1	1
Évvégi mulasztási átlag /nap/:	-	6,23	6
Évvégi bukások százaléka /%/:	-	-	9
Tanulmányi átlag év végén:	-	2,53	3,7

Az iskolánál müködött nevelők névsora /1913-1969./

s. sz.	N é v	Képesitése	Mitől meddig dolgozott az iskolában?	Hova került?
1./	Bocskai Gyula	tanitó	1913-1919,	-
2./	Pajor János	tanitó	1919-1942,	Duka
3./	Patyi György	tanitó	1942-1955.	Kemenespálfa
4./	Patyi Györgyné sz. Csonka Anna	tanitó	1942-1955,	Kemenespálfa
5./	Süle Ferenc	tanitó	1955-1958.	Kőszegfalva
6./	Süle Ferencné sz.Várnagy Margit	tanitó	1955-1958,	Kőszegfalva
7./	Kiss Pál	tanitó	1958.VIII.1-	

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KEMENESKÁPOLNA

Összeállitotta: Esztergályos Jenő
iskolavezető

Kemeneskápolna kisközség a Sághegy délnyugati lábánál. A község jelenlegi települési helye a történelmi legendák, hagyományok, irásos emlékek alapján a harmadik. Első izben a Sághegy és a Mágorta közti területen feküdt, a Sághegy közvetlen közelében.

A második településről már sok ásatásos emlékünk van. Ez a jelenlegi községtől mintegy 3oo m-re északra volt található.

A jelenlegi település mintegy 2-3 km-re van a Sághegytől. Két utcája és mintegy 265 lakója van. A lakosság csökkenő tendenciát mutat. 196o-ban 289 lakója volt a községnek. A demográfiai hullám a községünkhöz hasonlóan érinti a többi Kemenesaljai települést is. A XX. századfordulótól fogy a lakosság, amely városokba való elvándorlás miatt történt. Az urbanizáció szivóhatása nagy, s ez alól a mi községünk sem kivétel.

Az irásos emlékeket 1758-ra tudjuk visszavezetni. Mivel a községben sem evangélikus, sem katholikus plébánia, illetve paplak nem volt, igy ezt a vásárosmiskei plébánián a canoca visitatió-ból lehetett megállapitani. A megsárgult iratot természetesen latin nyelven irták, amit Turcsányi Sipos József plébános ur forditott le. Lehet, hogy már a XVII. sz. végén, de bizonyithatóan csak 1758-tól lehet számitani a kezdetet.

1758-ban az iskolában 35 tanuló volt. Sajnos a ludimagister /tanitó/ neve ismeretlen.

A falu lakossága 1781-ben 186 összesen. A rektor /tanitó/ akkor Tóth Mihály /Szalabér/ Zalabér-i származásu, 28 éves magyar nemzetiségü, közepesen beszél németül. Azelőtt Zalabéren 1 évig, Zalaszentgróton 6 hónapig, kislődön 2 évig volt ludimagister. Kápolnán 1781-ben második évét tölti. Valószinü nincs oklevele.

De ugorjunk 33 évet és máris 1814-ben járunk. Lássuk mit ir a krónikás erről az évről:

A rektor ekkor Makrai György,-Sopron megyéből Győrből szár -

mazik. 35 éves magyar anyanyelvü és részben németül is beszél. Már 9 éve van Kápolnán. Azelőtt Kőszeg mellett Kiskőszegin /?/ tanitott.

1872. A következő állomása iskolatörténetünknek.

Ebben az évben kezdte meg a községben müködését Böcskei Károly tanitómester. Eredetileg szabómesterséget tanult, de a tanitói pálya mellett döntött. Ennek ellenére szivesen emlékeznek rá vissza az öregek. " Jó tanitó volt, nem volt szigoru, szépen beszélt velünk."

Az iskolában ebben az időben már tanulták a szorzótáblát és amit mindig fennhangon mondtak az iskolában, amig a mester be nem ment. Volt olvasás is, irás is, de helyesirást, nyelvtant nem tanultak, és nem egy akkor iskolába járó nagymama ma tanulgatja az unokáitól. 19o6/o7. tanévben 38 gyerek járt iskolába, amelyet ebben az évben készült fénykép alapján számoltunk meg. Ez a gyereksereg kb. 7 x 5 m-es terembe járt.

A tanitó ur 1911-ben költözött el Celldömölkre családjával. Sajnos nyugdijat nem kapott, mivel nem volt oklevele, s igy idős korára kénytelen volt téglagyári munkásnak állni.

1911-ben Sandara Imre került az iskolához. Neki már volt oklevele. Általában jó benyomásokkal emlékeznek rá is. Legényember volt, szerette a kártyázást, a kuglizást, a bort is. Erényei közé tartozott a pedantéria, a rendszeretet, a gondos adminisztráció elvégzése. Sajnos nem sokáig maradt a faluban, mivel az I. világháboru után kiütött spanyol-járványban 1919-ben meghalt.

1918-ban Némethy Lajos került az iskolához. De már uj iskolához! Mert 1913-ban közben felépült a jelenleg is müködő iskola 2 szoba, konyha, előszobás nevelői lakással. Az iskola lox6 m-es terem, amely már tágasabb az előzőnél és be tudta fogadni az 1916/17-es tanévben a 39 I-VI. o. tanulót. Az iskola épitését 1913-ban az egyházközség végeztette. Minden gazdára ki volt vetve adó korona formájában az épitési költség arányos része. Némethy Lajos az I. világháboru után került Magyarországra, azelőtt Jugoszlávia magyar lakta területein élt. Budapestre került és 1968-ban halálozott el.

1925. augusztusától került a községbe Nagy Imre elődöm, aki 35 évig végig itt tanitott, oktatott, nevelt egészen 1959 -ben

bekövetkezett haláláig. Nagyon megbecsült ember volt. Sokat lenditett a község müvelődésén, munkáját az egyszerü, sallangmentes, lényegrelátás jellemezte. Sokat adott a tudásra. Máig is fennmaradt szállóigévé vált mondata: " Tudni, tudni kell. " Sajnos élete végén egészsége megromlott, s a II. világháboru után, amikor egyik szemére látását is elvesztette, bizonyos depressziós-magába fordulás jellemezte, s néha az alkoholban keresett vigasztalást.

Az iskola tanitói a jelenkori időig:

1758.	a ludimagister:	ismeretlen
1781.	"	Tóth Mihály
1814.	"	Makrai György
1872-1911-ig	"	Böcskei Károly
1911-1919-ig	"	Sandara Imre
1919-1925-ig	"	Némethy Lajos
1925-1959-ig	"	Nagy Imre
1960-1969-	"	Esztergályos Jenő

A tanulók létszáma:

1758.:	35 tanuló	I-VI. o.
1932/33.:	39 "	I-VI. o.
1948/49.:	17 "	I-IV. o. államositás éve
1968/69.:	12 "	I-IV. o.

1948-ban megtörtént az iskolák államositása. A kemeneskápolnai felsőtagozatos gyermekek Egyházashetyére jártak át. Az igazgató Vermesi György lett. Nem kellett egy tanitónak 8 osztállyal vesződnie, foglalkoznia, ehelyett szakosodva oktattak a felsőtagozatban az összevonások után. Emelkedett a tárgyi tudás, megváltozott az iskola nevelési célja, mások lettek a módszerek. Megalakult az uttörőszervezet, amely azonban ebben az iskolában /mivel csak alsósok voltak/ nem vert gyökeret az a mozgalom.

1960. január 10-től a Kemeneskápolnai Általános Iskolánál már megkezdem müködésem. Sajnos Nagy Imre iskola vezető betegsége és halála nagyon visszavetette a gyermekeket a tanulásban 1959. október 11-én volt az utolsó tanitási nap, utána néha helyettesités. Január 10-től kellett pótolni egy féléves mulasztást.

Az oktatási folyamat legnagyszerübb eredménye, hogy eddig összesen a lo tanévben 5 bukás fordult elő, de ebből 2 tanulót gyógypedagógiára vittünk, és a maradék 2 tanuló is gyógypedagógiai alany, egyik kétszer bukott s idén már 5.-es lesz, másik első osztályt fog ismételni. Normál értelmi képességü és tehetségü gyermek még nem bukott meg iskolánkban. Különösen figyelemmel kisérem a tsz-i fizikai dolgozók gyermekeinek tanulmányi előmenetelét. Eredményeik 3,4 és 3,7 között vannak az évek átlagában.

Az iskolai munkát vannak hivatva elősegiteni a kirándulások Az iskola életében nagy jelentőségüek voltak az 196o. évi pécsi kirándulás, megtekintettük a Balatont, Veszprémet, Pécset, Nagykanizsát, Zalaegerszeget és a Zala megyei olajmezőket. 1961-ben Budapestre mentünk kirándulni, állatkert, Vidámpark, Országház, Nemzeti Muzeum szerepelt a programunkban. Budapest megtekintése rendkivüli élmény volt. A város, a Margitsziget. Ezen az uton még megtekintettük a pápai Husgyárat, Dunaujvárost, a Vasmüt, Esztergomot, Győrt. 1962-ben még messzebbre, Miskolcra mentünk el. Budapest, Eger, Miskolc, Ózd, Recsk, Mátraháza, Gyöngyös, Székesfehérvár, Bory vár voltak jelentősebb állomásaink. Az országjáró turák elősegitették a haza megismerését, a hazai táj megszerettetését, s ezen keresztül segitettek a hazaszeretetre nevelésben. Nem hanyagoltuk el a kisebb lélegzetü kirándulásokat sem. Megtekintettük a Kesztyügyárat, Keripart, MÁV állomást, Postát, Járási Könyvtárat, Gimnáziumot, Kórházat, SzTK-rendelőt, Járási Pártbizottságot. Ezzel a szükebb hazánkat a celldömölki járást ismertettük meg. A gyárak bemutatásánál a munkára nevelést segitettük elő.

A táborozások 1967-ben kezdődtek, miután 1965-ben megalakult a 4945. számu Mező Imre uttörőcsapat. A csapat keretén belül vettünk részt a Balatonrendesi Uttörőtábor nyári táborozásán, 1967-ben, 1968-ban is egy-egy hétig. A gyerekeket az 1967. évi táborozás ajándékozta meg különösen szép élményekkel.

A szülők kérésére alakult meg és müködik kisebb kihagyásokkal a tanulószoba. Különösen az őszi betakaritási és a tavaszi munkák idején van jelentősége, amikor a szülők fáradtak s nem tudnak gyermekeikkel foglalkozni.

Az SZM hivatott az iskola és a szülői ház összehangolására.

Hivatott arra, hogy rendezvényekkel, anyagi támogatással segitse az iskolát. Ezt a feladatát nálunk általában jól ellátja. Az SzM. tevékenysége kezdettől fogva dicséretet érdemel.

A felszabadulás előtt mindössze 11-en tanultak tovább: 3-an gimnáziumban, 2-en tanitóképzőben, 6-an pedig polgári iskolába jártak. A felszabadulás után összesen 32-en végezték el a középiskolát, vagy ennél felsőbb foku iskolát. 1960-tól számitva összesen 18 gyermek hagyta el a negyedik, illetve 8. osztályt, az 1968/69-es tanévig bezárólag. Ezek közül középiskolában tovább tanul 10, tehát több, mint a fele. A másik 8 pedig vagy mezőgazdasági, vagy ipari tanuló lett. Olyan, aki legalább szakmát ne szerezne, előreláthatólag nem lesz. A mezőgazdasági iparitanulók mind visszatértek a helyi termelőszövetkezetbe.

Mindezek elégedettséggel tölthetnek el bennünket, s büszkék lehetünk rá, hogy élnek a továbbtanulás lehetőségével és elindultak azon az életuton, amely boldogulást jelenthet az egyén számára, a szocialista társadalom számára pedig megannyi, dolgos honpolgárt.

Remélem a jövőben is hasonló szép eredmények születnek, amelyek majd a következő 25 év történetében tölthetnek el bennünket boldogsággal, büszkeséggel.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KEMENESMAGASI

Összeállitotta: Bognár Gyula
igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Kemenesmagasi község nagyon régi település, hiszen már 1037-ben egy adományozó levél megemliti "Mogos" nevét, amiből később Magos lett. Kemenesmagasi néven csak 1907 óta szerepel, mivel ekkor 2 község egyesült hivatalosan is, bár az együttmüködés már régebbi. A két község pedig Nemesmagasi és Pórmagasi volt, amely jól kifejezi az osztályviszonyokat is, hiszen a falu egyik részében a gazdagok, a másikban a szegények, a volt zsellérek laktak.

Községünk a mult század végéig a környéken a legjobban fejlődő település volt, de a vasut felépitése után ez a fejlődés leállt, mivel a központ Celldömölk lett. A fejlődést, majd ennek megtörését jól mutatja az alábbi táblázat, amely a községünk lakóinak számát mutatja:

A két község lakossága:	1787-ben:	1,162 fő
	1830-ban:	1,250 "
	1851-ben:	1,590 "
	1881-ben:	1,624 "
	1898-ban:	1,627 "
Kemenesmagasiban:	1932-ben:	1,676 "
	1948-ban:	1,635 "
	1960-ban:	1.540 "

A község fejlődésével együtt az iskolai oktatás is nagyon régi. Nemesmagasiban már 1695-ben volt tanitó: Dolgos András nevezetü.

Nemesmagasiban főleg evangélikusok laktak, azért itt evangélikus iskola müködött. A tanitást már a XVII. században megkezdték egy tanitóval, majd 1852-től már kettő tanitó müködött 1908-tól pedig már három pedagógus tanitott az evangélikus iskolában. Pórmagasiban, ahol kevesebben és a szegényebbek laktak és főleg katolikusok, egy iskola müködött egy tanitóval.

Igy találta ezt a felszabadulás is, mivel az 1944/45. iskolai tanévben a községben 4 tanitó oktatta a község tanulóit.

A mult században egy tanitónak a javadalmazására az alábbiakat adták,amit egy 1832. március 11-én készitett jegyzőkönyvből olvashatunk:

"1./ Készpénz 5o váltóforintokat, vagy ezüst konvenciós pénzben 2o pengő forintokat. melyekért naponta, s ünnepes alkalommal három harangozást teljesiteni köteles.

2./ Gabonát, 4o, azaz Vegyven pozsonyi mérőt...

3./ Szénát-Nemes Magasi-másfél bőcsületes szekérrel,Pór Magasi- egy közönséges szekérrel....."

Ebben az időben a tanitás természetesen nem a mostani kornak megfelelő tantermekben folyt. Erről egy 1827. junius 29-én kelt jegyzőkönyv tanuskodik: "... Hogy az Oskola házának fala, mely tömésből épittetett, a gyakori esők által mosatván, minthogy azon repedések látszának már is, nemsokára az ki fog dülni, ha csak hevenyében rajta nem segittetik, melyre elvégeztetett, hogy azt mindjárt ducolni kelletik, utóbb pedig fogyván a szorosabb munkával terhes idők, kőből kell annyira a mennyire szükségesnek látszatik meg-épittetni, ne hogy az oskolában tanuló ifjuságnak a párolgó falak egészségtelensége, dülések által pedig veszedelmet eszközöljenek..."

A multban,egészen az iskolák államositásáig csak felekezeti iskolák voltak a községben: evangélikus és katolikus. Igy ezekben az iskolákban a tanitókat ugy választották,az E.Gyülekezet megválasztott vezetői és a rk. Iskolaszék tagjai,akik a tanitók felett egész müködésük alatt felügyeletet is gyakoroltak.

Kemenesmagasiban az első iskolát 18o7-ben épitették, ami azonban már le lett bontva.Még jelenleg is álló épületek a mult századból az 1845-ben épitett 2 tanterem /szükségtanterem jelenleg mindkettő/, és az 1895-ben épült egy tanterem. Ez a három tanterem jelenleg is létezik.

Az első tanitó tehát Dolgos András volt / 1695-ben /, majd Dénes István /17o6/, és sokan mások, akik a községben több éven át tanitottak: Karcsay Ferenc, Horváth József a XVIII.szból, Győry Pál, Patyi László /1842-1867./, Pap Ferenc /1867-19o9/, Németh Gyula /1896-1916./, Szakáll László /19o9-1933./, Rácz Béla /1916-1947/, a legjelentősebbek, mert a neveket le-

hetne sorolni még sokáig, hisz a felszabadulásig kb 4o itt működő nevelő nevét ismerjük.

A felszabadulás alkalmával a következő tanitók működtek községünkben: akik már régóta dolgoztak itt: Rácz Béla 1916-tól, Sándor József 1927-től,Bertalan Sándor 1929-től és Boross Kálmán 1933-tól.

A nevelők adatai után nézzük meg a tanulók létszámát az elmult időkben:

1910/11. tanévben:	27o tanuló
1915/16. "	238 "
1925/26. "	126 "
1935/36. "	162 "
1940/41. "	183 "
1945/46. "	196 "

Az államositás utáni első tanévben - 1948/49-ben - az iskolának összesen 235 tanulója volt.

II. A felszabadulástól az iskolák államositásáig:
/1945. április - 1948. junius/

A községben tehát két felekezeti iskola müködött: evangélikus és róm.katolikus. Az ev. iskolában 4 tanitó dolgozott:Sándor József ig. tanitó,Bertalan Sándor, Böröndy József és Kutasi Matild. Kutasi Matild csak helyettes volt, akit ujra felváltott 1948. január 1-én Boross Kálmán. - A róm.kat.iskolában csak egy nevelő volt: Rácz Sándor ig.tanitó,aki 1947-ben nyugdijba ment és Fertőszegi Ferenc váltotta fel.

Az öt nevelőnek azonban csak 4 tanterem állt rendelkezésre, szertári anyag alig volt,csak egy-két régi szemléltető eszköz. A fejlődés az iskolák államositása után indult meg, főleg az 195o-es években.

III. Az államositástól:

A két iskola államositása 1948. julius 1-én megtörtént. A két felekezeti iskola megszünt. Ettől kezdve Kemenesmagasi községben is az ÁLLAMI ÁLTALÁNOS ISKOLA lett.

Az uj állami iskola igazgatója: Bertalan Sándor lett, aki 1952. julius 31-ig vezette az iskolát. 1952. augusztus 1-e óta pedig Bognár Gyula.

Az államositás után tehát Bertalan Sándor igazgató vezetésével és még 4 nevelővel: Boross Kálmán, Böröndy József, Fertőszegi Ferenc és Sándor József tanitókkal - megkezdődött az uj szellemü munka.

A 235 tanulót 6 tanulócsoportra osztották be, és ha nagy nehézségekkel is, de lelkesen dolgoztak. Volt olyan nevelő is, aki egész napon tanitott: délelőtt az egyik osztályt, majd délután a másik osztályt.

A nehézséget főleg az okozta, hogy nem volt elég tanterem, kevés volt a nevelő és megfelelő szemléltető eszközök sem voltak, illetve nagyon elenyésző volt a számuk.

Vizsgáljuk meg a tantermek és a tanulócsoportok alakulását az államositástól napjainkig és egyuttal a felszerelési eszközök gyarapodását is:

Mivel iskolánk létszáma az 1948-49-es tanévtől kezdve hullámzó, - volt amikor 252 tanulónk is volt, de ugyanakkor a legkevesebb 17o /1956/57. iskolai tanévben/ tanuló volt. Igy a tanulócsoportokat nagyban befolyásolta ez a váltakozó létszám. Mig 1948/49-ben 6 tanulócsoport alakult, a következő tanévekben fokozatosan nőtt a tanulócsoportok száma, majd az 5o-es évek elejére ujra hat tanulócsoport lett. /A négy alsó osztályt vonták össze 2 tanulócsoporttá, mig a felső osztályok teljesen osztottá váltak. / Az 195o-es évek végén vált az iskola teljesen osztottá, mig a következő évek majd az alsó tagozatban valószinüleg ujra összevonást eredményeznek, mivel a 7o-es években nagyon csökken a létszám.

Az 5-8. osztály kialakulása óta teljesen osztott, a megfelelő létszám biztositott is, mivel 1967-ben az iskola körzeti iskolává vált és a szergényi felsős tanulók is hozzánk járnak.

1948-tól tehát a szükséges tantermek száma változó volt, hol hatra, hol nyolcra lett volna szükségünk.

Az államositáskor 4 tanterem állt rendelkezésre, igy mindjárt hiány is volt, mivel 6 tanulócsoportot inditottak. A község igyekezett az évek alatt segiteni és az állam is sok segitséget adott, de teljes megoldás még most sincs.

A község az 1948-56-os időkben 2 szükségtantermet bocsátott az iskola rendelkezésére, ami lehetővé tette azt, hogy nem kellett délután tanitani a gyerekeket. Ennek ellenére nagy nehézségek voltak, hiszen a négy felsőtagozat tanterme 4 külön

Államositáskor szakos nevelője természetesen nem volt az iskolának. Először Bertalan Sándor /magyar-történelem/ szakosodott, az akkori igazgató, majd Böröndy József lett szaktanitó /földrajz-biológia/ az 5o-es évek elején. Utána több nevelő szakosodott,aki iskolánknál tanitott és ugy szerezte meg a tanári oklevelet: Csikor Zoltán, Horváth Jánosné és Bognár Gyula /A tanári oklevelek megszerzésének sorrendjében/. Márkus Aladár tanár áthelyezéssel került iskolánkhoz. Jelenleg jár még főiskolára: Erdélyi Erzsébet /rajz-szak/.

Néhány adat a tanulókról:

	1952/53.	196o/61.	1968/69.
A tanulók létszáma:	2o6	2o4	215
Tanulócsoportok száma:	6	8	8
Évvégi mulasztási átlag/napban/	8	3,7	5,5
Évvégi bukás /tanuló/	35	18	13
Évvégi bukás %-ban:	17,-	8,8	6,-
Tanulmányi átlag év végén:	2,96	3,18	3,4

Egyéb adatok:

Kemenesmagasitól 3 km-re fekszik Kemenespuszta, ahol jelenleg csak egy-két család él, de 1945-ben még sokan laktak azok, akik a felszabadulásig gazdasági cselédek voltak. Az ottlakók társadalmi munkából átalakitottak és felépitettek egy tanitólakást és iskolát. 1946-ban fel is avatták az Állami Általános Iskolát Kemenespusztán.Ebben az iskolában a tanulólétszám kezdetben a 2o-at meghaladta, de az 1952/53. iskolai tanévben már csak 7 tanulója volt. Igy 1953. nyarán meg is szünt és minden tanuló a községi iskolába járt be azóta.

Itt tanitottak - 1946-tól 1953-ig -a következő nevelők, általában rövid ideig: Molnár Ferenc 1946-ban, Sió Anna 1947/48-ban, 1948-49-ben Csikor Zoltán, 1949/51-ben: Csikor Zoltánné, /Polcza Rozália/, 1951-53-ban Horváth Jánosné / Naumann Irén/ tanitott Kemenespusztán, majd a nevelő ezután iskolánkban dolgozott tovább.

1967. julius 1-én körzetesitették hozzánk Szergény község felsőtagozatát, mivel ott a létszám nagyon lecsökkent. Igy az 1967/68. iskolai tanévtől kezdve iskolánk is körzeti iskola

1.	2.	3.	4.	5.
12.	Erdélyi Erzsébet	tanitó	1966-	
13.	Fehér Ernőné	tanitó	1962-ig	Kemenessömjén
14.	Fertőszegi Ferenc	tanitó	1947-1952.	Ostffyasszonyfa
15.	Gombási Istvánné	tanitó	1966-1967.	Celldömölk
16.	Horváth Imréné	tanitó	1955-1958.	Celldömölk
17.	Horváth Jánosné	tanár	1951-1969.	nyugdij 1969-ben
18.	Horváth Márta	tanitó	1954-1955.	Szergény
19.	Illés Miklós	tanitó	1967-	
2o.	Kalmár József	tanitó	196o-1963.	Várpalota
21.	Kiss Gyuláné	tanitó	1963-1964.	Vönöck
22.	Kovács István	tanitó	195o-1954.	Ölbő
23.	Kozák László	tanitó	195o.	Egyházashetye
24.	dr. Kővári József	k.i. tanár	1951-1953.	Szombathely
25.	Lampért Dezső	tanitó	195o.	K.mihályfa
26.	Márkus Aladár	tanár	196o-	
27.	Márkus Aladárné	tanitó	1959-	
28.	Molnár Lenke	tanitó	1956-1957.	Balatonzamárdi
29.	Nagy Béláné	tanitó	1959-1964.	Budapest
3o.	Nagy Ernő	tanitó	195o-1951.	nyugdij
31.	Nagy Sándorné	tanitó	196o-1962.	Vaszar
32.	Németh Éva	tanitó	1965-1968.	Boba
33.	Németh Sarolta	tanitó	1963-1964.	Egyházashetye
34.	Paluska Gyuláné	tanitó	1963-1966.	Celldömölk
35.	Pál Géza	tanitó	1964-	
36.	Pál Gézáné	tanitó	1964-	
37.	Sándor József	tanitó	1927-1956.	nyugdij
38.	Uhlár Sarolta	tanitó	1957-196o.	Celldömölk
39.	Vadnay Ilona	tanitó	1956-1957.	Szombathely

Az iskolák államositásakor 5 nevelő kezdte meg a munkát, jelenleg 11 állandó nevelővel dolgozik iskolánk.
A tantestület jelenlegi létszámából 6 nő és 5 férfi. Ebből négyen az 1-4. osztályban tanitanak, heten pedig az 5-8. osztályban. Tanári képesitése van jelenleg 4 nevelőnek.

Az iskola igazgatója 1952. augusztus 1. óta Bognár Gyula. Az igazgató helyettesei Bertalan Sándor, Csikor Zoltán tanárok voltak, 1966. augusztus 1-e óta pedig Márkus Aladár tanár.

1.	2.	3.	4.	5.
12.	Erdélyi Erzsébet	tanitó	1966-	
13.	Fehér Ernőné	tanitó	1962-ig	Kemenessömjén
14.	Fertőszegi Ferenc	tanitó	1947-1952.	Ostffyasszonyfa
15.	Gombási Istvánné	tanitó	1966-1967.	Celldömölk
16.	Horváth Imréné	tanitó	1955-1958.	Celldömölk
17.	Horváth Jánosné	tanár	1951-1969.	nyugdij 1969-ben
18.	Horváth Márta	tanitó	1954-1955.	Szergény
19.	Illés Miklós	tanitó	1967-	
2o.	Kalmár József	tanitó	196o-1963.	Várpalota
21.	Kiss Gyuláné	tanitó	1963-1964.	Vönöck
22.	Kovács István	tanitó	195o-1954.	Ölbő
23.	Kozák László	tanitó	195o.	Egyházashetye
24.	dr. Kővári József	k.i. tanár	1951-1953.	Szombathely
25.	Lampért Dezső	tanitó	195o.	K.mihályfa
26.	Márkus Aladár	tanár	196o-	
27.	Márkus Aladárné	tanitó	1959-	
28.	Molnár Lenke	tanitó	1956-1957.	Balatonzamárdi
29.	Nagy Béláné	tanitó	1959-1964.	Budapest
3o.	Nagy Ernő	tanitó	195o-1951.	nyugdij
31.	Nagy Sándorné	tanitó	196o-1962.	Vaszar
32.	Németh Éva	tanitó	1965-1968.	Boba
33.	Németh Sarolta	tanitó	1963-1964.	Egyházashetye
34.	Paluska Gyuláné	tanitó	1963-1966.	Celldömölk
35.	Pál Géza	tanitó	1964-	
36.	Pál Gézáné	tanitó	1964-	
37.	Sándor József	tanitó	1927-1956.	nyugdij
38.	Uhlár Sarolta	tanitó	1957-196o.	Celldömölk
39.	Vadnay Ilona	tanitó	1956-1957.	Szombathely

Az iskolák államositásakor 5 nevelő kezdte meg a munkát, jelenleg 11 állandó nevelővel dolgozik iskolánk.
A tantestület jelenlegi létszámából 6 nő és 5 férfi. Ebből négyen az 1-4. osztályban tanitanak, heten pedig az 5-8. osztályban. Tanári képesitése van jelenleg 4 nevelőnek.

Az iskola igazgatója 1952. augusztus 1. óta Bognár Gyula. Az igazgató helyettesei Bertalan Sándor, Csikor Zoltán tanárok voltak, 1966. augusztus 1-e óta pedig Márkus Aladár tanár.

Államositáskor szakos nevelője természetesen nem volt az iskolának. Először Bertalan Sándor /magyar-történelem/ szakosodott, az akkori igazgató, majd Böröndy József lett szaktanitó /földrajz-biológia/ az 5o-es évek elején. Utána több nevelő szakosodott,aki iskolánknál tanitott és ugy szerezte meg a tanári oklevelet: Csikor Zoltán, Horváth Jánosné és Bognár Gyula /A tanári oklevelek megszerzésének sorrendjében/. Márkus Aladár tanár áthelyezéssel került iskolánkhoz. Jelenleg jár még főiskolára: Erdélyi Erzsébet /rajz-szak/.

Néhány adat a tanulókról:

	1952/53.	196o/61.	1968/69.
A tanulók létszáma:	2o6	2o4	215
Tanulócsoportok száma:	6	8	8
Évvégi mulasztási átlag/napban/	8	3,7	5,5
Évvégi bukás /tanuló/	35	18	13
Évvégi bukás %-ban:	17,-	8,8	6,-
Tanulmányi átlag év végén:	2,96	3,18	3,4

Egyéb adatok:

Kemenesmagasitól 3 km-re fekszik Kemenespuszta, ahol jelenleg csak egy-két család él, de 1945-ben még sokan laktak azok, akik a felszabadulásig gazdasági cselédek voltak. Az ottlakók társadalmi munkából átalakitottak és felépitettek egy tanitólakást és iskolát. 1946-ban fel is avatták az Állami Általános Iskolát Kemenespusztán.Ebben az iskolában a tanulólétszám kezdetben a 2o-at meghaladta, de az 1952/53. iskolai tanévben már csak 7 tanulója volt. Igy 1953. nyarán meg is szünt és minden tanuló a községi iskolába járt be azóta.

Itt tanitottak - 1946-tól 1953-ig -a következő nevelők, általában rövid ideig: Molnár Ferenc 1946-ban, Sió Anna 1947/48-ban, 1948-49-ben Csikor Zoltán, 1949/51-ben: Csikor Zoltánné, /Polcza Rozália/, 1951-53-ban Horváth Jánosné / Naumann Irén/ tanitott Kemenespusztán, majd a nevelő ezután iskolánkban dolgozott tovább.

1967. julius 1-én körzetesitették hozzánk Szergény község felsőtagozatát, mivel ott a létszám nagyon lecsökkent. Igy az 1967/68. iskolai tanévtől kezdve iskolánk is körzeti iskola

lett. Az indulás évében 39 tanuló járt át iskolánkba Szergényből, de ezek között 4 olyan tanuló is volt, akinek még nem kellett volna átjárni, de a szülők már 4. osztályos korukban hozzánk iratták be őket.

Községünkben 1893 óta müködik óvoda. 1893-ban mint kisdedóvoda müködött a Kossuth téren egészen 1956-ig, amikor áthelyeztük a Tulok utcába, mivel igy tudtuk megoldani iskolánk központositását. Az óvoda hosszu évtizedekig egy óvónővel dolgozott, majd az 1960-as évektől kezdve két óvónővel, jelenleg pedig hárommal dolgozik. Természetesen időközben a kisdedóvódából napköziotthonos óvoda lett.

Az itt müködött, dolgozott óvónők a következők voltak: Herczeg Margit, aki már nyugdijas - 1953-ban került el községünkből. Sarkadi Antalné /Baráth Margit/ 1954-1957-ig, Dienes Jolán 1957-1963-ig, Vasvárra került, Bokányi Jánosné /Németh Karolina/ 1959-től vezető óvónő, Veszprémi Istvánné /Balogh Klára/ 1966-tól, Szalóky Katalin 1967-től.

Általában rövidebb ideig dolgoztak még községünkben: Rózsa Viola, Kiss Zsuzsanna, Kovács Judit, Szabó Katalin óvónők, akiket más óvodákhoz helyeztek át.

Az iskolánkban 1948 őszén alakult meg a "József Attila" Uttörőcsapat. Vezetője kezdetben Böröndy József lett, majd elég sok csapatvezető változás történt. A csapatvezetést eddig a következők látták el: Csikor Zoltánné, Márkus Aladár, Németh Éva és jelenleg Erdélyi Erzsébet. Kezdetben az uttörők létszáma csak 34 volt de ez fokozatosan emelkedett, jelenleg már a létszám majdnem 100 százalékos az iskola létszámához viszonyitva.

Az uttörőcsapat rendszeresen tartja az őrsi és rajösszejöveteleket, csapatgyüléseket, kirándulásokat és versenyeket rendeznek, a szakköri tevékenységben is aktivan résztvesznek. Az utóbbi években rendszeresen a Balaton melletti táborozáson vesznek részt, bár itt a létszámuk általában elég alacsony.

A szakköri tevékenység iskolánkban az 1950-es évek eleje óta folyik. Általában évente csak 3-4 szakkört inditottunk, mert igy eredményesebb munkát tudtunk végezni. Jelenleg is müködő szakköreink a következők: számtan, rajz, tánc és bélyeggyüjtő szakkör.

Általában minden második évben rendezünk egy-egy müsoros előadást, amelynek bevételét régebben az iskolai felszerelés gyarapitására forditottuk,ujabban pedig teljes egészében a tanulók jutalmazására és az uttörőcsapatnak ajándékozzuk.

Iskolánk tanulói is rendszeresen elindulnak a járási versenyeken. Kiemelkedő eredményt sajnos nem nagyon tudtak felmutatni, a legkiemelkedőbbeknek is meg kellett elégedniük a második-harmadik helyezéssel. Rendszeresen évenként megrendezzük a különböző tanulmányi versenyeket és a sportversenyeket is.

Iskolánk tanulóinak nagy többsége az utóbbi évtizedben már rendszeresen továbbtanul: sokan középiskolába mennek, többen ipari pályát választanak és kevesen mezőgazdasági tanulónak szerződnek le.De az utóbbi egy-két évben jelentős számban vannak olyanok, akik nem tanulnak tovább, hanem itthon maradnak, a helyi termelőszövetkezetben dolgoznak, mivel ujabban jól lehet itt is keresni. A szergényi lányok pedig egy-két évig maradnak csak otthon, majd Pápára járnak be dolgozni.

Az idei -1968/69. iskolai tanévben 34 tanulónk végzett.Ezek közül 9 tanulót vettek fel középiskolába, 9 tanuló ipari pályára ment és 3 tanuló szerződött le mezőgazdasági tanulónak. Igy 21 tanuló a továbbképzést választja.Jelenleg otthon segit, illetve a termelőszövetkezetben dolgozik 13 tanuló.

Kimutatás a középiskolákban továbbtanulókról:

Tanév	8.osztályt végzett tanulók száma	Középiskolában továbbtanul:	A 8. oszt. %-a:
1948/49.	7	3	42,9
1958/59.	14	3	21,4
1968/69.	34	9	26,4

A fenti adatokból látható, hogy elég sokan továbbtanulnak. A középiskolákba beiratkozottak 9o %-a le is érettségizett. De sokan szereztek érettségi bizonyitványt az elmult 25 év alatt olyanok is, akik később végezték el a középiskolát levelező uton, vagy a dolgozók iskolájában.

Iskolánkban a dolgozók iskolája csak pár évig müködött, kevés volt a jelentkező. Összesen csak 12-en végeztek nálunk és szerezték meg az ált.iskola 8.osztályának a bizonyitványát.

Az iskolák államositása óta sokat fejlődött iskolánk és községünk is. Községünk lakosságának támogatásával, a Szülői Munkaközösség aktiv támogatásával és államunk gondoskodásának köszönhető, hogy 1948 óta ilyen sokat fejlődött iskolánk. Természetesen sok munka vár még ránk, ha minden szükséges kivánságunkat,ha minden szükséges felszerelési eszközt, tantermet,stb be akarunk szerezni, illetve biztositani akarunk. Reméljük és bizunk abban, hogy vágyaink is beteljesülnek és iskolánk is tovább fejlődik, ahogy az elmult évtizedek alatt is, a felszabadulástól eddig.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

sor-szám	A pedagógus neve	Szolg.éveinek száma	Müködési éve ennél az iskolánál
1.	Bognár Gyula igazgató	22	1952-től
2.	Márkus Aladár ig. h.	17	196o-tól
3.	Bognár Gyuláné tanitó Kondor Etelka	17	1952-től
4.	Csikor Zoltán tanár	21	195o-től
5.	Csikor Zoltánné tanitó Polcza Rozália	2o	1951-től
6.	Erdélyi Erzsébet tanitó	3	1966-tól
7.	Horváth Jánosné tanár Naumann Irén	28	1953-tól
8.	Illés Miklós tanitó	15	1967-től
9.	Márkus Aladárné tanitó Simon Márta	1o	1959-től
1o.	Pál Géza tanitó	6	1964-től
11.	Pál Gézáné tanitó Tompa Mária	6	1964-től

. - . - .

ÁLTALANOS ISKOLA KEMENESMIHÁLYFA

Összeállitotta: Hegyi Dániel
igazgató

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Kemenesmihályfán / a XVII. század közepéig Mihálfalva / az iskolai oktatás valószinü a XVI. században indul el. Községünkben érvényt szereztek a reformáció azon elvének, hogy "minden templom mellé állittassék iskola". Az első tanitók nevét nem ismerjük, de egy fennmaradt feljegyzés szerint 1695-ben az ev. iskola tanitója Bachó János volt.

Községünk és iskolánk legszebb napjai közé tartozik 1706. január 27. és 28-a, amikor Bercsényi Miklós tábornok 2 napig volt Mihályfa vendége. Bercsényi Miklós a szolgabirák által falunkba hivatta össze a kemenesaljai tanitókat és lelkészeket, hogy aláirásukkal igazolva fogadjanak hüséget II. Rákóczi Ferencnek. 11 lelkész és 22 tanitó, köztük a mihályfai Hörcsöky Miklós, sorakozott fel Rákóczi zászlaja alá.

Tanitottak még a községben:

1710-ben	Burján György
1732-ben	az evangélikus iskola megszünt és ettől az időponttól, mint római katolikus iskola müködött. Valószinü a Türelmi Rendelet megjelenése után müködik ujból evangélikus iskola is, mert a feljegyzések szerint
1808-tól	itt tanit Szabó Ádám "oskolamester"
1848-ban	Kovács Ferenc tanitóról tudunk
1850-től	1893-ig Smidéliusz György tanitott, aki a feljegyzések szerint gyógyitással is foglalkozott.

Községünk a 3. tanitót 1881-ben kapta.

A napjainkban is álló iskolaépületeket a XIX. században épitették. Például az evangélikusok által épitett két-tantermes iskola kántortanitói lakással és a segédtanitói szobával 13000 koronába került 1874-ben.

Ugyanebben az évben épitették a katolikus iskolát is.

Tanitóként müködtek még a községben: Hajas Gyula, Saly Sándor, Róth Kálmán, Szórády Dénes, Horváth Lajos, Novák János, Hajnal Endre, Mesterházy Károly, id. Cser Lajos, Gősy Ferenc, Erdős János,Szabó Jenő,ifj.Cser Lajos, Kiss István, Székely Norbert, Papp István, Horváth Vilmos, Bertalan Imre, Fülöp Dezső,Gőcze András, Lampért Dezső. (* HORVÁTH VILMOS ELŐTT HORVÁTH VINCE)

Az 1900-as években 1948-ig három tanulócsoport müködött községünkben. 1942-től az iskolák 8 osztállyal müködtek. A római katolikus iskolába 3 község tanulói jártak./Kemenesmihályfa,Tokorcs, Kemenessömjén/. Néhány adat az iskolák államositása előtti időkből:

1912/13.	tanévben a	tan.létszám	68	az ev.isk.	69	a rk.isk-ban
1944/45.	"	"	61	"	63	"
1945/46.	"	"	67	"	43	"

2./ Felszabadulástól az államositásig: /1945-1948.jun.16./

Három tanulócsoport müködött 1-8 osztályig, egy tanulócsoport a rk. iskolában, kettő az ev. iskolában. / 1945-ben a tanitás április 7-én kezdődött és julius 7-én volt az évzáró./

A faluban Bertalan Imre, Gőcze András, Endrődy János, Horváth Vilmos tanitottak a felszabaduláskor.

Az iskola felszerelése elavult, korszerütlen volt. A szertárak hiányosak voltak. A szakositott tanitást már 1947-ben megkezdték a kemenesmihályfai s kemenessömjéni evangélikus iskolák összevonásával. 1947. január 9-én Kemenessömjénben nyilt meg a szakositott evangélikus iskola, a Radó-féle kastélyban. A következő tanévben a kemenesmihályfai tanulók nem mentek át Kemenessömjénbe és a felsőbb szervek döntése alapján 1947. szeptember 24-től a kemenesmihályfai felsősök ujból Kemenesmihályfára jártak iskolába. A körzetesitésnek ez a formája megbukott.

3./ Az iskola fejlődése az államositástól napjainkig:

A két egyházi iskola államositása 1948.junius 16-án történt meg az 1948. évi XXXIII.t.c. értelmében.

Az államositás az akkori jegyzőkönyvek megállapitásai szerint "simán történt. Sem a beirások, sem a tanitás megkezdésével kapcsolatban nem voltak rendellenességek. Egy tanulót

sem kellett hivatalból beirni."
1948-49. tanév tanuló létszáma: 119.
A tanulócsoportok száma: 4
Az összevonás módja: I-II., III-IV., V-VI. és VII-VIII.
A felsőtagozatban megindult a szakositott oktatás.

Az Állami Általános Iskola vezető tanitója: Bertalan Imre lett. Az iskolában tanitottak még: Gőcze András, Horváth Vilmos, Lampért Dezső.
Az iskola ingó-vagyonának értéke: 12.127,94 Ft volt.

A nevelők létszáma 3 év mulva Felföldi Dezsővel 5 főre emelkedett. A szakrendszerü oktatás fejlett formája csak a körzetesitéssel valósulhatott meg, ami 1951. október 8-án következett be. Ettől az időponttól kezdve Kemenesmihályfára jártak már a kemenessömjéni és a tokorcsi felsőtagozatos tanulók is. A körzetesités kisebb ellenállásba ütközött a szülők részéről, és emiatt nem valósult meg már a tanév elején. Kisebb problémák adódtak még a hiányzások miatt, aminek oka a jelentések szerint, "a lábbeli, ill. talphiány volt." Ezt a problémát gumicsizma és gumitalp kiutalásával oldották meg.

A körzeti iskolához "átosztották" az addig a tokorcsi iskolában és a kemenessömjéni iskola felsőtagozatában tanitó nevelőket, Kelemen Gyöngyi és Magyari Andrásné tanitókat. A körzeti iskola igazgatója Ország Mária lett.
A tanulólétszám alakulása:

1951-52. tanévben a körzetesités előtt:	alsós:	62	
	felsős:	61 össz.:	123
1951-52. tanévben az okt.8-i körz.után:	alsós:	62	
	felsős:	15o össz.:	212
A felsőtagozat megoszlása: Kemenesmihályfai:		61	
Kemenessömjéni:		5o	
Tokorcsi:		39	

Ezzel a felsőtagozat teljesen osztottá vált. A nevelők létszáma 7. A tantermek száma: 4. Az alsótagozatban délután tanitottak.

1955-től egy tanterem kettéosztása és egy uj terem kialakitása után minden tanulócsoportban délelőtt tanitottak. Az iskola igazgatói rövid időn belül a következők voltak:Ország Mária,Bertalan Imre, Gőcze András, Majnovics Mária. Bertalan Im-

re és Gőcze András több alkalommal voltak az iskola igazgatói. Közben az iskolában tanitottak még: Berki Aladár,Berki Aladárné, Horváth Éva, Háromi Margit, Hujber Lajos, Kovács Mária, Horváth Gyula, Pataki Márton, Süle Ferenc, Szatlmayer Emilia, Zukovics Imre.
1958-tól Hegyi Dániel lett az iskola igazgatója.

Az iskola épületének korszerütlen és egészségtelen volta miatt megszületett egy uj iskola épitésének a gondolata. Az uj 4 tantermes iskola községfejlesztésből történő megépitését a nevelők lelkes hozzászólásuk eredményeként, rendkivül szevedélyes tanácsülés keretében, 1958.októberében szavazta meg a tanácsülés. E cél megvalósitása érdekében a tanácsülés a községfejlesztési hozzájárulást 1oo Ft-ról 15o Ft-ra emelte fel. Szükségessé vált még nagy összegü bankhitel felvétele is.Állami hozzájárulás segitségével 96o.ooo Ft-os végszámlával és rendkivül nagy értékü társadalmi munkával 1959. november 8-án felavattuk a viszonylag korszerüen felszerelt 4 tantermes iskolát. A társadalmi munkákban a falu apraja-nagyja résztvett , de itt voltak a kemenessömjéni és tokorcsi szülők is.Az uj iskola egy tulajdonunkban lévő nagyon elhanyagolt kastélyparkban épült fel.Sajnos az alsó tagozat még a régi iskola tantermeiben tanult.

A kemenesmihályfai tantestület nevelői ekkor: Hegyi Dániel, Berki Aladár, Berki Aladárné, Gersey Ottó, Gőcze András, Pataki Márton, Szatlmayer Emilia és Takács Mária.

Iskolánkban a gyakorlati foglalkozás 1961-ben kezdődött meg A gyakorlókert területe 6oo n.öl. A mühelyterem szükséghelyiségben volt. Az iskola tulajdonában lévő kastély kisebb átalakitása után egy felszabadult tanteremben 1961. szeptember 1-én megnyilt a napköziotthonos óvoda, Berecz Lajosné óvónő vezetésével./Ezt megelőzően csak néhány évben müködött két-három hónapos óvoda/. 1961. szeptember 26-án a tanácsülés megszavazta az iskola két tanteremmel történő bővitését. A tanácsülésen rendkivül heves vita alakult ki, mivel néhány községi vezető müvelődési otthont szeretett volna épittetni. Ugyanezen a tanácsülésen Németh László a müvelődésügyi osztály osztályvezetője bejelentette, hogy politechnikai mühely épitéséhez a Járási Tanács VB. 6o.ooo Ft felujitási hitellel hozzájárul.

A műhelyt 1962-ben egy gazdasági épületből felépitette a Celldömölki Épitő KTSz. 11o.ooo Ft-os felujitási összeggel. Az iskolához és a műhelyhez a berendezéseket a Megyei Tanács VB. Tervosztályától kaptuk.
Az iskola bővitése 469.ooo Ft-ba került.
Az 1963/64. tanévet az alsótagozat is az uj iskolában kezdte meg.

1963-ban az iskolában, a műhelyben és 3 szolgálati lakásban müködésbe helyeztük a kiépitett házi vizvezeték rendszert. 1964-ben kerékpár-tárolót épitettünk 5o kerékpár tárolására. Ugyanebben az évben megkezdtük 1oo.ooo Ft-os felujitási hitelből egy épület felujitását. 1965-től ez az épület szolgálati lakásként van használatban.

1967.szeptember 1-től müködik az iskolai napköziotthon,szép eredménnyel. / A napköziotthont a kastélyban helyeztük el. / A nevelő 4o-es létszámu tanulócsoporttal foglalkozik a napköziotthonban 1-8. osztályos összevonásban. Itt étkeznek az iskola nevelői is. A nagyfoku tuljelentkezés és az 1-8. oszt. összevonás miatt még egy csoport inditása időszerü lenne.
Az iskolában 1963-64. tanévtől kezdve 7 tanulócsoport müködik.

Néhány adat a tanulókról:

	1956/57.	1963/64.	1968/69.
Létszám:	172	186	185
Tanulócsoportok száma:	6	7	7
Tanulmányi átlag:	3,17	3,4	3,3
Bukás az év végén:	25	19	12
Bukás %-a:	14,5	1o,-	6,4

Az uttörőcsapat 1948.október 13-án alakult meg és a "Petőfi Sándor Uttörőcsapat" nevet választotta. A csapat neve azóta "Bercsényi Miklós Uttörőcsapat" lett.Az első csapatvezető Horváth Vilmos tanitó volt. A tanulók 74 %-a lett az uttörőcsapat tagja. Csapatlétszám jelenleg: 153 fő.

Csapatvezető: Takács Mária tanitónő.

Csapatvezetők voltak még: Gőcze András, Pataki Márton és dr. Szente Sándorné.

Csapatunk több éven keresztül Balatonrendesen táborozott, 40-50 fővel.

Tanévenként 5-6 szakkör müködött iskolánkban. 1968/69-ben az alábbi szakkörök müködtek: barkácsoló, fotó, méhész, kézilabda, előadói. ifju egészségőr, számtan. A szakkörök munkájából év végén kiállitást tartottunk.

Az évek folyamán megrendezett tanulmányi, kulturális és sportversenyeken az iskola tanulói eredményesen szerepeltek. Több alkalommal eljutottak megyei, illetve országos szintü versenyekre is.

A 8. osztály elvégzése után több tanulónk továbbtanult középiskolákban, ipari és egyéb iskolákban. Iskolánk egykori tanulói közül többen egyetemet és főiskolát végeztek. Nem egy közülük mérnök, orvos, pedagógus, agronómus, technikus, katonatiszt, stb.

Az 1968/69. tanévben a 8. osztályosok létszáma 28. Továbbtanul gimnáziumban 8 fő, technikumban 5, ipari iskolában 9, egyéb iskolában 2, segitő családtagként idehaza dolgozik 4.

1952-69. között az általános iskola 8. osztályát végzett tanulók közül 33 % tanult tovább középiskolában. Ezen kivül esti iskolában többen megszerezték még a középiskolai végzettséget.

Az iskola a szocialista tartalmu ünnepek szinvonalas megünneplését fontos feladatának tekinti. A legjelentősebb iskolai ünnepek egyike a kisdobos- és uttörő avatás.

A hazai táj megismerése és megszerettetése érdekében több napos kirándulásokat szerveztünk. Az alsótagozat tanulói szükebb hazánkat, megyénket és a szomszédos megyék nevezetességeit ismerik meg. A felsőtagozatosok osztálykirándulásaikon fokozatosan bővülő körben ismerkednek meg hazánk müemlékekben, tájszépségekben és ipari centrumokban gazdag városaival és vidékeivel. Eljutottak már többek között: Sopronba, Pécsre, Dunaujvárosba, Duna-kanyarba, a Velencei tóra, Budapestre és Egerbe.

A dolgozók iskolájának egy osztálya már az iskolák államositásának első évében megindult. A létszám 20 volt. Ezek az idősebb tanulni vágyó dolgozók az általános iskola 8. osztályát el is végezték. Többen közülük az egyetemig is eljutottak. A dolgozók iskoláját a 60-as években 58 személy végezte el.

A Szülői Munkaközösség 2o éves munkája alatt rendkivül jelentős szerepet játszott az iskola életében. Különösen az iskola esztétikai rendjének kialakitása terén nyujtottak maximális segitséget. A sikeres rendezvények bevételéből a jobb tárgyi feltételek megteremtését és az iskola otthonossá válását értük el. Rendkivül lelkes és tettrekész választmányi tagjaink és SzM. elnökeink voltak.

Iskolánk sporteredményei kiemelkedőek. Az objektiv feltételek biztositása érdekében egy sporttelep kiépitését is megkezdtük társadalmi munkában. Rendelkezünk egy füves és egy salakos pályával, amelyek az iskola telkén vannak. Sport területén országos hirü sikereket értünk el, sajnos viszont sportszertárral még ma sem rendelkezünk. Két éve megkezdett sportszertár épitkezést még napjainkig sem tudtuk befejezni anyagi nehézségek miatt.

Az iskola ingóleltárának értéke: 1969. január 1-én 313.6oo Ft.

Az Óvoda, mint feljebb irtam, 1961. szeptember 1-én nyitotta meg kapuját 23 férőhellyel. A felvett óvodások létszáma általában 25-től 3o-ig ingadozott évenként.

Óvónők voltak: Berecz Lajosné, Tarján Ildikó,Erdélyi Erzsébet, Szalai Lászlóné. Jelenleg az óvoda Csótár Csabáné vezetésével müködik.

A tanulók és az óvodások tisztán és rendesen járnak iskolába, illetve óvodába. Jellemzőjük még a jóltápláltság.

A n e v e l ő k r ő l :

1948-ban 2 szolgálati lakása volt az iskolának. Még az 5oes években 2 szolgálati lakást kaptunk Minich Oszkártól történt öröklés folytán, aki lakását a Müvelődésügyi Minisztériumnak ajánlotta fel. A szolgálati lakások száma 1965-ben felujitás után 5-re emelkedett.Minden szolgálati lakásban van müködő vizvezeték, 3 lakásban felszerelt fürdőszoba is. Egyik szolgálati lakásunkban nyugdijas özvegye lakik, 3 nevelőnk saját lakásában. Az iskolában a jelenleg tanitó nevelők közül 8 helyben lakik, 4 bejáró. 12 nevelő közül 6 nő, 6 férfi, közülük 6 tanár, 6 tanitó.

A felszabadulástól eltelt közel 25 esztendő iskolánk nagy fejlődését eredményezte. De van még tennivaló. Sok még a meg-

valósitandó feladat. Az eredményes oktatás-nevelés feltételei még hiányosak. Többek között szertár és tornaterem épitése szükséges lenne./Megjegyezni kivánom, hogy a tornaterem épitéséhez szükséges épitőanyag egy részével rendelkezünk. /Remélem ezek a tervek is megvalósulnak még a közeljövőben./

Iskolánkban az előbbre felsorolt nevelőkön kivül tanitottak még: Perger Erzsébet, Vargyas Klára, dr. Végh Béláné,Novák Re-Zsőné.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

s. sz.	A pedagógus neve	Szolgálati éveinek száma	Müködési év ennél az iskolánál kezdődött
1.	Hegyi Dániel igazgató	16	1958-tól
2.	Lampért Dezső ig.h.	26	1964-tól
3.	Árvai Ilona tanár	3	1968-tól
4.	Berényi Istvánné tanár sz. Kovács Judit	11	1967-tól
5.	Berki Aladár tanitó	22	1954-tól
6.	Berki Aladárné tanitó sz.Ferenczy Jolán	19	1954-tól
7.	Gersey Ottó tanár	19	1957-tól
8.	Kuzmiczky Mihály tanár	7	1967-tól
9.	Dr. Szente Sándorné Gamauf Katalin	14	1962-tól
10.	Szép László tanitó	15	1966-tól
11.	Szép Lászlóné tanitó sz. Farkas Erzsébet	14	1966-tól
12.	Takács Mária tanitó	12	1958-tól

Eredményeink, melyeket az iskola létezése óta elértünk, jelentősek. A legtöbbet mégis az utóbbi 25 évben tettük meg a dolgozó nép müveltségi szintjének emelése érdekében.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KEMENESPÁLFA

Összeállitotta: Horváth Miklós
vezető tanitó

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Kemenespálfa községben az iskolai oktatás a XIX. század elején indult el. Pontos adat nincs, mert sajnos a felszabadulás előtt közvetlenül német egység tartózkodott mindkettő iskolában és igy az okmányok, valamint a naplók legnagyobb része a községi "irattárral" együtt megsemmisült. Az öregek elmondása alapján 1810 után létesült iskola községünkben. Ezt az iskolát az evangélikus gyülekezet tartotta fenn egész a felszabadulás utáni államositásokig. A másik iskolát 1875 körül a róm.kat. egyház hivői épittették. A falu szegény jobbágyközség volt. Két részből állt. Pálfából és Martonfa pusztából. Pálfán laktak a telkes jobbágyok, mig Martonfán az uradalmi cselédek.Az iskolákat a cselédek gyermekei népesitették be. A falu tanitóját "mesternek" hivták. A mesterek a tanitáson kivül gazdálkodással is foglalkoztak. Az ev. hitközség földbirtokot /mestertag/ biztositott a mindenkori tanitónak. Mintegy 50 éven keresztül, mig a róm.kat. iskola meg nem épült, egy iskolába jártak a gyerekek evangélikus mester elé. A lakosság felekezeti megoszlás szerint 65 %-ban róm.kat. és 35 %-ban evangélikus hitvallásu volt. Az iskolába járó gyerekek megoszlására is ez a százalékos megosztottság lehetett jellemző. Az iskolaépületek zsupposak voltak. Az ev. iskolát 1908-ban, mig a róm.kat. iskolát 1897-ben épitették át a mai formájára. Az iskolákat a község ura és annak leszármazottai támogatták. Felsőbüky Nagy Sándor /ki a járásunkban is a kórházat alapitotta/ földet adott a tanitónak, valamint biztositotta a téli tüzelőt az iskolában, valamint a tanitó családjának is. A következő mesterek tanitottak felszabadulásunk előtt Kemenespálfán:

Evangélikus:	Róm. katolikus:
1810 után Berta Ferenc	1875 után Kiss Ferenc

193o táján	Nagy Sándor	1887-1914.	Vér Géza
1865 után	Stókay Lajos	1814-1916.	André Mária
19oo-1943.	Tompa Lajos	1916-1955.	Huszár Jenő

A két utolsó "mesterről" még ma is meleg szeretettel beszélnek és nagy-nagy hálával emlékeznek meg községünk lakói.

Létszám alakulása a két iskolában:

	Evangélikus:	Róm. katolikus:
193o/31.:	35 tanuló	69 tanuló
194o/41.:	23 "	89 "
1947/48.:	26 "	51 "

II. Felszabadulástól az államositásig: /1945. IV.-1948. junius/

A két felekezeti iskolában a felszabaduláskor Huszár Jenő róm. kat. tanitó, valamint Horváth László ev. tanitó müködött. Nehezen indult meg az iskolákban a tanitás, mert Kemenespálfán hadifogoly tábort létesitettek az orosz alakulatok. A falu egy részét kilakoltatták és igy az iskolákban több család nyert elszállásolást. Az akkori butorzat eléggé tönkrement. Mint ev. felekezeti tanitó müködött ebben az időben 1946-47. Samu Gyula, 1947-51-ig Berki Aladár.

III. Az államositástól:

A két iskola államositása 1948. junius 17-én történt. Szeptembertől mint egységes állami általános iskola müködött. A volt rk. iskolában kapott elhelyezést az alsótagozat, mig a felsőtagozat a volt. ev. iskolában müködött.

Az állami iskola első igazgatója Huszár Jenő lett./1948. augusztusától 1952 juliusáig/. Nevelők: Berki Aladár 1951-ig. Huszár Sarolta 1948/49., Berki Aladárné 1951/52.

Az államositás után elég szomoru képet mutatott az iskola belső képe. Az akkor frissen alakult Sz.M. vezetői Molnár Istvánné elnök, valamint Huszár Jenő igazgató kéréssel fordult személy szerint Rákosi Mátyáshoz, hogy a megrongálódott iskolapadok helyett juttasson az állam uj padokat. Rákosi elvtárs kérésüket meghallgatva uj padokkal szerelte fel az iskolát.

1952-ben körzetesitették a kemenespálfai iskolát Jánosházá-

hoz. Itt csak az alsótagozat maradt Huszár Jenő igazgató tanitóval. Ekkor az egyik iskola feleslegessé vált szolgálati lakásával együtt. Az akkori járási vezetőség lebontásra itélte az iskolát. Anyagát Dukára akarta szállitani. Községünk vezetői a felettes megyei szervekhez fordulva kérték,hogy az üressé vált iskolát had alakitsák át müvelődési otthonná. Kérésünket meghallgatva, állami segitséggel lett átalakitva müvelődési otthonná.

1955. augusztus elsejével került iskolánkhoz az akkor nyugalomba vonult Huszár Jenő tanitó helyett Patyi György tanitó, ki 1965. augusztus 1-ig, nyugdijazásáig tanitott községünkben. 1956 szeptemberében két tanulócsoportra bontják az eddigi egy csoportot. Horváth László tanitó került iskolánkhoz./1956-1959/ Az egyetlen tanteremben váltakozó tanitás folyik heti váltással. Az összevonás módja: I-III., II-IV. 1959. augusztus elsejével az elhelyezett Horváth László tanitó helyett Horváth Miklós tanitót nevezik ki vezető tanitóvá. 1963-ban dolgozók esti iskolája indult 34 fővel. Itt elvégezték az általános iskola VII. és VIII. osztályát azok az "idős" hallgatók, kik korábban csak hat elemit tudtak elvégezni.

17 fő fejezte be sikeresen az általános iskola VIII. osztályát. Az 1963/64. tanévben Patyi György tanitó betegszabadságon volt. Illés Sándor tanitót helyezték Kemenespálfára 1963. szeptember elsejével, ki az év december 1-éig tanitott nálunk. Őt Kalmár József tanitó váltotta fel az 1966-os tanév végéig. 1965. VIII.1-én Lukinits Andorné került iskolánkhoz. Mivel nevelői lakás szabadult fel, amire igény nem volt, ezért községfejlesztésből a nevelői lakás tanteremmé lett átalakitva. Ekkor megszünt a váltakozó rendszerü tanitás. Mindkettő tanulócsoport reggel megy iskolába. Közben az udvaron lévő gazdasági épületek egy része is lebontásra került, hogy tanulóinknak még tágasabb udvaruk legyen. Tanulóink létszáma azonban csökkenő tendenciát mutat. Mig 1950-ben 71 tanuló, 1960-ban 54 tanuló, 1968-ban 38 tanuló, 1969-ben 37 tanulója van iskolánknak.

Az 1897-ben épült iskola azonban komoly felujitásra szorulna. Padlása roskatag, falai nedvesek, nyilászáró szerkezete elavult. A község saját erőből rendezni képtelen. 1966-ban uj iskolát akart községünk épiteni,sajnos nem rajtuk mulott, hogy nem lett belőle semmi.

1948-ban alakult meg az uttörőcsapat, mely II. Rákóczi Ferenc nevét viselte.Az iskola körzetesitéséig müködött 1952-ig. 1966-ban ujjáalakult és most rendszeresen müködik a körzeti iskola patronálásával. Évenként egy rendezvényt tartanak.

A Szülői Munkaközösség szép multra tekint vissza.Voltak aktiv vezetők, akik odaadó munkával segitették az iskola oktató-nevelő munkáját. A jelenlegi vezetőség is segit a társadalmi munkák szervezésénél, stb. Jelenlegi SzM. elnök Balogh Lászlóné.

Szolgálati lakás községünkben nincs. Pedagógus kölcsönnel épült házat Horváth Miklós vezető tanitó. Lukinits Andorné tanitónő celldömölki lakos, vonattal jár ki tanitani.

Jelenleg az iskolánál két nevelő müködik:

1./ Horváth Miklós ig.ttó szolg. éve: 13, Ennél az isk-nál 10.
2./ Lukinits Andorné ttó szolg. éve: Ennél az isk-nál 4.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KEMENESSÖMJÉN

Összeállitotta: Papp Sándor ny.ig.tanitó
és Dr. Magyari Pálné
vezető tanitó

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

A festőien szép Kemenesalja s Rába-köz között enyhén emelkedő dombvidék déli lejtőjén fekszik Kemenessömjén kisközség.

Lakóinak száma 1969-ben 8o6. Ebből 1oo a gyermekotthon kis lakója.

Nincsenek arra vonatkozóan adatok, hogy település folytán a község mikor keletkezett, de már a népvándorlás idején lakott volt a vidék. Ezt bizonyitja az a körülmény, hogy a község határában avar-kori sirokat találtak. A község fejlődésének története évszázadokra nyulik vissza. Az első település a község mostani helyétől délkeleten volt. Ezt a tatárjárás feldulta és a későbbi település a község mostani területén történt. Idők folyamán kialakult a rendszeres polgári és egyházi társadalmi élet.Mivel helyben iskola nem volt, a kulturális élet csak nehezen indulhatott meg. A tanköteles gyermekek egy része a kemenesmihályfai,a másik része pedig a kemenesszentmártoni iskolába járt át iskoláztatás céljából. A tanulók tanulmányi szinvonala alacsony fokon állt. A gyermekek a tanévnek csak őszi és tavaszi időszakában, de akkor sem jártak rendszeresen iskolába. Télviz idején a járhatatlan utak és a hiányos ruházat miatt lehetetlen volt az átjárás. A tanitás három tantárgyra szoritkozott: az olvasás, irás és számolásra. A mostoha anyagi viszonyok közt élő jobbágyok kénytelenek voltak 1o - 12 éves gyermekeiket az őszi és tavaszi időszakban a nagy és középbirtokosoknál napszámba járatni. A sok-sok iskolai mulasztás miatt nagyfoku volt a lemorzsolódás. Voltak gyermekek, akik egyáltalában nem jártak iskolába. Sok volt az analfabéta. Ezen az abnormális helyzeten a lakosság saját erejéből változtatni nem tudott. Érezték, hogy helyben létesitendő iskolára van szükség Az iskola létesitésének nehéz problémáját az 1842. évben megkezdődött tagositás oldotta meg. Az iskola felállitását az

evangélikus gyülekezet kezdeményezte. Berzsenyi Miklós és Radó Ignác közbenjárására gyülekezet részére tanitói javadalmazás céljára a közvagyonból bizonyos ingatlan méretett ki. Az ingatlant nagy távolsága miatt eladta, a községhez közel fekvő Gömbös tagi dülőben 7ooo n.öl szántót vásárolt. Tanitói lakás és iskola céljára 1852-ben pedig Ajkai Jánosnak egy kétszobás zsuppfedeles jobbágy házát vásárolta meg a gyülekezet saját erejéből. Az egyik szobában folyt a tanitás, a másik szobát pedig tanitójának adta át lakás céljára.

A jól felfogott közös nemes ügy érdekében a gyülekezet hivei nem riadtak vissza az iskola fenntartásával és a tanitó javadalmazásával járó nehéz anyagi terhek hordozásától. Minden áldozatra készek voltak,hogy gyermekeik helyben részesülhessenek oktatásban és nevelésben. Az iskola felekezeti /evangélikus/ jellegü volt.Fenntartója az evangélikus gyülekezet lett. A lakosság zöme, mintegy 75 %-a, köztük a nagybirtokosok is evangélikusok,24 %-a római kat., 1 %-a pedig izraelita vallásu volt. A római katolikusok csekély számuknál és anyagi erőtlenségüknél fogva nem voltak képesek iskolát létesiteni, gyermekeiket továbbra is a kemenesmihályfai iskolába járatták.

A gyülekezet Berzsenyi Miklós és Radó Ignác emlékét - akik a kezdeményező lépést az iskola felállitásával kapcsolatban megtették,- elismerésének, hálájának és köszönetének kifejezése mellett jegyzőkönyvben örökitette meg.Említést érdemel Szabó Györgynek Vas vármegye aranytollu főjegyzőjének neve is,aki a tanügyek mindenkor lelkes hive és támogatója volt.

Az iskolai oktatás és nevelés munkája az 1854-es évben kezdődött. Az iskola első tanitója Balogh Mihály volt, akit a gyülekezet hivei házanként élelmeztek. Az iskolának 1854-től 1857-ig volt tanitója. Gyógyithatatlan betegsége miatt lemondott. Helyébe a gyülekezet Kovács Ferenc kiváló tanitót hivta meg, aki 1857. február 1-én lépett hivatalába. Nejének elhalálozása megtörte munka és életkedvét, hivatásszeretetét. Ehhez járult az egyre sulyosabbá váló szivbaja. Érezvén, hogy tanitói hivatásának megfelelni egyedül nem képes, az 1871/72. tanévre maga mellé vette segitő tanitónak Szabó Antal tanitóképzős növendéket, a következő tanévre Tompos Gábor segédtanitót, később pedig Nagy Lajos tanitóképzőst. Sulyos betegsége miatt

1876. julius 3-án hivataláról lemondott. A gyülekezet 2o évi eredményekben gazdag oktató és nevelői müködésének elismeréséül számára évi loo korona kegydijat szavazott meg. A megüresedett állásra a gyülekezet Szabó Antal tanitót hivta meg, aki 1876. szeptember 12-én kezdte meg müködését és megszakitás nélkül folytatta 1916-ban történt nyugalomba vonulásáig.

Hogy a házankénti étkeztetésen kivül a tanitók mit kaptak tanitói javadalom cimén, arról nincsenek adatok. Okmányul hiványlevél /szerződés/ sem Balogh Mihály, sem Kovács Ferenc részére kiállitva nem volt. Valószinü a gyülekezet kögyülési határozattal biztositott a tanitók számára javadalmat. Hiványlevelet /szerződést/ először Szabó Antal részére állitott ki a gyülekezet 1876-ban. Az a hiványlevél mint hiteles alapokmány foglalta magában a tanitó jogait és kötelességeit. A gyülekezet a következő javadalom kiszolgáltatására kötelezte magát. Adott 1 szobából, kamrából, konyhából álló lakást, istállót, sertésólat, pincét. Naturáliákban 3o pozsonyi mérő, 168o liter vegyes gabonát, /buza, rozs, árpa/,haszonélvezetre 4 magyar hold szántót, melyet a gyülekezet tartozott megmunkálni, bevetni, a termést betakaritani és kicsépelve a tanitónak kiszolgáltatni. Átadta a temető szélein a sarjut, a Pap-rét sarjutermését, mintegy 3oo fej káposzta termelésére alkalmas földet. Kötelezte továbbá magát 5 öl tüzifa kiadására, házhoz szállitására és felaprózására. Készpénzben ad évi 42 Forintot, két malom és két tanitói értekezleti fuvart és a mindennapi és ismétlő iskolai tanuló után tandij cimén fejenként 6o krajcárt, temetési stóla cimén 1 forintot.

A változott viszonyoknak megfelelően a gyülekezet 1893-ban uj hiványlevelet állitott ki, amely a korábbi hiványlevéllel lényegében megegyezett, csupán az egyes tételekben eszközölt módositást. A régi hivány első pontjában foglaltak helyébe az uj iskola és tanitói lakás adatait vette fel. A régi hiványban szereplő négy magyar holdra vonatkozó közmunkát megszüntette és a tanitónak közmunkaváltság cimén évi 5o forintot szavazott meg. A régi hiványban szereplő 5 öl tüzifa helyett az uj hiványba 3 öl tüzifát és 25 q szenet vett fel azzal a kötelezettséggel, hogy a tüzelő anyagból a tanitó tartozik az iskolát füttetni.

A gyülekezet az államtól akkor még fizetés kiegészitő államsegélyt nem kapott.

A tanitó a gyenge javadalmi dotáció és közmunka megszüntetése miatt mostoha anyagi körülmények közé került, a szegényes viszonyok inditották arra, hogy gazdálkodáshoz fogjon, hogy az abból eredő jövedelemmel magát és családját emberségesebb körülmények között tarthassa. A gyülekezet az uj iskolához és tanitói lakáshoz megépittette a gazdálkodáshoz szükséges melléképületeket, egy istállót, egy pajtát és egy sertésólat.

Az 1893-ban kiállitott hiványlevélben feltüntetett javadalmat hatóságilag 1897-ben 252 Forint 6o fillérben értékelték de ezt az összeget egészitette ki az állam a törvényes évi alapfizetés összegére.

Megállapitást nyert, hogy sem a régi Ajkai Jánostól vett ház, sem a helyére épitett iskola és tanitói lakás alacsonysága miatt a kor kivánalmainak nem felel meg, ezért az iskolát és tanitói lakást eladta a gyülekezet 14oo forintért. Ebből az összegből dr. Berzsenyi Jenőtől vett egy kh 156o n.öl telket a rajta lévő házakkal és a hozzájuk tartozó kertaljai földekkel együtt a rendes értékének felén is aluli vételárként 157o Ftért. Az ingatlanból csak akkora területet tartott meg, a - mekkorára a tervbe vett uj iskolát és tanitói lakást felépitette, a többit pedig eladta 163o forintért. 1857-ben Berzse - nyi Miklós buzgó egyháztag kezdeményezésére a gyülekezet közadakozásból pénzalapot létesitett, mely kezdetben kicsi ösz - szeg volt, de 3o év alatt olyan összegre gyarapodott, amelyből és az eladott Ajkai féle ház, valamint Dr. Berzsenyi Jenőtől vett ingatlan egy részének eladási árából megépittette 1888-ra az akkori kor igényeinek és követelményeinek mindenben megfe - lelő iskolát és tanitói lakást. Elismerés és dicséret illeti - Nagy Dénes és Horváth János ügybuzgalmán kivül- a gyülekezet minden egyes tagját, mert akár fogatos, akár gyalogos munkáról volt szó, mindegyik szivesen müködött közre. A gyülekezet elismeréssel és hálával adózott dr. Berzsenyi Jenő és Radó Dénesnek, akik eszközlői voltak az uj, modern iskola és tanitói lakás létrejöttének. A gyülekezet az iskolát és tanitói lakást 1888-ban felavatta és átadta rendeltetésének.

Az 1889. évben a gyülekezet közadakozásból vett egy harmó-

niumot 119 Ft. 81 krajcárért, melynek majdnem a felét 5o Forintot özv. Berzsenyi Miklósné adta. 189o-ben iskolai könyvtár létesült, melynek könyveit a tanulók örömmel olvasták.

19o9-ben Radó Dénes földbirtokos 1o.ooo koronás alapitványt tett, egy a községben felállitandó gyermek menedékhely céljára Az alapitvány összegének kezelésével a gyülekezetet bizta meg. Az alapitvány összege 1922. évig a kamatokkal együtt 17.317 korona 18 fillérre szaporodott fel. Sajnos, a tekintélyes összeg az infláció évében teljesen elértéktelenedett.

Dr.Berzsenyi Jenő temető alapra loo koronát, Nagy Dénes iskolai szerekre 25 koronát adott.

1921-ben megalakult a nőegylet. Céljául egy imaház létesitését tüzte ki. A cél megvalósitása érdekében 4ooo koronával imaház alapot létesitett, amely alap 1923. december 31- ig 17.o94 koronára szaporodott fel. Az évenként általa megrendezett karácsonyfa ünnepély alkalmával a gyermekek részére füzeteket, irószereket, szeretet adományokat ajándékozott. Ezenkivül bevételeiből jótékony célokra is adományozott. Az alapitvány összege az infláció idején értékét veszitette.

Nagy gondot okozott a gyülekezetnek a második sorszámu tanitói állás megszervezése. A magas tanulói létszám miatt a vallás és közoktatási miniszter többször felhivta a gyülekezetet a második tanitói állás megszervezésére és a tanitói lakás megépitésére. A gyülekezet kilátásba helyezett államsegély ellenére is anyagi erőtlenségére való hivatkozással az állás megszervezéséről lemondott. Végre 1932-ben a nehéz probléma megoldódott. A sömjéni gyülekezet a nemesdömölki evangélikus gyülekezetnek volt filiája. Az 1932-ben megválasztott agilis, haladó szellemü és gondolkodásu lelkésze Bácsi Sándor az összgyülekezet gazdasági épületeit lebontatta és anyagából megépittette a kemenessömjéni iskola második tantermét.

Ezzel megoldódott a második sorszámu tanitói állás megszervezésének ügye is. Az iskola 1932-ig egytanerős volt. 1932-től a felszabadulásig kéttanerős lett. 1933-ban a gyülekezet a második tanitói állásra Kiss Magda tanitónőt választotta meg,aki az iskolánál 1932. december 5-től 1936. szeptember 1-ig müködött. Utána Ambrus Gyulát választotta meg második tanitónak, aki 1936. szeptember 2-től 1949-ig müködött az iskolánál. Az

iskola vezetője 1917. január 1-től Papp Sándor volt 1956. augusztus 15-ig történt nyugalomba vonulásáig.

Az iskola tanitója 1939-ben megalakitotta az iskolai takarékpénztárt, melynek első évi forgalma 109 pengő 37 fillér volt. A gyermekek betétjüknek 5 %-át jótékony célra fordiották. Papp Sándort a Dunántuli egyházkerület püspöke 1940-ben igazgatói cimmel ruházta fel.

1941-42-ben megnyilt a 7., 1943-ban pedig a 8. osztály.

Emlitést érdemel, hogy a községben 8 évig lakott 1799-1808-ig Berzsenyi Dániel költő. A sömjéni szőlőhegyen egy cseresznyefa alatt irta ódáit. Itt fedezte fel Kiss János akkori superintendens, Berzsenyi keresztkomája. A költő Sömjénből Niklára költözött. Az iskola tanitójának kezdeményezésére 1939-ben emléktáblát állitott a község a költő emlékének. Az emléktáblát felszabaduláskor vandál kezek lerombolták. Restaurálását 1960-ban a celldömölki gimnázium végezte el.

A község mezőgazdaságilag hasznositott területe 2799 kat.h. Ebből más vallásuak kezén 482 kat. hold,410 n.öl volt, mintegy 17 %. A 2799 kat. holdon három nagy és két középbirtokos gazdálkodott. A lakosság többi része törpebirtokosokból és jobbágyokból állott. A törpebirtokosok saját földjükön gazdálkodáson kivül napszámbérért dolgoztak. A földnélküliek egy része mint zsellér,más része pedig mint cseléd a nagy és középbirtokosoknál kereste meg mindennapi kenyerét. A szegénysorsu gyermekek tandiját dr. Berzsenyi Jenő és Radó Dénes fizették. Dr. Berzsenyi Jenő a gyülekezet részére aranykönyvet vett, melybe a gyülekezettel és az iskolával kapcsolatos eseményeket vették be.

Néhány adat még az iskola államositása előtti időből:

		A tanulók száma			
		rk.	ev.	izr.	össz.
1924-25. tanév	1-6 oszt.	4	52	-	56
1930-31. "	"	-	89	-	89
1940-41. "	"	-	58	-	58
1941-42. "	1-7 oszt.	-	67	-	67
1942-43. "	1-8 oszt.	-	79	-	79
1947-48. "	1-8 oszt.	10	71	-	81

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945 áprilistól 1948 juniusig/

A községben egy felekezeti evangélikus iskola müködött némi megszakitással a háborus események miatt. Az iskola az 1946/47. tanévben önálló körzeti általános iskolai székhely volt. Igazgatója Papp Sándor. Hozzá tartozott a kemenesmihályfai volt evangélikus iskola, ahonnan átjártak a felsőtagozat tanulói. Hogy az iskola zökkenőmentesen müködhessék a kemenesmihályfai iskolától kapott iskolai használatra kölcsön iskolai padokat, táblát és egyéb felszerelési tárgyakat. Az iskola kéttantermes volt A tanitás mindkét tanteremben folyt. Hogy az alsótagozatban a tanitás folytonossága meg ne akadjon, szükségmegoldásként a nevelők a tanitást a Radó-féle kastély szobájában végezték. A felszerelés szegényes és hiányos volt. A fejlődés az iskola államositása után beszerzett szemléltető, kisérleti és egyéb felszerelési tárgyak beszerzésével indult meg.

Vas megye akkori tanfelügyelője az iskolát életképes, nagylétszámu körzeti általános iskolává akarta kifejleszteni a kemenesmihályfai általános iskola hozzácsatolásával. Ehhez ugy a személyi, mint a tárgyi feltételek megvoltak. A helybeli iskola kibővitésére a Radó-féle kastély lett volna iskolai s tanitói lakás céljára kiigényelve. A körzeti általános iskola tanulóotthonnal indult volna, amely célra a Berzsenyi féle kastélynak egy régebben épült része átadását kérte a tanfelügyelő A kérelmet elutasitották és az épületet a földmüvesszövetkezetnek adták át. A kemenessömjéni iskola ennek ellenére is megmaradt egy évig körzeti általános iskolának. Egy évi együttmüködés után azonban a kemenesmihályfai általános iskola kiválásával egy évig önálló általános iskola, majd három tanéven át celldömölki általános iskola fiókiskolája volt. Iskolánknál az 1946-47. tanévben, amikor körzeti általános iskola, 5 tanerő, 1947-48-tól 1951-52-ig három tanerő müködött.

Müködő tanitók voltak a felszabadulástól az államositásig: Papp Sándor ig., Magyar Andrásné, Ambrus Gyula, Bertalan Imre és Gőcze András.

A felszabaduláskor az iskola müködésében nagyobb kiesés nem volt. A községen átvonuló németek és a felszabaditó orosz hadsereg katonái kisebb mérvü anyagi károkon kivül nagyobb rombo-

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945 áprilistól 1948 juniusig/

A községben egy felekezeti evangélikus iskola müködött némi megszakitással a háborus események miatt. Az iskola az 1946/47. tanévben önálló körzeti általános iskolai székhely volt. Igazgatója Papp Sándor. Hozzá tartozott a kemenesmihályfai volt evangélikus iskola, ahonnan átjártak a felsőtagozat tanulói. Hogy az iskola zökkenőmentesen müködhessék a kemenesmihályfai iskolától kapott iskolai használatra kölcsön iskolai padokat, táblát és egyéb felszerelési tárgyakat. Az iskola kéttantermes volt A tanitás mindkét tanteremben folyt. Hogy az alsótagozatban a tanitás folytonossága meg ne akadjon, szükségmegoldásként a nevelők a tanitást a Radó-féle kastély szobájában végezték. A felszerelés szegényes és hiányos volt. A fejlődés az iskola államositása után beszerzett szemléltető, kisérleti és egyéb felszerelési tárgyak beszerzésével indult meg.

Vas megye akkori tanfelügyelője az iskolát életképes, nagylétszámu körzeti általános iskolává akarta kifejleszteni a kemenesmihályfai általános iskola hozzácsatolásával. Ehhez ugy a személyi, mint a tárgyi feltételek megvoltak. A helybeli iskola kibővitésére a Radó-féle kastély lett volna iskolai s tanitói lakás céljára kiigényelve. A körzeti általános iskola tanulóotthonnal indult volna, amely célra a Berzsenyi féle kastélynak egy régebben épült része átadását kérte a tanfelügyelő A kérelmet elutasitották és az épületet a földmüvesszövetkezetnek adták át. A kemenessömjéni iskola ennek ellenére is megmaradt egy évig körzeti általános iskolának. Egy évi együttmüködés után azonban a kemenesmihályfai általános iskola kiválásával egy évig önálló általános iskola, majd három tanéven át celldömölki általános iskola fiókiskolája volt. Iskolánknál az 1946-47. tanévben, amikor körzeti általános iskola, 5 tanerő, 1947-48-tól 1951-52-ig három tanerő müködött.

Müködő tanitók voltak a felszabadulástól az államositásig: Papp Sándor ig., Magyar Andrásné, Ambrus Gyula, Bertalan Imre és Gőcze András.

A felszabaduláskor az iskola müködésében nagyobb kiesés nem volt. A községen átvonuló németek és a felszabaditó orosz hadsereg katonái kisebb mérvü anyagi károkon kivül nagyobb rombo-

ló tevékenységet nem fejtettek ki. Az iskolát és tanitói lakást épségben meghagyták. Ha voltak is itt - ott a lakosságot nyugtalanitó kilengések, a katonák tisztjei mint a rendfenntartás őrei,ha kellett megtorlással is igyekeztek a község lakosságának nyugalmát megvédeni és biztositani. Nem egy esetbe adták, ha nyiltan nem is,de burkoltan emberi humanitásuknak, a szép iránti szomjuhozásuknak jelét. Ezt a következő epizód is bizonyitja. Egy alkalommal az egyik magasabb rangu szovjet tisztnek névnapját a tanitó lakásában ünnepelték meg. Mivel az iskola épületén torony is van,azt hitték, hogy az iskola templom. Arra kérték a tanitót, menjenek be a templomba és orgonáljon, énekeljen nekik.A tanitó szivesen tett eleget a kérésnek. Néhány énekkel kisért koráll eljátszását gyönyörködve hallgatták végig, utána meghatottan szoritottak kezet és mondtak köszönetet.

Hogy az iskola oktató és nevelő munkájában hosszabb ideig tartó megszakitás ne legyen, megbizottjuk utján kérték a tanitót, hogy kezdje meg a tanitást. A tanitás megkezdése előtt az érdekelt szülők közremüködésével az iskola fenntartó gyüle - kezetet kérték a tantermek kitisztitására.

III. Az iskola története az államositástól:

Az iskola államositása az 1948. évben történt meg. Az iskola az 1951-52-es tanévben körzeti általános iskolává kijelölt kemenesmihályfai iskolának lett tagiskolája. Azóta ebbe az iskolába járnak át Kemenessömjénből a felsőtagozat tanulói. Iskolánk egy tanulócsoportos kislétszámu iskolává lett. Ennek az államositott iskolának Papp Sándor volt a vezetője 1948-49-től nyugalomba vonulásáig 1956-ig.

A Szülői Munkaközösség 1949-ben alakult meg.Az iskola oktató és nevelő munkájának mindenkor hathatós támogatója volt. A tanév megnyitása előtt a nagytakaritás minden munkáját a szülői munkaközösség végezte el társadalmi munkában.Bevételi forrása az általa rendezett teaestek,fagylaltdélutánok tiszta jövedelme volt. Minden évben megrendezte a karácsonyfa ünnepélyt mely alkalommal a tanulóknak füzeteket, iróeszközöket, szeretetcsomagot adott. Az 1949. évi munkaversenyben elért kiváló eredményért a vallás és közoktatási minisztertől dicsérő okle-

velet kapott.

Az iskola 1953-ban a tankönyvbegyüjtés során elért jó eredmény jutalmául egy iskolarádiót kapott 12oo Ft értékben.

1951-ben 12 gyermek kapott cipőutalványt.

Az iskola 1946-47-ben 5 tanerős, 1947-48-ban 3, 1949 - ben 2, 195o-51-ben 1 tanerős volt. 1951-től 1956-57-ig 1 tanerős. 1957-58-tól 2 tanerős.

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968/69.
A tanulók létszáma:	1o5 /1-8 oszt./	55 /1-4 oszt./	43 /1-4 oszt./
Tanulócsoportok száma:	2	2	2
Évvégi mulasztási átlag:	17 óra	23 óra	15 óra
Évvégi bukás:	3,1 %	2,4 %	-
Tanulmányi átlag:	3,66	3,75	3,7
Magatartás:	4,4	4,98	3,8

Uttörő és kisdobos mozgalom:

Az iskola tanulói az első időben a kemenesmihályfai Bercsényi Miklós uttörőcsapat kisdobosai keretében müködtek. Első vezetőjük Magyar Andrásné volt. 1963-ban a Magyar Uttörők Szövetsége engedélyezte az önálló kisdobos csapat megalakitását. A 4822-es számu kisdoboscsapat névadójának Kilián György nevét választotta, a munkásmozgalom nagy hőséét, aki életét adta a magyar nép szabadságáért, a szebb, emberibb jövőért. Iskolánk csapata 2 rajra és osztályok szerint a pajtások létszámától függően több, kevesebb őrsre tagozódik. A csapatvezető dr. Magyari Pálné, egyben a 2.-4. osztály rajvezetője is, az 1.-3. osztály kisdobosait Vida Lajosné vezeti. A pajtások lelkesen vesznek részt a mozgalomban, teljesitik a próbák követelményeit. Szülői munkaközösségünk gyönyörü csapatzászlóval és 7 őrsi zászlóval ajándékozta meg a csapatot.

A Szülői Munkaközösség a kialakult hagyományoknak megfelelően a lehető legszorosabb kapcsolatot tartja az iskolával. Nincs olyan kérésünk, melyet az iskola és a gyermekek érdekében készséggel ne teljesitenének. A gyermekek mozgásának csi-

szolására, a bátor fellépés és szinjátszó készség fejlesztése érdekében minden farsangkor nagyszabásu müsoros estet rendez az iskola a szülői munkaközösség segitségével. Mig müvelődési otthonunk és szinpadunk nem volt, addig minden rendezvényre az iskolában került sor. Most a megfelelő szinpad és tágas nagyterem lehetőséget teremt, hogy nagyobb szabásu müsoros esteket rendezzünk. Ezen az estén minden gyermek szinpadra kerül. Mesejátékokat, vagy a kisdobos életből vett gyermekjeleneteket mutatunk be. A megfelelő kiállitás érdekében látványos szinpadképet alakitunk ki. A jelmezeket Budapestről hozatjuk, mely pazar kiállitásánál fogva már fél siker. Bizony kemény két hónapi munka után kerül sor a bemutatóra, zsufolásig megtelt nézőtér előtt. De minden fáradtságot elfeledtet velünk a szülők s gyermekek boldogsága, a siker ami eddig még soha el nem maradt Az előadásokról készitett felvételeket albumba gyüjtjük, a lapozgatás közben szivesen elevenitjük fel az emlékeket. A müsoros estek, az előbbi egyéb rendezvények eredményeként a szülői munkaközösség tekintélyes takarékbetéttel rendelkezik. Ez tette lehetővé, hogy a müvelődési otthon épitése idején 10 ezer Forint készpénzzel járuljon a munkák elvégzéséhez.

A müsoros esteken kivül télapó és karácsonyfaünnepélyt rendez a gyerekeknek s a megváltozott viszonyoknak megfelelően ma már nem füzetet és ceruzát, hanem tekintélyes cukroscsomagot ajándékoz.

A hazai táj és a környék megismerése érdekében iskolánk minden év májusában egynapos tanulmányi kirándulást tesz. Voltunk már Győrben, Veszprémben, a Balaton mellett, Keszthely-Hévizen, Tapolcán, megnéztük a sümegi várat, Szombathely, Sárvár nevezetességeit, a Sághegyet, a Kemenesaljai Napok rendezvényei keretében, Sopronban, Kőszegen. Ezeken a kirándulásokon mindig van velünk néhány szülői munkaközösségi tag. Ilyenkor a gyermekek komplett ebédet kapnak, amelyet valamelyik vendéglőben kulturált körülmények között fogyasztunk el. A kirándulás alkalmával ha arra lehetőség van, üzemlátogatást is végzünk, igy ismertetve meg a gyermekeket a korszerü termelőmunkával a valóságban is. Plasztikus egészitője ez az iskolában tanultaknak

A Szülői Munkaközösség az osztálytermek szebbétételére népi szőtteseket, a gyermekek számára pedig játékokat, a gyakorlati

foglalkozás eredményes tanitásához fémépitő és faépitő dobozokat vásárolt.

A dolgozók iskolája:

Azok számára, akik csak 6 osztályt jártak ki, vagy osztályismétlés miatt nem végezték el a 7. és 8. osztályt, és munkahelyükön erre szükség volt, a hiányzó éveket a kemenesmihályfai körzeti iskola keretében inditott esti iskolában pótolhatták. Pár évben a mihályfai tanárok jártak át Sömjénbe, hogy a lakosságnak ne kelljen fáradnia.

A szolgálati lakások száma 1948-ban 1 volt, amelyben az iskola vezetője Papp Sándor lakott.Magyar Andrásné a szülői házban,Ambrus Gyula pedig bérelt házban lakott. Papp Sándor 1956-ban történt nyugalomba vonulása után az iskola vezetője Péntek László lett. Őmellé nyert beosztást Lampért Dezső. A szolgálati lakás egyik szobájában Péntek László lakott, a lakás többi lakrészében továbbra is megmaradt Papp Sándor nyugalm. tanitó Lampért Dezső helyben levő házában lakott.

Péntek Lászlónak 1957. április 1-évl történt áthelyezése után az iskola vezető tanitója Lampért Dezső lett, aki mellé dr. Magyari Pálné nyert beosztást 1958.szeptember 1-évl. Lampért Dezsőnek a helyi gyermekotthonhoz történt kinevezése után az iskola vezetője dr. Magyari Pálné lett, aki mellé 1962. szeptember 1-től Vida Lajosné, Németh Gizella nyert beosztást. Dr. Magyari Pálné helyben saját házában lakik, Vida Lajosné pedig Celldömölkről jár ki tanitani. Mivel mindegyik nevelőnek van lakása, Papp Sándor továbbra is megmaradt a szolgálati lakásban.

Az iskolánk jól felszerelt. Modern padok, sok központi és magunk által készitett szemléltető eszköz, TV teszi könnyebbé érdekesebbé a tanulást.
Az állóeszköz záróértéke 33.716 Ft. A leltári érték 2o.631 Ft.

Munkánkat igyekezünk lelkiismeretesen elvégezni. Hisz tudjuk mindenki legnagyobb kincsét, a gyermekét bizta ránk. A nevelés a legnagyobb müvészet, mert a nevelő nem festékkel , nem ecsettel dolgozik, hanem a legtöbbel: a gyermeklélekkel. Munkánkat kiséri siker és kudarc. De a nehézségen, a fáradságon is átsegit a hivatás és gyermekszeretet.

Hisz: "A szeretet csodákat müvel!
Hála-mosollyal és derüvel
Árasztja el a lelkeket.
És te is gazdag leszel tőle,
Mert minél többet adsz belőle,
Tenéked annál több marad! "

Az iskolánál müködött és jelenleg dolgozó nevelők névsora:

sor-szám	N é v	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolánál?	Hova került?
1.	Balogh Mihály	tanitó	1854-1857.	betegsége miatt lemondott
2.	Kovács Ferenc	tanitó	1857-1876.	-"-
3.	Szabó Antal	tan.növ.	1871-1872.	tanulmányait folytatta
4.	Tompos Gábor	segédtan.	1872-1873.	-
5.	Nagy Lajos	tan.növ.	1874-1876.	
6.	Szabó Antal	tanitó	1876-1916.	nyugdij
7.	Kiss Magda	tanitó	1932-1936.	Sopron
8.	Papp Sándor	tanitó	1917-1956.	nyugdij
9.	Ambrus Gyula	tanitó	1936-1949.	Őriszentpéter
1o.	Magyar Andrásné Tóth Etelka	tanár	1946-1952.	Kemenesmihályfa
11.	Bertalan Imre	tanitó	1946-1947.	Kemenesmihályfa
12.	Gőcze András	tanitó	1946-1947.	Kemenesmihályfa
13.	Péntek László	tanitó	1956-1957.	
14.	Lampért Dezső	tanitó	1957-1962,	Gyermekotthon
15.	dr.Magyari Pálné Szentannai Gizella	tanitó	1958.IX.1-	
16.	Vida Lajosné Németh Gizella	tanitó	1962.IX. 1-	

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KEMENESSZENTMÁRTON

Összeállitotta: Baán József
iskolavezető

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Kemenesszentmártonban több mint 3oo éven át az evangélikus egyház, illetve gyülekezet tartott fenn iskolát. Az első iskola Csete Lajos Tanárokban lévő háza helyén volt, amely vályogból épült és szalmatetős volt.

A község vegyes vallásu, de megértésben éltek egymással,igy a katholikus gyermekek is ebbe az iskolába jártak. A viskószerü iskolában 5o-6o gyermek tanult. Könyve mindenkinek volt,mivel a községben nincstelen szegények nem voltak. A kis falut állandóan a jómódu községek közé sorolták. A tanitó gazdálkodott, ezért az iskolaudvarhoz hozzátartozott a gazdasági épület, istálló, pajta, ólak, szalmakazal, trágyatelep.

A tanitó fizetéséről az evangélikus egyház gondoskodott,melyet a falu lakossága adott össze. Megvolt a pénzbeli és természetbeni járandóságról a szerződés. Többek közt fa, gabona, tej, valamint a földhasználati jog.Ha valaki a tanitó urat gorombasággal illette, vagy mocskolta, azt a gyülekezet jelenlétében megbirságolták, vagy megfenyitették.

Az első tanitó, akit irásos dokumentum bizonyit, 1695- ben Szakonyi István volt, majd 17o6-ban Bokányi Józsiás. 171o-ben Hörcsöki Miklós, 1711-ben Horváth Mihály.

Az iskola, amely a Tanárokban volt, / Tanárok avar eredetü szó: egyenlő táborhely/ csak a falu nevezte és még ma is nevezi Tanároknak. Innen 1864-ben került a mostani helyére, amely szintén vályogból épült, továbbá eredetiben zsuppos volt, majd 1894-ben a község teljesen leégett, persze az iskola is, s ugy épitették át cserepesre. Azt az iskolát 19o4-ben tatarozták,de a vályogfalu iskola, emyl nedves, penészes volt, fokozatosan elveszitette iskola jellegét.Patyi László jelenleg nyugalmazott vezető tanitó,aki Szombathelyen él, elmondotta, hogy az iskola fenntartókat állandóan kérte egy korszerü iskola és tanitólakás épitésére. Végre 1929-ben 16 ezer pengő államsegély-

lyel, valamint 4 ezer pengő államkölcsönnel, továbbá 2 ezer pengő helyi hozzájárulással egy szép iskolát és tanitólakást épitett a fenntartó evangélikus gyülekezet egy tető alatt.

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945 április - 1948 junius/

Tehát mint evangélikus felekezeti iskola müködött állami támogatással. Müködő tanitók: Gaálné: szül. Baranyai Erzsébet, 1945. május 7-től junius 13-ig. Ő ugyanis Erdélyből menekült, s ezen időszakban a Tőke féle magánházban tanitotta a gyermekeket az I. osztálytól a VIII. osztályig /5o-6o tanuló/, mivel az iskola épületében a szovjet katonai parancsnokság székelt.

1945. junius 13-tól Patyi László vezető tanitó veszi át az iskola irányitását. A fejlődés az államositás után indult csak meg.

III. Az államositástól:

Az iskola államositása 1948. junius 14-én történt, az államilag támogatott ág. h.ev. elemi népiskola épületében, melyen jelen vannak: Németh Lajos községbiró, Patyi László vezető tanitó, Pesovszky Rudolf jegyző és Maráczi Sándor helyettes biró Mindez történt Vasvármegye Alispánjának 3/eln-1948. sz. rendeletére.
A véghatározat 1215-574 K-1 szám/195o. eln. 3. értelmében, az iskola ingóságai között szereplő harmóniumot az állam s az ev. egyház között létrejött egyezmény 9/ pontja szerint müködő vegyesbizottság javaslata alapján az egyház tulajdonában visszahagyom. Megegyezés jött még létre a tanterem használatáról is, mely szerint az ev.gyülekezet által rendezett istentiszteletet megtarthatja, továbbá az iskolához épitett torony tatarozása továbbra is az ev. egyház kötelékébe tartozik.

Az uj állami iskola vezetője továbbra is Patyi László lett /1948. junius 14-től 1961. augusztus 1-ig/. Az ujonnan szervezett általános iskola nehézségei csupán a szemléltető eszközök hiányában jelentettek gondot, ugyanis ezek, továbbá az iskola összes dokumentumai a német visszavonulás martalékává lettek.

Az iskola épületén a kisebb sérüléseket a község tömegszer-

vezetői saját erőfeszitésükkel igyekeztek kijavitani, hogy a tanitás tanévkezdéskor akadály nélkül beindulhasson. 1950-től 1953-ig két tanulócsoport volt, mely délelőtt-délután járt felváltva iskolába az egy tanterem végett.

1953-ban megtörtént a körzetesités, s igy a felsőtagozat az anyaiskolához járt, illetve jár Vönöckre, amely 2 km-re esik falunktól. Az iskolábajárás megkönnyitésére autóbusz viszi a tanulókat Vönöckre és szállitja haza.

A n e v e l ő k r ő l :

1948-ban a szolgálati lakások száma 1 volt. Ez meg is felelt a követelménynek, hisz a körzetesités miatt 1 pedagógus ellátja a munkát. A szolgálati lakás áll: 1 előszoba, 1 konyha, 3 szoba és 1 kamrából. Mellette még biztositva vannak a külső mellékhelyiségek. /faház, istálló, tyukól, WC./

Pedagógus kölcsönnel egy lakás épült 1968ában / Baán József vezető tanitó részére/. Mivel a szolgálati lakás ezek után felszabadul, ugy ezt az anyaiskola egy pedagógusa foglalja el, s ő kiséri reggel és délután a buszon utazó felsőtagozatos tanulókat Vönöckre, majd vissza.

Az iskolánál müködött nevelők /1948-1969/, az aláhuzott jelenleg is itt van/

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mitől meddig dolgozott az iskolában?
1.	Patyi László	tanitó	1948-1961.
2.	Zsolt Judit	gyak. éves	1950-1951.
3.	Pintér Stefánia	tanitó	1951-1952.
4.	Peszt Erzsébet	tanitó	1952-1953.
5.	Baán József	tanitó	1961. jul.1-től

A körzeti iskola igazgatója Bognár Sándor 1948-tól.

Néhány adat a tanulókról:

	1950.	1960.	1968.
A tanulók létszáma:	40	33	17
Tanulócsoportok száma:	2	1	1
Évvégi mulasztási átlag: /nap/	10	8,8	5,5
Évvégi bukás:	-	1	1

1948 őszén alakult meg az iskolában a Petőfi Sándor uttörőcsapat Patyi László irányitásával. 1953 őszétől 1968 szeptemberéig a vönöcki uttörőcsapat mellett müködött mint kisdobos raj, majd 1968 szept.-től ujra önálló kisdobos csapata lett az iskolának, amely Ságvári Endre nevét vette fel. Irányitója Baán József vezető tanitó. 1969. május 25-én a kisdobos és uttörőavatáskor a község KISZ szervezetétől csapatzászlót kapott melyet ifju Patyi László KISZ titkár adott át.

A 8. osztály elvégzése után a tanulók jórésze továbbképezi magát, vagy gimnáziumba, vagy ipari, ill. mezőgazdasági tanulónak megy. Az iskola tanulói közül többen kerültek egyetemre, főiskolára és most mint mérnök, orvos, pedagógus, technikus , dolgozik.

1948-1968 között az általános iskola 8. osztályát végzett tanulók közül 29 % tanult tovább középiskolában. Ezen kivül esti iskolában többen megszerezték a középiskolai végzettséget

Az iskola uj szocialista tartalmu ünnepei közül a legjelentősebbek a csapatzászló ünnepe, továbbá az uttörő és kisdobos avatás.

A szülőföld megszerettetése,megismerése érdekében az iskola kirándulásokat szervezett Celldömölkre, a Sághegyre, Szombathelyre, továbbá a Balatonra.

1963. novemberében megindult a dolgozók esti iskolája 17 tanulóval, akik 6 elemit végeztek és 1964-ben sikerrel fejezték be a 8. általánost. Ezek közül már többen rendelkeznek technikumi végzettséggel is.

A Szülői Munkaközösség 2o éves multra tekint vissza, s munkájuk elősegitette az iskola oktató-nevelő munkáját. Társadalmi munka szervezésével, teaestek rendezésével és anyagiakkal támogatta az iskolát. Jelenlegi SzM elnök Somogyi Béláné, helyettese Páli Lajosné.

Az Óvodáról is illik pár szót szólni: A felszabadulás előtt egyáltalán nem müködött semmilyen formában. A felszabadulás után 1968-ig nyaranta ideiglenesen néhány év kimaradásával müködött, melyet az Uttörő termelőszövetkezet finanszirozott, a ez köszönhető Tőke János tsz elnöknek,továbbá a község vezetőinek.

1969-ben a tanács és a tsz. hozzájárulásával a Hősök Házát 7o ezer forintos beruházással átalakitották óvodának, s junius elsejével beindult az állami óvoda. Az óvoda vezetője: Szalóky Katalin.

A mai falu teljesen megváltozott. A villany, rádió, televizió, mozi, a könyvek, a gépek, valamint a termelőszövetkezet arra ösztönöz,hogy a gyermek tanuljon.Ezzel az iskolának is nagyobb a feladata. A szülők a gyermekeknek mindent biztositanak. Rendesen, tisztán járnak az iskolába, s minden időt biztositanak arra, hogy gyermekeik rendszeresen tanuljanak, hogy szorgos, becsületes épitői lehessenek szocializmust épitő hazánknak.

Az iskola falán tul is sok munka vár a nevelőre, főleg aki egyedül végzi feladatát egy kis községben. / KISZ, Könyvtár , klub, népmüvelés, politikai iskola, ifjuság és gyermekvédelem községszépités, sport, Hazafias Népfront munka,honismeret,stb/

Az elmult 2o esztendő nagy fejlődést eredményezett, de továbbra is sok még a tennivaló.Fokozatosan ezekre is sor kerül.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelő: Baán József vezető tanitó Szolgálati éveinek száma: 17 év. Müködési éve ennél az iskolánál 1961-től.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KENYERI

Összeállitotta: Fülöp József
ig.helyettes

I.

Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre

1./ Az oktatás kezdetéről: /1548-1869. április 22-ig/

Az oktatás kezdetben Kenyeriben is egyházi jellegü volt, mint az ország más községeiben. S története éppen ezért szorosan összefügg az egyház történetével. Kutatásunkhoz nagy segitséget adnak az egyházközségi tanács jegyzőkönyvei és a plébánosok naplószerüen vezetett feljegyzései, amelyekben utalásokat találhatunk az iskolai élettel összefüggésben is. Nehezíti a kutatást az a tény, hogy a mai Kenyeri korábban két faluból állt: Kenyeri és Rábakecskéd. A köztük lévő távolság nagyon kevés volt, ma már pedig teljesen egybeépültek. Igy azután az eleinte egységes iskola szétvált, majd ismét egyesült.

1548-ban alakult meg a katolikus plébánia, s ezzel egyidőben szervezték meg az iskolát is. Külön iskolahelyiség nem volt, hanem a plébánia egy szobájában tanultak a gyermekek. Ebben az időben csak a fiuk jártak iskolába. Eleinte a plébános, majd a kántor tanitotta őket. Az oktatás rendszertelen volt. Gerincét a hittan alkotta, amit irás, olvasás, számtan és ének egészitett ki.

Az 15oo-as években a két község háromszor cserélt gazdát, s a "cuicus regio, eius religio" elve alapján a község lakói előbb evangélikusok /Ostffyak birtokában/,majd reformátusok /Enyingi Török Bálint birtokán/, s 16o2-ben a Cziráky földesurral ismét katolikusok lettek. / A két község ettől kezdve egészen a felszabadulásig birtokukban maradt./ Ezen idő alatt sem az oktatás formája, sem pedig tartalma lényegesen nem változott, hanem csupán az egyházi, felekezeti személyek cserélődtek.

Az oktatás tartalmában továbbra is a legelemibb tudást adta

s emellett erősen vallásos jellegü maradt. Az iskolábajárás egy kicsivel rendszeresebbé vált.

Lényeges változás csak az 1858-as esztendővel következett be a falu oktatásának történetében, amikor is Szatlmayer Jánost hivták meg kántortanitónak. Ezután az "öreg mester" fél évszázadon keresztül oktatta a falu gyermekeit. A tárgyi feltételek is javultak, mert a gróf Cziráky család átadta oktatás és mesterlakás céljára az erdészlakást.

2./ Az 1868. évi népoktatási törvény végrehajtásától:
/1869. áprilistól 19o8. október 15-ig/

A kötelező népoktatás Eötvös József miniszter kezdeményezése nyomán az 1868. évi XXXVIII. törvénycikkel törvénnyé vált, s december 7-én jelent meg az Országos Törvénytárban.

A törvény hatására 1869. április 22-én a kenyeri és rábakecskédi egyházközségi tanács gyülésre jött össze. A plébános ismertette az uj népoktatási törvényt. A gyülés jegyzőkönyve a következő fontos határozatokat tartalmazza: Elhatározták az állandó és kötelező iskola felállitását katolikus felekezeti jelleggel. A kecskédiek saját, elkülönitett iskolát akartak. Mégis hosszu vita után Kenyeri és Rábakecskéd közös iskolát hozott létre. Megválasztották főtanitónak a már helyben lévő és tanitói képesitéssel rendelkező Szatlmayer Jánost, segédtanitónak pedig Supits Mártont. Megállapitották a tanitók fizetését. A főtanitónak évenként 33o forint 3o krajcárt, a segédtanitónak pedig 2oo forintot, melyet részben pénzben, részben terményben kaptak azután meg. Mindkét tanitónak lakást biztositottak.Megállapitották továbbá, hogy minden tanköteles gyermek 4o krajcárt fizet tandijként. Az iskola céljára, a törvényes rendelet utasitására, a két iskolatermet rendbetetetik: "...az iskolaterem kimeszelése és megromlott padozatának kijavitása még e héten eszközölendőnek kimondatott." Két tanulócsoportot szerveztek: 1-3. és 4-6. osztályokból.

A későbbiek során ennek szellemében igyekeztek végrehajtani a népoktatási törvényt Kenyeriben. Az iskolábajárás közelezővé vált,de ennek ellenére a gyermekek nem jártak rendszeresen iskolába. Sokan nem jutottak el a 6. osztályig.

A tanitás mellett az öreg mester gazdálkodott is, amelyben

a gyerekek segitettek neki. Tehenek, lovak álltak az udvaron lévő istállóban. Szatlmayer János 19o4-ig tanitott, mint főtanitó. Mellette segédtanitóként dolgoztak: Szupits Márton, Fazekas Vendel, Ghillák Dezső, Pálfi József, Szatlmayer Béla és Horváth József. Az öreg mester halála után, 19o4-ben választották meg Simon Bélát főtanitónak és Nádhera Saroltát tanitónak.

3./ Az iskola szétválásától: /19o8. október 15-től 192o-ig/

A rábakecskédiek 19o8-ban ujra felvetik az iskola különválásának gondolatát. Hosszu viták után végül is Rábakecskéden hagyatékból megépitették a 2 tantermes iskolát, amely 19o8. október 15-én nyilt meg. Ettől kezdve a két községben külön-külön folyt az oktatás.

Rábakecskéden 2 tanteremben két csoportban tanultak a tanulók. Két tanitót választottak: Berki Jánost főtanitónak és Könczöl Margitot tanitónak. Utánuk 192o-ig a következők tanitottak: Székely Norbert, Kabina Atala, Csányi Róza és Kisorosz Lajosné.

Kenyeriben szintén két tanteremben és két csoportban tanultak a gyermekek. Simon Béla az I. világháboru alatt katona volt s helyette Nádhera Sarolta egyedül tanitotta az 1-6. osztályt két csoportban, délelőtti és délutáni megosztásban. Simon Béla hazatérése után a Tanácsköztársaság idején résztvett a községi direktórium munkájában. Tevékenységéért üldöztetés lett osztályrésze, s ezért 1923-ban nyugdijaztatását kérte. A Tanácsköztársaság iskoláztatási intézkedése az idő rövidsége miatt községünkbe eljutni nem tudott.

4./ A két világháboru közti időszak és a második világháboru ideje:

Kenyeri: Tárgyi feltételeket illetően nevezetes dátum a falu oktatástörténetében 1929. szeptember 8. napja, ugyanis ezen a napon avatták fel az államsegéllyel épitett uj iskolaépületet és uj tanitói lakást. Az uj iskolában két nagy tanterem és egy irodahelyiség lett kialakitva. 1935. október 27. ujabb nevezetes dátum, mert ezen a napon adták át Nemes Lászlóné szül. Pákai Ágnes hagyatékából épitett létesitményt. Ez az esemény az oktatás bővitését jelenti. Az épület emeletére premontrei apácák költöztek, a földszinten pedig óvoda lett. Majd az 194o-

1941. tanévben megszervezték a népiskola 7., illetve az 1941-1942. tanévtől pedig a 8. osztályt is. Igy ismét igénybe kellett venni a régi iskola épületét.

Személyi feltételek: Simon Béla nyugdijba menetele után, 1923-ban Polyanetz Ferencet választották meg kántortanitónak. Hannig János plébános rokonát,Harsányi László rábakecskédi tanitót kivánta megválasztatni.De az egyházközségi tanács tagjai ellenálltak. Hannig János ezt soha megbocsátani nem tudta, s később a tanulócsoportok kialakitása, majd a tanitólakás épitése miatt tovább éleződött az ellentét.A plébános jegyzőkönyvileg emelt szót a tanitói lakásban kialakitott harmadik kisebb szoba miatt. Az ellentét végül is az 1941. évi felmondáshoz vezetett.

194o. november 1-én Pörneczi Istvánt hivták meg a megbetegedett Nádhera Sarolta tanitónő helyettesitésére, majd a fegyelmivel elbocsátott Polyanetz Ferenc helyébe megválasztották kántortanitónak. Nádhera Sarolta tanitónő pedig nyugdijba vonult, majd a 8 osztályos népiskola bevezetésével osztálybontásokra volt szükség, s négy tanulócsoportot alakitottak ki. Az üres három pedagógus helyet premontrei képesitésü apácákkal töltötték be.Ők azután egészen az államositásig tanitottak Kenyeriben: Pethő Julianna, Pethő Rozália és Ambrus Immaculata nővérek. Az óvodában szintén premontrei képesitésü óvónők dolgoztak.

A tanulók létszámának alakulása 1921 és 1941 között:

	Kenyeri		Rábakecskéd	
192o-1921.	164	1-6.o.	78	1-6. o.
194o-1941.	99	1-7.o.	1o2	1-7. o.

Korszakunk kezdetén a tanulók mulasztása rendkivül magas volt. Az 192o-1921. tanévtől származó "Látogatási napló"- ban például Hannig János plébános kénytelen megállapitani a szomoru tényt: "Sajnos a nagyobbak csak október elején jöttek össze nagyobb számban." /Egyébként a tanév szeptember 6-án kezdődött meg./ Ugyanezen tanév végén Simon Béla tanitó a "Haladási napló"-ban májusban kénytelen bejegyezni:"Tanulók hiánya miatt az előadásokat be kellett szüntetni." Ime a mulasztások száma és mértéke: Osztálylétszám: 79 tanuló a 3-6. osztályokban

2oo napon felül mulasztott: 3 tanuló
1oo napon felül mulasztott: 12 "
5o napon felül mulasztott: 2o "
Összesen: 35 tanuló

Tehát a tanulók több mint 44 %-a. Igy azután érthető Simon Béla tanitó megjegyzése néhány tanulónál: " Iskolába nem jár, nem osztályozható."

Az oktatómunka tartalmában nem sokat változott. Volt azonban minőségi változás, amit Polyanetz Ferenc személye jelentett. Szigoru, de tanitványait szerető, lelkiismeretesen tanitó pedagógus volt. Szivesen emlékeznek rá. Megszilárdult müködése alatt az iskolafegyelem, az iskolábajárás. 193o-tól kezdve az 1-2. és 3-6. osztályokból alakitott tanulócsoportok helyett kialakitják az 1-3. és 4-6. osztályokat. Igy azután eredményesebb lesz az oktatás.

Ebben az időszakban az iskola elsőfoku felügyelője a plébános volt, aki elég gyakran látogatta az iskolát és ellenőrizte a tanitók munkáját. Igy például az 192o-1921. tanévben Hannig János 24 alkalommal látogatta a 3-6. osztályokból kialakitott tanulócsoportot. Ezek közül jónéhány egész napon látogatás volt

Rábakecskéd: A fenti időszakban az iskola tárgyi feltételei változatlanok maradtak. A következő tanitók müködtek itt: Kovács József, Németh Béla, Böcskei Ferenc, Horváth Sándor és Szele Mária. A II. világháboru idején katonai frontszolgálatra bevonult Horváth Sándor 1943. év telén a Szovjetunióban Korocsánál elesett.

II.

Az iskola fejlődése a felszabadulástól / 1945 márciustól 197o-ig/

1./ Felszabadulástól az államositásig:

Községünk 1945. március 27-én szabadult fel. A világháboru alatt és a felszabadulás után folyt az oktatás, de sulyos körülmények között. Az iskolaépületet ideiglenesen előbb kórháznak, majd katonai parancsnoki székhelynek használták. A tanitás községi magánházaknál és kocsmahelyiségben indult meg.

Az 1945-ös kormányrendelet hatására már 1945-1946. tanévre

megszervezik az általános iskola 5. osztályát. Lehetőséget adnak arra, hogy magasabb osztályokból visszairatkozzanak. A lehetőséggel több tanuló él. Az osztály létszáma 59 volt. Legnagyobb gondot az elhelyezés okozta. Majd a képviselőtestület kérésére a gróftól megkapták az intézőlakást. Ekkor kezdődik meg és 1952-re ismét egybeolvad a két iskola.

Az iskola igazgatója ebben a korszakban Pörneczi István. Működő tanitók: Pethő M. Julianna, Pethő M. Rozália, és Ambrus Immaculata premontrei képesitésü apácák, valamint Szele Mária és Lukács Gizella tanitók.

2./ Az államositás:

Az iskola államositása 1948 nyarán történt meg. A plébános és az egyházközségi tanács a hit elleni támadásnak minősitették a törvényt. A plébános tiltakozásul egy hétre elutazott. A pedagógusok véleménye megoszlott: az apáca tanitónők érthető módon ellenezték, viszont a világi nevelők helyeselték, hisz ezzel megszabadultak a papi uralom alól. Az államositást Varga Imre körjegyző irányitotta, s az iskola, valamint az óvoda átvétele simán megtörtént. Az államositás után az apáca tanitónők eltávoztak. Az uj állami iskola első igazgatója Pörneczi István lett. Nevelők: Bella Tibor, Lukács Gizella, Szanyi Vendel és Szele Mária.

Ettől kezdve az iskola fejlődése sokkal gyorsabbá és erőteljesebbé vált.

3./ Az iskola fejlődése az államositástól 1970-ig:

a./ Tárgyi feltételek alakulása: Az államositáskor a következő épületek kerültek az iskola tulajdonába tanitási célra: I. sz. iskola két tanteremmel és irodával, II. sz. iskola / volt intézőlakás / 3 tanteremmel és egyéb helyiségekkel, valamint a volt rábakecskédi iskola 2 tanteremmel. Oktatás céljára főleg a II. sz. iskola volt a legkevésbé alkalmas, ezért 1952-ben belső átalakitásokat hajtottak végre. Igy a konyhából és egyéb mellékhelyiségekből uj tantermeket hoztak létre. Ezután sikerült Kenyeri II-ből /Rábakecskéd/ végérvényesen áthozni az ott lévő összevont alsótagozatot és ezzel a két iskola teljesen egybeolvadt.

1965-ben politechnikai mühely épült a gyakorlati oktatás

céljára. A mühelyben egy konyha, egy mühelyterem / teljes felszereléssel/, egy tanterem és egy raktárhelyiség lett kialakitva. A politechnikai mühely mögött pedig gyakorlókert lett kialakitva. Az iskolaépületek / I. és II. sz. egyaránt / udvarán pedig járdásitás történt.

1967-68. években a községi sportpálya mellett /a II.sz. iskola végében/ iskolai sportterületet létesitettünk kézilabdapályával és ugrópályával. Ugyanebben az évben saját erőből faházat épitettünk, mert a II. sz. iskolánál a tüzelőanyag elhelyezése állandó gondot okozott.

1969 tavaszán a Községi Tanács a községfejlesztési alapból bekerittette az iskolai gyakorlókertünket.

Most került sor a politechnikai mühely egy részéből modern napköziotthon létrehozására mintegy 1oo ezer forintos költséggel. Ugyancsak a jelenben került sor az uj igazgatói iroda és nevelői szoba kialakitására. Ez már feltétlenül szükséges volt mert a régi irodahelyiség kicsinek bizonyult, s nem is a központi iskolánál volt, ahova az osztályok többsége járt.

Az államositás óta az iskola belső felszerelési tárgyai fokozatosan kicserélődtek, a szertárak anyaga pedig sokat gazdagodott. Habár ezen a területen még akadnak hiányosságok.

b./ Személyi feltételek fejlődése és a nevelők tevékenysége

A tantestület létszáma az évek folyamán állandó emelkedést mutat:

1948-1949.	5 fő
1969-197o.	12 fő

A pedagógusok számának emelkedésével egyre nagyobb igényként jelentkezett, hogy gyarapodjon a szolg. lakások száma. 1948 - ban mindössze 2 volt a szolgálati lakások száma: a Kenyeri I. Ady u. 51.sz. alatti tanitólakás melléképületekkel és a Kenyeri II. Táncsics u. 12. szám alatti. 195o-ben pedig az óvoda épületének emeleti részét, ahol az apácák laktak, szintén pedagógus szolgálati lakásnak adták át.

Az 1966. esztendő döntő változást hozott ezen a területen,s majdnem teljes egészében megoldotta a pedagógusok lakásproblémáját. A Járási Tanács VB. Müvelődésügyi Osztálya az Ady u.22. szám alatt emeletes épületet vásárolt, amelynek az emeletén szolgálati lakás van, a földszinten pedig szolgálati szoba

Itt azonban lehetőség van ujabb lakás kialakitására is. Ugyanebben az évben 43o ezer forintos felujitási költséggel átalakitották a volt rábakecskédi iskola melletti pedagóguslakást, ahol egy kétszoba öszkomfortos s egy egyszoba öszkomfortos lakást hoztak létre. Majd a Községi Tanács 2o ezer forintos költséggel ugyanitt az egyik tanteremből kisebb lakást alakitott ki. Igy jelenleg 6 szolgálati lakásunk és két szolgálati szobánk van.

Pedagógus kölcsönnel egy lakás már felépült 1967-68- ban /Pörneczi István igazgató/, s egy épitése pedig folyamatban van /Firisz Józsefné/.

Ha a fentebb emlitett átalakitás megtörténik és Firisz Józsefné saját lakásába költözik, akkor a kenyeri tantestület lakáskérdése megoldottnak látszik. Azután elsősorban a már meglévők belső korszerüsitése következik.

Az iskola nevelőinek névsora:

/1948-197o. Az aláhuzott jelenleg is itt van./

s. sz.	Nevelő neve	Képesitése	Mitől meddig dolgozott az iskolában	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Bárdos Lajos ig.	mat-fiz-kém. tanár	1957-1963.	nyugdij
2.	Bella Tibor ig.h.	biol-földr. tanár	1948-1959.	elbocsátva
3.	Bella Tiborné sz.Lukács Gizella	tanitó	1947-1959.	Köcsk
4.	Borsodi Károlyné sz. Nagy Ilona	tanitó	1956-1957.	Szergény
5.	Csajbók Elemérné sz. Kovács Jolán	tanitó	1952-1955.	Celldömölk
6.	Cseh Jánosné sz. Németh Mária	tanitó	1959-1967.	Csapod
7.	Döbröntei Károly igazgató	mat-kémia tanár	1951-1957.	Celldömölk
8.	Dörnyei Márta	tanitó	1965-1967.	Csénye
9.	Egry Zsuzsanna	kép.nélk.	1969.IX.1-	
1o.	Endrődy Attila	kép.nélk.	1959-1962.	Nagysimonyi
11.	Firisz Józsefné sz. Turi Terézia	tanitó	1961.IX.1-	

1.	2.	3.	4.	5.
12.	Fülöp József ig.h.	tört-orosz tanár	1968.VIII.15-	
13.	Fülöp Józsefné sz.Horváth Amália	tanitó	1968.VIII.15-	
14.	Fülöp Katalin	kép.nélk.	1968.IX.1-	
15.	Gugi Judit	tanitó	1955-1956.	Ják
16.	Hegedüs Ágnes	tanitó	1959-1962.	Celldömölk II
17.	Hekler Edit	tanitó	1956-1957.	Vép
18.	Hirsch Jenőné sz.Pörneczi M.Éva	tanitó	1968.VIII.15-	
19.	Horváth Ernőné sz. Kiss Rózsa	magy.-tört. tanár	196o-1966.	Vönöck
2o.	Ittzés Gáborné sz. Koczor Ilona	magy-ped. lélekt.t.	1957-1958.	Celldömölk
21.	Joó Antalné sz. Csoknyai Vilma	magy-orosz tanár	1969.VIII.15-	
22.	Kiss Gyuláné sz. Nagy Mária	tanitó	1967-1968.	Vönöck
23.	Kiss Pál	tanitó	1954-1958.	Keléd
24.	Kovárczi Sándor	tanitó	1957-1959.	Karakó
25.	Kuzmiczky Mihály	magy.-orosz tanár	1963-1967.	Kemenes-mihályfa
26.	Lakner Szilárd	tanitó	1953-1957.	Csönge
27.	Lábas Mária	biol-földr. gyak.tanár	1967-1969.	Nagysimonyi
28.	László Éva	tanitó	1958-1959.	Egyházashetye
29.	Magyar Mária	tanitó	1953-1954.	Répcelak
3o.	Máthé Gyuláné sz.Fülöp Gabriella	tanitó	1959.VIII.1-	
31.	Nagy Jánosné	magy.-tört. tanár	1955.	nincs adat
32.	Nemeshányi Éva	tanitó	1953-1954.	Celldömölk
33.	Németh Ferenc	orosz tan.	1953-1959.	Zsira
34.	Németh Ferencné sz.Kreiter Rozália	tanitó	1954-1959.	Zsira
35.	Orbán Imréné sz. Dénes Sarolta	tanitó	1954.IX.1-	
36.	Országh Mária ig.	tanitó	195o-1951.	K.mihályfa
37.	Peszt Erzsébet	tanitó	1953-1954.	Tét
38.	Pörneczi István ig. másodszor pedig:	tanitó	194o-1951. 1963.VIII.1-	Duka

1.	2.	3.	4.	5.
39.	Reményi Katalin	tanitó	1956-1959.	Egyházashetye
4o.	Rozs Róbert	tanitó	1952-1953.	munkavisz.megsz.
41.	Süle Ferenc	tanitó	1959-1961.	Szombathely
42.	Szabó Jenő másodszor:	tört-földr. tanár	1957-196o. 1963.VII.1-	Csönge
43.	Szabó Jenőné sz.Pörneczi Gizella	tanitó	1967.VIII.1-	
44.	Szanyi Vendel	tanitó	1948-1953.	Vönöck
45.	Szántó István	tanitó	1962-1965.	Kőszegszerdahely
46.	Szele Mária	tanitó	1923-1955.	nyugdij
47.	Szita Aranka	tanitó	1951-1953.	Celldömölk II.
48.	Takács Erzsébet	kép.nélk.	1969.VIII.15-	
49.	Taskár Károlyné sz.Vadász Zsuzsanna	magy-orosz tanár	1966-1968.	Jánosháza
5o.	Tinger Vendelné sz. Tolnai Judit	biol.-testn. tanár	1969.VIII.15-	
51.	Tóth Kálmán ig.h.	mat-fiz. tanár	1959-1969.	Gyömöre
52.	Tóth Kálmánné sz. Kéri Julianna	tanitó	1958-1969.	Gyömöre

Az iskola igazgatói az államositás óta a következők voltak:

1948-195o. szeptember 1-ig:	Pörneczi István
195o.IX.1-1951.IV.1o-ig:	Országh Mária
1951.IV.1o-1957.VIII.1-ig:	Döbröntei Károly
1957.VIII.1-1963.VIII.1-ig:	Bárdos Lajos
1963.VIII.1-től ismét	Pörneczi István

Szakos nevelők számának alakulása:

Az államositás után szakos nevelője nem volt az iskolának. Majd évről-évre emelkedett:

195o/51.:	-	196o/61.:	3	1969/7o.:	4
1955/56.:	3	1965/66.:	4		

Az első szakos tanárok voltak: Döbröntei Károly / számtan-kémia/, Németh Ferenc /orosz/, és Bella Tibor /biológia-földrajz/. Több nevelő szakosodott, majd elkerült iskolánktól./Pl. Endrődy Attila, Kuzmiczky Mihály és Taskár Károlyné/. Pörneczi

István igazgató pedig Marxista Esti Egyetemet végzett. Tanul Fülöp Katalin kép.nélk. nevelő a Kaposvári Tanitóképzőben /II. évfolyam/ és Fülöp József a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen /történelem III. évf./.

A jelen tanévben /1969/7o./ 4 tanári végzettségü nevelőnk van: Joó Antalné /magyar-orosz/, Szabó Jenő / történelem-földrajz/, Tinger Vendelné /biológia-testnevelés/ és Fülöp József /történelem-orosz/. Igy szakos ellátottságunk meghaladja az 5o %-ot.

A pedagógusok tevékenységének területei:

1./ Az iskolán belül: Legfontosabb tevékenységi területük a tanitási óra, ahol megvalósitják oktató-nevelő munkájuk célkitüzéseit.Ehhez szükségük van jó pedagógiai és módszertani felkészültségre, hisz alapos és korszerü szaktudás nélkül nem képzelhető el eredményes munka. Ennek érdekében a nevelők olvassák és tanulmányozzák a pedagógiai irodalmat s a szakfolyóiratokat. Másrészt feltétlen szükségük van a gyermek iránti szeretetre és a tanulók egyéniségének megbecsülésére, valamint bátor kezdeményezésekre saját munkaterületükön. A fentiekkel egyenértékü a pedagógus eszmei-politikai fejlettsége, hisz ez adja meg egy pedagógus tevékenységének belső egységét. Még fokozottabban jelentkezik ez Kenyeriben, ahol még mindig elég nagy az idealista filozófia hatása. Habár itt már történt komoly előrelépés, s egyéb hatások mellett nem kis szerepe van ebben a tantestületnek is. Tanitási órán kivüli munkájuk abban nyilvánul meg, hogy jelentős munkát végeznek az uttörőszervezetben,különböző iskolán belüli felelősi munkákban, szülők pedagógiai felvilágositásában, szemléltetőeszközök készitésében, s nem utolsó sorban a tanórákra való felkészülésben. Feladatuk a tantestületi egység erősitése.

2./ Az iskolán kivül: Falunk társadalmi tevékenységének szinte minden területén dolgoznak és dolgoztak a pedagógusok.Pártmunkában dolgoztak: Döbröntei Károly,Bárdos Lajos,Tóth Kálmán és jelenleg dolgozik Pörneczi István. A tanácsi munkából is kivették, illetve most is kiveszik részüket: Pörneczi István VB. tag, Fülöp József pedig a Gyermek és Ifjuságvédelmi Bizottság elnöke. Sporttevékenységben főleg Tóth Kálmán tünt ki, aki megszervezte és irányitotta a községi sportkör atléti-

ka és kézilabda szakosztályait, Pörneczi István pedig a futballcsapat edzője volt. Befolytak és befolynak nevelőink a KISZ és a Nőtanács munkájába is. A falu népmüvelésében állandóan tevékenykedtek, illetve tevékenykednek. A kulturotthon igazgatója mindig a tantestület tagjaiból került ki. Eredményesen müködött ezen a területen Süle Ferenc énekkarvezető, valamint Pörneczi István, aki emellett zenekart is szervezett.

Tantestületünk jelenleg 12 tagu. Ebből 9 nő, 3 pedig férfi.

Jelenleg az iskolánkban müködő nevelők:

s. sz.	N é v	Szolg. éveinek száma	Müködési év ennél az isk-nál	Kitüntetés
1.	Pörneczi István igazgató	3o	194o-1951. 1963-tól	"Kiváló Népmüvelő" 1962.
2.	Fülöp József ig. helyettes	7	1968-tól	"Kiváló Uttörővezető" 1966.
3.	Egry Zsuzsanna kép.nélk.nevelő	1	1969-től	-
4.	Firisz Józsefné szakszerv.biz.,tanitó	23	1961-től	-
5.	Fülöp Józsefné tanitó	11	1968-tól	-
6.	Fülöp Katalin kép.nélk.nevelő	3	1968-tól	-
7.	Hirsch Jenőné napközi vez.,tanitó	2	1968-tól	-
8.	Joó Antalné tanár	1	1969-től	-
9.	Máthé Gyuláné csapatvez.tanitó	1o	1959-től	"Kiváló Uttörővezető" 1965.
1o.	Orbán Imréné tanitó	15	1954-től	-
11.	Szabó Jenő tanár	15	1957-196o. 1963-tól	-
12.	Szabó Jenőné tanitó	12	1967-től	-
13.	Takács Erzsébet kép.nélk.nevelő	1	1969-től	-
14.	Tinger Vendelné tanár	2	1969-től	-

Megjegyzés: A jelenlegi két képesitás nélküli nevelő helyettesként dolgozik.

c./ Az oktatás bővitéséről és a tanulókról:

1959-ben Németh Ferenc orosz szakos nevelő távozása után megszünt az orosz nyelv oktatása egészen 1962-ig. A személyi feltétel biztositottsága után ismét megindult, s ma már tanulóink levelezneknek is elég nagy számban szovjet pajtásokkal. Sőt rendkivüli tárgy formájában is tanulhatják a gyermekek.

A mezőgazdasági jellegü gyakorlati foglalkozás az 1965-1966. tanévtől kezdve folyamatosan került bevezetésre. Az 1965-ben épült politechnikai mühely biztositja az ehhez szükséges feltételeket. A lányok számára jól felszerelt konyha, a fiuk számára pedig mühelyterem áll rendelkezésre. Az őszi és a tavaszi hónapokban pedig a II. sz. iskola végében kialakitott és bekerített gyakorlókertben dolgozhatnak a tanulók.

A jelen tanévben pedig napköziotthonnal bővült iskolánk. A mintegy loo ezer forintos költséggel létrehozott modern konyha és ebédlő biztositja az ehhez szükséges feltételeket. Egy 4o fős csoport müködik elsősorban alsós tanulókból, vezetője Hirsch Jenőné.

Néhány adat a tanulókról:

	195o/51.	196o/61.	1968/69.
A tanulók létszáma összesen:	211	242	212
Tanulócsoportok száma: /1953-tól 8/	6	8	8
Mulasztási átlag: /napban/	17,4	1,97	2,4
Bukási %:	8,5	15,5	12,7
Tanulmányi átlag:	3,14	3,15	3,22
Magatartási átlag:	4,6	4,35	4,o3
Szorgalmi átlag:	-	-	3,56

Tanévenként 3-4 szakkör müködött. A mostani -1969-7o.- iskolai évben a következő szakkörök indulnak: ifju egészségőr, előadómüvész, népitánc és helytörténet. Szakköreink megfelelnek a gyermekek érdeklődési körének, s kiegészitik az iskola oktató-nevelő tevékenységét.

Iskolánk minden évben megünnepli nemzeti ünnepeinket, emellett hagyományosan és nagy sikerrel rendezi meg a szocialista tartalommal telitett uttörő- és kisdobosavatást, valamint a ballagást.

A szülőföld és a haza megszerettetése érdekében minden osztály évenként más-más kiránduláson vesz részt. Az 1-4. osztályok tanulói a falu környékére, a Sághegyre és Celldömölkre az 5-8. osztályosok pedig Szombathelyre, Kőszegre, Bükkre, Sopronba, Veszprémbe, Győrbe és a Balaton környékére kirándulnak.

Az iskola 8. osztályt végzett tanulóinak döntő többsége továbbtanul. Az utolsó két évben végzettek 81 %-a tanul középiskolában, ipari, illetve mezőgazdasági szakmunkásképző intézményben. Az elmult tanévben végzett 39 tanulóból 16 középiskolás, 17 ipari tanuló, 1 pedig mezőgazdasági szakmunkás tanuló. Az államositás óta eltelt 21 év alatt 8. osztályt végzett tanulók közül 29,7 % tanult középiskolában.

d./ Felnőttoktatás:

Az 1961-62. tanévben indult meg a dolgozók esti általános iskolája, s az 1964-65. tanévvel bezárólag müködött. Ezen időszakban két 8. osztály végzett 8 és 13 fővel. Sajnos elég sok volt a lemorzsolódás. Igy összesen 21 felnőtt szerezte meg az ált. iskolai végzettséget, elsősorban olyanok, akiknek ez a munkahelyen szükséges volt.

1963-67-ig müködött a továbbképző iskola azon 8 osztályt végzettek számára, akik 16 éves korig nem helyezkedtek el. Ebben a formában összesen 8o fiatal tanult. Jelenleg a beiskolázható tanulók együttes létszáma 7, s igy nem tudunk inditani

1964-68-ig a Körmendi Mezőgazdasági Technikum kihelyezett osztálya müködött iskolánk mellett, amelynek az elvégzése után 21 fő szerzett érettségi oklevelet. Ebben a formában az általános iskola tanárai tanitottak a szaktanárok mellett.

e./ Uttörőcsapatunk a Kenyeri 4766. sz. II. Rákóczi Ferenc Uttörőcsapat 1946-ban, a mozgalom születésének évében alakult meg. Az első csapatvezető Bella Tibor volt. Kezdetben a mozgalom a szülők idegenkedésével találkozott. Ma azonban szinte igénylik, hogy gyermekük kisdobos, illetve uttörő legyen. A mostani tanévben /1968/69./ iskolánk tanulóinak kb. 85 %-a tagja a csapatnak. Első években főként a sportban tünt ki csapatunk. Jó kollektiváju tánccsoport is volt, mely főleg a helyi gyüjtések alapján mutatta be táncait. Később a 6o-as években Süle Ferenc vezette a csapatot. Ebben az időben nagyon mozgalmassá, a kulturális események gyakori szinhelyévé vált a

falu. A remek uttörőzenekar mellett szép sikereket hozó énekkar is volt. A tánccsoport is több érmet hozott el a kulturá - lis szemlékről.

A következő években Dörnyei Márta és Máthé Gyuláné álltak a csapat élére. A csapatélet elég szines és eredményes. A pajtások lelkesen és szivesen vesznek részt a szaktárgyi versenyeken. Sok szép eredmény született. Egyik legkiemelkedőbb Hérincs István pajtás teljesitménye, aki élővilágból megyei elsőként az országos versenyen is előkelő helyet szerzett. Ezen kivül több tárgyból jutottak megyei versenyig a pajtások. Különösen kiemelkedő volt az 1969-es megyei KRESZ vetélkedő, amelynek csapatversenyét csapatunk pajtásai nyerték, s igy elhozták a vándorserleget, valamint az ajándékba kapott egyenruhákat. Ez évben is aranyérmet kapott tánccsoportunk. Jó csapatunk kapcsolata a helyi KISZ szervezettel is. Az 1968-69. tanévben a Járási Elnökség a helyszinen vizsgálta csapatunk tevékenységét, s nagyon eredményesnek találta. Nem kis része van ebben Máthé Gyuláné csapatvezető áldozatkész és lelkes munkájának, aki ezért már 1965-ben "Kiváló Uttörővezető" kitüntetést kapott. A rajvezetők is egyre jobban feladatuknak érzik a mougalmi munkát.

f./ Szülői Munkaközösségünk is komoly tevékenységre tekinthet vissza. Főleg társadalmi munkájukkal segitették elő az oktató-nevelő munka jobb feltételeinek kialakitását. Emellett évenként két teaestet is rendez, melynek bevételéből elsősorban a tanulók kirándulását segiti elő, s támogatja az Uttörőcsapat tevékenységét. Jelenlegi elnöke Könczöl Józsefné. Választmányi tagok száma osztályonként 2-2.

g./ Nem lenne teljes munkánk, ha megfeledkeznénk az óvodák tevékenységéről. Kenyeriben az államositás után egy csoporttal müködött az óvoda. 1963 óta 2, 1966 óta pedig három óvónő dolgozik. Jelenleg 2 óvodai csoport van. Összes létszám 52 fő. A kihasználás több, mint loo %-os. A berendezés az államositástól sokat változott: a régi felszerelést teljesen kicserélték, játék szinte egyáltalán nem volt, de azóta rengeteget vásároltak. Sajnos az épület maradt a régi, s igy egyáltalán nem mondható korszerünek. Ezért a jövőben feltétlenül szükséges lesz uj, modern óvoda épitése. 1948-tól a következő óvónők

müködtek: Badics Mária, Czupor Józsefné, Balogh Klára, Dresser Erzsébet, Band Margit, Gönye Borbála és Pörneczi Lászlóné. Jelenlegi óvónők: 1./ Lukács Ottóné /sz.Németh Valéria/ vezető óvónő 1950. augusztus 28-ától, 2./ Dénes Károlyné / sz.Bándoli Mária/ óvónő 1966. október 15-től. Jelenben a gyermekgondozási segélyt veszi igénybe. Helyettese Pörneczi Ágnes kép.nélk.óvónő. 3./ Harasztovics Sándorné / sz.: Mihácsi Katalin / óvónő, 1968. augusztus 15-től. Feltétlenül meg kell még emliteni Szabó Józsefné dadát, aki az államositástól dolgozik az óvodánál, s az első nehéz időkben egyedül is müködött, mint "mindenes".

Kenyeri II. /Rábakecskéd/: Itt az óvoda az államositás után lett létrehozva. Eleinte csak nyaranként müködött. Később, az 1950-es évek közepétől vált állandó jellegüvé.Sajnos a gyermekek számának csökkenése miatt 1968. augusztus 1-én megszünt Utolsó óvónő Cseledi Rózsa volt.

Visszatekintve Kenyeri község oktatásának történetére, bátran megállapithatjuk, hogy az állami általános iskola létrehozásától eltelt 21 esztendő nagyon komoly fejlődést hozott, amelyhez ma hasonlitható az egyházi iskola 1548-1948-ig terjedő 400 éves fejlődése, sem az oktató- nevelő munka tartalmát, sem pedig formáját illetően. Természetesen nem lehetünk elégedettek. Tárgyi feltételeket illetően égetően szükség van tornateremre,szertári helyiségekre, a II.sz. iskola épületének külső és belső felujitására, uj óvoda épitésére, illetőleg nagyon sok modern szemléltetőeszközre. A nevelők munkájának pedig még hatékonyabbá kell válnia lépést tartva a kor követelményeivel, a szocialista falu igényeivel. Emellett el kell érnünk az 5-8. osztályok szakos tanárokkal való jobb ellátottságát.Ha nevelőinket eddigi eredményeink lelkesitik, s további áldozatkész tevékenységre serkentik nem éppen könnyü munkájukban, akkor biztosak lehetünk a fejlődés további előrelendités ében.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KISSOMLYÓ

Összeállitotta: Takács Gusztávné
vezető tanitó

Kissomlyónak két épületből álló iskolája van. Az iskola két épülete térben elég távol van egymástól. Ezek az épületek két felekezettől maradtak ránk. Vallási hovatartozásuk szerint egyikben a katolikus,másikban az evangélikus gyermekeket oktatták. Az egyik épület, amelyben az evangélikus hivek gyermekei jártak, 1786-ban épült.

Az első tanitójuk Haycsi János volt 1695-ben. Utóda Zimányi Mihály volt. Majd őt követte 17o6-ban Füztői Benedek. A következő években Szabó Sartoris Gergely, Gazdag Ferenc, Zámbó János tanitottak. Az evangélikus gyülekezet feloszlásával a tanitójuk is elment.

1783-ig, sőt még a gyülekezet ujra alakulása után is jó darabig csak ideiglenes tanitóik voltak. Sopronból hoztak tanitó ifjakat, akik egy évig tanitottak, azután ismét tanulmányaikat folytatták. Ilyen ifjak voltak: Ballér István, Sebestyén nevü, Polgár István, Kovács András, Molnár János, Somogyi Ferenc, Nagy István. Fizetésük nagyon csekély, un. házsorban tartották őket. 1795-ben ezt az állapotot rendezik. Megválasztják rendes tanitónak Simon mestert. A feljegyzések szerint rendes fizetést, 3o Ft készpénzt, 2 mérő gabonát, minden község után egy szekér fát, 2 szekér szénát, 1 Ft tandijat és minden halott után 7 krajcárt kapott.

1788-ban az evangélikus és katolikus gyermekeket összevonták, közös oktatás folyt. Mindennek ellenére a tanitó csekély bért kapott.

1787-ben megjelent József császár németesitő rendelete, miszerint minden iskola tanitói nyelve német legyen. Ezért a hivek Polgár István mesterüket Győrbe küldik német szó tanulása végett. Nem sokkal később azt kivánta a Helytartó Tanács, hogy Somlyón un. mixton iskolát állitsanak fel, és ide csatolják Dukát is. Ez az iskola megfelelt volna a közösségi iskola formájának.

Az utasitás szerint az egyik teremben evangélikus, a másikban pedig katolikus mester tanitotta volna a gyermekeket felekezeti különbség nélkül. A hittanórák kijelölt napokon lettek volna. Bármilyen liberális volt ez a rendelet, egyik félnek sem tetszett. Nem is lett belőle semmi. Közben a császár meghalt,s minden maradt a régiben. Benedek, más néven Balázs mester után Szimeiszter István tanitóskodik, s szolgál 1878-ban következett haláláig.

Somlyóra jártak a szomszédos falvak: Duka,Borgáta,Egyházashetye és Káld iskolás gyermekei. 1853-ban még közös iskola van Somlyón, Duka és Borgáta tartozik ide. Összesen 160-180 gyermeket oktatnak. Káld és Hetye már előbb különvált. Káld 1844-ben, Egyházashetye pedig 1845-ben. 1857-ben Borgáta válik el, maga épit iskolát.Duka azonban még mindig marad. 1872-ben, mikor a régi rozzant tanitói lakást és iskolát megépitik, az iskola költségeihez még Duka is hozzájárul, de az uj iskolát már nem sokáig használja.

1874-ben különválik, önálló iskolát épit, maga választ tanitót. Az épités költségeit még 1888-ban is szedik végrehajtás utján. 1880-ban az ostffyasszonyfai Rózsa János, akiben a feljegyzések szerint szorgalmas, kötelességtudó és lelkiismeretes tanitót nyert a gyülekezet - vetette meg alapját a községi olvasó körnek. Egyik gazda szobájában jöttek össze a tagok ujságot és hasznos könyveket olvasni. Később kifejlesztette rendszeres községi olvasó körré, énekkarral egybekötve. 1886-ban az iskola udvarán 98 Ft-ért kutat készitettek és léckeritéssel körülzárták.

1904 telén az iskola gazdasági épülete leégett, majd ezt ujjáépitették. Ekkor a tanitó 21.000 n.öl földet kapott használatra. Ebből 6.000 n.ölet tagositottak, 15.000 n.ölet Ádám Ferenc adott azért, hogy ennek használatában köteles a tanitó az összes szegény gyermeket tanitani.

A katolikus iskola kialakulása is a régmult időkbe nyulik vissza. Irásos dokumentum kevés van. A mostani nevelői lakás a XVII. században még katolikus plébánia volt. Hiszen a katolikus templom a környék egyik legrégibb épitészeti alkotása.Csak azután alakult iskolává, majd tanitói lakássá, mikor a plébánia központ Egyházashetyén kialakult.

A tanitói lakáshoz, iskolához a kor szelleme szerint gazdasági épületek is tartoztak, istálló, pajta, ólak, melyeket az idők során lebontottak.Az itt élő tanitók, mesterek gazdálkodtak, mivel földjük, állataik voltak. Bár a régi jegyzőkönyvben rögzitették, hogy a tanitó köteles megmüvelni földjét, mégis a falu lakossága segitett,majd az iskola nagyobb tanulói dolgoztak.

Fizetésüket pénzben, gabonában, fában kapták. A mesterek egyuttal a templomi kántorizálást is végezték,amiért külön dijat fizettek. Kinevezésüket, megválasztásukat az Iskolaszék, vagy másképpen a falu iskola előljárói végezték.Szomoruvá tett egy eredeti irás, amelyben az egyik tanitó kéri kinevezését az iskolához. Az az alázatos, könyörgő hang, melyet megkivántak a begyepesedett fejü falu előljárói, megszégyenitette azt az embert, aki a müveltséget terjesztette.

A katolikus iskola egy tanteremből állt, amelyben délelőttdélután folyt a tanitás egy tanulócsoporttal.Délelőtt 3, délután 2 óra tanitás volt.

Mivel a katolikusok a falu szegényebb rétegeiből kerültek ki, a szegény gyerekek közül pedig kevesen jártak iskolába, ezért a tanulók létszáma kevesebb volt, mint az evangélikusoké, mindössze 3o fő. 1885-ig a dukai gyerekek is Somlyóra jártak iskolába, éppugy, mint az evangélikusok. 1885-ben Takács Sándor dukai mérnök létesitett Dukán iskolát.

A tanulók száma azért is volt kevés, mert tandijat is kellett fizetni 2o, majd 4o krajcárt,amely a tanitó fizetését növelte. Előfordult esztendő, hogy 15 gyermek nem fizetett tandijat, illetve beiratási dijat.Akkor a mester a szolgabiró urhoz fordult alázatos kéréssel, hogy járandóságát megrendelni szivesked jék.Ránkmaradt egy ilyen esedező, kérő levél az 18o5-ös esztendőből, melyet Pokomándy György tanitó irt. Ebben az irásban is hatalmas társadalmi ür tátong a falusi tanitó és a "Tekéntetes Szolgabiró Ur" között.

A tanitást késő ősszel kezdték és tavasszal, amikor a földeken megkezdődött a munka, befejezték. Elsősorban irásra, olvasásra és számolásra tanitották meg a gyerekeket.

Néhány adományozó nevével is találkozunk,akik bizonyos összegeket hagytak a katolikus iskolára, hogy abból és kamatjából

a nagyon szegény gyermekek beiratási díját fedezzék. Olyanok pl. 1796-ban Kiss Pál veszprémi kanonok, somlyói szülött loo Ft-ot, Németh Márton 1814-ben loo Ft-ot adományozott. Ferenc József nevével is találkoztam az adományozók között, de ő a templom tetőzetének kijavitására adott loo Ft-ot, 1892-ben. Az átvételi elismervény egyuttal szolgalelkü köszönő levélnek illik be, melyben jobbágyi hódolatukról győzik meg az uralkodót.

1872-ben felállitották az ismétlő iskolát. Ezért a tanitók külön dijazásban részesültek.

1896-ban junius 9-én 1/2 2 órakor egy tüzvész alkalmával 25 ház leégett, köztük a katolikus iskola is. Renoválása, épitése hosszu időt vesz igénybe.

Az 19oo-as évekig a tanitók közül kevésről tudunk.

Pokomándy György 18o5, Hegedüs Sándor 1857, Horváth Endre 1889. Az 19o4-es esztendőtől kezdve mindkét iskolában hosszu évekig ugyanaz a tanitó tanitott. Evangélikus iskolában Mórocz Sándor 19o4-től 1944-ig. A katolikus iskolában Papp Károly 19o7-től 1947-ig, ugyancsak negyven évig. Mindkét tanitóra a falu öregjei szeretettel gondolnak.

A későbbiek folyamán iskoláinkban a következő tanitók dolgoztak:1944-től 1951-ig Döbröntei Károly evangélikus iskolában 1947-ben Bóczon László. 1948-ban az államositáskor Dukába került, a felesége Kissomlyón tanitott. Pörneczi István 1951-től 196o-ig. 1952-től 1956-ig egyedül tanitott. 1956-tól 196o-ig Kovács Miklós, 196o-tól 1964-ig Gércei Anna, 1963-tól 1966-ig Szép László, Szép Lászlóné, 1966-tól Takács Gusztávné, Takács Gusztáv 1966-tól 1968-ig, 1968-tól Ács Anna.

A felszabadulásig az iskolák felszerelése itt is hiányosak, régiek. Szemléltetőeszközök egyáltalán nem voltak. A tanulók ruházata, felszerelése silány és gyenge, néhány gazdag család gyermekeit kivéve. A Horthy korszakban is folyt a felekezeti harc a két iskola között. Ebben az időben az elemi iskola hat osztályát már legtöbben elvégezték,de középiskolába csak 5 tanuló jutott, a falu leggazdagabb családainak gyermekei.

A felszabadulás idkolánk életében is uj, gyors fejlődést,uj korszakot nyitott meg. Mindenki gyermeke járhatott iskolába,

sőt az általános iskola elvégzése minden tanulónak kötelező.

1948 juniusában államositották iskolánkat, és szeptemberben már Állami Általános Iskolában kezdődött meg a tanitás.

Egycsapásra megváltozott a nevelő és tanuló helyzete. Felszabadult légkör, biztonság vette át helyét a bizonytalanságnak, kiszolgáltatottságnak. A tanitókat már nem a falu, hanem az állam fizette, a felszerelésről is az állam gondoskodott.

1948-ban megalakult az Úttörő szövetség. Kezdetben a szülők hidegen fogadták, még emlékükben élt a régi ifjuságí szövetségek légköre. Féltették gyermekeiket. Később egyre jobb szemmel nézték a szervezet müködését, segitették munkáját. Ma pedig már iskolánk minden tanulója tagja a szervezetnek.

1951-52-es tanévben körzetesitették az iskolát és a kissomlyói felsőtagozatos tanulók Dukára a körzeti iskolába jártak először. Azóta is ott tanulnak. Az 1968-as évben Dukában megalakult napköziotthon sokat segitett a bejáró tanulókon. Meleg ételt és nyugodt környezetet kaptak önálló tanulásukhoz. A körzetesitéskor az uttörőmunka is ott vált otthonossá.

1951/52-es tanévtől kezdve Kissomlyón csak a négy alsótagozat jár. Két tanulócsoportban a tanitás állandóan délelőtt folyik. Az uttörőmunka helyét a kisdobos-munka foglalta el. A 3 őrsből álló csapatunk a Bornemissza Gergely nevet vette fel.

Államositás óta iskolánk külső, belső képe megváltozott. Felszerelése, tanitási munkája, szelleme többet fejlődött, mint a multban századok alatt. Az épületeket állandóan korszerüsitik, javitják. A volt katolikus tanitólakást az ötvenes években teljesen ujjá alakitották, nagy költséggel átépitették. 1966-ban vizvezetéket szereltek be, fürdőszobát épitettek. Uj járdák készültek, iskoláink uj padokat, kályhákat és rengeteg szemléltetőeszközt kaptak. 1965-ben a volt evangélikus iskola nevelői lakását berendeztük osztályteremnek. A mellékhelyiségek alkalmasak lettek szertárnak, ruhatárnak és egyéb célokra. A volt hatalmas osztálytermet szép butorral rendeztük be klubteremnek, melyet szintén, mint uj felszerelést kaptuk.

A községi könyvtár többszáz kötete mellett iskolánknak is van könyvtára, mely nevelői és ifjusági könyvekből áll. A könyvek száma állandóan szaporodik, választékuk bővül.

Állami költségvetésünk lehetővé teszi, hogy magunk választhassuk meg a szükséges eszközöket, feltételeket, magunk gazdálkodhatunk a szükséglet és adottságok szerint.

Tanulóink képessége jó. A szülők sokat törődnek gyermekeikkel. Érdekli őket az iskolai munka, az első osztályos kortól kezdve ugy irányitják gyermekeik munkáját, hogy mindig többet tudjanak és müveltebb emberré váljanak felnőtt korra,mint szüleik. Most nagyon sok gyermek elvégzi a középiskolát, főiskolát. Szinte nincs család a faluban, ahonnan továbbtanuló ne kerülne ki.

Ruházatukat, tanszerüket nem is lehet összehasonlitani a mult rendszer gyermekeiével. A vászontarisznya helyett jó bőrtáska, a palatábla helyett a finom ceruzák, töltőtollak, füzetek, a vásott cipő helyett drága cipő, ruha, Szép uj ruhákban, köpenyekben jönnek el tanulóink iskolába. Ami valaha Móra Ferencnek és a hasonló gondolkodásuaknak csak álom volt,az a mi iskolánkban valóság.

Szocialista iskolánk minden társadalmi szervvel jó kapcsolatot tart fenn. Községi tanács, tsz., Hazafias Népfront, Nőtanács iskolai munkánkat figyelemmel kisérik és segitik.

Szülői Munkaközösségünk évek óta jó munkát végez. Felszerelésünket javitgatják,nevelési problémáinkban segitenek, kirándulásokat szerveznek. Gyermekekkel kapcsolatos ünnepeket mindig bensőségesen megrendezik.

Felettes szerveink humánusan bánnak velünk, nevelőkkel. Ellenőrző tevékenységüket mindig áthatja a segiteniakarás, a jószándék. Mindig és mindenkor kartársnak és embernek tekintenek bennünket. Ez nyugalommal és biztonsággal tölt el bennünket.

Örülünk, nevelők és gyermekek, hogy ebben a korban, ebben a társadalomban, ebben az iskolában tanulhatunk, tanithatunk.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA KÖCSK

Összeállitotta: Hajas Sándor
iskolavezető

A község területe ősrégi idők óta lakott terület volt. Keletkezése az első Árpádházi királyok idejére tehető, amikor a Sághegy-környéki királyi birtoknak egy része volt és sorsában osztozott. Eredetileg csak egy Köcsk község létezett, melynek eredeti helye a ma is meglévő régi temető körül volt. Ez a törökdulások idején, 1638-ban elpusztult és a később visszatérő lakosok egy része a Csikászó patak balpartján telepedett le. Ebből alakult Kisköcsk; mig a másik része a Csikászó jobb partján létesült, ebből lett Nagyköcsk. Mig Kisköcskön a nemesek és agilis jobbágyok, addig Nagyköcskön az urbéri jobbágyok és zsellérek telepedtek le. Az eredeti Köcsk a XIII. sz. elején már a Németujváriakkal rokon Köcsky-család birtokába jut királyi adományozás utján. A család alapitója Köcsky Sándor ispán és fia a hires Köcsky Sándor, I. Károly király kiváló hadvezére volt, ki a Németujváriak rabló uralmától szabaditja meg Kemenesalját. A község tőle kapta nevét.

A Köcsky család kihaltával évszázadokon keresztül más-más család /Herényi Gotthard, Felsőbüki Nagy-, Németujvári-, Batthyány-, majd a Szemere-család utódaként az Ajkay és Hetthessy család veszi birtokába. Ezekben az időkben létesült az első iskola Köcskön. Az Ajkay család a mai müvelődési ház helyén álló zsuppfedeles zsellérházat ajándékozott a hozzátartozó juhakollal az evang. gyülekezetnek a háztelek folytatásában lévő 3 kh 115o n.öl jóminőségü kertaljai földdel együtt. Ezzel megteremtette a lehetőségét iskola létesitésének. Az evang. egyházközség 185o-ben adta át rendeltetésének az épületet. Eddig az ideig az evang. tanulók a falutól 5 km-re lévő Mesteri evang. iskolába jártak át. Abban az időben, egészen a XX. század 3o-as éveiig délelőtt s délután jártak a gyerekek iskolába, éspedig d.e. 8-12-ig és d.u. 1-4-ig.

A róm. kath. iskola az előbbi után 13 évvel később, 1863-

ban létesült. Szintén ajándékozás utján jutott a rk.hitközség tulajdonába az épület.Felsőbüki Nagy Sándor patronálta az iskolát és messzemenőkig segitette anyagiakban. Ez is 6 osztályos osztatlan elemi iskola volt egészen az államositásig. Nagyköcskön csak 1912-ben került sor a róm. kath. iskola megépitésére. Ebben a községben evang. iskola nem volt, mivel a község lakossága legnagyobb részben róm. kath. vallásuak voltak és egyébként is kisközség volt.

Mindhárom felekezeti iskolánál müködő tanitó a kántori teendőket is ellátta, de mellette gazdálkodtak is a természetbeni tanitói és kántori javadalmi földeken.

A tanulólétszám külön-külön egyik iskolánál sem volt nagy, hisz kis község volt, és a gyereklétszám felekezetenként három részre oszlott. A nagyköcski iskolában pl. az 1910/11.tanévről fennmaradt anyakönyv szerint osztályonként a következő létszám volt: I. oszt. 2, II. oszt. 8, III. oszt. 4, V-VI.osztban 6 tanuló. Összesen 24.

Az 1919/20. tanévben: I. oszt. 7, II. oszt. 4,III. oszt.5, IV. oszt. 5, V. oszt. 7, és VI. oszt.-ban 3 tanuló, összesen 31. Ezekből az évekből a kicsköcski evang. és róm.kath.iskoláról adatok nem maradtak fenn. Az evang. felekezeti iskolában a gyermeklétszám nagyon lecsökkent, ezért államsegélyes voltát 1932-ben megszüntették és a róm. kath. iskolával együtt államositották, melyről az "I-3. Az államkincstár tulajdonát képező ingatlan" kimutatáson a következő szöveg áll:
"Az I. számu épület Kisköcsk községrészben 1932-ig rkat.felekezeti iskola volt. Az 1930. 47.t.c. 15.§-a alapján 1931.okt. 24-én községi képviselő testületi határozat után 860-40/3799/1931. Vkm. határozattal 1932. január 1-től állami iskola lett a volt rk. ktanitói természetbeni javadalom nélkül, csak az épület lett átadva, tanterem és lakás használatra, bérfizetés mellett, amit a politikai község fizetett.

A II.számu iskolaépület Kisköcsk községrészben 1932-ig ág. ev. felekezeti iskola volt. Az 1930. 47. t.c. 15. §. alapján 1931. október 24-én községi képviselőtestületi határozat után 860-40/3799/1931. Vkm. határozattal 1932. január 1-től állami iskola lett a volt ág. ev. ktanitó természetbeni javadalma nélkül csak az épület lett átadva tanterem és lakás hasznā-

latra bérfizetés mellett, amit a politikai község fizetett" .
/Bejegyzés 1942-ben történt./

A két iskola /volt ev. és volt rk./ 1932-ben tehát egytanitós állami elemi iskolává lett összevonva. Az iskola összes dologi kiadásait a politikai község vállalta magára. Az iskola a volt. rk. épületben lett elhelyezve egy államsegélyes tanerővel,éspedig volt rk. tanitóval. Megkezdődött a harc. Az evang. szülők nem adták gyermekeiket a katholikus tanerő keze alá. Ők továbbra is saját erőből /államsegély nélkül/ fenntartották az iskolát.Az egyházi adóval együtt vetették ki a gyülekezet tagjaira a tanitó fizetését. Ez nagy megterhelést jelentett az egyháztagokra,a tanitónak még sem tudták biztositani az államsegélyes tanitói fizetéssel egyenértékü fizetést. Tudvalevő, hogy ezekben az években országszerte nagy volt a száma az állástalan tanitóknak, hogy mégis valami kis fizetéshez jussanak mindig akadt, aki éhbérért is vállalta a tanitást. Persze,csak rövid ideig, 1-2 évig maradtak az iskolánál, mig máshol nem tudtak elhelyezkedni. Az egyházközség tagjai próbálkoztak menhelyi gyerekek kihozásával is feltölteni a tanulólétszámot, hogy az államsegélyt visszaszerezzék. Nem sikerült.

A nagyköcski iskola továbbra is mint rk. felekezeti iskola müködött szintén 1 tanerővel 1941-ig. Ugyancsak elnéptelenedés következtében tőle is megvonták az államsegélyt,és állami elemi iskolává lett.

Közben 1938-ban a két község /Kisköcsk és Nagyköcsk/ közigazgatásilag egyesült.

1942-tól a kisköcski községrészben 8 osztályos elemi iskolát szerveztek 1-1 tanerővel, de felekezetenként még mindig külön jártak a tanulók. Az egyik tanerő délelőtt tanitotta az I-IV. osztályos evangélikus, a másik tanerő az I-IV. osztályos róm. kath. tanulókat. Délután pedig ugyanigy külön az V-VIII. osztályosokat. Valójában 1943-ban lett összevonva a most már egy községben lévő 3 állami elemi iskola. Ezután már vallásra való tekintet nélkül folyt a tanitás a 3 tanteremben.

Az osztálymegoszlás a következőképpen alakult: I-IV. oszt. a III. számu épületben /Nagyköcsk/, az V-VI. osztály az I. sz. épületben /Kisköcsk/ és a VII-VIII. osztály a II. sz. épületben /Kisköcsk/.

1945 előtti időkben a kisköcski iskolánál, de különösen a volt evangélikus iskolánál gyakran változtak a nevelők. Ennél az iskolánál Joó István után Sebestyén Ferenc volt az utolsó államsegélyes tanitó. Majd Molnár Dezső, már mint államsegély nélküli tanitó müködött itt pár évig. Sokat foglalkozott az evangélikus fiatalsággal és jól müködő énekkart is szervezett Utána Sarlós /Stári/ Dénes következett 3 évig, majd rövid időre, szinte egymást váltva Gréczi Gábor, Nemes József, Lengyel Dezső, Remport Lajos /a háboruban meghalt/,Horváth Etelka, Lenháti Etelka, Hajba Erzsébet.

A volt kisköcski rk. iskolánál a felszabadulás előtti időben mint felekezeti tanerők a következők müködtek: Kelsbannmauer Ernő, Hubert Jenő, Horváth Gyula / 1917-1927. /,Tungli Pál /1927-1929./, Belyán Béla /1929-1931./, az államositás az ő idejében történt/, majd utána jött V. Horváth László /1931-194o./ mint az iskola első állami tanitója. Nyugdijba vonulása után Pödör Ilona, majd Kapiller László következett / 1942-1951./. Az ő szolgálati idejére esik községünk felszabaditása Hosszabb ideig teljesitett katonai szolgálatot és ezalatt müködött az iskolánál Illés Erzsébet, Kovács Ilona. Katonai leszerelése után ujra Kapiller László lett az iskola igazgatója. Vele együtt müködtek még mint beosztott nevelők: Roda Imre,Nagy Mária, Bokor Gyula, ki 1951. II. 15-én Kapiller László áthelyezésekor igazgatója lett az iskolának.

A nagyköcski volt rk. iskolához 1919-ben került Haraszti István tanitó,aki nyugdijba vonulásáig /194o-ig/volt az iskola tanitója. Utána 3 évig ebben az iskolában nem volt tanitás 1944-45-ben pedig menekült családok lakták a szolgálati lakást, mely csak Rode Imre tanitó Köcskre helyezésekor lett ujra szolgálati lakássá.

Községünk 1945.március 27-én szabadult fel. Ezt megelőzően magyar és német katonák tartózkodtak a községben és elszállásolásra hosszabb-rövidebb időre igénybevették az iskolaépületek tantermeit is. Szerencsére, és látva, hogy esztelenség lenne a felszabaditó szovjet csapatokkal szembeni ellenállás, március 26-án az utolsó német katona is elmenekült a községből, igy harc nélkül vonult be a szovjet hadsereg községünkbe. Kisebb rongálásokon kivül, mit már az itt elszállásolt

német katonák végeztek, nagyobb háborus kár nem történt.

1945-ben az iskola igazgatója Kapiller László volt /1947-ig/. Ettől kezdve 1949-ig Ride Imre végezte az igazgatói teendőket, majd 1949-től 1950. II. 1-ig ujra Kapiller László lett az igazgató. Ekkor őt áthelyezték, az igazgatást pedig átvette Bokor Gyula, aki 1949. óta müködött az iskolánál, mint beosztott nevelő. Közben Kapiller László 1947-1949-ig szintén, mint beosztott nevelő müködött. Ez idő alatt még beosztottak voltak: Kapiller Lászlóné, /Hajba Erzsébet/, Sidó Györgyné Horváth Etelka, Nagy Mária, Boros István /1951-1953./

A köcski iskola már 1948 előtt is állami iskolaként müködött 8 elemi iskolai osztállyal, 3 tanulócsoporttal.

1948-tól 1952-ig ugyancsak 3 tanulócsoporttal, 3 nevelővel de már mint általános iskola volt.

1952/53. tanévre megszervezték Egyházashetyén a körzeti általános iskolát és a köcski iskola az egyházashetyei körzeti iskolának lett tagiskolája. Ettől kezdve Kisköcskön a II. számu épület / a volt evang./ megszünt iskola lenni. A hozzá tartozó szolgálati lakásban 1960-ig bérlők laktak,a volt tanterem pedig állami gazdasági dolgozóknak lett szálláshelyük. 1961-ben nagy átalakitással, kibővitéssel ebből az épületből lett a község "József Attila" Müvelődési Háza felépitve.

Az 1952/53. tanévtől kezdve a köcski általános iskolába csak alsótagozat járt /I-IV. osztály/ 2 tanulócsoportban / 1 Kisköcskön és 1 Nagyköcskön/, a felsőtagozat osztályai pedig azóta a községtől 3 km-re lévő Egyházashetyei Berzsenyi Dániel Általános Iskolába jár.

Néhány statisztikai adat a tanulókról, nevelőkről:

1950-ben a községben 8 osztályos általános iskola volt 3 nevelővel. Tanulólétszám: 110 tanuló,3 tanulócsoport, 3 nevelővel.

Az I-IV. osztályt tanitotta Rode Imre, majd Boros István, V-VI. osztály vezetője volt Bokor Gyula nevelő,VII-VIII. osztály vezetője volt Kapiller László ig. tanitó.
A tanulócsoportok közül az alsó 4 osztály Nagyköcskre a III. számu, az V-VI. osztály Kisköcskre az I.számu, és a VII-VIII. osztály szintén Kisköcskre a II. számu tanterembe járt.

1953/54. tanévtől kezdve 2 tanulócsoport létesült: II-IV.

tály 16 tanulóval Pajor János ig.tanitó vezetésével a Köcsk
-i tanteremben és az I-III. oszt. Mesterházy Gyula nevelő
etésével /28 tanuló/, a Köcsk I-i tanteremben.
Mesterházi Gyula /1953-1954./ elhelyezésekor Belfort Angéla
itónő vette át a tanulócsoport vezetését /1954-1955.VII.1./
d utána Hajas Sándor tanitó 1955. VIII. 15-vel kapott be-
tást az iskolához, ki a jelenben is az iskolánál müködik,
1959. julius 1-vel /Pajor János nyugdijbavonulásakor/ lett
iskola vezetője. 195o-ben " A szocialista szellemü iskola
valósitásáért inditott " Nevelj jobban " Mozgalomban elért
dményének elismeréséül a Vallás és Közokt. Miniszter dicsé-
ben részesitette.
Beosztott nevelők voltak még: Bella Tiborné / 1959. VII.1-
1.IX. 1./, Halász Mihályné /1961. VIII. 24-1966.VIII. 1./ ,
tos Teréz /1966. VIII. 1- 1967. VIII. 1./
A tanulólétszám 196o-ban 64 tanuló, 1968-ban 29 tanuló.
Mivel az utóbbi 1o év alatt a tanulólétszám 6o-7o közötti-
a felénél is lejjebb csökkent /4o alá/, ezért az 1967/ 68.
évre a 4 alsó osztályt 1 tanulócsoportba kellett összevonni
igy a második tanerő állása megszünt. A gyermeklétszám jö-
eni alakulása miatt nincs kilátás arra, hogy második neve-
állás visszaállitható legyen.

Az iskola 1948-ig, még a mult örökségeként, csak a legszük-
esebb felszerelési tárgyakkal, és szemléltető eszközökkel
delkezett. Rozoga, egybeépitett 4 üléses padok nagyon káro-
voltak a gyermekek testi fejlődésére. Egy-egy eldeformáló-
t állványos tábla hosszu évtizedeken keresztül állt a gyer-
ek előtt,melyet már a kréta sem fogta. De az egyetlen szer-
szekrény sem maradt el az előbbiektől. A felszabadulás óta
dkét tanterem uj kétüléses, vasvázas padokat kapott 12.ooo
értékben, 1 db uj szertárszekrényt 192o Ft értékben, uj fa-
ablákat, szemléltetőképeket és eszközöket, stb. 1956 -ban
ontásra került a már roskadozó, régi istálló,pajta és a WC.
dezek helyébe folyamatosan a nevelői lakáshoz uj kamra, fa-
, sertésól, az iskolának pedig uj W.C. és faház épült jó-
zt a költségvetés terhére, de a Szülői Munkaközösség is na-
n sok társadalmi munkát végzett az épitkezéseknél. Pl.1957-
712o Ft értékü, 1958-ban 6311 Ft értékü munkát. A helyi

Állami Gazdaság pedig ingyen fuvarral támogatta az iskolát. Ezekben az években még termelőszövetkezet nem volt a községben, illetve az első 1959-ben alakult.

Az iskolánál 1948 óta müködik uttörőcsapat. Az első években a tanulók 45 %-a volt uttörő. A későbbiek folyamán évről- évre nőtt a számuk, aszerint, ahogy a gyermekek és a szülők kezdték megérteni a mozgalom nemes célkitüzéseit. Ahogy a klerikalizmus hatása csökkent, és ahogy a szocialista világnézetre nevelés fokozatosan talajra talált, ugy fejlődött az uttörőélet külső és belső tartalmát illetően.

Amikor 1952-ben az iskola tagiskolája lett az egyházashetyei körzeti iskolának, a felsőtagozat Egyházashetyére járt át,megszünt mint uttörőcsapat, illetve beolvadt a körzeti iskola uttörőcsapatába. Utána még 11 éven keresztül az iskola kisdobos csapata is a körzeti iskola csapata keretén belül müködött. 1963. junius 2o-án lett önálló kisdobos csapattá, és azóta 4827 számu "Dózsa György" kisdobos csapat néven müködik. Az iskola tanulói minden éven loo %-ban tagjai a kisdobos csapatnak. A szülők is szivesen engedik a gyerekeket a foglalkozásokra.1968 ban már minden kisdobos beszerezte a teljes kisdobos egyenruháját. Örömmel diszelegnek benne csapatünnepségeken, versenyeken, és nemzeti ünnepi szereplések alkalmával.

Évenként 1-2 müsoros délutánt rendez a csapat. Mesejátékok, irodalmi szinpadi feldolgozások,énekek,versmondás, mesemondás, tánc kerülnek a müsorra, melyekhek bevételéből társasjátékokat és a szükséges felszerelési tárgyakat vásárolja meg a csapat. Szinte hagyományossá válik már, hogy évenként megyénk nevezetesebb kirándulóhelyein kivül a Balaton mellé is szervez kirándulást a csapat. Az 1969. év nyarán a kisdobos csapat minden tagja egy hétig táborozott Balatonrendesen, a Celldömölk járási "Ságvári Endre" uttörőtáborban.

A csapat vezetője 1963-1966-ig Halász Mihályné, 1966-tól kezdve pedig Hajas Sándor, a jelenben is müködő pedagógusa az iskolának.

A szolgálati lakásokról szólva, lakáshiány nem volt. Kicsi a község, és eredetileg is 3 szolgálati lakással rendelkezett. A felekezeti iskolák államositása, majd összevonása után csak

2 szolgálati lakásra volt szükség, ezért 1961-ben a II. számu épület müvelődési házzá lett átépitve. 1967-től, mióta az iskola 1 tanerős tagiskolává alakult, a III. számu szolgálati lakásban a körzeti iskola egyik nevelője lakik. Mindkét lakás a kornak megfelelő és rendben tartott.

Az iskolánál müködött nevelők: 1948-1968.

sor-szám	Nevelő neve	Képesitése	Mitől meddig dolgozott az iskolában
1.	Bella Tiborné	tanitó	1959-1961.
2.	Belfort Angéla	tanitó	1954-1955.
3.	Bokor Gyula	tanitó	1949-1952.
4.	Boros István	tanitó	1951-1953.
5.	Hajas Sándor	tanitó	1955-jelenleg is
6.	Kapiller Lászlóné sz. Hajba Erzsébet	tanitó	1944-1951.
7.	Halász Mihályné	tanitó	1961-1966.
8.	Kapiller László	tanitó	1942-1951.
9.	Lantos R Teréz	tanitó	1966-1967.
1o.	Nagy Mária	tanitó	1948-1951.
11.	Pajor János	tanitó	1953-1959.
12.	Rode Imre	tanitó	1947-1951.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA MERSEVÁT

Összeállitotta: Zalavári Károly
vezető tanitó

Mersevát két községből tevődött össze: Belsővatból / 15-16 ház/ és Merséből, melyben 14o-15o család élt.

Az itt müködő pedagógusok a következők voltak:

1872-től Horváth Mihály, 19o6-tól fia Horváth Ferencz, majd 1914-től 1921-ig Kreizer Mária és a katonaságból hazatérő Horváth Ferenc 1932-ig. Majd Takács Károly és felesége, mint pedagógus házaspár 196o-ig és 196o-tól napjainkig Zalavári Károly és felesége, Kiss Erzsébet, mint pedagógus házaspár vezeti a merseváti alsótagozattal rendelkező 2 tantermes iskolát.

Az iskola 1872-ben épült és 1924-ben épitettek hozzá még egy tantermet. Két tanitói lakás van, melyet a felszabadulásig a nevelők használtak. Az egyiket jelenleg a tanács használja és az orvosi rendelőnek ad helyet, a másikban a Zalavári házas - pár lakik.

Az iskola 1948-ig mindig róm.kat. felekezetü iskola volt. A külsővati plébániához tartozott és a plébános, mint egyházközségi elnök, gyakorolta a felügyeletet.

Az 1876-77-es tanévben beirt tanuló az 1-5. osztályban 58 fő volt. A tanulók fizettek 54 Ft 6o krajcár tandijat és 19 Ft 5o krj büntetést.

Szülők foglalkozásai: 3o % földmüves, 25-3o % zsellér, cseléd és vannak köztük ilyen foglalkozás megjelölések is, mint pl. kondász, gulyás, napszámos, szegény, csizmadia, bérlő.

191o-11. évben már 1o7 az 1-6. osztályba beirt tanulók száma,viszont 1923-24-es tanévben csak 84 fő az 1-6. osztály létszáma. 1942-43-ban a 8. osztályba beirt tanulók létszáma 117. Az 1944-45. évben 113 az iskola létszáma.

Az iskola életében nagy változást idézett elő az,hogy 1948. év szeptember 5-én tartott gyülésen a merseváti felsőtagozatos tanulókat Külsővatra irányitják. Takáts Károly, akkori merseváti v. tanitó arra hivatkozik a felvett jegyzőkönyv alapján,

hogy nincs elég tanerő és igy is az egyikre 33, a másikra 34 tanuló esik.

195o. január hó 19-én kelt államositási jegyzőkönyv alapján Takáts Károlyt az iskola vezető tanitójává nevezik ki.

Szorgalmi jog is ebben a jegyzőkönyvben vétetett fel, mely szerint Takáts Károly az iskola vezetője bejelenti,hogy a merseváti r.k. egyházközség az iskola 2 tantermét /összenyitható/ templom hiányában 1939 óta vasár és ünnepnapokon istentisztelet céljára használja. A bizottság ennek a szorgalmi jognak meghagyását javasolja az iskolai munka zavartalanságának biztositása és a tanterem tisztántartásának biztositása mellett.

Államositás után tehát a Takáts házaspár tanitotta az 1-6. osztályu merseváti tanulókat,mig a felső osztályosok Külsővatra jártak át gyalog, kerékpáron és ki hogyan tudott.

196o augusztusában került ide Zalavári Károly és felesége pedagógus házaspár, mivel Takáts Károlyné nyugdijba vonult, férje és az egész család Győrbe költözött.

196o-61-es tanévben még a felsőtagozat Külsővatra járt át /46 fő/, az alsóban 67 gyermek volt.

Meg kellett inditani a körzetesitést, mert lehetetlen volt a helyzet a nevelők és a gyermekek részére is. Más megye, más járás, más község a felsősök iskolázási lehetősége, mig az alsótagozat Vas megyében a vasi felügyelet mellett dolgozott.

Mondhatnám a senki szigete volt a merseváti iskola. Ezért a szülők meggyőzésével a járási vezetők segitsége elinditotta a nem egészen sima körzetesitést-A felsőtagozatos tanulók 1961 62-es tanévben már a celldömölki fiuiskolába járnak.

A körzeti iskola igazgatója és helyettese rendszeresen látogatják a fiókiskolát és a nevelőtestület is tart értekezletet a szülőknek Merseváton.

Jelenlegi alsótagozatos létszámunk az 1-4.osztályban 4o fő. Az 1968-69-es tanulmányi átlagunk 3,6 volt. Egy gyermek bukott javitóra.

Az iskolába járás loo %-os. Az elmult lo évben nem kellett szülőt büntetni és még csak figyelmeztetni sem, hogy gyermekét járassa iskolába. Igazolatlan hiányzás nem volt az iskolánál.

Iskolánkban 1961-ben lett önálló kisdobos csapat, Petőfi Sándor névvel. Kezdettől fogva Zalavári Károlyné a vezetőjük,

akkor a létszám 46 volt, a jelenlegi létszám 35.

Minden évben rendeztünk gyermek-szindarabot és több müsoros délutánt. Községi és nemzeti ünnepeinket felejthetetlenné szokták varázsolni a kis szereplők.

Iskolánk két tantermére, valamint a szolgálati lakásra igen ráférne a felujitás. Régi épület, feltétlenül kellene, hogy tanulóink megfelelő környezetben képezhessék magukat a továbbiak során.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA MESTERI

Összeállitotta: Kiss Sarolta
iskolavezető

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Mesteri község története a régi időkbe visszavezethető, hisz már a rómaiak idejében is laktak ezen a helyen. Az iskola fejlődésének történetéről pontos adataink a legrégibb időkből nincsenek. Az egyházi iratok sem egyértelmüek, nagyon hiányosak.

Régen közigazgatásilag két önálló község volt. Még a század elején is igy emlegetik /Alsó- és Felső-Mesteri/. Hivatalos irások szerint 1932-ben került sor az egyesitésre, azóta Mesteri nevet viseli, bár ma is használják a régi elnevezést.

Felső-Mesteri a kisebb település, a lakosság többsége római katolikus vallásu volt, egy-két evangélikus család is élt a faluban. Iskolájuk sokáig nem volt, ezért az evangélikus gyerekek Alsó-Mesteribe, a róm. katolikusok Vásárosmiskére jártak iskolába.

1911-ben épült Felső-Mesteriben egy róm. katolikus iskola, amely egy tanteremből és egy tanitói lakásból állt. Az épitkezéshez állami támogatást is kaptak, segitett a falu lakossága és a két nagybirtokos / Gyömörey és Nagy György/.

Tanitóik: Illa Erzsébet és Patyi György. Patyi György 1943-ig tanitott a községben, utána Boros László vette át az iskola vezetését.

Alsó-Mesteri lakosságának legnagyobb része evangélikus vallásu volt. Több volt a nagygazda, kevesebb a szegény cseléd vagy napszámos. Iskolájuk már a mult században is volt, abban a korban elég modern épületnek számitott. A régi iskolát 1928-ban átépitették, leválasztották a tanitói lakást, mert addig egy bejáratuk volt. Továbbra is megmaradtak a gazdasági épületek, mert abban az időben a falusi tanitók még gazdálkodtak. Akkor a falu tanitója Gaál Sándor volt, ő is erősen gazdálkodott. Hosszu ideig tanitott a faluban, 1939-ben innen ment

nyugdijba.Szerette a falut,a falu népe is tisztelte és szerette tanitóját. Ma is sokszor emlegetik, ő is ellátogat néha még régi falujába. Nyugdijazása után Hajas Gyula lett a falu tanitója, aki 1953. VII. 1-ig müködött itt. Sokat fáradozott a falu népéért, ifjuságáért. Valóban világitó lámpása akart lenni községének, ezért sokszor problémákkal, nehézségekkel kellett szembenéznie.

Tehát összegezve az eddigieket:a multban mind a két községben /Alsó-Felső-Mesteri/ 1-1 egytantermes iskola volt, ahol egy tanitó oktatta az összes gyermeket. Nem volt ritka az 5o-6o-as létszám, gyakran ennél több is volt. Ebben az időben sokan csak egy-két évet jártak iskolába, mig megtanultak irni, olvasni. Továbbtanuló csak nagy ritkán volt. Néhányan a jobbmóduak közül elvégezték a polgári iskolát, de tovább nagyon ritkán jutottak.

2./ A felszabadulástól az államositásig: /1945-48./

A háborus károsodás nyomai különösen a római katolikus iskolánál látszottak meg. Nemcsak az iskola épülete rongálódott meg,hanem a berendezése és felszerelése is.Az ujrakezdés szinte lehetetlennek látszott, kilátástalan volt a helyzet.

A szülők hozzákezdtek a barkácsoláshoz, készitették a kis ülőhelyeket, padokat. A gyerekek maguk hozták az asztalokat, padokat és székeket, amin tanultak. Nagy nehézségek közt, de mind a két felekezeti iskolában megkezdték a munkát. Házilag készitett eszközökkel, szertári felszerelés nélkül folyt a tanitás. Fejlődés csupán annyiban mutatkozott, hogy a nyolc osztályos iskola bevezetésével a nevelők száma eggyel emelkedett. Ekkor került az ev. népiskolához Gyürüsi Dezső tanitó.

3./ Az államositástól:

A két felekezeti iskola 1948 szeptembertől, mint egységes állami általános iskola müködött. A két iskolánál összesen két tanterem volt, igy az államositás után e két teremben kezdődött meg a munka. Ezért először délelőtt-délután folyt a tanitás. Ekkor három tanulócsoport volt: I-II.o., III-IV.o.,VäVIII oszt., a tanév második felében két csoport lett, mivel március végén Gyürüsi Dezső nevelő elment az iskolától, illetve elhe-

lyezték.

Az iskola ekkor igazgatásilag a Celldömölki Fiuiskolához tartozott, illetve fiókiskola volt. Az iskola vezető tanitója Boros László volt.

1949-ben az iskola ajándékba kapott egy nyárfát, amelyből 12 db négyüléses padot csináltattak. Az elkészités költségeit az ifjusági szinjátszók előadásának bevételéből biztositották. 1950-ben el is készültek. A következő tanévekben / 1950/51, 1951/52./ ismét három tanulócsoportban folyt az oktatás /I-IV. oszt., V.-VI.o.,VII-VIII.o./, ekkor ismét három nevelő volt az iskolánál.

A tanulók létszáma évről-évre növekedett, 1952-ben már 125 volt. Ekkor igazgatásilag önálló iskola lett, és hozzákapcsolták a kemeneskápolnai iskolát is.A tanulócsoportok száma négyre emelkedett, a nevelők száma öt volt. Az ujonnan szervezett iskola sok nehézséggel küzdött.Tanterem, felszerelés, szemléltető eszközök hiánya jelentett nagy gondot. Ezek közül is legsulyosabb volt a tanteremhiány, melyet szükségtantermek létesitésével oldottak meg.Ilyen szükségtanterem volt egy-egy szoba a kocsmánál, Simon Gézáéknál és az alsói nevelői lakásnál. E szobák a falu különböző részében voltak és ez még jobban fokozta a problémákat, nehézségeket. Egyre többször vetődött fel "iskolát kell épiteni!". Közös összefogással és állami támogatás mellett megkezdődött az épitkezés 1954-ben. 300.000 Ft költséggel uj kéttantermes iskola épült a községben, melyet 1955. február 1-én adott át Kapiller László oktatási osztály vezetője a falu lakosságának, illetve az uj iskolaigazgatónak: Böröndy Józsefnek. Most már nyugodt körülmények között folyhatott a munka. Részben osztott iskolatipus mellett szakositott jellegü oktatás folyt, csak nem szakos nevelőkkel. Ekkor csak egy szakos nevelő volt a tantestületben, később a szakosok száma kettőre emelkedett, de nyelvoktatás nem volt.

A 60-as évek elején a tanulók létszáma évről-évre csökkent, s az összevont tanulócsoportokban a szakositott oktatás sem volt megfelelő, és a nyelvoktatást sem tudták megoldani. Ezért szükslgessé vált az ujabb körzetesités.

1964. szeptember 1-től Celldömölkre járnak a felsőtagozatos tanulóink. Ettől kezdve iskolánk a Celldömölk, 2.sz. Általános

Iskola tagiskolája, s azóta az iskolavezető Kiss Sarolta.

Iskolánknál egy tanulócsoport van 1-4.oszt. összevonás mellett A tanitás a központi épületben /Ujvilág u.1./, az egyik tanteremben folyik. A legfontosabb felszerelések és szemléltető eszközök megvannak. A másik tantermet kulturális célokra használjuk. Itt szoktuk tartani az iskolai ünnepélyeket, a TV órákat, a kisdobos foglalkozásokat, stb. Iskolánkat közösen szépitjük, csinositjuk.

A gyerekek szeretik az iskolát,mert a mindennapi rendszeres tanulás mellett szórakozási lehetőséget is biztosit számukra. A régi két tantermet nem iskolai célra használjuk. Az egyikben a könyvtár, a másikban az orvosi rendelő kapott helyet.

A n e v e l ő k r ő l :

A községben a szolgálati lakások száma kettő volt.Egyik lakás két szobás, a másik három. A harmadik szobát legtöbbször az egyedülálló nevelő szokta megkapni, szükség esetén családosak is laktak benne. Sajnos jelenleg is a szolgálatos nevelő csak ezt az egy szobát használhatja. Egy nevelőnek volt saját lakása a faluban. Egy-két nevelő alkalmanként albérletben lakott, vagy bejáró volt. Iskolánknál jelenleg egy nevelő van /Kiss Sarolta/, aki a Celldömölk 2. sz. Általános Iskola nevelőtestületéhez tartozik.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-tól/

s. sz.	A nevelő neve	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolában?	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Boros László	tanitó	1943-1955.	Ostffyasszonyfa
2.	Böröndy József	tanár	1955-1957.	Sajtoskál
3.	Bartha Zoltán	tanitó	1957-1963.	Celldömölk
4.	Bartha Zoltánné sz.Németh Katalin	tanitó	1957-1964.	Celldömölk
5.	Dann György	tanitó	1952-1963.	nyugdij
6.	Domonkos Edit	gyak.é.tan.	1953.	Csönge
7.	Gyürüsi Dezső	tanitó	1947-1949.	Celldömölk
8.	Hajas Gyula	szakosodó tanár	1939-1953.	Celldömölk

1.	2.	3.	4.	5.
9.	Horváth Gyula	tanitó	1954-1964.	felfügg.
1o.	Horváth Mihály	tanitó	1954.	Izsákfa
11.	Kiss Lajos	tanár	1953-1955.	Celldömölk II.
12.	Kiss Sarolta	tanitó	1956-tól	
13.	Kreiter Rozália	kép.nélk.	1952.	kilépett
14.	Mészáros Irén	tanitó	1954-1955.	Duka
15.	Rosta Ilona	tanitó	1952.	Kőszeg
16.	Somogyi Dezsőné sz. Nagy Irén	tanár	1953-1957.	Celldömölk
17.	Vadász Zsuzsanna	kép.nélk.	1963-1964.	Nagysimonyi
18.	Varga Tamásné sz. Vastag Éva	kép.nélk.	1963-1964.	helyettesitő

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
A tanulók létszáma:	117	93	25 /alsós/
Tanulócsoportok száma:	3	4	1
Átl. tanulmányi eredmény:	2,97	3,-	3,6
Bukások:	1o %	9 %	4 %

Az iskolánál az 1948-49.tanévben alakult először uttörőcsapat. Az első években a létszám kb. 15-2o fő volt.A gyakori nevelő és csapatvezető változások miatt nagyobb eredményekről a mozgalmi munka területén nem beszélhetünk. 1953 után a helyzet megváltozott, mert a csapat vezetését átvette Somogyi Dezsőné sz. Nagy Irén, aki 1956-ig volt csapatvezető. Ebben az időben fellendült a mozgalmi élet, amit az is bizonyit, hogy az 1955-1956.tanévben a létszám már 66 volt. 1956/57. tanévben nem müködött csapat.

1957/58-ban ujraszervezték a csapatot, mely 4.767.sz. "Gábor Áron" Uttörőcsapat nevet kapta. A csapat vezetője Kiss Sarolta lett. Az ujjászervezés évében a csapat létszáma 15 fő volt. Érdekes játékokkal,turákkal, kirándulásokkal tettük szinesebbé a mozgalmi életet. Az eredmény sem maradt el, mert a csapat létszáma évről-évre emelkedett. Az 1959/6o. tanévben már ismét 6o fő volt. 1964 őszétől /az iskola körzetesitésétől önálló kisdobos csapat müködik az iskolánál. A változatos,szi-

nes kisdobos életet az őrsvezetők segitik, akik a legaktivabb felsőtagozatos tanulókból kerülnek ki. Az utóbbi évek dus programja közül életkoruknak megfelelőeket válogattunk ki. Sok szines ünnepélyt rendeztünk, ezek közül kiemelkednek a gyermeknapi kisdobosavatások, és a nagy évfordulók alkalmával rendezett csapatgyülések. Az elmult nyáron 12 pajtással Balatonrendesen táboroztunk a járás többi kisdobosával, ahonnan kellemes emlékekkel tértünk haza.

A dolgozók esti iskoláját 1962-ben megszerveztük. 1962-től 1964-ig müködött. Itt elvégezték az általános iskolát / 7.-8. osztályt/ mindázok, akiknek korábbról csak hat osztályuk volt, vagy osztályismétlés miatt 14 éves korukban kimaradtak, s munkahelyükön szükség volt az általános iskolai végzettségre.

A Szülői Munkaközösség eredményes munkára tekinthet vissza. Lelkes SZM elnökeink szervezték a szülői kollektivát, segitették az oktató-nevelő munkát, rendezvényeik bevételéből a hiányzó felszereléseket vásároltuk meg, illetve egészitettük ki. Az anyagi támogatáson kivül a nevelés egyes területein is segitséget nyujtottak. Jelenleg az SZM elnöke Végh Károlyné. Osztályonként 1-2 osztályválasztmányi tag alkotja az SzM vezetőségét, akik aktiv segitői az oktató-nevelő munkának is.

Községünkben állandó óvoda nincs, nem is volt. Nyáron 1-2 hónapig müködött idény napköziotthon, de ez sem volt minden évben. A felmérést minden évben elvégezték, hogy igénylik-e a szülők a napközit, és eszerint intézkedtek a község vezetői.

A mai falu sok tekintetben különbözik a régitől. A korszerü eszközök, a technika fejlődése mind arra ösztönöz, hogy többet kell tanulni. A szülők igyekeznek megadni mindent gyermeküknek sokszor talán a szükségesnél többet is. A pedagógus feladata is nehezebb. Munkája nem szorul az iskola falai közé, ezen tulszárnyal. Felelős az iskolából kimaradt ifjak neveléséért, és a társadalmi élet több területén számitanak munkájára.

Különösen nehéz a munkája azoknak a pedagógusoknak, akik egyedül vannak falujukban. Ilyenkor nagyon fontos a nevelés társadalmasitása, hogy közös erővel alakitsuk ifjuságunk jövőjét, elősegitsük szellemi, testi és erkölcsi fejlődésüket.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA NAGYSIMONYI

Összeállitotta: Ködös Endre
igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Nagysimonyiban /19o7 előtt csak Simonyi/ az iskolai oktatás a XVII. században indulhatott. Pontos adatok nincsenek róla, az egyházi megsárgult iratok sem egyértelmüek, hiányosak. Azt azonban bizonyosan tudjuk, hogy 1698-ban a rektor BAJMOK /talán Bajnok/ MIHÁLY, és Simonyi lakossága ekkor 545 fő.

A község lakossága:	1698-ban:	545 fő
	1898-ban:	1781 "
	193o-ban:	17o3 "
	1949-ben:	1557 "
	196o-ban:	148o "

A községben két felekezeti iskola volt /rk. és ev./, ahol 1-1 tanitó /hivták "mester"-nek és rektornak is/ tanitott 9o-loo gyermeket a zsuppos "oskola" egy tantermében. Sokan voltak összezsufolva, s akinek nem jutott hely a padban, azok a zsuppszalmán ültek. Könyve nem volt mindenkinek, később a "Hármas Kis Tükörből" tanultak. Palatáblára irtak.

A sok gyermek közül ha valaki kikérezkedett "szükségre" nem ment már vissza -hazament- a "mester ur" figyelmét elkerülte, nem kereste. A tanitás október második felében kezdődött meg a áprilisban már üresek lettek a padok. Télen sem jártak rendszeresen, mert vagy a nagy hideg, vagy a lábbeli hiány akadályozta a pontos iskolábajárást. Régen a fiugyermekek irni és olvasni tanultak, a leányok csak olvasni.

A falu szegény jobbágyközség volt. Nemesei kisnemesek / nem egy csak bocskoros nemes volt/. Jelentősebb nemesek a Hetyeiek Vidosok, majd Hajas, Szaldovics, Ebergényi nevekkel lehet találkozni. / Mivel a nép szegény volt, eledelük csak kása, turó, szalados - ez utóbbi kicsiráztatott buzából készült édes izü sült kása-, gyümölcs is akkor még csak a %lasponya" és a berkenye, valamint a szilva.

szerekre Hajas József és neje Bachó Lidia 5oo,- Ft értékben,ami ekkor jelentős összeg volt. Ezen kivül jóminőségü földet vásárolt a "kiskuti dülőben" a tanitó használatára. Majd 1911-ben Mód Gyula létesitett alapitványt az iskolásgyermekek jutalmazására.

A két felekezeti iskola mellé megalakult az 182o-as években a 3. iskola is, melyet az izraelita hitközség létesitett. Ez 1928-ig müködött.Utolsó tanitója Frommer Henrik volt. Ekkor azért szünt meg az iskola, mert a kötelező 3o-as létszám alá - 28-ra - süllyedt a létszám. E megszünt iskola tanitóit a másik két felekezeti iskolába járatták.

Tehát visszakanyarodva a XVII. századhoz,az első tanitó, akiről irásos dokumentum maradt Bajmok /vagy Bajnok/ Mihály. De már 17o6-ban Bánovszky István a rektor. A XVIII. század közepéről adatok nincsenek, de 1784-től Kozáry István a tanitó,később 4o éven át C s á k v á r y J ó z s e f, majd Kiss Zsigmond /2 év/ s utána 43 éven keresztül T ö m b ö l J ó z s e f s őt követte 1888-1927-ig L u d v á n J á n o s, akiről a mostani öregek még mindig szeretettel, megbecsüléssel és tisztelettel szólnak. Fiatal korában bejárta az országot, s az igy gyüjtött élményt tanitásaiban, magyarázataiban felhasználta. Rendkivül szines, lebilincselő volt előadása, tanitása. Az Ő nevéhez füződik a Polgári Olvasókör megszervezése. Megmentett pecsétjét ma is őrizzük: "SIMONYI - LG.-OLVASÓKÖR"

Müködtek még: Mód György,Németh György, Varga Dénes, Holczkorn Endre, Sümegi János, Kocor Kálmán, Csik János, Varga Kálmán és Zongor Márton /ez utóbbi 1896-1924-ig mint másodtanitó/

Az iskolaépületek zsupposak voltak. Az evang. egyház 1874-ben épitett uj 2 tantermes - akkor korszerü - iskolát, mig 1927-ben a katolikusok szintén két tanteremmel és két szolgálati lakással.

A század elején - 1948-ig, az iskolák államositásáig még a következő tanitók müködtek a faluban: Kiss János 1926-ig, -közel 4o évig-, Oszkó József 1926-1945-ig - hadifogságban halt meg, Boros J., Papp Dezső 195o-ig. Ludván Sándor 1924-32 -ig, Szabó Aladár 37 éven át 1927-1964-ig, aki körzeti iskolafelügyelő is volt, dalárdát vezetett, a Parlamentben 1964-ben

kormánykitüntetést kapott /Munka érdemérem bronzfokozata/. Hajas Sándor 1932-1955-ig tanitott az iskolánál, közben 1948-52-ig igazgató volt. Tanitott még Komáromy Julia, Takó Irma és Kalmár Irén pár évet a községben.

Pár adat még az iskolák államositása előtti helyzetről:

	R.k.	Ev.
1924-25. tanévben	adatok nincsenek	121 tan. I-VI. o.
1930-31. "		136 " I-VI. o.
1940-41. "	75 tan. I-VI. o.	91 " I-VI. o.
1941-42. "	78 " I-VII. o.	103 " I-VII. o.
1942-43. "	86 " I-VIII. o.	111 " I-VIII. o.
1947-48. "	109 " I-VIII. o.	118 " I-VIII. o.

Az államositás utáni első tanévben - 1948-49. tanévben - az iskolának összesen 250 tanulója volt a nyolc tanulócsoportban /I-VIII. o./.

2./ Felszabadulástól az államositásig:
/1945. április - 1948. junius/

Tehát két felekezeti iskola müködött a fenti tanulólétszámmal,és osztályokkal.Müködő tanitók: Papp Dezső, Komáromy Julia Tima Margit és Klaffl Katalin, valamint Szabó Aladár, Hajas Sándor, Takó Irma és Kalmár Irén. Oszkó József hadifogságban meghalt.

A tanitás a két felekezeti iskolaépületben folyt, szertári felszerelés szegényes. Erőteljes fejlődés az iskolák államositása után indult csak meg.

3./ Az államositástól:

A két iskola államositása 1948. junius 16-án történt. A két felekezeti iskola 1948.szeptemberétől mint egységes állami általános iskola müködik. A két iskolaépületben összesen 4 tanterem volt, itt járt a 250 tanuló nyolc tanulócsoportban. A felsőtagozat járt délelőtt, az alsó négy osztály pedig délután. Később hetente váltakozott az alsó és felsőtagozat.

Az uj állami iskola igazgatója HAJAS SÁNDOR lett./1948.aug. 9-1952. márc. 1-ig/. Nevelők: Szabó Aladár, Papp Dezső, Kalmár

Irén, Klaffl Katalin, Saródy Ilona, Tima Margit és Ködös Endre.

Az ujonnan szervezett általáno siskola sok nehézséggel küzdött. Tanterem, helyiség, szemléltető eszközök hiánya, nevelőhiány jelentette a főgondot.

A háborus károsodás nyomai még mindig erősen látszottak az iskolaépületeken. Az I. sz. iskolaépület-/volt rk. iskola/-ben a háboru vége felé mémet katonák voltak, s a melléképületben maguknak fürdőt rendeztek be, s a szovjet csapatok megérkezése előtt /1945. márc. 27./ezt benzinnel leöntötték és felgyujtották. Sokáig nem volt itt az iskolának melléképülete, a tüzelőt is bérelt pajtában kellett tárolni.Az I. sz. iskola telkének a keritése teljesen hiányzott a keleti oldalon, a jelenlegi udvar fele szántóterület volt.

A II. sz. iskolaépületben /volt. ev. iskola/ magyar katonák voltak, rengeteg lőszert tároltak itt,ami szerencsére nem robbant fel. Az iskola padlása tele volt katonai iratokkal és un. "halálcédulákkal". Pár év után, amikor a hulladékgyüjtés is szerepelt a tanulók társadalmi munkájában,ezek a hulladékgyüjtőhelyre kerültek. Több zsákra való aluminiumot adtak le a tanulók /a"halálcédulák" kis aluminium tokban voltak/. Ennél az iskolánál is a telek elhanyagolt állapotban maradt a háboru után. Ez az iskolaépület 1874-ben épült. Ablakai,padjai, ajtói alig voltak használhatók, annyira rozogák voltak a padok, hogy az asztalos már nem vállalta a javitását. Kényelmesen ülni nem lehetett bennük. Ablakokon befujt a szél, ajtói nem záródtak. Kisebb javitások után 13o ezer Ft összeggel 1961 tavaszán generáljavitást kapott /fagerendák,ajtók, ablakok, padlózat kicserélése, uj vakolat belül és kivül/. Épitése után 87 évre megfiatalodott az öreg iskola, hogy szolgálja a további évtizedekben is helyét az oktató-nevelő munkának.

Az I. sz. iskolánál a melléképület megépitése, a telek bekeritése 1952-53-ban történt meg.

1952. márc. 1-től az iskola igazgatója Ködös Endre.

Visszatérve az 1948-as államositáshoz: mivel az iskola külső és belső képe szomoru látványt nyujtott a helyi erők,tömegszervezetek, nevelők saját erőfeszitéssel igyekeztek a legfon-

tosabb javitási munkákat elvégezni, hogy a tanévkezdésre akadály ne legyen. Ekkor az iskolát a Celldömölki Posta is patronálta, s dolgozói több izben is kijöttek javitásokat végezni, de a táblafestést pl.a nevelők maguk végezték, táblavonalazást szintén.

Az ötvenes évek közepére lassan javult a helyzet. Az I. sz. iskolaépület bővitésére 1955-ben került sor. Két tanterem épült állami támogatással, a helyi erők társadalmi munkájával. Az uj iskolarész felavatása 1955. dec.5-én volt, melyre eljött Nagy Józsefné könnyüipari miniszter is, aki községünk szülötte.

1955-től 6 normál tanterem volt a két iskolaépületben, majd egy szükségtanterem lett kialakitva,igy hét tanulócsoport járhatott délelőtt iskolába, s csak egy maradt délutánra. Később -1962-ben- helyi erőből politechnikai mühely épült, konyhával, mosdóval, majd ujabb szükségtanterem kialakitására került sor, igy mind a nyolc tanulócsoport délelőtt járhat iskolába. A hat osztály normál tanterembe, kettő pedig szükségtanterembe jár. E szükségtantermek alapterülete csak 18, ill. 22 m2.

Jelenleg tanári szoba és iroda épül helyi erőből, társadalmi munkával. 1969. jul. 1-re elkészül.

A n e v e l ő k r ő l :

1948-ban a szolgálati lakások száma 3 volt. A többi nevelő helyben a saját, vagy a szülői házban lakott, illetve vonattal járt be. A törekvés az volt, hogy gyarapodjon a szolgálati lakások száma ugy, ahogy a tantestület létszámban is növekedett. 1963-ban épült egy uj pedagógus szolg.lakás /Kossuth L.u.13/a/ községfejlesztési alapból, helyi erőből. Majd a meglévő egyik szolgálati lakásból / Kossuth u. 3. sz. / még ki lett alakitva további egy szoba-konyhás lakás. Igy jelenleg 5 szolgálati lakás van és egy szolgálati szoba. Jelenleg az egyik két szobakonyhás szolgálati lakásban az iskolai napköziotthon van elhelyezve. Pedagógus kölcsönnel egy lakás épült 1961-ben / Ködös házaspár/ 3 nevelő vonattal jár be. Összesen hat nevelő lakik saját házában.

A meglévő szolgálati lakások korszerüsitésre szorulnak/belső korszerüsités, fürdőszoba, vizvezeték/, gyarapitani kellene számukat is,mert az elkövetkezendő 3 éven belül három olyan nevelő megy nyugdijba, aki saját házában lakik /Szabó Aladárné

Tóth Ilona és Király József/.

A tantestület jelenleg 12 tagu. Ebből 9 nő, 3 férfi.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1968./

/ az aláhuzott jelenleg is itt van/

sor-szám	A nevelő neve	Képesitése	Mitől meddig dolgozott az iskolában	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Ávár István	tanitó	196o-1961.	Kőszeg
2.	Deák Attiláné	kép.nélk.	1968.IX.1-	
3.	Endrődi Attila	mat-fiz.tanár	1962-1963.	Szombathely
4.	Fehér Teréz	kém-biol-földr.-tanár	195o-1966.	nyugdij
5.	Hajas Sándor	tanitó	1932-1955.	Köcsk
6.	Hegyi Ernő	tanitó	1962-1968.	Boba
7.	Horváth Jenő	tanitó	1963.IX.1-	
8.	Jenkey Teodóra	tanitó	1951.	Kőszeg
9.	Kalmár Irén	tanitó	1946-195o.	Felsőjánosfa
1o.	Katona Károlyné sz.Tóth Edit	magy-orosz tanár	196o-1968.	Celldömölk II.
11.	Király József	tanitó	1961.IX.1-	
12.	Kovács Piroska	tanitó	1955-1958.	Budapest
13.	Ködös Endre ig.	magy.-tört.t.	1948.IX.1-	
14.	Ködös Endréné Klaffl Katalin	tanitó	1946.IX.15-	
15.	Laky Rezső	tanitó	1952-196o.	Celld.Járási T.
16.	Ludván Éva	mat-fiz.tanár	1958-1962.	Mohács
17.	Magyary Julianna	földr-biol.t.	1966-1968.	Kőszegi MÁV.Nev.
18.	Mersits Ilona	tanitó	1955-1959.	Megyei Tanács
19.	Mikecs Ferencné Szabó Laura	tanitó	1951-1966.	nyugdij
2o.	Marton Klára	mat. tanár	1968.IX.1-	
21.	Nyéki László	tanitó	1951.	Pécs
22.	Simon Károlyné Horváth Ida	napk.vez.-tanitó	1966.IX.1-	
23.	Papp Dezső	tanitó	1926-195o.	-
24.	Pataki/Prets/ Márton	magy-orosz tanár	1952-1962.	Kemenesmihályfa
25.	Saródi Ilona	tanitó	1948-1958.	Szombathely
26.	Szabó Aladár	tanitó	1927-1964.	nyugdij

1.	2.	3.	4.	5.
27.	Szabó Aladárné ig.h. Iványos Ilona	tanitó	195o. IX. 1-	
28.	Takács Jánosné Kovács Zsuzsanna	tanitó	1966. IX. 1-	
29.	Tima Margit	tanitó	1948-1949.	Vönöck
3o.	Tóth Ilona	tanitó	1958-IX. 1-	
31.	Tóth László	kép.nélk.	1959-195o.	Celldömölk
32.	Tóth Lidia	kép.nélk.	1949-195o.	-
33.	Tulok Marianna	tanitó	1968. IX. 1-	
34.	Vadász Zsuzsanna	mat-fiz.t.	1964-1968.	Szombathely
35.	Vargyas Klára	magy-orosz	1968. IX. 1-	

Az iskola igazgatója Ködös Endre 1952. március 1-től, az igazgató helyettes Szabó Aladárné 1952. szept. 1-től, a szakszervezeti bizalmi Takács Jánosné 1968. szept. 1-től, az uttörő csapatvezető Ködös Endréné 1948-tól - 3 év megszakitással.

Államositáskor szakos nevelője nem volt az iskolának. Az első szakos tanárok: Ködös Endre /magyar-történelem/, majd Fehér Teréz /földrajz-biológia-kémia/. Utána több nevelő szakosodott, tanári oklevelet szerzett levelező hallgatóként, de iskolánktól elkerültek / Ludván Éva, Endrődy Attila, Katona Károlyné, Magyari Julianna, Vadász Zsuzsanna, Pataki Márton/. A jelen tanévben 3 tanári végzettségü nevelő van: Marton Klára /matematika szak/, Vargyas Klára /magy.-orosz szak/ és Ködös Endre /magyar-tört. szak/.

Tanul Deák Attiláné /sz. Bogyai Ágota/ képesités nélküli nevelő a Keszthelyi Agrártud. Főiskolán /4. éves/ és Ködös Endre esti egyetemen /2. éves/.

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
A tanulók létszáma összesen:	275	252	2o5
Tanulócsoportok száma:	7	8	8
/195o-52-ig 7 tanulócsoport volt. A VII-VIII. o. volt összevonva. 1952. szept. 1-től ismét 8 a tanulócsoportok száma/			
Évvégi mulasztási átlag:	9 nap	3,2 n.	2,2 n
Évvégi bukás %-ban:	11 %	6,6 %	5,- %
Tanulmányi átlag év végén:	3,23	3,42	3,58

Magatartási átlag:	4,7	4,61	4,37
Szorgalmi átlag:	-	-	3,8o

1948 őszén alakult meg az iskolában a " Petőfi Sándor " Úttörőcsapat. Kezdetben külön fiu, külön leánycsapat dolgozott Klaffl Katalin és Ködös Endre csapatvezetők irányitásával. A csapatok létszáma akkor 78 fő volt /a tanulók 31 %-a/. Az őrsi és rajösszejövetelek, csapatgyülések, mozgalmi tevékenység,közös kirándulások, játék, számháboru, versenyek, turák és táborozások, a szakköri munkák megkedveltették a gyermekekkel az uttörő munkát, s a csapat létszáma 2oo fölé emelkedett. A jelen tanévben 2ol a csapat létszáma, a pajtások 98 %-a. Közben 1952-ben a külön fiu és külön leánycsapat egyesült, s 1957 óta az "1295. sz.Dugovics Titusz Uttörőcsapat" nevet viseli.A csapat vezetője Ködös Endréné /1948 óta pár év megszakitással/.

Az utóbbi években a csapat Balaton mellett táboroz a nyári vakációban. 1958-ban és 1959-ben Zamárdiban, 1963,1965. és 1967-ben Balatonrendesen,1969 nyarán ismét Balatonrendesen táboroz a csapat egy hétig. A csapat a KISZ Központi Bizottságának Vörös Selyemzászlaját kapta meg 1963-ban.

A csapatnak otthona nincs még iskolai helyiségek hiányában.

1955. aug. 9-e óta az iskola a "DUGOVICS TITUSZ" nevet viseli. Az országos Hunyadi Ünnepségek keretében - 1956 nyarána a községben is ünnepség volt. Ebből az alkalomból lett az iskola falába elhelyezve az emléktábla. Ekkor volt az 5oo. évfordulója a nándorfehérvári diadalnak.

Több Dugovics emlék, hagyomány van a községben. Áll még a régi /mult század második felében kihalt/ Dugovics ház, s az a kőkereszt,melyet az utolsó Dugovics /Mihály/ állittatott 1866-ban Dugovics Titusz emlékére.

Tanévenként 5-8 szakkör müködött az iskolában. A jelen-1968-69. iskolai évben - a következő szakkörök müködnek: ifju egészségőri, népi diszitőművészeti, tánc, bélyeggyüjtő, ezermester, modellező, fotó és tüzoltó szakkör. Ezek munkája eredményesen egésziti ki az iskola oktató-nevelő munkáját. Lehetőséget adnak a hasznos szórakozások megkedvelésére. Minden tanév végén az iskola rajzkiállitást rendez, s ennek keretében a szakkörök is bemutatják évi munkájukat.

Minden tanévben egy alkalommal rendez az iskola egy-egy műsoros előadást, melynek bevételét az iskolai felszerelések gyarapitására forditjuk. Korábban minden évben, most 4-5 évenként került megrendezésre az évvégi tornaünnepély, a testnevelés, a sport népszerüsitésére.

A megrendezett járási tanulmányi versenyeken az iskola tanulói eredményesen szerepeltek. Többen a megyei versenyekig is eljutottak. Az alábbi házi versenyeket szokta megrendezni az iskola: szavaló, mesemondó, sakk, helyesirási, asztalitenisz, verseny.

A gyakorlati foglalkozás 1961-ben indult meg. Első évben csak az alsótagozatban és az V. osztályban, s 4 év után minden osztályban. Ezért helyi erőből, községfejlesztésből, társadalmi munkával politechnikai mühely, konyha, öltöző, mosdó épült. A mühely alapfelszerelése / munkapadok, szerszámok/ is biztositva lett. Az iskolának van 600 n.öles gyakorlókertje, ide szerszámos kamra épült. Ősszel és tavasszal a gyakorlókertben, télen a mühelyben folyik az oktatás. Mühelyben a fiuk dolgoznak, a leányok pedig a tanteremben, vagy konyhában varrnak, kötnek, horgolnak, főzést tanulnak.

A VIII. osztály elvégzése után a tanulók többsége továbbtanul vagy gimnáziumba, szakközépiskolába, vagy ipari ill. mezőgazdasági tanulónak megy. Az iskola tanulói közül többen kerültek egyetemre, főiskolára és most mint mérnök, orvos, pedagógus, technikus dolgozik.

Az elmult tanév végén 26 tanuló végezte el az ált.iskola 8. osztályát. Ezek közül 6 ment gimnáziumba, 1 ipari technikumba. Ipari tanulónak 11, mezőgazdasági szakmunkásképző iskolába 2 ment. A mezőgazdaságban itthon segitő családtagként dolgozik 6 fő.

Kimutatás a középiskolában továbbtanulókról:

Tanév	8. osztályt végzett tanulók száma	Középiskolában továbbtanul	A 8. osztály %-a
1.	2.	3.	4.
1948-49.	12	8	66
1949-50.	13	5	38,4
1950-51.	19	7	36,8

1.	2.	3.	4.
1951-52.	1o	4	4o
1952-53.	2o	6	3o
1953-54.	29	9	31
1954-55.	2o	5	25
1955-56.	2o	1o	5o
1956-57.	23	8	34
1957-58.	25	1o	4o
1958-59.	22	9	4o
1959-6o.	22	7	32
196o-61.	3o	15	5o
1961-62.	34	14	41
1962-63.	32	7	21
1963-64.	23	11	47
1964-65.	29	7	24
1965-66.	29	7	24
1966-67.	27	9	33
1967-68.	26	7	26

1948-68. között az ált. iskola nyolcadik osztályát végzett tanulók közül 36 % tanult tovább középiskolában. Ezen kivül esti iskolában többen megszerezték még a középiskolai végzettséget.

Az iskola 1966 szeptemberében napköziotthonnal bővült. Egy 4o fős csoport müködik /1-8. osztályos tanulókkal/, azóta is. Vezetője Simon Károlyné. Az iskolai napközi egy szolgálati lakásban van jelenleg elhelyezve. Szükséges lenne a szolg. lakás felszabaditása, uj napköziotthon épitése.

Az iskola uj szocialista tartalmu ünnepei közül a legjelentősebbek az uttörő és kisdobos-avatás, ballagás, tornaünnepély. A hazai táj, a szülőföld megszerettetése, megismerése érdekében tervszerü programja van az iskolának. Nagyobb kirándulásokat a Sághegyre, Celldömölkre, Sárvárra, Szombathelyre, Kőszegre, Sopronba, Sümegre, Tapolcára, Pécsre és Budapestre és a Balatonra szervezett iskolánk. A kirándulások maradandó élményt hagytak a tanulóifjuságban.

Továbbképző iskola négy éven keresztül müködött: 1961-65-ig azon nyolc osztályt végzettek számára, akik 16 éves korukig

nem helyezkedtek el a termelő munkában. 1965 óta a továbbképző iskola nem szerveződött, mert a fiatalok elhelyezkedtek.

1958 októberében megindult a dolgozók esti ált. iskolája és 1966-ig müködött. Itt elvégezték az ált. iskola 7. és 8. osztályát mindazok, akiknek korábbról csak hat osztályuk volt, vagy osztályismétlésük miatt 14 éves korukban kimaradtak, s munkahelyükön szükség volt az ált. iskolai végzettségre. Esti iskolában összesen 64 felnőtt végzett.

A Szülői Munkaközösség 2o éves munkára tekint vissza. Voltak lelkes, tennikész SzM. elnökök, akik az iskola oktató-nevelő munkáját segitették elő a tárgyi feltételek megteremtésével, épitkezésekkel, társadalmi munka szervezésével, teaestek rendezésével, müsoros rendezvényekkel. Jelenleg is épitkezés folyik társadalmi munkával. Tanári szoba és iroda épül. A jelenlegi SzM. elnök Németh Károly, osztályonként 3-3 osztályválasztmányi tag alkotja az SzM. vezetőségét.

Az iskola ingóleltárának gyarapodása:

1964. dec. 31-én	268/m Ft
1965. "	28o/m "
1966. "	315/m "
1967. "	322/m "

Az óvodáról is szólni illik pár gondolattal: A felszabadulás előtt csak 1-2 nyáron müködött egy-két hónapos óvoda. 1947-ben létesült a napköziotthonos óvoda. A jelenlegi orvosi lakásban kapott akkor helyet. Orvost kapott a község 1956-ban, s lakást kellett biztositani a körorvosnak, s az óvoda 3 helyre is vándorolt, mig 196o-ban uj, modern óvoda épült. Óvónők 1947-től: Lőcsey Károlyné, Smidéliusz Kálmánné, Tóth Edit, Szabó Alajosné, Hegyi Ernőné, Németh Gyuláné és Horváth Jenőné. Jelenleg két óvodai csoport van Horváth Jenőné vezető óvónő és Szabó Alajosné óvónő vezetésével. Az ötvenes évek 6o-7o-es óvodai zsufolt gyermeklétszáma sajnos visszaesett a felére.

A mai falu sok tekintetben más arcu. A villany /1948-tól/, a rádió, televizió, mozi, a termelőszövetkezet, a technika, a gépek mind-mind arra ösztönöz, hogy a gyermek tanuljon. Az iskolának is nagyobb a feladata.

Iskolába a tanulók tisztán, rendesen járnak. A szülők min-

dent biztositanak a gyermeküknek /talán a szükségesnél többet is/. A tanulók nagy része iskolaköpenyt hord, tizóraiuk kakaó, tej, vajaskenyér, kifli, gyümölcs.

A pedagógus feladata is növekszik az iskolán belül is.S ennek becsülettel eleget kell tenni.

Az iskola falán tul is sok vár a nevelőre. A társadalmi élet minden területén ott a pedagógus: KISZ,Ifjusági Klub, Községi Könyvtár, politikai iskola,tanácsi munka,ifjuság és gyermekvédelem, sportmunka, felnőttoktatás, községszépités, hazafias népfronti munka. Az iskolai és iskolán kivüli munkának közkatonái a pedagógusok, becsülettel igyekszik ezt elvégezni a nagysimonyi tantestület.

Egy község pedagógusának 4 fontos munkaterülete van:

1./ Az iskola oktató-nevelő munkájának, az órán folyó tartalmi munkának a maradéktalan teljesitése,a tanitási óra jó megszervezése, pontosság, lelkiismeretesség, hivatás és gyermekszeretet. Lépést kell tartani a korszerü módszerekkel, azokat alkalmazni kell. Szakmai és ideológiai ismeretének fejlesztése.

2./ Órán kivüli egyéb oktatással, neveléssel kapcsolatos munkák elvégzése/órára való otthoni felkészülés vázlattal, szemléltetés, szertárgyarapitás, családlátogatás, rajvezetői munka, különböző felelősi munkák elvégzése, tisztaságra, takarékosságra nevelés, olvasómozgalom segitése, tanulók iskolán kivüli munkájának ellenőrzése, különböző rendezvényekre, versenyekre való felkészülés/

3./ Iskolán kivüli egyéb un. társadalmi munkába való bekapcsolódás, /párt, tanács, népmüvelés, KISZ, ismeretterjesztés, Nőtanács, Sportkör.

4./ Végül a tantestületi kollektiva erősitése egyéni magatartással,a testületi egységen való munkálkodás, helyes javaslatok, egységes nevelési eljárások alkalmazása, s egymás segitése, példamutató emberi magatartás.

Az iskolák államositásától eltelt 2o esztendő nagy fejlődést eredményezett. De sok még a tennivaló. Szükséges az eredményesebb munkához még: tanterem, tornaterem, szertár, napköziotthon, pedagógus szolgálati lakás épitése, a meglévők modernizálása. Reméljük ezekre is sor kerül.

Jelenleg az iskolánál müködő nevelők:

sor-szám	A nevelő neve	Szolg. éveinek száma	Müködési év ennél az iskolánál	Kitüntetés
1.	Ködös Endre ig.	22	1948-tól	1956:Oktatásügy Kiv.Dolg., 1963: Munka Érdemérem Korm. kitüntetés
2.	Szabó Aladárné ig.h. Iványos Ilona	34	195o-től	-
3.	Deák Attiláné Bogyai Ágota	3	1968-tól	-
4.	Horváth Jenő	22	1963-tól	-
5.	Király József	39	1961-től	-
6.	Ködös Endréné Klaffl Katalin	23	1946-tól	-
7.	Marton Klára	1	1968-tól	-
8.	Simon Károlyné Horváth Ida	15	1966-tól	-
9.	Takács Jánosné Kovács Zsuzsanna	4	1966-tól	-
lo.	Tóth Ilona	3o	1958-tól	-
11.	Tulok Marianna	12	1968-tól	-
12.	Vargyas Klára	6	1968-tól	-

Eredmény és siker,küzdelem és sikertelenség kiséri a néptanitó munkáját. Nagy-nagy lelkesedés, szivet fütő buzgalom adta és adja a hivatásszeretetet ahhoz a munkához, mely a gyermeket formálja, tanitja, oktatja, neveli,-s csillogó szeméből hitet kap e munkához.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA NEMESKERESZTUR

Összeállitotta: Gyarmathy Miklósné
iskolavezető

I. Felszabadulás előtti helyzet:

Intézményünk jelenlegi épülete 1894-ben épült. Már akkor is korszerütlen volt, mert alacsonyra tervezték. A korlátozott egészségügyi követelményeknek megfelelően leástak a terembe. Ugy kellett egy lépcsőfokon nem fel, hanem lemenni. Elképzelhető, milyen volt az azt megelőző "tanoda" épülete. Mindössze egy terem állt a több, mint száz tanuló rendelkezésére. A megnövekedett létszám kényszeritette a község akkori vezetőit egy uj iskola épitésére. Ezt már két tanteremmel tervezték. A "kis iskolába" /az 1-3. osztály/, a"nagy iskolába" 4-6. osztály tanulói jártak.

Mikor még egy tanteremben tanultak a gyermekek, olyan zsufoltság volt, hogy ez a szólás járta a faluban: "miért vagyunk a földön? - Mert nem férünk a padba." Bizony a gyerekek jelentékeny hányada a padlón tanulta meg a betüvetést, olvasást.

Papp Ferenc iskolamester keze alatt tanult a fennmaradt irásos statisztikai adatok alapján 118 mindennapos és 42 ismétlő iskolás tanuló. Összesen 16o gyermek, az 19o4. tanévben.

A következő tanévre már kapott egy női tanerőt is Szolár Anna személyében. Mivel elég magas volt a lemorzsolódás, ezért az 1-2. osztályt vezette az egyik, 3-6. osztályt oktatta a másik pedagógus.

191o-ben alakult meg a tanitói könyvtár 19 kötettel.

A tanulók létszáma ebben a tanévben a következőképpen alakult:
mindennapi tankötelesek száma 115, ismétlősök száma 49,
összesen: 164 fő.

Az 19o6-ban nyugalomba vonult Papp Ferenc helyére Gyarmati Béla tanitót választották meg.

Az első világháboru zavaros éveiben nagyon hiányos volt a tanitás. A férfiak hadba vonultak. Szükség volt a gyermeki mun-

kaerőre otthon. A békekötés utáni évben ismét megindult a rendszeres munka. Érdekes adat maradt fenn ebből az időből. 192o-ban volt a legmagasabb a tanulólétszám az iskola életében. Mindennapi iskolába járt: 133 fő, ismétlő iskolába 48 fő, összesen: 181 tanuló.
Igaz ekkor volt a mulasztási arány is a legnagyobb 6138 tanitási nap. Érdemes megjegyezni, hogy ekkor délelőtt-délután volt foglalkozás.

Ughy Jenőné /Szollár Anna/ nyugalomba vonulása után Mertl Irén került másodtanitónak az iskolához.

A demográfiai hullám mindinkább mélyebbre süllyedt. Nagyon éreztette hatását a háboru.
193o-ból fennmaradt adatok alapján a tanulók létszáma a következőképpen alakult:
Mindennapi iskolába járt: 6ofő, ismétlőbe 37 fő, összesen 117.

Gyarmati Béla, aki nagyon sokat tett az iskola, a község, az ifjuság érdekében, 1937-ben nyugalomba vonult. Ekkor választották meg helyette Gyarmathy Miklóst. Mertl Irén tanitónő, aki annyira összeforrott a volt kollégájával, nem birta a munkát folytatni. Igy ő is 1939-ben átadta munkahelyét Szekeres Irma tanitónőnek. Gyarmathy Miklós tényleges katonai szolgálatra vonult be. Helyette László Ferenc végezte a munkát.

Az 194o-es évről megmaradt iskolai adatok a következőképpen alakultak:
78 tanulója volt az elemi iskolának, 43 az ismétlőnek, összesen 121 gyermek. Bizony lecsökkent a tanulók létszáma.

A kéttanerős iskolában két fiatal pedagógus kezdte meg a munkát. Nem a legszerencsésebb körülmények között. A háboru vésztjósló felhői mindinkább közeledtek hazánk ege felé. Megkezdődtek a bevonulások, a tartalékosok gyakorlatra való behivása. Lassult, bizonytalanná vált az élet ritmusa.

Gyarmathy Miklóst behivták katonának. Kikerült a keleti frontra. Gyarmathyné Szekeres Irma egyedül végezte kezdetben a tanulók oktatását. Egy évi nehéz munka után kapott csak helyettest Sándor Mária személyében.

A felszabadulás alkalmával csak egyedül tanitott az iskolában. A kora tavaszi harcok alatt szünetelt a tanitás. Az iskolában német katonák csizmái kopogtak ideges léptekkel fel-alá.

1945. március 27. reggelén valahogy másként kelt a nap.

A szovjet csapatok rajtaütésszerü támadása következtében az itt rekedt német alakulat néhány katonája elszántan harcolt a végsőkig. Bizony számtalan ház lángbaborult, polgári személyek estek áldozatul a néhány órás csatározásnak. Délutánra már elült a harci zaj. Este mindenki nyugodtabban fekhetett le, mert a németek helyett a felszabaditó alakulatok őrködtek a lakosság álma felett.

Az iskola épülete a sebesült katonák rögtönzött kórháza lett Igy a tanitás továbbra is szünetelt. Az élet azonban megindult a községben és a határban.

A felszabadulást követő tanév kezdetén már volt Gyarmathy Miklósnénak segitő társa a tanitásban. Kovács Ilona / Horváth Lajosné Vas megye VB. Müv.Oszt.vezető felesége/ személyében. Rendszeresebbé vált az oktatás.Pontosan jártak a gyermekek iskolába. Igaz a kezdeti nehézségek leküzdése nem kis gondot okozott a nevelőknek. Nem volt tankönyv, tanszer. Az iskola hiányos szemléltető eszközei, kisérleti szerei teljesen megsemmisültek. A pedagógusi tenniakarás, leleményesség azonban áthidalta a kezdeti nehézségeket. A maguk készitette számológépeken, rajzokkal illusztrált olvasótáblákkal segitették az iskolai munkát.

1947. október 7-én hazaérkezett több éves hadifogságból Gyarmathy Miklós, aki azonnal átvette a munkát. Még egy hetet sem várt. Teljes erővel folytatódott a helyesen megkezdett munka.

Egy évig müködtek, mint felekezeti tanitók. 1948-ban az államositáskor mindkét pedagógust átvette az állami vezetés és Gyarmathy Miklóst bizta meg az iskola vezetésével. Továbbra is két tanerős maradt az iskola.

Tárgyi feltételeink azonban sokkal kedvezőbbekké váltak. Celldömölkön tanfolyam indult a fizikai, kémiai kisérleti eszközök elkészitési módozatairól. Ez nagyban megkönnyitette a munkát. Gazdagabb eszközökkel térhettünk haza és kezdhettük meg az állami iskolában a tanitást. Az államositás nem okozott semmi zökkenőt a község életében. Tudomásul vették a fejlődés jelenlegi szakaszát. Természetesen akadt néhány család, akik nem helyeselték az intézkedéseket, de ez semmi zavart nem okozott.

A korszerütlenül felszerelt iskolában,fél-évszázados,agyonfaragott, rozoga padokban indult meg az uj szellemü oktatás. Kezdeti nehézségeink abból adódtak, hogy a háboru okozta rongálódásokat hogyan hozzuk helyre.Itt sietett a helyi pártszervezet az iskola segitségére.Az akkor párttitkár Szarva József, kőmüves mester kijavitotta a legszükségesebb hibákat, rendbehozta a tetőzetet.

A szülők áldozatkészségének volt köszönhető, hogy az ablakokat beüvegezték. Jöttek meszelni,takaritani az iskolába. Barátságosabb külső, nyájasabb belső helyiségben zökkenőmentesen folyt tovább a munka.

Évről-évre gyarapodott iskolánk szemléltetőeszközei, kisérleti szerei. Abban az időben a község hozzájárulásával kicserélték a tetőzetet, uj csatornázást kapott az épület. Ujra vakolták az utcai részt. Eltüntek a háborus nyomok. A lakás átalakitásával eltünt a falusi külső, a bubos kemence, a mászókémény, a gerendás mennyezet. 1952-ben korszerü átalakitás történt a lakásban is. Kicserélték a padlózatot, bevezették a villanyt, uj szigetelt vakolatot kaptak a helyiségek.

1955-ben az iskola 7o ezer forint felujitási összeget kapott a járási tanácstól. Kicserélték belőle a termek padlózatát, eltüntek a mestergerendák, uj, tágasabb ablakokat kapott az épület. A régi, rozoga ajtók helyett is ujak kerültek a falba. Tökéletesitették a világitást.

Ugyanebben az évben a begyüjtési versenyben községünk járási viszonylatban az első helyen végzett, jutalmul a Müvelődésügyi Minisztériumtól közel 1o ezer forint értékü modern kétüléses padokat kaptunk. Igy teljes egészében eltüntek a régi iskola korszerütlen butorai:

195o-ben a tanulók létszáma a következő volt:

1-8. osztályba járó tanulók száma: 1o2

1-4. osztályba járt 48 tanuló, a felsőtagozatba: 54 fő

A tanulócsoportok számában 1954-ig változás nem volt. Ebben az évben a tanulók tanulmányi átlaga 3,5 volt. Felszabadulás utáni években a legmagasabb tanulólétszám az 1952-53. tanévben volt, 1o7 fő.

1954-ben kapott az iskola egy tanerőt Kiss Cecilia személyében, aki mindössze 3 és fél hónapig tanitott iskolánknál.

Innen az akkori Alsó-Ságra került.

1955-ben fejlődött fel iskolánk 5 tanerőssé. Ekkor kaptunk a felső tagozatba két szakos nevelőt Ughy Mária és Horváth Margit személyében. Az alsótagozatba került még Takácsné Németh Mária tanitónő.

A négy állandó létszám mellett az ötödik tanerő személyében sok változás történt. Minden második évben uj tanerő kopogtatott az iskola ajtaján. Ez bizonyos mértékben nehezitette a zavartalan oktatást.

1956-ban Bödör Erzsébet került iskolánkhoz. Alig két évi munkája után ujabbat kaptunk. Piri Mária képesités nélküli nevelő volt itt két évig. Itt szerezte meg a tanitói képesitést is.

196o-ban jött iskolánkhoz Perger Erzsébet, aki a hagyományokhoz igazodva ugyancsak két évig volt a nevelőtestület tagja.

Néhány érdekes adat az 196o-as tanulólétszámról:

1-4.	osztályban	47 fő
5-8.	osztályban	43 "
	Összesen:	9o tanuló

A megnövekedett osztályok, illetve tanulócsoportok számával nem emelkedett az osztálytermek száma. Két tanteremben folyt az oktatás. Délelőtt-délutáni váltással. Nem valami szerencsés helyzetnek mondható jelenség, de nem volt más mód a megoldásra Kezdetben a tanács is sietett a tarthatatlan helyzet javitására, egyik helyiségét átadta ideiglenes tanterem céljára. Sajnos ez csak szükség megoldás volt. A nagy létszámu csoport nem fért el az alig 2o-22 m2-es szobában. Kénytelenek voltunk visszatérni a váltott tanitáshoz.

Az 196o-61. tanévben ezen ugy tudtunk változtatni, hogy Gyarmathy Miklós pedagógus kölcsönnel házat épitett a községben, igy a felszabadukt nagyobb szobák alkalmasabbak voltak az oktató-nevelő munka mühelyének. Megoldódott a délelőtti tanitás. Ez meg is látszott az eredményeken, mert ebben a tanévben az iskola tanulmányi átlaga 3,73 volt.

A tanulólétszám csökkenése miatt egy évre négy főre apadt a nevelők száma. Az 1-4. osztályt összevonták és Gyarmathy Miklósné tanitott ott. Egy év után 1964. augusztus 1-én he-

lyezték iskolánkhoz Tóth Lászlóné Szigeti Erzsébet tanitónőt. Ughy Mária 1966-ban nyugalomba vonulása után Herczegh Józsefné pedagógus jött iskolánkhoz.

Tóthné Szigeti Erzsébet két évi müködése után áthelyezést nyert Jánosházára, helyét Gaál Katalinnal töltötték be.

Kormányhatározat értelmében a létszám alakulásának a későbbi időben történő csökkenése miatt 1967. augusztus 1-én megszünt az öt tanerős iskola. Egy tanerőre apadt. A felsőtagozatot bekörzetesitették Jánosházára. Itt maradt Gyarmathy Miklósné az 1-4. osztállyal.

A tanulók száma ekkor a következő volt: 1-4. osztályban 27 tanuló. Hova apadtunk pl. az 192o-as létszámhoz biszonyitva. Amikor az 1-4. osztályba 1o3 tanuló járt. Tanulólétszámilag sokat csökkentünk, ugyanakkor több nevelő tanitott kevesebb gyermeket, tehát alaposabbá vált a felkészités.

Szeretnék néhány szót szólni az uttörőcsapat megalakulásáról is.

Ifjusági szervezetünk 1951-ben alakult meg. Kezdetben bizony a tanulók számának mintegy 3o %-a vett részt a mozgalmi munkában. Az első csapatvezető Gyarmathy Miklós volt. Kiváló uttörőink eljutottak a budapesti VIT-re is. Három alkalommal nyertek tanulmányi versenyt járási szinten matematikából, uttörő különpróbából, irodalomból.

1955-ben megkapta csapatunk a járástól a selyem vöröszászlót, melyet azóta is nagy tisztelettel őriznek a pajtások.

Később Ughy Mária, majd Takács Dezsőné vette át a csapat vezetését. A létszám alakulásában is nagy változás történt, mert loo %-os volt a csapat taglétszáma. A bekörzetesités után a kisdobosok vezetője Gyarmathy Miklósné lett. Lelkes kis csapat maradt itt. Szivesen vesznek részt a foglalkozásokon. Jelenleg a Balaton mellett táboroznak csapatvezetőjükkel. Az iskolai munka eredményességét nagy mértékben elősegitette a szakkörök munkája.

Volt az iskolában matematika, biológia, sport, vöröskereszt, kisgazdaasszony, tüzoltó szakkör, repülő-modellező csoport.

Társadalmunk fejlődése maga után vonta a magasabb iskolai ismeretek megszerzését is. Amig a felszabadulás előtti évekre 2o-25 érettségizett, vagy vele egyenrangu iskolát végzett, ma

9o azoknak a személyeknek a száma, akik érettségi, vagy ehhez hasonló oklevelet szereztek. Nem egy pedagógust, orvost, közgazdászt, egyetemi tanársegédet adott községünk ifjaiból. Ugyanakkor becsületes dolgoskezü munkások, traktorosok, gépszerelők kerültek a munka területére.

Az ötvenes évek elején három éven keresztül volt nyári napközi otthon iskolánkban, de a létszám csökkenése miatt megszüntették. Azóta nem müködik, hiszen az óvodaköteles gyermekek száma nem érte el soha a 2o főt.

1962-63. tanévben beinditottuk a dolgozók iskolájának 7. osztályát, majd a következő évben a 8. osztályt is, ahol 17 felnőtt végezte el eredményesen a 8. osztályt.

Meg kell emlékezni a Szülői Munkaközösség tevékenységéről is. Az államositás utáni években nagyon sok anyagi támogatásban részesitették az iskolát, segitséget nyujtottak az épület tatarozásánál segédmunkási minőségben. Vele párhuzamosan az erkölcsi támogatásuk is nagy volt. Ennek volt köszönhető,hogy gyermekeink becsülettel megállják az életben a helyüket, mert egyet akartak az iskola törekvésével. Szülői értekezleteink minden esetben látogatottak voltak. Itt kovácsoltuk egybe a közös célkitüzéseinket, szabtuk meg feladatainkat.

Iskolánknál egy szolgálati lakás volt, jelenleg is egy van Többre nincs is szükség, mivel egy tanerős lett az iskola. Gyarmathy Miklós épitett pedagógus kölcsönnel házat magának a községben 196o-ban.

Pedagógusaink munkaterülete a község életében:

a./ Először is az iskolai munka becsületes elvégzése. Erre az otthoni felkészülés, szemléltető eszközök készitése, kisérletezések, önképzés segitette a testület tagjait. Az oktató-nevelő munkának elengedhetetlen feltétele az állandó ön és továbbképzés. Testületünk minden tagja résztvett valamilyen formában a továbbképzéseken.

b./ Az iskolán kivüli népmüvelés volt a pedagógusok másik munkaterülete. Könyvtáros, müvelődési otthon igazgató, TIT előadók körünkből kerültek ki. Az ifjusággal való foglalkozás, a KISZ munka segitése, szindarab rendezés, ünnepélyek, évfordulók megszervezése mind-mind a nevelők társa-

dalmi feladatkörébe tartozott.

c./ A község politikai, gazdasági életébe is bekapcsolódtak. Képviseltette magát a pedagógus közösség a pártban, tanácsban, a Nőtanácsban, a felnőtt Vöröskeresztben, KISZ szervezetben. Hazafias Népfront munkáját vezetőként segitették. Munkát vállaltak a község fontos gazdasági,társadalmi életében. Nem egy alkalommal sikerrel szerepeltek kulturális, társadalmi tevékenységükkel járásunk területén.

Az iskolánál müködött pedagógusok névsora 1945-1968-ig:

sor-szám	A nevelő neve	Képesitése	Mikor dolgozott az iskolánál	Hova került?
1.	Gyarmathy Miklósné Szekeres Irma	tanitó	1939-	
2.	Gyarmathy Miklós	tanitó	1936-1967.	Jánosháza
3.	Sándor Mária	tanitó	1945-1946.	Pinkamindszent
4.	Kovács Ilona	tanitó	1946-1947.	Chernelháza
5.	Kiss Cecilia	tanitó	1954.3 hó	Alsóság
6.	Kovárczi Sándor	tanitó	1954-1955.	Müv.Osztály
7.	Ughy Mária	tanár	1955-1966.	nyugdij
8.	Takács Dezsőné Németh Mária	tanitó	1955-1967.	Jánosháza
9.	Horváth Margit	tanár	1955-1956.	Mezőkövesd
1o.	Szép Józsefné Bödör Erzsébet	tanitó	1956-1958.	Nemeskolta
11.	Hujber Lajosné Piri Mária	tanitó	1958-196o.	Szergény
12.	Perger Erzsébet	tanár	196o-1962.	K.mihályfa
13.	Tóth Lászlóné Szigeti Erzsébet	tanitó	1964-1966.	Jánosháza
14.	Herczegh Józsefné Nyers Ilona	tanitó	1966-1967.	Ostffy-asszonyfa
15.	Gaál Katalin	tanitó	1966-1967.	Uraiujfalu

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA NEMESKOCS

Összeállitotta: Patkó Ernő
nyug. iskolavezető

1./ Visszapillantás az 1945. év előtti helyzetre:

Nemeskocs keletkezése a hagyomány szerint a 13. századra vezethető vissza, környéke azonban már a rómaiak idejében is lakott hely volt. A község régi multjával párhuzamosan az iskoláztatás is több évszázados multtal rendelkezik.

Egy 1608-ból származó irat szerint Kocsban nincs sem iskola sem tanitó. A lakosság száma 232 fő, ebből katholikus 41, a többi evangélikus. Az iskolára vonatkozó legrégibb adat 1695-ből való. Eszerint az iskoláztatás problémája már megoldódott, mert van evangélikus iskola s ennek tanitója Dénes István. Az evangélikus iskolára vonatkozó feljegyzések ezzel hosszu időre megszakadnak. Következett a nemzeti elnyomatás szomoru korszaka, amikor a protestáns üldözés a kocsi gyülekezetet sem kimélte meg. A gyülekezeti élet megszünt, szervezete felbomlott. Ez az időszak a r. kath. egyháznak kedvezett. 1717-ben Kocsban volt már r. kath. plébánia, egy 1738-ból megmaradt feljegyzés kath. iskoláról is tesz emlitést, melynek tanitója Bedi János volt. Jóval később, 1781-ben Kocsban a katholikusok száma 110, az evangélikusoké 183 lélek. Ekkor a kath. tanitó kocsi székhellyel Dombi József, aki Bobán és Izsákfán is tanitott.

Az 1781-ben megjelent Türelmi Rendelettel kezdődött ujjáéledés után a kocsi evangélikusok rövidesen iskolát épitenek. 1793-1797-ben a tanitó Kovács Mihály. Ettől az időtől kezdvehabár közelebbi adatok nincsenek - valószinü, hogy mindkét felekezeti iskola élete zavartalan, az iskoláztatás terén fennakadás nem fordult elő.

1863/64-ben hallunk arról, hogy az evangélikusok a templomkert elején ismét iskolát épitenek. Ez az iskola 1899-ig müködött, azután megszüntették és lebontották. Még most is élnek többen, akik ide jártak, mint pl. a 86 éves Molnár Dénes és mások. A lebontott iskola helyett uj iskolát állit az evang. gyülekezet. Erre a célra megvásárolták a közbirtokosság kocsmáját,

amely kellő átalakitás után az akkori igényeknek megfelelően Kemenesalja egyik legkorszerübb iskolai létesitménye lett. Abban az időben hosszu ideig, 1896-1934-ig Horváth Lajos volt az evang. iskola tanitója. Utódai ma is a községben élnek. Pedagógus nincs közöttük.

Közben a r. kath. egyház sem maradt tétlen, mert továbbra is fenntartotta iskoláját. Élő szemtanuk elmondták, hogy 189o táján Káldos Gyula jelenlegi háza helyén állt a r.katholikusok iskolája. 1893-tól 19o2-ig Mainóne Ernő tanitott itt, aki azután Izsákfára költözött. Utána Kempf János következett 19o5-ig 19o5-ben a katholikusok uj iskolát épitettek a falu központjában. Az épitkezéshez felhasználták a temetőben lévő régi Árpád kori templom épületanyagát./Kár volt! Szegényebbek lettünk egy régi müemlékkel./ Az uj iskolának az 19o5/6-os tanévben 9o tanulója volt. A tanitó Berta Margit, 1912-től 1944-ig Török László.

Az iskolai nevelés és oktatás ettől az időponttól megszakitás nélkül, zavartalanul folyt a két felekezeti iskolában több évtizeden keresztül. Még az első világháboru sem okozott különösebb fennakadást, mert a tanitók felmentést kaptak a katonai szolgálat alól.

A két világháboru közötti időben 1934-től 1938-ig sulyos belső viszály bontotta meg az evangélikus felekezet egységét és békéjét. A viszályt az váltotta ki, hogy Horváth Lajos ig. tanitó nyugdijba vonulása után nem tudtak megegyezni az utódláskérdésében. Az evang. gyülekezet két pártra szakadt, egyik Zacher Lajost, a másik Molnár Dezsőt támogatta. Később Zacher Lajos visszalépése után a Zacher pártiak Király József mellé álltak. Többször volt választás, de a vesztes fél mindig fellebbezett, mégpedig sikerrel. Végül is a felettes iskolai hatóság megunta a háboruságot, a sok huzavonát és egy bölcs intézkedéssel mindkét pályázót kizárta. A négy évig tartó választási harc ideje alatt helyettes tanitók látták el az oktatási feladatokat. Az uj pályázat kiirása után a kedélyek lecsillapodtak s az eddig harcban álló felek -a mult hibáit elkerülendő- megállapodtak abban, hogy olyan pályázót fognak megválasztani, akit senki nem ismer, senki nem látott és akinek legjobb lesz a tanitói és a kántori oklevele. Ilyen feltételek mellett

került megválasztásra Patkó Ernő gyórói törpeiskolai tanitó, aki 1938. okt. 15-én foglalta el hivatalát és 1968. aug. 1-el történt nyugdijaztatása idejéig Nemeskocsban müködött. A derék nemeskocsiak azóta is sokszor felidézik a tanitóválasztás viharos eseményeit.

1942-ben mindkét felekezeti iskola nyolcosztályos népiskolává szerveződött át a tanulócsoportok növelése nélkül. Az ismétlő iskola,mint felesleges rossz, megszünt. Ebben a tanévben a r.kath. iskolába 58, az evang. iskolába 56 tanuló járt.Elgondolkodtató az akkori iskolapolitika fonáksága. Két osztatlan nyolcosztályos iskola ugyanabban a községben! Mennyivel hasznosabb, értékesebb oktató-nevelő munkát lehetett volna végezni a tanulók megosztása révén. Sajnos, ezt lehetetlen volt megvalósitani. Mindegyik egyház féltékenyen őrködött jogainak megtartása felett.

Jellemző a r. kath. egyház merev álláspontjára az alábbi tény. A róm.kath. iskola tanulóinak 8o %-a Bobáról járt át Nemeskocsba, minden közlekedési eszköz lehetősége nélkül, gyalog sárban, fagyban, hiányos ruházatban, dideregve, fázva, sokszor éhesen, mert két-három krumplival a táskában indultak utnak. /Tudvalevő, hogy a lakosság katholikus rétegéből került ki a szegénysorsuak, nincstelenek, gazdasági cselédek 9o %-a/ Ilyen gátló körülmények között érthető, hogy a gyermekek igen gyenge tanulmányi eredményt értek el. Az 192o/21-es tanévben a 12. életévüket elért tanulók közül /12/ csupán egy jutott a hatodik osztályba. A többi lemaradt az alsóbb osztályokban. Mennyivel ésszerübb, emberségesebb lett volna a Bobáról átjáró gyermekeket az ottani kéttanerős iskolába járatni. Sajnos, ezt a vallási elfogultság nem engedte./Ma békésen megférnek egymás mellett a különböző felekezethez tartozó tanulók./

1944 őszén kéthónapi müködés után az iskola bezárta kapuit. Közeledett a háboru szele, a község hadtápterületté vált. A tantermeket raktározás céljára lefoglalta a katonaság. A tanitás szünetelt. A tanitók bevonultak. Ez volt a helyzet 1945. márc. 26-ig, a felszabadulás napjáig.

2./ A felszabadulástól az államositásig:

A község felszabadulás március 26-án harc nélkül, majdnem

békés keretek között zajlott le. Emberéletben,anyagiakban semmi kár nem történt. Teljesen sértetlen maradt a két iskola is. Gyorsan rendeződtek a viszonyok, az élet megindult rendes medrében. Két hét mulva megkezdődött a tanitás az ev. iskolában, de csak a helybeli tanulók jöttek. Felekezeti megkülönböztetés nem volt. A tanitást Török Etelka tanitónő végezte. Ebben a tanévben csak négy és fél hónapig volt tanitás, ezért a tanulók a szülők egyetértésével és beleegyezésével bizonyitványt nem kaptak. Mire az uj 1945/46-os tanév kezdete elérkezett, a háborutjárt tanitók is hazajöttek. A r.kath. iskolához egy második tanerő is beosztást nyert, Eisenbarth Mária, ezáltal az iskola kéttanerős lett. Eisenbarth Mária egyévi müködés után eltávozott, helyébe Pesti Mária lépett, aki itt volt az államositásig.

Megjegyzendő, hogy az evang. iskola az 1946/47. tanévben szintén megosztva müködött. Ekkor ugyanis a megyei tanfelügyelőség a fogságból hazatért Szabó József tanitót ideiglenesen az iskolához helyezte. Szabó József egy év mulva a celldömölki ev. iskolához került, ahová igazgatónak megválasztották. / Jelenleg megyei tanulmányi felügyelő./

3./ Az államositástól:

Az 1948-ban megjelent államositási törvény, ez a nagy horderejü és régóta esedékes intézkedés alapvető változást hozott a két iskola helyzetében. Azzal, hogy egységes nevelési és oktatási rendszert hozott létre, megadta a lehetőséget a materialista világnézet kialakitására, valamint a népi és nemzeti kulturánk továbbfejlesztésére. Az iskolák körzetesitése csakhamar megtörtánt. A központ Boba lett, oda lettek átirányitva a nemeskocsi felsőtagozatos tanulók. Helyben maradt az I-IV. osztályokból összevont tanulócsoport Patkó Ernő tanitó vezetésével. Zukovits Imre és Pesti Mária a bobai körzeti iskolához nyert beosztást. /Zukovits Imre 1949-ben a bobai körzeti iskola igazgatója lett. Jelenleg a Pécsi Tanárképző Főiskola tanára és a neveléstudományok doktora./ A volt kath.iskola kiürült Néhány évig kath. imaház szerepét töltötte be. 1951-ben müvelődési otthon céljára lett átadva.

Az államositás jelentős változást hozott az iskola életében.

Az osztályok száma lecsökkent, könnyebbé és eredményesebbé vált az oktató-nevelő munka. A tanitás eredményességét fokozta az állam által juttatott sok segédeszköz, könyv és egyéb felszerelés. A régi, rozzant, egészségtelen padok helyett uj, modern butorok érkeztek. Az épület külseje 25 ezer forint felujitási összeg felhasználásával megfiatalodott.

Az időközönként megjelent uj tantervek a gyors fejlődéshez alkalmazkodva mindig ujabb és fejlettebb módszereket és utasitásokat adtak. A nyári szünetben megrendezett tanfolyamokon pedig igen hasznos politikai, elméleti és gyakorlati pedagógiai továbbképzésben részesültek a pedagógusok. Mindezek felhasználásával igyekezett Patkó Ernő vezető tanitó az iskola tanulmányi szinvonalát emelni s a szocialista közösségi szellemet kialakitani.

A szocialista közösségi szellem kialakitását az iskolai nevelőmunkán kivül elősegitette az ifjusági szervezet. Uttörőcsapatot felsőtagozat hiányában nem lehetett ugyan szervezni, de pajtás család kezdettől fogva müködött és jó munkát végzett Erről tanuskodik a sok közös foglalkozás, országjáró kirándulás, hulladékgyüjtés, gyermekszindarabok rendezése, szereplés hazafias ünnepélyeken. A pajtás család 1965 őszén Kisdobos csapattá alakult át és ebben a szervezetben és szellemben végezte tovább munkáját.

Sokat tettek az iskola érdekében a Szülői Munkaközösség tagjai. Nemcsak társadalmi munkával járultak hozzá az iskola fejlesztéséhez, hanem a tanulók iskolán kivüli és otthoni magatartását is figyelemmel kisérték és alkalomadtán megadták a szükséges utbaigazitást, tanácsot, segitséget.

Az államositás óta csak egy pedagógus müködik a községben. 1968. augusztus elsején történt nyugalomba vonulásáig Patkó Ernő viselte ezt a tisztséget. Iskolai elfoglaltságán kivül nagyon sok társadalmi megbizatást vállalt és végzett. Bőven jutott mindebből részére a szocialista épités legnehezebb időszakában. Munkája elismeréséül 1962-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1968-ban Kiváló Tanitó kitüntetésben részesült. Utódja az 1968/69. tanévben Nagy Lászlóné, aki Celldömölkre távozott. Helyét Nagy Lajosné foglalta el 1969. aug. 1-én.

Nemeskocs község lakossága mindig tudatában volt a magasabb

iskolai végzettség fontosságának és kellően értékelte azt. Aki tehette, már a felszabadulás előtti időben is tanittatta gyermekét. Pontos adatok vannak arról, hogy a két világháboru időszakában 21-en jártak középiskolába, közülük hatan egyetemet is végeztek.

A felszabadulás utáni időszakban a fenti adatok megkétszereződtek. A középiskolát végzettek száma 46, ebből egyetemet vagy főiskolát végzett 12 személy.

Az iskolánál müködött nevelők névsora:

r. kath. iskola		Evang. iskola	
1738-	Bedi János	1695-	Dénes István
1781-	Dombi József	1793-1797.	Kovács Mihály
1814-	Nemes Kotsi György	1798-18oo.	Nagy István
1837-	Szejner Ferenc	18oo-18o2.	Szalai Pál
1893-19o2.	Mainóne Ernő	18o4-184o.	Badátzi János
19o2-19o5.	Kempf János	184o-ben	Görög László s.tan.
19o5-1912.	Berta Margit	184o-1842.	Tüskés István
1912-1944.	Török László	1842-1847.	Berecz József
1944-1948.	Zukovits Imre	1847-1861.	Szopóczky Zsigmond
1945-1946.	Eisenbarth Mária	1861-1864.	Sztrókay István
1946-1948.	Pesti Mária	1864-1896.	Németh István
		1896-1934.	Horváth Lajos
		1934-1936.	Király József
		1936-1937.	Mód Aladár
		1937-1938.	Simon Albert
		1938-1968.	Patkó Ernő
		1946-1947.	Szabó József
		1968-1969.	Nagy Lászlóné
		1969-től	Nagy Lajosné

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA OSTFFYASSZONYFA

Összeállitotta: Hegyi József igazgató és
Balogh Ernő ig.h.

Mielőtt az iskola történetével foglalkoznánk, rövid visszapillantást tennénk a község történetére általában.

A község fekvésénél fogva régóta lakott hely. Története szorosan összefügg Kemenesalja és az Ostffy-család sorsával,ezért érdemes az Ostffy-család történetét röviden áttekinteni.

A falu névadó földbirtokosa kun eredetü Osli nemzetségből származik, ami bizonyitja, hogy a kunoknak itt a honfoglalás idejében már telepeik voltak.Az első Árpádházi királyok idejében Azzunfa néven szerepelt. /kb.1000-1150/. III. András uralkodása idején /1291-1301/ az Ostffy család akkor élő tagja várat épittetett a falu északi oldalán. A vár Kigyókő néven állt fenn mindaddig, mig a XV. sz-ban Zsigmond /1387-1437/ le nem romboltatta,mert a vár ura ebben az időben tagja volt a király elleni összeesküvésnek. A ma élő hagyományok révén ezt a területet Csonkavárként ismerik.

Később, a mostani község belterületén V. László korában /1452-57./ uj vár épült. Ehhez a várhoz kapcsolódik Ostffyasszonyfán az első iskola létrejötte is. A vár a korabeli leirások szerint a mai két templom, a felső iskola, a müvelődési otthon és az Ostffy-kastély területét foglalta magában. A várban az iskolát kb. 1596 táján létesitették. Létrejöttét a reformáció terjedésének köszönhetjük.

A környék főurai - Nádasdy Tamás Sárváron, Ostffy család Asszonyfán - a reformáció lelkes pártfogói voltak, igy a környéken gyors ütemben hóditott az uj vallás. Fő érdeme volt a magyar nyelv fejlesztése és a korabeli haladó kultura terjesztése.Ezért vált szükségessé az iskola létrehozása. Az első iskola a várfalakon belül a templom szomszédságában állott, a szájhagyomány szerint abban az épületben, mely később a Tarján család tulajdona lett.Itt állt a tanitó lak is. 1669-ben nagyszabásu püspöki látogatás alkalmával /1669. aug. 29. / maga a püspök is megelégedéssel nyilatkozott a látottakról. Korabeli

feljegyzés szerint Kelemen Benedek volt a tanitó. Az ellenreformáció megélénkülése idején a vár akkori tulajdonosa Ostffy Miklós menedéket adott Szenczi Fekete István dunántúli szuperintendensnek. Mivel a főur a felszólitásra sem volt hajlandó védencét kiadni, a várat I. Lipót 1680-ban szétlövette, magának a várurnak is menekülni kellett. A várból azóta látható a megmaradt várkut, néhány méter fal, és a vár feltáratlan kriptája. A vár pusztulása az iskolára nézve is végzetes volt, mivel a község nagyobb része protestáns volt, ezért a Habsburgok részéről sok üldözésben volt része. Iskola fennállásáról hosszu ideig nincs tudomásunk.

Bizonyos iratok alapján arra következtethetünk /a csöngei ev.gyülekezetnél lévő emlékek/,hogy több mint egy évszázadon keresztül a tehetségesebb Asszonyfai családok gyermekei Csön - gére jártak iskolába.Kb.az 1800-as években kezdett müködni ujra iskola a községben.A legrégibb jegyzőkönyv 1862-ből származik,amikoris Tömböl Sámuel volt a tanitó.A tanitó jelentése alapján az akkori iskola tömésfallal,zsupptetővel állt, megle - hetősen rossz állapotban,mert Tömböl tanitó emiatt panaszt emelt. Helyét tekintve a mai Müvelődési Otthonnal szembeni telken állt. 1863. januárjában gyüjtést rendeltek el az iskolaépület rendbehozatalára, illetve felujitására. Érdekességként emlitjük, hogy amikor uj harangot vettek, a gyülekezet 1865.V. 16-i határozata alapján harangozásra a tanitót kérték fel.

Ez az iskola már nem elégitette ki a helyi igényeket, ezért egyre sürgetőbbé vált egy uj iskola felépitése. 1871. aug. 13-án Libertényi Gusztáv,Vas megyei tanfelügyelő leiratot küldött az asszonyfaiakhoz uj iskola épitése s kellő felszerelése céljából. Már ebben a levélben felhivja a figyelmet torna és faiskola kijelölésére. A faiskola, mely később valósult meg, a mai gyakorlókertnek felelhetett meg.A tornaiskola /tornaterem/ ezideig sem valósult meg.

Sok problémát okozott ebben az időben a tankötelesek iskolábajárása,mert a tanfelügyelő sulyos hiányosságként emliti az ostffyasszonyfai iskolakötelesek elhanyagoltságát. Az iskolaszék 1871-ben tárgyalja az iskola helyzetét. Megállapitják, hogy "iskolaszobánk szük, állapota rossz, szinte használhatatlan,gyermekeink neveltetése majdnem teljesen akadályozva van."

Elrendelik egy két tanteremből álló iskola épitését. Az uj iskola terve a következőként állt: egy nagyobb terem, egy kisebb terem / tantermek /, két tanitói, egy segédtanitói szoba, egy konyha, egy kamra, egy pince. Ügyintézésre egy 9 tagu választmányt jelöltek ki, melyben Tömböl Sámuel tanitó is résztvett. Ezután a választmány különböző épitő-mesterekkel vette fel a kapcsolatot, mikoris végül Berger Mór, helybeli épitőmester 63oo Ft-os költségvetését fogadták el, mely összeget különböző részletben fizették. A kiadások fedezése céljából határozatot hoztak, hogy a régi iskola eladó a többet igérőnek. A régi iskola eladására 187o. márc. 15-én került sor. Kétórai árverés után Eőri István vette meg 1o62 Ft-ért.

Nem tudjuk mi okból, 1875-ben uj tanitói állás betöltését határozták el. Az ekkori gazdasági viszonyoknak megfelelően a 476 Ft-os fizetést 6oo Ft-ra emelték. Annyit tudunk, hogy Tömböl Sámuel Kemenesszentmártonba távozott. Az uj tanitó számára készitett munkarendből ismerjük, hogy ekkor vezették be községünkben az uj tanrend szerinti oktatást, vagyis az Eötvös-féle népoktatási törvény alkalmazását. 1875. okt. 31-én Berecz Gábort választották meg, aki nov. közepén foglalta el hivatalát. Tehát a tanitás is ebben az időben indulhatott meg.Az uj iskola elkészültéről nincsenek pontos adataink, de azt tudjuk,hogy 1875. novemberében az uj iskolához kerités készitését határozták el. Tehát a tervezett uj iskola ebben az időben már elkészülhetett.

Mivel az iskolásgyerekek száma /ev.isk./ 8o fölé emelkedett felsőbb utasitásra 1876-ban még egy tanitói állás létesitését határozták el. Kimondták, hogy a segédtanitó fizetése 24o Ft, ebből kell iskoláját tisztitani,füttetni, lakása az iskola helyisége. 1876-tól 1879-ig müködött a faluban Rózsa János /Répcelaki/ segédtanitó, majd Kissomlyóra távozott. 1878-ból származó feljegyzés alapján az iskolaév 8 hónapból állt, aminek szigoru betartására hivja fel a hatóság az iskola vezetőjét, továbbá kötelezik a tanitót, hogy állitsa össze a tankötelesek névsorát, a hiányzókat büntessék meg és a befolyt pénzből vegyenek a szegény gyerekeknek iskolaszereket.

1879 őszén már Szabó László a másodtanitó /Répcelaki/, aki "olvasási falitábla" alkalmazását igényli, meg is kapja.

1884-ben Szabó László Tokorcsra megy, egy ideig egy tanitós az iskola, majd 1885-től Barcsiczky Károly a másodtanitó, aki "szemléleti képeket" /szemléltető/ és számológépet szerez be.

Már ekkor felvetődik az iskola társadalmi ellenőrzése, ui. elhatározzák,hogy az egyháztanács tagjai rendszeresen látogassák az iskolát. Ebben az időben az iskola személyi helyzete a maihoz volt hasonló, ugyanis a tanitók rendkivül sürün váltogatták egymást. Sorrendben az alábbiak:

1888-89. Szekér József /Hőgyészi/ Bakonyszhely,
1889-9o. Tóth István /Gencsi/ Hegyfaluba,
189o-93. Madarassy László "jobb állomásra"
1893. Németh Gyula Bezbe.

A sorozatosan megüresedett állásokra a pályázatokat a Néptanitó Lapjában hirdették meg. 1893-tól Ochs Gábor nevével találkozunk.

A jegyzőkönyv szerint az evangélikus iskola létszáma 1893-ban 163 tanuló volt.

1894-ben Biozsán Kálmán másodtanitó /1895-ig/ ideje alatt Bakó Mihály leányai loo koronát tettek le kamatozásra, hogy a kamatokból tanévenként 4 jótanuló és jó magaviseletü gyermeket jutalmazzanak /ösztöndij/. Továbbá: "Elhatároztatott, hogy a jövő tanévre beszédértelem gyakorlásához szükséges szemléltető képek beszereztessenek."

1895-ben Herczeg Károly másodtanitó tanitotta az 1-3. osztályt. Ekkor padlózták a tanitó első szobáját, a folyosó és a konyha téglás állapotban volt.

19ol. szept. 1-én Herczeg Károly helyére /Sárvárra megy/hét pályázó jelentkezik, akik közül ketten rendelkeznek oklevéllel /öt kép.nélk./. Végül is egy évi próbaidő után Berecz Gábor leányával, Berecz Izabellával töltik be a megüresedett állást, akire még a községben sokan emlékeznek. /Később Németh Sándor felesége/.

19o9-ben Berecz Gábor 34 évi ostffyasszonyfai szolgálat után nyugalomba vonul, helyére Németh Sándor későbbi igazgatót választják. Az ő korából már egy kezdetleges ifjusági könyvtárról is van tudomásunk, mert egy 1912-ben kelt jegyzőkönyv szerint Németh Sándor engedélyt kapott,hogy könyvet vásároljon a népiskola könyvtára számára. Egy másik jegyzőkönyv szerint

az iskola ekkor már rendelkezett növény, rovar és ásványgyüjteménnyel, hangvillával, amelyet a nyugalmazott Berecz tanitó hagyott az iskolára.

A tanköteles gyermekektől beszedett 2o fillér beiratási dijat az ifjuságí könyvtár gyarapitására forditották.

Azonban továbbra is több baj van a mulasztásokkal. Sok felszólitással, határozattal, kevés intézkedéssel találkozunk.

1911. évi közlés szerint 74 kisiskolás járt iskolába. 1912. ápr-ban határozzák el az iskolához egy kut épitését. /Korabeli feljegyzés: Első tanitó fizetése 13oo korona, másodtanitó fizetése 64o korona/.

Ugyancsak ebben az évben iródott jegyzőkönyvben olvashatunk az iskola helyiségében müködő Dalegyletről./A mai énekkar őse/

A háboru alatt az iskola nevelőhiánnyal küzdött. Wölffel József a fogolytáborban katonai szolgálatot teljesitő tanitó járt be a községbe, aki a kántori teendők mellett énekkart is vezetett /1918./1919-ben a Tan-csköztársaság szelleme az offai iskolában is jelentkezett. Némethné /Berecz Izabella/ 1919.máj. 1. megünneplésére tanitványait Csöngére vitte, hogy ott kapcsolódjék a községben rendezett ünnepélybe. A Tanácsköztársaság elbukása után emiatt azonnal nyugdijazták.

192o-tól Rózsa János tanit az iskolában huzamosabb időn keresztül.

A tanévet általában szept. első hetétől kezdték, egy korabeli jelentés szerint "az iskolában a szorgalmi idő betartása tekintetében örvendetes javulás van, de még mindig nem kielégitő".

1923-ban részben átalakitással, részben kibővitéssel a másodtanitó részére lakás épittetett. Ez az épület a jelenlegi igazgatói lakás.

Az 192o-as években voltak iskoláskoruak Ostffy Lajos nyug. főispán gyermekei, de iskolába nem jártak, mivel házitanitók, nevelőnők foglalkoztak velük saját otthonukban. Hasonlóan cselekedett még a község néhány nagybirtokosa is. Magánvizsgájukat Molitorisz János ev. lelkész, Németh Sándor és Rózsa János folytatták le.

1925-ben került iskolánkhoz, illetve községünkbe Ambrus Irma tanitónő, de részére szolgálati lakást nem tudtak biztosi-

tani, ami miatt a község különböző helyein lakott, mint fiatal pedagógus.A nevelői lakás, valamint tanteremhiány miatt a község a helyi r.k. egyház részére iskolaépités céljából egy nagyobb telket adományozott /Jelenlegi 2.sz.alsó iskola épülete/

1928-ban Pálvölgyi Árpád kezdte meg községünkben tanitói munkáját. A két utóbbi nevelő a r.k. iskolában tanitott, majd államositás után 1965-ben kerültek nyugdijazásra a hosszu időn keresztül végzett ostffyasszonyfai munkájuk után. Jelenleg is itt élnek.

1929-ben az ev. iskolának loo kötet ifjusági könyve, a nevelői könyvtárnak 76 kötete van.

1933-ban a község tulajdonát képező területen épitendő uj iskola helyét jelölik meg. Ugyanebben az évben Rózsa János Pápára távozik, helyettesként Erőss Erzsébet okleveles tanitónőt alkalmazzák.

1934. szept. 2-án Rózsa János helyére Szalóky Endre tanitó került véglegesen.

Az ev. gyülekezet telket cserél a r.k. gyülekezettel, hogy ott az iskolát felépithessék. Ugyanebben az évben a VKM 7ooo pengő iskolaépitési államsegélyt engedélyez, majd ismét 3ooo pengőt. Az iskolaépitési munkát lo.832 pengő összeg mellett az Andráskay Müller Ede fiai cég vállalja.

1938-ban már a megépült és az ujonnan berendezett iskolában tanulnak a gyerekek. Ezen tanévben ismétlősökkel együtt 279 tanulója volt az iskolának /16o ev., 119 r.k./ / A 3o-as évektől kezdve vannak pontos adataink a rk. iskoláról. / Ez évben nevezték ki Németh Sándort igazgatóvá.

194o-ben a következő jelentéssel találkozunk:"Az iskolatermek rendben /ujrapadlózva/, szept.9-én kezdődhet a tanitás", a 7. osztályt azonban a zavaros helyzetre való tekintettel nem nyitják meg.

1941. szept. 7-i jelentés szerint az 1., 2., 3., 4., osztályokban folyik a tanitás, az 5., 6., 7., osztályok a miniszter rendelkezése értelmében okt.15-én kezdenek. Ugyanezen tanévben VKM. rendelete alapján bevezetik az egyhuzamban történő tanitást. E tanévben az ev. iskolának pl. 18 7.osztályos tanulója volt, a következő tanévben pedig 18 8.osztályos és 14 7.osztályos tanulója./7.,8.oszt.az első és második ismétlő helyett/

1942-ben kezdik meg a felső iskola két nevelői lakásának átépitését, korszerüsitését. A lakások renoválására 5ooo pengő államsegélyt és 3ooo pengő tiz év alatt visszatörlesztendő kamatmentes kölcsönt kaptak.

1942. szept. 1-el Németh Sándor igazgatót 34 évi szolgálat után saját kérésére nyugdijazzák.

Az 1942-43. iskolaévben az 5. és 6. osztály /és a kisebbek/ szept. 9-én kezdi a tanulást, a 7. és 8. osztály okt. 15- én indul.

1943. febr. elsején került az iskolához Borsody László Őrimogyorósdi tanitó. Ekkori munkarend az alábbiak szerint alakult: Szalóky Endre tanitotta az 1-4. osztályt, Borsody László az 5-8. osztályt, a rk. iskolában ugyanakkor folyamatosan Pálvölgyi Árpád és Ambrus Irma a tanitók. /Pálvölgyi Árpád munkáját szinte évenként félbeszakitja a néhány hónapos katonai szolgálat./

A r.k. iskoláról az alábbi adatok állnak rendelkezésünkre:

Az alsó iskola 1. sz. épülete /melyben jelenleg Ambrus Irma nyug. tanitónő lakik/ 1927-ben épült. Ebben az időben /1938-ig a r.k. iskola másik tanterme a felső iskola jelenlegi udvarán volt szolgálati lakással és gazdasagi épületekkel. A r.k. iskola 2. sz. épülete 1938-ban épült / melyben jelenleg Pálvölgyi Árpád nyug. tanitó lakik/.

Tudomásunk van arról is, hogy a r.k. iskolában az alábbi tanitók tanitottak: Varjas/sirja ma is megtalálható az ostffyasszonyfai temetőben/, Kenesei, Csöglei, Kiss József, /Pálvölgyi közvetlen elődje/.

Ifjusági egyesület a két felekezetnél külön-külön müködött, melyek ebben az időben tagdijat szedtek, bebutorozott szobával, rádióval, könyvtárral, társasjátékokkal rendelkeztek/Róm. Kath. Ifjusági Olvasó és Daloskör/. Évenként többször rendeztek bált, teaestet, szindarabot. A bevételeket általában szegénysorsu tanulók felruházására forditották, vagy felszerelési tárgyakat vásároltak.

Az 1943-44. tanévben a 3. ismétlő helyett a 9. osztály bevezetésével is kisérleteztek, hogy milyen minőségben és eredménnyel, arról nincs tudomásunk.

A háboru éveiben az iskolai helyiségek egy részét és az é-

pülő szolgálati lakásokat a Szombathelyi Repülő Akadémia veszi igénybe /a község lakossága igy emlegeti: sasok/.

Mindkét iskolát komoly károsodás éri,amely miatt a tanitást is szüneteltetni kellett, kezdetben a tantermek fegyverjavitó mühely céljára történt elfoglalása, majd pedig a felszabaditó csapatok közeledtének hirére történő alapos megrongálás miatt /páncélököl-találat, helyiség felgyujtása, tüzkár/. A tanitásban történt kiesést igazolja az 1944-45. tanévi anyakönyvi bejegyzés is a következőképpen: "1944-45. évben tanitó, tanuló, valamint tanterem hiány következtében a tanitás annyira hiányos volt,hogy ezt az évet 1945.dec.15-én házi záróvizsgálattal zártuk le./84.111/1946.VKM./"-irja Borsody László ev. k-tanitó az 1945. dec. 15-én kelt fenti záradékot. A záradék további része utal az osztályozásra, mely szerint az 1945-46.tanév azonos nevü és születésü tanulóinak első félévi számokkal beirt osztályzata azonos az 1944-45. tanévben beirt tanulók év végi osztályzataival.

A jelzett időben /1944./ egy ideig Ambrus Irma tanitónő konyháján folyt a tanitás felekezettől függetlenül, majd 1945. márc. 27-e után /miután a község felszabadult/ a felső iskola két tantermében folyt a tanitás, itt tanitott Ambrus Irma és Pálvölgyi Árpád is.

Sajnos a front alatt az iskolai könyvtár kötetei majdnem teljesen eltüntek,vagy megsemmisültek. Tetemes kár keletkezett a szemléltető eszközök pusztulása folytán is.

1945. szept. 2-án az ev. iskolánál sor került a harmadik tanitói állás megszervezésére. Ekkor került az iskolához Horváth Etelka és Szente Sarolta állami tanitók./Egyikük a távollévő Szalóky Endrét helyettesitette, aki 1947-ben tért haza/.

A felszabadulás után ugyan még elvileg létezett a két felekezeti iskola, a tanitás azonban már közösen folyt, ezért az államositás miatti összevonás, vagyis hivatalossá nyilvánitása nem okozott nagyobb nehézséget.

1948 nyarán Szabó Ferenc községi biró és Szlivkanics János jegyző felsőbb utasitás alapján megkezdték az államositás végrehajtását.

1948-ban Borsody Lászlót és Szalóky Endrét állami tanitóvá nevezték ki, ugyanakkor mindkét iskola felszerelését leltárba

vették. Az iskolával kapcsolatos néhány ingatlan tulajdonjoga képezett vitát,igy a végleges döntésként az 1. sz. tanitói lakás /jelenleg Balogh Ernő lakása/, a mellette lévő két tanterem, és a templom mögött lévő 1. sz. lakáshoz tartozó konyhakert maradt meg a gyülekezet tulajdonában. / Ez jelenleg is fennáll./

Az államositott iskola első igazgatója Szalóky Endre volt. Az iskola 4 szolgálati lakással rendelkezett, ez a helyzet azóta nem változott.

Az államositás után az iskola vagyona, felszerelése rohamosan emelkedett, az állami dotáció eredményeként főleg a szemléltető eszközök mennyisége gyarapodott.

Államositáskor az iskola nem rendelkezett szakos nevelővel, az ekkor már itt müködő Spaits Antal szerzett először számtan-fizika szakos tanári képesitést, tehát ő tekinthető az iskola első szaktanárának.

Az uttörőcsapat az 1949-49. tanévben kezdte meg müködését. Első csapatvezető Szente Sarolta Ilona volt.

Az ujonnan szervezett általános iskolában az oktató-nevelő munka mellett felujitották az iskola haladó hagyományait, uj szokásokat,rendezvényeket vezettek be. Visszahelyezték a Petőfi emléktáblát /melyet a lakás átépitésekor vettek le/, megindult az iskolai szinjátszás és az ének-, zenei élet. Az akkori zenei élet irányitói Ambrus Irma és Spaits Antal nevelők voltak. Több alkalommal rendeztek ünnepélyt a háboru hősi halottainak tiszteletére /Hősök Napja/,

A nevelők részt vállaltak a község társadalmi, gazdasági életének ujjászervezésében is. Politikai jellegü röpgyüléseket tartottak,segitettek a begyüjtésben, felajánlásokat gyüjtöttek, az iskola kulturális rendezvényeivel, müsorokkal segitették az uj szellem meggyökeresedését.

Az államositás után hamarosan megalakult az iskola Szülői Munkaközössége. Tevékenysége nagyobbrészt társadalmi munkák végzéséből állt. /Iskolai javitások, meszelés,takaritás, stb./

A dolgozók esti és levelező iskoláját az 195o-es évek elején szervezték meg először, tanfolyamvezető Pálvülgyi Árpád volt. Ebben az iskolában összesen 44 tanuló végzett.

Jelentős esemény volt iskolánkban a körzetesités. Ettől kezdve iskolánk anyaiskola lett, mely időtől a csöngei felsőtagozatos tanulók járnak a tagiskola községéből.

A cél az volt, hogy a teljesen osztott felsőtagozat kialakitásával a szakos tanitási rendszer előnyeinek legnagyobbmérvü kihasználását biztositsuk. Ez időtől kezdve az iskola szakos nevelőinek száma is állandóan emelkedett, jelenleg a felső tagozat 7 nevelője közül 5 szaktanár.

Az iskola adatai körzetesitéskor: /1963-64. tanév/

Tanulólétszám: 238 /ebből csöngei: 53/ Nevelőlétszám: 11
Szaktanár: 2
A tanév végén 35 tanuló végezte el a 8. osztályt.

Az államositás után az alábbi igazgatók irányitották az iskola munkáját:

N é v	Müködési idő	Hová távozott?
Szalóky Endre	1948-1950.	Ölbő
Bertalan Imre	1950-1952.	Alsóság
Lakner Szilárd	1952-1953.	Kenyeri
Bőczén László	1953-1955.	Szombathely
Horváth Jenő	1955-1963.	Nagysimonyi
Hegyi József	1963-	

Az iskolánál müködött nevelők:

N é v	Képesités	Mettől-meddig	Hova került?
1.	2.	3.	4.
Ambrus Irma	tanitó	1925-1965.	nyugdij
Pálvölgyi Árpád	tanitó	1928-1965.	nyugdij
Borsody László	tanitó	1943-?	Budapest
Szente Ilona Sarolta	tanitó	1945-1957.	Egyházashetye
Spaits Antal	tanár	1948-1953.	Celldömölk
Fertőszegi Ferenc	tanitó	1952-1962.	Győrasszonyfa
Laky Rezső	tanitó	1949-1952.	Nagysimonyi
Kelemen Gyöngyike	tanitó	1952-1962.	Celldömölk
Kovács János	gy.tanár	1952-1953.	Sükösd
Horváth István	tanár	1953-1957.	Nagykanizsa
Bőczén Lászlóné	tanitó	1953-1955.	Szombathely

1.	2.	3.	4.
Kajtár László	tanitó	1954-1955.	ismeretlen
Boross László	tanitó	1955-1956.	Rábatótfalu
Vinkovits János	tanitó	1955-1958.	Celldömölk
Horváth Jenőné	óvónő	1955-1963.	Nagysimonyi
Dr.Szente Sándorné /Gamauf Katalin/	tanitó	1957-1962.	Kemenesmihályfa
Benkő Zsuzsanna	tanár	1957-1961.	Ménfőcsanak
Tulok Marianna	tanitó	1958-1968.	Nagysimonyi
Simon Károlyné	k.nélk.	1962-1962.	Nagysimonyi
Horváth Imre	tanitó	1962-1965.	Egyházashetye
Horváth Imréné /Nyirádi Ilona/	tanitó	1962-1965.	Egyházashetye
Bodai Ilona	tanitó	1962-1964.	Boba
Kirchknopf Mária	k.nélk.	1962-1965.	Nemescsó
Topitta Györgyike	tanár	1963-1968.	Szabadegyháza
Kovács József	tanitó	1963-1965.	Jásd
Gyulay Lajosné /Gosztonyi Edit/	tanár	1964-1967.	Ikervár
Mattyasowszky Ottóné /Joó Anna/	tanitó	1965-1967.	Ukk
Hegyi Lászlóné /Vági Mária/	tanitó	1965-1967.	Ják
Kovács Zsuzsanna	tanitó	1965-1966.	Nagysimonyi
Ábrahám Jolán	tanitó	1966-1969.	Nagysimonyi
Kopácsi József	tanitó	1967-1968.	felmondott
Györkös Zsuzsanna	k.nélk.	1968-1969.	szerz.lejárt
Németh Lajosné	tanár	1968-1969.	szerz.lejárt

Az 196o-as években kezdődött főleg az iskolaépületek, valamint a hozzátartozó épületek nagyobbmérvü tatarozása állagmegóvásuk érdekében. 1962-ben-a községi müvelődési otthon épitése évében - vált lehetővé 2 tanterem kialakitása a régen iskola céljára készült, de a későbbiek folyamán községi kulturteremként használt helyiségből. Itt adódott alkalom külön szertárhelyiségek kialakitására az eddig használt egyik szükség - tanteremből. Meg kivánom emliteni, hogy az azelőtti időben még a községi tüzoltóegyesület foglalkozó termét is osztályterem - ként használtuk.

Ez időben került aor a keritések, kapuk megjavitására, illetve szükség szerinti cseréjére. Azóta a tantermek festettek évenként, hisz csak igy illik valóban az ujonnan mázolt nyilászáró szerkezetekhez.

A legutóbbi években az eléggé régi épületek tatarozása, javitása, szépitése rendszeresen folyik,hisz már sikerült eltüntetni az épületekről a háboru alatt keletkezett nyomokat.

Az 1966-67. tanévben indult iskolánkban a gyakorlati oktatás. Ez évben az alsótagozat osztályaiban és az 5. osztályban majd tanévenként sorra a többiben is bevezetésre kerül, igy a következő tanévben az iskola minden osztályában folyik.

A gyakorlati oktatás bevezetése folytán vált szükségessé /a mezőgazdasági jellegü gyakorlati képzés mellett / a fiutanulók téli időszakban történő foglalkoztatása céljából megfelelő műhelyterem kialakitása, a leánytanulók részére ugyanugy főző, varró, illetve háztartási ismeretek oktatásához megfelelő terem. Emiatt vált szükségessé a szertárhelyiségek megszüntetése igy az eszközök, felszerelések a tantermekben nyernek elhelyezést.

A mezőgazdasági jellegü képzés céljára rendelkezésünkre áll 6oo n.öl földterület, melyen szerszámoskamrát létesitettünk, folyó évben pedig e területre WC épitését terveztük.

Az iskola felszereléssel /butorzat, szemléltető eszközök és készletek/ való ellátottsága megfelelő, hiányosság inkább a gyakorlati foglalkozással kapcsolatos felszerelések, eszközök tekintetében mutatkozik. A gyakorlati foglalkozáshoz a kisebb /olcsóbb/ eszközök, szerszámok beszerzését az iskolai költségvetésből biztositani tudjuk, de a nagyobb értéket képviselő felszerelések továbbra is hiányoznak /tüzhely,varrógépek,stb./ nehezitik az oktató munkát.

Tornaterem hiányában a testnevelés oktatása, s egyébként a tanulók testi nevelése problémás, melyet nehezit még az a tény is, hogy a sportpálya az iskolától elég távol esik. A nevelő és tanulók kijárása aránylag sok időveszteséget jelent a megfelelő szervezés ellenére is.

A szertári felszereléseket a nevelők megfelelően alkalmazzák tanitási órákon, a hiányzó, házilag elkészithetőket pótolják.

Az iskola könyvtárainak /ifjusági, nevelői/ ellátottsága megfelelő, értékben is tetemes összeget képviselnek, azokat a tanulók és nevelők felhasználják munkájuk során, önképzésük céljából.

A tanulók egyéni felszerelései kifogástalanok, a szülők anyagi helyzete miatt nem érződik hiányosság ezen a téren. Ellátásuk tökéletesen megfelelő mind a ruházkodás, mind a táplálтság tekintetében. A szülők legnagyobb része nem veszi őket igénybe otthoni munkára, minden idejüket a tanulásra, szórakozásra, sportolásra fordithatják. A fentiek mellett emlithetem, hogy egészséges életmódot élhetnek a szüleik jóvoltából, mely hozzájárul ahhoz, hogy az iskolai mulasztások a mult években megfelelően alakultak.

Az iskola és a szülői ház, a nevelők és a szülők kapcsolata megfelelően alakult, mind többen törődnek gyermekük iskolai neveltetésével, aktivan bekapcsolódnak az oktató-nevelő munkába.

Az iskolai munka kiegészitésére és elmélyitésére hivatottak a szakkörök és különböző rendezvények. Jelenben 6 szakkörünk müködik a mult évek gyakorlatához hasonlóan. A tanulók müvészi esztétikai érzékének fejlesztését, kifejezőkészségük növelését fejlesztik a müvészeti szakkörök /zene, tánc, irodalom/. Mindegyik több éves hagyománnyal, elismerést kifejező oklevéllel rendelkezik.

Az élővilág tanitásán tul tanulóinkat gyakorlati egészségügyi ismeretekkel is ellátjuk. Az ifju egészségőr szakkör keretében megismerik az egészséges életmód követelményeit, a legfontosabb elsősegélynyujtási szabályokat, eljárásokat. A fizika szakkör az iskolában szerzett ismeretek kibővitését, gyakorlati alkalmazását, a technika iránti érdeklődés fejlesztését szolgálja. Kézilabda szakkör keretében folyik iskolánk kézilabda csapatának továbbképzése.

Iskolai rendezvényeink -a tanulók életkorát figyelembevéve- nemzeti hagyományainkhoz, ünnepeinkhez, politikai eseményekhez füződnek.

Minden tanévben egy alkalommal müsoros előadást tartunk, ünnepélyeinket kulturmüsorral szinesitjük.

Rendszeresen megrendezzük a különböző szaktárgyi versenyeket, melyeken tanulóink általában eredményesen szerepelnek. Az

elmult évi szaktárgyi versenyek keretében iskolánk magyarból első, oroszból második helyezést ért el, több más tantárgybeli értékes helyezéssel.

A fentieken kivül a nevelőknek a községben számos munkaterülete akad. A községi tanács, a müvelődési otthon s a tömegszervezetek kereteiben végzik társadalmi tevékenységeiket.

Iskolánk nevelőtestülete az 1969-7o. tanévben:

N é v	Képesités	Szolg.idő kezdete	Ennél az iskolánál müködik
Hegyi József ig.	mat.-fiz.tanár	1955.	1962.
Balogh Ernő ig.h.	ének-magy.tanár	196o.	1965.
Németh Emil uttörő csap.vez.	tanitó	1961.	1968.
Busznyák Ferencné szaksz.bizalmi	biol-földr.tanár	195o.	1965.
Kelemen Etelka	magy-tört. tanár	1962.	1962.
Molnár Katalin	mat-fiz. tanár	1969.	1969.
Vajda Anikó	kép.nélk.	1969.	1969.
Herczegh Józsefné	tanitó	1956.	1969.
Kurucz Jánosné	tanitó	1966.	1968.
Schläffer Edit	tanitó	1969.	1969.
Németh Gyuláné	óvónő	1958.	1963.

Az iskola történetében feltüntetett adatok bizonyitják, hogy iskolánk anyagi felszerelésének gyarapodásával az iskola oktató-nevelő munkájának szinvonala állandóan emelkedik. Reméljük, hogy a tervezett uj iskola felépültével párhuzamosan tovább javul a szakos ellátottság, a még hiányos felszerelések pótlása megoldódik /tornaterem, felszerelt mühely, stb./ s ezzel megteremthetjük az ideális feltételeit a munkának.

Szükséges lenne, hogy a szociális viszonyok javitásával egyre több pedagógus találja meg véglegesen letelepedési helyét és megfelelő helyismeret birtokában olyan eredményeket hagyjanak maguk mögött, mint elismert elődeink: Berecz Gábor Németh Sándor és a többiek. Szeretnénk, ha minél több társadalmilag értékes ember hagyná el a sok vészt kiállt falakat, hirt, dicsőséget szerezve az iskolának.

Mint: Gonda György megyei VB. elnök tanulóként,

Hóbor J. francia köv. jog. tanulóként,

Lőrinc Ernő orvos tanulóként,

Mézes Miklós orvos Kőszegi Rend. Int. v. sebész tanulóként,

Mézes Mihály belgyógyász tanulóként,

Fóth János mérnök tanulóként,

Németh Gyöngyi mg. mérnök tanulóként,

Mersits Ilona megyei müv. főelőadó tanulóként,

Baranyai Sándor járási uttörő titkár tanulóként,

Vinkits János tanitó nevelőként, akik ebben az iskolában tanultak, vagy müködtek.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA PÁPÓC

Összeállitotta: Görög József
igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

A rábamenti Pápóc egyike népünk több értékü multtal rendelkező kis községeinek. Az egyes történelmi korokban mindig szerepet játszott.

A Dunántulon itt volt először iskola, melyről van tudomásunk és volt a kis városka területén belül fürdő is. Ezt latin nyelvü irataink igazolják. A legrégibb, tehát népünk honszerzése előtti időben lakott hely volt, ezt mutatja a falu neve. A szlovén nyelvben, melynek egyik tájnyelve, nyelvjárása a hazai szlovén, azaz vend, a falut Popovci néven emlitik. Ebből következik, hogy a név gyöke a pop szó, mely papot jelent. A helynév tehát papi lakot jelző név, azaz templomról, plébániáról ad tudósitást. A szláv név utal tehát arra, hogy sürün lakott hellyel van dolgunk már a korai korszakokban is, egyházi középpontról, legalább lo-12 falukörzet egyházigazgatási székhelyéről.

A falu már igen hosszu ideje szinmagyar lakosságu s ez a magyar telepek által körülvett Pápóc esetében a természetes alkalmazás törvénye szerint való fejlődés.

A helynév irásának változásai: 1325: Papuch, 1339 Papoch, 1391: Papucz, 14oo: Papocz.

Egyik földesura a Pápóczi család, mely fiuörökös hiányában 14oo. évben a Kanizsai családnak adja át javait.

A község élete egyre jobban fejlődött. A számos kereskedő sok vásárhasznot hozott. Volt szállodának megfelelő szerzetesi hospitium, vendégház, mely az ágostonrendiek később épült házsorainak egyike, volt a városka közepén fürdő és sok vámjából tartották fenn az iskolát is.

Eredetileg a Gersei Pethő család birtoka s Magyar Pálné sz. Gersey Pethő Margit halála után javait egy létesitendő káptalanra hagyta. A káptalan létezéséhez előre kell bocsátani azt, hogy már századokkal előbb városi hely volt Pápóc, négy temp-

loma volt és ebben négy plébános. Végső fokon tehát összevonták a városka plébániáit és igy jött létre a káptalan. A négy templom közül az egyik az Ossarium, csontkamra, mely ma is áll és szép román épitmény.

A prépostság alapitását követő viharos évtizedek azt eredményezték, hogy a hadak országutjává vált a Rába felső területe is. 1403 nyarán Zsigmond egyesült párthivei seregével és Stibor vajda, Garai családok tagjaival együtt a pozsonyi gyülésen háboruba kezd. Győrt ostromolják, azt rohammal be is vették. Stibor vajda serege lerohanta a Rába völgyét. Vas és Sopron megyék határánál: Sebes falunál az ott táborozó László ellenkirály seregeit körülzárták. Az olasz és magyar ellenkirályi dandárok erre átkeltek a Rábán, lementek Pápócra. Stibor vajda nagy erővel támadott s László a bekeritett ostromtáborból alig tudott megszökni, seregét pedig felszámolták.

A mohácsi vész után a török elpusztitotta mind a várost, mind a szerzetes egyházakat. 1566-ban elenyészett a pápóci ágostonosok priorátusa, nincsen sem perjel sem egyetlen rendtag sem. A priorátus épülete iskola lett, ott lakott Milkovich prépost óta az iskolamester is.

A pápóci középkori iskola:

A káptalani iskolák egyike a pápóci. Plébániájával kapcsolatban ismeretes hazánk legrégibb, un. fára-iskolája, mely már 1371-ben fennállott, s a mai értelemben vett iskola ősének tekinthető. Békefi Remig tévesen elemi iskolának vette. Ezt azért tartjuk helytelennek, mert adatunk a káptalan létezése utáni időből emliti az iskolamestert. Minthogy a scholasticus külön dijazást kap, és jövedelme egyező az egész ágostonos ottani rendház jövedelmével, jelentős méretü iskoláról lehet szó. Az elemi oktatás mellett s a fölé épitett káptalani iskola világi tárgyai a trivium és a quadrivium gyakorlati ismeretei.

A vásárhely pénzjövödelme adja a scholasticus évi járandóságát is.

A Dunántulon Sopron iskolája is néhány évvel később jut említésre. Pápóc a legkorábban ismert hazai tanintézetek között van, s igy kulturális életünk korai jeles bizonyitéka.

1367-ben április hó 23-án a Boldogságos szüzről nevezett Ágostonos kolostor leirása után az oklevél elmondja, hogy az e-

lőbbi konvent szomszédságában lévő káptalanban van scholasticus. Ennek jövödelmeit igy olvashatjuk: a vásárvámot pedig az előbbi pápóci Péter ágostonos perjel és utódai az előbbmondott Krisztus térről nevezett világi Kanonok papnak, ki iskolamester évi 4o dénárnyit összégben csorbitatlanul kötelesek kiadni és ezt meg kell tartaniok.

Ugyanezt ismétli meg az 1371. évi julius hó 24-én kelt irat is,melyben az áll, hogy a prépositi egyház iskolamestere részére a szombathelyi vásárvámból hetenként 4o dénárt kell kifizetni." Az előbbi irat átirata az 137o. évinek, melyet megismételnek 1455. évben is, akkor Máté a prépost, 1456-ban ugyan a prépost is tart erre a jövödelemre igényt. 1377-ben az iskolát Pápóc és Szentmiklós községek használták.

A népesség alakulása: 1697-ben 285 lakos
1746-ban 1o51 "
1846-ban 1464 "
1898-ban 1333 "
193o-ban 177o "
194o-ben 2oo5 "
196o-ban 1494 "

A község lakossága szin-katolikus volt, igy csak egy felekezeti iskola müködött. Az iskola 4 tantermes emeletes épület. Hosszu padokban 5-6 tanuló ült. Palatáblára irtak, később pedig füzetbe. Gyakran a tanitó vette meg a füzetet a gyermek számára. 1945 előtt csak az 1-4. osztály járt rendszeresen iskolába.Az 5-6. osztályos tanulókat elszegődtették, novembertől április közepéig járt legtöbb rendesen iskolába. Ahol több gyermek volt, télen felváltva jöttek iskolába, nem volt minden gyermeknek csizmája, cipője. Tizórai: sült tök, főtt vagy sült burgonya, esetleg puszta kenyér, ritkábban füstölt vagy érett turó. A gyermekek zsebkendőt nem használtak. A tisztálkodásukkal is sok probléma volt,nem egyszer előfordult a ruházatukban a tetü is.

Az iskola mellett egyetlen szolgálati lakás volt, amelyet teljes egészében a mindenkori kántortanitó lakta,aki általában 2o-25 kh. földön gazdálkodott és 8-lo db.szarvasmarhát, valamint kecskéket tartott. Az iskola udvarának egy részét az istálló és az ólak foglalták el, a másik részét kukoricaszárral

vetették be. A mester a gazdasági munkák nagy részét a nagyobb tanulókkal végeztette el. Ilyen munkák voltak: a kukoricafosztás, répacsirázás, szecskavágás, de gyakran még a harangozást is a tanulók végezték.

A tanitók a fizetést 2o % - 5o % között a hitközségtől, a többit az államtól kapták. A hitközség azonban gyakran csak a téli hónapokban tudott fizetni.

A felszabadulás előtti időből csak az anyakönyvek maradtak meg, éspedig az 1915-16. tanévtől kezdődően, melyek 1923-ig elég hiányosak, onnantól kezdve rendesen vezettek. A tanitókról irásos feljegyzések nem maradtak.

A mult század végén 1884-től Kempf Antal volt a mester 19oo-ig. Ebben az időben tanitott itt több-kevesebb ideig Virág András, Mezery Pál és Németh József. Kempf Antal idejében jött létre a községi Olvasókör 1896-ban, mely hivatalos engedély alapján müködött és az okmány ma is megvan.

19oo-tól 193o-ig Virág Károly volt az iskolamester. Az ő idejében tanitottak - a 3o év folyamán - Pörtl József, Horváth Ferenc, Nagy József, Nagy Lajos, Horváth Róza, Csendes Anna, Könczöl Sarolta, Hoffer Kálmán, Hakl Károly, aki az I. világháboruban meghalt. Az 192o-as években itt tanitott még Lakos Béla, Horváth István, Sebestyén Miklós, Kósa Teréz és Takács Kálmán tanitók. Az 193o-as években itt tanitott még Pócza József is.

II. Felszabadulástól az államositásig:
/1945. április - 1948 junius/

A felszabadulás után eléggé nehézkesen indul meg az iskolai munka. Az iskolát felszabadulásig német katonák lakták, felszerelését eléggé megrongálták. Szemléltető eszköz 1945 után 1 db. méterrud és 1 db literes mérce volt. Felekezeti iskola müködött a következő létszámmal és osztályokkal:

Tanév	Tanitók száma	Tanulók száma	továbbtanulók
1945-46.	4	2o7	-
1946-47.	4	193	2
1947-48.	4	185	2

Felszabaduláskor müködő tanitók: Horváth István, Kósa Teréz,

Frang Béla és Takács Kálmán.

III. Az államositástól:

Az iskola államositása 1948 juniusában megtörtént. Ettől kezdve, mint állami általános iskola müködik. Az uj állami iskola igazgatója Frang Béla lett 1950-ig. Az 1950-51-es tanévben Falvi Károly lett az igazgató. 1951. julius 1-től 1968-ig 17 éven át Takács Kálmán vezette az iskolát, mint igazgató.

Az ujonnan szervezett állami iskola sok nehézséggel küzdött felszerelés, szemléltetőeszköz, tankönyv, füzet és egyéb hiányosságok gátolták a munkát.

Az iskola épületén és környékén erősen látszottak a háboru nyomai. Az iskolát német katonák lakták. Az utca felől rossz, a szomszédok felől pedig egyáltalán nem volt kerités. A tanterem belső berendezése kopott táblákból, kényelmetlen agyonfaragott, 5-6-személyes, hosszu padokból állt.

A tantermek száma négy az államositás után is, igy a tanitás váltakozva délelőtt-délután folyt. A nevelők részére, tanári szoba gyanánt egy 1,5 m széles 7 m hosszu folyósószerü helyiség állt rendelkezésre.

Állandóan használtak szükségtantermeket, volt bolthelyiséget, volt kocsmatermet, ezért, hogy az első osztályosok a téli időben ne sötétben menjenek haza, hanem délelőtt járhassanak iskolába. 1954-ben mintegy 150 ezer forintos költséggel kivülbelül tatarozták iskolánkat.

Ekkor iskolánk felszerelése már gyarapodott, főként a szemléltetőeszközök tekintetében. 1955-től kezdődően fokozatosan kicserélődtek a régi elnyütt padok is és 1957-ben valamennyi tantermünkben uj, korszerü pad lett.

1958-ban készült el az iskola udvarán lévő istállóból a kulturterem, melyet ősszel és tavasszal szükségtanteremként használtunk. 1959-ben az iskola épületéhez toldalékként épitettünk egy, az igényeknek megfelelő nevelőszobát, egyrészt mivel a nevelők száma fokozatosan szaporodott, másrészt mivel a régi nevelői kellett a rohamosan szaporodó szemléltetőeszközök számára. Igy iskolánknak szertára is lett.

1963 szeptemberétől megszünt a váltakozva tanitás, mert elkészült egy uj, korszerü, négytantermes, emeletes iskola. A négy tantermen kivül előadóterem, szertárak, igazgatói és ne-

velőszoba, valamint szolgálati lakás is épült.

Ebben az időben az iskola előtti téren egy tó állt, melyet a község lakói társadalmi munkában a termelőszövetkezet és a traktorosok segitségével betöltöttünk. Mintegy 3oo vontató föld kellett a betöltéséhez. Jelenleg egy szép park van a tó helyén.

A n e v e l ő k r ő l :

Az iskolák államositásakor egy szolgálati lakás volt a földszinti és emeleti résszel. 4 szobával, melyet teljes egészében az akkori igazgató lakott. Az elkövetkezendő évben ebből a lakásból két szolgálati lakást alakitottak ki, egy földszintit és egy emeletit. A többi nevelő albérletben lakott. Bejáró nevelő nem volt. A nevelők szolgálati lakása, egyáltalán lakásproblémája még sokáig nem oldódott meg. 1963-ban 3 szolgálati lakás van. 1965-ben a Megyei Müvelődésügyi Osztály vásárolt községünkben szolgálati lakást,igy jelenleg 4 szolgálati lakás áll rendelkezésünkre. A többi nevelő albérletben, vagy szolgálati szobában lakik. Egy lakás fürdőszobával is rendelkezik, kettőben csak viz van, egyben pedig viz sincs. Kettő lakás jó állapotban van, kettő pedig türhető, eléggé régi, ósdi épületben. Van tennivaló a jövőben ezen a téren.

A tantestület jelenleg lo tagu, ebből 6 nő, 4 férfi.

Az iskola igazgatója jelenleg Görög József 1968. szeptember 1-től, az igazgatóhelyettes Molnár Károlyné ugyancsak 1968. szeptember 1-től,a szakszervezeti bizalmi Somogyi Zoltán 1968. szeptember 1-től,az uttürőcsapat vezető Rosta Irén 1967. szeptember 1-től.

Iskolánkban 4 évtizedes pedagógiai munkát fejtett ki Takács Kálmán /1929-1968/, aki 1951 szeptemberétől nyugdijba vonulásáig, mint igazgató irányitotta az iskolai oktató-nevelő munkát. Munkája elismeréséül nyugdijállományba vonulásakor a Munka Érdemérem ezüst fokozata kitüntetést kapta. Igazgatóhelyettes 1958 óta van iskolánknál, Horváth István 1958-1962 között, Görög József 1962-1968 között müködött.

Államositáskor szakos nevelője nem volt az iskolánknak. Az első szakos tanárok: Kovács István /földrajz-történelem/,1952-53-as tanévben egy évig, Görög József /számtan-fizika/1954-től majd Novák Rezsőné /magyar/ 1958-65. Nevelőink levelező uton

is szakosodtak és szereztek tanári oklevelet. Nevelőink közül tanári oklevelet szerzett és jelenleg is iskolánkban tanit,Somogyi Zoltán /gyakorlati/ és Molnár Károlyné /magyar- orosz/, valamint Rosta Irén /magyar-történelem/. Iskolánknál szakododtak, de iskolánktól elkerültek:Kalmár József,Magyari Julianna, Paluska Gyuláné.

A jelen tanévben 5 tanári végzettségü nevelő volt: Molnár Károlyné/magyar-orosz/,Horváth Ernőné /magyar-történelem szak/ Rosta Irén /magyar-történelem szak/, Somogyi Zoltán /gyakorlati fogl. szak/ és Görög József /számtan-fizika szak/.

Néhány adat a tanulókról:

	195o.	196o.	1968.
A tanulók létszáma:	186	2o8	146
Tanulócsoportok száma:	7	8	6
Mulasztási átlag /napban/	5,6	2,9	2,6
Bukások száma /tanuló/	4	12	9
Tanulmányi átlag:	3,7	3,3	3,4
Magatartási átlag:	4,8	4,2	4,1

Az 1948-49-es tanévben alakult meg iskolánkban az uttörőcsapat, mely a II. Rákóczi Ferenc nevet viselte és jelenleg is viseli. A csapat létszáma akkor 38 fő volt, Kezdetben a tanulók és a szülők idegenkedtek az uttörőtől, de később látták a benne folyó munkát, és megszerették.A legelső csapatvezető Takács Kálmán volt. Utána a következő nevelők vezették az uttörőcsapat munkáját: Böröndi József, Görög József, Szép László, Maár Katalin, Somogyi Zoltán és Rosta Irén.

1968 nyarán csapatunk Balatonrendesen táborozott.A csapaton belül szakkörök müködnek, melyekben a pajtások szorgalmasan dolgoznak és év végén a munkáikból kiállitást rendeznek.

A seregszemléken, járási tanulmányi és sportversenyeken résztvesznek, eredményeket érnek el. A pajtások többször eljutottak megyei versenyekre is.

A gyakorlati foglalkozás 1963-ban indult meg. A mühelymunka az iskola egy erre a célra berendezett tantermében folyik. Az őszi-tavaszi mezőgazdasági munkákat a 374 n.öles gyakorlókertben végzik.

A gyakorlati foglalkozáshoz szükséges felszerelések biztositva vannak.

Iskolánk tanulói a 8. osztály elvégzése után továbbtanulnak gimnáziumban, szakközépiskolában, ipari és mezőgazdasági tanintézetekben. Iskolánk tanulói közül orvosok, mérnökök, tanárok kerültek ki.

Érdekes adat, hogy 1900 és 1945 között 26-an tanultak középiskolában, 1945-től 1969-ig 125-en tanultak vagy tanulnak ugyanitt. Iskolánkban 1966-tól müködik iskolai napközis csoport 40 tanulóval. Vezetője Nagy Lajosné. A csoport 1-8. osztályos tanulókból áll.

1958-tól 6 éven át folyt a dolgozók esti iskolája. Tanulói azok a dolgozók voltak, akik fiatal korukban nem tudták elvégezni az általános iskola 7-8. osztályát. Az esti iskolában tanulók zöme termelőszövetkezeti tag volt.

A felszabadulás előtt óvoda községünkben nem müködött. Müködését 1951-ben kezdte meg, egy régi elavult lakóházban, ahol bontás folytán alakitottak ki egy nagyobb termet és az egyéb helyiségeket. A nyári időszakban gyakran müködött idénynapközi mivel sok volt az óvodába jelentkező. Uj, korszerü kéttantermes óvoda épült községünkben községfejlesztésből, melyet 1963. december 15-én át is adtak rendeltetésének.

Iskolánkban is müködik a Szülői Munkaközösség és segiti az iskolában folyó munkát, a Nőtanács vezetőségével karöltve. Segitenek az iskola külső és belső szépségének megteremtésében. Segitik a nyári táborozásokat. Évente egyszer rendezvényt tartanak, melynek bevételét a tanulóinkra forditják. Gyermeknapon tanulóinkat megajándékozzák. Osztályonként 2-2 választmányi tag van. Az SZM. elnök jelenleg Ambrus Endréné.

Az iskolai oktató-nevelő munkán tul sok tennivalója van a pedagógusnak a lakosság kulturális nevelésében. Végzik a népmüvelési és klubmunkát, a könyvtári, sport, KISZ, Hazafias Népfront, Nőtanács és az MHSz. munkát. Egyszóval valamennyi szerv munkájába befolynak és segitik azt. A Pártszervezettel és a Községi Tanáccsal a kapcsolat jó.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1968./

/az aláhuzott jelenleg is itt van/

sor-szám	Nevelő neve	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolánál	Hova került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Böröndi József	tanitó	1952-55.	Mesteri
2.	Falvy Károly	tanitó	195o-1951.	Vasegerszeg
3.	Fenyvesy Vilma	tanitó	1949-1957.	nyugdij
4.	Frang Béla	tanitó	1931-1965.	nyugdij
5.	Görög József ig.	mat-fiz.t.	1954.VII.1-	
6.	Hajdu Irén	tanitó	1962-1963.	Abony
7.	Horváth Ernőné	magy-tört. tanár	1967.VII.1-	
8.	Horváth István	tanitó	1921-1961.	nyugdij
9.	Kalmár József	tört.tan.	1964-1965.	Várpalota
1o.	Kósa Teréz	tanitó	1924-1963.	nyugdij
11.	Kopácsi József	tanitó	1964-1967.	Ostffyasszonyfa
12.	Kovács István	földr.tan.	1951-1952.	ismeretlen
13.	Maár Katalin	biol-földr. tanár	1963-1964.	Celldömölk II.
14.	Magyari Julianna	földr-biol. tanár	1966.	Nagysimonyi
15.	Molnár Károlyné ig.h. sz. Havasi Ibolya	magyar-or. tanár	1962.VIII.1-	
16.	Nagy Lajos	tanitó	1965.VIII.1-	
17.	Nagy Lajosné	tanitó	1965.VIII.1-	
18.	Nagy Sándor	kép.nélk.	1968.IX.1-	
19.	Németh Sarolta	tanitó	1956-1963.	Kemenesmagasi
2o.	Novák Rezsőné sz.Csiszár Teréz	magyar tan.	1957-1965.	Kemenesmihályfa
21.	Paluska Gyuláné sz. Imre Teréz	kép.nélk.	1961-1963.	Kemenesmagasi
22.	Pethő Ilona	tanitó	1963.VIII.1-	
23.	Pörneczy Gizella	tanitó	1957-1959.	Csönge
24.	Rosta Irén	magy-tört. tanár	1965.VIII.15-	
25.	Simon Edit	kép.nélk.	1964-1966.	ismeretlen
26.	Somogyi Zoltán	gyak.fogl.	1963.VIII.1-	
27.	Soós Pál	tanitó	1951-1956.	nyugdij

1.	2.	3.	4.	5.
28.	Soós Pálné	tanitó	1951-1956.	nyugdij
29.	Szép László	tanitó	1955-1963.	Kissomlyó
3o.	Szép Lászlóné sz.Farkas Erzsébet	tanitó	1955-1963.	Kissomlyó
31.	Takács Kálmán	tanitó	1929-1968.	nyugdij
32.	Varga Tamásné sz.Vastagh Éva	tanitó	1967.VIII.1-	
33.	Vargyas Klára	tanitó	1963-1964.	Kemenesmihályfa

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA SZERGÉNY

Összeállitotta: Vincze Lajosné
iskolavezető

Szergény község keletkezésének idejét nem ismerjük. A néphit szerint a Kárpát-medencében letelepült magyarok előőrsei népesitették be a nyugati határterületnek számitó községet. Ennek történeti valószinüséget kölcsönöz az a tény, hogy a község a Marcal mocsárvidékének hosszu ideig jelentős átkelőhelye mellett fekszik.

1428-ban 37 jobbágy adózó volt már "Zergenben"./L. Festetich levéltár Keszthely/. Ugyanitt található említés arról is, hogy 1447-ben a Garai család birtokát képezte, neve "Sergen" volt.

Ebben az időben a községben természetesen oktatási intézménynek nyoma sem volt. Csak jóval később a reformáció térhódítása után találunk iskolára vonatkozó utalást. A reformáció evangélikus "prédikátorai" gyakran egyuttal "oskolamesterek"is voltak. Ilyen volt Benedicti János, aki előbb tanitó, majd 1696-tól pap is volt a faluban. /L. Payer Sándor Egyháztörténeti Emlékek I. kötet/.

A török kiüzése utáni ellenreformáció a szergényi prédikátor elüldözésével 1732-ben feltehetően véget vetett az első iskola müködésének is. A reakciót támogató klérusnak nem volt célja a népoktatás. Pedig ekkor már önálló tanitóról is tudunk. Miskei Ádám a Rákóczi szabadságharc után 1715-16 közt tanitott Szergényben.

A népoktatásról ezután semmit sem tudunk. Következtetni is alig lehet. A türelmi rendelet / mely az ellenreformáció véres vallásüldözési gyakorlatának véget vet/ kibocsátása 1781. után Kemenesalján gomba módra épülnek a ma már müemlék jellegü evangélikus templomok. /Pl. Kemeneshőgyész, Kemenesmagasi, Marcalgergelyi 1783, és Szergény 179o./ Ebben az időben a szergényieknek nem volt nyilvános vallásgyakorlati joguk, Marcalgergelyihez tartoztak. Igy az iskolai oktatásról sem maradt fenn semmi emlék, bár iskolai épület feltehetően már volt.

A község társadalmi viszonyairól az 1848-as szabadságharc

idején történt eseményekről irásos feljegyzést nem találtam. Iskola létezéséről viszont van tudomásom. A község pár éve meghalt legöregebb lakója a 96 éves Verrasztó Lina néni elmondása szerint már az apja is járt iskolába, ő pedig ajándékkönyvet is kapott az iskolában jó előmeneteléért, egy diszes kiadásu piros kötésü Petőfi albumot. A tanitás akkoriban nem nagy gondolkodás kifejlesztésére törekedett, hanem az ismeretanyag bemagoltatására. Hogy ez nem is volt eredménytelen, azt mutatja Lina néni 96 éves korában is felmondott versikéje Magyarország földrajzáról.

A szombathelyi levéltárban őrzik a kiegyezés előtt 1856-ban készitett első kataszteri térképet, melyen Szergény határa részletesen és pontosan fel van mérve. E térkép jól mutatja a község régi, öregek által is emlegetett elhelyezkedését, a templomtól délre eső rész a régi, az összes többi 1856 után épült. A Kemenesmagasi-Vinár közti postauttól keletre voltak az urasági birtokok /Erdődy grófok/, nyugatra a parasztoké. Az ut a Marcal árterén számos hidon vezetett át. A társadalmi tagozódásra egyes dülőnevek utalnak. Pl. Nemestag, Zsellértag. Az uradalmi major már ekkor a falu közepén volt. Önálló iskolaépület nincs feltüntetve a térképen. Egy udvarban 4-5 család is lakott.

A Tanácsköztársaságról, illetve Szergény ez időbeni helyzetéről a szergényi Néptanács közgyülési jegyzőkönyvében találhatók adatok. /L. Szombathelyi Levéltár/

A május 17-én tartott első Néptanácsi közgyülés Léránth József elnökletével már az iskolaügggyel foglalkozott. Bejelentették az iskola államositását. / A kis iskola ebben az időben az utca közepén, a mai tejcsarnok épületében volt. A felsősök a mai déli iskolaépület helyén álló iskolába jártak./

Az iskola és a népmüvelés irányitását a klerikális iskolaszéktől a 3 tagu müvelődési osztály /tagok: Simon István, ifj. Nagy Sándor, Verrasztó Sándor/ és 2 tanitóból álló Intéző Bizottság vette át./Tagok: Erdélyi Béla és Sass Aranka/. Az egyházi tulajdonu iskolai vagyonleltár szerinti átvételére likvidáló bizottság volt hivatva. /Tagjai: Léránth József, Erdélyi Béla, Bokányi Sándor/.

Az ellenforradalom után a reakciós iskolaszékek visszavet-

ték az ismét egyházi tulajdonba került iskolák irányitását. A szakfelügyeletet az egyházmegyében 3 tagu egyházi felügyelő bizottság látta el. Tagjai: egy pap, egy módos paraszt és egy tanitó. Az összetétel mutatja a szakmai szinvonalat.

Az egyházi iskola a községtől is támogatást kapott, mivel a katolikus /főleg cseléd/ gyermekek is oda jártak. A támogatásra forditott összeg minimális. A hivatalos bürokrácia ezt is ellenezte. Ez derül ki a 44/1927-es közgyülési határozatból, mely looo Pengőt szavazott meg az iskola fenntartására, Tóth Lajos jegyző és Pesti István intéző ellenszavazatával.

A község müvelődésügyi téren a trianon utáni időben is fejlődött. 1924-ben 2o részvényt jegyez /darabja 1 q buza ára / a "Vizierőt Hasznositó Szövetkezet"-hez. Mégis csak 1939-ben történt meg a falu villamositása, igaz, hogy még ezzel is a környék egyik élenjárója volt.

1925-ben megépült Szergényben a környék első kulturháza. A községi összefogásra jellemző, hogy telkét a tulajdonos, Antal József ajándékba adta a falunak, követ a kőfejtő tulajdonosok ingyen adták, az épités is elsősorban társadalmi munkával történt.

1936-ban felépült a két uj tanitólakással egybeépitett tanterem államsegéllyel.

1927-ben foglalkozott már az Előljáróság mozigép beszerzéssel, de 14/1927-es határozatával ezt elvetette. Idézem: "Szergény község képviselőtestülete sok mindenféle reárakott tehertől görnyedő község részére mozigép beszerzését teljesen feleslegesnek tartja." Néhány év mulva mégiscsak megkezdődtek a mozielőadások az uj kulturházban. Először vándorvetitőgéppel, később magántulajdonu mozivetitőgéppel.

A község igazi fejlődésének azonban gátat vetett a kisparasztok, cselédek szegénysége, a földbirtokosok kapzsisága. Gyökeres változást csak a felszabadulás hozott 1945. március 26-án.

A földosztás során felosztották az uradalmi birtokot, Geist Jenő és Lipót részvénytársaság eladott lo32 holdját. / 192o - as látszat földreform során mindössze 32 kh. földet és 12 házhelyet 2 kh. 6oo n. öl területtel osztottak fel a 41 igénylő kőzött./

Megépült a mélyfurásu kut, melyet 1938-ban terveztek,de állami támogatás hiányában elvetettek.A kulturházat is "kinőtte" a falu, 1966-ban ujat épitettek.

Az iskolai oktatás terén az 1948-as államositás volt az első jelentős változás. Az iskolának az 19oo-as év elején két tanitója volt: Erdélyi Béla és Sass Aranka. Őutánuk Királyfalvi /Hettlinger/ Gusztáv egyedül tanitotta a 6 osztályt.Ez nagy visszaesést jelentett az akkori tanulók előmenetelében. 1927-ben Királyfalvi Gusztáv távozása után Németh Lajos vette át az iskola vezetését. 1928-ban Vincze Lajost is megválasztották Szergényben tanitónak.Igy ismét 3-3 osztály jutott egy tanitóra. Németh Lajos 195o-ig,nyugdijazásáig tanitott Szergény községben. Böröcz Ferencné 195o-1965-ig volt itt. Közben öt tanerős iskolává fejlődött a szergényi általános iskola. 1954-ben került az iskolához Illés Miklós, Kránicz Ernőné, Gombási Ferencné. 1955-ben egy évig tanitott Horváth Márta. 1956-ban Illés Miklós bevonulása idején Hegyi József egy évet töltött itt. Illés Miklós leszerelése után visszakerült a szergényi iskolához és az iskola körzetesitéséig, 1967-ig itt tanitott. Vincze Lajos igazgató tanitót 1958-ban agyvérzése miatt rokkantositani kellett. Ekkor lett igazgató h. Illés Miklós, ugyancsak ebben az évben tanitott alsóban Török Ilona. 1959 óta tanit Szergényben Vincze Lajosné. 196o-ban került az iskolához Hujber Lajos számtan-kémia szakos tanár igazgatónak,felesége Hujber Lajosné az alsótagozatba. Az iskola körzetesitésekor 1967-ben áthelyezték őket. 1967-ben körzetesités folytán a felsőtagozatot Kemenesmagasihoz csatolták, az alsótagozat 1-4. osztályában vezető tanitóként Vincze Lajosné maradt.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA TOKORCS

Összeállitotta: Patyi Antal
iskolavezető

Az iskola felszabadulás előtti adatai nem állnak rendelkezésemre, mert a háborus cselekmények következtében elpusztultak. Az akkor müködő nevelő meghalt, a többiek elköltöztek. De a lakosság elmondása alapján az 1945 előtti állapotok nagyon hasonlitottak a többi hasonló egy tanerős iskolákhoz. Én, aki e sorokat irom, 10 éve müködök ennél az iskolánál, igy nem áll módomban aprólékosan elemezni az iskola távolba nyuló eseményeit.

A falu lakosságának nagyobb része kevés földdel rendelkező paraszt, néhány jobbmódu paraszt, Vidos uraság, no meg a zsellérek. A falu képe ennek megfelelő. Uri kastély parkkal. Néhány cseréptetős gazdaház és a szalmatetős viskók, melynek utolsó példánya az idén tünt el.

Az iskola is ennek megfelelő. Jelenleg 110 éves volt pa - rasztház, melyet átépitettek. Lett belőle egy szolgálati lakás, egy tanterem és egy 1,2 x 4 m-es előtér, amelyen közösen jártak az iskolába a gyermekek és ugyanoda nyilt a nevelő lakása is. A tanterem korszerütlen, alacsony, falai tömés, nedves. De még ennél is rosszabb lehetett a még ezt megelőző oktatási intézmény, mely itt-ott egyes parasztok üres szobáiban folyt. A mindenkori nevelőt az egyházközség alkalmazta. Az állás választás utján töltetett be. A nevelő, mint a nagyobb gazdák alkalmazottai, a bánásmód is hasonló volt. A járandósága állami hozzájárulás és a község lakosságának természetbeni hozzájárulása. Természetesen föld is. A tanitó gazdálkodni volt kénytelen, hogy megélhessen és ez a tanitó nevelőmunkájának rovására ment. Az idősebbek elmondása alapján voltak olyan kevésbé értelmes tanulók, akik a nevelő szerint ugy sem fejlődőképesek, több időt töltöttek el a tanitó gazdaságában, mint az iskolában. A falunkban még most is találkozok olyan középkoru egyénnel, aki nem tud irásban szorozni. El-

mondása alapján, amikor a számtan órák voltak, ő kérte a nevelőt, hogy engedje ki tuskót vágni.

Az iskola felszerelése kezdetleges. Szemléltető eszközei nem voltak. Butorzata is elavult, régi mintáju négyszemélyes padok. Néhány düledező példányát még nekem is volt szerencsém látni. Irólapja, mivel fenyőből volt, a puha részek kikoptak, rovátkált volt. Tényleg csak palatábla volt az, amit használni lehetett rajta, mert füzetet ráhelyezni nem lehetett. Még egy szekrény és egy asztal egészitette ki a butorzatát. Ez a tanterem 1960-ig adott helyet a falu gyermekeinek. Akkor községfejlesztésből és állami támogatásból felépült a jelenlegi, korszerü, világos, jól felszerelt iskola. Egy tanterem, egy nevelői szoba, egy zsibongó, raktár és előteret foglal magában.

A szolgálati lakás ugyanaz a régi, tömés falakkal, vizes, minden megpenészesedik, még a szekrényben a ruhák is, 1963-ban kaptam 35.000 Ft-os felujitást,melyből egyik szoba parkettázását, a korhadt ablakok cseréjét, valamint a festést tudtam elvégeztetni. Mellékhelyiségei düledezőfélben vannak. Felsőbb szervek a lebontását javasolják, ezért nem is tataroztatják. Nem érdemes rá pazarolni a pénzt.

Felszabadulás előtt korábbi nevelője az iskolának a szigoráról emlegetett Szabó tanitó ur. Népes családja három tanitót adott és az apát a fia váltotta fel a községben. Majd őt követte a szintén Szabó nevezetü tanitó, de ő már nem a családból való volt.

Szabó Antal tanitó hosszu évtizedeken keresztül volt a község megbecsült nevelője, akire nagy szeretettel emlékeznek vissza tanitványai. A nyolc osztály bevezetésével egy tanerő nem tudta ellátni a nevelési feladatokat. Ekkor került beosztottként a községbe Kelemen Gyöngyi tanitónő, aki kettő éven vezette az alsó négy osztályt. Mig a felső négyet Szabó Antal nevelő. Meg kell még emlitenem, hogy 1942-43. tanévben bevezetett nyolc osztályt kezdetben összevontan egy nevelő vezette, amely több éven keresztül emberfeletti munkát tett a nevelőre. Ezt a munkát itt szintén Szabó Antal látta el. Szabó Antal 1928-1955-ig, nyugdijazásáig töltötte be magasztos hivatását. Egyben az egyháznál is mint kántor végezte munkáját, az akkor szokásos kötelmek szerint. Nyugdijazása előtt már több évig

betegeskedett, mig 1955-ben Háromi Margit vette át az iskola vezetését. Ő három esztendőn keresztül volt nevelője az ifjuságnak, majd megunva az osztatlan iskolával járó nehézségeket, meg ugy tudom férjhez is ment, és elköltözött a faluból. Helyette Gaál Jánosné került az iskolához. Az ő müködése tiszavirág életü volt. Mindössze egy esztendeig vezette az iskolát, és fegyelmi uton kellett távoznia. Tőle Patyi Antal tanitó vette át a stafétabotot, aki még ma is itt müködik.

Az 1948. évi államositás megjavitotta a két felekezetü lakosság gyermekeinek oktatását, mert eddig a rk. tanulók Kemenesmihályfára jártak iskolába. Nem kell mondanom, milyen nehézségeket rótt a tanulókra és szülőkre egyaránt. A délelőtt-délután történő tanitás a téli időszakban már az estébe nyult és nemegyszer a szülőknek kellett a gyermekeiket hazakisérni. Az államositással ez az általánosan áldatlan állapot megszünt. Azóta is békességben megfér a két felekezet gyermekserege egymás mellett. Soha torzsalkodást nem vettem észre felekezeti különbség miatt.

Amikor két tanerős lett az iskola,a tanitás váltakozó rendszerü lett. Majd 1942-ben megtörtént az átcsoportositás. Kemenesmihályfa körzetesitett iskola lett és a felső tagozat ott folytatta tanulmányait.

A rendelkezésemre álló anyakönyvek alapján a létszám alakulása a következő volt a négy alsó osztály összevonásával:

1950-51.	tanévben létszám I-I-III-IV.	osztályban:	43 fő
1960-61.	"	"	25 "
1968-69.	"	"	21 "

A tanulóinknak 1960-ig a már leirt régi iskola adott otthont. 1960-ban a községi tanács akkori elnöke Schiffer Ferenc és az iskola vezetőjének kezdeményezésére a községi tanácstagság elhatározta az uj iskola megvalósitását. A lakosság nemcsak a községfejlesztés forintjaival, hanem rengeteg társadalmi munkával járult hozzá a létesitmény megvalósitásához. Legtöbb áldozatot az akkori tanulók szülei hozták, akiknek legnagyobb érdeke füződött az iskola mielőbbi megvalósitásához. De több öreg bácsi is jelentkezett társadalmi munkára, mondván "az én unokám is majd ide fog járni, ne mondja senki, hogy nem vettük ki a részünket a munkából". Ez az ember Bedők József volt.

Épités után a környék eltakaritását is teljes egészében a szülői munkaközösség végezte. Köszönet a lelkes munkájukért.

Az idős bácsik visszaemlékezése szerint a tanitók ilyen sorrendben váltották egymást:

Szabó László kb. 189o-1921-ig müködött és nyugalomba vonult
Szabó László 1921-1928-ig, Celldömölkre költözött
Szabó Antal 1928-1955-ig, nyugdijba vonult
Háromi Margit 1955-1958-ig, elköltözött
Gaál Jánosné 1958-1959-ig, elbocsátották
Patyi Antal 1959-től ma is szolgálatban van, bár betöltötte a 6o. életévét 1968. december 8-án.

A tanulóink a körzeti iskolában jól megállják a helyüket, a három községből alakult körzet tanuló seregében nem játszanak alárendelt szerepet az osztatlan kis létszámu iskola tanulói. Hogy többet ne emlitsek, az idei év négy tokorcsi tanulója közül a nyolcadik osztályt egy kitünően,egy jelesen és kettő jó eredménnyel végezte.Mind a négy középiskolába nyert felvételt. A középiskolába ment tanulóink ezideig mind eredményesen végezték el a középiskolát. Számtalan tanulónk ment az ipari pályára.

Az oktató-nevelő munka előbbrevitelét nagyban segitették az SzM. és annak tettrekész elnökei,akik a tárgyi feltételek előteremtésében nagy segitségemre voltak. A müsoros rendezvények fő mozgatói is ők voltak. Kirándulásokhoz az anyagi feltételeket minden esetben ők biztositották. Minden esztendőben kirándultunk, vagy a megye területérem vagy nem egyszer a Balatonra is.

Az egy szál pedagógusra nagyon sok egyéb munka vár az oktatáson kivül. Ő a falu népmüvelője, szinjátszás vezetője, a müsoros estek szervezője, könyvtáros, tanácstag, stb.

Ehhez a sokoldalu munkához a társadalmi szervektől még több segitséget és megbecsülést kérek, hogy munkámat még eredményesebben tudjam végezni.

. - . - .

ÁLTALÁNOS ISKOLA VÖNÖCK

Összeállitotta: Bognár Sándor
igazgató

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Vönöck régi kelta, majd vend település. A község neve is vend-szláv eredetü "Vinick"-"Vinicka" szőlőskertet jelent. Később a név változott Veneck, majd Vönöck elnevezésre.

Vönöck községben az iskolai oktatás a régi feljegyzések szerint az 157o-es évek táján indulhatott meg. A reformáció hatására ezidőben a Kemenesalján virágzó protestáns gyülekezetek jönnek létre. A reformáció terjedésével egyidőben szaporodnak a falusi iskolák. Ezekben eleinte a lelkész végzi a tanitó munkát is. Csak később különül el a pap és tanitó, vagy "oskola mester" munkája.

"Az 1681. évi országgyülés a protestáns egyházakat szükebb határok közé akarja szoritani, s csak artikuláris helyeken engedi meg részükre a nyilvános istentiszteletet..... mégis maradt minden a régiben Ostffy-Asszonyfán, Csöngén és az északnak fekvő Vönöckön egy-egy tanitó lelkesiti hiveit." /A dömölki apátság története. A pannonhalmi Szent Benedek története , Sörös Pongrác XII. kötet./

Tehát ezidőben és ezt megelőzőleg már a községnek van tanitója, csak a nevüket nem tudjuk. Egy 1696-os feljegyzés szerint a tanitó panaszkodott a "rossz oskoláról".

17o6-ban a vönöckiek tanitója, akinek a nevét is tudjuk Farkas Mátyás volt 1725-ig. Azután a névsor ismét megszakad. Az ellenreformáció erősödött. "1732-ben Vasvármegye alispánja vezetésével, királyi rendeletre az egyházakat és iskolákat át kellett adni a katolikusoknak. A vönöckiek azonban iskolájukat azután is megtartották. De később néhány évtizedre mégis az megszünt." /Varga Gyula: A vönöcki ág.h.ev. egyházközség multja és jelene c. munkából./

1786-ban a törelmi rendelet hatására a vönöckiek ujra szervezkedtek. Vasvármegye 1786. jul. 9-én tartott kisgyülése meg-

engedte, hogy templomot épithetnek, azonban iskolát nem. Hanem a róm.kat. hivekkel közösen megnagyobbitott katolikus iskolába járassák gyermekeiket.Hogy a régi katolikus iskola mikor létesült,nem tudni. Valószinü az ellenreformáció ezen idejében,mivel már emlités is történik róla. 1788-ban az evangélikusoknak is ujra van iskolájuk,és tanitójuk Rácz József.

Tehát a fenti időben már két felekezeti iskola van a községben. Majd a róm.kat. iskoláról közel loo év mulva történik ujra emlités. Valószinü, hogy időközben megszünt és a tanulók Kemenesszentmártonba jártak át iskolába.

Evangélikus tanitók: 157o-es évektől... nevét nem tudjuk. 17o6-1725-ig Farkas Mátyás,.....1788. Rácz József, 18o3. Solyom János, 18o8. Matisz András, 184o. Marton Gábor, 1856.Bognár Sámuel és Nagy János, 1857. Szily Pál, aki a szabadságharc idején huszárőrmesterként harcolt. A vönöckiek sokat és nagy tisztelettel beszéltek róla.Szakállt viselt, mivel ajkán kardvágás volt, hogy azt eltakarja. Mondják "megtanitotta a gyerekeket becsületre,nagyon kemény ember volt, de jó tanitó volt." A vönöcki temetőben van eltemetve, utcát is neveztek el róla a faluban. Őt követte 1892-ben Nagy Pál, aki ugyanazon évben énekkart szervezett, melynek utóda ma is müködik. 19oo.WEber Gyula, 1938. Rácz Endre, 1947. Bognár Sándor.

19oo-ban megszervezik a II. sorszámu tanitói állást. Ezen müködtek: Hajas Dénes 19o1, Nagy Kálmán 19o3, Papp Sándor,majd Dömötör Vince, aki elesett az I. világháboruban, utána Jónás István, Haramia Erzsébet, Éder Ilona, Böröczky Vilmos, 1932-től Rácz Endre, 1938-tól Bognár Sándor és 1947-től Németh Zoltán.

Róm. katolikus tanitók: 178o-as évek, nevüket nem tudjuk. 187o-es évek Makrai János, akit betegsége miatt 188o. október 1-től Köves István segédtanitó helyettesit. Majd Makrai János halálával 1881. március 17-én kántortanitóvá választanak.1912-től Tatay Jenő, aki elesett az I. világháboruban. Az 1914/15-ös tanévben Baráth Ferencné Nagy Karolina, az 1915/16. tanévben Wendler Lajos, 1917. szept. 1-től Székely Norbert.

1938-ban megszervezik a II. sorszámu tanitói állást. Itt tanitott Schlegel Lujza, 1939-től Horváth Józsefné Gábriel Irén.

A két iskola épitési évét nem tudjuk. A régi feljegyzések szerint az evang. iskola 18o1-ben leégett, ujraépitették. 1851-ben megint ujraépitik és 1879-ben ismét, de most már két tanteremmel, nádtetősre. 189o-ben a tanitólakás melléképületei leégtek, megépitik ujra szalmatetősre, később az iskolát, lakást és melléképületeket cseréptetősre cserélik.

1945. március végén a faluban lakó és visszavonuló pilóták az iskolaépületet benzinnel lelocsolták és felgyujtották, mert tele volt lőszerrel és repülőgép alkatrésszel. Az iskola, a tanitólakás és a melléképületek teljesen leégtek, eloltani nem tudták. Az anyakönyvek és egyéb iratok is elégtek. Ugyancsak megsemmisültek a róm. kat. iskola anyakönyvei is. Különben az evang. iskola helye, a jelenlegi Petőfi utcai nevelői lakás helyén állt.

A r.k. iskola és tanitólakás a jelenlegi Kossuth u. 76. sz. épület udvari része volt. Az utcai részen harangláb állott. Ennek épült helyére 1913-ban tanterem, toronnyal, mert a tantermet istentiszteleti célra is használták. Emiatt a torony miatt nevezik ezt az iskolaépületet "tornyos iskolának".

1928-ban épült a jelenleg József A. u. 2. sz. alatti tanitólakás, az iskola volt kertjébe. A volt tanitólakás pedig ifjusági szoba lett. A jelenlegi Ságvári E.u. 22. sz. épület rk. tanteremnek épült 1938-ban. Tantermi célra alig néhány éven át használták, mivel a község központjától eléggé kiesett. A visszavonuló katonák ezt is feldulták, néhány pad, ami megmaradt, azt a padlásra szórták fel. 1945 után az Állami Gazdaság használta munkáslakásnak. 1956-ban használati dij fejében nevelői lakássá alakittatja át az Állami Gazdaság.

A tanitólakások az iskolával egybe voltak épitve, és ott voltak a gazdasági épületek is, hiszen a régi tanitók az u.n. "javadalmi földeken" önállóan gazdálkodtak is.

A "mester", a vezető tanitó illetménye az egyháztól kapott természetbeni járandóságból /földhasználat, gabona, fa, szalma, fuvar, stóla, stb./ és az államtól kapott pénzbeli fizetéskiegészitésből állott.

A II. sorszámu állásón alkalmazott tanitó, csak pénzfizetést kapott. Kisebb részben az egyháztól, nagyobbik részt az államtól.

Az iskolai oktatás: mindkét felekezeti iskolában 1938-tól 2-2 tanulócsoportban történt. Éspedig 1.-3. és 4.-6. osztályok voltak összevonva. Ezidőben az egyik-egyik iskolának 7o-8o között váltakozott a tanuló létszáma. A tanitás d.e. és d.u. is volt. Kivéve szerda és szombat d.u., mikor is az iskolából kimaradt u.n. ismétlőiskolások mentek be oktatásra, 15 éves korukig. Az iskolai tankönyvek 1-2 évtizeden belül alig változtak, igy az apák könyveit a fiaik is használni tudták. Az oktatás tartalma általában a tanitó lelkiismeretességén mulott. Hiszen a tanfelügyelő 1 évben egyszer ha eljutott a falusi iskolába. Az ott tartózkodása is alig 1-2 óra volt. De emellett minden évben megtartották az egyházi iskolavizsgálatot, papok, tanitók és világiak bevonásával.

Később 1936-ban bevezették a körzeti iskolafelügyelői rendszert. A járásban 2 ilyen felügyelő volt. Ők azután 1 tanévben többször is megjelentek. Vizsgálódásuk elég alapos volt. Kérdezték a tanitott anyagot,birálták a meglátogatott tanitási órát. Ezidőben sorozatban jelentek meg az egyes tantárgyakhoz az állami vezérkönyvek /ma nevelői kézikönyv/, melyek az oktató-nevelő munka minőségét és egységességét célozták. A Horthy korszakról lévén szó, mindent áthatott az irredentizmus és sovinizmus, meg a vallásos ideológia. Hiszen a tanitók hittant is tanitottak, az volt a fő tantárgy.

194o-től a 6 osztályos elemi iskola 8 osztályossá vált. Lényegében azonban csak a tananyagot osztották el 8 évre. Az ismétlő iskola helyébe pedig a kilencedik, u.n. " gazdasági gyakorlóév" lépett.

Modern iskolai felszerelésről nem beszélhetünk. A padok 4 és 5 ülésesek voltak, rendszerint 5o-8o évesek már. Szemléltető eszköz 1-2 térkép kivételével csak az volt, amit a tanitó készitett. Módszer: Régen a kérdve kifejtő módszer volt,melyet a 3o-as években lassan kiszoritott a beszélgető módszer, melyben a gondolkodtatás, tevékenykedtetés és készségképzés alapjai is helyet kaptak. Tanitója válogatta.

2./ Felszabadulástól az államositásig: /1945.ápr-1948.jul./

Két felekezeti iskola van a községben, a már emlitett tanulócsoport beosztással, illetve most már 1._4. és 5.-8. osztá-

lyos összevonással.

Tárgyi feltételek: A róm.kat.iskolánál van két tanterem, de 1945-től csak a "tornyos iskolában" folyik tanitás d.e.és d.u. A másik tanterem feldulva, üresen áll.Az evang. iskola leégett csak szükségtantermek vannak. Egyik az ifjusági otthonban, a másik a lelkészlak egyik szobájában.Itt tanitás csak d.e. van.

A r.k. tanitók a József A. utcai tanitólakásban laknak. Az evang. tanitók a Kossuth utcai u.n. Mendel-féle házban, melyet elhalt tulajdonosa iskolai célra hagyott. Később az 195o-es években ez mint állami ház, eladásra kerül.

1946-tól a két felekezeti elemi iskola általános iskolaként müködik, de a 6.,7. és 8. osztályosok még elemi iskolások. Közülük többen visszairatkoztak, hogy általános iskolai bizonyitványt szerezhessenek. Idegen nyelvként mindkét iskolánál a németet tanitják.

Felekezeti iskolákról lévén szó, az uttörő mozgalom bevezetése nem történhetett meg.

Személyi feltételek:Felszabaduláskor a községben a következő tanitók müködtek:
Az evang. iskolánál: Rácz Endre és Bognár Sándor. Majd Rácz Endrét Uraiujfaluba hivják meg. Helyette vezető tanitónak Bognár Sándort, a II. sorszámu állásra pedig Németh Zoltánt választják meg 1947-ben.

A róm.kat.iskolánál:Székely Norbert és Horváth Józsefné Gábriel Irén müködik. Mindkettőjük B-listára kerül és elbocsátják őket.Igy a r.k. isk. felsőtagozatában az 1945/46-os tanév kezdetén nincs tanitás. 1945 őszétől helyettesek váltakoznak. Éspedig: 1945. okt.2-től Boross Delinke és Dombai Edit. Ez utóbbi lemond állásáról. 1945. dec. 2-án helyette Molnár Jenő áll. tanitót Vas megye tanfelügyelője a vönöcki rk. iskolához osztja be. De 1946. nov. 5-től ő is eltávozik a községből.

Őket követte: 1946.okt.2-től Pesthy Mária, 1946.nov. lo-től Szili Mihály, 1947. jun. végével mindkettőjük alkalmazása megszünik. 1947. szept. 2o-tól 1947. nov. lo-ig Tóth Gyula. 1947. szept. 7-től nov. 12-ig Szele Etelka, kinek utóda 1947. nov.7-től Szép Ilona. Tóth Gyula helyett pedig 1947.nov. 13-tól Bognár Gyula. Szóval állandó fluktuáció volt. Az államositás igen gyenge és szegényes tárgyi feltételeket vesz át örökségként. A

személyi állomány is csak az evang. iskolánál mutat állandóságot, melyben rendet csak az államositás teremt.

3./ Az államositástól:

A két felekezeti iskola államositása 1948. jul. 1-évei lép életbe. A megválasztott tanitók / Bognár Sándor és Németh Zoltán/ megkapják állami tanitóvá történő kinevezésüket. A helyettesként szolgálókat 1948. aug. végén a tanfelügyelő visszarendeli és kinevezi őket állami tanitóvá. De csak Bognár Gyula tér vissza. Igy 1948, szept. 1-én csak 3 tanitója van a falunak, a régi 4 helyett.

Kezdetben az uj állami iskola sok nehézséggel küzd. Tanterem hiány, felszerelés és szemléltetőeszköz hiány, nevelőhiány. Az államositás után mindössze 2 tanterem áll rendelkezésre, abból egy - a háboru utáni állapotoknak megfelelően még mindig - feldulva. A beirt tanulók száma 160 fő, négy tanulócsoportra osztva és ehhez mindössze 3 nevelő.

Az uj állami iskola első vezetője, majd 1949-től első igazgatója Bognár Sándor /1952/53. tanévben földrajz-biológia szakos járási szakfelügyelő is, 1956, novemberétől pedig a járási igazgatói munkaközösség vezetője/.

Az iskola vezetője még 1948 nyarán megalakitja a Szülői Munkaközösséget. A szülők mozgósitásával rendbehozzák a Ságvári E. utcai tantermet, és a jelenlegi könyvtár helyén lévő termet, melyet a község ideiglenes tantermi célra enged át. Ugyancsak a szülők mozgósitásával kijavitják a rossz padokat, a padlásról lekerülteket is rendbehozzák. Igy szept. 1-én 3 tanterem áll rendelkezésre a 4 tanulócsoport számára. A nevelők a fentiek miatt d.e. és d.u. is tanitanak.

A hiányos tárgyi feltételek miatt az állam is nagy mértékben segiti az iskolát.

1949-ben a községben lévő Miskolczy kastélyt iskolai célra adják át. A kastély rendbehozására az állam 5ooo Ft-ot ad, ami akkor nagy pénz volt, amiből a helyreállitás meg is történt. Igy a tanitás 1949, szeptembertől ide tevődik át, valamint a "tornyos iskolába".

1952-ben 7o.ooo Ft-os felujitással rendbehozzák a "tornyos iskolát" a József A. utcai tanitólakást, a kastélyiskola keritését.

1954-ben ujabb 19.ooo Ft-os felujitással a tornyos iskola melléképületeiből tantermet és nevelői lakást alakitanak ki.

1956-ban a helyi Állami Gazdaság ingyen átalakitja a Ságvári E. utcai tantermet nevelői lakás céljára, mely munkának az értéke lo.ooo Ft.

1957-ben a tornyos iskola udvarán faházakra, WC-kre 15.ooo Ft-ot kap az iskola.

1961-ben a volt. evang. iskola helyén nevelői lakás épül 217.ooo Ft értékben, részben állami támogatással, részben tanácsi hozzájárulással.

1963-ban a kastélyiskola udvarán politechnikai mühely,konyha, raktárak és egy tanterem épül 24o.ooo Ft-os állami hozzájárulással. 1964-ben pedig a gyakorlókertben 15.ooo Ft-os községi hozzájárulással keritès és szerszámoskamra létesül.

Az általános iskola teljes kiépitése ez évben fejeződik be, amikor is szept. 1-évl Iskolai Napközi Otthon létesül loo.ooo Ft-os állami, 3o.ooo Ft-os községi hozzájásulással, s további 15.ooo Ft. beszerzésre, ugyancsak az állam részéről.

Jelenleg az iskolának 3 szolgálati lakása van,melyben pedagógus házaspárok laknak.

Ez évben fejeződik be 2 db pedagógus kölcsönnel épült lakás épitése. /Bognár házaspár és Molnár Istvánné óvónő tulajdona/. Ezzel ujabb házaspár letelepitése válik lehetővé. A meglévő szolgálati lakások közül 2 további korszerüsitésre szorul/fürdőszobák, vizvezeték/. Számukat is szaporitani kellene, hogy ne legyen bejáró nevelő.

Amilyen mértékben gyarapodott az iskola épületekkel, éppen olyan mértékben segitett az állam felszerelés és szemléltetőeszközökben is.

Az iskola ingóleltár gyarapodása:

1948. dec. 31-én	2o.664,- Ft
195o. dec. 31-én	28.245,- "
196o. dec. 31-én	187.652,- "
1965. dec. 31-én	284.54o,- "
1968. dec. 31-én	29o.583,- "

2o év alatt az ingóleltár több mint 14-szeresére nőtt.

A n e v e l ő k r ő l :

Az államositás első évében az iskolának 3 nevelője van és 1

szolgálati lakása. 1949-től a kastély egyik szárnya szolgált lakásul lo éven keresztül. Majd mint már említés történt róla, 3 lakás létesült. De a tornyos iskola mellett létesült lakás, és a mellette lévő tanterem 1969-ben iskolai napközi otthonná lett átalakitva.

A tantestület jelenleg 11 tagu, ebből 7 nő és 4 férfi.

Az iskolánál müködött nevelők: /1948-1969-ig/
/az aláhuzott jelenleg is itt van/

s. sz.	N é v	Képesitése	Mitől-meddig dolgozott az iskolánál	Hová került?
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Baghy István	magyar tan.	1956-	
2.	Baghy Istvánné Erőss Gyöngyi	magyar tan.	1956-	
3.	Bognár Sándor	földr.-biol.	1938-	
4.	Bognár Sándorné Kiss Irén	mezőgazd.gy. tanár	1965-	
5.	Bognár Gyula	tanitó	1947-195o.	Egyházashetye
6.	Bogdán Györgyné Gombási Mária	tanitó	1954-1966.	Izsákfa
7.	Csikor Zoltán	tanitó	1949-1951.	Kemenesmagasi
8.	Csikor Zoltánné Polca Rozália	tanitó	1949. IX.-XII.	Kemenespuszta
9.	Csizmazia Lászlóné Takács Mária	magyar-orosz tanár	1966-	
1o.	Deák Mária	számt-fiz.t.	1954-1956.	Boba
11.	Dr.Dora Józsefné Tima Irma	tanitó	1963-1968.	Boba
12.	Gersei Ottó	szaktanitó	1953-1955.	Jár.Müv.Oszt.
13.	Hujber Lajos	számt-kém.t.	1956-1958. 1968-	Szergény
14.	Hujber Lajosné Piri Mária	tanitó	1968-	
15.	Ittzés Gáborné Koczor Ilona	középisk. magyar tan.	1961-1968.	Boba
16.	Kiss Gyuláné Nagy Mária	tanitó	1964/65. 1966/67. 1968-	
17.	Kovács László	tanitó	1953-1954.	Bő
18.	Molnár Tivadarné Táncos Márta	magyar-orosz tanár	1961-1963.	Szombathely

1.	2.	3.	4.	5.
19.	Németh Zoltán	magyar-tört. tan.	1947-	
2o.	Németh Zoltánné Szabó Margit	tanitó	1951-	
21.	Németh Ferenc	orosz tanár	1954-1956.	Kenyeri
22.	Dr. Németh Jenőné Fejes Gertrud	tanitó	1959-1967.	Városlőd
23.	Papp Józsefné Birkás Zsuzsanna	földr-biol. tanár	1961-	
24.	Simon Károlyné Horváth Ida	tanitó	1962-1966.	Nagysimonyi
25.	Sváby Zoltánné Kiss Erzsébet	tanitó	1956-196o.	Sárvár
26.	Süle Márta	tanitó	1956-1958.	Duka
27.	Szallár Zoltánné Papp Ida	tanitó	1951-1955.	Celldömölk
28.	Tima Margit	tanitó	1949-1954.	Celldömölk
29.	Tóth Erzsébet	tanitó	1954-1962.	Gencsapáti
3o.	Uhlár Sarolta	tanitó	1955-1956.	Budapest
31.	Vargyas Éva	tanitó	1958-1961.	Celldömölk
32.	Dr. Zsirai Emilné Babai Katalin	orosz-magyar tanár	1963-1966.	Celldömölk

Államositáskor szakos nevelője az iskolának nem volt. Az első szakos tanárok: Bognár Sándor /földr.-biol./, majd Németh Zoltán /magy.-tört./ Utána, de iskolánktól elkerült szakosok: Gersei Ottó /földr.-biol. szaktanitó/, Deák Mária /számtan-fizika/, Németh Ferenc /orosz/, Molnár Tivadarné /orosz_magyar/, Dr. Zsirai Emilné /magyar-orosz/, Ittzés Gáborné /magyar/. További ittlévő szakosok: Baghy István /magyar/, Baghy Istvánné /magyar/, Csizmazia Lászlóné /magyar-orosz/, Bognár Sándorné /mazőg.gyak.fogl./, Hujber Lajos /számtan-kémia/, Papp Józsefné /földr.-biológia/.

Tanul: Bognár Sándor Marxista Esti Egyetemen /2 év/

Az 1968/69-es tanévtől a felsőtagozatban csak szaktanárok tanitanak. Az iskola 1954 óta körzeti iskola. Tagiskolája: Kemenesszentmárton.

Néhány adat a tanulókról:

	1948.	195o.	196o.	1969.
A tanulók létszáma össz.:	16o	165	212	197
Tanulócsoportok száma: /1953-1956-ig 6 tanulócsop. 9 nevelővel, 1956-tól teljesen osztott lo nevelővel,1965-től alsótagozat összevont,felsőben 5 tanulócsoport,mivel párhuzamos osztály is van,11 nevelővel:/	4	4	8	7
Évvégi mukasztási átlag: /	-	16 nap	9,6 n.	6 nap
Évvégi bukás:	-	lo,5 %	13,2 %	8,6 %
Tanulmányi átlag:	-	3,1	3,3	3,33

Az uttörőcsapat 1948 őszén alakul meg. Első vezetője Németh Zoltán. A csapat neve "Gábor Áron" Uttörőcsapat, mely nevet a járási elnökség javaslata alapján 1957-től "Bottyán János"- ra változtatják.

Az uttörőcsapat létszáma kezdetben 6o közül volt, jelenleg alig van tanuló,aki nem lenne kisdobos, vagy uttörő. A foglalkozásokat kezdetben őrsi és rajösszejövetelek, mozgalmi tevékenység, játék, számháboru, versenyek tették érdekessé.

1957-ben tartja a csapat első nagy önálló táborozását a Rábaparton, amikor már a csapat vezetője - néhány év megszakitással - Baghy István.A rábaparti táborozást a következő években is megismétlik. Anyagilag a szülők és az Állami Gazdaság segitette ezt a táborozást. Majd 1966/67-es tanévtől Balatonrendesen táboroznak az uttörők, a teljes tábor kiigénylésével.

A csapatnak helyiség nem áll rendelkezésére, otthona nincs. Nagy élmény és immár hagyomány a kisdobos és uttörőavatás,mely 1958-tól szinte az egész község ünnepe. Továbbá a NOSZF évfordulójának ünnepe, melyet a csapat hagyományosan tábortüzzel kapcsol össze.

Tanévenként 4-6 szakkör müködött az iskolánál. Az 1968/69-es tanévben 7 volt a szakkörök száma. Éspedig: ifju egészségőr, kézilabda, modellező, lövész, méhész, népmüvész, ügyes kezek szakkör.

Ezeken kivül nem szakkörként, de kötelező óraszámban mindig volt az iskolánál katének és sportköri foglalkozás.

Az iskolai tanulók részttvettek az előirt járási szakköri versenyeken /ifju egészségőr,sport,énekkar,lövészet/, ezen kivül a megrendezett tanulmányi versenyeken, ahol mindig eredményesen szerepeltek, ezt bizonyitja a sok oklevél.

A gyakorlati foglalkozás 1964 őszén indult be az iskolánál. Ebbe az osztályok fokozatosan kapcsolódtak be. Van 12oo n. öl területü gyakorlókertje az iskolának. Mint már emlités történt róla, be van keritve és szerszámos kamra is van benne, mivel kissé távol esik az iskolától.

Mivel mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás van, ősszel és tavasszal a munka a gyakorlókertben történik fiuknak, lányoknak egyaránt. Télen a lányoknak háztartási gyakorlatok, a fiuknak mühelygyakorlatok vannak. Ehhez, mint ugyancsak emlités történt róla, rendelkezésre áll a mühelyterem és konyha. A tanulók a termelő munkában szép eredményeket értek el eddig. Mindig jutott nekik a többlettermelésből 1.ooo Ft-nál több részesedés, amit kirándulás céljaira használtak fel.

A gyakorlati foglalkozás Bognár Sándorné tanár irányitásával történik. Ő vezette be az iskolánál ezt a tantárgyat.

A 8. osztály elvégzése után a tanulók többsége továbbtanul. Vagy középiskolában, vagy ipari- vagy mezőgazdasági szakmunkásképző iskolákban. Tanulóink közül többen kerültek egyetemre főiskolára és most mint orvos, mérnök, tanár, technikus, stb. dolgozik.

Az elmult 2o évben 145-en jártak középiskolába tanulóink közül. Az évenkénti továbbtanulási % is többszöröse a mult rendszerbelinek. Hiszen akkor évenként ha egy tanuló eljutott a polgári iskolába. Az 193o-4o-ig terjedő időben pedig a faluból hárman végeztek középiskolát. Végzett tanulóink között országos nevü ember ugyan nincs, de akad köztük egyetemi tanár, ezredes, rendőrőrnagy, agronómus, stb.

Iskolai Napközi Otthon 1969. szept. 1-évl indul be először. A szükséges tárgyi és személyi feltételek biztositottak hozzá. Az 1968/69-es tanévben ezt megelőzte egy társadalmi tanulószoba, ahova 71 tanuló járt be. Az Iskolai Napközi Otthon iránt is nagy az érdeklődés.

Továbbképző iskola két éven keresztül müködött az iskolánál éspedig az 1962/63. és 1963/64-es tanévben, azoknak a 8. osztályt végzetteknek a számára, akik 16 éves korukig nem tudtak elhelyezkedni. 1964 óta Továbbképző Iskola nem müködik, mivel a fiatalok mind elhelyezkedtek.

1962. októberében megindult a dolgozók esti általános iskolája. Itt elvégezték az általános iskola 7. és 8. osztályát, azok, akiknek korábbról csak 6 osztályuk volt, és munkahelyükön szükség volt az általános iskolai végzettségre.

Az 1962/63. iskolai évben 19 fővel indult el a dolgozók esti iskolája, ebből a következő évben végez 12 fő. Az 1963/64. iskolai évben beindult dolgozók esti iskolája mezőgazdasági szakmunkásképzéssel volt összekapcsolva. Az 1964/65-ös tanévben ezt elvégezte ugyancsak 12 fő.

A kemenesszentmártoni tagiskolánál is vizsgáztattak, a vönöcki iskola nevelői dolgozósokat. Az itt végzettek száma 9 fő

A Szülői Munkaközösségről: Az iskolák államositásával kapcsolatosan a szülők részéről nem volt ellenállás. Az iskola igazgatója már 1948. nyarán megalkitotta a Szülői Munkaközösséget. Éppen a szülők segitségével vált lehetővé, hogy az államositott iskola első tanéve zökkenőmentesen beindulhatott. Már az első nyáron igen sokat tettek a szülők a tárgyi feltételek megteremtésében. Ez a munka a következő években sem lankadt. Ezért a vönöcki iskola szülői munkaközösségét 1949-ben miniszteri Elismerő Oklevéllel tüntették ki. Ugyanakkor az iskola 2o kötet könyvet kapott az iskolai könyvtár részére, a szülők jó munkájának eredményeként. A Szülői Munkaközösség azóta is lelkesen támogatja az iskolát, anyagi és erkölcsi tekintetben is. A 2o év munkája itt is kötelez.

Az óvodáról: Vönöckön a felszabadulás előtt óvóda nem müködött. 1947-től nyári idénynapközi otthonok voltak. Ezek elsősorban társadalmi támogatással müködtek eleinte. Állandó óvóda 1952-ben jött létre. Ugyancsak a kastélyiskolában kapott helyet. Most is a kastély néhány földszinti helyisége szolgál óvodai célra. 1959-ig az állandó Napközi Otthonos Óvoda egy csoportos, majd 1959/6o-as tanévben kétcsoportossá válik. 1966-tól ismét egycsoportos lett, mivel a gyermeklétszám visszaesett.

Vezető óvónők: Boross Hedvig, Csehi Mária, Varju Ilona,

Kirchnoppf Lászlóné, Horváth Rozália,Módos Jolán, Szabó Gizella. 1959-től Molnár Istvánné szül. Kondor Irén.

Beosztott óvónők voltak: Marosits Éva,Bognár Sándorné 1960-tól 1965-ig. Majd a következő évben ketten is váltották egymást, éspedig Erdélyi Erzsébet és Szalai Lászlóné sz 1965/66-os évben, mikor a második csoport meg is szünt.

A pedagógusok társadalmi tevékenysége:

A multban éppen ugy,mint az államositás utáni időben a falu müvelődésének fáklyavivője, mindenkor a pedagógus volt. A mai falu sok tekintetben más arcu,a 20-25 év itt sem telt el nyomtalanul. A mezőgazdaság szocialista átalakulásának, a technika gyors fejlődésének eredményeként megindult az urbanizáció. A felszabadulás és az államositás után többszörösen is sokrétübb az a lehetőség, melyen keresztül a pedagógusok bekapcsolódhatnak a falu politikai és társadalmi életének irányitásába.

Vönöck község társadalmi és politikai életének minden területén ott a pedagógus. A népmüvelés / szinjátszás, énekkar /, sport-munka, KISZ munka, politikai iskola, könyvtár, tanácsi munka, gyermek- és ifjuságvédelem, Népfront az iskolán kivüli munka területei, melyben a pedagógusok igyekeznek becsülettel szolgálni a közügyet. E tekintetben a vönöcki iskola tantestületének nincs is restelni valója. A fent emlitettek területén az élenjárók között vannak,ezzel is emelve községünk hirnevét.

. - . - .

BERZSENYI DÁNIEL GIMNÁZIUM CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Tima László igazgató és
Németh Lajos ig.helyettes

A felszabadulás előtt Kemenesalja ifjusága és felnőtt társadalma évtizedeken keresztül határozott kulturális igénytől indittatva igyekezett megtalálni a legjobb iskolákat, hogy ott készüljön fel élethivatására,és szerezzen a kor igényének megfelelő müveltséget. Sokakban élt ez az igény, nagyon sokakban kielégitetlen maradt,mert vagy szociális helyzetük vagy sorsuk meggátolta őket abban, hogy tanuljanak. A lehetőségeket megtalálók közül is a legtöbben nehézségek és áldozatok árán tudták elvégezni a középiskolai tanulmányaikat, a tanitóképzőt: Pápán Szombathelyen, Sopronban és Kőszegen. Még kevesebben voltak azok, akik tudományegyetemekre, főiskolákra eljuthattak.

Évtizedes elképzelések valósultak meg a felszabadulás után, igy az is, hogy Kemenesalja gimnáziumot kapott. 1946 őszén az akkori Vallás- és Közoktatási Miniszter, Keresztury Dezső járt községünkben.A Nemzeti Bizottság irásban memorandumot nyujtott át neki, amelyben Celldömölk és az egész Kemenesalja népe részére gimnázium létesitését kérte. Alig másfél hónappal a látogatás után a Nemzeti Bizottság leiratot kapott, hogy a Minisztérium hajlandó Celldömölkön gimnáziumot létesiteni.Az állam vállalja a személyi terheket, a dologi kiadásokat azonban a községnek kell biztositani. A községi képviselőtestület azonnal összeült, és megszavazta a gimnázium dologi kiadásainak viselését. 1946 őszén 48 négy polgári iskolát végzett tanulóval különbözeti vizsgára előkészitő tanfolyam indult. A különbözeti vizsga letétele után 1947 januárjában egy osztállyal/V. osztály/ megindult a gimnáziumi oktatás.

Ezzel járásunk és környéke müvelődésének fejlődésében uj szakasz kezdődött. A bejárókat szállitó vonatok községünk felé hozták a tanulni vágyó fiatalokat Sárvártól Devecserig, Répcelaktól Sümegig. Az igazi változást mégis az jelentette, hogy mindazok számára is elérhető közelségbe került a középiskola,

akik eddig szociális helyzetük miatt nem gondolhattak rá.

Szavakba nem foglalható köszönet illeti mindazoknak a fáradozását, akik a felszabadulás után merték vállani a harcot a visszahuzó erőkkel,a maradisággal szemben egy felvilágosultabb müveltebb, demokratikusabb Kemenesaljáért. Hasonló köszönet jár mindazoknak, akik mint a község akkori vezetői, társadalmi életének irányitói mindent elkövettek közvetlen hatáskörükben, hogy a napi oktató-nevelő munka mielőbb megindulhasson.

Az ujonnan szerveződött középiskola Gábor Áron nevét viselte 1958-ig, attól kezdve a Müvelődésügyi Minisztérium jóváhagyásával Berzsenyi Dániel nevét viseli középiskolánk.

Az iskola létrejöttével párhuzamosan kollégium is müködött, illetve kis megszakitással müködik napjainkban is.

Az oktató-nevelő munka irányitását 1947. január 1 -től Vas Károly igazgató végezte egy főhivatásu tanár segitségével.Mellettük a helybeli iskolák nevelői, tanárai óraadóként dolgoztak.Az 1948/49-es tanévben már 7 főfoglalkozásu a tantestület, ma 24 fő.

A tanulólétszám 1947. I. 27-étől 1969/7o-ig jelentősen változott, a legtöbb osztály az 1964/65-ös tanévben volt, 17 osztály 583 tanulóval, amig ma 11 osztály van, 332 tanuló végzi munkáját.

Az iskola szerkezetében 1965/66. tanévtől következett átmenetinek tünő változás, amikoris szakközépiskolai osztály nyilt és két évfolyama közül a második most végzi a IV. osztályt. A mezőgazdasági gépszerelő szakközépiskolai osztályaink az iskola koedukált nevelési hagyományaitól eltérést jelentettek és okoztak, mivel nemcsak maguk alkottak homogén közösséget, hanem ellensulyként leányosztályokat is létrehoztak.

Iskolánk jellege általános gimnázium volt humán-reál osztályokkal, majd a hatvanas évek elejétől az iskolareform következtében a humán-reál jelleg megszünt,és a munkaoktatás megfelelő formájának kialakitása és utkeresés nyomta rá bélyegét iskolánk arculatára. Amikor világossá vált, hogy a tárgyi feltételek és az anyagi lehetőségek szükös volta nem biztositja az 5 + 1-es munkahét követelményeit, a középiskolai követelményeknek inkább több segitséget adó,a társadalmi követelményeknek inkább megfelelő heti 2 órás gyakorlati foglalkozás bevezetése következett. 1964/65-től egy négyéves időszakban német

nyelvi szakositott osztály, és ugyanettől az évtől matematika-fizika szakositott tantervü osztályok müködnek I-IV-ig. Párhuzamosan természetesen az általános gimnáziumi osztályok is müködnek. Iskolánk 12 tantermes,és 12 tanulócsoport foglalkoztatását biztositó feltételekkel rendelkezik, de a szakközépiskolai évfolyam után egy évben egy osztály nem került benépesitésre, mivel szakközépiskolába mindössze hatan jelentkeztek.

Az iskola megindulása óta állandó gondot jelentett a tanulólétszám gyarapodásával párhuzamosan az osztályok elhelyezése 1958-ig, majd a demográfiai hullám következtében 1963/64-tól 1967-ig. Az iskola tantermei voltak szükségtermek: a sportpályai kisterem, az ált. iskola kölcsönterme, a Legényegylet helyiségei, a volt Vasutaskör épülete és tekepályája, a volt mezőgazdasági iskola tantermei. Mindez egy utcahossznál nagyobb területen, a József Attila utcában és a sportpályán.

Az iskola tárgyi feltételei csak a "létfenntartáshoz" szükségeset biztositották, és nagyon sokszor az általános iskolától kölcsönkért szemléltető eszközökkel, felszereléssel oldottuk meg feladatainkat. Iskolánk ezért mindig hálás köszönettel gondol azokra, az iskolákra és nevelőkre, akik segitették az oktató-nevelő munkát, erkölcsileg is támogatták a középiskola nevelőtestületének formálódását.

Az ujonnan szerveződött középiskola egész története során törekedett kielégiteni oktató-nevelő munkájával azt a társadalmi igényt, amelyet a müvelődéspolitika fogalmazott meg.Természetes, hogy az iskolai nevelő munkában tükröződött bizonyos áttételeken keresztül a szocialista társadalom fejlődésének minden eredménye és ellentmondása. Az iskola nevelői körében hagyományos immár a haladásért való harcos kiállás a mindenkori társadalmi harcok igényének megfelelően. Különösen szembetünő világossá vált ez 1956-ban és 1956 után, és a mezőgazdaság szocialista átszervezése idején. Iskolánk 1957-ben és az ezt követő években tevékenyen részt vett a konszolidáció politikai munkájában és ennek kulturális segitésében. Ezt az tette lehetővé, hogy községünk politikai kérdések iránt fogékony volt, és lépést tudott tartani a követelményekkel. Az iskolaközösség két energiaforrása: a tanuló ifjuság és nevelők ugy érezzük, közel 25 éven keresztül teljesiteni tudták, amit kép-

viselői az iskolaalapitáskor megigértek.

Iskolánk nevelői a pedagógus szakszervezet tagjai voltak és ma is azok, a fiatalabb nevelők is. A politikai életet 1957 előtt az MDP pedagógus alapszervezete irányitotta, 1957 után az MSZMP pedagógus alapszervezete. Az ifjuság szervezetei közül a Diákszövetség, a DISZ és a KISZ tömöritette soraiba a tanulókat. Az iskolai ifjusági szervezetek iskolánk története során teljesitették a politikai ifjusági szervezet feladatait, és teljesitik ma is. Ennek eredménye az, hogy a két évtized időszakából nagyon sok becsületes felkészültségü és kiállásu társadalmi munkás és vezető került ki soraikból. Az egyetemen továbbtanulók körében is ismert volt a celldömölki gimnázium neve, hiszen a társadalomtudományok országos vetélkedőin hasonló okok miatt végezhetett első helyen 1964-ben Tárczy Miklós. Ez egyben példája annak a hagyományos iskolapolitikai munkának,amely azt tüzte ki célul, hogy olyan nevelési helyzeteket teremtsen,amelyekben a képességeket a legteljesebb mértékben kibontakoztathatják a tanulók. Ez irányu munkánkban esetenként voltak visszaesések és hibák, de alapjaiban ezt a helyesnek vélt iskolapolitikát nem változtatták meg sohasem. Iskolánknak ez a politikája a társadalmi élet változásai és fejlődései következtében nem egyszer ellentmondásos helyzetbe került egy - egy rövid időre községünk napi politikai elképzeléseivel is. Az ilyen ellentmondásokat az évtizedek során közös igényből fakadóan mindig sikerült feloldani.Különösen 1957 után, amikor is az iskola politikai munkája sokkal határozottabb céltudatossággal kapcsolódott az MSZMP világos politikai célkitüzéseihez.

Iskolánk megalakulása óta arra törekedett, hogy a tanulókból felszinre hozza azokat az értékeket, amelyek biztosithatják a müvelt dolgozó ember társadalmi tájékozódását és egyéni érvényesülését. Mindig őszintén hirdettük tanitványaink körében az igényes munka becsületét, s erre törekedtünk is példát mutatni. Eredményeink és eredménytelenségeink a közel két és fél évtizedes oktató munka számbavételekor alapvetően jóérzéssel tölthetnek el mindannyiunkat, akik az oktató munkát végeztük és irányitottuk. Amint a politikai munkában a társadalmi ismeretekben való jártasságban tudott iskolánk kiemelkedő eredményt elérni, ugy a matematikában is jó közeget teremtet-

tünk. Elsősorban azok, akik a tárgyat tanitották és tanulták, de mindazok, akik az ilyen irányu oktatást támogatták. Szimbolikusnak tekintjük, hogy 1962- juliusában a szocialista országok nemzetközi matematikai diákolimpiáján tanitványunk, Sebestyén Zoltán is képviselte a 8 tagu magyar csapatban a magyar tanulóifjuságot; négy versenyző nyert első dijat, közülük két szovjet és két magyar, s az egyik iskolánk tanulója volt. Rajta kivül még számos tehetséges matematikus tanitványunk bizonyitotta be egyetemi,tanintézetek tanári munkájában, hogy megfelelő előképzést kapott iskolánkban.

A matematikai vonal mellett ugyancsak kezdettől magas a száma annak a csoportnak, amelyik mint pedagógus, nevelő végzi munkáját. Az iskola kiemelkedő tanulói mellett kötelességünk teljesitése abban merült ki, hogy a jól felkészitett tanulók százait bocsátottuk szárnyra az évek folyamán érettségi bizonyitvánnyal a kezükben, vagy két évfolyambanszakmunkás bizonyitvánnyal is kezükben, akik mindenütt megállták a helyüket egyéni sorsuk akár gyárakba,akár intézetekbe, akár szövetkezetekbe irányitotta utjukat.

Iskolánk tanórán kivüli tevékenysége elsősorban szakköri és sportköri irányitó munkára szerveződött. Iskolánk sportköre a megindulás óta egészséges és jó irányu fejlődést mutat. Sporteredményekben is értek el diákjaink országos szinteket, pl.középtávfutásban az atlétika köréből. Szakköreink elsősorban az egyéni képességek kibontakozását segitették, igy nem tudnánk felsorolni mindazoknak a nevét, akik megyei vagy országos középiskolai versenyen helyezéseket értek el. Öröm viszont, hogy ébren tudtuk tartani az iskolaközösségben a versenyszellemet, ami mindig ösztönző erőt adott és ad nevelőknek és ifjuságivezetőknek az ujabb és ujabb feladatok teljesitéséhez.

Az iskola két és fél évtizedes munkáját segitette társadalmi irányitó szerveink és felügyeleti szervezeteink következetes érdeklődése és ellenőrzése. Iskolánk élete enélkül nélkülözné a természetes kapcsolatokat,melyek a társadalomhoz és az állami élethez füzik intézetünket. Számunkra ez jelenti az élettel való közelséget.

Ez a rövid áttekintés adalék az elmult 25 év történetéhez,

amelynek vázlataiban is jelzik sorai, hogy a felszabadulás nem egyetlen nap volt csupán Kemenesalja történetében, hanem az emberi képességek felszabadulását is jelenti. Ez a rövid összefoglalás vázlat ahhoz az iskolatörténethez, amelyet az iskola 25 éves évfordulójára, 1972-re szeretnénk megjelentetni.

. - . - .

ZENEISKOLA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Molnár Dezső
igazgató

Előzmények:

A soproni zeneiskola igazgatója Horváth József és két tanára Mühl Alfréd, valamint Ottó Papi munkacsoport Zeneiskolát létesitettek 1950/51. tanévben. Növendéklétszám 70 volt. Zongorát, hegedüt, brácsát, bőgőt oktattak. Kezdetben magánlakásokon, később a rendőrség cementes mosókonyhájában folyt az oktatás. A tanári kar a következő évben kiegészül Dr. Székely Lajosnéval és Dr. Németh Józsefnével.

Abban, hogy Celldömölkön Munkacsoport Zeneiskola létesüljön igen nagy része volt Dr. Török Gyula körzeti,majd járási főorvosnak, aki saját lakását adta oda oktatás céljaira, aki agitált, harcolt azért, hogy a komoly zene minél szélesebb rétegekben ismertté váljon. E cél érdekében kis szimfónikus zenekar szervezését is elinditotta, hangversenyeket szervezett,melyeken maga is szerepelt, mint zongorista, vagy mint dirigens. Nagy vesztesége a zenei életnek, hogy oly korán eltávozott közülünk.

Hangversenyeiket kezdetben a régi Vasutas Körben, később a Rendőrség kulturtermében / régi Szőlő vendéglő/ tartották.

1951/52. tanév már a Sági uton lévő Vadászy-féle vendéglőben kezdődik. A Járási Tanács, miután a magánvendéglősöket leépitette, az épület kocsmahelyiségét, két éttermét a zeneiskolának oktatási célra átadta.

Az 1952/53. tanév nyitása előtt a Szombathelyi Bartók Béla Zeneiskola akkori igazgatója, Mezey Mária Molnár Dezsőt bizta meg a Munkacsoport Zeneiskola vezetésével. A soproni tanárok átadták a helyet a helybelieknek.Ekkor került a testületbe dr. Zsiray Lajosné tanárnő.

A Munkacsoport Zeneiskola engedéllyel, az idevágó miniszteri rendeletek betartásával és az állami iskolák tananyagát végezte el, évenként többször kapott szakfelügyeletet Szombathelyről,növendék s nyilvános hangversenyek egész sorát rendez-

te. Az iskola tanáraiból és a zenekedvelő pártoló tagokból egy kisebb szimfónikus zenekar is müködött,mely évenként 2-3 hangversenyt adott. A növendéklétszám elérte a 2lo-et. Szükség volt arra, hogy a nevelőtestület kiegészüljön. Igy segitett a szolfézs tanitásnál Szabó Pál, a hegedü-tanitásnál Dénes Szilveszter, később Györök István és Székelyné távozása után Vásárhelyi Károly. Megnyitottuk a fafuvós szakot is, besegitett Petró Jánosné, később Szakács Gyula,mindketten Szombathelyről.

1961-ben jubileumi hangversenyt tartottunk, a Munkacsoport Zeneiskola lo éves fennállásának emlékére. Még ez évben kértük az iskola államositását, de ekkor még nem volt lehetőség rá. Igy a dologi szükségletet továbbra is a községi s a járási tanács fedezte. Érdemes feljegyezni,hogy mikor Mühl Alfréd Szombathelyen átadta az igazgatást Molnár Dezsőnek, arra a kérdésre mikor adják át a lelépő tanárok a leltárt és a pénztárt, az volt a felelet: "leltár nincs, pénz nincs." Két zongora az összes felszerelés. Az államositás alkalmával a Munkacsoport Zeneiskola loo.ooo Ft-n felüli leltári anyagot adott át az államnak. Ekkor már 6 zongorája, több fafuvós hangszere, vonós készlete volt az iskolának. Sommájában a tanácsok által juttatott pénzből és a hangversenyek bevételéből vásárolta az iskola a felszerelést.

1964 előtt a szombathelyi zeneiskola több izben próbálkozott, hogy magához kapcsolja iskolánkat,de saját tanárainak akart itt mellék, vagy másodállást biztositani, Ez ellen tiltakoztak az itt müködő tanárok, a helyi szervek is.

1964-ben aztán váratlanul megjött az államositási rendelkezés, mely szerint a Szombathelyi Bartók Béla Zeneiskola Fiókiskolájaként fog müködni. Kinevezést nyert az iskolához: Molnár Dezső, akit az iskola vezetésével is megbiztak, társadalmi munkában, valamint Dr. Zsiray Lajosné, Dr. Németh Józsefné és Farkas Tivadar, valamint Kecskeméthy Nándor.

A Fiókiskola: A kinevezett tanárok augusztusban résztvettek a kőszegi zenetanári továbbképzésen.loo-as keretet engedélyezett a minisztérium. Létszám dolgában tehát 5o %-ra esett vissza az iskola.

Az állami oktatás mellett fenn kellett tartani a Munkacsoport oktatást is. Itt dolgozott Rácz Marianna s Vass Klára ta-

nárképzős kartárs. A fiókiskola megalakitotta a Szülői Munkaközösséget, 1964. október 3o-án. Farkas Tivadart hamarosan behelyezték Szombathelyre, hegedüsről kellett gondoskodni, igy került hozzánk szerződéssel Menyhárt Péter Pápáról. 1965. aug. 1-vel kapott kinevezést iskolánkhoz Bajmóczi Katalin. 1965. év szeptemberétől Kecskeméthy Nándor teljesen átkerült hozzánk Szombathelyről, a rézfuvós szakot vette át.

Az 1965-ös esztendő igen nagy nehézségeket hozott. A zeneiskola 4 helyiségébe lakókat telepitettek, maradt a szolfézs terem és a nagyteremből egy kis irodahelyiséget leválasztatott a községi tanács. Szanaszét folyt a tanitás, fiu-leányiskolában müvelődési otthonban, alig lehetett összefogni a testületet.

A lakók több,mint egy évig voltak itt. Távozásuk után a két cementes helyiséget parkettáztatta a tanács.

A létszám közben a természetes felfutás révén állandóan emelkedik, azaz csak emelkedne, mert a százas keret köt bennünket. A fejlesztés elmaradhatatlan.

A vagyoni érték 1966. januárjában már 237.ooo Ft. Főként a fa és rézhangszerek bevásárlása révén, valamint uj irodai és szolfézsbutor beállitása emelte meg az állóeszköz értéket.

A növendékhangversenyek természetesen folytak az évek folyamán is. Évente 3-4 növendékhangversenyre kerül sor, ezen felül a reprezentativ hangversenyek is megrendezésre kerülnek.

1966 szeptemberétől egy státussal szaporodott az iskola állománya. Sági Jánosné hegedüszakos nyert rá kinevezést. Az oktatott létszám: 146 tanuló. A fafuvós szakot az 1966/67. tan - évben Somogyi Miklós tanár látta el. Farkas Tivadarné sz. Bajmóczi Katalin 1967. év szeptemberétől fizetés nélküli szabadságra megy Pirnába, az NDK-ba.

Önálló Állami Zeneiskola Celldömölkön:

Vas megye Tanácsa VB. Müvelődésügyi Osztálya 37.214-2/1967. szám alatt az eddigi Fiókiskolát önálló állami zeneiskolává fejleszti.

Egyben 25 tanulólétszám fejlesztést is engedélyez a minisztérium, 25-öt pedig a megyei fejlesztés terhére.

A fenti pozitivumok mellett ide kell iktatni azt a téves intézkedést, hogy 1964-ben biztositott hivatalsegéd létszámot

a felsőbb szervek megszeüntették azzal az indokolással, hogy a takaritandó alapterület nem üti fel az előirt normát. /600 m2/

Ettől kezdve 1969 októberéig szerződéses takarító napi 4 órában végezte a munkát, mondanom sem kell, hogy a nevelők maguk fütöttek, a tisztaság nem volt kielégitő.

Nem kerülte el a figyelmét az iskolavezetésnek az a müvelődésügyi miniszteri rendelet, mely előirja az állami gondozott tanulók zenei nevelését. Három ilyen tanulót iskoláztunk be, mint később kiderült reménytelenül, Sem a szülők, sem a tanulók munkához állása nem volt kielégitő.

Az 1967/68. tanév sok tekintetben előbbrelépést hozott. Igy a kamarazenélés területén szép sikerek születtek, szinvonalában nagyot emelkedett a szolfézstanitás, a Dobszay-féle tankönyvek igen eredményesen használhatók. A gordonka-oktatással uj szint kapott a növendékhangversen y müsora. A Szülői Munkaközösség sok segitséget adott a tanulóknak, utaztatásukat fedezte, kottajutalomban részesitette a kiválóbb növendékeket.

Az évvégi tanulmányi átlagok a következőképpen alakultak: Hegedü: 4,06, zongora: 4,05, Fa: 4,5, réz: 4,0, gordonka:3,57, szolfézs: 3,89. Mulasztási átlag: 3,5 óra. Előképző tanulmány átlaga: 4,2, mulasztási átlaga: 3 óra.

Az 1968/69. tanév ujabb problémákat vetett fel. Sági Jánosnét egészségi okokból Szombathelyre helyezték, Farkas Tivadarné még egy évet kapott az NDK-beli tartózkodásra. Ugyanakkor Pataki Andrást, minthogy diplomát szerzett, kinevezték iskolánkhoz.

A fentiekből kitünik, hogy noha 2 hegedütanári státusunk van egyiken sincs nevelő. Igy Györök István szerződéssel ismét alkalmazva lett, és Pataki András vette át a többi hegedüszakos tanuló oktatását.

A Celldömölki Járási Tanács Elnöksége irásban köszömi meg Molnár Dezsőnek a község kulturális fejlesztése érdekében kifejtett munkáját, valamint azt a körülményt, hogy az iskolát hosszu éveken keresztül társadalmi munkában vezette, a megyei tanács fogadásra hivta, ahol a "Szocialista Kulturáért" elnevezésü kitüntetést kapta.

Az iskola önállósulásával szükségessé vált egy adminisztrátor beállitása. Molnár Dezsőné lett beállitva erre a posztra.

Az 1967/68. tanév a tantestület létszámában is lényeges változást hozott, az eddigi 5 tanár kiegészül még kettővel. Pataki András rézfuvós tanár jelölt és Wasztl János győri gordon - katanár szerződéssel lett alkalmazva az oktatásban.

A tanulólétszám 180-ra emelkedett.

Az önállóvá lett zeneiskola nagy próbatétel előtt áll. Tanulmányi szintben fel kell zárkóznia a régi zeneiskolához, s ezt csak a szüréssel, a jobb munkával, a tanterv pontos végrehajtásával lehet elérni. Az NOSzF. 5o. évfordulójára nagyobb - szabásu hangversennyel készült az iskola. E tanévtől kezdve növendékeink a megyei és területi /győri/ hangversenyeken állandóan résztvettek és szép eredményt értek el. A gordonkaszak felfejlesztése céljából ujabb 3/4-es gordonkákat vásároltunk.

Növendékeink közül mind többen nyernek felvételt a Győri Zenemüvészeti Szakközépiskolába: Magyar Klára, Dezső Márta, Bella Erzsébet, Zsiray Éva, sokan a Pécsi Tanárképző Főiskola ének-zene szakára nyertek felvételt: Biró Ildikó, Németh Dóra, Karáth Zsuzsa, stb.

Két növendékünk: Deák György és Farkis Zita országos hegedüversenyen vettek részt.

Az általános iskolák nevelési tervéből átvettük azokat a tevékenységi formákat, melyek az esztétikai neveléssel kapcsolatosak.

Egy másik meglepetés is bekövetkezett: Vass Klára Parák Jánosné felmondott és Budapestre költözött, üresen maradt a fafuvós szak. Szerződéssel Edőcs János szombathelyi tanár látta el a szakot egy évig.

Előre vetette árnyékát az a probléma is, hogy olyan órarendet kellett összeállitani, hogy a mellékfoglalkozások ellátásához szabadidőt biztosithassunk. Ez nehéz ügy. De nem is itt a bökkenő, mert a hétfő és csütörtök d.u. szabaddá tétele minden további nélkül sikerül, de mikor időpontot változtat a szombathelyi Szimfonikus Zenekar vezetője, akkor órák maradnak el, pótolni nem tudja a szaktanár, helyettesitésükről gondoskodni nem tudunk, kevesen vagyunk. Ez utóbbi ok miatt a tulórák nagyon megemelkedtek, ami nem egészséges, a nevelők kifáradásához vezet, felboritja a költségvetést, stb.

A megyei tanács szolgálati lakást vásárolt a Petőfi u. 2o.

szám alatt, ezt Pataki Andrásnak utalta ki azzal a szándékkal, hogy a jobb tanárellátás érdekében letelepiti a fiatal zenepedagógust.

Ez a tanév több sikert hozott az iskolának. A megyei döntőn Deák György és Farkis Zita hegedüszakon korcsoportjában arany fokozatot kapott, ugyancsak rézfuvós szakon 1 arany, 1 ezüst s egy bronz fokozat öregbitette az iskola jó hirnevét, oboából Horváth Magda szintén aranyfokozatot ért el. A Győri Ifj. Muzsikusok Fesztiválján Deák György és Farkis korcsoportjukban a legmagasabb pontszámot érték el, Halmosi Zoltán tubával ugy szerepelt, hogy beirhatta nevét a Zenemüvészeti Szakközépiskola "Aranykönyvébe", felvételi nélkül felveszik a szakiskolába, s meghivást kapott a Diszhangversenyre Győrbe szereplésre. Ez évben a szakfelügyelet már rendszeresen fungált,igy rézfuvós szakon, hegedüszakon, s igen jó jegyzőkönyvekkel rendelkezik az iskola.

Már december hónapban tájékoztatást nyert az iskolától a Járási Tanács,hogy a következő tanévben Jánosházán kihelyezett osztályokat kiván szerveztetni a megyei tanács müvelődésügyi osztálya. 1969. május 23-án a jánosházi községi tanácsot értesitette az iskola a kihelyezett osztályok szervezésével kapcsolatban végzendő előmunkálatokról. Válaszra sem méltatták, ebből származott a következő tanévben sok-sok kellemetlenség.

Az első hirdetésre 22 fő jelentkezett zeneiskolába Jánosházán. Az év végén Molnár Dezső igazgató a következő problémákat vetette fel: sulyponti kérdésünk volt a zene megszerettetése, valamint más iskolatipusokkal kapcsolatban nevelési tevékenységünk kiszélesitése, segitése.

A kamarazenélés terén tovább erősödött az iskola. Ez a legjobb fülcsiszoló alkalom. A technikai képzés terén is előbbre jutottak az egyes szakok. A szemléltetés terén a rádió, lemezjátszó sokat segitett. Sajnos TV-je még most sincs az iskolának.

A tanitási ideje kibővült a tanulóknak, 24 perc helyett 3o percet kap minden tanuló, a B tagozatosok még többet.

A tanulólétszám éppen a tanárhiány miatt nem emelkedhetett. Az 1969/7o. tanévet Molnár Dezső igazgató még beinditotta, de az elkövetkező idők nagyon nagy gondot okoztak. Dr. Zsiray La-

josnét 6 hétre kiirta az orvosa,Molnár Dezsőnek pedig hosszabb időre kórházba kellett mennie. Igy két tanár esett ki egyszerre a munkából. A fafuvós szakot nem vállalta tovább Edőcs János szombathelyi kolléga, helyette Szakács Gyula kép.nélk.kollégát kértük fel. Ő is lemondott, igy került iskolánkhoz Karner Nándor kőszegi fafuvós tanár. Pirnából visszajött Farkas Tivadarné hegedütanár. Beindult a kihelyezett osztályok oktatása Jánosházán,egyenlőre szolfézs és hegedü-szakon. A II.félévtől kezdődően zongoraszakon is szeretnénk a munkát beinditani. December 14-én megtartottaaz iskola Jubileumi Hangversenyét igen szép sikerrel.

A 216 zeneiskolai növendék arra kötelez minden zeneiskolai tanárt, községi,járási és megyei müvelődési szervet, hogy községünkben, mely hamarosan várossá fejlődik, a zeneoktatás eredményes lehessen, az egyén és a közösség örömére. Az itt folyó munka a Pro Arte jegyében folyik, hogy ellensulyozza a mételyező feltálalt muzsikát, a Pro Urbe jegyében, hogy Celldömölk zenei kulturcentrummá fejlődhessen, hogy hatását az egész járás érezhesse, hogy tevékenysége emberi sorsokat irányithasson. pályára készitsen, a szabadidő szebb-boldogabb kihasználását biztositsa.

Persze ehhez a tárgyi feltételek is szükségesek. Két tantermünkben még mindig lakó van! A személyi feltételek csak letelepitéssel biztositathatók.

Az oktató-nevelő munka pedig megszállottakat,a zene fanatikus szerelmeseit tételezi fel, akik elégnek azért, hogy másokat lángragyujthassanak!

. - . - .

41o. sz. IPARI SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Horváth Lajos
igazgató

Celldömölkön 1887 óta folyik szervezetten az ipari szakmunkástanulók iskolai oktatása. A rendelkezésre álló adatokból megállapitható, hogy 1887-től 1925-ig az elemi iskolai oktatáshoz kapcsolódóan folyt az "inasok" oktatása a "Czelldömölki Alsófoku Ipariskolában", ahogy ez például az 1914-15-ös tanév anyakönyvéből vagy osztályzási és haladási naplójából megállapitható.

Ebben az időszakban az esti órákban, a fárasztó napi munka után, illetőleg vasárnap volt a tanitás. Annak idején a járásban nemcsak Celldömölkön, illetve Nemesdömölk és Kisczell egyesitése előtt Kisczellben müködött ipariskola, hanem a járás déli részének központjában, Jánosházán is, ahol abban az időben - Nemesdömölk és Kisczell egyesitése előtt több volt az iparos, természetesen tanuló is, mint a járás székhelyén.

1887-től egészen 1925-ig a községi irányitás alatt álló alsófoku ipariskolában az igazgatói tisztet megbizás alapján a katolikus fiuiskola igazgatója látta el / például 1914/15 -ben Barabás Ernő kántortanitó/, de tanitottak az iskolában a helybeli evangélikus iskola tanitói is, illetőleg olyan egyének, akik tanitói oklevél birtokában átmenetileg nem tudtak elhelyezkedni.

Ebből az időszakból jellemző adatként ismét az 1914-15-ös tanévre hivatkozom, egyrészt mert erre vonatkozólag pontos adataink vannak, másrészt mert az I. világháboru első évéről van szó, és ennek a tanévnek az adatai jellemzők a századeleji évekre általában is.

Az 1914/15-ös tanévben beiratkozott I. évfolyamra 34 tan.
megbukott az I. évfolyamban 4 "
kimaradt az I. évfolyamból 2 "

Beiratkozott II. évfolyamra 35 tan.
megbukott a II. évfolyamban 1o "
kimaradt a II. évfolyamból 2 "

beiratkozott a III. évfolyamra 27 tanuló
megbukott a III. évfolyamban 1 "
kimaradt a III. évfolyamból 2 "
Összesitve 1914/15-ben beiratkozott: 96 tanuló
Tanév végén bizonyitványt kapott: 75 tanuló

Erről az időszakról azt is meg kell jegyezni, hogy a távolabbi községekből a kisipari tanulók nem jártak be iparisko-lába, hanem saját községükben vettek részt az ismétlő iskolai oktatásban. Az igazsághoz még az is hozzátartozik, hogy a felszabadulásnak nem is volt előfeltétele az iskola III. évfolyamának eredményes elvégzése, t.i. ha letelt a szerveződés 3 vagy 4 éve, bukottan is felszabaditották az ipartestületen a tanulókat.

Az 1925-26-os tanévtől kezdve állnak rendelkezésre az iparitanuló képzésről szinte egészen pontos adatok. Ettől a tanévtől kezdve egészen a felszabadulásig, illetve az iskolák államositásáig a Celldömölki Gyömörey György Polgári Fiuiskola épületében müködött a Celldömölki Községi Iparostanonc Iskola, amelynek az igazgatója a polgári fiuiskola mindenkori igazgatója volt. Igy 1925-26-ban Kemenes József, de 1926-27-ben már Reicher István, aki egészen a felszabadulásig, 1945-ig volt az iskola igazgatója. A felszabadulástól az iskolák államositásáig, 1948-ig, szinte évenként más vezette az iskolát. Igy például Németh Lajos tanár, aki jelenleg a gimnázium igazgatóhelyettese, Szabó József tanár, aki az államositás után hosszu évekig a Leányiskola igazgatója volt, jelenleg Celldömölkön élő nyugdijas, majd 1951-ig Bárdos Lajos volt az igazgató / jelenleg Celldömölkön élő nyugdijas tanár/, mig 1951 végétől 1952 juniusáig Morvai Lajos tanitót bizták meg az Állami Iparitanuló Iskola vezetésével. Az ő müködése alatt számolta fel, illetőleg szüntette meg Celldömölkön az iparitanuló képzést a megyei tanács oktatási osztálya.

Az 1925 és 1945 közötti 2o év tanulólétszámára vonatkozólag azt jegyezhetjük fel, hogy átlagosan loo-12o között mozgott évenként a tanulók száma 3 évfolyamban, de ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy akkor a kereskedelmi és vendéglátóipari tanulók is ide jártak iskolába.

Emlékeztetőül néhány nevet jegyezzünk fel abból a korszak-

ból. Ezért is érdemes ezt megtenni, mert az itt tanitók névsorából az is kitünik, hogy a polgári iskola tanárain kivül az akkori korszak /Horthy-korszak/ állástalan tanárai és tanitói is megtalálhatók a Községi Parostanonc Iskola oktatói között, akiknek akkor 5o-8o forint havi kereset is sokat jelentett. A polgári iskola tanárai közül Reicher István igazgatón kivül tanitottak Oszwald Sándor,Mikolás Imre,Szabó József,Fébert /Etelaky/ Lajos,Vincze József, Bárdos Lajos, Németh Lajos,Csucsai János, Bozsó László, Simon József, az akkori idők állástalan tanárai és tanitói közül hosszabb-rövidebb ideig Boros Ida, Bálint Dezső, Hochholczer Ernő, Borbás György, Deme Nándor, Szarka Gyula és Szendrei Miklós, de tanitott a jelenlegi igazgató, Horváth Lajos is.

Az 1952-ben megszüntetett iskola hiányában két évig Szombathelyre, illetve Sárvárra jártak az akkori ipari tanulók, akiknek létszáma nagyon lecsökkent, hiszen az egész járásban nem volt több 2o tanulónál.

A jelenleg is müködő 41o. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola 1954-ben jött létre, tehát 16 esztendeje müködik egyfolytában, sőt az idei tanév már a 17.

Az alakuláskor 1954-ben: KIP MIN Iparitanuló Iskola Celldömölk volt az iskola cime, mig az 1956/57. tanévtől egészen az 1966/67-es tanév végéig Mü.M. 41o. sz. Helyiipari Iskolája Celldömölk volt az iskola cime. Azóta Mü.M. 41o. Ipari Szakmunkásképző Iskola Celldömölk cimmel müködik az iskola.

1955. november 28-án Jánosházán külön fiókiskola indult, amely a celldömölki iskolából vált ki 15 I. éves tanulóval. Jánosházán 1959-ben szünt meg ismét a képzés.

Az 1954-es iskolaalakulástól jegyezzük fel néhány év létszámadatait, hogy a fejlődést ezuton is világosabban lássuk.

1954-55.	tanév	19 tanuló
1959-6o.	"	169 "
1964-65.	"	2o8 "
1969-7o.	"	384 "

A néhány tanév létszámának tükrében is világosan látszik, hogy a celldömölki járásban nagyon gyorsan emelkedett az ipari szakmunkástanulók száma. Ebben a tényben természetesen benne van az is, hogy az elmult években hirtelen felszökött a tanu-

lók, illetve a végzős gyermekek létszáma, de benne van az is, hogy a járásban az iparosodás erősebb mértékü volt, minden eddig elképzeltnél.

A jelenlegi létszám megitélésünk szerint emelkedni már nem nagyon fog, de annyira fogyni sem,hogy ne lenne indokolt Celldömölkön a korszerübb körülmények között folyó ipari szakmunkásképzés.

Az iskola jelenleg a 2. sz. Általános Iskola épületében nyert elhelyezést. Két olyan tantermet bocsátottak rendelkezésre /a Járási Tanács VB. megértése alapján/, amelyet egész nap használhatnak az iskola tanulói. Ezen kivül szükséges még több tanterem,amit ugy biztositunk, hogy a délutáni órákra béreljük azokat a vendéglátó 2. sz. Általános Iskolától.

Az iskola jelenleg 12 osztállyal /5 első osztály, 4 második osztály és 3 harmadik osztály/, illetve 5 szakcsoporttal müködik. Ez azt jelenti, hogy ha csak délelőtt lenne tanitás, 5 állandó tanteremre lenne szüksége az iskolának.

Feltétlenül meg kell emlitenünk a jelenlegi helyzettel kapcsolatban, hogy évről-évre nő az állami ipar jelentősége. Néhány évvel ezelőtt Celldömölkön csak a Gépjavitó Állomás és az Állami Gazdaság jelentette az állami ipart, ma már jelentős számban képezünk tanulót a KERIPAR részére, és uj vállalatként lép be az Iskolabutor és Sportszerárugyár Jánosházán.

A jelenlegi szakmunkástanulók jelentik a munkásosztály utánpótlását a járásban. Rangot jelent a vezető osztály tagjának lenni, de kötelességet is jelent ezeknek a fiataloknak a korszerü körülmények között való oktatása, nevelése.

Az 1968-69-es tanévtől az iskolának főhivatásu igazgatója van Horváth Lajos tanár személyében, aki korábban a 2. sz. Általános Iskola igazgatója volt.Két főhivatásu tanár, Majnovics Mária és Vida Lajos müködik az iskolában, továbbá üzemekbe kihelyezve két főhivatásu szakoktató, Órai Ferenc /Gépjavitó Állomás/ és Takács Antal /KERIPAR/.

Rajtuk kivül 22 óraadója van az iskolának, akik közül 18 tanár főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezik és 4 olyan óraadó, akik szakmunkásbizonyitvánnyal és érettségivel rendelkeznek.

Az 1969. évi VI. törvény /A szakmunkásképzésről/ indokolná,

hogy elsősorban főhivatásu szakemberek foglalkozzanak a jövő szakmunkásaival, de a pillanatnyi elhelyezés, másrészt az iskola jövőjének tisztázása előfeltétel ennek megvalósulásához.

A járás és a nagyközség vezetői fontos feladatuknak tekintik, hogy Celldömölkön korszerü ipari szakmunkástanuló iskola épüljön. Az eddig tett lépések viszont nem voltak elég hatásosak. Határozott fellépéssel és töretlen akarattal kell meggyőznünk a Munkaügyi Minisztérium illetékeseit a celldömölki iskola felépitésének szükségességéről, vagy a helyi erőket kell ugy összefogni, hogy járási összefogással tudjunk helyet adni a jövő szakmunkásainak.

A 25 év eredményeinek méltó folytatása lehet ez a feladat, és a felszabadulás ünnepi évfordulójának örökké emlékezetes ténye lehet az iskola épitkezésének megkezdése.

. - . - .

LENIN UTI NAPKÖZIOTTHONOS ÓVODA CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Vadócz Jenőné
vezető óvónő

A Lenin uti Óvoda Celldömölk első olyan intézménye, amely a felszabadulás után épült a gyermekek intézményes nevelése érdekében.

1949. május 1-én nyilt meg 25 fős férőhellyel, egy óvónő, Serei Ilona vezetésével. Az óvodában az óvónőn kivül egy dajka és egy főzőnő dolgozott. Az első időszakban a gyermekeket nem szivesen adták a Napköziotthonos Óvodába, sokat kellett a szülőket agitálni, mert nagyon idegenkedtek a szocialista neveléstől kicsi korban, de még jobban az étkeztetéstől.

Az óvoda nagyon szépen felszerelt, tágas és kényelmes volt. Az édesanyák munkába állása és az óvodai nevelő-oktató munka megismerése fokozta a szülők igényét, igy 1954. évben az étkező helyiségből is csoportszobát alakitottak ki. 1960-ban egy ujabb csoportszobával bővült az óvóda. Az uj csoportszobát a Községi Tanács VB. községfejlesztési alapból épittette, amely a fokozott igényt kivánta kielégiteni.

1954-től 1960. évig Verrasztó Endréné óvónő volt az óvoda vezetője. Az intézmény vezetését 1960-ban Vadócz Jenőné óvónő vette át, akkor öt óvónő dolgozott az óvodában. Az óvoda szülői munkaközössége társadalmi munkával uj udvart létesitett a gyermekek szabad levegőn való tartózkodásának és játéklehetőségének biztositására. A gyermeklétszám 75 főre növekedett, igy feltétlenül szükségessé vált a gyermekek számára az otthonos légkör és játéklehetőség biztositása.

A gyermekek számához viszonyitva növekedett a technikai dolgozók létszáma is. A konyha bővitését a csoportszoba rovására végeztettük el, de igy 1965. évtől étkeztetést biztositottunk a Széchenyi uti Óvoda számára is.

1966-tól a Kollégiumtól kölcsön kapott épületben beinditottuk a negyedik csoportot, igy 100 férőhelyes óvodává vált a 20 évvel ezelőtt tágasnak bizonyult óvoda. Ma már ezen igények is

tulnőnek a jelenlegi állapoton, és csak szükös körülmények között lehet végezni az oktató-nevelő feladatokat. Jelenleg 12o gyermek van beirva, 7 óvónő,4 dajka és 4 konyhai dolgozó müködik az óvodában.

Az óvodában müködő nevelők:

1./ Serei Ilona	1949-1951-ig
2./ Major Jánosné	195o-
3./ Verrasztó Endréné	1954-
4./ Sükösd Józsefné	1954-
5./ Vadócz Jenőné	1955-
6./ Hegedüs Sándorné	1966-
7./ Berecz Lajosné	1965-
8./ Hamerli Gáborné	1967-
9./ Tóth Józsefné	1959-1961-ig

. - . - .

NAPKÖZIOTTHONOS ÓVODA JÁNOSHÁZA

Összeállitotta: Kiss Lajosné
vezető óvónő

I. Történeti rész:

Az óvodai oktatás megindulása Jánosházán egy érdekes történeti eseményhez füződik. Jánosházához nem messze, a mult század elején Rózsa-major birtokosaként élt Pádl Pál családja. Később elszegényedésük következtében a jánosházi Erdődy birtok tiszttartója lett. 1840-ben tünik fel először neve a jánosházi uradalom hegyvám és bortizedelő könyvében.

1849-ben, amikor császári katonák kiséretében Jánosházán keresztül Laibachba szállitották Batthyány Lajos, első felelős magyar miniszterelnököt, az Erdődy várban szálltak meg a kisérő katonák. Vacsora után a hangulat emelkedésével zenét kivánva, Pádl Pál fiát hivták zongorázni a tisztek. A fiatalember nemzeti érzéseitől felbuzdulva nem a kivánt zeneszámokat, hanem az akkor hatóságilag betiltott Kossuth-nótát játszotta. Ezért másnap reggel a császáriak magukkal vitték a fiut, aki erről az utról soha többet nem tért vissza.

A Pádl családban a fiun kivül még három lány is volt. A teljesen elszegényedett lányokat kézmüvesek és állami kishivatalnokok vették feleségül, igy a legfiatalabb Pádl Leányt, Krisztinát, aki 1833-ban született Alsóságon, Leinbáter János pénzügyőr vette el. Pádl Krisztina férje haláláig Nagykanizsán élt édesanyját is ott temette el. Ezután öreg édesapjával visszaköltözött Jánosházára, a Majsa-házban / ma Kauten-ház / kapott menedéket. Hogy magának és édesapjának a létminimumot biztositani tudja, először himző-varró tanfolyamot indit lányok számára, majd pedig gyerekenként évi 50 krajcár óvódijért magánóvodát nyit.

A jánosháziak bátyja emlékének adózva küldték gyermekeiket Pádl Krisztina óvodájába, amely első időben 1870 körül a Majsa és a Zukovics házakban felváltva müködött. 1904-ben a község az óvodát községi óvodának szervezte, s alkalmazta Pádl Krisz-

tinát. A mai bölcsöde helyén épült az uj községi óvoda, amely 2 teremből és egy lakásból állott. A faluban még élő idős emberek szeretettel emlékeznek meg Pádl Krisztináról, s "Édesnéninek" nevezik.

Az óvodai oktatás nem ment mindig simán Jánosházán, mert Pádl Krisztinának ellenlábasai léptek fel. 1910-ben a Fő-téri Fehér István féle házban /ma Kossuth tér 2o./ Hermann Pálné és Szilágyi Antalné okleveles óvónők magánóvodája létesült.

De az idősebb emberek emlékeznek még egy óvodára, melyet Slirekber Sománé vezetett.

Valószinü, annak ellenére, hogy ezek az óvónők képesitéssel is rendelkeztek, mégis óvodáik müködését háttérbe szoritotta Pádl Krisztina népszerüsége. Az viszont tény, hogy a magánóvodák müködése alatt a községi óvodában a létszám megcsappant, 10-15 gyerek járt az óvodába.

1904-től kezdve Pádl Krisztina segitséget is kapott hajdani tanitványa személyében. Pogány Karolin 1908-ig mint segitség, 1908-tól pedig Pádl Krisztina haláláig /1911/ segédóvónőként müködött. Ezután 1 éves óvónőképző tanfolyamot kellett elvégeznie, hogy elődje örökébe léphessen. Állását 1951-ig, nyugdijazásáig meg is tartotta. Pádl Krisztina sirköve ma is épségben áll a jánosházi temetőben. Nagyon érdekes a sir felirata: "Itt nyugszik az Urban özvegy Pádl Krisztina volt óvónő sz. 1833. +1911 Áldás poraira."

A sirkő készittetője ugyanis nem tudván korán elhunyt férjének nevét, Pádl Krisztinát iratott a sirkőre, de az özvegy szót is felvésette.

Az óvoda létszámemelést csak a felszabadulás után kapott, Fekete Józsefné személyében. 1950-ben a községi óvoda egyik csoportja ideiglenesen a Palzer-házban /mai Áruház helyén/ müködött.

A modern óvodai oktatást csak az uj és viszonylag hosszu távu elhelyezést biztositó Vár-épületbe költözése után lehetett kialakitani. Erre 1952-ben került sor. Mivel pontos adatok nem álltak rendelkezésünkre, több megkérdezett véleménye alapján irhattuk a fenti dátumot.

Az óvónők és az óvoda vezetői kronológikus sorrendben:

Ó v ó n ő k :

Pádl Krisztina	1870-1911.	Pogány Karola	1904-1951

Fekete Józsefné	1945-1960.	Bolla Katalin	1962-
Lendvai Sarolta	1949-1951.	Somogyvári Erzsébet	1962-1964.
Horváth Erzsébet	1955-1957.	Kiss Lajosné	1962-
Máthé Ilona	1957-	Zsámboki Irma	1962-1964.
Bakos Sarolta	1958-1961.	T. Imre Lászlóné	1964-1966.
Mihályi Sándorné	1959-1963.	Lórántfy Mária	1964-1965.
Tarr Teréz	1960-1961.	Tóth Ignácné	1965-
Mike Anikó	1960-1961.	Nagy Klára	1966-
Vastag Éva	1961-1962.	Péntek Lászlóné	1967-
Zsugonics Erzsébet	1961-1962.	Vass Lászlóné	1969-
Marosits Éva	1962-1969.		

Vezető óvónők:

Pádl Krisztina	1870-1911.	Fekete Józsefné	1957-1960.
Pogány Karola	1911-1950.	Szakos Sándorné	1960-1965.
Fekete Józsefné	1950-1955.	Marosits Éva	1965-1969.
Horváth Erzsébet	1955-1957.	Kiss Lajosné	1969-

II. Oktató-nevelő munka:

A jánosházi óvodai oktatás megindulásának idejéből sok konkrét adat nem áll rendelkezésre. A volt óvodások és óvónő kikérdezése során sikerült némi képet kapnunk az óvodában folyó oktató-nevelő munkáról. Pogány Karola volt óvónő elmondásából sikerült megállapitani, hogy az 1910- és 20 közötti években jóformán teljesen autódidakta módon, felsőbb irányitás nélkül folyt az óvodai oktatás. Csupán a kötelező 1 éves tanfolyam anyagára épithetett az óvónő. Természetesen Pádl Krisztina müködésére még ez sem lehetett jellemző, hiszen ő teljesen képesités nélkül dolgozott az óvodában.

Azt sikerült megállapitanunk, hogy az óvodában a kézimunka alapelemeit sajátitották el a nagyobb lányok. Viszont a fiuk célirányos foglalkoztatásáról nem tudunk. Ezen kivül az aránylag nagy létszámu csoport fegyelmének fenntartása képezte a munkaidő nagy részét. Amikor a magánóvodák müködése hosszabbrövidebb ideig tartott, a lecsökkent létszám bizonyára lehetővé tette a tartalmi munka megjavulását.

Pogány Karola által vezetett óvodában már sokkal rendezettebb viszonyok uralkodtak. A gyerekeket kor szerint 2 csoport-

ra osztotta: "kishaladó" és "nagyhaladó"-ra. Az óvónő fél órát foglalkozott egy-egy csoporttal. Sem foglalkozási terv, sem különösebb tematika nem lévén, teljesen az óvónőtől függött a foglalkozás tárgya és anyaga. Előfordultak óvónői összejövetelek, ott tapasztalatcsere formájában beszélték meg munkájukat. Ennek alapján bővült az óvodai oktatás anyaga.

Pogány Karolával történt beszélgetés alapján sikerült összeállitani nagy vonalakban a hajdani óvodai tematikát. Tanultak az óvodások dalokat, játékokat, verseket évszakonként másokat és másokat. Rajzolgattak, festegettek, legtöbbször a csoportokban foglalkoztatott gyerekek kivánsága határozta meg a foglalkozások tárgyát.

A gyerekek étkezést nem kaptak, annak ellenére, hogy az óvóda reggel kb. 7 órától késő délutánig tartott nyitva. Nyári időszakban előfordult az is, hogy este 10 óráig is volt gyerek az óvodában. Ételt vagy magukkal vitték a gyerekek, vagy a szüleik hordták utánuk. A délutáni fektetés sem volt rendszeres. Amelyik gyerek aludni kivánt, az az egyik helyiségben erre a célra rendszeresitett 2-3 db. szalmazsákot vehette igénybe. Ezeket a szalmazsákokat a földre helyezték.

Mindezek az állapotok addig tartottak, amig a Vár-épületbe nem került az óvoda. Igaz, hogy 45-ben már bővült az óvoda létszáma, de Fekete Józsefné szintén idősebb kora miatt nem hozhatott forradalmi változásokat. A minőségi cáltozást csak a csoportfejlesztések hozhatták. Olyan nagy volt az igény az óvodával szemben, hogy többször előfordult beiratások alkalmával, hogy a szülők agresszive léptek fel gyerekeik felvétele érdekében, ezért nehéz dolga volt a felvételi bizottságnak.

Csoportszaporulat 1945-höz képest csak 1958-ban történt, ezáltal a tulzsufoltság enyhült. Igy 3 csoportos lett az óvoda. A mai állapotot az 1959-60-as tanévben sikerült elérni, amikor a 4. csoport is beindulhatott.

III. Az óvoda fejlődése a számok tükrében:

Pádl Krisztina idejében és az őt követő Pogány Karola óvónő vezetése alatt kb. 100-150 gyerek járt az óvodába, akikre 1 óvónő felügyelt. Az óvoda berendezése csupán falak mellett körben elhelyezett padokból állt, ezenkivül néhány asztal és 2 -3

db. szalmazsák volt.

Az óvoda fenntartását a község vállalta magára. Az 1903. október 8-án tartott képviselőtestületi ülés a következő óvodai költségvetést fogadta el az 1904-ben induló óvoda müködtetésére.

Bevétel:	200 korona	
Kiadás:	óvónő fizetés:	600 korona
	dajka fizetés:	300 korona
	tüzifára:	180 "
	nyugdijalapra:	24 "
	épülettatarozás:	30 "
	előre nem látottakra:	60 "
	Összesen:	1194 korona

Sikerült azt is megtudni, hogy a századfordulón havi óvódij gyerekenként 20 koronafillér volt. Sajnos a további éveket nem tudtuk nyomon követni megbizható adatokkal. Csak az 1957-ből kelt iskolai tantestületi jegyzőkönyvek adnak iránymutatást a további fejlődés dokumentálásához. Közbevetőleg azonban megállapitottuk, hogy a napközis óvoda már a tanács által épitett óvodában is müködött, de a szervezett étkeztetés csak a Várba költözés idejétől folyamatos.

Először 1957-ben kapott az intézmény nagyon hiányos berendezése pótlására asztalokat, fektetőket. 1962-ben jelentős mértékü fejlődés tapasztalható, ugyanis vizvezetéket és telefont kapott. Azóta napjainkig különösképpen a konyha berendezési tárgyai modernizálódtak és szaporodtak. Kaptunk 1 db. 150-es Lehel hütőszekrényt, 1 db. propán-bután gáztüzhelyet, porszivót. Most már a jelenlegi létszámnak megfelelő legszükségesebb butorokkal rendelkezünk.

Az óvodai létszám alakulása 1957-től napjainkig:

1957-ben:	110 fő
1961-ben:	123 "
1969-ben:	93 "

A mai korszerü óvodai nevelés feltételeit már ez a mostani épület sem tudja biztositani, az épület jellegéből adódó problémákat csak egy uj óvoda épitése oldhatja meg.

. - . - .

N É P M Ü V E L É S I

INTÉZMÉNYEK

JÁRÁSI MÜVELŐDÉSI KÖZPONT CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Szabó Árpád
igazgató

Celldömölk a Kemenesalja tájegység központja a Ság-hegy aljában, a Pápa-Sárvár, valamint a Jánosháza-Balaton ut találkozásában fekszik. Szerencsés közuti fekvése mellett Ny-Dunántul egyik jelentős vasuti csomópontja. Vasutállomására 5 irányból futnak be az ország vérkeringését biztositó sinpárok. Déli oldalán Győr, Székesfehérvár, Tapolca, északi oldalon Szombathely, Sopron irányából. Ez a központi fekvése határozta meg 1945 előtt és 1945-ben is Celldömölk gazdasági és táraadalmi helyzetét. Még 1945 után is jó ideig az ebből eredő előnyök és hátrányok hatottak a település életére. Ehhez csatlakozik még, mint befolyásoló tényező az utóbbi lo évben megindulo nagyobbmérvü iparosodás. A jó közuti és vasuti közlekedés, a környék mezőgazdasági jellegü települései, valamint kisiparosai árucserélő helyévé, piaci központjává tette. Ez a körülmény 15-2o km távolságból Celldömölkhöz csatolta és csatolja a környék falvait.

Celldömölk tehát elsősorban mint kereskedelmi központ emelkedik ki. Ez a központi szerepköre tette lehetővé, hogy közigazgatási központtá is váljon.

A közigazgatási és kereskedelmi központ azt eredményezte, hogy a járás lakossága gyakran megfordul Celldömölkön. Az emberek hozzák a környező községek hangulatát. A piac nemcsak az árucsere szintere, hanem a véleménycsere jelentős központja is. Ez a körülmény hat a Celldömölkön élő emberek felfogására, életberendezkedésére és életritmusára egyaránt. Amennyit a környező községek hatnak Celldömölkre, ennél jóval nagyobb az a hatás, ami az itt megforduló embereket éri. Celldömölk község élete, az itt uralkodó szellem közvetlenül tapasztalható - és ez pozitivan jelentkezik - a járás községeiben.

Az elsősorban közlekedés miatt kereskedelmi, majd közigazgatási központtá vált Celldömölk politikailag is, a környező községek lakossága közvéleményében is elismert centrum. Mindezt

pártunk politikájának fokozatos valóraváltása csak növelte. Az 1947-ben meginduló Gimnázium, majd 1951-ben Járási Könyvtár, még később 1962-ben Járási Müvelődési Otthon - kulturális téren is központtá fejlesztette. Hiányzott azonban egy jelentős tényező: az ipar. Celldömölk lakossága a felszabadulás utáni 2 évtizedben alig növekedett valamit. Ennek fő oka a munkalehetőség hiánya. Egészen 1949-ig a kereskedelem, közigazgatás és a legfontosabb: a vasut nyujtotta a kenyérkereseti lehetőséget a Celldömölkön élők számára. Ebben némi változást hozott az 1949-ben kibontakozó szövetkezeti ipar. A létrehozott müszaki, épitő ruházati, szolgáltató KTSz és a háziipari szövetkezet már elég szépszámu celldömölki lakosnak teremtett itthoni munkalehetőséget.

Nem lenne teljes a kép Celldömölkről, ha nem térnénk ki arra a jelentős tényezőre, amit 1950-től a község megitélésénél figyelembe kell venni. 1950-ben Celldömölköt és a Ság-hegy lábánál elterülő Alsóságot egy közigazgatási egységgé vonták össze. Ez a település jellegében is változást hozott. Jelentős mezőgazdasági jellegü település csatlakozott az inkább vasutas kereskedő és ipari jellegü településhez. Ez perspektivában előnyére válik mindkét településnek.

A foglalkoztatottságban jelentős változást csak nagyobb munkaerő-létszámot foglalkoztató üzemek telepitése eredményezte. Ebben jelentett hatalmas előbbrelépést az 1963-ban müködésbe állitott Kesztyügyár, valamint az 1967-ben megindult Keripar 1. számu Berendezések Gyára. Mindkét üzem közel 500 főt foglalkoztat. Ezáltal teremtődött egy olyan munkásbázis, akik teljesen celldömölkiek tudnak lenni. Munkaidő elteltével nem utazással töltik el szabadidejüket, hanem bekapcsolódhatnak a község társadalmi kulturális életébe. A két gyár Celldömölkön tehát nemcsak jelentős gazdasági, hanem társadalmi változásokat is hozott. Ennek hatása megmutatkozik a környező községekben is. Celldömölk szivóhatása mind erősebben jelentkezik, a községben pedig városiasodó fejlődés tapasztalható.

A gazdasági, társadalmi élet áttekintése után a kulturális életet elemezzük. A két világháboru között Celldömölkön az ifjuság és a felnőtt lakosság szabadidejének eltöltését az egyházi szervezetek és a foglalkozásonként kialakult egyesületek,

körök biztositották. Ezek tevékenysége közül döntő volt a két legnépesebb felekezet: a katolikus és evangélikus egyház irányitásával müködő szervezetek. Mindezen körök tevékenysége nemcsak a felekezetek vagy a benne résztvevők elképzelései szerint müködtek, hanem mindinkább érvényesült a Horthy-korszak egységes népmüvelési koncepciója.

Müködött a községben a népmüvelési bizottság, melynek vezetője a jegyző volt. Tagjai közt ott találjuk az egyes felekezetek lelkészeit, tanitókat, orvosokat, stb. Ez a bizottság, mint operativ irányitó testület gondoskodott a rezsim nevelési célkitüzéseinek egyes szervezetek munkájában való megvalósitásáról, és népmüvelési alkalmakat is szervezett.

Egyházi szervezetek népmüvelési tevékenysége:

1./ Katolikus Legényegylet:

Az egylet munkájának irányitását egyházi és világi elnök végezte. Megalakulásától kezdve a feloszlásig a következő egyházi vezetői voltak: Dr. Szinek Izidor, Gráczer Piusz, Bán János, Kühár Flórián, Dr. Horváth Károly és Dr. Nemes Vazul. Az egyházi elnök mellett világi elnök képviselte a kör tagságát. A világi elnökök feloszlásig a következők voltak: Takács György lisztkereskedő, Rózumheim Jenő voltak.

A világi elnököt 12 tagu választott vezetőség közül választották meg. A vezetőségi tagoknak reszortfeladatai voltak. Ők feleltek a rendért és fegyelemért. Az ő feladatuk volt a különféle programok szervezése is.

A Katolikus Legényegylet első helyisége a volt Pápai utcában, jelenlegi Király János utca, található. Az egylet két helyiségből: egy biliárd szoba és egy játékszobából állt. Később tekepályát épitettek hozzá. Első időben nem nagy sulyt fektettek a felekezeti elkülönitésre, igy a protestáns egyházak fiataljai is rendszeresen jártak a Katolikus Legényegyletbe.

Kühár Flórián plébános Celldömölkre kerülése jelentős változást hozott a köri életben. A nagy szervezőkészségü ambiciózus plébános megnyerve a kör vezetőségét akciót inditott az un. "Katolikus ház"megépitésére. Téglajegy akcióval gyült össze az a pénz, amiből megépült 1927-28-ban a "Katolikus ház". Jelenleg ebben az épületben van az SzTK szakrendelő. Eredetileg egy nagyteremből, egy kisebb klubszerü helyiségből és italkimérés-

re alkalmas helyiségből állt. Az épülethez még tekepálya csatlakozott. A manzard szobában kapott lakást a kör gondnoka:Szukics Pál,aki a megépitéstől a kör feloszlatásáig itt tevékenykedett. Ő kezelte az italkimérést is. A korlátlan italkimérésre a legényegylet a szombathelyi pénzügyigazgatóságtól 5o648/IV.1923.sz.alatt kapott engedélyt./Még az uj épületbe költözés előtt./ A katolikus ház minden este vasárnap pedig délután is nyitva állt a katolikus vallásu celldömölki lakosoknak. Az itt összejöttek idejüket kártyázással, sakkozással, dominóval, tekézéssel és rexel töltötték el. Népmüvelési szempontból ennél jelentősebb az a mükedvelő tevékenység, ami a legényegyleten belül kibontakozott. Elsősorban egyházi célok szolgálatára énekkart hoztak létre. Az énekkar vezetője: a mindenkori kántor volt.Müködése során 3 karvezető tevékenykedett: Barabás György Uhlár Gyula és Klaffli Mihály. Az egyházi szereplések mellett találkozunk pár országos versenyen való részvétellel is.

Dr. Becse Gaszton káplán nevéhez füződik a legényegylet szinjátszó csoportjának létrehozása. Évente - természetesen a téli időszakban - egy, esetleg kettő darabot is bemutattak. A bemutatottak között találjuk Három a kislány, Csárdáskirálynő, Marica grófnő, Mézeskalács, stb. A müsorpolitika erősen az operett oldalára tolódott el.A katolikus legényegylet müködését a 7330/1946.M.E. sz. rendelet alapján 1946-ban a Belügyminisztérium feloszlatta. A legényegylet erről 2834/74/1946. IV./3. sz. BM. leiratban kapott értesitést.

A legényegylet mellett a katolikus felekezetnek " Sziv Gárda" és a "Dolgozó Leányok Egyesülete" elnevezésü egylete müködött, melynek kifejezetten egyházi jellegüek,népmüvelési tevékenységük nem volt. A katolikus egyház hüséges támasza és kiszolgálója volt a Horthy rendszernek. Az ellenforradalmi rendszer éppen ezért egész korszakon keresztül a katolikus egyházra támaszkodott, melynek fő társadalmi szerepe a tömegek ideológiai befolyásolása volt az uralkodó osztályok érdekében. Ennek megvalósitásán fáradoztak egyesületeik tevékenységével is.

2./ Evangélikus Ifjusági Egyesület:

Megalakulása előtt Celldömölk protestáns vallásu fiataljai is a katolikus egyletet látogatták. A későbbiek során nem szivesen nézte ezt az egylet egyházi vezetője. Kühár Flórián plé-

bános tevékenysége alatt mindinkább mélyült az ellentét a két felekezet ifjusága között, amit a vezetés tudatosan szitott. Igy határozták el az Evangélikus Ifjusági Egyesület létrehozását 1920-ban. Először a felekezeti iskola egyik termében tartották összejöveteleiket, majd később a Rákóczi uti iskola udvarán épitettek otthont. 1934-ben az egész gyülekezet anyagi támogatásával épitette fel az ifjuság Dunántul legnagyobb ifjusági otthonát. Ez az épület jelenleg is áll, egyházi tulajdonban van.

Az egyesületnek tagja lehetett minden 18.évét betöltött fiu és leány, aki a közgyülés által megszavazott tagsági dijat befizette. A körnek virágzása korában 150 tagja volt. A rendes beiratkozott tagokon kivül voltak pártoló tagjai. A 14-18 éves korig mint ifju leendő tagok vehettek részt az egyesület összejövetelein. A kör alapszabály szerint müködött, mely meghatározta az egyesület célját és müködési feltételeit, az épület házirendjét. Munkáját egyházi és világi elnök irányitotta. Volt az ügyvezető elnök, aki a mindenkori káplán volt. Az ügyvezető elnök titkár, pénztáros és könyvtáros funkciót 2 fő, egy férfi és egy nő töltötte be, hogy a két nem megfelelően képviselve legyen a vezetőségben. Uj tagot, csak 2 régi tag ajánlata alapján vettek fel, akik felelősséget vállaltak viselkedéséért, magatartásáért. A müködés anyagi alapját a tagok által befizetett tagsági dij biztositotta. Az Ifjusági Otthon minden este és vasárnap délután nyitva állt a látogatóknak. Kellemes időtöltést biztositott sokféle társasjáték, melyek közül kiüzték a kártyát. Helyet kaptak a teremsportok. köztük elsősörban az asztalitenisz, melyet versenyszerüen is üztek. A szórakozás mellett a müvelődésnek tág lehetőségei voltak. Könyvtárat és az alábbi ujságokat vehették igénybe a kör tagjai: Magyar Ifjuság, Ébresztő, Harangszó, Uj Idők, Protestánsok Lapja, Evangélikus Ifjuság, Nemzeti Figyelő és a Vasárnapi Könyv. 1929-ben uj rádiót és harmóniumot vásároltak a körnek. A körön belül aktiv mükedvelő tevékenység bontakozott ki. Férfi és leány énekkar müködött, melyből később vegyeskar lett. Vezetője Ludván Sándor volt. Szerepeltek nemcsak a vallásos, hanem a hazafias és nemzeti ünnepeken, létesitmények avatásánál, sőt a Rádióban is.

Az egyesület szinjátszó együttese évente több szindarabot mutatott be. Az egyes darabokat nemcsak Celldömölkön, hanem a környék községeiben is előadták. Müsorukon szerepelt: János vitéz, Huszárkisasszony, A vén gazember, Üzennek az ünnepek, Csodaszérum, Darvas József: Szakadék, Tamási Áron: Tündöklő Jeromos, stb. Ezen kivül magyarnóta és népdalesteket rendeztek. Komoly ismeretterjesztő tevékenység is volt. Rendszeresen tartottak előadásokat, könyvismertetéseket. Az előadások között szerepelt pl. A csillagok keletkezése, cimü és Móricz Zsigmond előadása 1939-ben. A mostani diszitőművészeti körök ősét is megtaláljuk. A lányok közösen asztalteritőket és párnákat himeztek.

A környék megismerésére évente kirándulásokat szerveztek. Igy jutottak el a szükebb hazán tul Kőszegre, Sopronba és egyéb helyekre. A kör Bácsi Sándor nagy szervezőképességü lelkész tevékenysége alatt élte fénykorát.

Sokszorositott formában kiadványt is inditottak 1939-ben "Döcögő szekér" cimmel. Benne egyházi vezetők cikkei mellett helyet kaptak a kör verselni tudó tagjai, de még a népdal is. Találunk benne okfejtést a szövetkezeti mozgalomról, népegészségről és a lakáskulturáról is.

3./ Üzemi és testületi tevékenység:

A felekezeti egyesületek mellett elsősorban a vasutasságnak volt egyesületi tevékenysége, de müködött az iparosságot összefogó iparoskör is. Az iparoskör helyisége a mostani mozi helyén volt. A lakosság döntő többségét kitevő vasutasság szolgálati áganként hozta létre egyesületeit. 1927-ben alakitották meg a celldömölki vasutasok körét, mely a forgalmi szolgálathoz tartozókat egyesitette magába. Ez volt a legkésőbb létrehozott vasutaskör, de népmüvelési tevékenysége a legjelentősebb összes többi között. Épületük a mostani Lenin utcában van A mozdonyvezetőknek a Petőfi utcában, a fütőknek a Széchenyi utcában volt épülete, melyben összejöveteleiket tartották, eltöltötték estéiket. Az épületeket önerőből, közös munkával hoztak létre, gyüjtést is inditottak a szükséges alap megteremtéséhez. A továbbiakban a körök fenntartási költségeit tagdijakból és minden körben müködő borkimérésből biztositották.

Az esténként és vasárnap egész nap nyitvatartó körökben el-

sősorban a kártya, teke és mellette az italmérés biztositotta az időtöltés fő formáját. Emellett a komolyabb időtöltés feltételei is biztositottak voltak szerényebb méretekben. Minden körnek volt könyvtára és ujságokat járattak. 2-3 évenként -elsősorban a forgalmi szolgálat köre - egy szindarabot tanultak és mutattak be Celldömölk lakosságának. Jelentős volt a MÁV dolgozók egészéből létrehozott "Vasutas dal-kör", mely a helyi szerepléseken kivül vidéki szerepléseken, dalostalálkozókon is résztvett.

Az 1945-ös év hatalmas politikai, társadalmi változásokat hozott Celldömölk életében is. Ezeket a változásokat a kulturális élet nem tudta olyan gyorsan követni. Annál is inkább nem, mert a fő cél az élet és a rend mielőbbi helyreállitása volt. Ahogyan a politika, ugy természetesen a müvelődés területén sem tisztázódtak az erőviszonyok. Közvetlenül 1945 után kulturális tevékenységről nem beszélhetünk. A kibontakozás az egyházi körökben indult meg, majd az 1945 előtt is müködő vasutaskörök is ujjáéledtek. A vasutasok körének épületét társadalmi összefogással hamarosan helyreállitották. Igy ujból megfelelő hely állt rendelkezésre. Az 1945-ös választások után a különböző pártokon belül is megindult a népmüvelési tevékenység.

A gyakorlati és tényleges munka hozzáértő és fáradhatatlan irányitója, szervezője Horváth Lajos, szabadmüvelődési ügyvezető volt. Országos határozatok alapján megszervezte és létrehozta a népmüvelő munka helyi koordináló szervét, a Szabadmüvelődési Tanácsot, 1946-ban. Elnöke Dr. Nemes Vazul plébános lett.

Az időszak jellemzője, hogy nagy energiát forditottak az ismeretterjesztő munkára. Ez az 1945 előtti népmüvelő munkához viszonyitva hatalmas változás. Mig a vasutas kör, iparos kör és felekezeti egyesületek tevékenységében a szabadmüvelődési kort megelőzően a népmüvelést szinte egyedül a mükedvelő mozgalom jelentette, ismeretterjesztések elvétve az evangélikus körben folytak, addig ezekben a körökben is megnövekedett az előadások száma. A Horthy-kor örökségeként a lakosság alacsony müveltségi szinvonala emelése érdekében feltétlenül jelentős lépés volt ez a változás. Az ismeretterjesztést egyes szervezetekben, körökben előadássorozatok, tanfolyamok formájában

bonyolitották le. A tanfolyamok meghatározott tematika szerint heti meghatározott óraszámmal folytak. Dokumentumok szerint az 1946-47-es évben a katolikus körben 8o órás"Közmüveltségi tanfolyamot" és 3o előadásból álló "Közmüveltségi" előadássorozatot tartottak. Az evangélikus ifjusági egyesület 37 előadásból álló közmüveltségi, a szociáldemokrata párt pedig 25 előadásból álló előadássorozatot rendezett.

A következő években kitartó és folyamatos szervezőmunka eredményeként a többi pártok és szervezetek is bekapcsolódtak egy-egy tanfolyammal,előadássorozattal. Egyedül a kisgazdapárt zárkózott el mindefajta tevékenységtől. A helyi gazdaképző iskolában 1946-ban női háztartási, gazdasági, szabás- varrás, főzés tanfolyamot rendeztek.A foglalkozások fele részben elméleti, fele részben gyakorlati órákból álltak. A felekezeti egyesületek közül az evangélikus körben hosszabb ideig müködött szabás-varrás tanfolyam.

Az egyesületek, körök kebelében müködő szinjátszó együttesek a szabadmüvelődési ügyvezetők és a szabadmüvelődési tanács irányitása révén operettek és irredenta darabok helyett népi játékokat, balladákat tanultak és mutatták be a lakosságnak. A csoportok tevékenysége megélénkült. Nagy gondot forditottak József Attila és Ady népszerüsitésére.

1947-ben /december 4-én/ vasi irókkal rendeztek találkozót. Részt vett ezen Palkó István, Gábor Mária, Káldi János és Kertész József. Szerepelt Celldömölkön Molnár István tánckoreográfussal az élen az országos hirü Csokonai együttes, mintegy 6oo főnyi közönség előtt.

A szabadmüvelődés korához tapad az orvosok szakszervezete által szervezett és fenntartott szimfónikus zenekar. A zenekar létrehozásában nagy érdeme van Dr. Török Gyula orvosnak. Tevékenységét több hangverseny és zenés szinpadi mü kisérete igazolja és reprezentálja.

Jelentős esemény volt 1948. november 24-e. Szinpompás ünnepség keretében alakult meg Honvéd-nap keretében a Szabadságharcos Szövetség. E napon rendezték meg a Kemenesaljai Termelési Verseny kiállitást, melyet Ben Zoltán államtitkár nyitott meg.

A szabadmüvelődés korának jellemzője, hogy nagy hangsulyt

kapott az ismeretterjesztés. Az általános müveltség emelését célzó előadások és tanfolyamok mellett a praktikus ismereteket nyujtó, jelenlegi népmüvelési gyakorlatunkban is mindinkább térthódító, gyakorlati ismereteket is nyujtó tanfolyamok elterjedtek. Emellett a szabadmüvelődés korának egy másik jellemzője a népi hagyományok, a népi kultura ápolása.

1948 végével a szabadmüvelődés kora, melyet joggal nevezhetünk a népi demokratikus államunk népmüvelő tevékenysége őskorának, befejeződött. Horváth Lajos ügyvezető, aki ebben a hősi korban a munka szervezője és irányitója volt, a következő évben lemondott. Tevékenységéhez nagyon sok eredmény, a munka szervezeti kereteinek kiépitése, számtalan reprezentativ rendezvény, egy tudatosan és célratörően kiépitett népmüvelési folyamat tapadt. Őt követően az ügyvezetők többször váltogatták egymást. Kapiller László ált. isk. igazgató, Szabó József gazd. felügyelő, Szarka Gyuláné és Kotz Zoltánné pedagógusok személyében. Ilyen eredményes népmüvelő munkát a későbbi évek nem tükröznek. Inkább ünnepségek megrendezése dominált a népmüvelési munkában. Ehhez az ügyvezetők tevékenysége mellett hozzájárult a Rákosi-kor szelleme és az ebből fakadó népmüvelési szemlélet is. A népmüvelés kizárólagos feladatává a termelés segitését, a termelési propagandát tették. Ebben a korban alakult ki a lakosság részéről egy helytelen szemlélet a népmüveléssel szemben, melynek negativ hatása jelenleg is érződik.

A Celldömölkön müködő egyesületek közül csupán a vasutas kör tevékenységét sikerült átmenteni a volt Griff szálló épületébe. Államositás után a MÁV tulajdonába került épület emeleti részét használták csak hivatali helyiségeknek, és a vasutas dolgozók szakmai oktatásának. Az épület földszinti része teljesen szabad volt. Ebből a szabad részből hozták létre a kulturotthont 1952-ben.

Ezáltal létrejött Celldömölkön egy szakszervezeti müvelődési otthon, mely állt: egy nagyteremből, egy öltözőből és három kisebb helyiségből. A népmüvelési intézményhálózat rendszerébe a celldömölki müvelődési otthon szakszervezeti intézményhálózatba épült be. A fenntartásához szükséges anyagiakat a vasutasok szakszervezete szombathelyi területi bizottsága biztositotta. Évente átlagosan 60 ezer forint támogatást adott az in-

tézménynek. Ezt egészitette még ki a helyi szakszervezeti bizottság támogatása.

A nagyteremben az épület korábbi funkciójából eredően volt egy alacsony szinpad. Ez igényesebb szinielőadásokhoz nem felelt meg. A müvelődési otthon vezetősége a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben épittette azt a szinpadot, ami jelenleg is áll. Ugy alakitották ki, hogy a terem szélességéből egy öltözőnek elégséges helyiséget leválasztottak. Ezáltal mindkét nemü szereplők számára külön öltözési lehetőség nyilt.

A müvelődési otthon felszerelése és berendezése fokozatosan gyült össze. Az induláshoz legszükségesebb butorokat és székeket a vasutasok szakszervezete területi bizottsága adományozta. A Celldömölki Épitési Főnökség átadta használatra a tulajdonában lévő zongorát és egyéb felszerelési tárgyakat. Szinte évről évre szaporodott egy-egy darabbal a felszerelés és berendezés.

Az intézmény első igazgatója Mesterházy Károly MÁV tiszt lett. Megbizását megelőzően 3 hónapos SZOT-kulturos iskolán vett részt Budapesten. Tevékenység tiszteletdij nélkül, társadalmi munkában látta el. Ugyancsak igy tevékenykedett Bognár Zoltán is, mig 1955-ben a területi bizottság 5oo Ft tiszteletdijat biztositott. Az első müv. otthon igazgató, aki már tiszteletdijért látta el a munkáját,Tóth Sándor volt,utóda Gerőffy István vezetése alatt megszünt az intézmény.

A müvelődési otthon munkáját a celldömölki Vasutasok Köre szinjátszó csoportjával kezdte meg. Ez egy korábban kialakult, összeszokott szereplőgárda volt, akik örömmel folytatták tovább a munkát. A vasutas müvelődési otthon fennállása alatt többek között a következő darabokat adták elő: Gül Baba, Nebáncsvirág, Csókos asszony, Zsuzsi kisasszony és Lili bárónő. A darabokat nemcsak helyben mutatták be, hanem tájoltak a járás községeiben.Szerepeltek a megyeszékhelyen,Tapolcán és több településen. A müv. otthon vezetősége a bevételekből fedezte a diszlet és szállitási költségeket. Ebből reprezentálta a csoport tagjait. A megmaradó pénzt a fuvószenekar fejlesztésére forditották.

A csoport egyfelvonásosokkal, jelenetekkel, szavalatokkal, rendszeresen szerepelt az állami ünnepeken és tette szinesebbé

a megemlékezést.

A másik müvészeti csoport a fuvószenekar lett. Ennek magját a volt levente zenekar tagjai képezték, melyek kiegészitettek éa felfrissitettek. A későbbiek során mindinkább vasutasok lettek a tagjai. Az első hangszereket, szám szerint 11 darabot a vasutas SZB területi bizottságától kapta a zenekar. Ezt az állományt fejlesztették föl főleg használt hangszerek vásárlásával. A zenekart ünnepségek, avatások, temetések alkalmával vették igénybe. Az igénybevétel a járás területére is kiterjedt.

Ezen kivül müködött egy énekkar és később alakult egy tánccsoport. A müvészeti csoportok igénybevétele hasonlitott a mostani igénybevételhez. Jelentős feladatuk volt a nemzeti és társadalmi ünnepekre megfelelő müsor biztositása. A tánccsoportnak az épitési főnökség szakszervezeti bizottsága kulturális alapjából táncruhákat vásárolt. Ezek most is alapját képezik a tánccsoport ruhatárának.

Szakkörök: 1959-ben alakult a bélyeggyüjtő kör, mint önálló celldömölki egyesülete az Országos Bélyeggyüjtő Szövetségnek. Korábban a szombathelyi bélyeggyüjtő kör fiókjaként tevékenykedett. Munkájához helyet a müvelődési otthon adott. 1960-ban a MÁV Épitési Főnökség fotó felszerelését átadta a müvelődési otthonnak. Ezzel indult meg a szakkör. Az egyébként is hiányos és elavult felszereléssel csak szükkörü, kezdetleges munkát tudtak végezni.

A megalakulás évében intenziven és évről-évre intenzivebben müködő vasutas müvelődési otthon tevékenysége az 1960-as évek első éveiben mindinkább visszaesett. Rengeteg gond, probléma akadt magával az épülettel. A nagyterem tetőzete eső alkalmával rendszeresen beázott. A felszerelési tárgyak koptak, rongálódtak. Javitásukra nem volt anyagi lehetőség. Maga a tartalmi munka is megingott. 1961-ben a fuvószenekar a tagság aktivitása hiányában felbomlott. Nehezen tudták összetartani a többi csoportokat is. Megindult a VSZB Területi Bizottsága részéről egy olyan törekvés, hogy az intézményt a szombathelyi Ady Endre Müvelődési Otthon kebelezze be. Ezzel a törekvéssel találkozott Celldömölk helyi és járási párt és állami vezetőinek tanácsi müvelődési otthon létrehozására irányuló erőfeszitése. Ebben az időszakban bontakozott ki országosan a tanácsi

müvelődési otthon mozgalom. Kezdett kiépülni a népmüvelési intézményhálózat. Ennek az elvnek a helyi gyakorlattá válását eredményezte, amikor a Járási Tanács átvette a Vasutasok Szakszervezeti Müvelődési Otthonát, 1962-ben. Az eddigi szakszervezeti anyagi támogatást a Szombathelyi Ady Müvelődési Otthon kapta meg. Az 1963. január 3o-án a MÁV Igazgatóság és a Celldömölki Járási Tanács között létrejött szerződés értelmében a Járási Tanács bérbevette a vasut tulajdonát képező épületből a földszinten elhelyezkedő nagytermet, 2 öltözővel, az emeleten 4 kisebb helyiséget, melynek összterülete 48 m2. Mindezért a MÁV havi 6oo Ft ingatlanbért kért, amit jelenleg is fizet az intézmény. A bérbevett épületben a Járási Tanács létrehozta a járási népmüvelési intézményhálózat legfontosabb láncszemét, a Járási Müvelődési Otthont ideiglenes jelleggel, szükségmegoldásként. A helyiségekkel együtt a legfontosabb felszerelési és berendezési tárgyakat ismegkapta a müvelődési otthon. Ezek képezték és képezik jelenleg is alapját a Járási Müvelődési Otthon felszerelésének és berendezésének.

Intézményünk évek során a Járási Tanács Müvelődésügyi Osztálya segitségével lehetővé vált kiegészitésekkel lényegében ezekkel az eszközökkel és felszerelésekkel dolgozik közel lo éve.

A Járási Müvelődési Otthon létrehozásakor először a személyi feltételeket sikerült megteremteni. A korábban intézmény hiányában a Járási Tanácson tevékenykedő Dénes Lajos lett az intézmény első igazgatója, majd utódja Bartha Zoltán egykori ált. iskolai igazgató. Az eddig Celldömölk területére kiterjedően müködő szakszervezeti intézményből a tanácsi müvelődési otthon hálózat felépitési rendszerében helyetfoglaló intézmény: a Járási Müvelődési Otthon lett. Ennek feladata kettős:

a./ Kielégiteni a járási székhely lakosságának kulturális igényeit.

b./ A járásban müködő müvelődési otthonokat szakmailag,módszertanilag segiteni, irányitani.

Ezt a kettős feladatot nagy erőfeszitések árán kezdte kibontakoztatni a müvelődési otthon. Az erőfeszitésekkel természetesen nem állhattak arányban az elért eredmények. Ennek fő oka, hogy járatlan utakat kellett taposni mind a helyi tevékenységben, mind a területi munkában. Másrészt az objektum

egyáltalán nem volt alkalmas egy 8 ezer lakosu járási székhely megfelelő kulturális ellátására.

A helyi munkához a kiindulási alapot a vasuttól átvett, még müködő csoportok és szakkörök biztositották. Az ismeretterjesztő munka üzemekre, intézményekre lebontva volt. A község területén az 1962/63-as népmüvelési évadban 34 előadást tartottak meg, 4 szervezett kirándulás volt. Ismeretterjesztő akadémia folyt a Kórházban és a Járási Tanácson. Emellett müködött egy fotó-szakkör és az FMSz kebelében egy méhész-szakkör.

Müvészeti munka: A MÁV szakszervezeti müvelődési otthonban müködő müvészeti csoportokat a Járási Müvelődési Otthon átvette. Tovább folytatta munkáját a vegyeskar, mely ha fenntartócserék után is, de jelenleg is müködik. Celldömölk legszinvonalasabb müvészeti együttese.

A tánccsoport, szinjátszó csoport tevékenysége ugyancsak a korábbi vezetők meghagyásával folytatta munkáját. Müködött még a képzőmüvész kör is. 1961-ben indult mint uj forma az irodalmi szinpad.

A korábban MÁV fenntartásban müködő fuvószenekar vezető hiányában felbomlott és csak 1963-ban sikerült ujjászervezni.

1962-ben indult a nyugdijasok klubja, az igényekhez képest szük, kicsi helyiségben.

Nagyobb müvészeti együttesek közül elsősorban a Déryné Szinház előadásai szerepeltek a Müv. Otthon programjában. Rendszeresen voltak különböző tömegszervezetek rendezésében bálok, táncos rendezvények. Ez időszakban területi munkára nem sok idő jutott. Főként az évente lebonyolitásra kerülő müvészeti szemlékre való felkészülést segitették.

Az 1963-as év a kibontakozó fejlődésben nagy törést jelentett. A Müvelődési Otthon vezetése háromszor szenvedett személyi változást ez évben. Már a távozó vezető sem, de főleg az uj vezető, nem tudták olyan eredményesen irányitani a népmüvelő munkát. A vezetésbeli módszerek változása is negativan hatott.

Az 1963-as évtől ujabb 3 éves periódus következett, ami alatt személyi változás nem történt. Ez feltétlenül fejlődést hozott az intézmény munkájában. Uj ismeretterjesztő szakkör jött létre, a honismereti és néprajzi. Szereplőképessé vált a korábban szervezett tánczenekar. Az ismeretterjesztő előadások

száma is szaporodott. 1964. évben 37, 1966-ban 41 előadás volt a községben.

Jelentős lépés volt a község fiataljai szabadidejének kulturált eltöltésében a KISZ Bizottsággal közösen 1964. december 1o-én létrehozott Ifjusági Klub. Habár a Müvelődési Otthonban ehhez megfelelő helyiség nem állt rendelkezésre, a vendéglátó vállalattal szerencsés megoldást sikerült kötni. A presszó helyiséget bocsátották rendelkezésre szünnapján. Ez lehetővé tette egyuttal a vendéglátás megfelelő szinvonalát is.

Az időszak jellemzője, hogy a Déryné előadások mellett megnövekedett az ORI rendezvények száma. Jelentősen növekedett az intézmény költségvetése, ezen belül elsősorban az állami támogatás. Javult az intézmény területi, módszertani munkája.

Az 1966-os év személyi változások következtében a folyamatos fejlődés után ismét a visszaesés éve volt. 1966-ban fél év alatt a Müvelődési Otthon teljes személyzete kicserélődött, 1967-re teljesen uj, fiatal gárda foglalta el a munkaköröket. A helyismeret megszerzése után a müvelődési otthon dolgozói elősz̈r is a község népmüvelő munkájának feltételek adta lehetőségek közötti helyretételéhez fogtak. Távolabbi célként a helyi munkára épitve a járási területi,módszertani munka szinvonalának javitását tüzték ki.

A müvelődési otthon átvételekor a fuvószenekar és képzőművész körön kivül más müvészeti csoport nem müködött. Elsőként a müvészeti csoportok lettek ujjászervezve, amelyek az állami, társadalmi, családi ünnepek alkalmával a müsor biztositásához szükségesek.

A volt énekkar a KTSZ-ek megyei kulturfelelőse közremüködésével mint celldömölki KTSZ-ek egyesitett vegyeskara került ujjászervezésre.

Az irodalmi szinpadot Lénárt Ferenc gimn. tanár vezetésével szerveztük ujjá. Ugyancsak ezt kellett tenni az FMSZ-nél korábban müködő, de már széthullott néptánc-csoporttal. A néptánc kultura terjesztése érdekében a Háziipari Szövetkezetnél uj tánccsoportot hoztunk létre.

Nagy gondot forditottunk és forditunk nemzeti ünnepeink müsorára. Arra törekszünk, hogy mondanivalójában és müvészi szinvonalában méltó legyen az ünnep nagyságához. Jelentős szerepet

töltenek be müvészeti csoportjaink társadalmi és szocialista családi ünnepeink szinessé tételében, ilyen alkalmakkor mindig szerepelnek. Évente átlagosan a fuvószenekar 2o-25, az irodalmi szinpad 2o-3o, az énekkar 8-1o, a tánccsoport 5-1o alkalommal, ezen kivül szavalóink hetente többször is szerepelnek.

Sikerült elérnünk, hogy nemcsak a Müvelődési Otthonban, hanem a község területén vállalatok fenntartásában is müködnek müvészeti csoportok. Ezek szakmai irányitását, kézbefogását is a Müvelődési Otthon biztositja.

Jelenleg Celldömölkön 7 müvészeti csoport müködik, 154 fő résztvételével. Ebből 3 csoportot vállalatok tartanak fenn. A müvészeti csoportok a következők: fuvószenekar, tánczenekar, irodalmi szinpad, szinjátszó csoport, KTSZ-ek egyesitett vegyeskara, kesztyügyári tánccsoport, ÁFÉSZ tánccsoport.

Intézményünk tartja fenn és müködteti a járásban egyedüli fuvószenekart. A világnézeti szempontból nagyon fontos zenekar a legtöbb anyagi ráforditást igénylő müvészeti csoport. A Járási Tanács támogatásával 1967-ben uj egyenruhát, 1969-ben 6o ezer forint értékben uj hangszereket kapott. Felszerelése azonban még most sem teljes.

Fokozatosan szereztük be tánczenekarunk felszerelési eszközeit is.1969-ben jutottunk el addig, hogy megfelelő számu erősitő berendezéssel rendelkezik. A felszerelés kiegészitését hangfalak beszerzésével kell folytatni.

A két csoportra ráforditott anyagiak azt is jelentették, hogy az összes többi müvészeti csoportra szinte semmit sem tudtunk áldozni.

Az azonos érdeklődésü emberek találnak kedves időtöltésnek megfelelő elfoglaltságot szakköreinkben. A Járási Müvelődési Otthonban 5 féle szakkör müködik: fotó, képzőművész, honismereti, bélyeggyüjtő, rádiós-technikai. 1967-ben szerveztük meg a rádiós-technikai szakkört 3 szakosztályban: technikai, rókavadász és adó-vevő kezelői.

1968-ban alakult a bélyeggyüjtő kör ifjusági részlege,melynek jelenleg 54 tagja van.

1969-ben hoztuk létre a honismereti szakkört.A rádiós szakkörhöz felszereléseket, szerszámokat a Megyei Tanácstól és az MHSZ-től kapta intézményünk.

Ismeretterjesztő munkánkra az üzemekre, vállalatokra lebontott ismeretterjesztés a jellemző. A Müv. Otthon szervezésében helyiség hiányában csak egy-egy reprezentativ előadássorozatot tudtunk lebonyolitani.

Minden évben rendezünk 4-5 kiállitást, ezek elkészitésében közremüködnek a szakkörök is. Egyes kiállitások kimondottan szakköri anyagból készülnek. Évente szervezünk közismereti és közhasznu ismereteket nyujtó tanfolyamokat.

Rendszeres vendége községünknek az Állami Déryné Szinház. A nagyon silány előadási lehetőségeket nyujtó szinpad és öltöző lehetőség ellenére évente 8-10 előadást tart községünkben. 1968 ban a megyei tanács ajándékával sikerült az öltözőket berendezni ugy, hogy 3-3 asztal és hozzátartozó székek állandó berendezési tárgyát képezik. Addig esetenként klub-butorokból rendeztük be.

Az ifjabb korosztály igényére évente 2-3 tánczenei müsort rendezünk. Szerepelt intézményünkben: Omega, Metró, Atlantisz, Syrius, Phantoms együttes.

Mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály által legkedveltebbek, leginkább igényeltek a klubszerü összejövetelek. Helyiségek hiányában nem tudunk a különféle érdeklődésü, korosztályu lakosságnak klubszerü összejöveteleket biztositani. Csupán 2 klubunk müködik. Ebből a müvelődési otthon helyiségében a nyugdijasok klubja. Az ifjusági klub pedig az ÁFÉSZ-től esetenként kölcsönkapott vendéglőteremben tartja foglalkozásait.

A helyi tevékenység mellett jelentős, amit a müvelődési otthon dolgozói a járásban mint területi módszertani munkát kifejtenek. Rendszeresen látogatják, a helyszinen segitik a müvelődési otthon igazgatókat, müvészeti csoport és szakkörvezetőket. Problémáik, gondjaik megoldásában a tervkészitéstől kezdve, annak gyakorlati végrehajtásáig. Különösen az uj müv. otthon igazgatókat támogatják kiemelten. A népmüvelő munka különböző ágaiban bemutató foglalkozásokat tartunk, gyakorlati tapasztalatszerzés céljából.

Körlevelekkel, módszertani utmutatókkal segitjük a munkát. Intézményünk havonta adja ki a többi celldömölki müvelődési intézmény bevonásával a müsortájékoztatóját. Ezt a járás minden intézményéhez eljuttatjuk.

Hagyományosan évről-évre megrendezzük 1967-től kezdődően a Kemenesaljai Napokat, mely egész járásunkat megmozgatja. Célja szükebb hazánk értékeinek, szépségeinek megismertetése. A rendezvényekre a járás, a megye határain tulról is szép számmal jönnek érdeklődők. A nagy tömeghatásu rendezvénysorozat lebonyolitásából müvelődési otthonunk is kiveszi a részét.

Celldömölk területén a lakosság müvelődési ellátását tekintve nem nagy fejlődésről adhatunk számot. Ennek fő oka, a tárgyi feltételek hiánya. A Járási Müvelődési Otthon jelenleg is a MÁV épületében bérlőként kap helyet. A bérelt helyiségek magukban sem alkalmasak még egy kisközség népmüvelő munkájának ellátására sem. Emellett a MÁV az épület többi helyiségeit különféle célokra használja, ami erőteljesen zavarja még ezt a tevékenységet is. Helyiség hiány miatt müvészeti csoportjaink, szakköreink a község területén 5 különböző helyen fejtik ki tevékenységüket. Összefogásuk, irányitásuk igy nehézkes, nagy energiaráforditással sem hozzák a várt eredményt.

A Müvelődési Otthon által biztositott müvelődési lehetőségeknél jelentősebb az a hatás, ami a lakosságot a tömegközlési eszközökön és az ujságokon, napilapokon keresztül éri. Celldömölkön 1651 TV, 2418 rádiótulajdonos van. 1507 napilap és 1956 hetilap jár a községbe.

Felszabadulás után Celldömölkön a Müvelődési Ház létrehozásának gondolata a katolikus kör beszüntetése kapcsán merült fel 1948-ban. Az akkori elképzelés az volt, hogy a kör volt épületét, amely jelenleg az SzTK szakrendelő, nyugati irányban meghosszabbitják egy nagyteremmel és szinpaddal. Ezáltal több klubhelyiségből, szakköri helyiségből és nagyteremből álló müvelődési ház jött volna létre. Ez a gondolat nem került kivitelezésre. Azóta is állandó gondja, problémája Celldömölk vezetőinek és lakosságának a megfelelő müv. ház hiánya. Reméljük, hogy a járás sok szép községi müvelődési háza után a járási székhely is korszerü, uj müvelődési otthont kap. Ennek az intézménynek léte a járás községei szempontjából is fontos.

. - . - .

JÁRÁSI KÖNYVTÁR CELLDÖMÖLK

Összeállitotta: Káldos Gyula
igazgató

Amikor könyvtárról, mint intézményről beszélünk, mindig arra az egységre kell gondolni, amit a könyvtár, könyvek, olvasók és a könyvtáros egysége jelent. Ezeket egymástól elválasztani nem lehet. A könyvtár története sem lehet más, mint az emlitett egységben az olvasás céljaira összegyüjtött irodalom, könyvek és az olvasók viszonyának alakulása.

Celldömölk könyvkulturájának vizsgálatánál helyes ha nem csak a Járási Könyvtár létrejöttével indulunk el annak ellenére, hogy a mai értelemben vett könyvtári szolgáltatások csakis ebből az időből számithatók. A folyamat -ha lassan is - a felszabadulást követő időszakban már elkezdődött. Ugyanakkor - ha csak villanásszerüen is - szólni kell a felszabadulás előtti könyvtári viszonyokról, mennyiben szolgálták ezek a lakossági közmüvelődést. Meg kell mindjárt emliteni, hogy erről, a tulajdonképpeni két világháboru közötti időszakról nagyon kevés konkrét adat áll rendelkezésre.

Több könyvtár müködéséről tudunk. Közülük a legnagyobb állománnyal a Bencés Apátság könyvtára rendelkezett. Pontos adat nem áll rendelkezésünkre, az elbeszélések szerint többezer kötetről van szó. A rend megszünésével a könyvtár jelentős része Pannonhalmára került számos értékes kiadványaival együtt.

Az apátsági könyvtár mellett a Katolikus Legényegylet és az Evangélikus Olvasó Egylet rendelkezett könyvgyüjteménnyel. Az utóbbi esetében 617 kötet könyvről tudunk.

Celldömölk lakosságának jelentős részét már ebben az időben is a vasut foglalkoztatta. A nagyszámu vasutas lakosság kulturális igényeit kivánta szolgálni a Vasutas Kör, a Fütő-és Vontatómunkások Olvasó Köre.

Ezek a körök a felszabadulás után még néhány évig müködtek és mint azt a Szabadmüvelődési Tanács 1947. május 6-án tartott ülésén készült jegyzőkönyv tanusitja, 3o-37 előadásból álló

közmüveltségü előadássorozatot tartottak. Az előadások témája a szabadmüvelődési felügyelő nyilvántartásaiban nyomon követhető.

Külön könyvtára volt a kórháznak. A kölcsönözhető könyvek száma 325 kötet.

Két magánkönyvtár, a Móricz- és a Dénes féle kölcsönző müködéséről tudunk. Ők egyben könyvkereskedők voltak, a visszamaradt könyvek árát kölcsönzés utján próbálták pótolni.

Az emlitett könyvtárak jellemzői: egymástól elszigetelt könyvtárak voltak. Kötöttségeik, vallási, foglalkozási hovatartozás folytán a lakosságnak csak egy-egy rétege vehette igénybe és miután tagsági dijat, vagy kölcsönzési dijat kellett fizetni, a szegényebb rétegek számára kevésbé volt hozzáférhető. Ennek ellenére szerepük a korszak müvelődéstörténetében jelentős.

Történt intézkedés népkönyvtár létrehozására is 1928-ban, amelyről a február 19-i Celldömölki Hirlap tudósit. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium könyvajándékával indult, a polgári fiuiskolában helyezték el. Hetenként 1 óra hosszat / egyszer/ állt a 18 éven felüli érdeklődők rendelkezésére. De hogy ez mennyire nem volt népkönyvtár, arról meggyőz bennünket az alapszabálya, melyet ugyancsak a Hirlapból idézünk: " Könyvbiztositékul belépéskor 4 pengő fizetendő. Ezen összeget ha már a könyvtárat nem akarja igénybe venni, visszakapja. A könyvtár használati dija kötetenként 1o fillér... Hisszük, hogy a nagyközönség felkarolja és támogatni fogja ezt a nemes törekvést, mely a magyar kultura terjesztését, ápolását és megőrzését van hivatva szolgálni." A Hirlap közli a könyvtár katalógusát, mely szerint az állomány ekkor 153 kötet volt. A müködési szabályzatból világosan látható, hogy a könyvtár a jómódu lakosság érdekeit szolgálta, mert a szegény népréteg számára nem a 4 pengő, de még a 1o fillér is nehezen biztositható összeg volt különösen ezekben az években.

A könyvtár állománya elég lassan fejlődött és a második világháboru alatt nyoma veszett.

A két világháboru közötti időszak olvasó táborát országosan és itt Celldömölkön is három alapvető adottság határozta meg:

a./ A társadalom osztálytagozódása,

b./ az egyes osztályok nem számarányuknak megfelelően vettek részt az olvasók táborában. Különösen nem volt lehetőségük, vagy csak minimálisan a munkások és parasztok rétegének;

c./ Az olvasók tábora nagyon szükkörü volt.

Jóval korábban az emlitett könyvtáraknál a Tanácsköztársaság nagy jelentőségü intézkedései között szerepelt a könyvtárak létrehozása. Celldömölkön és Jánosházán könyvtárat hoznak létre ingyenes használatra azzal a céllal, hogy a proletár családok alapismereteinek fejlesztését elősegitsék.

Az 1919-ben meghatározott célkitüzéseket csak a felszabadulás utáni müvelődéspolitika válthatta valóra. Természetesen nem máról-holnapra. A társadalom szocialista átalakulása hozta magával a könyvtári kultura gyökeres átformálódását, amit siettetett a kulturális forradalom kibontakozása.

1945-49 között szervezett könyvtári életről még nem beszélhetünk. Nincs szabadmüvelődési közkönyvtár. Több izben találkozunk a különböző egyesületek meglévő könyveinek összevonására irányuló törekvéssel, de ez nem járt eredménnyel.

Ilyen kisérletre utal a celldömölki Szabadmüvelődési Tanács 1948. április 17-én tartott ülésén készült jegyzőkönyv 6. pontja: "Ügyvezető kéri a szabadmüvelődési tanácsot, hogy népkönyvtár céljára biztositson megfelelő szobát és szekrényt. A vezető jegyző bejelenti, hogy a község költségvetésében erre a célra felvettek 2oo forintot, Tudja, hogy ez az összeg kevés, de egyenlőre nem tudtak nagyobb összeget beállitani, minthogy Celldömölkön sok a romház, maga a községháza is kölcsönépületben van, továbbá az iskolákat sem tudják rendesen elhelyezni. A község ebben az ügyben egyenlőre nem tud a tanács segitségére sietni. Több hozzászólás után a tanács ugy határoz, hogy ebben a kérdésben megvárja a jövő iskolaév elejét, amikor az iskolák elhelyezésével kapcsolatban adódik megfelelő megoldás a könyvtár számára."

Ugyancsak ebből a jegyzőkönyvből értesülünk arról is, hogy a Vasi irók: Palkó István, Gábor Mária, Káldi János és Kertész József szerepelt Celldömölkön nagy sikerrel. A Nyugati Kis Ujság 1947. december 6. száma is a Vasi irók celldömölki szerepléséről tudósit.

Az uj magyar könyvkultura kibontakozását segitette elő a Magyar Kommunista Párt kezdeményezése az ezer falusi népkönyvtár létesitésével. E mozgalom keretében jött létre Celldömölkön a népkönyvtár 1949-ben, melynek állománya induláskor 54 kötet könyv volt. Ehhez járultak a Népkönyvtári Központ küldeményei, amelyek 1951-től rendszeressé váltak.

1951-ben a szombathelyi körzeti könyvtár a Népkönyvtári Központhoz irt levélben már sürgeti az állandó könyvtáros munkába állitását. "...A Celldömölkön alapitott könyvtárunk olvasóinak száma rohamosan emelkedik, csak most kezdték a szervezést, máris 150 olvasót számlálnak. Két héten belül a jelenlegi könyvtáros, de saját tapasztalatunk alapján is legalább 300 400 olvasója lesz a könyvtárnak. Ennek megfelelően kérjük az elvtársakat biztositsanak Celldömölkre félfüggetlenitett könyvtárost."

Nem volt alaptalan az olvasók igényére vonatkozó feltevés, mert 1952 végén már 496 beiratkozott olvasója volt a könyvtárnak. A nyitvatartási idő minden munkanapon 13-tól 18 óráig volt. Egyre sürgetőbbé vált most már a főhivatásu könyvtáros kinevezése.

Ha bizonyos késéssel is 1952-ben megjelenik a könyvtárakat társadalmilag és igazgatásilag megalapozó minisztertanácsi határozat, mely először fogalmazta meg a szocialista könyvtárügy célkitüzéseit.

A határozat végrehajtásaként az ország közigazgatási rendszereinek alapján létrejöttek a megyei és járási könyvtárak, rögzitve az uj szocialista könyvtárpolitika célkitüzéseit, szervezetét, anyagi és személyi feltételeit.

A Celldömölki Járási Könyvtár megnyitására 1953. február 8-án került sor a járási tanács intézményeként.
"...Vasárnap avatták fel megyénkben a negyedik könyvtárat. Celldömölk község és a járás jutott ez alkalommal mintegy 3 ezer kötetet kitevő járási könyvtárhoz. Az ünnepélyes avatás keretében a celldömölki járási tanács elnöke vette át a könyvtárat a dolgozók nevében, amely hathatósan segitheti a járás dolgozóinak eszmei-politikai fejlődését." Igy számolt be erről az eseményről a Vasmegye 1953. február 10-i számában.

A Járási Könyvtár feladata kezdettől fogva kettős. Egyrészt

Celldömölk lakosságának a könyvtári szolgáltatások biztositása másrészt a járás községeinek könyvellátása,szakmai és módszertani irányitása. A Járási Könyvtáron mindig e kettős funkciót ellátó intézményt kell érteni.

A most már jogszabályokban is rögzitett müködési feladatok ellátására, a megfelelő könyvtári élet kialakitásához mindenek előtt helyiséget kellett biztositani. Az elhelyezési nehézségek végig kisérik a könyvtárat megalakulásától napjainkig.

Először a vasutas körben, majd a járási tanács épületében kapott helyet.1954-ben költözött a Köztársaság tér 3. szám alá 1968-tól a községi tanács emeleti nagytermében van átmeneti megoldásként. Készen van az uj müvelődési központ terve. Itt müködik majd a Járási Könyvtár is. Az uj lehetőségekről majd később szólunk.

A könyvállományt illetően a rendelet 5.ooo kötetes induló állományt szab meg, melyből 7oo kötet az ifjusági irodalom. Itt mindjárt kitérhetünk az ifjusági olvasók nevelésére mint egyik alapvető feladatra, szemben a felszabadulás előtti könyvtárakkal, ahol mint már emlitettük, csak 18 éven felüli olvasók vehették igénybe a könyvtárat.

A Járási Könyvtár 1954. január 19-én kelt 1953-ra vonatkozó jelentésében az áll, hogy a népkönyvtári központtól 7214 kötet könyvet kaptak a hálózat feltöltésére.Ebből 2354 kötetet használtak fel a helyi - Celldömölk - kölcsönzésben.

A beiratkozott olvasók száma 533 fő és a könyvtár forgalma 14.732 kötet. A könyvtári élet mint látjuk szépen beindult. A könyvtár dolgozóinak létszáma ekkor 3 fő. Egy fő végzi a kölcsönzést, a vezető és a szervező könyvtáros feladatát teljes egészében a községi könyvtárak szervezése, vagyis a miniszter-tanácsi határozat községi szintü végrehajtása jelenti.

A könyvállományt vizsgálva megállapithatjuk, hogy összetételében nem felelt meg a kezdeti időszak igényeinek, erre utal a könyvtár vezetőjének 1954. évi jelentése. Az olvasók igényeit nehezen tudják kielégiteni. Megemliti a magyar és külföldi klasszikusok hiányát.

1954-ben állományfejlesztésre 1o.56o Ft állt rendelkezésre. A könyvtár tevékenysége a gyakori személycserék és egyéb nehézségek ellenére is egyre magasabb szintet ér el.

Az egész könyvtári munka fő tartalma a lakosság müveltségi szintjének emelése, a tanulás, szakmai önképzés segitése, a természettudományi, mezőgazdasági, müszaki ismeretek terjesztése, izlésfejlesztés, hazafias nevelés, stb. Nincs az életnek egyetlen olyan területe sem, melyhez ne kapcsolódna a könyvtár a könyv, mint alapvető müvelődési lehetőség.

Minél fejlettebb egy társadalom, annál nagyobb felkészültségre, több tudásra van szüksége, a társadalom minden tagjának, hogy megoldhassa feladatát és hozzájáruljon a társadalom fejlődéséhez. Csak az képes ennek megvalósitására, akiben megvan a készség az uj keresésére, aki önállóan tudja megszerezni a szükséges ismereteket. Mindezekhez a könyvtár szinte nélkülözhetetlen forrás kell hogy legyen és ma már elmondhatjuk, hogy az is. A könyvtár társadalmi szükségletet elégit ki, mely szükséglet a társadalom egyes tagjainak igényeit tükrözi. Hogy ez az igény milyen mérvü, azt az olvasók táborának növekedéséből lemérhetjük.

A továbbiakban vegyük szemügyre három év viszonyitásában a könyvtár statisztikai jelentéseit, összekapcsolva az állomány és a forgalom alakulásával.

Év	könyv	olvasó	forgalom
1953.	2.354	593	14.732
1961.	8.275	1.oo7	37.617
1968.	17.696	1.517	42.391

A közölt számok csak részben fejezik ki azt a sok szervezett munkát, amire most csak utalásként emlékeztetünk:

- céltudatos, a feladatok ellátására alkalmas könyvállomány kialakitása, melynek gyarapodása sokkal nagyobb, mint a számok mutatják, hiszen nem a megőrzés, hanem a forgalmazás a lényeg és az évek során számos kötet használódott el.
- A könyvek mellett mintegy 12o napilap és folyóirat áll rendelkezésre.
- Az állományról pontos eligazitást nyujt a kiépitett katalógushálózat.
- Rendszeres gyermekfoglalkozások, mint az olvasóvá nevelés egyik alapvető feladata.

- Irók és olvasók találkozójának rendszeressé tétele, az egész lakosság tájékoztatását szolgáló rendezvények megszervezése. Ezek közül az utóbbi időszakból emlithetjük Simon István Kossuth-dijas költőt, Pálfy József, a Magyarország c. hetilap főszerkesztője és Mód Aladár egyetemi tanár előadásait. Ugyanigy emlithetjük a mezőgazdasági szakemberek továbbképzését segitő előadások szervezését országos hirü szakemberek bevonásával.
- Együttmüködés a különböző szervezetekkel, intézményekkel. Mindenekelőtt a járási müvelődési otthonnal,a TIT munka támogatása.
- Osztályfőnöki, irodalom órák a könyvtár keretében.
- Tájékoztatás, a kutatás lehetőségeinek megteremtése mint egyik nagy eredménye az utóbbi éveknek.

Röviden összefoglalva mindazt, amit a könyvtár az olvasóvá neveléstől a tudományos kutatásig, a magasabb szintü képzésben résztvevők számára naponta nyujt.

A nagyobbarányu fejlődés 1961-től számitható. Ekkor tér át a könyvtár a szabadpolcos kölcsönzésre, a megyében elsőnek valósitja meg a korszerü és ujat jelentő formát.

Az itt csak nagy vonalakban emlitett lehetőségek mögött alapvetően két tényezőt kell látni. Szocialista államunk gazdasági fejlődésével párhuzamosan a növekvő anyagi és müködési feltételek biztositását,a könyvtárak fejlesztését szolgáló állami és pártszervek országos és járási szintü határozatait. Másrészről a könyvtárosok felkészültségét.E két tényező együttesen adja azt a lehetőséget, ami a jövőben a könyvtár feladata. A lakosság általános és szakmüveltsége fejlesztésének erőteljes segitése mellett a Járási Könyvtár egyre inkább a tájékoztatás központjává válik. E funkció ellátásához nyujt majd nagyobb lehetőséget az elkészülő uj járási könyvtár, melyben a gyermekrészleg 86, a felnőtt részleg 215 négyzetméter alapterületü, korszerüen felszerelt helyiségei fogadhatják a megnövekedett igényü és számu olvasókat.

Emlitettük már a Járási Könyvtár kettős funkcióját. Tekintsük át röviden a terület főbb állomásait.

1954-ben Köcsk II. könyvtárának létrehozásával befejeződött

a Járási Könyvtár-hálózat kialakitása. 1959-től a müvelődési autó megjelenésével valamennyi kis település, major lakossága szintén részesévé vált a könyvtári szolgáltatásoknak.

Szükséges utalni a felszabadulás előtti falusi olvasókörök jelentőségére, melyeknek járásunk területén hagyományai vannak. Továbbá a felszabadulás után a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére kibontakozó ezer népkönyvtár akció beindulására. Községi könyvtáraink alapjait több helyen ekkor rakják le.

Az 1953-as év második felében a Járási Könyvtár létrehozása után a Minisztertanács határozatának végrehajtásaként került sor községi könyvtárak szervezeti megerősitésére, Ez év junius 9-én kelt a járási tanács elnökének levele a községi tanácsok felé, melyben junius 14-re kéte a jelentést a tett intézkedésekről.

A járási könyvtárnak küldött jelentések ma már sárgult lapjairól olvashatjuk a helyi tanácsok intézkedéseit. Hol helyezték el a könyvtárat, kik lettek az első könyvtárosok, akik társadalmi munkában végzik feladataikat.

A könyvtárak nagy része iskolában kapott helyet, de található müvelődési otthonokban, tanácsok folyosóin és magánlakásokban is.

Méltán nevezik ezt az időszakot a könyvtárak hőskorának. Hónapokon keresztül folyt a lázas tevékenység, hogy a tanácsokkal együtt megteremtsük a kölcsönzés alapfeltételeit. Csak a legnagyobb elismeréssel szólhatunk azokról a könyvtárosokról, akik a nagyon mostoha körülmények között sokszor fütetlen helyiségekben helyt álltak ügyszeretetből, mert ekkor még az a kevés kis tiszteletdij sem állt rendelkezésre, amit most a községi könyvtárosok kapnak.

A könyvtár szó használata itt még tulzott, mert a legnagyobb egységünk a jánosházi könyvtár is csak 374 kötettel rendelkezett.

Változást hoz az 1957-es esztendő az ujjászervezett könyvtárügy alapján, összefüggésben gazdasági életünk megszilárdulásával.

A könyvtárak elhelyezésénél még továbbra is sok nehézség mutatkozik. Még az épülő uj müvelődési otthonokból is kimarad a könyvtár.

Járásunk területén 1961-től kezdődik a fejlődés ütemének fo-

kozódása. Kiindulópont a könyvtárak tanácsi kezelésbe adása. Könyvtáraink már eddig is a tanács fenntartásában müködtek, de 1961-től a könyvbeszerzések biztositásával bővül feladatuk. Erősödik a könyvtárak társadalmi szerepének felismerése, emelkedett a szolgáltatások igénybevétele.

1962-ben a járási tanácsülés határozatot hoz a községfejlesztési alapok egy részének könyvtári célokra történő felhasználására. A támogatás azóta rendszeressé vált.

A fenntartó községi tanácsok egyre jobban magukénak érzik a könyvtárat. VB. és tanácsülések napirendjén rendszeresen szerepel a könyvtári munka értékelése, a fejlesztés lehetőségei, amit a megnövekedett számu olvasótábor jelentkezése sürget.

Községi könyvtárainkban folyamatosan hódit teret a szabadpolcos könyvtár, Köcsk, Egyházashetye, Vönöck, Pápóc könyvtárát emlithetnénk, ahol a tanácsok jelentős összeggel járultak hozzá a korszerüsitéshez.

1967 ujabb jelentős állomás, Létrehoztuk Jánosházán az első körzeti könyvtárat, azt az uj formát, amelyet szeretnénk a jövőben több helyen is megvalósitani. Lényege a tervszerü állománymozgatás, a lakosság jobb könyvellátása. Emellett a főfoglalkozásu könyvtáros ellátja a hozzá tartozó 5 fiókkönyvtár szakmai és módszertani segitését.

Törekvésünk a tanácsok és termelőszövetkezetek közös összefogásával egyre több főfoglalkozásu népmüvelő-könyvtáros beállitása. Kenyeri, Kemenesmagasi példája bizonyitja az ut járhatóságát. A körzeti könyvtárak és a főhivatásu népmüvelő-könyvtárosok számának növelése mellett a harmadik feladat a klubkönyvtárak létrehozása. Ezek az intézmények szolgálják a jövőben a korszerü müvelődés ügyét.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON BOBA

Összeállitotta: Imre Ferencné
müv.otth.igazgató

Kemenesalja szelid, dombos vidékének két kimagasló őre, a Ság és Somló hegyek között terül el Boba község. Keleti oldalán folyik a Marcal, közvetlen a kertek végében futnak az ezüstösen csillogó sinpárokon a nagy forgalmat bonyolitó vonatok. A lüktető élet zajlik, szalad gyorsan tova. Vessünk egy pillantást a már-már homályba tünő multba.

Az országok történelmét tudósok dolgozzák fel, hogy az utókor számára megmaradjon. Nekünk is kötelességünk szükebb hazánk, községünk muntjából a feltünő, most még sokat emlegetett alakokat és azok munkásságát megőrizni.

Községünk eredete a XIII. századig nyulik vissza. Ekkor már létezett a sokat emlegetett "Vadasüllés"község a későbbi Bucsfa, a régi temető helyén. IV. Béla királynak volt egy Babay nevü vitéze, aki vitézségének jutalmául ajándékba kapta ezt a területet, ahol ma Boba község fekszik a határával együtt. Az ő nevéhez füződik a község keletkezése, az ő leszármazói között emlegetnek ma is élő több családot /Bobai, Győrffy, Porkoláb, Lórántffy/. 1418-ban a Bobay család Zsigmondtól nemesi oklevelet kapott.

Községünk földrajzi adottságánál fogva mezőgazdasági jellegü. A jó termőnek mondható föld nagy része a felszabadulásig néhány nagyobb gazda kezében összpontosult, mint saját tulajdon vagy mint bérlet. A lakosság nagy százaléka mint cseléd vagy zsellér sinylődött. Az uraságok a cselédeket gyakran cserélgették, Szent-György napkor messze vidékről is hozták őket. Mindig olcsóbb munkaerőt kerestek. Sok helyen nem embernek való volt a lakás,alacsony, sötét, szabadkéményes konyha közösek voltak. Kicsi földes szoba, melyben legtöbb helyen 8-lo- en laktak. A gyerekek gyakran nem tudtak iskolába menni, mert nem volt ruhájuk, cipőjük. Már 8-lo éves korban liba, vagy tehénpásztornak, mindenesnak adták őket a szülők, igy ennyivel kevesebb száj kérte otthon a kenyeret.

Abban az időben kulturális életről alig lehetett beszélni, csupán egy olvasókör volt, ide csak legények és fiatalabb férfiak jártak. Lányok nem járhattak, csak olyankor, ha szindarabot tanultak. A fiatalság szórakozásához tartozott téli estéken a fonóház és a tollfosztás. Ezeket a házakat a legények is meg meg-látogatták. Valahol akkor is kellett a szerelem szálainak szövődni.

1925-ben a Mórocz Miklós féle házban ugynevezett " faragó" volt. 15-2o legény tanulta a furás-faragás mesterségét. A lányok részére főzőtanfolyam létesült. 1934 telén volt egy jól sikerült tánctanfolyam. A tanfolyamokat a község kocsmájának egy külön bejáratu helyiségében / a szesszióban / tartották . 1937-ben varrószakkör is müködött. Magánháznál béreltek egy szobát, 6 hétig tartott a tanfolyam, általában 15-2o-an voltak. Munkáikból kiállitást rendeztek az iskolában. A tánc- és varrótanfolyam befejezésekor koszorucskát tartottak batyus alapon, ennivalót a lányok, innivalót a fiuk vittek. Hagyományos rendezvény volt évről-évre egy-egy bál szilveszterkor és pünkösd napján. Ősszel felvonulással egybekötött jelmezes szüreti táncmulatságot rendeztek /melyet a szüret tiszteletére bonyolitottak le./

1928-ban épült a kéttantermes evangélikus iskola, itt kaptak helyet a rendezvények. Télen a Nőegylet teaestet tartott müsorral egybekötve. Bevételük egy részét gyülekezeti célokra forditották, másrészből karácsonyra a szegénysorsu iskolás gyermekek részére vettek ajándékot.

A fiatalságot a vallás két részre osztotta. Az evangélikus vallásuakat a KIE, a katolikusokat a KALOT fogta össze. A katolikusok a plébánia épületében tartották összejöveteleiket. Az ev. ifjuság előnyösebb helyzetben volt, számukra a gyülekezet Ifjusági Otthont épitett. Könyvtáruk kb. 25o kötetből állt. Itt jöttek össze estéről estére Garam Zoltán lelkész s egy ifjusági vezető felügyeletével. A vallásos nevelés került előtérbe, de volt néhány társasjáték, tanultak magyar nótákat, sőt szindarabot is. Az iskola kicsinek bizonyult egy-egy szindarab bemutatására, olykor valamelyik gazda pajtáját kérték el, melyet lelkes munkával takaritottak össze. A szereplők maguk ácsolták a szinpadot. a mai fiatalok tanulhatnának tőlük.

Közben változott a világ sora, eldördültek a fegyverek, jöttek a behivók, elmentek a fiatalok. A háborus években elnémult a dal, megszüntek az esti összejövetelek.

1945 tavaszán jött a felszabadulás. Felszáradtak a könnyek, behegedtek a sebek, megindult lassan a kulturális élet. A felszabadulás gyökeres változást hozott, ez a változó élet magával hozta a szebb, jobb utáni vágyat is. Megalakult a Kommunista Párt és a Földosztó Bizottság. A bobai parasztok földjét nem osztották fel. A kemenespálfai határban a Nagy Pál-féle uradalmi birtokokból kaptak a bobai nincstelenek kb. 400 kh. földet. A földosztó bizottság elnöke: Márton Kálmán, tagjai: Horváth Károly, Lampért Sándor, Takács József, Szabó József.

Az egykor csak másnak dolgozó emberek végre 1945 nyarán saját földjükön vághatták a rendet.

A katolikus fiatalság lelkes vezetőt kapott Zukovics Imre tanitó személyében. Nemeskocsból járt át Bobára esténként. A plébánia pajtáját átépitették, még szinpadot is épitettek,, elég sok alkalommal szórakoztatták a falu népét egy-egy jól sikerült szindarabbal, müsoros esttel.

1946. május 1-én felejthetetlen szép zenés, lovas felvonulást rendeztek a Párt vezetői és munkások, azok, akiknek valóban ez a május elseje volt az első szabad május, mikor felszabadult, boldogabb jövőbe vetett hittel ünnepelhettek.

Népmüvelő munkát jelentett, hogy a Párt tagjai házról-házra jártak, hogy a Szombathelyről hozott Szabad Nép-et árusitsák. Horváth Lajos párttitkár lakásáról indultak a hajdani népnevelők előfizetőket szervezni.

Megalakult az EPOSZ. Vezetője Horváth Julia volt. Az iskolában tartották összejöveteleiket. Szabó Sándor az akkori Futora vezetője, majd párttitkár, lelkes odaadással nevelte a fiatalokat. Énekkart alakitott, Magyargencsen szép sikert értek el. Szindarabot is tanultak, Budapestről kaptak egy fiatal elvtársat egy hónapra, ő tanitotta őket, olyan sikerrel, hogy Jánosházán oklevelet kaptak. A község lakói között a társadalmi és vallási ellentét még mindig éreztette hatását. Még külön élte életét a fiatalok egy része. 1948-ban az ev. ifjuság játszotta az Aranyigazság, Bor cimü szinmüveket. 1949-ben megalakult az első termelőszövetkezeti csoport. A juttatott házhelyeken fel-

épült hét ház állami kölcsönnel és tsz. segitséggel, melyeket azok a családok foglaltak el, akiknek még sohasem volt saját házuk. A piroscserepes kis házak uj idők hirnökei voltak.

A társadalmi és vallási különbség lassan kezdett eltünni a fiatalokból. Müsoraikat már közösen mutatták be. Sokat tett a fiatalság érdekében Giczi József volt boltvezető, majd Bokor Gyula, Zsoldos József tanitók. Szinjátszó csoportjuknak a környéken is jó hire volt. Volt lelkes ifjuság, de nem volt megfelelő helyiség. Pislogó lámpafénynél készültek egy-egy előadásra.

1955-ben villyant kapott a község, az iskola udvarán volt a fényünnepély. 1956-ban az ellenforradalom hatására felbomlik a tsz. 1958-ban felépült a négytantermes emeletes iskola. A község lakói lelkes munkával segitettek. Augusztus 2o-án volt az avatási ünnep. A fiatalság "Jobb mint otthon" cimü szinmüvel szórakoztatta a falu lakosságát.

Az ismeretterjesztő előadások száma is növekedett. 1959-ben 1o társadalomtudományi előadás volt 5o7 látogatóval.

A könyvtárban 576 kötet könyv volt, 193 olvasóval. Szinjátszó szakkör 2o taggal, 3 szindarabot tanult /Ludas Matyi, Bujócska, Liliomfi/. Vezetőjük a Zsoldos házaspár volt.

1959-ben ujra megalakult a termelőszövetkezet.

1962-ben megvalósult a fiatalok és öregek álma, megkezdődött a müvelődési otthon épitése. A községi korcsmát társadalmi munkában lebontották. A romokat eltávolitották. 1963-ban átadták rendeltetésének. A müvelődési otthon községfejlesztésből és állami támogatásból épült. Az avató beszédet dr. Béres Antal a járási tanács VB. elnöke tartotta. Az ifjuság a "Tettének oka ismeretlen" c. szinmüvet mutatta be. A reggelig tartó bálon a budapesti pénzügyőr zenekar szórakoztatta a vendégeket. A szindarab szereplői: Németh István, Molnár László, Fonyó István, Verebélyi Ibolya, Páli Mária voltak.

Az első nagy takaritást társadalmi munkában végezték. A müv. otthon igazgatója Kovács Miklós iskola igazgató volt. A felszerelést a megyei müvelődési osztály adta, kaptunk klub-berendezést, magnót, TV-t, lemezjátszót. Egy db lemezjátszót a szinjátszó csoport tagjai ajándékoztak a klub részére. A müvelődési otthonban helyet kaptak a különböző előadások, rendezvények.

A fiatalság is az estéket hasznosan szórakozva tölthette el.

A mozielőadás már az iskolában is volt 1957-től. A müvelődési otthonban megfelelő helyiség készült a vetités lebonyolitására. 1969-től kezdve szélesvásznu előadás is van. A mozi első vezetője Lánczos Gyula. Az első években sokkal nagyobb létszámban látogatták a mozit, mint napjainkban. De azért ma is telt ház van egy-egy komoly nagy film vetitése alkalmával. Pl. Egy magyar nábob, Aranyember, Egri csillagok, Rákóczi hadnagya.

1966-ban Bodai Ilona pedagógus lett a müv. otthon igazgatója, majd 1967-ben Imre Ferencné vette át a müv. otthon vezetését, ki technikumi érettségivel rendelkezik. A feladatok elvégzését jelenleg is ő látja el.

Az Állami Déryné Szinház évenként 5-6 alkalommal látogatja községünket. A látogatók száma 18o-25o között változik.

A klublátogatók számát csökkenti a TV egyre növekvő száma. Vasárnap délelőtt 1o-12-ig gyermekfoglalkozás van a klubhelyiségben még nyáron is.

Évenként 8-1o TIT előadás hangzik el, leglátogatottabbak az orvosi előadások. A fiatalok is szép számmal látogatják az előadásokat, különösen amelyik az ő problémáikkal is foglalkozik.

A TV-k száma a községben 76, rádió 186, előfizetéses napilapok: Népszabadság 89, Vas Népe 23, Nők Lapja 27, Rádió-ujság 15. Ezen kivül elég sok ujságot ad el naponta a posta.

Ez a rövid kis megemlékezés nem akar más lenni, mint egy felvillanó fénycsóva, mely átvilágit a község multjának homályba tünő emlékein és előreveti fényét az egyre szépülő falu megváltozott életére.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON BORGÁTA

Összeállitotta: Radnai István
müv.otth.igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Borgáta még 35o főt sem számláló kisközség a celldömölki járás déli részén a Kissomlyó hegy nyugati tövében. A falu valószinüleg a török hódoltság idején települt a jelenlegi helyére amely akkor szigetként emelkedett ki a környező mocsaras,lápos vidékből. Azelőtt közvetlen a hegy nyugati lejtőin volt a falu más néven. Egy-két elkövesedett gerenda maradvány kavicsgödörből ma is előkerül.

A község déli széle mellett huzódik a nemrég forgalomnak átadott Sopron-Balatoni 84-es főközlekedési ut.A Borgáta-Celldömölk, ill. a Borgáta-Boba közötti utat, amely a községet végigszeli, a falu határában 1964-ben feltörő melegvizhez épitett fürdő hatására modernizálják, pormentesitik. Vasutvonal a közelben nem huzódik, de a nevezett utak, melyen könnyen elérhetők a fővasutak állomásai /Celldömölk, Boba/ lehetőséget adnak a nagyobb városok elérésére.

Községünk lakóinak fő foglalkozása a földmüvelés. A második világháboru előtti időkben az egyéni kisparaszti birtokon és a herceg Batthyány Strattmann László tulajdonát képező borgátai birtokon gazdálkodó bérlők cselédeiként éltek az emberek 42o-45o körüli lélekszámmal. Egy-egy iparos is eltengődött közöttük /cipész, szabó, kovács, kocsmáros/, akiknek ha nem volt elég munkájuk a szakmában, szivesen dolgoztak a maguk egy-két holdján.

A családok száma loo körül volt mindig, de mivel a legtöbb családban 5-6 gyermek volt, azért érte el a második világháboru előtt a falu lakóinak száma az 193o-as népszámlálás szerint a 439 főt.

A második világháboru mélyreható változásokat okozott az emberek anyagi életében éppen ugy mint gondolkodásmódjukban. A közös szocialista gazdálkodás bevezetése a családoknál munkaerő vándorlást eredményezett a városok felé, elsősorban Buda-

pestre. Itthon maradtak az öregek és azok a fiatalok, akik összeházasodtak.

A családok száma már tul is lépi a 12o-at, de mivel a gyermekek száma egy, esetleg kettő lett, a falu lakóinak a száma 35o alá csökkent. Amig a 3o-as években az ág.ev. és a rk. iskola hat osztályában 8o-nál is több tanuló járt, addig most már a 3o főt sem éri el a 8 osztály létszáma.

A 35o fős Borgáta azonban éppen ugy kivánja, igényli a müveltséget, mint ahogy kivánta, igényelte annak idején a 45o-es Borgáta. A kulturigény kielégitését a különböző kulturális intézmények szolgálták és szolgálják. E kis falu már régtől fogva rendelkezett az iskolán kivül olyan intézménnyel, amely a falu népének müveltségét emelte, szórakozás utáni vágyát kielégitette. Az Olvasókörre, vagy ahogyan régen nevezték Olvasóegyletre gondolok.

Az Olvasókör könyvállománya szépirodalmi és mezőgazdasági szakkönyvekből állott. A Földmüvelési Minisztérium ajándéka volt. Ezt a tényt minden kötet dokumentálta. A kötetek egyforma barna szinü tábláin ott diszelgett "Borgáta község népkönyvtára" felirat. Belül "A magy.kir. Földmüvelési Minisztérium ajándéka".

Ez a 35o-4oo kötetnyi könyv lett az alapja a borgátai községi könyvtárnak, amely 1956-ig vásárlások révén mintegy 5oo kötetre gyarapodott. Nagy szó volt ez akkor, amikor a jóval nagyobb lélekszámu községek mindegyike sem rendelkezett könyvtárral ebben az időben. Az Olvasóegylet kezelésében lévő könyvtár könyvtárosa az Olvasóegylet "könyvtárnoka" volt. Rendszerint a két vallásfelekezeti iskola egyik tanitója, de a kölcsönzés elvégzésével egy-egy olvasni szerető tagot is sokszor megbiztak. Az Olvasókör 1956. évi megszüntetésével a könyvek egy része bekerült a járáshoz, egy részét széthordták a faluba. Néhány darab mutatónak ma is látható a könyvtárunkban.

Amikor a Járási Könyvtár kiépitette könyvtári hálózatát a járás falvaiban, a kötetek száma fokozatosan nőtt. 196o. évi összesités az alábbi képet mutatta. Könyvállomány összesen 416 kötet. Ebből letéti 23o, saját állomány 186. A beiratkozott olvasók száma 98 fő. A kölcsönzött kötetek száma 572. Még nem nagy számok ezek, de fokozatosan emelkedtek az évek folyamán.

1963-ban már 828 kötet,1968-ban pedig 1402 kötet volt a könyvtár állománya.Nyolc év alatt közel 150 %-os állományszaporodás nem kis eredmény! Az 591 kötet saját állomány részben községfejlesztésből,részben a termelőszövetkezet természetbeni ajándékaként, illetve könyvbeszerzésre juttatott pénzből szerzeményeztük, az elmult évek folyamán majdnem 15 ezer forint értékben. Az Olvasókörben felnőtt borgátaiak nem sajnálták forintjaikat, amikor könyvek beszerzéséről volt szó.

Az olvasók számának alakulása már nem mutat egyenletesen csak felfelé. Régen az Olvasókörből elsősorban az olvasóköri tagok kölcsönözték a könyveket.Később igénybe vehette a könyvtár könyveit bárki. 1960-ban 98, 1963-ban 121 és 1968-ban 92 beiratkozott olvasója volt a könyvtárnak.

A kivitt kötetek száma hasonló képet mutat az olvasók számával. Az Olvasóegylet müködési idejéből erre vonatkozóan nincs irásos adat.A ma is élő volt "könyvtárnokok" szerint télen "elég sok" könyvet vittek ki a könyvtárból.1960-ban a kölcsönzött kötetek száma 572 kötet volt, 1963-ban 1.566, 1968 - ban 1267 kötet.

A beiratkozott olvasók és a kölcsönzött kötetek csökkenése, a falu létszámának közel 100 fővel való csökkenéséből és a sok vidéken tanuló ifju olvasási igényének a más faluban / pl.Egyházashetyén/ történt kielégitése az oka.

Az Olvasókör munkáját tarkitotta és kibővitette az évente két-három alkalomra betanult szindarab és az évente egyszer-egyszer erre vetődő vándortársulat, "büvész" bemutató előadása is. Egy ilyen előadás után maradt fönn a környező falvak száján a mondás: "Nyomás Borgáta!" - Már a borgátaiak sem haragszanak érte. A mondás eredete a következő. Valamikor egy kókler "büvész" járt erre. Miután összeszedte a beléptidijakat, megegyezett a közönséggel, hogy a befelé nyiló ajtót ő egyedül kinyitja akkor is, ha bármennyien nyomják belül. Mindenki az ajtóhoz férhetett, valamilyen formában segédkezett a nyomásban. Amig a jó borgátaiak belül az ajtót nyomták, az erőmüvész az összeszedett pénzzel egy-két "Nyomás Borgáta" biztatás után odébbállt. Mikor volt, és igy volt-e most már ki tudja? A szólás-mondás fönnmaradt. Az elbeszélő is és a hallgató is - ha mindjárt borgátai is az illető - jót mosolyog rajta ha hallja.

A népszinmü világa a két világháboru között teljes pompájában virágzott. A faluban két felekezet lévén, mindkettő " lámpásai" a "Mesterek" legalább évi egy-egy szindarab betanitására vállalkoztak. Rajtuk kivül és mellettük még sokáig emlegetett rendező volt Varga Gábor és Varga Sándor. Az előbbi a kis földje megmunkálásán kivül kocsmároskodott is, az utóbbi a régi Borgáta legértelmesebb középparasztjai közé tartozott. Sokszor megválasztották az Olvasókör elnökének, a falu birájának. Legsikerültebb rendezésük a Sárga csikó, Piros bugyelláris, no meg a Falu rossza. Mind olyan népszinmüvek, amelyek minden akkori falusi müsorban szerepeltek. Szinháztermük egy-egy nagyobb üressé tett pajta, szinpaduk bakokra szögezett a faluból összeszedett deszka. Ma is bizonyos nosztalgiával emlegetik a negyvenöt-ötvenöt éven felüliek. "Bezzeg a mi időnkben nem mulott el farsang, szüreti idő szindarabozás és bál nélkül."

Az első rádiót az 1928-ban ujjáalakult Olvasókör szerezte be. Attól fogva az esti program fő pontja a rádió hallgatása lett. Ez a rádió hallgatás nem volt csak kötetlen. Minden este a rádió nyolcórás hireit közösen hallgatták, majd a hallottakat meg is beszélték és csak ezután jöhetett az idősebbek legkedvesebb szórakozása, egy csekély összegben játszott kártyajáték a preferansz egyik változata a bettlizés. Ami abban az időben a középosztálynak a tarokk, az volt Borgátának ez a játék. Téli időben még most is szivesen játsszák az idősebbek. A fiatalok között is többen vannak már, akik megtanulták és szivesen játsszák ezt a fordulatos, gondolkodtató kártyajátékot.

Amig az idősebbek kártyázgattak, a fiatalabbak vagy figyelték a játékot, vagy a rádió müsorát élvezték. Az olvasókör szigoru rendje lehetővé tette a kis helyiségben is a többféle irányu szórakozást. A rádiót nem bömböltette senki, és egy-egy bettli elfogás sem okozott tul nagy és hosszantartó ricsajt.

A második világháboru kitörése összekuszált mindent. Az élet ritmusa megváltozott. Megváltozott az emberek lelkülete is. Kevesebb lett a jókedv, több lett a gond. A borgátai kultura bázisa, az Olvasókör is beszüntette müködését. A Leventeegyesületben csakhamar előtérbe került a katonai kiképzés és háttérbe szorult, majd elhalt a szellem munkája. Ebből a szellemi letargiából is a felszabadulás mozditotta el az embereket, mu-

tatta meg a kivezető utat.

A felszabadulás Borgátán is, mint az ország valamennyi városában és falujában, először a politikai és gazdasági téren normalizálódott. Az addig illegalitásban élő párt előjött, szervezkedett. Borgátán is csakhamar megalakult a Kommunisták Magyarországi Pártja helyi szervezete közel lo fővel. A párt vette kezébe a földosztás nagy munkáját, megalakult a Földosztó Bizottság is. Közel loo kat. hold földet osztottak ki, elsősorban azoknak, akik a bérlő földjén cselédeskedtek.

A politikai és gazdasági talpraállást hamarosan követte a szabadmüvelődés időszaka is. A faluban először két, majd az ifjusági egyesületek megerősödésével három csoport is " vitte" a kulturát. Az első az ág. ev. egyházközség kebelén belül, a másik a DÉFOSZ-on keresztül, majd a MADISZ is bekapcsolódott a kultura munkájába.

Az első csoport főleg az egyházi ünnepélyek, a "szeretetlakomák" lebonyolitásában, szinesebbé tételében tevékenykedett. A másik csoport még politikai megmozdulásokon is résztvett, nemcsak a faluban, hanem egy-két esetben a környező falvakban /Gércén/ is. Ujra megmozdult a szindarab tanulás, tánccsoport alakult és eredményesen vettek részt a Jánosházán rendezett bemutatón. A szindarabok közül még mindig a népszinmüvek a kedveltek. Nem is csoda, hiszen a tanitók egykori cserélődése miatt egyszerü parasztemberek vállalkoztak szindarabok betanitására /Schreiner István/. Ők pedig a népszinmüveken nevelődtek fel.

A kulturház igénye már a harmincas évek előtt felvetődött az Olvasókörben. Ezért szindaraboztak, báloztak, gyüjtögették a pénzt a fiatalok, erkölcsileg segitették őket az öregek. A telket kiválasztották, tervrajzot készitettek, ablakokat, ajtókat vásároltak, deszkát fürészeltettek. Évről-évre mindig valami keveset. Azonban jött a második világháboru és a szép terveknek befellegzett. De az összegyüjtött anyagoknak is. A háboru utolsó hónapjait Borgátán töltő Hunyagi páncélosok egy csoportja használta el, égette fel a sok-sok fáradsággal, munkával megszerzett anyagokat.

A háboru után az ifjuság követelése mint határozottabb lett egy olyan helyiség után, ahol szórakozni, müvelődni lehetne. A

MADISZ-ba tömörültek 1946-ban 1o2 fővel folytatták ott a munkát a kulturház érdekében, ahol a háboru előtt abbahagyták. Egyik szindarab a másikat követte. A bérlő által elhagyott magtárhelyiséget szemelték ki a kultura házának, A szinjátszó csoport mellett tánccsoport és sportkör is alakult. Kulisszákat vásároltak, festettek, függönyöket varrattak. A magtár mögötti területen sportpályát létesitettek, keritettek, fásitottak. " A piros bugyelláris" c. népszinmüvel már a környéket is bejárták A jánosházi kulturális és sportbemutatón három első dijat is nyert ez a kicsike falu lelkes ifjusága.

Az ifjuság lelke, mozgatója a MADISZ titkára, Vajda Lajos volt, aki még politikai előadásokra is vállalkozott idegen falukban. A nagy munka egy-két sikeres év után lanyhult egyes faluvezetők értetlensége, kapzsisága miatt. A magtár kulturházzá való átalakulásának lehetősége megszünt, az FMSz. terményraktára lett. A sportpályát és a mögötte lévő gyümölcsöst konyhakert céljaira foglalta le a falu egyik vezetője.

Az ifjuság azonban nem adta fel a harcot, hogy saját otthona legyen. Az 5o-es évek elején a falu végén lévő ugynevezett "Kanász-ház" már hosszabb ideje üresen állt. Két szobából, egy konyhából és egy kamrából állt az épület. A párt, a tanács és más különböző szervek belegyezése és segitése mellett maga a fiatalság állt neki, hogy az épületet "Ifjuság házá"-vá alakitsa. A mélyen fekvő területre fogatokkal hordták a földet, bekeritették az udvart, röplabdapályát létesitettek rajta. Az épületben közfal kidobásával egy nagyobb termet csináltak. Talaját ledöngölték, felsározták, falait kijavitották, meszelték a padlását rendbehozták. Sok-sok munka után nemcsak az ifjuságnak nyujtott helyet a szórakozásra, hanem a falu lakóinak is. Ekkor és itt indult be az első rendszeres filmvetités.

Amikor a körzeti iskola Egyházashetyén megalakult és a felsőtagozatu tanulók Borgátáról is átjártak, felszabadult az egyik iskolaépület. Ez szakszerü átalakitással kulturház céljaira megfelelőbbnek igérkezett a "Kanász-ház"-nál. De még évek multak el, mig a lehetőségből valóság lett. Addig is folyt a munka ott, ahol 195o-ben elkezdődött. A felszabadult iskola helyiségét pedig terményraktárnak használták.

1958-ban épült meg a kulturotthonunk a jelenlegi formája-

ban. Az átalakitás teljes összegét a helyi tanács teremtette elő. A falu társadalmi munkával segitette megépiteni. 1959 janu - árjában volt a felavatás müsoros esttel és táncmulatsággal egybekötve. A nem nagy nézőteret zsufolásig megtöltötte a közönség. Ettől az időtől kezdve - különösen az első években - ritkán volt olyan nap, hogy kisebb-nagyobb tömeg meg ne töltötte volna a nagytermet. Ugyanis hosszu évekig itt volt az egyedüli televizió a faluban, és mint uj, a rádiónál is nagyobb csoda, minden müsora vonzotta a falu aprajá-nagyját.

1957 nyarán végzett énektanfolyam hatására megpenditettem a faluban, hogy jó lenne énekkart szervezni. A kedvező visszhang után még a tél folyamán sikerült egy 4o-5o-s csoportot megszervezni. Nők, férfiak vegyesen jelentkeztek. Hetente egy állandó napon énekkari próbákat tartottunk, ahol nemcsak a közös éneklés szépségét élvezték a hallgatók, hanem a hangjegyirás az éneklés ábc-jével is megismerkedtek. Nyár folyamán a próbák szüneteltek. 1958. év őszén ujult lelkesedéssel fogtunk munkához. Most már konkrét célt is tüztünk magunk elé. Azt, hogy a télen az énekkar egy önálló est keretében bemutatja tudását. Ez a bemutató az uj kulturotthonban zajlott le 1959 februárjában a legnagyobb sikerrel. A müsorban kánonok és vegyeskari müvek szerepeltek. Egy-két jobb hangu énekkari tag pedig dalokat énekelt cigányzene kisérettel. A hallgatók még sokáig emlegették a jól sikerült, kellemes estét. A bemutatóval be is fejeződött az énekkar munkája, alig másfél évi müködés után.

1959 tavaszán megkezdődött járásunkban is a termelőszövetkezetek szervezése. A szervezők falunkba is eljutottak. Mint a legtöbb ujtól, a "téeszcsétől" is irtóztak az emberek. De a hosszu nehéz szervezési munka végül is meghozta az eredményt. Borgátán is megalakult a Kossuth Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. Az énekkar azonban megszünt. "Nem akarunk nótaszóval a termelőszövetkezetbe lépni" mondogatták akkor az emberek. Még évek multán sem voltak hajlandók az elkezdett szép munkát ott folytatni, ahol a termelőszövetkezet szervezése előtt abba maradt.

Sportolni is szeretett és tudott is e falu ifjusága. A régi Levente egyesületben, akkor mikor még nem katonásdit játszottak a foglalkozásokon, megtanulták a futballon kivül az atlé-

tika egyes számainak a szabályait is. De nemcsak megtanulták, hanem meg is szerették és foglalkozásokon kivül is gyakorolták A felszabadulás után a MADISZ által elinditott kulturális és sportfellendülés idején a körzeti versenyeken első dij is jutott a borgátaiaknak. Varga Sándor a sulylökésben lett első. A felszabadulás után létrehozott sportpályának egy egyén által való kisajátitása után néhány évre a sporttevékenység is megszünt. 1955-ben éledt ujjá,kizárólag futballcsapat formájában. A csapat az első években önmagának, szervezeti kötöttség nélkül müködött. A szomszéd községek fiataljaival a futballmérkőzéseken keresztül tartották a baráti kapcsolatot. 1958 augusztusában azután szabályosan is megalakult a Sportkör. Alapszabállyal,vezetőséggel müködött. Résztvett az akkori évek járási futballbajnokságán. Az egyik évben olyan sikerrel, hogy a csapat egy teljes garnitura futballfelszerelést kapott.

A kulturotthon munkája a televizió nézésére alapozódott. Legtöbb este 3o-4o fős látogató nézte végig a TV. müsorát. A főmüsor előtt ujságolvasók, sakkozók, kártyázók, pingpongozók, beszélgetők csoportjai alakultak ki. A főmüsor alatt megszünt a játék, a beszéd. Leoltották a villanyokat és néma csendben figyelték a jelenlevők a képernyőt. Legkedvesebb müsorok a sportmüsorokon kivül, minden fajta vetélkedők, a filmek - főleg a folytatásosak - és a szinházi közvetitések voltak.

Az 1959-ben létrehozott termelőszövetkezet a publikációt, a népszerüsitést, amelyet a kulturotthon sajátos eszközei révén nyujtott, bőven viszonozta anyagiakkal. A kulturotthonnak még mindig rendszeresen folyósitotta az évi 2ooo Ft-ot, ezenkivül egy-két évben könyvek vásárlására külön 5oo Ft-ot is adott. Az évek folyamán a különböző tanfolyamok anyagi fedezetét is a termelőszövetkezet biztositotta.Igy 196o-ban szabó-varró,1961-ben sütő-főző, 1962-ben a fiatalok számára társastánc tanfolyamok indultak be és végződtek a legnagyobb sikerrel. Asszonyaink, lányaink sok-sok hasznos tudnivalót megtanultak ezeken a tanfolyamokon. Az egyik éven a szabás és varrás-technika alapelemeivel, a másik éven a sok jó receptt leirásával, és megtanulásával bővitették kézügyességüket és konyhai tudásukat. Fiataljaink a társastánc tanfolyamon nemcsak a divatos táncokat, hanem egy kis megjelenési, mozgási és a fiuk-lányok egy-

más közötti udvariassági szabályaiból is sokat, nagyon sokat elsajátitottak. Mindezek a tanfolyamok 25-3o fővel müködtek.

Az egyik különösen sikeres tanfolyam volt,a gyümölcs és szőlőtermelő tanfolyam 1963-ban. A tanfolyamvezető Radnai István egy télen át együtt tanult a hallgatókkal. Mivel a falu szőlő és gyümölcstermelő is, a 25 fős kezdő létszám a tanfolyam végére néhány fővel gyarapodott. A szőlő és gyümölcstermelés modern szabályait tahulta meg a huszonegynéhány éves fiatalember és a 6o éves tapasztalatokkal bőven ellátott idősebb. A tavasz folyamán egy-két gyakorlati foglalkozáson a gyümölcsfák szakszerü metszését és a fák permetezését is gyakorolták a hallgatók.Azóta is sokan vannak a faluban olyanok, akik gyümölcsfáikat évente legalább két-háromszor feltétlen megpermetezik, de néhányan akadnak olyanok is, akik a hat-hét permetezéstől sem riadnak vissza. A tanfolyam hatására több száz alacsony törzsü un. törpe gyümölcsfával pótolták a falu gyümölcsfa állományát. Idegen előadó /Dr. Erdőssi László, akkor még a tanakajdi növényvédő állomás igazgatója/ is bővitette szakszerü előadásával a frissen megszerzett tudást.

Az egy évre előre beütemezett TIT előadásokat mindenkor sikerült megtartani. Olyan eset már előfordult, hogy a kitüzött előadás egy hét halasztást szenvedett, de olyan nem, hogy valamelyik végleg elmaradt volna.Azok az előadások voltak a leglátogatottabbak, amelyeket sikerült filmekkel szemléltetni és témájuk is közel állt a hallgatókhoz. Egy-két kiemelkedő előadás az évek folyamán az alábbiak voltak:

Közlekedési szabályok ismertetése 1962. okt. 23. Előadó: Szabó József hadnagy. Százon felüli hallgatóval.

A családi élet erkölcsi problémái 1964. dec. 16. Dr. Tóth Tihamér, 85 fős hallgatóval.

Az alkohol 1965. január 15. Kerekasztal beszélgetésnek szerveződött, de az előadók közül csak ketten, Dr. Lendvai Aurél körorvos és Radnai István tanitó jelentek meg, a beigért járási előadók nem, ezért a közel loo fős hallgatóság, ha nem is nagyon, de kissé csalódottan távozott a közel két órás filmmel szemléltetett előadásról.Természetesen az előadások legnagyobb része, főleg az utóbbi években, a mezőgazdasági vonatkozásnak volt. Előadókul mindig sikerült a legmegfelelőbb szakembereket

megnyerni. Dr. Tatár Miklós évenként visszatérő állategészségügyi előadásaival, Ritter Imre volt a tsz. agronómusa, Bolla Lajos az egyesült termelőszövetkezet főagronómusa egy-egy előadása mindig valami maradandót hagyott a hallgatók szivében, tudásában.

Mozit a borgátaiak közül csak az látott 195o előtt, aki városban "szolgált", rokonlátogatóba készült,katonáskodott. Amikor 1949. év végén villanyt kapott a falu, filmet láthatott volna bárki, ha lett volna hely a vetitésre és lett volna olyan, aki vetitett volna. Mindkettő hamarosan megoldódott. Varga Dénes nevezetü fiatalember vállalkozott arra,hogy kitanulja a "mozisságot". Ki is tanulta. A "Kanász-ház"-ból lett "Ifjusági ház" két szobájából alakitott "nagyterem" a vetitésre éppen megfelelő lett. 1962-ben megindult a filmvetités Borgátán. Az első években nem győztek betelni a nézésével. Különösen tetszettek a háborus filmek, és a magyar filmek.

Mint minden, évek multán a mozi is vesztett varázsából. Ma nagyon jó és főleg magyar /klasszikus témát feldolgozó/ filmnek kell jönni ahhoz, hogy 4o-5o fő résztvegyen az előadáson. Ha már husz fölé emelkedik a mozilátogatók száma, a mozi jelenlegi vezetője örömében összedörzsöli a kezét.

Hiába, a TV. elvette a mozi kenyerét! Változatosabb, kényelmesebb és olcsóbb. Ma már nem ritka az olyan mozielőadás Borgátán, ahol 8-lo néző figyel csak a vászonra.

A hagyományos népmüvelés módjait rohamosan kiszoritják az ujságok, de méginkább a technika nagyszerü vivmányai a rádió és a televizió. Napilap 37 db., hetilap lol db. jár a faluba. Elkel lo-15 ujság napi árusitással is.

Tehát nyugodtan állithatjuk, hogy nincs olyan család a faluban, ahová valamilyen sajtótermék el ne jutna. A rádiók száma 81. a televizióké 16. A rádiók számának növekedésével most már nem kell számolni, hiszen néhány öreg, elaggott, főleg egyedülélő kivételével minden házban napjában többször is megszólal a Kossuth, vagy a Petőfi-adó hangja, de a televiziók száma még messze van a telitettségtől. Nem kell jóstehetségnek lenni ahhoz, ha azt állitjuk, egy év mulva a televiziók száma megduplázódik. Ami tehát évekkel ezelőtt vonzotta a közönséget a kulturházba, az most otthon tartja. Uj eszközöket, módokat

kell kitalálni ha ujra teli kulturotthonokat szeretnénk látni. Márpedig minden kulturával foglalkozó leghőbb vágya a kultura templomának tömegekkel való megtöltése.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON CELLDÖMÖLK II.

Összeállitotta: Kováts Márton
müv.otth.igazgató

1./ Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Celldömölk II. 1951-ig önálló község volt. A XVII. században Nagyság, a XVIII. században Ság, 1913-ban már az Alsóság nevet viselte. 1787-ben már mezőváros volt. Régi oklevelek tanusága szerint a Jánosháza-somlyói dominiumhoz tartozott. Földesurai között szerepel Garai Jób, Mátyás Király, Kinizsi Pál, a Zápolyák, Bakócz Tamás, aki 1517. május 25-én kelt végrendeletében Erdődy Péterre hagyta. Az ő leszármazottai között találhatók a ma is ismert nevek, Pethők, Sághyak, Kéryk. Az Erdődy dinasztia napjainkig is eljutott, hiszen Erdődy Sándor gróf, akinek uradalma és majorjai voltak Ságon, 1940-ben halt meg. Celldömölk II. területe 5020 kat. 320 n.öl. Az uraságok jobbágytelkeket adományoztak. A jobbágyoknak csakugy, mint az ország bármely jobbágyainak megvoltak a terhei, Gyalogrobot adófizetés, a tized beszolgáltatása, uriszék idején fegyveres erők, vásárok idején vigyázók állitása. A postahordás és a vadászat is az ő dolguk volt. Tartozott a község megfizetni a földesur országgyülési költségeit is. A ságiaknak is minden termésből dézsmát kellett adniuk. A sági határ földjei általában jó minőségüek. Innen ered, hogy foglalkozásuk földmüvelés volt, de a régi időkben hires takácsmesterei is voltak a falunak. Napjainkban a Vikman család foglalkozott utoljára a mesterséggel.

A község mellett közvetlen közel emelkedik a Sághegy,melyen muzeológusok szerint 5000 évvel ezelőtt telepedett meg az ember. Az ujkőkor, rézkor, vaskor népeit a kelták, majd a rómaiak követték. Ez utóbbiak a IV. sz. végéig tartották fenn uralmukat e vidéken. A Sághegy tetején római figyelőhely lehetett. Maga a Sághegy fontos utvonalba esett, mely Savariába vezetett. A rómaiak után hunok, germánok tartózkodtak itt, 568-tól avarok és szlávok éltek e tájon a X. sz-ig, amikor is megjelennek a magyarok. A Sághegyen és környékén több helyen még ma is ré-

gi leletekre bukkannak,mely igazolja, hogy szivesen telepedett meg itt az ember. A hegy tengerszint feletti magassága 231 méter. Kettős csonkakup alaku, elliptikus körvonalu, melynek hossztengelye nagyjából megegyezik az észak-déli iránnyal. A század elején Vittman Andor müködtetett egy kisebb kőtörőt, majd 1911-től nagyméretü bányászás indult meg. Később megalakult a Sághegyi Bazaltbánya. A munkához ember kellett, azoknak pedig lakás. Igy épült a Bányatelep. A munkásoknak egyszobás konyhás, gerendás, a felügyelőknek kétszobás stukatóros lakás. A telepnek vegyesáru boltja nem volt. Hozzá közel az Ujtelepen kocsma, mészárszék állt. A Bányatelepen az Ungár pékség müködött, utána bérsütő volt a Balázs pék.

A Bányatelepnek sportpályája és külön futballcsapata volt. A nagyüzemi bányászat megindulása fellenditette a forgalmat, a követ el kellett szállitani. Erre a célra Celldömölk és a Sághegy között vasutvonalat épittetett a bánya 1911-ben. Az utolsó 6o esztendő alatt a bazaltból és bazalttufából álló felső csonkakupot lebányászták, csak itt-ott maradtak részek belőle, mig a kráterek helyén mélyen bevágtak. A Sághegyen ősidők óta folyt a szőlőtermesztés. Legősibb fajtája a bakator. A hegy tetején valamikor vár állt, már romjai sincsenek meg, de megvan ma is tüzes bort adó oldala.

A község déli oldala,a falu végén állt az Erdődyek kastélya melyet nem laktak állandóan. Körülötte az un. Major terül, melynek egykori cselédházaiban ma is laknak. A kastélyt lakásokká alakitották át.

A község két felekezetre oszlott. Külön templomuk, temetőjük és külön iskolájuk volt. A felekezeteknek megvoltak az ifjusági szervezeteik. lánykörök, legényegyletek. A felekezetek, egymástól függetlenül, szinte egymással versengve tartották rendezvényeiket. Az év nagyobb ünnepeire szindarabokkal, énekekkel készültek. Az előadásokat táncmulatságok követték.

1868 óta önkéntes tüzoltóegyesülete van Ságnak. Az 1863-as évi nagy tüzvész késztette a lakosságot, hogy ezt az egyesületet létrehozzák. Országosan is ritka ilyen régmultu tüzoltóegyesület, megérdemli, hogy mult századbeli tisztségviselőiből felsoroljak néhányat: Remete Dénes főparancsnok, Kovács Sándor alparancsnok, Kertész Mihály szakaszparancsnok és pénztáros,

Edvy Károly szertárnok, Pámer Mihály egyleti elnök /rk. plébános/ Kocor Márton egyleti jegyző /evang. oskolamester/.

Postahivatala 1883 óta volt és van a községnek.

A községet körjegyzőség vezette, ezt mutatják a régi anyakönyvek.A halotti anyakönyvekből következtethetünk a közegészségügyre. Orvost csak az első világháboru után találunk a községben. Az előző századokban különösen nagy volt a gyermekhalandóság.A járványok megszedték áldozataikat. 1799-ben 37 meghalt közül 31 gyermek, 1803-ban 56 halott közül gyermek 47.

Az első világháboru áldozatainak emlékét őrzi az evangélikus templom oldalán elhelyezett emléktábla. A második világháborunak is szintén sok áldozata volt.

Felszabadulás után Ságon is megváltozott az élet.A lakosság egy része az eddig földnélküli zsellérek földet kaptak, majd a gazdákkal egyesülve megalakult a Béke mtsz.Ma a Major épületei a Béke mtsz. tulajdonában vannak, amit uj irodahelyiségekkel bővitettek. A Béke mtsz. 1968. január elsején egyesült Boba-Izsákfa és Nemeskocs termelőszövetkezeteivel, Sághegyalja mtsz. néven. Elnöke Orth Imre, főagronómusa Horváth József. A község uj iskolát, orvosi rendelőt és orvost kapott. Középületei megszépültek, a lakosság jobb ellátását két Áruház is szolgálja. A müvelődésügy is fellendült. 1945 előtt a község legnagyobb befogadóképességü terme Gönye Károly vendéglőjében állt. Maga is ebben az épületben lakott és vendéglőt is tartottfenn benne. 1949-ben az állam, illetve a község vette át az erősen elhanyagolt állapotban lévő épületet.Nagytermét tatarozták,rendbehozták, a vendéglő azonban még állt. Igazi kulturházként csak 1955 óta müködött. Ekkor ugyanis megszünt a kocsma, a szeszkimérés.

1962-63-ban 1 millió 5o ezer forintos beruházással szinte alapjáig lebontották és felujitották az épületet. Igy 1963 óta megszépülve müködik a lakosság kulturigényeinek kielégitésére. Helyet kapott benne a mozi, ma már szélesvásznu filmvetitővel, 285 ülőhellyel. Ez egyuttal szinházterem is, mert szinpada alkalmas nagyobb társulatok fogadására.

A Déryné Szinház együttese, az Országos Filharmónia, az Országos Rendező Iroda müvészegyüttesein kivül több más fővárosi együttes is szerepelt a kulturházban. Az épület egyik terme

klubhelyiség TV-vel, lemezjátszóval,egyuttal Párt és KISZ gyülések helye. Másik szobájában a Községi Könyvtár csaknem másfélezer kötetével várja olvasóit. Különösen a téli hónapokban olvasnak, nyáron az idősebbeket a mezei munka,a fiatalokat pedig a Sághegyi Turistaház vonzza jobban. A könyvtár mellett egy kis irodahelyiség van még. A helyiségek megvilágitása korszerü. Függetlenitett kulturotthon igazgató nincs. Másodállásban látják el e munkát.

A kulturotthon első igazgatója Szabó Ferenc tanitó, jelenleg az I. kerület tanácselnöke, utána hosszu ideig Somogyi Kálmán látta el e munkát, majd Dörnyei Lászlóné és Pusztai Tamásné következett. Jelenleg Kováts Márton MÁV technikus a kulturotthon igazgató és könyvtáros. A moziüzem vezetője Sebestyén László.

Müködött a községben pedagógus énekkar is, tagjai ma egyesültek a Celldömölk I. énekkarral.

A kulturotthonban tartja ünnepélyeit és előadásait az iskola uttörő szervezete és Szülői Munkaközössége is.

A község sportolni vágyó fiataljai a SASE sportegyesületbe tömörültek, vezetőjük Völgyi László testnevelő tanár. A környék sportegyesületeivel kapcsolatot tartanak,versenyekre járnak és itthon is fogadnak vidéki csapatokat.

. - . - .

MÄVELŐDÉSI OTTHON CSÖNGE

Összeállitotta: Rosta Sándor
müv.otth.igazgató

Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Községünk a körülbelül looo lelkes Csönge viszonylag nagy kulturális hagyományokkal rendelkező település. Földrajzi fekvése a gazdasági adottságok szemszögéből nem éppen szerencsés. Kemenesalja északi szélén helyezkedik el, a Kemenesi dombhát és a Rába völgye találkozásánál.Délről a Sághegy tekint rá letarolt csonka kupjával, nyugaton pedig a kőszegi hegyek zárják a horizontot, északról és keletről pedig a Kis-Alföld síkságába simul bele a táj.

A közgazdasági adottságok, a földrajzi fekvés révén kialakult talajstruktura és ennek okszerü velejárója a takarmánytermesztés, s ebből következően az állattenyésztés fejlődött a leginkább. Kevés volt itt a nagyobb birtokkal rendelkező nagygazda, de kevés volt a nincstelen szegény is. Legtöbbjüknek néhány holdacskája volt ugyan, de ez még kevés volt a megélhetéshez, igy a két nagybirtokra jártak dolgozni. Néhány ugynevezett középbirtokos is élt a faluban, akik földjeiket kevés kivétellel maguk munkálták meg.

A lakásviszonyok évszázados elmaradottsága rendkivüli módon éreztette hatását. A közgazdasági és gazdasági helyzetre való tekintettel speciális kép olvasható ki a településből. Ebben a században rendkivüli kevés ház épült, inkább csak átalakitásokat hajtottak végre. Tehát ez is bizonyitja a községben nagyjából egy szinten élő emberek sorsát. Ennek ellenére sem volt ritka ház, ahol egy családban 5-6 gyerek fogyasztotta a kenyeret.

Éppen abból adódóan, hogy egyforma szegény emberek lakták a falut, akiknek gondja-baja azonos volt, szinte együtt lélegeztek, könnyen szervezhetők voltak. A század kezdetén itt tanitó Hajas Dénes tanitó, Szabó Dezső, Takács László hozzáértő népmüvelőként, szakemberként fogtak hozzá az elmaradott emberek

müveléséhez. Az evangélikus Legényegylet keretein belül énekkart szerveztek, melynek vezetője Hajas Dénes lett, a későbbi évek szinte országos hirü énekkarává nőtte ki magát.

Természetesen nem csupán az énekkar müködött, létrehoztak egy klubszerü olvasókört is, a mai József Attila utca 4. szám alatti magánlakásban. Itt olvastak /persze az egész 1 szobából állt/, játszottak-nyulaztak, malmoztak, ne nevess korán-oztak, bárányoztak /ezek társasjátékok/ és egy este sem maradhatott el a "fenékre verőzés" sem.

Az I. világháboru hosszu nyomoruságos évei révén, annyira feszültté,nyomottá vált a község közhangulata, hogy az akkori tanitó Hajas Dénes hivatása magaslatán ezt feloldani, szétoszlatni igyekezett. Szindarabot szervezett, amit már istállónak nem használt Vöres istállójában /dobogóval ellátva/ játszottak el. Ez az istálló, amit akkor szinháznak használtak, ma is eredeti rendeltetését látja el, s csak szinházistállónak nevezik. Az 192o-as, 3o-as évek táján járt a községben a Katona-cirkusz több alkalommal, valamint az Antalek-féle cirkusz. Ezek a levente téren a mai sportpályán ütötték fel sátrukat, a szinte az egész falu előtt játszottak. Az utóbbi a közönség csalogatására az atrakció után agregátorral müködtetett mozit produkált. A filmek cimei: A megfagyott gyermek, Édes mostoha, Köszönöm, hogy elgázolt, Meseautó.

Községünkben ezideig nem vetitett senki filmet, tehát a helyi mozielőadáson ezeket a filmeket látta a közönség először. A cirkuszban egyébként öt darab tojásért, vagy 8 fej kukoricáért lehetett bemenni.

Idegen szinjátszó társulat is járt ebben az időben a faluban. A szinház istállóban játszott egyfolytában két hétig minden este telt házzal a Kovács-féle vándor szintársulat, melynek tagja volt a ma is élő Árosi Aladár.

Természetesen a helyi öntevékeny csoport sem maradt tétlenül. Az emlitett pedagógusok vezetésével egymást érték szinte az előadott szinmüvek. Közben az énekkar sikert, sikerre halmoz,ismeretterjesztő előadások hangzanak el, de még nincs kulturotthon.

Az 1935-ben összeült egyháztanács Dr. Nagy Imre állatorvos unszolására, aki nagyon szivén viselte a népmüvelési munkát,

megszavazta egy kulturotthon épitését, természetesen közadakozásból. Megállapodtak, hogy az adakozók téglában járuljanak hozzá, ne pénzben. Még ezen az ülésen 5.ooo db tégla lett ajánlva. Utána az állatorvos járta a házakat és irta össze, ki mennyi téglát vesz az épitéshez. A teljesen társadalmi munkából és a lakosság adakozásából felépült kulturotthon 1938. augusztusában fel is lett avatva.

Szabó Dezső tanitó ur a"Bor" cimü darabot tanitotta be erre az alkalomra, valamint az énekkar is nagy sikerrel szerepelt.

Mivel az evangélikus egyház kulturotthona volt, meghivták a környékbeli falvak evangélikus énekkarait is. Rendkivül nagyszabásu ünnepség zajlott le az akkori időben szenzációs intézmény avatásán. Attól az időtől kezdve megindul az igazi népmüvelő munka. Takács László fonótanfolyamot szervez, majd bőrkikészitő, főző és ezüstkalászos tanfolyam müködik a faluban. A kiállitásokat mind a kulturotthonban tartották. 194o-ben 6o éves jubileumát ünnepelte az énekkar, s a törzstagoknak érmeket osztottak ki.

A betanult szindarabok cimei: Noszti fiu esete Tóth Marival, Tóth lány, Huszárkisasszony, Csókos huszárok, Őrmester ur, jelentem, Marika hadnagya.

Tehát láthatjuk, hogy a müvelődési fellegvár megépülésétől kezdve rendkivül széleskörü népmüvelés folyt a községben, amelynek egyik vezetője a közben idekerült Molnár Dezső tanitó.

A háboru fellegei elsötétitették egy időre a népmüvelést, a tényleges munkát, de a nehéz idők alatt is féltő gonddal vigyáztak a kultura templomára.Ugyanis a háboru alatt ejtőernyős raktár volt, s a távozó németek a bentlévő rakománnyal a levegőbe akarták röpiteni. A község még ma is aktiv /bár már nyugdiját várja/ becsületes szinjátszója Baranyai Dénes lebeszélte a robbantani készülő katonát tervéről, elmondva neki annak épitési történetét. Igy a katona csak egy kis sarkot robbantott ki, hogy a parancsot is teljesitse, és viszonylag humánus legyen. Igy menekült meg a pusztulástól a kulturház, ami az emlitett személy bátorságának és forró kulturáért rajongó szivének köszönhető.

1945-től napjainkig:

A háborut kis rongálódással átvészelte a kulturotthon, ami-

nek helyrehozása az akkori anyagi körülmények miatt viszonylag nehezen ment. A tartalmi munka annál előbb megindult. Szindarabot tanult a MADISZ, amit a jelenlegi tanácsépületben adtak elő Gárda hadnagya cimmel. Ekkor még Molnár Dezső tanitó nem volt itthon, igy dr. Bárdossy állatorvos és felesége tanitotta be. Hamarosan a frontról hazatérő Molnár Dezső és az iskolához került Majnovics Mária tanitónő hozzáfogtak az olyannyira áhitott társadalmi élet szervezéséhez. Sok énekkari számot adtak elő, de a szinjátszók sem pihentek. Rengeteg kabaré estet rendeztek, melyen jól szórakozott a község lakossága.

Az ismeretterjesztés a Szabad Föld téli estjein folyt, ahol müsort adtak az iskolások, ez egyben csalogatta is a hallgatókat. Földrajzi, történelmi és egészségügyi előadások hangzottak el. Az előadók részben a helyi pedagógusok, részben pedig a járástól kiküldött személyek voltak.

A felszabadulás után jött el az idő, hogy a községnek állandó mozija lett. Az 1952. évi községi villamositás befejeztével a tanács javaslata alapján Balogh Béla elvégezte a mozigépkezelési tanfolyamot, s utána 1952. november 7-én már vetitettek A nézőtéri berendezés padokból és rossz állapotu kerti székekből állt. A mozi látogatottsága legjobb a kezdeti időszakban volt 1952-től 1960-ig. Ekkor még telt ház előtt üzemelt a mozi. Öregek és fiatalok egyaránt látogatták és nem egyszer fordult elő, hogy meg kellett ismételni a filmet a nagy tetszésnyilvánitás miatt.

1953-ban uj székeket kapott a község / 144 db-ot /, mely a szép látogatottság jutalma is volt.

1968-ban uj cinemascope szélesvásznu berendezéssel gazdagodtunk. A TV elterjedésével a mozi idősebb látogatói elmaradtak, de az ifjuság megmaradt nézőnek. Filmek közül a közönség a szórakoztató, kalandos filmeket szereti a legjobban.

Az ismeretterjesztés is tovább fejlődött a TIT megalakulásával, szakelőadók tartottak szinvonalas előadásokat, filmvetités kiséretével. Évi átlagos 10-12 előadás hangzott el a 60-as években.

A szinjátszás területén rövid visszaesés után Ambrus Margit majd Rosta Sándor / az utóbbi a mai napig is / vitték előre a rájuk hagyott stafétabotot. Legnagyobb sikert az 1963-ban 38 fővel előadott Kőszivü ember fiai cimü történelmi drámával a-

ratta a csoport. Ennek betanitója és egyben szereplő Rosta Sándor volt. A tánccsoport Ambrus Margit, de főleg Szabó Jenőné müködése alatt ért el jelentős eredményeket, akik a 6o-as évek közepéig tanitottak itt.

A klubmozgalom fellendülésével 1965-ben uj helyet kapott az ifjuság. Ebben a tanács és posta közötti teremben megfelelő szórakozást talál a fiatalság. Probléma a viselkedésükkel volt egy ideig, de belátták, hogy jobban teszik, ha kulturemberhez méltóan szórakoznak.

A könyvtárra vonatkozó adatok a következők:

196o. december 31-ig:	43	db-bal növekedett a könyvek száma	
1961. "	93	"	"
1962. "	655	"	"
1963. "	4o3	"	"
1964. "	481	"	"
1965. "	234	"	"
1966. "	177	"	"
1967. "	2o5	"	"
1968. "	22o	"	"
1969. juliusig:	7o	"	"

1969-ben a könyvtár kapott 6 db szabadpolcot, 3 asztalt és 13 széket. Az olvasók száma évenként 16o-19o-ig változó. A legkeresettebb könyvek: Németh László, Szabó Magda, Passuth László, Jókai Mór, Mikszáth könyvei. A könyvtárat leggyakrabban látogatják Kovács Józsefné, Babos Gézáné, Benedek Mihályné.

Községünk gazdasági fejlődését bizonyitja, hogy 5 uj lakás épült az utóbbi 2 évben, jelenleg 95 TV és 215 db rádió van a faluban. Fejlődést mutat az is, hogy olvas a falu. Ugyanis 1o4 napilap és 23o hetilap jár a házakhoz.

A felszabadulás után a község népmüvelési munkáját az alábbi pedagógusok végezték: Molnár Dezső, Majnovics Mária, Lakner Szilárd, dr. Kiss Imréné, Szabó Jenőné, Rosta Sándor

A község szellemi fejlődése egyre nagyobb léptekkel halad a mai tudományos technikai forradalmunk szakában, amelyhez lámpásként mindig a meglévő pedagógus kollektiva adott világosságot.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON DUKA

Összeállitotta: Boros Zoltánné
klubvezető

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Duka alig 51o lelket számláló kis község Vas megye déli részén. Eredetét messzire vissza lehet vezetni. A Dukai Takácsok birtokát képezte. Itt született a hires költőnő, Dukai Takács Judit. Emlékét őrzi a községi tanács épületén elhelyezett emléktábla. A községnek vasutállomása nincs, de a déli részén vezető 8-as főközlekedési utvonal összeköti a fővárossal, és a megyeszékhellyel. Keleti határánál fut végig a nemrég elkészült 84-es Sopron-Balatoni utvonal. Igy könnyen bekapcsolódhatott az ország É-D-i vérkeringésébe. Tehát elmondhatjuk, hogy földrajzi fekvése kedvező.

A község lakóinak eredeti foglalkozása földmüves, a családok nagy része a grófi, vagy nagybirtokon kereste kenyerét. Iparos kevés volt. Sokgyerekes családok helyzete sulyos volt. Kicsi élettér, szükös kereseti lehetőségek, szegényes lakásviszonyok arra késztettek néhány falubelit, hogy a városokba menjenek szerencsét próbálni. Többen menekültek az álmok világába, elmentek hazájukból.

A gazdasági nehézségek részbeni megoldását volt hivatva a müveltség elmaradottságának felszámolása. Ez a feladat a tanitókra hárult. Felekezeti iskola révén a felszabadulásig a községben 1-1 tanitó müködött. Egyik a katolikus iskolában, a másik az evangélikus iskolában, 191o körül került a faluba Derhán József katolikus tanitó, aki elsődleges feladatának tekintette az oktatás mellett a fiatalok, öregek összefogását, szórakozásának megszervezését. E feladat sok nehézségbe ütközött. Nehéz volt a faluban az elmaradottságot felszámolni, az idősek érthetetlenségével megbirkózni. És nem utolsósorban nem volt olyan épület a faluban, amely ennek a feladatnak szinhelyéül szolgálhatott volna. De ennek ellenére, az öregek ma is szivesen gondolnak vissza azokra a szindarabokra, amelyeket egy-egy szabad pajtában adtak elő.

Ilyen pl.: Cinka Panna 1910-ben, Süt a nap, Férjhez megy a biró lánya.

Évente több előadást tartottak. Az előkészületekben a falu apraja-nagyja résztvett. A munkában elcsigázott testü öregek is vidáman szerepeltek, vagy éppen nézők voltak. A fiatalokat még nem vonzotta a város,szivesen gyülekeztek a vállalkozó kedvü tanitó körül. Énekkaruk adta az ünnepélyek fő mozzanatát.

Elmélyültebbé vált a munka 1933 után. Az égető probléma megoldódott. Lelkes ifju, és öreg szinjátszók járták a szomszédos községeket, az ujonnan betanult, vagy éppen régebbi darabjaikkal. A bevételi összeg gyült. Ez a kis összeg szolgált alapjául, a csaknem egyévi munka után megnyiló Népháznak. A kőmivesmester Horváth Sándor volt. A végzett munkák 3/4 része társadalmi volt. A napi munka után siettek a lelkes ifjak és öregek a falu központjába, hogy hordják a homokot. Igy a falu aprajának, nagyjának összefogásából saját otthonuk lett.

A faluba ujabb lelkes tanitó érkezett. Vida Béla az evangélikus iskola tanitója kezébe vette az irányitást. A központjuk nem volt minden tekintetben megfelelő. Gerendás, cementes terem volt, ahol csak petroleumlámpa világitott. Vida Béla fáradozása is meghozta gyümölcsét. 1936-ban megalakult a Gazdakör. Ez már szervezettebb formában foglalkozott az emberekkel. Ezt a polgárság támogatta, tehát polgári jellege volt. A tagok esténként összejöttek, rádiót hallgattak, folyóiratot olvastak, vagy éppen szindarabot tanultak. A Gazdakörön belül a tanitó vezetésével Aranykalászos gazdatanfolyam indult. Ez általában a téli, munkával kevésbé megterhelt hónapokban müködött. Az uj müvelődési otthonuk ápolására,gondozására háznagyot választottak. Ez a tisztség megfelelt a mai gondnoki cimnek.

1942-ben került a faluba Boros István tanitó, aki a felszabadulásig, majd utána irányitotta a falu kulturális életét. A háboru előtt és alatt nem volt semmiféle élet. A fiatalok, öregek elmentek katonának, az itthonmaradottak örültek annak, hogy élnek és szeretteik épségben hazatérnek. A szellemi zürzavarból, a gazdasági kizsákmányolásból a felszabadulás hozta meg a kivezető utat.

2./ A felszabadulás után nehezen indult meg az élet- A Kommu-

nista Párt vette kezébe a vezetést, megindult a földosztás. A gazdasági, politikai talpraállással párhuzamosan megindult az élet a faluban. Ujra kezdték látogatni a Népházat, ujra kigyulladtak a petróleumlámpák, kezdett visszatérni az élet. A Gazdakör még a háboru előtt felbomlott. Boros tanitó megpróbálta ujraszervezni az akkor már Petőfi Sándor Kulturotthon keretében a fiatalokat. Ujra müködött a szinjátszó csoport. Az idő multával az idősebbek megváltoztak. Már nem volt bennük lelkesedés, tüz, a háboru borzalmai érdektelenné, fásulttá tette őket. Zömmel a fiatalok megértették az idő szavát, uj társadalmi viszonyok között szórakozhattak. A foglalkozás klubszerü keretet kapott. Az igazi fellendülés Pörneczi Istvánhoz kapcsolódik. Megalakul az EPOSZ, melynél elmondhatjuk, hogy volt olyan idő, mikor csak két fiatal nem volt tagja a szervezetnek. Hires, ma is emlegetett szindarabjaik, a falusi ember által annyira kedvelt müfajokból tevődött össze. Pl. Piros bugyelláris, Dankó Pista.

A nagy előadói kedvvel játszó társaság különösen nagy sikerrel mutatta be a tragikus sorsu cigányprimás életét. A siker nem maradt meg a községen belül. Felkeresték a szomszédos községeket, a bevételt saját célra tették félre. Minden fellendülés, siker ellenére a ház maradt a régi, cementes, kezdetleges alakjában. A téli foglalkozások vették a legnagyobb kárát. A hideg, alig füthető teremben nem szivesen fagyoskodtak a munka után itt pihenni akaró fiatalok. Pedig a lelkes pedagógusok, Kummer Zoltán, Keresztes Sándor, Péntek László mindent elkövettek, hogy a müvelődés sokoldalu legyen. Az ötvenes évek végén, a kulturéletet kicsit megakadályozta a Tsz. szervezés körüli bonyodalom. Pár évet kellett várni, hogy ujra helyrerázódjon minden.

A szórakoztatás mellett nem feledkeztek meg az ismeretek bővitéséről sem. Esti iskolában tanultak tovább az eddig a legalacsonyabb fokon álló emberek. Ujra iskolapadokban ültek az idősek, hogy magukba fogadják a tudományt. A község közhangulatát figyelembevevő előadássorozatokra szivesen jöttek a hallgatók, érdeklődők. Előbb gazdasági, egészségügyi előadások voltak tulsulyban, majd egyre több lett az ismeretterjesztő előadások száma.

Kulturotthonná alakulás után ismeretnyujtás egyik leghatha-

tósabb eszköze a mozi lett. Kezdetben inkább a kalandfilmek érdekelték a lakosságot, de később a komolyabb müfaj is otthonra talált. Bár a mozi látogatottsága a TV készülékek számának növekedésével csökkent. A KISZ megalakulásával a vezető szerep a fiataloké lett. Tánccsoport alakult, akik minden rendezvényen szerepeltek. De szindarabot már csak szilveszterkor mutattak be. Ennek a bizonyos foku stagnálásnak több oka volt. A helytelen propaganda, téves információk, sok ifjut elvitt a városokba. Tömegesen jelentkeztek az iparba, nem volt ki szindarabozzon, ki táncoljon, mig két fiatal maradt végül a faluban.

A Tsz. sok segitséget nyujt a továbbfejlődésben. Összehivta dolgozóit a TV gazdaságpolitikai tanfolyamára, TIT előadások keretében ismerkednek meg a modern gazdaságpolitikánkkal.

1968-ban megalakult a KISZ Klub,melynek végre a nemrég megépült orvosi rendelőben jutott hely. Ez a szoba kicsi, de esténként a vidékről hazajáró fiatalok is szivesen látogatják. Itt táncolnak, vetélkednek, TV-t néznek, gyakran megvitatják a látottakat. Egy héten egyszer KISZ tanfolyamon képezték magukat tovább.

De nemcsak a fiatalokkal törődtünk,többször tartottunk öregek napját, ahol a fiatalok kedves müsorral köszöntötték az idősebbeket. A minden évben megrendezendő kulturális seregszemlén a dukai fiatalok szép eredményeket értek el.

Az olvasottság is jobb lehetne. Általában a fiatalok olvasnak, az idősebbek nem érnek rá vagy legtöbbször a gyermekeik által kihozott könyvet olvassák.

A TV müsorokból a folytatásos filmeket, kalandfilmeket szeretik legjobban. A fiatalok körében természetesen a krimi és a sport áll az első helyen. 1969-ben a TV készülékek száma 51 db Rádió 145.Az előfizetéses napilapok száma 6o db, ebből a Népszabadság 45, Vas Népe 15 db.Ugyanakkor számtalan hetilap, havilap, ismeretterjesztő kiadvány talál gazdára.

2 éve végre a terem parkettát kapott,stukatóros mennyezetet. Uj kályha ontja télen a meleget szinte hivogatva a kulturára éheseket. 1969 nyarán végre hosszu idő után tatarozást kapott. A jövő évben megfiatalodott müvelődési otthon várja a falu apraját, nagyját, hogy melegedjenek a kultura fényénél.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON EGYHÁZASHETYE

Összeállitotta: Dóczi Tibor
müv.otth.igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Egyházashetye - Berzsenyi Dániel szülőfaluja - 72o lelket számláló község /196o./ a celldömölki járásban.

Földrajzi fekvése kedvezőtlen,a főbb közlekedési utvonalaktól távol. Ez különösen a felszabadulás előtti időkben jelentett nagy hátrányt, mert földut kötötte össze csak a környező falvakkal.

A háboru előtti időkben a lakosság 8o százaléka az urasági birtokon cselédeskedett.A lakosság gazdasági és kulturális téren rendkivül elmaradott volt.

Az első komolyabb kulturális tevékenység az első világháboru után kezdődött. A falu akkori segédjegyzője -Simon Ferenc - és társai egy volt istállót, az ugynevezett " Göböly" istállót kapták meg az uraságtól, Nagy Sándortól kulturális célokra.Itt több szindarabot adtak elő, pl. A falu rossza, A betyár kendője, A vöröshaju, Piros bugyelláris.

A szindarabokban általában a falu "elitje" szerepelt /tanitó, jegyző, nagygazdák, s ezek gyermekei./

1919. május 1-én emlékezetes kirándulást szerveztek Bakonypusztára, ahol rögtönzött gyülést tartottak, mozgalmi dalokat tanultak, stb.

Horthy uralomrajutása után egy időre megszünt a kulturális tevékenység.

1933-ban Simon Ferenc jegyzőként visszakerült a faluba, és ez ismét fellendítette a falu kulturális tevékenységét.Még ebben az évben Nagy Sándor uraságtól egy házat vásároltak 4.ooo pengőért,melynek felét az uraság maga állta. A ház árát különböző összejövetelek /táncmulatságok, szindarabok/ és a tüzoltó váltságdij bevételekből fizették ki. A kulturhelyiség mellett kuglizót létesitettek, mely rendkivül látogatott volt.

Évenként általában két szindarabot adtak elő, melyen a falu lakossága szép számban jelent meg, átlag 18o-2oo fő.

A nyári holtszezonban ebben az épületben nyilt meg 1934-ben az első nyári óvoda, melyben 6o-7o gyerek felügyeletét és gondozását tudták biztositani nyaranta.

Mivel a villanyt csak a felszabadulás után vezették be, mozi nem müködött a faluban. Szombat esténként viszont Simon Ferenc jegyző saját diavetitőjével filmeket vetitett a gyerekeknek; ezen felnőttek is szép számban megjelentek. A diavetitőt kézihajtásu dinamóval, majd később akkumulátorral üzemeltették.

A kulturhelyiségben hetenként tartottak felolvasásokat /novellák, versek, regények./

A gazdakör jól müködött a faluban. Külön helyisége volt, a mai szövetkezeti bolt helyén. Vezetői közül Szita Ferencet és Lóránt Józsefet emelhetjük ki. Többféle szakági előadást tartottak, igy pl. gyümölcsfák ápolása, ezüstkalászos gazdatanfolyam, méhészet,növénytermesztést. Bár voltak előadások az adókivetés formáiról, módszereiről, stb. is. Gyakran tartott előadást Lacza Vilmos járási gazdasági felügyelő.

A gazdakörnek külön könyvtára volt, kb. 4oo kötettel, ezt a jobbmóduak használták.

Az első rádió 1926-ban került a faluba,majd 1937-ben a kulturház részére vásároltak különböző rendezvények bevételéből. Kirándulásokat a közelbe, főleg Kissomlyóra szerveztek.

2./ Felszabadulás utáni helyzet:

A felszabadulás után községünkben nagyarányu politikai felvilágositó munka indult. A gyüléseket és beszámolókat a régi kulturotthonban és a Berzsenyi házban tartották. Itt kell még megjegyeznünk, hogy ekkor községünkben a párttagok száma 67 fő volt.

A régi kulturház állapota ebben az időben már nem volt megfelelő, ezért már az 5o-es évek elején felmerült egy uj kulturális intézmény kialakitásának a gondolata. Az urasági kastély udvarában volt egy épület, melyet mosókonyhának, garázsnak, présháznak használtak. A falu vezetői ezt szemelték ki a leendő kulturháznak. Az épületet azonban át kellett alakitani,mert földes padozatu volt, ablakai kicsik voltak, s külső állapota sem volt megfelelő. Az ujjáépitéshez pénz kellett, amit azonban nem tudtak előteremteni. Ekkor a falu vezetőinek és lakóinak nagyszerü összefogása segitett. A Kódó-patak felett lévő

uradalmi hidat a háboruban felrobbantották, rengeteg használható tégla és vasbeton gerenda volt a vizben. Ezeket társadalmi munkában kiemelték és eladták a jánosházi FMSZ-nek, mely akkor épitett istállót és anyaghiánnyal küzdött. Ebből a pénzből és nagyarányu társadalmi munkával kezdődött meg az átalakitás. Ekkor segitség is érkezett Dala József elvtárs által segély cimén 10.000 Ft révén. A padlózásra azonban már csak ugy kerülhetett sor, hogy a padlásdeszkákat szedték fel és azokkal padlózták fel az uj kulturotthont.

Az épület felujitása 1954-re fejeződött be, amikor is ünnepélyes keretek között felavatták.

Az első kulturotthon igazgató Oszkó Zoltán tanitó volt, aki az avatási ünnepségre a János vitéz c. darabot tanitotta be, s melyet nagy sikerrel adtak elő kb. 300 néző előtt azok lelkes ünneplése közepette.

Felszerelési tárgyként a Megyei Müv. Osztálytól 50 széket és egy szekrényt kaptak, majd ez kiegészült a mozi székeivel, ui. a mozi ekkor beköltözött az uj kulturházba.

A saját bevételekből elsősorban a felszerelési tárgyakat gyarapitották.

Az ismeretterjesztés területén eleinte a politikai és általában a társadalomtudományi témák domináltak. A későbbiekben a témák egyre változatosabbak lettek /orvos-egészségügyi, mezőgazdasági, nevelési jellegü témák/. A hallgatóság létszáma ebben az időben magas volt, ez aztán a TV megjelenésével állandóan csökkent.

A legjobban müködő szakkörök, ill. tanfolyamok: szinjátszó, szabó-varró és főző voltak.

A szinjátszó szakkör Oszkó Zoltán kulturotthon igazgató müködése alatt élte fénykorát, a falu apraja-nagyja szerepelt az egyes darabokban. Mindig találtak olyan embert, amilyet a szerep megkivánt.

A könyvtár tevékenysége:

A könyvtár vezetője 1957 óta Kozák Lászlóné általános iskolai tanár. A könyvtári kötetek gyarapodása a 60-as évek közepén volt a legnagyobb mértékü, évi 6.000 Ft-os könyvbeszerzési kerettel. Jelenleg könyvellátását a Járási Könyvtár biztositja a letéti rendszer segitségével.

Müködésének kezdeti szakaszában évente átlag 18o beiratkozott olvasó volt a jellemző. Jelenleg kb. loo az olvasók száma, ez a szám munkaszezonban csökken, a téli hónapokban növekszik.

A legkeresettebb könyvek a mai magyar irók müvei: Berkesi, Szilvási Lajos, Fejes Endre, Sánta Ferenc, Fekete Gyula,stb.

A mozi fejlődése:

Községünkben a mozi 1957-ben indult, vezetője Varga Dénes körzeti mozigépész. Előadásait a müvelődési otthon nagytermében tartja.

Látogatottságára jellemző: a TV elterjedése előtt átlagban 18o-2oo néző, jelenleg 3o-5o körül mozog.

Altalában a könnyü,szórakoztató, kalandos filmek a kedveltek, ezek látogatottsága a legmagasabb.

Végül néhány érdekes adat:

A TV-k száma: 81 /legfrissebb adatok/
Közkedvelt előadások: folytatásos filmek
kalandfilmek, krimi
sportközvetitések

Rádiók száma: 153
Közkedvelt előadások: Szabó család
rádiójátékok
könnyü- és tánczenei müsor
sportközvetitések

5o kötetnél nagyobb családi könyvtárak száma: 23.
Napilapok száma: 11o
Hetilapok száma: 15o

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON IZSÁKFA

Összeállitotta: Baracskai Imréné
klubvezető

Vas megye keleti részén, Kemenesalja kellős közepén terül el Izsákfa község a Sághegy lábánál, 131 m tengerszint feletti magasságban. A községhez tartozik Bokod-puszta. Területén már a rómaiak idején laktak.

1945 előtt kisnemesek birtoka volt,akik a XIX. sz. első felében eladósodtak. Gyakorlatilag semmi sem különböztette meg őket a jobbágyoktól. Egyedül a gróf Somogyi családnak volt nagy kiterjedésü birtoka. Földjük Izsákfán looo holdra tehető, Utolsó grófnő: Wallis Gyuláné birtokát a pannonhalmi apátságra hagyta. Igy a község 2ooo hold földjéből több, mint looo az apátságé volt. A másik looo hold száz-száztiz család között oszlott meg.

A lakosság főfoglalkozása földmüvelés volt. Bokod-puszta a cselédek birodalma, a falu lakói kisgazdák, és néhány nagyobb birtokkal rendelkező paraszt élt a községben. Az emberek földhöz való ragaszkodása, földszerzési vágya erős jellemzője a 45 előtti időszaknak, kulturigényük szinte semmi. Az elmaradottság felszámolására volt hivatott a község egyetlen tanitója. A kulturális élet irányitása a pap és tanitó kezében volt. A tanitó tekintélyénél fogva közel állott a néphez. Az oktató-nevelő munka mellett összefogta a fiatalságot, megszervezte szórakozásukat. 1928-ban a község népmüvelője Mainóne Géza volt. Müködésének fő területe a szinjátszás. Helyiség hiányában az előadásokat vagy az iskolában, vagy egy-egy nagyobb gazda pajtájában rendezték. Ezek az előadások inkább szórakoztató jellegüek,mintsem irodalmi értékük voltak. Nagy szerepe volt ebben az időben az önkéntes tüzoltó testület szinjátszó csoportjának.

Mozi,könyvtár a faluban nem volt. Nagyon elenyésző volt ekkor az olvasásigény. A szomszédos községek szinjátszó gárdái látogattak el egymáshoz. Az ilyen alkalom igen nagy eseményszámba ment a község életében. Évenként néhány cirkuszi ren-

dezvény volt a falu kocsmájában, ahová tojásért, krumpliért és kukoricáért lehetett bemenni.

Müködött a faluban: Kalász Lánykör, Legénykör, Sziv-gárda. Két telepes rádió volt a faluban. Ismeretterjesztési forma: levente egyesület, hetenként tartotta összejöveteleit vallásra való tekintet nélkül. Demokratikus vonatkozásu intézmények, szervezetek nem voltak. A felekezetek között nagyon éles volt az ellentét.

2./ Felszabadulás utáni állapotok:

Mint már emlitettük, a felszabadulás előtt a nagy paraszt réteg irányitotta a községet vagyoni alapon. Vezető szerepüket 45 után is igyekeztek fenntartani. Ennek legfényesebb bizonyitéka, hogy az 1945-ös választáskor a baloldali pártok / MKP, Szoc.Dem. és a Nemzeti Parasztpárt/ 417 szavazat közül csak 3o szavazatot kapott,mig a többit a Kisgazda Párt. Ilyen körülmények között viszonylag nehezen indult meg a fejlődés községünkben. A két tanitó minden erejét latba vetve fáradozott azon , hogy az ifjuságot a helyes szemlélet utjára terelje.

Müsoros esteket,népmüvelési előadásokat szerveztek, szabadtéri szinpadon népszinmüveket adtak elő. Főző, varró, fonó tanfolyamok, valamint ezüstkalászos tanfolyamok szervezésével, szolgálták a falu kulturális felemelkedését. Különösen nagy sulyt helyeztek az ezüstkalászos tanfolyamok szervezésére, tekintettel arra, hogy ide tudták tömöriteni a falu komolyabb fiataljait és gazdáit. Mintegy 7o ezüstkalászos gazda szerzett oklevelet a tanfolyam végeztével. A tanfolyamok befejeztével kiállitás és müsoros est volt.

1945-48-ig még mindig szerepe van a KALOT ifjuságnak. Ezen szervezet irányitását az egyház tartotta kezében. Később megalakult községünkben is az EPOSZ, ennek vezetését már a tanitók tartották kézben. Összejöveteleiken a szórakozáson kivül a politikai nevelő munkára is sor kerülhetett. Ez a szervezet már helyiséggel is rendelkezett a volt intéző lakásban. Egyre szélesebb méreteket öltött tevékenységük, és egyre többen tartoztak soraik közé. Nőttek az igények, s egyre többet emlegetett téma a müvelődési otthon létrehozása. A falu vezetői szivvel-lélekkel támogatták a községnek ezen kivánságát, a kérdés csak az volt, hogy hol,miből? Végül megállapodtak, hogy a volt gaz-

datiszti lakás több kisebb helyiségét egy nagyteremmé alakitják át. A pillanatnyi igényeknek megfelelően elfogadható volt ez a megoldás. Szegényes volt a berendezés, de jó volt arra, hogy esténként együtt legyenek a fiatalok egyetlen rádiójuk mellett. A szindarabokat is itt tanulták, melynek bevételét felhasználták kis termük szépitésére. Jutott idő arra is, hogy a régi népszokásokatfelelevenitsék. Közmondásokat, szólásokat gyüjtöttek, leánykérő verseket tanultak be Deé János bácsi lakodalmas gyüjteményéből, melyre sokan még ma is emlékeznek:

" Bor, buza, békesség
Adassék az urban.
Ha e három meg van,
Jólét is csak ugy van.
Köszöntjük a tisztes
Háznak gazdáját,
Jó szándékkal léptük
Át a kapufáját.

Horváth Pistának én vagyok a küldöttje.
Hogy számára kérjem, lelkemre kötötte.

A kedves szülőket pedig arra kérem,
Ne epesszék magukat
Bocsássák el leányukat,
Mert most válik el életének utja,
Vagy sirig örömre, vagy örökös bura.

Azért kérem: a mátkát először jegyesül,
Másodszor gyürüstül,
Harmadszor pedig feleségül."

Az ötvenes évek elején már egyre sürgetőbbé vált a müvelődési otthon épitése. A község vezetői elhatározták, hogy erre a célra átalakitják az uradalmi kocsiszint, amely ebben az időben magtár céljait szolgálta. Az anyagi alapot a község biztositotta, melyhez a lakosság, főként a fiatalok hathatós társadalmi munkával járult. 1958-ban megtörtént a helyiség müvelődési otthonná való átalakitása. A szinpad társadalmi munkával épült, a függönyt szindarab bevételéből vásárolták, a székeket a Vas megyei Moziüzemi Vállalat biztositotta, mivel ez a helyiség lett a község moziterme is. A müvelődési otthon első

igazgatója: Horváth Mihály tanitó volt. A kulturotthom felavatása ünnepélyes keretek között történt.

A müvelődési otthon megalakulása után a szórakozás és az ismeretszerzés egyik legjobb eszköze, a mozi is megjelent. A látogatottság a kezdettől fogva napjainkig is a legjobbnak mondható, olyannyira, hogy a kezdeti egy előadás nem bizonyult elégségesnek, ezért a vállalat heti egy előadás helyett kettőt biztositott.

Az ismeretterjesztő előadások nagy lendülettel indultak meg Az első években 18-2o előadásra is sor került a müvelődési évadban. Témakörei: egészségügy, politikai, mezőgazdasági, nevelési. A hallgatóság száma 8o-1oo főre tehető a kezdeti időszakban. Később ez soknak bizonyult, és egyre csökkent a hallgatóság száma is. A kulturotthonnak szinjátszó és tánccsoportja volt a későbbi évek folyamán. A régi időktől fogva hagyományokkal rendelkező Izsákfa a szinjátszást tartotta legkedvesebb müvelődési ágának. Sikeres előadások voltak: Csizmarek Mátyás "A borju", Virágzik a hárs, Fehér Anna,Tündérlaki lányok, stb. A csoport kezdetben 2o szinjátszóval müködött, a tánccsoport tagjai nyolcan voltak. A bevételt berendezések gyarapitására és az állami támogatás mellett a kulturház renntartására forditottuk.

1964-ben a volt iskola helyiségéből klubot létesitettek. A klub berendezését a Járási Tanács biztositotta. Ide helyezték el a régi kisiskolából a könyvtárt is. A könyvtár állománya kezdetben szegényes volt, majd községfejlesztési alapból közel 15oo kötetre töltötték fel,melyhez hozzájárult a Járási Könyvtár letéti állománya is, Ezen kivül vándorkönyvtár müködött Bokodpusztán. Ahogy gyarapodott a könyvek száma, ugy egyre nőtt az olvasók tábora is. 16o-17o között mozgott az olvasók száma. Legaktivabb olvasók közé tartozott: Tungli Károly, Némerth József, Deé Balázsné, Deé Gergelyné, stb. Legkeresettebbek a szépirodalmi könyvek, főképp a második világháboru irodalmát kedvelték. Keresettek még az ifjusági regények.

A moziról már fentebb irtunk. Megemlitésre méltó, hogy bár Izsákfán gyarapszik a TV-k száma, de nem csökken a mozi látogatottsága. Ez köszönhető Pécz Sándor mozigépésznek, aki lelkes propaganda munkájával szervezi a közönséget. A közeljövő-

ben szélesvásznu előadásokra szerelik át a termet.

TV-k száma: 34
Rádiók: 124
Napilap: 8o
Hetilap: 125
5o kötetnél nagyobb családi könyvtárak száma: 5

Izsákfán a müvelődési otthonnak nevezett helyiség teljesen korszerütlenné vált. Ez a tény, valamint a fiatalok vándorlása az oka, hogy községünkben a kulturélet nem nevezhető a legszinvonalasabbnak. Községünk ma már közigazgatásilag Celldömölkhöz tartozik,a fiatalok nagy része ott is dolgozik, KISZ tagságuk is vállalataikhoz köti őket, igy szórakozni, müvelődni is szivesen járnak Celldömölkre. Mi a rendelkezésünkre álló időt és eszközöket továbbra is igyekszünk a kultura szolgálatába állitani.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON JÁNOSHÁZA

Összeállitotta: Pungor János
müv.ház igazgató

"Jöjj el,szabadság! Te szült nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!"

/ József Attila: Levegőt! /

1945. március 27-28. Felszabadult Jánosháza. Ezek a napok Jánosháza számára a tavaszt jelentették. Ami azóta történt - számunkra - történelem. Az elmult 25 év nem csupa győzelem, nem szakadatlan sikersorozat volt, tele gonddal és bajjal, örömmel és keserüséggel, diadalokkal és kudarcokkal. - Nem volt könnyü, de a miénk ez a 25 esztendő.-

Nemcsak a föld, a gyár lett a dolgozó népé, hanem a kultura is közkinccsé válhatott. A szocialista termelési viszonyok kialakulása magával hozta a szocialista felépitmény,a szocialista kultura kialakulását, fejlődését és elterjedését is.

Hogyan alakult ez az elmult 25 év során egy adott községben Jánosházán? Ez a kérdés vizsgálódásom központi gondolata, amikor megpróbálom regisztrálni, feldolgozni a jánosházi kulturotthon 25 éves történetét.

Ahhoz, hogy Jánosháza müvelődéstörténetét reálisan értékelni tudjuk,vázlatosan át kell tekintenünk a felszabadulás előtti népmüvelés helyi vonatkozásait, annál is inkább, mert Jánosházán már 1938-ban épült kulturotthon.

A jánosházi lakosság közismerten erősen vallásos világnézetü, idealista szemléletü. Ez természetszerüleg azt jelzi, hogy a Horthy-korban Jánosháza népmüvelési tevékenységét nem az állami, hivatalos népmüvelés jellemezte, hanem az egyházi. Főképpen a katolikus egyház irányitotta a népmüvelést. Két okból

- A lakosság többsége római katolikus vallásu /1930.:lakosság száma: 4.224, ebből 3.378 római katolikus./
- Másrészt a kat. egyház nagy földtulajdonnal rendelke - zett, s már csak ezért is ellene volt minden uj társadal-

mi gondolatnak.

Az egyházi népmüvelés elvei azonosak voltak az államével, csupán ezeket az elveket vallási köntösbe csomagolták: mivel Jánosháza parasztsága, sőt a lakosság nagy része rendkivüli méretekben vallásos volt, a vallási mezbe takart ideológiai - politikai ráhatással könnyen hozzáférhettek. Az egyházi hatás legszámottevőbben az általuk alapitott tömegszervezetek kulturális munkájában mutatkozott meg.

Az alábbi vallási tömegszervezetek müködtek Jánosházán:

- evangélikus és izraelita nőegylet
- Katolikus Kör
- Katolikus Legényegylet

A legnagyobb szerepe és befolyása a Katolikus Legényegyletnek volt. /1900-ban alakult. Létrehozója Szabó Gábor és Kronfeind Vince plébános./ Célja:"A mester legények további kiképzése, az erőteljes vallási és polgári érzületek fejlesztése és ápolása, hogy derék és tisztes ipartestületet képezzenek." [1]

Nagyon izgalmas és tanulságos az egylet müködése 1945-ig,de ennek feltárására most nincs lehetőség, csupán vázlatosan rögzithetjük. - 1932-ig Tancsics József plébános müködése - Rozonits Sándor helyi tanitó népszinmüvei és rendezései /Szőke cigány, Az ur keze, Halovány arcu fehér rózsa, Jairus leánya, Anikó./ - A kulturotthon épitése:

"Katolikus kulturház avatása Jánosházán.
Délelőtt /1938. október 26. PJ megj./ ünnepélyes keretekben avatták a helybeli Katolikus Kör és Legényegylet közel 60.000 pengőbe kerülő kulturházát, amelyet Pártli József dr. plébános fáradságot nem ismerő ügybuzgalma alig másfél év leforgása alatt ugyszólván a semmiből hozott össze." [2]

Dr. Pártli József plébános népmüvelési tevékenysége -Vallási és szakmai témáju ismeretterjesztés - Zöldmező és pásztorképző tanfolyam-,egyházi dalárda müködése - népszinmüvek előadása - bálok rendezése- helyi nyomda tevékenysége, stb.

A háboru előtti népmüvelés vázlatos és sulypontozott felelevenitésére azért volt szükség, mert ez erősen befolyásolta, meghatározta Jánosházán a felszabadulás utáni három év, az un. szabadmüvelődési korszak /1945-48/ népmüvelési tevékenységének irányát, sőt bizonyos értelemben a tartalmát is.

A szabadmüvelődési korszak teoretikusai / főleg Karácsony Sándor, a Szabadmüvelődési Tanács akkori elnöke /a felszabadulás után tagadták az osztályharc és mindenféle diktatura szükségességét. Ezt a szemléletet jól tükrözi Jánosházán 1948. május 1-én a centáris év emlékére kiadott, a helyi nyomdában nyomtatott Ünnepi Tudósitó vezércikke is.

"Mennyivel szebb, mennyivel nemesebb és emberségesebb megoldás lett volna, ha a munkának és munkásnak igazi megbecsülése nem forradalmi utakon, hanem a világ természetes fejlődése nyomán következett volna be,..." [3]

Jánosházán a kulturotthon irányitása továbbra is az egyház kezében maradt az erős vallási befolyás és háboru előtti népmüvelési hagyományok miatt.

"A felszabadulás után 1948-ig az egyházközség irányitása alatt müködött. Ezen kulturházban két egylet müködött: a Katolikus Legényegylet és a Polgári Kör. A két egyletnek külön-külön szinjátszócsoportja, közös dalárdája volt. Mindkét egyesület rendelkezett biliárd-asztallal, rádióval, könyvtárral és különböző társasjátékokkal. Közös tekepályájuk volt. Volt meghatározott nap, amikor szakmai előadások voltak." [4]

"A szinjátszócsoport jó anyaggal és tevékenyen müködött és a lakosság is igényelte. Első évben szinre került a Ludas Matyi, a Huszárkisasszony, Mária főhadnagy, Mágnás Miska, Marica grófnő, Mélyek a gyökerek, Noszty fiu esete Tóth Marival, A darabokat Dörnyei István, Varga Lajos, Ódor Károly tanitották be. Volt olyan év, amikor három különböző mü került bemutatásra. A befolyt összegekből vásárolták az uj biliárd-asztalt, a pingpong asztalt felszereléssel, könyvtár bővitésre is forditottak" [5]

"Tekintve, akkor még több egyesület müködött, a farsangban minden vasárnap előre meg volt határozva, hogy melyik egyesület tartja báljá t.A Katolikus Legényegyletnek hagyományos bálja volt a hushagyó kedd, amit batyus-bálnak neveztek, akkor a család tagjai közösen mentek a kulturházba és az általuk vitt élelmet ott fogyasztották el." [6]

"1946 telén és tavaszán az akkori községi vezetőségtől meg-

kaptuk a volt Sörház épület emeleti helyiségeit / a sportkör kapta meg. PJ megjegyzi/ klubhelyiség céljaira. Az eléggé elromosodott épületet társadalmi munkával és kulturrendezvények bevételeiből épitettük ujjá, ahol élénk sport és kulturélet folyt. Magam részéről rádiót,lemezjátszót bocsátottam a sporttársak rendelkezésére. Teadélutánokat és sportbálokat szerveztünk és rendeztünk. Különösen megmozgatta a fiatalságot, de talán mondhatnám, hogy községünk egész lakosságát az egyik klubtársunk, Sziráky Feri által kezdeményezett Báli Hiradó bevezetése. Ezt a Báli Hiradót közösen szerveztük és szerkesztettük. Igyekeztünk mindenkit élő szereplővé tenni a Báli Hiradóban, ami által nagy népszerüsége lett. A Hiradót ugy szerkesztettük, hogy a mulatság kezdetétől annak befejezéséig ugyszólván nem is csinálhattunk mást,mint állandóan jegyzetelgettünk. A Sörház épületi klubhelyiséget 1948-ban a Kommunista Pártnak adtuk át, és az volt a Pártszékház 1955-ig." 7

Az elbeszélések hiven tükrözik a jánosházi kulturotthon életét, a népmüvelés akkori társadalmi helyzetét, strukturáját, fogalomkörét, tartalmát, hatáskörét, s egyuttal jelzik a felszabadulás adta bizakodást, szabadabb légkört, az egész jánosházi közélet forrongó hangulatát. A kulturotthont benépesitik a szórakozni, müvelődni vágyó fiatalok és öregek.

- Azonban a népmüvelés fogalomköre ebben az időben még szük volt. Csupán a mükedvelésre, /ld. szinjátszócsoport, dalárda/ puszta szórakozást nyujtó bálokra, gyér kötetszámu könyvtári szolgáltatásra és néhány ismeretterjesztő előadásra korlátozódott.
- A szinjátszócsoport repertoárja már jelzi a korszakváltást. A háboru előtti vallásos témakörü és a szinvonaltalan népszinmüvek helyett világi témáju, klasszikus darabok kerültek bemutatásra. /Pl. Noszty fiu esete Tóth Marival, Ludas Matyi, stb./
- A kulturotthon tevékenységét még az egyház irányitotta,azonban vezetőségében a világi elnöknek már nagyobb szerep jutott.
- A kulturális tevékenység gócpontjai a különböző egyesületek voltak. / Sportkör, Katolikus Legényegylet, Polgári Kör./

- Ezek az egyesületek az általuk rendezett bálok és szindarabok bevételének többségét a kulturotthon felszerelésének bővitésére forditották / Ez azért is lényeges, mert a kulturotthon önellátó volt,s berendezése, könyvtára a háboru idején szinte teljesen megsemmisült./

1948. május 1-én nagyszabásu rendezvény keretében ünnepli Jánosháza lakossága a munka ünnepét, amely egyuttal a szabadmüvelődési korszak méltó lezárását is jelentette.

A jánosházi kulturotthon történetének valóban uj szakasza 1949. év elején, a kulturotthon államositásával kezdődik. Sajnos államositása antipolitikus körülmények között zajlott le, amely éles törést okozott a jánosházi népmüvelés fejlődésében.

"Emlékezetem szerint /1949 tavaszán egy pénteki napon - so' sem felejtem el - az ipariskolai tanitványaim jönnek hozzám a lakásomra, hogy tessék jönni, mert a megyétől kint van egy elvtárs,és a kulturházat akarja államositani. Én azonnal mentem.Sajnos szóba sem állt velem az illető.Csak másnap értesültem aztán az események lefolyásáról. Egyszerüen betörtek a kulturházba. Az ott lévő idős embereket, mint Máthé Feri bácsit és a többieket kizavarták a kulturházból A plébánosnak a képét, a volt hercegprimás képét a földre szórták, agyontaposták, és egyszerüen kijelentették, hogy - mármint a régi öregeknek - itt tovább semmi keresnivalójuk nincs. Igy vették birtokukba a kulturházat." 8

Mivel a többségében vallásos világnézetü emberekben kitörölhetetlen nyomokat hagyott a kulturotthon egy évtizedes egyházi irányitása, igy az elhibázott, a törvényes rendelkezéseket rosszul értelmező kulturotthon államositás egy időre visszavetette a kulturotthon tevékenységének fejlődését.

Az 195o-es évek elején - pedagógust nem találva - Németh Jánosné háztartásbelit bizták meg a kulturotthon vezetésével, aki 1959-ig látta el ezt a feladatot. Munkáját megindulásakor az utkeresés jellemezte.Kezdetben a tevékenység csupán a szinjátszásra korlátozódott.

1954-ben a kulturotthon programja gazdagabb lett. A szinjátszócsoport mellett megalakult egy mezőgazdasági szakkör, /1954. aug. 2o./ néptánccsoport, bábszakkör, zenekar és sakk-

kör. A Szabad Föld Vasárnapok keretében előadásokat, könyvismertetéseket és kiállitásokat rendeztek. Ezenkivül ebben az évben bevezették és rendszertelenül müködtették a vasárnapi - gyermekfoglalkozásokat is.

A kulturotthon tevékenysége 1958-ig lényegesen nem változott. Ennek okai elsősorban az 56-os eseményekben, az azt követő mélyreható társadalmi átalakulásban és a megfelelő népmüvelési szakember hiányában keresendők.

1958 őszén először szerepel a Déryné Szinház Jánosházán; augusztus 2o-án a Százszorszép szerelem cimü operettel, s ezt követi szeptember 23-án a János vitéz cimü daljáték.

1959-ben Németh Jánosnét leváltják. Igy Malachowsky László pedagógus személyében szakember kezébe került a kulturott - hon vezetése.

"Malachowsky László, az iskolának a nevelője vette át a kulturotthon irányitását. Ő ismert volt, óriási munkabirásáról óriási lendületéről, s ez meglátszott hamarosan a kulturotthon munkáján is." 9

Malachowsky László munkáját segitette a kedvező politikai légkör is. A kulturotthon tevékenységében először figyelhető meg a párt müvelődéspolitikai irányelveinek a helyi viszonyokhoz való alkalmazása. Munkája nyomán a helyi népmüvelés tevékenységi köre kiszélesedett és differenciálódott. Jó kapcsolatokat épitett ki az állami, a párt, a gazdasági és tömegszervezetekkel. Az FMSz finanszirozása révén néptánccsoportot szervezett, ujjászervezte a fotó-szakkört, rádiós szakkört indított és énekkart alakitott. A Déryné Szinházat rendszeresen fogadta, de mellette müködött a helyi szinjátszócsoport is. Az ismeretterjesztő előadásokat üzemekre és intézményekre diffe - renciálta. A Nőtanáccsal közösen cukrász, kézimunka és főzőtanfolyamot szerveztek.

196o - ahogy az egész ország falvaiban - ugy Jánosházán is a nagy átalakulás ideje. A termelőszövetkezet megalakitása a szocialista termelési viszonyok uralkodóvá válását jelentette amely természetszerüleg befolyásolta a helyi kulturális munka irányát és tartalmát is. Azonban Jánosházán a helyi adottságok összetettebbek, bonyolultabbak. Jól tükrözi ezt Dala Józsefnek az akkori községi VB. elnökhelyettesnek beszámolója a község

művelődési helyzetéről és feladatairól.

" A község általános fejlődése hasonló az ország más falvainak helyzetéhez, bár a felmerült problémák bonyolultabban jelentkeznek, mint például a tipikus paraszti községekben. Ennek oka, hogy falunk összetétele sokrétübb, s nyilván jobban számolni kell a kispolgári nézetek hatásával, ugymint nacionalizmus, antiszemitizmus, vallásos és kistulajdonosi nézetekkel - mint más községekben. Igy tehát kulturális életünkben a szocialista kultura kialakitásáért folytatott munka számos területén nap, mint nap a még ittmaradt burzsoá nézetekkel vivott szakadatlan harcban mehet csak végbe." [10]

Ugyanitt rögziti azt a tényt is, hogy

"Örömmel állapitjuk meg, hogy a jánosházi kulturális élet ma a kezdeményezésnek, az előrehaladni akarás nagyszerü állapotában van." [11]

Az 196o-as években a községi népmüvelési munka fejlődésében jelentős szerepet játszott az értelmiség. Az 5o-es évek és az ellenforradalom okozta "idegsokk" az értelmiség körében lassan megszünt, s egyre aktivabban vettek részt a közéletben, igy a népmüvelésben is. 196o-ban megalakult a TIT kiskörzet, amelynek munkájában aktivan kivették részüket, ugyanakkor a szakkörök és a mükedvelő müvészeti csoportok irányitását is vállalták.

196o-ban Malachowsky László áthelyezését kérve lemondott a kulturotthon vezetéséről, s őt Pörneczy István pedagógus váltotta fel. Ezután ő irányitotta a kulturotthont 1963-ig, az uj művelődési otthon átadásáig.

A kulturális tevékenység fejlődése az igazgató változással sem szünt meg,sőt a mükedvelő müvészeti tevékenység, különösen az énekkar vonatkozásában fellendült. Irodalmi szinpad is alakult.

1962-ben uj művelődési otthon épitését kezdték el Jánosházán. 1963-ban a falu központjában megkezdte müködését az uj művelődési otthon. /Helyiségei: előtér, 38o férőhelyes nagyterem, klub, könyvtár, öltözők, fotószakköri helyiség, ruhatár, büfé, s két pincehelyiség./ Az épület sulyos " szépséghibája", hogy tervezéskor figyelmen kivül hagyták a korszerü népmüvelés alaptörvényét, a kisebb csoportokra épülő nevelőmunkát és le-

hetőségeinek megteremtését. Az elhibázott tervezés azóta is állandó gátja a népmüvelési munkának.

Az uj müvelődési otthon függetlenitett igazgatója Illés Sándor helybeli tanitó lett 1965-ig. 1963-tól a müvelődési otthon kiemelt és hálózati központként müködik.
Feladatköre ezzel kettőssé vált:

- a helyi igények kielégitését szolgálja,
- valamint 6 község - Duka, Karakó, Keléd, Kemenespálfa, Kissomlyó és Nemeskeresztur müvelődési otthonainak szakmai s módszertani irányitója.

1964-ben Marosits Éva óvónő vezetésével az intézményben megalakult az ifjusági klub, amely kisebb megszakitásokkal napjainkban is müködik. Kötött és kötetlen foglalkozási lehetőséget teremtenek a fiataloknak, hogy irányitás mellett szórakozzanak és tanuljanak. Ezekben az években a klub mellett a következő kisebb csoportok müködtek: irodalmi szinpad, rádiós szakkör, néptánccsoport, asztalitenisz-kör, sakk-kör, bélyeggyüjtők köre és muzeumbarátok köre.

1964-ben a könyvtár is helyet kap a müvelődési otthonban tiszteletdijas, majd függetlenitett könyvtáros irányitásával. /Kozma Zsuzsa, Borbély Márta, Pungor Jánosné/

1965. augusztus 1-től népmüvelő-könyvtár szakot végzett Szabó Árpád került a müvelődési otthon élére. Irányitása alatt a népmüvelési munka tovább szélesedett. Figyelme kiterjedt a körzetekre is. 1966-ban Szabó Árpádot a Járási Müvelődési Otthon élére helyezik, egy évig - 1967. julius 1-ig ideiglenesen Kovács Anna és Illés Sándor vezette a müvelődési otthont, s őket követte a sorok irója, Pungor János.

Az uj müvelődési otthon tevékenysége összegezésképpen a következő területekre terjedt ki:

- szocialista családi és társadalmi ünnepek megrendezése,
- ORI és Déryné Szinház előadásai,
- ismeretterjesztés,
- klubmunka,
- kisebb csoportok müködtetése,
- gyermekfoglalkozások,
- kapcsolatok tartása a különböző gazdasági szervekkel, intézményekkel és tömegszervezetekkel,

- bálok, táncestek rendezése,
- gazdálkodás,
- propaganda és felvilágositó tevékenység,
- a körzet szakmai és módszertani irányitása.

A kép korántsem teljes...!A puszta tények mögött 25 év mérhetetlen küzdelme rejlik.A kulturotthon tevékenységét - a megszabott keretek között - megközelitőleg sem tudjuk a teljesség igényével felmérni.

A cél egy volt,s az is marad: az emberi kultura megismertetése és birtokba vétele.

A jánosházi kulturotthon 25 éves története forrongó,ellentmondásokkal tarkitott, de lenyügözően szép...!

Nem holmi diadalmenet,de Jánosháza lakossága előtt a szórakozás és a müvelődési lehetőségek széles skáláját nyitotta meg az épülő uj társadalom körülményei között,a kultura közvetitőrendszerének kicsi, de nélkülözhetetlen csavarjaként.

. - . - .

IDÉZETEK JEGYZÉKE:

1./ Katolikus Legényegylet alapitó okmánya. SZÁL.

2./ Vasvármegye. 1938. október 26. 4. l.

3./ Ünnepi Tudósitó. Jánosháza, 1948. május 1.

4./ Dobson József visszaemlékezései. Magnetofon-felvétel Pungor János tulajdonában.

5-6./ Dobson József visszaemlékezései. Magnetofon felvétel. Pungor János tulajdonában.

7./ Farkas Ferenc visszaesmélkezései. Magnetofon felvétel. Pungor János tulajdonában.

8-9./ Dörnyei István visszaemlékezései. Magnetofon felvétel Pungor János tulajdonában.

lo-11./ Beszámoló a község müvelődési helyzetéről és feladatainkról. 1961. március 16.

MÜVELŐDÉSI TEREM KARAKÓ

Összeállitotta: Kovárczi Sándor

1./ Az 1945 előtti helyzet elemzése:

Községünk,mely hosszu időn át 450-500 lelket számolt /ma alig éri el a 400-at/, történelmi nevezetességü. A Marcal folyó bal partján,nyugati oldalán,Vas megye déli csücskében fekszik. Régen itt volt három megye /Vas-Zala-Veszprém/ találkozása. Itt halad a 8. sz. müut, mely 1936-38-as években épült. /Budapest-Grác/. Annak idején jó kereseti lehetőséget /fuvarozás,földmunka/ nyujtott a falu népének az ut épitése. /Ez azonban nem követi mindenütt a régi Budapest-Bécsi utat, mely hajdan a Marcalon át a falunkon is keresztül vitt, s mint történelmi nevezetesség - ezen hozták gróf Batthyány Lajos minisztert Bécs felé igyekezvén, melyhez füződő kiszabaditási kisérletet oly hiven őriz Jánosháza. Földvára prehisztorikus, avar eredetü. Védelmet nyujtott azonban a török világban,kuruc időben, Napoleoni háboruban. Nyomai nagyon jól láthatók ma is. Védett terület.

Maga a település jóval később a Várhelytől mintegy 2 km-re az Ősmarcal kavicsos, dombos nyugati részén épült fel.

Pálos-rendü barátoké a település hosszu időn át. Gazdálkodnak 500 kh földön, erdőn. Feloszlatásuk után vallásalapitványi birtok lesz. Egy részén cselédek dolgoznak /major/, más részét bérbe adja az alapitvány.

Papi jellege viszont továbbra is megmarad a falunak. Két papos község, Nemeskereszturnál és Kamondnál lélekszámban kisebb mégis az előbbiek ide fáradnak a mai napig. A tanitás, igy a "népmüvelés" az ő irányitása alapján ment végbe. A háborut megelőző időszakban Varga József tanitó s kántor 1936-ig müködött a faluban. Idősebbek elbeszéléséből tudjuk, hogy a tanitó a fiatal káplánnal általában jól kijött, de nem ugy egyik is a plébános urral. Leány és legénykör cimen szerepelt a fiatalság Szindarabjaik témája általában vallásos, de népszinmüvet is játszanak /Ludas Matyi, Sári biró/.

Müködött az egyházi énekkar egyleti tagokból, leventékből. Általában egyházi ünnepeken szerepeltek. A szindaraboknál a káplán is segédkezett ebben az időszakban./Egy alkalommal táncolt-, rövidesen a plébános elküldte./

A fiatalságnak helyisége nem volt. A szindarabok az iskolában, jó idő esetén a plébánia pajtájában, vagy iskola pajtájában voltak. A Tüzoltó-testület töltött be még jelentős szerepet e téren, mert évente a Dank-hegyen majálist rendezett /jelenetek, táncmulatság/.

Kiemelkedő munkát végző parasztfiatalok Papp, Császár, Bódis-legények segitettek és szerepeltek lelkesen. Közülük Bódis E. szerzett először telepes rádiót Budapesten s hozta haza, mint akit minden érdekel az 1937-es években. Ebben az időszakban a falu számottevő könyvtárt nem tart nyilván. Csupán néhány, ugynevezett vasárnapi könyv van az iskola ládájában, melyet néha egyesek elolvasgatnak, lapozgatnak.

1936-ban kerül a faluba Patyi Antal fiatal pedagógus. Nagy lendület, kevés lehetőség /pl. terem még jó ideig nem is lesz/ az egyház akarata minden munkaterületen /oktatás,müvelés/ tart folyamatosan, mignem beköszönt a II. világháboru. A fiatal pedagógus is katonáskodik. Ez idő alatt helyettesitenek, illetve tanitanak itt Kovács Imréné, Band Lenke. A helyzet adta lehetőséghez mérten folytatják elődjük népmüvelési tevékenységét. Divatossá teszik az ugynevezett vasárnap-esteket. Ezek szavaló estek, vagy puszta összejövetelek, de hasznosak. Könyv még mindig kevés van. Nótázgatnak.

Jellemző pl. a 36-os évekre, hogy a faluba összesen 2 ujság járt. A Vasvármegye megyei lapja a tanitónak, a Pesti Hirlapot pedig 5-6 gazda közösen járatja.

2./ A felszabadulás itt is földosztást hoz.A vallásalapitványi földből mindenki kap arányosan, akinek nincs 2o kh-nál több. Családonként 4 kh-t,plusz gyermekenként további 2 kh-t. A népmüvelési munkának is uj irányzatai jönnek. A 48-as évekig ugynevezett szabadmüvelés formáján érezhető a kiforratlanság. Falun még 48-ig él a legény és leányegylet. A papság irányit. Az államositás sok mindent egy csapásra megoldott. Egyházi tanitók öröme határtalan, munkakedvük kétszeres. Szinjátszócsoport alakul Patyi Antal tanitó szervezésében. Az iskola és a fiata-

lok müsoraikkal résztvesznek nemzeti ünnepeinken, melyek teljesen ujak.

Az 5o-es évekig rigmus időszakot jelölhetünk, mely kedves, időszerü, gyors, frappáns népmüvelési munkát igényelt a maga korában. A jól dolgozók, aratók, masinálók, begyüjtők köszöntését jelentette ez. E munka végzője csak a pedagógus kellett hogy legyen.

Ami az ifjusági szervezetet illeti, az EPOSZ, mint első falusi ifjusági szervezet nem sok nyomot hagyott falunkban.

1955-ben a tantermet kettéválasztják, s egyik fele - 6x8 m-csak a népmüvelést szolgálja. /A felsőtagozat Jánosházára jár, igy szabadul fel a nagyterem fele/.Ezt a leválasztott helyiséget vallhatja már magáénak a népmüvelés,de a fiatalság is. Tevékenyen müködik a DISZ. Szindarabok,teaestek vannak. E helyiségben indul meg az első állandó jellegü mozi. 1955. ősz: Őrs a hegyekben c. szovjet film. Nagy siker, 8o néző, két előadás. A mozi vezetője Bertalan Ferenc Dukáról járt át hetente vetiteni.

A faluban könyvtár létesült, s 1959-ig elérte a 7oo kötetet már. Mozi,könyv - e két tényező nagyon sokat jelentett már abban a korban.

1959-ben termelőszövetkezet alakult a faluban.Öt család kivételével mindenki a közösbe lépett. A munka nagyszerüen megy, egy-két év mulva a járás, de a megye egyik legjobban fizető tsz-e. Lépések történnek, gondolatok születnek a müvelődésügyi lehetőségek megteremtésére. A tervek valóra válnak. 1962 őszén a NOSZF ünnepére uj kulturházat avat Lénárt elvtárs, a megyei tanács elnökhelyettese, a megyei Pártbizottság tagja. Ezt a napot hatalmas munka, izgalom előzte meg. Több mint százezer forint állami támogatás és mintegy hatvanezer forint társadalmi munka árán a régi iskolából nagytermet, hozzá szinpadot, könyvtárat és klubot épitünk. Az avatáson nagy tetszéssel szerepelt a jánosházi kulturcsoport. Jelen voltak a megye és a járás vezetői, a szomszéd faluk pedagógusai. A megyétől, tanács és KISZ. Bizottságtól felszerelést kaptunk.Községünk belekostolt a szórakozás, müvelődés nagyszerü lehetőségébe és mi ebből nem szeretnénk engedni. Rá egy évre megkapja községünk /a kulturház/ a körzeti kulturális seregszemle rendezését.Nagy

élmény a falunak, sokrétü müfaj, sikerek, oklevelek...

Ebben az időszakban a Müvelődési Terem vezetője Kovárczi Sándor pedagógus. Müvelődési termünk ettől kezdve költségvetéssel rendelkezik. Egyik fele állami támogatás, másik fele saját bevétel. A termelőszövetkezet szinte minden évben segit. 1960-ban TV-t, 1962-ben 3000 Ft-os előfüggönyt, majd üveges könyvtári szekrényt vásárolt a Kulturháznak. Továbbá ingyenesen szállitotta a kulturcsoportot szereplésekre. 1962-től népitánccsoportunk szakkör jelleggel müködik. Szép sikereket mondhat magáénak versenyeken, de a hazai közönség előtt is. Szinjátszó csoportunk időszakos. Évente általában egy 3 felvonásos szindarabot és egy farsangi kabaré szindarabot tanult be. Emlékezetesebb szindarabjaink: Zsuzsi, Nyolc hold föld, A bor, Dankó Pista.

Nagy szerepet szántunk a lakosság tudatformálását elősegitő tényezőként minden évben az ismeretterjesztő előadásoknak. 1959-től kezdve szinte rendszeresen vannak. Uj, hogy az utóbbi időben témakörönként haladunk. Évente általában 7-8 előadást szerveztünk átlagos 40-50 látogatóval. Legemlékezetesebb 1966. őszén, a mezőgazdasági könyvhónap keretében volt, amikor dr. Gaál L. mezőgazdasági szakkönyviró látogatott el hozzánk. A közel 100 hallgató az érdekes előadása mellett könyvajánlást, ismertetést is kapott /kiállitás, vásár/.

A falu beállitottságát ismerve, lassan hozzányulhatunk /67-ben/ az ateista jellegü előadásokhoz is. Élvezetes volt Laky R.: Régi szokások, babonaság c. témaköre. Leszürt tapasztalat az eddigi TIT előadásokkal kapcsolatban: jó előadó, érdeklődést keltő téma, szemléltetés magas foka. /film, dia, könyv./ Az eredmény: nem kell különösképpen agitálni az előadásokra.

Könyvtárunk szerves része a népmüvelésnek. Állományát tekintve nagyot fejlődött. Elérte az 1300 kötetet. Tartalmában lassan lépünk előbbre. Több felnőtt olvasót szeretnénk. A felnőtt lakosság 20-25 %-át. A középkoruak és a KISZ koruak aránytalanul keveset olvasnak. A Jánosházi Körzeti Könyvtárhoz tartozunk már 2 éve. Szerzeményezés is ott történik. Keresettek a klasszikusok, de a mai magyar irodalom, vers is kelendő, főleg tanulók körében. Legjobb olvasónk id. Dorfinger János tsz. nyugdijas /évi kb. 50 kötet/ és Csiszár Endre tsz. tag /80 kötet/.

A faluban talán 15-en rendelkeznek 5o, vagy annál több kötet könyvvel. Általános vélemény, hogy a TV sokat pótol, s időt vesz el ugyanakkor.

Ez vonatkozik a mozi látogatottságára. Csupán a jó,klasszikus magyar filmeknek /Aranyember, Kőszivü ember fiai, Kárpáti Zoltán, Egy magyar nábob/ van kielégitő mennyiségü nézője. A mozi "fénykorát" 6o-61-62-63-64-es évekre tehetjük. A müsorpolitika, szervezés jó.

A klubhelyiség a KISZ rendelkezésére áll. /TV,rádió, lemezjátszó, játékok./ Itt történnek kisebb rendezvények, kötött foglalkozások, szabó-varró tanfolyam, stb. /őszi-téli időszakban./

A KISZ kulturcsoportok alakulására jellemző,hogy táncosaink minden esetben 8 főnél többre nem tudtak terebélyesedni. Szinjátszóink átlagos létszáma mindig 14-15 fő között mozgott. Ezekhez pedig a népmüvelőnek mindig igazodni,alkalmazkodni kellett, ami nehéz volt. /Témaválasztás, szereposztás./

Virágzó időszakot a szinjátszócsoport a 65-66-os években, a tánccsoport a 66-67-es években ért.Jelen időszakban az irodalmi szinpad jellegü müsorok a divatosak, s ezzel próbálkozunk. A jó TV adásokhoz alkalmazkodva okosan kell beosztani időnket, ami a nép müvelésére kell hogy jusson. A jánosházi Déryné előadásoknak bérletese a község /24-4o látogató/.

A községben 45 TV, 123 rádió van

Jár 77 napilap, 2o3 hetilap

Legkedveltebb TV müsorok a TV sorozatok. Pl. Bell, Időalagut, Rinaldó, Vidoq. Rádióban a Szabó család vezet. Kedveltek az utleirások, népdalcsokrok.

S végül meg kell emliteni a politikai müvelődést. A KISZ szervezet részére hiányosan, nem minden évben / körülményektől függően / rendezünk politikai oktatást, müvelést. /pl. Világ térképe előtt, KISZ olvasó kör/. Felnőttek körében, ha szük körben is /általában 2o fős csoport/, de minden évben folyamatosan tartunk politikai oktatást, s ez nagyon jól megy. Témái: Gazdasági mechanizmus értelmezése, mezőgazd. politikai tanfolyam, stb.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KELÉD

Összeállitotta: Kiss Pál
müv.otth.ig.

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Községünk a celldömölki járás egyik legkisebb települése a járás déli csücskén. A mindössze 360 lelket számláló kis község a környék legrégibb települései közé tartozik. Egykor kunok lakták, neve is innen származik: Kun-Keled. E települést azonban a tatárok teljesen elpusztitották. Mai képe csak azután kezdett kialakulni régi helyétől kissé délebbre. E nagy multtal rendelkező település fejlődése azonban valahol elakadt. Köszönheti ezt földrajzi helyzetének is, hiszen a forgalmas közlekedési utvonalaktól, vasuttól távol esik, nehéz megközeliteni és még napjainkban is körülményes belőle kimozdulni. A fejlődés legnagyobb kerékkötője azonban az uri nagybirtok kialakulása lett.

A község határa valamikor a Horváth nevezetü bögötei földesur tulajdona volt, kitől később a Krassza nevezetü uraság vásárolta meg, majd pedig a Szent-Iványi báró tulajdonába került. Ennek következtében a település jellege is inkább a majorhoz mint a faluhoz hasonlitott. Az itt élő emberek szinte teljes mértékben a báró cselédei voltak, akik egészségtelen cselédházakban összezsufolódva, nem egy esetben 4 család főzött egy közös konyhán, élték egyhangu életüket. E csufos örökség nyomait sajnos még 25 év multán sem sikerült teljes mértékben felszámolni. Ezen nem is lehet csodálkozni akkor, ha tudjuk, hogy honnan, milyen mélyről indult e kis község egykori cselédsége 25 évvel ezelőtt.

A település gazdasági arculatából egyenesen következik milyen is volt az itt élő emberek müveltségi szintje, milyen lehetőségek álltak rendelkezésre a tudásszomj kielégitéséhez. Az uraságnak nem az volt a fontos ki hogyan tud irni-olvasni, hanem az, hogy ki mennyit bir dolgozni. Véleményét gyakran hangoztatta is: "Elég, ha a paraszt annyit tud, mikor esik az eső nem áll az eresz alá!" Ezen tul persze az is fontos volt, hogy

munkásai napkeltekor már a mezőn legyenek és még a napnyugta itt érje őket. A tanulásra, müvelődésre, szórakozásra idő is, lehetőség is nagyon kevés volt. Az 1913-as esztendőig az iskoláskoru gyermekek a szomszédos Zalaerdődre jártak iskolába. Legjobb esetben eljutottak a III-IV. osztályig és a betüvetést ugy ahogy elsajátitották. Többre nem nagyon volt lehetőség, hiszen a legtöbb családban 6-8 gyermek okozott gondot a táplálkozást és a ruházkodást illetően. Valamit javitott a helyzeten,hogy 1913-ban megnyilt helyben is az uj iskola,melynek első tanitója Bocskai Gyula volt. A tanitás azonban végeredményben a téli hónapokra zsugorodott, hiszen a 9-lo éves gyermek már jó segitség volt a családban, kellett pársztornak kisbéresnek, hogy keresetével a család megélhetési gondjait csökkentse. Nem volt viszont még akkora lehetőség sem az iskolából kimaradt korosztály számára.

A község kulturális életének első aktiv irányitója Pajor János tanitó volt, aki az 192o-as évek elején mint fiatal tanitó került a község iskolájába. Az ő lelkes munkája nyomán immár volt lehetőség,hogy a község fiataljai a hosszu téli estéken összegyüljenek az iskolában, ahol szindarabok betanulásával töltötték idejüket. Bemutatásra is ugyancsak az iskolában adódott lehetőség, ahol a szereplők sajátkezüleg ácsolt, szinpadon adták elő müsoraikat általában karácsonykor, husvétkor vagy farsang végén. A falunak ezen kivül nem voltak jelentősebb megmozdulásai éppugy, mint ahogy nem müködött semmilyen szervezet, egylet, kör, vagy egyesület. Az emlitett előadásokon kivül a fiatalok nem tartoztak sehova. Szabadidejükben vasárnap délutánokon vagy ültek a kis padon az utcán, vagy a major közepén erre alkalmas helyen szájharmonikára, vagy citerára esetleg táncoltak, mig az esti etetés el nem kezdődött. Ezzel tulajdonképpen kezdetét is vette egy ujabb dolgos hét és gondolni sem lehetett már szórakozásra, müvelődésre. Az ifju tanitó erőlködése is kudarcot vallott, mert az uraság határozottan megtiltotta számára az ilyen irányu tevékenységet.

A községnek egyáltalán nem volt köztulajdonban lévő könyvtára egészen a felszabadulásig. Mozi, szinház szinte ismeretlen fogalom volt az itt élő emberek előtt. Az első rádió is az uraságén kivül 1924-ben került a faluba Wendler Kálmán kovácsmester tulajdonába. Az ügyes mester később a fülhallgatós rá-

dióhoz saját maga hangszórót is szerkesztett, melynek segitségével már mások számára is lehetővé vált a rádióhallgatás. Ez Wendlerék lakásán, vagy ablaka alatt történt.

Később a háborus évek idején az 194o-es évek elején került a községbe Patyi György és felesége, mindketten tanitó képesitéssel. A háborus időszak zürzavaros évei alatt azonban a népmüvelési munka folytatása szinte lehetetlenné vált. Végül a háboru borzalmainak a hatalmas gazdasági és politikai zürzavarnak véget vetett 1945 tavaszán a reményeket megcsillantó felszabadulás, mely uj élet kapuját nyitotta meg az alkotni vágyó emberiség számára.

2./ A felszabadulástól napjainkig:

1945 tavaszán az Uj Élet hajnalán községünkben is hamarosan helyreállt a rend. Az eddig cselédsorban élő emberek, kik közül talán többen is kételkedve fogadták, vagy meg sem értették először, hogy mi történt, nem maradtak magukra. Rövid időn belül megalakult a Kommunista Párt és a kezébe vette a község élletének irányitását. Felhivására csakhamar megalakult a Földosztó Bizottság,mely élén Tarsoly Károly bácsival,hozzákezdett a báró birtokának felparcellázásához. Földet mértek az eddigi cselédembereknek, kik ezután a maguk gazdájaként kezdhettek hozzá saját kis gazdaságaik kialakitásához. Az első évben még közösen takaritották be a termést, melynek igazságos szétosztásával némi alapot szerezhettek a megindulásához. Igaz, sok nehézséggel, sok szorgalmas munkával járt mig a semmiből megalapozhatták magukat az egykori cselédek, de a kitartó és szorgalmas munkának hamarosan mutatkoztak eredményei is. Az anyagi erőkön kivül azonban nagy szükségük volt tudásuk gyarapitására is, hogy hozzáértéssel gazdálkodhassanak.

Ez tette szükségessé, hogy a Patyi házaspár közremüködésével az uj gazdák a Szabad Föld Téli Esték előadássorozatán, gyarapithassák ismereteiket. E foglalkozásokon szivesen vettek részt, hiszen igen sok hasznos utbaigazitást kaptak a termelő munkához. Ez tette szükségessé, hogy már 1946-47-ben a községben Ezüstkalászos gazdatanfolyam indult, melyen a fiatalok és idősebbek egyaránt képviseltették magukat.

A népmüvelés egyéb ágazataiban is megindult az élet. Ismét

életre kelt a szinjátszócsoport, mely hozzákezdett uj szinművek tanulásához. Jellemző volt a megnövekedett tudásszomj megnyilvánulása, melynek kielégitése problémák elé állitotta a kultura irányitóit. Szinte nem győzték kielégiteni a megnövekedett igényeket. Mindenki helyet kért magának, mindenki szerepelni vágyott, öreg-fiatal egyaránt. Ehhez azonban vezetőkre és helyiségekre lett volna szükség. A nehézségek csak fokozódtak, mivel Patyi György magára maradt e munkában felesége betegsége miatt. Helyiség is csak az iskolában állt rendelkezésre, azonban egy teremben több csoport azonos időben nem müködhetett. Közben ugyanis az ifjuság is szerveződött. Megalakult az EPOSZ, a község első ifjusági szervezete. Szerencsére élére rátermett vezető került Wendler László a már emlitett kovácsmester fia személyében. A lelkes fiatalok hamarosan szereztek maguknak megfelelő helyiséget, ahol összejöveteleiket tarthatták. Birtokukba vették az uradalom idején a "Szeszgyárhoz"tartozó egyik helyiséget, az ugynevezett "Malátaházat", mely terjedelménél fogva alkalmas volt arra, hogy benne megrendezzék összejöveteleiket. Az emlitett helyiséget társadalmi munkában hamarosan rendbehozták. Téli tüzelőt az erdőről gyüjtöttek, petróleumlámpa rendelkezésre állt, igy nem volt többé akadálya müvelődésüknek, szórakozásuknak.Itt tanulták be a kiválasztott szinmüveket, itt be is mutatták őket, sőt az utána következő táncmulatságokat is itt rendezték meg.Ennek következtében éveken át szinte versenyszerüen tanulták szerepeiket és mutatták be müsoraikat az idősebbek az iskolában, a fiatalok a "Malátaházban".

Az évek lassan követték egymást és az ujabb áramlatok uj eszmék szelét sodorták magukkal. Uj gazdasági forma kezdett szerveződni. Kezdett kialakulni országszerte a szocialista nagyüzem a mezőgazdaságban is. A megyében az elsők között községünkben is megalakult 1948. augusztus 2o-án a termelőszövetkezet Micsurin elnevezéssel. Az ujabb gazdálkodási forma, a megnövekedett lehetőségek,valamint a község előre látó vezetői szükségesnek tartották, hogy a kultura szélesebbkörü terjesztéséhez müvelődési otthont kell létesiteni. Az ötletet, mely végül is javaslattá érett,a község lakossága lelkesedéssel fogadta, pedig tudta, látta mindenki, hogy a megvalósitásig ren-

geteg tennivaló várja a falu népét.

Igy kezdett hozzá még 1948-ban a község apraja-nagyja a község közepén álló, mintegy 5o méter hosszuságu épület a "Petárnya" átalakitásához. Óriási munkát vállalt magára a község népe, hogy a romos, elhanyagolt állapotban lévő épületből elfogadható, kulturotthonnak nevezhető létesitmény alakuljon ki. A "Petárnya" ugyanis 1925-26-ban épült a báró épittette, persze nem kulturális célra, hanem azért, hogy a nyári szezonmunkákra szerződtetett, messze vidékről érkező "sommások" részére elhelyezést biztositson. Itt nyert elhelyezést évente 6-8 hónapon keresztül 12o-15o munkáslány és férfi nagyon embertelen körülmények között. Padlózata egységesen beton volt, melyre szalmát hintettek és a fekhelysort innen-onnan gerendasor szegélyezte, hogy a termek közepén valami járda féle kialakuljon. Tisztálkodási lehetőség szinte semmilyen fokon nem állt rendelkezésre, és idő sem volt hozzá, mert a munkanap napkeltétől napnyugtáig tartott és a napi munkában megfáradt emberek örültek, ha minél előbb megpihenhettek vackukon.

E szégyenletes örökség megszüntetésére, átalakitására vállalkozott tehát e kis falu népe és nem is eredménytelenül. Még 1948-ban hozzáláttak az előadóterem kialakitásához. Kocsikon, traktorokon hordták a töltést, homokot a nagyterembe, hogy szinpad és lépcsőzetes nézőtér legyen kialakitható. A termelőszövetkezet adta e munkához a szállitóeszközöket, a község népe pedig a szükséges emberi erőt. Tarsoly Károly bácsi irányitásával elkészült a szinpad, és mint furó-faragó mesterségben jártas ember, lepadlózta a lépcsőzetes nézőteret is. A többi helyiségek is meszelés és kisebb-nagyobb javitások után használhatókká váltak. A szükséges felszerelési tárgyakat /székek, asztalok/ a kastélyból szállitották ide, majd pedig hogy elegendő ülőhely álljon rendelkezésre, társadalmi munkában padokat /lócákat/ készitettek. Igy a legszükségesebb felszerelési tárgyak is biztositva lettek. Az uj létesitmény első vezetője Patyi György tanitó volt, aki még ebben az időben a községben müködött. Most már jobb körülmények között folytatódhatott a népmüvelő munka. A rendezvények bevételeit a felszerelés gyarapitására, az intézmény fenntartására forditották. A téli tüzelőt a fiatalok továbbra is társadalmi munkában gyüjtötték ösz-

sze az erdőről és azt fel is apritották.

A kulturmunka fellendülésével szinte párhuzamosan indult meg a sportköri tevékenység is. Fiatalok szép számmal éltek a községben és igényelték, hogy sportolhassanak. Ehhez azonban ismét anyagi segitségre is szükség lett volna,azonban a község anyagi lehetőségei mindenre nem futották. Ismét lelkesedésre, összefogásra volt szükség, hogy a labdarugócsapat felszerelés-hez juthasson. Fiataljaink jó segitőtársra, ügyes irányitóra találtak egyik társuk Kiss István, ma jánosházi VB. elnök, falunk szülötte személyében. Vasárnap már a hajnali óráktól kalászt gyüjtöttek a learatott tarlókon és az igy nyert gabona árából vásárolták első felszerelésüket,hogy a későbbiek folyamán sok sikeres szerepléssel szerezhettek jó hirnevet községünk sportkörének.

Később uj társadalmi rendünk erősödésével községünknek is egyre több jutott a kultura áldásaiból állami segitséggel is. 1953 februárjában volt községünkben az első mozivetités. Igaz, még csak egy kis benzinmotor szolgáltatta az üzemeléshez szükséges villamos áramot, mivel a községben még villany nem volt, de ettől kezdve hetenként egy alkalommal rendszeresen felbugott a kis motor hangja a kulturház fala mellett és csalogatta a kulturára éhes embereket a filmkockák elé.Természetesen nagy sznzáció volt a község életében és zsufolásig megtelt nézőtér előtt peregtek a filmkockák éveken keresztül. Bertalan Ferenc dukai lakos pontosan érkezett mindekor és mint mozigépész kerékpáron hátizsákjában cipelte a szükséges kellékeket, hogy örömet szerezzen kis falunk népének. Sajnos a későbbi évek során egyre csökkent községünkben is a mozilátogatók száma. Ez talán nem is olyan nagy baj, ha figyelembe vesszük, hogy ugyanakkor az alig 8o családot számláló kis községben több mint 2o db televizió üzemel napjainkban. Ennek következtében még közelebb kerülhet a község lakóinak nagyobb részéhez a nagyvilágon legtávolabbi pontokon történő legfrissebb esemény is.

A könyvtár alapitása ugyancsak az 1953-as évre vezethető vissza. Patyi György tanitó kezdeményezésére előbb ajándékozás utján gyarapodott a könyvállomány, majd ezt követően a helyi termelőszövetkezet segitségével nyilt lehetőség a könyvtár bővitésére. Elhelyezése az első időszakban az iskolában történt

meg és köteteinek száma ebben az időben 15o körül mozgott. Később a könyvtáros személye változott és Soponyai János postai kézbesitő végezte a kölcsönzéseket lakásán. Ezt követően 1956-58 között Szabó Anna a fiókposta vezetője lett a könyvtáros és a könyvkölcsönzés a postán történt. Az állomány fokozatosan bővült, de még 1958 végén sem haladta meg az 5oo kötetet. 1959. január 1-től Kiss Pál tanitó kezelésébe került a könyvtár, igy egy időre ismét visszakerült az iskolába, majd 1961 őszétől a kulturotthonban kapott elhelyezést. Felszerelése ekkor még nagyon szegényes volt. Mindössze egy rozoga szekrényben kapott elhelyezést a könyvállomány. Tulajdonképpen ezután került sor a könyvtár aktiv fejlesztésére. Közben a Járási Könyvtártól kaptunk egy szekrényt, igy pillanatnyilag megszüntek elhelyezési gondjaink. Viszont ez időben már községfejlesztési alapból évente rendszeresen 2ooo Ft-ot forditottunk könyvbeszerzésre, ami szükségessé tette a további raktározási gondok megoldását. Községfejlesztésből vásároltunk 3ooo Ft értékben egy háromajtós szekrényt, majd hamarosan hasonlót vásárolt a termelőszövetkezet is a könyvtár részére. 1968 elején, amikor megtörtént a könyvtárak körzetesitése, már több mint 13oo kötet könyvvel rendelkeztünk. Jelenleg 14oo kötet körül van könyveink száma, melyek frissitése, cserélése állandóan folyamatban van a központi könyvtár irányitása alapján. Erőfeszitéseink nem voltak hiábavalók, mert évente rendszeresen megvan könyvtárunknak a 7o-8o beiratkozott olvasója és éves viszonylatban legalább 13oo-14oo kötet kikölcsönzése történik meg. Persze ezen tulmenően is sokat olvas községünk lakossága. Saját könyvtárat is sok családnál találhatunk. Az 5o-nél több kötettel rendelkező családok száma 22. Széleskörü az ujságolvasás is. Előfizetés alapján összesen 69 napilap jár a faluba. Az előfizetett hetilapok száma pedig 87 db, ami egyben azt is jelenti, hogy gyakorlatilag minden család részére jár legalább egy napi vagy hetilap. Ugyanakkor nagyszámu sajtótermék talál gazdára szabad vásárlás utján is és szép számmal jár a községbe havonta megjelenő sajtótermék is.

Visszakanyarodva az 195o-es évek közepére, meg kell állapitani, hogy az 1956-os ellenforradalmi kavarodás rányomta bélyegét községünk kulturális életére is. A kulturális tevékeny-

ség egy ideig szinte megállt, majd később, amikor a rend ismét helyreállt, a kedélyek megnyugodtak, a községben müködő Süle házaspár kezdeményezésére ismét fellendült a népmüvelési tevékenység is.

1958 nyarán került a községbe Kiss Pál tanitó, aki hivatva volt az elődök által megkezdett munka folytatására. Ettől kezdve az ő kezében összpontosult a könyvtár és a kulturotthon vezetése. Az évek során több alkalommal vett részt a kulturmunkások nyári továbbképzésein, ennek folytán 1963-ban alapfoku könyvtárosi vizsgát tett, majd később pedig megszerezte a kulturotthon vezetéséhez szükséges alapfoku képesitést is. Tennivaló most is akadt bőven, hiszen az ifjuság, de az egész község lakosságának igényei nem csökkentek, inkább fokozódtak és kielégitésre vártak.

Jelentős esemény volt 1958/59 telén a község villamositása. Eddig ugyanis petróleumlámpának pislákoló fényénél lehetett csak terjeszteni a kultura áldásait. Intézményeink, az iskola és a kulturotthon villamositása az elsők között történt meg. Igy 1959. április 4-én felszabadulásunk évfordulóján már ragyogó villanyfényben ünnepelhettük a felszabadulás évfordulóját és a villanyavatást. Még ebben az évben költségvetésből vásároltunk egy rádiót a kulturotthon részére. A müsorok bevételéből pedig lemezjátszóhoz jutottunk. Ennek következtében a villany adta lehetőségeket megpróbáltuk kamatoztatni. Még a következő évben a községi tanács községfejlesztési alapból televiziót ajándékozott, igy 1960. szilveszterén kigyult községünkben is az első képernyő fénye, hogy meghőditsa a község lakosságát. Különben még 1960-ban ismét hatalmas felujitási munkába kezdtünk. Hozzáláttunk kulturházunk felujitásához. Ez a hatalmas munka ismét megmozgatta a község lakosságát szinte egy szálig. Felettes szerveink részéről is nagy segitséget kaptunk terveink megvalósitásához és igy az állami támogatás, a helyi anyag és társadalmi munka értéke mintegy 240 ezer Ft értékben hozzásegitett bennünket ahhoz, hogy az egykori "Petárnyából" kialakithassunk kulturotthonunk mai képét. A munkák 1961. augusztus 20-ra befejeződtek, amikor az egész községet megmozgató avatóünnepséget tartottunk, melyen az avatóbeszédet Horváth József a Megyei Pártbizottság munkatársa tartotta. Különben e napon aug.

2o-át a lakosság kérésére és a község vezetőinek javaslatára a község "Bucsu"-jává nyilvánitottuk, melynek megünneplése azóta minden évben rendszeresen megtörténik. Később a Megyei Pártbizottság javaslatára párt, KISZ és klubhelyiség kialakitása is megtörtént és e termeket felszereléssel, játékokkal a Pártbizottság látta el. Az évek során eljutottunk odáig, hogy ma már minden termünket belső festéssel is izlésesebbé tudtuk varázsolni. A sokoldalu fejlesztgetés mellett a belső, tartalmi munkáról sem feledkeztünk meg. Az utóbbi lo esztendő jelentősebb megmozdulásai a számok tükrében a következő képet adják:

Ismeretterjesztő előadást 72 esetben tartottunk,mely alkalmakon megjelent összesen 23o4 hallgató. Egy előadásra általában 32 látogató jutott, de voltak kiemelkedő előadásaink is,pl "Szerelem, házasság,gyermek", vagy "Lesz-e világvége?", illetve "Babonák, régi szokások mai szemmel", amikor a hallgatóság létszáma 6o-7o között ingadozott.

Voltak ismeretterjesztő munkánk eredményeként jól müködő tanfolyamok is, pl.: 2 éves Ezüstkalászos gazdatanfolyam 26 hallgatóval, munkaegység számitás, szabó-varró tanfolyam, ez utóbbi már a központi müvelődési otthon segitségével szerveződött. Az ifjuság számára szerveztük "A világ térképe előtt " és a "Tanácsköztársaság kör" cimü előadássorozatokat, melyek a politikai látókör szélesitését tették lehetővé.

Mükedvelő müvészeti csoportjaink közül jól müködött a szinjátszócsoport, melynek tagjai a KISZ korosztályu fiatalokból, sőt SzM. tagokból került ki. Müsoraink nem csak a nagy nemzeti ünnepeink évfordulóira korlátozódtak, hanem egyéb alkalmakkor is rendeztünk müsoros esteket. A lo év folyamán összesen 11 nagy rendezvényünk volt, melyeket 15o8 néző tekintett meg. Jól sikerült müsorainkkal felkerestük a szomszéd községeket is, ahol szereplőink sok tapssal jutalmazódtak. Jól sikerült előadásaink közé tartoztak: Sásdi: Nyolc hold föld, Bartha: Zsuzsi Fehér Klára: Nem vagyunk angyalok, Tabi: Esküvő c. darabok. Volt ezen kivül 8 mesejáték lo67 nézővel, melyeknek bemutatói gyermekszereplőkből tevődtek össze.

Az utóbbi években rendszeres igényképpen jelentkezik a közös szinházlátogatás. Tekintettel arra, hogy községünket a Déryné Szinház nem látogatja, az érdeklődőket a jánosházi köz-

pontba szállitjuk be az egyes előadásokra. Alkalmanként 2o-22 fővel indul községünkből az autóbusz szinházba igyekvő emberekkel. Ez a lehetőség csökkenti gondjainkat és ugyanakkor bőviti a müvelődési lehetőségeket.

Az elmult két és fél évtized tudatformáló népmüvelési tevékenysége nem volt hiábavaló. Sok uj ismeretre, gazdag élettapasztalatra tett szert községünk népe, ami tükröződik mindennapi munkájában éppugy, mint állandóan változó, szépülő községünk arculatán. A megtett ut nem volt mindig zökkenőmentes Eredményeink sok kitartó, önfeláldozó közös munka gyümölcseként érlelődtek. Talán e gyümölcsök rügyfakadása sem történhetett volna meg,ha 1945 tavaszán nem érkezik hozzánk "Az olthatatlan rőt keleti láng" fénye, hogy valóra váltsa a költő álmait.

"Vörös csillag, ragyogj és trónolj,
Mióta ember néz az égre,
Vörös csillag volt a reménye."

. - . - .

MÜVELŐDÉSI KLUB KEMENESKÁPOLNA

Összeállitotta: Esztergályos Jenő
klubvezető

1./ A község kialakulásának története:

Kemeneskápolna kisközség a Sághegy délnyugati lábánál. A község jelenlegi települési helye a történelmi legendák, hagyományok, irásos emlékek alapján a 3.

Első izben a Sághegy és a Mágorta közti területen feküdt, a Sághegy közvetlen közelében. E község a Borsod nevet viselhette a XI. sz-tól a XIII. sz-ig. Ekkor valószinü tüzvész áldozata lett a helység és leégett. Sajnos ez az adat nem teljesen megbizható, mert Turcsányi Sipos József vásárosmiskei plébános kutatása szerint 1205-ben Kápolna neve: BÁLFÖLDE, s ezt a nevet valószinü Gétye nevü vezér adhatta neki. Ezt az ellentmondást még a következő kutatásoknak kell feloldania, tisztáznia.

A második településről már sok ásatásos emlékünk van. Ez a jelenlegi községtől mintegy 300 m-re északra volt. A földmunkák során rengeteg cserépedény darab, nagyméretü tégladarabok kerültek felszinre, amelyet az ott található kövekkel együtt összeszedtünk a tsz. vetéséről. Alkalmanként több szekér romos maradvány kő, tégla, törött cserép is összegyült. Irásos emlékek -kőbe, téglába, tetőcserépbe vésett betük, számok nem voltak láthatók. Ez a település feltehetően a XVI. sz. közepén török dulás áldozata lett. A településnél azonban mozaikköveket, és szobor talapzatot is találtunk, ami viszont római kori településre enged következtetni.

A jelenlegi település mintegy 2-3 km-re van a Sághegytől. Két utcája és mintegy 265 lakója van. A lakosság csökkenő tendenciát mutat. 1960-ban 289 lakója volt a községnek. A demográfiai hullám a községünkhöz hasonlóan érinti a többi Kemenesaljai települést is. A XX. századfordulótól fogy a lakosság, amely városokba való elvándorlás miatt történt. Az urbanizáció

szivóhatása nagy, s ez alól a mi községünk sem kivétel.

2./ Az 1945 előtti kulturális helyzet ismertetése,értékelése:

A község lakói földmüvelésből éltek.A lakosság 6o-7o %-ának volt szőlője is a Sághegyen. 11 nincstelen, 18 törpebirtokos volt a mintegy 7o családból. A legnagyobb rész kis és középparaszt volt. Általában megvolt a betevő falatjuk, s nekik sem ment sem jobban, sem rosszabbul, mint a Horthy-rendszer alatt a hasonló földmüveseknek.

A kulturális élet mozgatói ebben a társadalmi közegben nem is lehettek mások, mint a plébános -Völfer Károly és Nagy Imre a község tanitója. A pap is - mint általában mindig -a tanitó is a fennálló társadalmi rend kiszolgálója. A kulturális megmozdulásokat az iskolában, az uradalmi épületekben /nagy üres akolban/ lakatlan magánházakban és a kocsmában tartották. Olvasókör, iparoskör nem volt, igy külön helyiséggel sem rendelkeztek.

A községben a kulturális megmozdulások inkább egyházi jellegü események voltak. Ilyen volt 1926. október 17-én a harangszentelés. Ettől az évtől minden évben ezen a napon,ill. hozzá közel eső vasárnapon volt a bucsu, egészen 1946-ig. Ebben az évben az iskolaterem északi részében épitettek egy kis oltárfülkét szindarab pénzből és az uradalmi cselédház pincéjének kőzetéből és 1946. október 8-án megtörtént az oltárszentelés. Azóta immár 23 éve október 8-án, vagy a hozzá közel eső vasárnapon tartja a község lakossága a bucsut. Az iskola épülete a templom is. Állami, községi jubileumi ünnepség a községben nem volt. 1934. szeptember 24-én volt a Sághegyen a Trianoni emlékmü avatása.Ezen a napon a községben ünnepség nem volt ugyan de a leventék és a tüzoltók kivonultak a Sághegyre.

A második világháboruban elesett hősi halottak emlékére a temető bejáratától jobbra emeltek egy kis emlékmüvet, amelyet a 11 hozzátartozó állittatott fel 1929 novemberében.

1945 előtt falunap rendezéséről nem tudunk.Mozielőadás helyben nem volt. Moziba Celldömölkre jártak. A földmüvesek közül a jobbmódu legények is inkább akkor mentek moziba, ha pénzre tudtak szert tenni.

Községi könyvtár volt, de csak kezdetleges formában.Kb. loo

kötet körüli könyvvel. /Még 1960-ban, amikor átvettem is csupán 189 kötet volt az állomány./

Kisebb cirkusztársulat szokott jönni a faluba,s az "előadásait" a kocsmában tartotta. Vándorszinház nem volt, fővárosi müvészek együttese meg éppen nem látogatta a falut.

A faluban 1922-ben tartották az első szindarabot Némethy Lajos tanitó ur rendezésében. "Az ördög mátkája" c. darabot játszották, amelynek nagy sikere volt. A környékről is sokan jöttek megnézni. Népszinmüvek, dalbetétes darabok voltak divatban amelyeket 1926-tól Nagy Imre tanitó ur - elődöm - tanitott be. Az idősebbek még ma is fátyolos szemmel és nosztalgiával emlegetik a "Bandi gulyás" - "Amit az erdő mesél, "Fák királya" c. szindarabjaikat.

A községben müködött a KALOT ifjusági mozgalom. Vásároltak egy telepes rádiót. A pénzt szindarabbal teremtették elő. A céljuk az volt, hogy a nép kulturálódjék, tájékozódjék. Nagy Imre tanitó ur minden este kitette az ablakba és ott hallgatták meg az É-magyarországi bevonulást, majd Erdély visszafoglalását, a II. v.h. kitörését! Majd a későbbiek folyamán átvitték a csendőrpihenőre, a torony alá. A müvelődés persze addig tartott,amig az első behivók meg nem jöttek. Az első rádió tehát csak 1938-ban érkezett a faluba a kultura hirnökeként. A későbbiekben: 1939-ben, 1940-ben is csak lassan terjed.

Az ismeretterjesztésnek két formáját találjuk meg, de csak csirájában.Az 1933-34-es tanévektől kezdve 4-4 pedagógiai tárgyu előadást tartott a tanitó ur évente,1937-38-ban pedig Lacza Vilmos gazdasági felügyelő tartott mezőgazdasági témáju előadásokat.

Megemlitendő még, hogy egy állásnélküli tanitónő -Meggyesi Jánosné - vezetett a község fiataljainak egy tánciskolát, amelyet Maráczi Ferenc és László szerveztek. 1945 után Meggyesi Jánosné Szombathelyen vezető állást kapott a szocialista tartalmu népmüvelésben.

1945. Nagy fordulat következett be. A szovjet csapatok március 27-én szabaditották fel a községet. "Amikor az oroszok Sárvárott jártak, mi már osztottuk a földet!- mondta Takács Kálmán törpebirtokos. S valóban Horváth Gyula vezetésével mun-

kához látott a Földosztó Bizottság: A Batthyányi - Strattman László féle 41 kh. földet, 4 kh. szőlőt osztottak szét 22 törpebirtokosnak és 7 nincstelen családnak. Nem valami sok jutott egynek-egynek az igaz, de azért mégis megvolt az áhitott föld.

1947-ben a falusi lányok, fiatalasszonyok számára egy szabó varró tanfolyamot inditottak. Sokan, és örömmel vettek részt, és a végén jól sikerült kis estével zárták a sikeres munkájukat.

1947-1952-ig rendkivül impozáns szüreti felvonulásokat tartottak több éven keresztül. A mulatságot este a majori épületekben tartották, vagy a Horváth-féle kocsmában.

1948. május elsején, amikor a KMP megerősödve került ki a választási harcból, nagy felvonulásra,dekorativ jellegü ünnepségre került sor.

1948-ban a faluban megindult egy Ezüstkalászos gazdatanfolyam.Nagyon szép számmal vettek részt rajta és nem egy nős ember is sikeresen zárta a fiatalok mellett a tanfolyam vizsgáját, amelyet az általános iskolában tartottak, Lacza Vilmos celldömölki agronómus, gazdasági felügyelő vezetésével.

A demokratikus légkör,a felszabadult szemmel még mindig tartogatott eredményt a népmüvelés eme hőskorában a szabadmüvelés időszakában. Falunapot rendezett a község fiatalsága. Török Éva fiatal pedagógus végezte a szervezést.Nagy kulturmüsor volt a környező községek kulturgárdáinak részvételével: Káld,Hosszupereszteg, Borgáta. Hegedü, harmonika, énekszámok, operettdalok, népitáncok s természetesen egyfelvonásos szindarabok voltak müsoron.

1948-ban futballcsapat alakult alkalmi szereplésekre.

195o-es évek után az ifjuság irányitását a községi tanitója vette át. Az elvándorlás miatt csökkent a népmüvelés hatékonysága, tömeget mozgató hatása.

1952-ben villanyt kapott a község.A petróleumlámpát felváltotta a villany, több és jobb lehetőséget kapott az olvasni vágyó falusi ember. S a villany hozta a mozit is, és egy napon /bucsu napján/ avatták a villany és a mozi érkezését. A mozi a kezdeti időszakban nagy látogatottságnak örvendett. Nem volt ritka a 3o-4o vendég sem.

A leglátogatottabb filmek közé tartoztak a Talpalatnyi föld

a Sztálingrádi csata, az Egy nyáron át táncolt, stb.

A későbbiek folyamán elég nagy a szóródás a látogatottság terén. Mind gyakrabb a lo-en aluli létszám. Jelenleg a látogatottság általában lo-2o fő között mozog. Ehhez hozzájárul az is, hogy a mozi az általános iskolában üzemel, ahol 6-lo éves gyermekek számára készült padokban bizony kényelmetlen üldögélni a felnőtteknek. A moziüzem vezetője már 1961 óta Pécz Sándor köcski lakos.

A népmüvelést 1959-ig Nagy Imre tanitó ur látta el. Kulturotthon nem volt. A kulturális megmozdulások az iskolában voltak. Népmüvelési munkát akkor - 1952-től 196o-ig - az ismeretterjesztés jelentette. Néhány ismeretterjesztő előadás megtartása évente, néhány diavetités: ez az amire visszaemlékeznek a kor tanui. Az 1952-es évben Köcskön viszont szépen szerepeltek a fiatalok a körzeti kulturális szemlén. Egyfelvonásos szindarabbal és népitánccal vettek részt. A szereplők elbeszélése szerint továbbjutottak a járási kulturális szemlére is, ahol meg is jelentek.

A népmüvelést a könyvtári kölcsönzés is elősegitette. A könyvtárba 5o-65 olvasó iratkozott be évente. A könyvtár állományában 189 kötet könyv volt 196o. január lo-éig. Ez csak minimálisan elégitette ki az igényeket. A kölcsönzött kötetek száma az iskolakönyvtárt is számitva /mintegy 7o/ évi 5oo-6oo kötet között volt általában 1959 végéig.

196o-ban került a községbe egészen fiatalon, 22 évesen az elhalálozott Nagy Imre tanitó ur helyére Esztergályos Jenő fiatal pedagógus. Több-kevesebb tapasztalattal és hallatlan nagy lelkesedéssel próbálta a népmüvelési munkát is fellenditeni. 196o telén 4 egyfelvonásos szindarabból egész estét betöltő előadást tartott a szülőkkel, fiatalokkal közösen az iskolában összeácsolt bakokra épitett szinpadon. Hetente, kedden este rendszeressé váltak a diavetitések. 196o. április 4-ére a felszabadulás 15. évfordulójára a fiatalokból 8-s létszámmal megalakitotta a KISZ-t. A KISZ-es fiatalokkal 1961-ben már 4 oklevelet szereztünk a köcski kulturális seregszemlén a szinjátszó csoporttal, szólóénekessel, s két szavalóval. 1962-ben a szinjátszó csoport és a szavaló, 1963-ban Borgátán ismét szinját-

szócsoport, 2 szavaló és egy tánccsoport képviselte sikeresen a Köcski Kulturális Szemlén. Minden alkalommal továbbjutott 1-1 számunk a járási versenyekre.

1965-től kezdve is évente általában 2 számmal szerepeltünk a szemléken, 1969-ben két szavalóval. A kulturcsoport tagjai közül szivesen emlékezünk: Koszotlánczi Józsefné, Takács Imre, Takács László, Fekete Mária, Sámson Margit, Horváth József,Haraszti Éva, Kosztolánczi Erzsébet, Horváth László,Mike József, Sebestyén László, Végh Magda, Gurdák Anna, Gérczei Magdus és Mária nevére.

Az utóbbi években szép sikereket ér el Takács Mária, Kosztolánczi Katalin, Gérczei Erzsébet a jubileumi ünnepségeken nyujtott szép teljesitményével. Ehhez az is hozzájárult, hogy 1967 juniusában "C" katgóriás müködési engedélyt szereztem, szinjátszó rendezésből.

Minden évben egy-egy kabaré estet rendezünk a szinjátszócsoport szereplésével. Az utóbbi években már jelmezverseny szerepel a teaesteken. Visszatérő feladat az évek során a szocialista tartalmu ünnepeink megtartása. Örömmel jelenthetjük, hogy az utóbbi lo évben bejön ezekre a közönség: nem ugy, mint az 195o-es évek jórészében, amikor 3 felnőtt és 11 gyerek elkotta az egész ünneplő közönséget "szónokkal" és ünneplőkkel együtt. A legemlékezetesebbek az 1967. november 6-án este rendezett ünnepély és tábortüz a NOSZF. 5o éves jubileuma tiszteletére. 1968. november 23-án este tartottuk a KMP megalakulásának 5o éves jubileuma tiszteletére azt a bensőséges, emlékezetes ünnepségünket, amelyre minden párttag és ünneplő, a Járási MSZMP kiküldöttjével együtt szivesen emlékezik. De nem marad el nagyszerüségében az 5o. jubileumi évfordulóját ünneplő Magyar Tanácsköztársaság tiszteletére adott irodalmi szinpadi müsor sem amelyet mozgalmas szinpadképpel, magnetofon-zenével, fáklyával zászlódiszitéssel, dekorációval tettünk még nagyszerübbé.

Nagyszerü eredmények születtek az ismeretterjesztő előadások tartásánál is. 1962-ben 11 előadás volt 336 hallgatóval, 1964-ben 12 előadás 481 hallgató,1966-ban 7 előadás 319 gallgatóval 1968-ban 6 előadás 324 hallgatóval.

1962. október 1-évl megalakult a Müvelődési Klub: 1 TV, 6 asztal, 24 szék,1 szekrény, 1 kályha volt, a felszerelési tár-

gyak értéke közel 25.ooo Ft.A TV-t a község vásárolta, a kályhát, szekrényt a Járási KISZ VB. adta, a 24 db széket pedig központi megyei keretből kaptuk. Jelenleg már uj TV, több mint 2o féle játék áll a szórakozni vágyók rendelkezésére.1968. január 3-án kaptunk 4o db párnás széket, és ujra 6 db asztalt a megyei müvelődésügyi osztálytól.

1962-től szinte uttörőként a járásban beinditottuk a kötött klubfoglalkozásokat. Vidám vetélkedők, szellemi vetélkedők, dupla-vagy semmi, szellemi totó, és vidám társasjátékok voltak müsoron. Több helyen mintafoglalkozást is tartottunk. Pl. Kemenessömjénben, Nagysimonyiban, stb. A későbbiek folyamán a téli hónapokra korlátozódott. A szinvonal is változott, hol jobban, hol kevésbbé jól sikerültek a rendezvényeink. 1968.juniusában kulturotthon igazgatói vizsgát tettem Szombathelyen.

A könyvtár fejlődése is méltóképpen tükrözi a változásokat. 196o. január lo-én, amikor átvettem, még csak 189 kötet könyv volt összesen. 13 volt a saját - amely szövetkezeti ajándék volt. 1964-ben már 211 db a saját állomány, a letéti pedig 459 db, az összes állomány 67o kötet. Az 1969. augusztusi állapot pedig 4o4 db. saját és 997 db. letéti könyv - összesen 14ol db könyv, ami lo év alatt nyolcszoros növekedést jelent. Az olvasók száma pedig eléri a 8o-at. Az évi kölcsönzések száma pedig meghaladja az 12oo-at. A könyvtáros alapfoku szakképesitéssel rendelkezik.

A 25 éves fejlődést legjobban az emberek életkörülményeinek megváltozása jelzi. 1945 előtt a földszerzés, a vagyonszerzés volt a minden. A kisbirtokos azért szerzett, hogy középparaszt lehessen, hogy léte ne váljon vizonytalanná, a loo holdasok pedig még gazdagabbak akartak lenni, szinte elvakitotta őket a vagyonszerzési vágy.

Ma már az a természetes, hogy a földszerzés helyett házat vesznek a fiataloknak Celldömölkön. vagy Pesten. Uj butor kerül a régi helyett a szobába, a családok 7o %-ában. Legalább minden második háznál, de inkább 4o helyen mosógép van, minden 5. háznál hütőszekrény, minden 4. háznál nézik a TV-t, s majdnem minden háznál hallgatják a rádiót, de van olyan ház is, ahol 2 vagy 3 is van: 1 hálózati, 1 táska, 1 zsebrádió, ahol fiatalok vannak. 3 gépkocsi van a községben.

TV-k száma: 19, rádiók száma: 68. Folyóiratok száma 56 db /15 fajta/ Napilapok száma: 76 db /8 féle/
5o kötetmél nagyobb családi könyvtárak száma: 8

Szinte megdöbbentő a kép, ha a továbbtanulók számát és arányát vizsgáljuk: a felszabadulás előtt összesen 11-en tanultak tovább.

Török Pál 186o-ban tanitó lett. /Fonyódon ig./ Horváth Jenő, 1931-ben végzett, Jakab Ferenc pedig 1945-ben fejezte be a gimnáziumot. Bősze Elemér a tanitóképzőt kezdte meg, de már 1945 után végzett. Jakab Antal a kispapoktól lépett ki és érettségizett. Ide soroljuk Héra Zoltánt is, aki már 1945 előtt kezdte meg tanulmányait, de csak a felszabadulás után lett iró , költő. Polgáriba jártak: Bali Juci, Bali Katalin, Mike Sári, Holpert Paula, Török Olga és Török Éva, aki 1948-ban lett tanitónő.

A felszabadulás után összesen 32 személy van, aki középiskolát végzett, illetve végez. Tehát 25 év alatt 3-szor annyian mentek tanulni, mint 1945 előtt összesen. Nevüket, habár megérdemelnék, de bizony hosszadalmas lenne felsorolni, éppen ezért mellőzzük. Ez az adat magáért beszél, kommentár nélkül. Ha a társadalmi rend nem változik meg, akkor a fentieknek mintegy a negyede ment, illetve mehetett volna továbbtanulni.

Változás állt be a szemléletben is. Nem sajnálják maguktól a finom falatot. Ma már nemcsak akkor esznek csirkét, ha az állat beteg, vagy az ember beteg. A csirke, a hus a bőséges étkezés mindennapi velejárója az életnek. A ruházkodás különösen fiatalok körében a városinak megfelelő. Nyugodtan mondhatjuk, hogy eltünt a saját magától mindent megvonó, magát nem kimélő, vagyont, földet szerző szemlélet.

A fentiek már olyan kézzel fogható számbeli eredmények, amelyek méltóképpen fejezik ki, ha csak vázlatosan is, a szocialista társadalom biztositotta kulturális lehetőségeket, eredményeket. S ezek az eredmények olyanok, amelyek miatt nem kell szégyenkeznie szocialista népmüvelőinknek. A jogos büszkeség felelősséget is jelent a jövőre nézve. Még jobb, minőségileg is átfogó munkára serkent bennünk a következő negyedszázadban is.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KEMENESMAGASI

Összeállitotta: Nagy Károlyné
müv.otth. igazgató

Az első világháboru után kibontakozó népmüvelési tevékenység felveti falvainkban a kulturotthon épitésének szükségességét.

Vasvármegye iskolán kivüli népmüvelési bizottsága 1926-ban a 182/926. sz. nyilt levelében a helybeli, iskolán kivüli népmüvelési bizottságok elnökeihez fordult és felkérte őket, hogy kezdjék meg a felmérő munkát, állapitsák meg a népház épitésére rendelkezésre álló anyagi erőket, és erről tegyenek jelentést.

A felmérő munka során Kemenesmagasiban is felszinre került a népház épitésének ügye. Megvalósulásával az akkori időkhöz mérten méreteiben és formájában a megye egyik legszebb müvelődési objektuma lett. Jelentőségét növeli, hogy más falvak épitkezésére is ösztönzőleg hatott, mert a falu összefogását, példamutatását reprezentálta.

A kulturház épitésének gondolata 1929-ben vetődött fel komoly szándékkal. Egyik lelkes hive Jánossy Gábor kemenesmagasi származásu országgyülési képviselő, aki megigérte a községnek, hogy eljár az államsegély megszerzésében. Ennek reményében a község képviselőtestülete hajlandó volt a népház felépitésével közgyülésen foglalkozni.

Az első lépés a kulturház helyének kiválasztása volt. Az objektumot a község központjában szerették volna felépiteni, ami nagyarányu községrendezési munkálatokat is igényelt, mivel a kijelölt helyen abban az időben / Kossuth Lajos utca és Tulok utca kereszteződésénél/ lápos, mocsaras rész terült el. A mocsaras gödröt fel kellett tölteni, a vizet az Erzsébet utca felé árokkal levezetni. Tóth Lajos körjegyzőnek nagy erőfeszitésébe került, mig a képviselőtestületet sikerült meggyőzni az épitkezési hely alkalmasságáról. Többen ugy vélték, hogy a megjelölt helyre épitkezni nem szabad, mert elsüllyed. Sok vita után mégis megszavazták a feltöltésre, tereprendezésre szüksé-

ges közmunkákat,de azt kikötötték, hogy a kulturházat csak beton alapra épithetik fel. A tereprendezés 1934-ig, az épitkezés megkezdéséig tartott.

193o-ban a közgyülés "Hősök Emléke Alapja" létesitésére hozott határozatot és az alapot kezdettől fogva a kulturház épitésére forditották.

A község első izben 193o-ban kért államsegélyt a Földmüvelésügyi Minisztériumtól, a kérést azonban elutasitották. Dr. Tarányi főispán 283/1932. sz. alatti levelében a következőket közli:"A Magyar Királyi Földmüvelési Miniszter Ur leirása szerint a fedezet rendelkezésre nem állván, a kérelmet nem teljesithette..."

Az épület kivitelezési tervét Csatári Ferenc helybeli kőmüves mester készitette el. A tervrajzhoz pontos költségvetést is mellékelt. A tervdokumentációt és költségvetést a rendelkezésre álló összes anyagi erők alapos elemzésével együtt terjesztette a közgyülés elé. 1933.november lo-én a körjegyző ismerteti a gyülésen a tervet,amely szerint a kulturházban lenne "a községi tanácsterem, egy nagyterem szinpaddal, Ezek képeznék az utca felöli fő frontot.Ehhez az épülethez mindkét oldalon szárnyak csatlakoznának. Az egyik szárnyon egy női és egy férfi öltöző,továbbá három nagy szoba, amelyek egyesületi otthon célját szolgálnák. A másik szárnyon egy csendőrpihenő, két egyesületi szoba és a betegsegélyező helyisége, valamint a fafházak épülnének fel." Az épületek által bezárt területen táncmulatságok rendezésére alkalmas udvari részt is megjelölt a terv. Udvar felől a főépülethez 3 méter, a szárnyépületekhez 2,5 méter széles, 51 cm magas terrasz is csatlakozik.

Tóth Lajos körjegyző elképzelése szerint a meglévő tanácsterem a kulturház felépitésével feleslegessé válik, azt le kell bontani, és anyagát fel lehet használni. Lebontásra ajánlja az épitési telek egyik részébe benyuló épületet, amely a tüzoltóegyesület táncterme volt. Ezen anyagok felhasználásával, a fuvaros és a földmunkák közmunkával való megoldásával a kulturház épitési és anyagköltsége -véleménye szerint- 14.65o arany pengő lett volna.

Ismét megpróbáltak állami támogatást szerezni. A községnek ez a próbálkozása eredménnyel járt: 1933. decemberében 15oo pengőt kaptak a Magyar Királyi Földmüvelési Miniszter Urtól,

azzal a feltétellel, hogy az épitkezést legkésőbb 1934. május 1-ig megkezdik és megszakitás nélkül befejezik. 1933. decemberében a népház épitéséhez a község rendelkezésére mindössze, 7100 pengő állt. Az államsegélyt a megjelölt feltételekkel hosszas vita után mégis elfogadták, és 1934-ben nagy lendülettel munkához látott a falu lakossága. Májusra aznépitési teret alkalmassá tették az épitkezés megindítására. Erre az időre az uj helyzetnek megfelelően elkészült az épület módositott tervrajza is, amelyet ismét Csatári Ferenc helybeli kőmüves mester készitett el. Az épület az eredeti beosztását igyekezett megtartani, de a szükös anyagi keretek miatt kisebbre méretezte.

Megválasztották az épitési bizottságot,amelynek tagjai voltak: Horváth Antal 250 kh-s birtokos, Molnár István bérlő és boltos, Szabó István evangélikus lelkész, Illés László nyugalmazott igazgató-tanitó és Bertalan Sándor igazgató-tanitó.

Junius 30-án az Államépitészeti Hivatal jóváhagyta az épitési tervet, és ezt Vasvármegye hivatalos lapjában közzétették. A beérkezett épitési ajánlatokat 1934. julius 31-én birálták. A legolcsóbb ajánlatot Holcholczer Ödön szombathelyi épitőmester adta, amelyet alapos megfontolás után elfogadtak. A kőmüves, asztalos és bádogosmunkák költsége az árajánlat szerint 12.422 pengőt tett ki. A községnek ekkor 8575 pengő fedezete volt, ennek ellenére vállalták, hogy a rendelkezésre álló összeg fedezete erejéig végrehajtják az épitkezést. Ez az épület tető alá hozását jelentette. A szerződő felek megállapodtak, hogy az épitkezést Csatári Ferenc kőmüves mester irányitásával augusztus második felében megkezdik. November végéig a népház épitését átmenetileg befejezték.

1935. juliusában a község 1000 pengő inségmunka-segélyt kap és 3200 pengő kölcsönt vett fel Oppel Dezsőné született Gouth Jolán és Gouth István kemenesmagasi lakosoktól.

A befejezés pótköltségvetése 6386 pengő volt,a rendelkezésre álló fedezet pedig 6950 pengő. E fedezet terhére oldják meg a kulturház udvarának körülkeritését és fásitását is.

Az épitkezési munkák átmeneti szünetelése idején a község előljárósága megtárgyalta és elkészitette az épület kezelési szabályzatát. A kezelési szabályzat néhány pontja népmüvelési szempontból sok tanulsággal szolgál.Már az első pontban megfogalmazódott, hogy elsősorban a gazdák érdekeit szolgálja, a

gazdasági haladásnak a központja kellett hogy legyen. Ebből következett, hogy leginkább a Gazdakör érdekei érvényesülhettek.

Mivel a cselédséget egyesületek nem fogták össze, így a kulturházban igénnyel nem léphettek fel, oda csak mint egyes rendezvények látogatói mehettek el. A másik ilyen lényeges pontja a szabályzatnak, hogy a 16 éven aluliak társadalmi helyzetükre való tekintet nélkül kivül maradtak a kulturházi szolgáltatások legtöbbjéből. Az is megállapitható, hogy a népház társadalmi vezetősége, a választmány önálló népmüvelési programmal nem lépett fel. Tevékenysége a vagyontárgyak és bevételek kezelésére, egyszóval a gazdasági ügyek intézésére szoritkozott. Az iskolán kivüli népmüvelést szervezetileg különállónak tekintették, kirekesztették a népházból. A választmány tagjai között egy sem volt, aki értett volna az iskolán kivüli népmüveléshez, igy az nem is volt a szivügyük.

A szabályzat kimondja ugyan, hogy az iskolán kivüli népmüvelésre mindenkor mód nyujtandó, de a pont megfogalmazása már magában hordja annak hátrányos elbirálását.

A felavató ünnepségre 1936. junius 7-én került sor, amelyen sok megyei és néhány országos képviselő is jelen volt. Az ünnepség reggel 6 órakor a celldömölki leventezenekar ébresztőjével vette kezdetét. Délelőtt 10 órakor az országzászló ünnepélyes felvonása után került sor az épület felavatására. Az avatót Szabó István evangélikus lelkész tartotta, majd utána Szentmártony Radó Lajos országgyülési képviselő mondta el az ünnepi beszédét.

Már a felavatás előtt elfoglalták az épület egyes helyiségeit a különböző egyesületek. A jobb szárnyban az Önképző kör és a Tüzoltó Egyesület, a bal szárnyban a könyvtár és a Levente Egyesület. A Gazdakör elhelyezését a földmüvelésügyi miniszter már az államsegély megadásakor garantáltatta, de az átengedte helyiségét az Önképző Körnek.

A nagytermet csak rendezvények esetén lehetett igénybe venni. A rendezvények között vezető helye a mulatságoknak volt. Egyesületenként évente 2-3 mulatságot rendeztek. Gyakoriság szempontjából a második helyen a szinjátszás állt: a község 5 szinjátszócsoportja állandó versenyben állt egymással. A dalárdák ünnepi müsorok alkalmával léptek fel, önálló hangversenyt ritkán tartottak.

A népház elkészülése megoldotta a könyvtár elhelyezésének problémáját is. A népházban az egyesületi és községi könyvekből létrehozták a népkönyvtárat. A sok apró egységből összeállott uj állomány magasabb választékot biztositott. A könyvtárosi teendők ellátásáért, a leltárkezelésért évi tiszteletdijat szavaztak meg. A könyvtár a népházban 1944-ig müködött. 1945-ben az állomány nagy részét széthordták.

Az épület nagytermét 194o-től Komjáthy István helybeli lakatos mester is bérli mozielőadás céljára. A községi előljáróság a termet évi 2oo pengő bér ellenében engedte át.

1945 után a népmüvelési tevékenység átmenetileg erősen visszaesett. Ennek nemcsak az volt az oka, hogy a község középületeit szovjet katonák vették igénybe, s igy alkalmas hely összejövetel céljára nem volt, hanem az is, hogy az uj politikai helyzetnek megfelelően nem tudták a népmüvelés konkrét tartalmát megfogalmazni. Előbbrelépést jelentett, hogy 1945. november közepén megalakult a Vas megyei Szabadmüvelődési Tanács. Megalakulása után létrehozta városi,községi szerveit. Kemenesmagasiban 1945-ben alakult meg a Községi Szabadmüvelődési Tanács: elnöke Mike Dávid volt. A testület kezébe vette a népmüvelést: a konkrét feladatok elvégzésére népmüvelési ügyvezetőt választottak, akinek tiszteletdijat fizettek. Az első népmüvelési ügyvezető Böröndy József tanitó volt.

A Szabadmüvelődési Tanács 1946. február 2o-án tartotta második ülését. A jegyzőkönyv tanusága szerint az egész évi program mindössze 2o óra terjedelmü ismeretterjesztő előadásokra korlátozódott.

A népmüvelés terén előbbrelépést jelentett az 1949. év. Alkotmányunk a Tanácstörvényben leszögezi, hogy a tanácsoknak a tömegszervezetekkel együttmüködve kell a lakosságot szervezni a kulturális tevékenységben való résztvételre.

1952-ben Kemenesmagasi népmüvelésügye Bertalan Sándor igazgató-tanitó kezébe kerül, aki tekintélyénél, hozzáértésénél fogva rövidesen járási átlagszint fölé emeli a község kulturális életét. 1953-ban megalakitotta a mezőgazdasági szakkört, amely akkor egyedülálló volt a megyében. A szakkör nemcsak az érdeklődők számára nyujtott hasznos ismereteket, hanem a tsz. agronómusainak, vezetőinek kisérletezési lehetőséget teremtett.

A szakkör 1964-ig müködött.

Az eredmények elérésében a községi tanács vezetőinek munkája is benne volt:rendszeresen beszámoltatták a müvelődési otthon igazgatóját a végzett munkáról. A VB. ülésen hozott határozatok, bár többségük operativ jellegü, szintén hozzájárultak a népmüvelési munka javitásához. Egyik határozatuk alapján a korszerütlenné vált szinpadot kicserélték, alkalmassá tették a Déryné Szinház előadásainak megtartására.

A községben folyó népmüvelési munka mindezek ellenére sem fejlődött egyenes vonalban. 1963-ig, bár átmeneti visszaesések voltak, felfelé ivelt a müvelődési otthon tevékenysége. Ezután - a könyvtári munkát kivéve - nagyfoku visszaesés tapasztalható. Például a müvészeti tevékenység 1963-ig szakköri keretek között folyt, ami azt jelentette, hogy tevékenységük nem merült ki az egyes produkciók betanulásával. 1963 után fő tevékenységük a produkcióra való felkészülés volt,majd 1964-65-ben feloszlottak a csoportok.

Az ismeretterjesztő munka is visszaesett: 1963-ban még 9, 1966-ban már csak 4 témakörben tartottak előadásokat. Az előadásokra jutó látogatottság alkalmanként 3o fő, a község lélekszámát figyelembe véve nagyon kevés.

A község szinházi kulturájában is hasonló jelenséggel találkozunk. A Déryné Szinház 1963-ig zsufolásig telt házakban tartott előadásokat, 1964-ben a látogatók száma erősen csökkent. A község vezetői és a müvelődési otthon igazgatója közös határozat alapján másfél évig nem fogadtak előadásokat. A szinház 1966 decemberétől játszik ujra a községben.

Bár a népmüvelési munka egészét tekintve tapasztalható visszaesés, azt meg kell állapitani, hogy néhány szakterületen fejlődés tapasztalható. Pozitivan kell kiemelni a mezőgazdasági szakmüveltség emelése érdekében végzett munkát és annak eredményeit. A tsz. és a kulturotthon között jó kapcsolat alakult ki.1964-től a müvelődési otthon külön programot dolgoz ki a tsz. tagok müvelődésére: az ismeretterjesztő előadások témáit a tsz. profiljának megfelelően választják ki. A jó együttmüködés következtében a tsz. 1964-től kezdve évi 2ooo Ft támogatást ad a müvelődési otthonnak. Ezen kivül fütőanyaggal, fuvarral gyakran segiti az intézményt.

1966-ban ünnepségsorozattal emlékeztek meg a művelődési otthon fennállásának 3o. évfordulójáról. Kiállitás foglalkozott az intézmény történetével,fényképekkel, grafikonokkal mutatták be munkáját, elért eredményeit.

A község lakossága nem hanyagolja el az intézményt: 1967 - ben társadalmi munkában parkositották a művelődési otthont körülvevő telket. 1968. május 8-a óta az intézmény Művelődési Ház jelleggel müködik. Ugyanebben az évben tatarozták az épület külsejét, átfestették, átmeszelték a belső helyiségeket, valamint uj mellékhelyiségeket épitettek.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KEMENESMIHÁLYFA

Összeállitotta: Szép László
kulturotthon igazgató

Kemenesmihályfa község Vas megyében a celldömölki járáshoz tartozó kicsi település. Ugy a megyeszékhely, mint a járási székhely vasuton és portalanitott uton egyaránt jól megközelithető. A közlekedési lehetőségek miatt sok eljáró dolgozója van. A népesség alakulását vizsgálva csökkenő tendenciát tapasztalunk. Néhány évvel ezelőtt 9oo-1ooo körül mozgott a falu lélekszáma, most pedig csak 87o körül van.

1./ A müvelődés helyzete a felszabadulás előtti években:

E falut mindig müvelődésre vágyó emberek lakták, tették is ezt módjukszerint, de a müvelődést, szórakozást biztositó jó helyiségek,intézmények sohasem álltak a lakosság rendelkezésére, még a mai napig sem. A mostoha körülmények ellenére is lehet beszélni kulturális életről. A lelkesedés nagymértékben pótolta az objektiv hiányokat.Az 192o-31-es években jeles szószólója volt a kulturának a községben Gősi Ferenc igazgató tanitó. A fiatalokat nagyon maga mellé tudta állitani, szervezni közösségi munkára serkenteni. Minden évben legalább kétszer tanultak be szindarabot, amit a jelenlegi italbolt udvarán lévő lábas-pajtában adtak elő. Ezen alkalmakra a fiatalok a pajta oldalát befonták ágakkal.

Az évenkénti kettő szindarab, a bucsu, a szüreti felvonulás - amelynek a mai napig is hagyományai vannak - jelentették a fő szórakozási megmozdulásokat.

2./ A müvelődés helyzete a felszabadulástól napjainkig:

Egy község müvelődésének helyzete nagymértékben függ attól, hogy van-e ennek az ügynek gazdája. Az 193o-as évektől egészen 196o-ig kiemelkedően aktiv müvelője volt falujának Gőcze András pedagógus. A fiatalok között egészen fiatal tudott lenni, a gyerekek között gyerek,és szinte barátja a felnőtt lakosságnak. Jó pár évig ő is csak az emlitett lábaspajtát tudta fel-

használni közös megmozdulásokra. Harcos elszántsággal küzdött azért, hogy a községnek kulturháza legyen. Küzdelme sikerrel járt. 1951-ben kulturházat avatott a falu. Nem uj épület volt ez, hanem a Vidos uraság darálóhelyiségét alakitotta át a lakosság társadalmi munkával kulturházzá. Nagyon sok munkáskéz tevékenykedett mig a darálóból kulturház lett. 1951-ben volt az ünnepélyes avatás. Az iskola és a fiatalság szinvonalas és szórakoztató müsorral örvendeztette meg az összegyült nagyközönséget, mert szinte az egész falu ott volt. Az első kulturotthon igazgató szinte természetesen Gőcze András lett. A kulturház felszerelése nagyon szegényes volt, kertiszékekkel volt ellátva és semmi több.Most meg már azért ment a harc, hogy berendezés legyen. A fiatalság szervezkedni kezdett, hogy szindarabot tanuljon és a bevételből gyarapitsák a kulturház felszerelését. Gőcze András vezetésével nagyon sok estét töltött együtt a fiatalság a próbákon. A sok betanult darab közül csak egypárat emlitsünk: "Visszahuz a tanya","Cigány", "Leánynéző" "János vitéz", vagy például mesejátékok: Hamupipóke, Csipkerőzsika, Jancsi és Juliska, stb.A betanult szindarabokat 2-3szor is bemutatták, és a környező községekben is előadták őket. pl. Köcsk, Nagysimonyi, Ostffyasszonyfa, Csönge és Kemenessömjén községekben. A szinpadot, a kulisszákat a szereplők otthonról hozott deszkákból készitették el. A bevételből gyarapitották a kulturház vagyonát. Pl. függönyöket, zeneszerszámokat vettek.

Sajnálatos, hogy az 1956-os eseményekkor, az eddigi munkáját semmibe véve néhány csőcselék hangadására Gőcze András lemondásra kényszerült, mivel a pártnak hü tagja volt. Néhány hónapra Bertalan Imre iskola igazgató vette át a müvelődés irányitását. De a helyzet rendeződése után ismét Gőcze András állt a kulturotthon élére egészen 1960-ig. 1960. december 31-én sok egyéb munkája és betegsége miatt felmentését kérte. Ilyen hosszu ideig azóta sem állt ezen a poszton senki.Viszonylag viharosabb évek következtek, sürün váltották egymást a kulturotthon vezetők, az igazi gazda nehezen kerül elő. 1961 január 1-től Pataky Márton vette át a müvelődés irányitását, bár Ő sok segitséget adott az előző kulturotthon vezetőnek,néhány hónapi müködés után mégis lemondott, pedig irányitása alatt nem torpant meg a kulturális élet. Szines előadásai von-

zották a lakosságot,zeneszakköre csoportositotta a fiatalokat, futballcsapat a vezetésével az elsők között volt a járásban.

Pataky Mártontól Gersey Ottó nevelő vette át a stafétabotot a népmüvelésben. Ismeretterjesztő előadásokat, klubfoglalkozásokat, országjáró kirándulásokat szerveztek. 6o fő látogatott el a kőszegi várünnepségre. Mozi hetente kétszer vetitett filmet. Gersey Ottó 1963 szeptemberében kérte leváltását.

Az uj kulturotthon igazgató dr. Dévay Ervin tsz. főkönyvelője lett. Nagy elfoglaltsága mellett szindarabot is tanitptt. Pl. Molier: Dandin György c. szinmüvét. 6 hónapos müködés után ő is lemondott, ekkor dr. Szente Sándorné vette át a kulturotthoni tisztséget.Nagyon nehéz körülmények között végezte ezt a teljes embert igénybevevő munkát, hisz Kemenessömjénből járt át. Hetente egy alkalommal tartott szervezett klubfoglalkozást E foglalkozások látogatottsága néha még a 3o-4o főt is elérték Betanulták Vadnay: Táncos csizma c. mesejátékát. 1965. aug.15-én dr. Szente Sándorné komoly és elfogadható indokkal kérte felmondását. Mivel ezután senki nem fogadta el a kulturotthon vezetését,Hegyi Dániel igazgató volt kénytelen vállalni e funkciót, ami az iskolairányitás mellett nem lehetett teljes egész hisz az egy embernek sok.1966-ban Szép László nevelő a községbe került pedagógusnak és ő vette át a klub vezetését egészen a mai napig. Azért emlitettem klub vezetést, mert 1966-ban a kulturházat életveszélyesség miatt lezárták. Jelenleg egy régi iskolahelyiségből átalakitott kicsi klubszoba a község szórakozóhelye.

A klub megalakulásakor teljesen uj felszerelést kapott a megyei müvelődésügyi osztálytól. /4o kárpitozott széket, 2o db fotelt, 5 klubasztalt, 2 db szekrényt, 1 db TV-t, stb. / Annak ellenére, hogy kicsi a helyiségünk, élénk klubéletről számolhatok be. 1967-ben alakult irodalmi szinpadunk a körzeti kulturális szemlén bemutatta "A foltok kiáltanak" c. müsorát, melyen első helyezést ért el, és a járási kulturális bemutatón is sikerrel szerepelt. Betanitója Szép László volt.

1968-ban ugyancsak ez a csoport vett részt a kulturális szemlén, dr. Szente Sándorné vezetésével első helyezést értek el az "Arcok és harcok" c. irodalmi müsorral. 1969-ben ismét bizonyitott irodalmi szinpadunk, amikor a "Dicsőséges 133 nap"

című müsorát mutatta be a szemlén.

Nemzeti ünnepeinken mindig szinvonalas müsort adunk az iskolával karöltve. Az elmult évben jól sikerült gyermekfoglalkozásokat tartott Kuzmiczky Mihály és Szép Lászlóné nevelő. Minden vasárnap táncos összejöveteleket tartunk. A zenét lemezjátszó szolgáltatja, kb. loo lemezkészlettel. E táncdélutánjaink olyan népszerüek, hogy még más községekből is idejárnak a fiatalok.

Sajnos a mozielőadások a kulturotthon lezárása után megszüntek, amit bizony nagyon hiányol a lakosság. Még a vándormozi által felajánlott előadásokat is vissza kellett utasitanunk, mivel nincs alkalmas helyiség a vetitésekre.

A könyvtár egy kicsi, vizes helyiségben van. Vezetője Berki Aladár pedagógus, aki hetente kétszer tart kölcsönzőnapot. Egyébként a könyvtár jól felszerelt, szabadpolcos. A kölcsönzők száma loo és 15o között mozog. A könyvtár könyvállománya: 288o kötet. Az idősebbek körében a legolvasottabb könyvek a Jókai sorozat, a fiatalság egyre jobban érdeklődik a mai irók müvei iránt és természetesen a pettyes, csikos ifjusági könyvek kedveltek.

Klubéletünk legfőbb eredménye az elmult évben a komolyan megszervezett és megtartott KISZ oktatás volt. Vezetője Szép László, aki ugy igyekezett politikai ismereteket nyujtani, hogy azok az előadások után termékeny vitában érlelődtek. Még politikai vetélkedőt is rendeztek a tanfolyam befejeztével, és jutalmazták a politikailag legtájékozottabb fiatalokat. A TIT előadások témáját ugy választjuk meg, hogy minden korosztály megtalálja benne a magának való témát.

A tsz. tagok körében népszerü volt dr. Szente Sándor " Tsz. jogügyi viták" c. előadása. A fiatalság különösen Laky Rezső járási népmüvelési felügyelő, az ifjuság problémáival foglalkozó előadásait kedveli. Az egészségügyi és KRESZ témáju előadások mindenki számára kedveltek. Az elmult évben tartottuk meg először a "Szülők-fiatalok találkozóját"-t. Ezt az idén sem hagyjuk el, mert a szülők igy látják, hogy hol szórakoznak gyermekeik, elbeszélgetünk velük hogy itt a klubban mit csinálunk.

A klubfelszerelésünk most már közel lo éves, de még mindig

jó állapotban van, ha valami elromlik, a fiatalok megjavitják. Az elmult évben lo fotelt, 2 asztalt, 9 széket javitottak meg. A lányok társadalmi munkában kitakaritották a klubot, mosták a függönyöket, stb.

Élénk a klubéletünk ilyen mostoha körülmények között is, de egy nagyobb kulturhelyiségre feltétlen szükség van, ahol filmet is vetithetnénk, ping-pong termet biztosithatnánk a fiataloknak.

Reméljük, hogy e falu lakosságának kivánsága egyszer valóra válik,hisz még egy rendes kulturális intézménnyel sohasem rendelkezett. Természetes, hogy a müvelődés nem egészen ezen áll, vagy bukik, hisz a lakosság más uton is müvelődik. 88 TV, 2o8 rádió van a faluban. Havi előfizető napilapra: 85 személy, hetilapra 267 személy. 12 családnál van 5o kötetnél nagyobb családi könyvtár.

A fentiek szolgáljanak bizonyságul, hogy ez a falu halad a korral, müvelődni vágyó.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KEMENESPÁLFA

Összeállitotta: Végh József
müv.otth. igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Kemenespálfa község a megye kis települései közé tartozik. Lélekszáma alig haladja meg a 650-et. A celldömölki járás délkeleti részén helyezkedik el, a Marcal folyó választja el Veszprém megyétől.

A községet fontos utvonal szeli ketté, ami csatlakozik a gráci, valamint az uj 84-es balatoni müuthoz. Ezáltal a Balaton könnyen megközelithető. A község keleti oldalán a Boba-Tapolca vasutvonal huzódik, amely nagyban segiti a község lakosságának bármely irányba történő elutazását.

A település hajdanában mintegy 5-600 méterrel északabbra feküdt. Majd a jelenlegi helyét, a napóleoni hadjárat után foglalta el véglegesen. Községünk lakóinak eredeti foglalkozása a földmüvelés. A II. világháboru előtt a lakosság összetétele a következőképpen oszlott meg: a nincstelen cselédek,a zsellérek a 3-4 holdas törpebirtokosok, majd a 30-40 holdas zsirosparasztok.

A lakosság jelentős része a nincstelen cselédségen kivül, a Felsőbüki Nagy Sándor féle uradalomban kereste meg a kenyerét. Az uradalom Martonfa-puszta néven szerepelt.De nemcsak a helybéli szegényemeberek keresték benne keserves kenyerüket, hanem még távolabbi települések szegényebb sorsu dolgozói is leszerződtek, ugynevezett sommás munkára. Igy verbuválódtak össze Bejcgyertyán, Csipkerek, Csehimindszent környékéről,hogy a télire való kenyeret az ittlévő kereseti lehetőséggel biztositsák.

Ezen állapotok sokszor feszültséget okoztak a helybéli, valamint a vidéki mg. munkavállalók között.Adott esetben gyérebb munkalehetőség alacsonyabb bérszinvonal alakult ki.E soviniszta megnyilvánulás állandóan gyülölködést, acsarkodást okozott.

De nemcsak a munkásság között volt érezhető e soviniszta

szemlélet. Tapasztalható volt ez általában a lakosság között is, mivel a község lakossága fele arányban katolikus, valamint evangélikus vallásu. Igy a két vallás között állandóan bizonyos feszültség uralkodott, ami esetenként jelentősen is megmutatkozott. Pl. az evang. legények nem barátkoztak a katolikus legényekkel, vagy a katolikus legények nem álltak szóba az ev. lányokkal és forditva. És még számos megnyilvánulása volt az ellentéteknek. Házasság területén elzárkózottság.

A nehéz gazdasági helyzet,mint más hasonló kis településekre, itt is rányomta a bélyegét. A szegényebb sorsu munkások és parasztok lakáshelyezete,siralmas és szánalmas képet mutatott. A házhelyek hiányában sok olyan ház akadt, ahol egy udvarban négyen is laktak, ami aztán a veszekedések, torzsalkodások,civakodások előidézője volt. A házak jelentős része szalmatetős volt, bent a lakás tulnyomóan földes. Az utcája ősszel,tavasszal vendégmarasztalóan sárps volt. Az öregek máig is emlegetik, hogy ősszel,mikor az esős idő beállt, a ló az üres szekeret nem birta végighuzni a falun.

Tehát ilyen áldatlan körülmények közepette élt községünk lakossága a felszabadulást megelőző időben.

E sivár körülmények között a müvelődés lehetőségei is csak morzsákban hullottak a nép kezébe. Hiszen az akkori uralkodó osztály gondoskodott arról, hogy a munkásság,a szegényparasztság ne legyen felvilágosult, ne legyen müvelt, mert az csak problémát okozhatott volna. A lakosság számottevő része, csak 4-6 elemivel rendelkezett. Sok esetben a tehetséges munkás,paraszt fiatalok nem tanulhattak tovább, mert keresetükre rá volt utalva a család.

Ezen elmaradottságon igyekezett segiteni két önzetlen derekas néptanitó pedagógus, /mint felekezeti tanitók/ Huszár Jenő róm. kat., Tompa Lajos ev. tanitók, akik 19o6-ban, valamint 191o-ben kerültek községünkbe, hogy a szellemileg elmaradott lakosság előtt meggyujtsák a tudomány lámpását, felszámolják a szellemi sötétséget.

E két lelkes néptanitó egyik feladatának tekintette a fiatalság összefogását ugy a katolikusság, mint az evangélikusság részéről.

Lassanként megalakultak az ifjusági körök. A katolikusoknál

a KALOT, az evangélikusoknál azEIE. Mindkét felekezet igyekezett ifjusága részére az adott körülményekhez mérten kulturális szórakozási igényeit kielégiteni. Pl. A katolikus ifjusági egyletnek jó szinjátszó csoportja volt. Ugyanugy az evangélikus legényegyletnek szintén. Az egyezség ugy volt, hogy karácsonykor és szilveszterkor a kat. ifjuság rendezte müsorait, majd husvét és pünkösd az ev. ifjuságé volt. Igy e tekintetben nemes versengés alakult ki a két felekezet között.

Mivel abban az időben kulturotthon még nem volt, a téli müsoros rendezvényeket az iskolában tartották meg szükös keretek között. A tavaszi rendezvényeket általában jobbmódu gazdák pajtáiban rendezték. E rendezvényeket a mai napig is emlegeti a Bella Sanyi bácsi, Pethő Béla bácsi, akik ilyen alkalom adtán boldogok voltak, mert a szinjátszók nagyszerüen kimeszelték, kitakaritották a pajtáikat. E lehetőség a szinjátszóknak is kedvezett, mert a nagyobb befogadó képesség miatt a bevétel és lényegesen megnövekedett. E lelkes szinjátszókból még ma is vannak élő emberek, igaz az idő már eljárt a fejük felett, de még mindig szivesen emlékeznek vissza és beszélnek az akkori élményeikről. Az öreg Mészáros Sándor bácsi a csoport komikusa nem egyszer kacagtatta meg a közönséget, vagy a csoport bonvivánjának Nagy Károly bácsinak is sokat tapsolt a hálás közönség.

A betanult, illetve bemutatott népszinmüvek az akkori időben mind-mind nagy népszerüségnek örvendtek, hiszen a puszta szórakozást voltak hivatva kielégiteni. Igy többek között bemutatásra kerültek: A gyimesi vadvirágok, A falu rossza, A kenéz, A Klárica, A piros bugyelláris, A sári biró és még ki tudná felsorolni, hogy mennyi minden.

A szinjátszáson kivül még egyéb népmüvelő tevékenység is folyt különösen téli időszak alatt. Megemlithetnénk az Ezüstkalászos gazdatanfolyamot, melyet Huszár Jenő lelkes nevelő szervezett. Emlitésre méltó még az ugynevezett Olvasókör, melyet Tompa Lajos vezetett nagy ügybuzgalommal.

Néhány ismeretterjesztő előadás megtartásárasor került, amik általában véve nevelési témájuak voltak,hüségesen terjesztették az egyházi tanokat. Hiányoztak még akkor a természettudományi előadások és más olyan témáju előadások, melyek a nép

müveltségi szinvonalát segitették volna magasabb szintre emelni. Persze ez akkor még nem is volt szükségszerüség.

Ezen müvelődési és szórakozási alkalmatosságokon kivül a fiatalság igyekezett saját maga is megteremteni a szórakozási lehetőségeket. Ezek közül kiemelkedőek voltak a nagyasszonyi bucsu aug. 15-én, majd a farsangi batyusbál. E táncos rendezvényeket a falu kocsmájában, a Sárközi Marci bácsinál rendezték meg. Ezen kivül esetenként a legények összeverődve maguk is rendeztek ugynevezett "sudrit" valamely lakatlan szobában, melyen harmonikaszóra vidáman ropták hajnalig a táncot. Egy ilyen rendezetlen összeverbuvált mulatozásból nem egy esetben vad verekedések keletkeztek, aminek aztán a csendőrség vetett véget. Az istállók zugában nagyon divatos volt a kártyázás pislákoló pipics mellett, főleg a huszonegyezés, amivel általában a szolgalegények verték el unalmas estéiket.

Könyvtári szolgáltatás majdnem egyenlő volt a nullával. Néhány kötet könyv porosodott az iskolában, szekrénybe zárva. Ezek a lakosság által nem is voltak tulnyomóan igénybe véve. A munkában kizsigerelt falusi ember a napi tulhajszoltság után nem nagy hajlandóságot mutatott az olvasásra.

E sivár agyonhajszolt életnek a II. világháboru kitörése vetett véget. A munkában elfáradt szerencsétlen szegényebb nép - nek nem volt többé nyugalma. A behivók napról napra jöttek. A legények lassan elfogytak mint égő gyertyaszál. A falu lassacskán elnéptelenedett, az arcokat a sötét rémület árnyékolta be. Szomoru lányok, bánatos hitvesek, kesergő anyák sóhajtozásától volt terhes községünk. Nem daloltak esténként a legények, elhallgatott a muzsika. Egycsapásra üres lett minden. Dörögtek az ágyuk, hallgattak a muzsák. Az idő mulásával egyre szaporodott az árvák, özvegyek száma. Mindenki aggódva várta a háboru befejezését.

A nagy megpróbáltatásoknak, szenvedéseknek a szovjet hadsereg vetett véget, amikor községünket március 27-én felszabaditotta.

A nép magához ragadta a hatalmat, élt a szabadság adta lehetőségekkel. Megalakult az MKP. mintegy 3o főből. A Földosztó Bizottság Rosta József vezetésével megkezdte a nagybirtok, a martonfai uradalom felosztását. A sok nincstelen cseléd, zsel-

lérember kapott a családi népességhez mérten megfelelő mennyiségü földet.

A cselédházak saját tulajdonba mentek át, amiből a későbbi idő folyamán csinos családi házak emelkedtek a község megfelelőbb pontjain.

E gazdasági átalakulást,kibontakozást nem jó szemmel nézték az akkori község vezetői, valamint a zsirosparasztok. Árgus szemekkel figyelték az ujgazdákat miként lendülnek bele a termelésbe. Állandóan rémhirekkel ijesztgették őket, hogy az urak ugyis visszaveszik a földeket, majd ugy lesz mint 19-ben. De a szegényparasztság mit sem törődve ezen hiresztelésekkel, napról-napra gyarapodva igyekezett kiheverni az évszázados elnyomást.

A felszabadulást követően községünk lakossága nagy igyekezettel és szorgalommal látott hozzá községünk rendezéséhez is. A szovjet katonák segitségével bevezették községünkbe a villanyt. A 3 éves terv keretében kövesutat épitettek a községben Rendbehozták az elhanyagolt járdákat.

A gazdasági kibontakozással egyidőben megindult a müveltség a kultura utáni vágyakozás. Ebben az időben már vagy 12-en jártak Celldömölkre, illetve Jánosházára a polgári iskolába. A fiatalok tulnyomó többségben a MADISZ-ba, valamint az EPOSZ-ba tömörültek, ahol megteremtették a szervezeti életformát.

A tehetségesebb szegénysorsu fiatalokból kiemelkedő káderok lettek, mint pl. Gőcze István, ma a Néphadsereg őrnagya, vagy Bencsik Árpád szintén őrnagy lett. És még számos fiatal került fontos állami funkcióba.

Huszár Jenő az akkori pedagógus kitartó jó szervező munkával igyekezett a szétzilálódott szinjátszócsoportot ujjászervezni. Ujra megindultak az előadások, most már sokkal céltudatosabban. A fiatalok kirándulásokat szerveztek a Balatonra , sportpályát épitettek, futballcsapatot alakitottak.

De az egészséges kibontakozást, a kulturális tevékenységet akadályozta a kulturotthon hiánya. Ezen hiányosság felszámolásában lényegesen segitett az iskolák államositásával felszabadult evangélikus iskola. Ezen épületből 1952-ben lett kialakitva mintegy négy helyiségből álló kulturotthon. Igaz, az akkori körülmények nem engedték egy korszerü kulturotthon kiala-

kitását, hiszen mindössze 5o.ooo Ft volt az állami segitség, melyet e célra beruházhattak. De a lakosság mégis örömmel vette birtokába, mert a kulturának háza lett.

Igy lett felavatva 1952. december 25-én Móricz: Nem élhetek muzsikaszó nélkül c. vigjátékával, melyet reggelig tartó táncmulatság követett. A Községi Tanács költségvetéséből mintegy 2oo db. széket, 7 db. kezelőasztalt, valamint 3 db. szekrényt vásárolt berendezés cimén.

A létesitmény hatására mind jobban kezdett kibontakozni, szárnyra kapni a népmüvelési munka.Az akkori időben Huszár Sarolta fiatal pedagógusnő kezdeményezésére néptánccsoport alakult, amely több sikeres produkciót bemutatott egyéb rendezvények alkalmával. Lehetőség nyilott a vidéki mükedvelők fogadására is. Ez idő tájt mutatkoztak be a nemeskereszturi szinjátszók a Dankó Pistá-val, a jánosháziak az Allami Áruház-zal, a celliek a Váci utcá-val, majd ezt követően a szombathelyiek az extrádmüsorukkal, a tapolcaiak a Marica grófnő c. zenés operettel és még tovább lehetne sorolni a kiváló mükedvelőket,kik szivesen eljöttek községünkbe hirdetni a felszabadult ember kulturáját.

1954-ben sajnálattal vettünk bucsut Huszár Jenő pedagógus népmüvelőtől, aki nyugdijazása folytán kénytelen volt megválni a népmüvelő tevékenységtől. Sajnos ezután hamarosan tragikus hirtelenséggel elhunyt.

Ezután Horváth Károly FMSz.vezető lett a müvelődés, a kultura szószólója. E lelkes személy igyekezett korunk követelményei szerint munkálkodni a kultura labirintusában. Sajnos azonban munkáját, illetve tevékenykedését az egyhanguság, egyoldaluság jellemezte. Mig a szinjátszást szorgalmazta, ugyanakkor más népmüvelési munka nem bontakozott ki.

Az intézmény létesitésével szinte egyidőben a könyvtár is helyet kapott az egyik öltözőben, mintegy 3oo kötet letéti könyvet kaptunk az induláshoz a Járási Könyvtártól. A könyvtári tevékenységet, az akkori fiatal gimnazista Tóth Gizella látta el, aki abban az időben mintegy 6o olvasónak igyekezett olvasási igényeit kielégiteni. Majd az állomány gyarapitásához a községi tanács is évi looo Ft-tal járult hozzá.

Igy lassan, évről-évre aktivizálódott a népmüvelő tevékeny-

ség, a lakosság mindjobban kezdte felismerni a művelődési lehetőségek különböző formáit és mindjobban igényelte azt.

1956-ban Horváth Károly lemondásával, Patyi György pedagógus vette át a kulturotthon vezetését. Sajnos azonban rövid 3 évi ténykedése alatt a kulturális tevékenység jóformán semmit sem fejlődött. Persze e passziv hozzáállását részben befolyásolta a kedvezőtlen családi viszonya is. Igy a népmüvelési tevékenységben némi törés keletkezett.

E nemes munkát Horváth Miklós fiatal pedagógus vette kézbe, aki 1959-ben mint a falu szülötte hazakerült. Mint fiatal, ambiciókkal telitett egyén, jó elképzelésekkel vette kézbe a népmüvelési munka felvirágoztatását. Ujra megelakult az előző években szétesett népitánccsoport, melyet tanfolyamon kiképzett neje szervezett ujjá.A szinjátszás is ujra kezdett kibontakozni. A tánccsoport résztvett a tavaszi kulturális seregszemléken. Közben, ha szükebb keretek között is, kezdett kibontakozni az ismeretterjesztés is.A nők részére közhasznu szabó-varró tanfolyam indult, mintegy 15 résztvevővel.

A könyvtárosi vezetésben 1959-ben szintén változás állott be. A faluból elkerült Tóth Gizella helyett Rosta Vilma vette át a könyvtár vezetését. Könyvtárunk állománya ekkor már megközelitette a 7oo kötetet. Az olvasók száma 7o-8o között ingadozott. A könyvtár kezdett népszerüvé válni. Jöttek az öregek, a gyermekek egyaránt.

1959-ben községünkben is megalakult a termelőszövetkezet.Az uj gazdasági forma következtében több szabadidővel rendelkezett a falusi lakosság is. Ezzel párhuzamosan megnőttek a szórakozási, valamint a müvelődési igények is. Megszünt a látástól, vakulásig való munka, több és hatékonyabb népmüvelésre lett szükség.

Ettől kezdődően községünk rohamléptekkel haladt a fejlődés utján.A falu képe teljesen átformálódott. A régi házakat majdnem teljesen ujjáépülték, vagy átépülték, korszerüsitették. Uj orvosi rendelő, uj tüzoltó szertár épült. Majd ezt követően megépült a tanácsház is. Megkezdődött az utak, járdák rendbehozása. Az azelőtt sáros járdát szilárd burkolatu betonjárda váltotta fel.Ennek következtében megteremtődött a jó ut, könnyebben megközelithető lett a kulturotthon.

1962-ben Horváth Miklós pedagógus müv. otthon igazgató, betegségre való hivatkozással lemondott a kulturotthon vezetéséről. Az ő helyébe a Községi Tanács, valamint a Járási Müvelődésügyi Osztály megbizásából Végh József tiszteletdijas, megbizási szerződéssel, került a müv. otthon élére. A legelső feladatának tekintette az időközben nagyon elhanyagolt intézmény rendbehozását. Kérésére a termelőszövetkezet keritésdrótot vásárolt, mellyel a fiatalok segitségével az intézményt bekeritették.

Ugyancsak a lelkes fiatalok közremüködésével az udvart parkositották, azóta évről-évre szinpompás virágok nyilanak. Az intézmény belsőleg sem mutatott éppen impozáns képet. A vakolat máladozva, a pókháló garmadája, a törött üvegü ablakok ásitozva fogadták az éppen belépni szándékozókat. A tanács vezetősége is látta e tarthatatlan állapotot, a költségvetéséből nagyjából helyrehozatta a legszükségesebb tennivalókat. Majd ezt követően az összes helyiségeket kifestettük.

A technika romahos fejlődése, a mezőgazdaság korszerüsitése egyre müveltebb és szakképzettebb dolgozókat igényelt. E cél érdekében az 1964/65. tanévre megszerveztük a dolgozók kombinativ esti iskoláját, melyre mintegy 23 különböző foglalkozásu személy iratkozott be. A jó példa ragadós, mondja a szólásmondás. Ennek hatására a faluból eljáró dolgozók a munkahelyükhöz közeleső iskolákban végezték el a 8. általánost.

Az ismeretterjesztést is szélesebb alapokra helyeztük. Mindinkább helyet kaptak a természettudományi előadások, ami az előző évekhez viszonyitva duplájára emelkedett. Fontos tényezőként szerepelt a lakosság tudatának formálása, a világnézeti nevelés. E hatékonyság elérésének érdekében minden alkalmatossági módszert megragadtunk és felhasználtunk. Mindezenáltal a lakosság megszerette és megkedvelte intézményünk munkáját, élt a lehetőségekkel, magáénak vallotta, ami az aktiv részvételben meg is nyilvánult.

A Járási Tanács Müvelődésügyi Osztálya látta törekvésünket, elért eredményeinket, méltányolta szerény berendezésünket, ezért javaslattal fordult a Megyei Tan. Müvelődésügyi Osztály felé, hogy a rendelkezésére álló alapból nyujtson segitséget

klubfelszerelés formájában.

Igy kaptuk ajándékképpen 1965. és 1966-ban az alábbi berendezési tárgyakat: 1 db. TV készülék, 2o db, párnázott szék, 2o db. fotel, 8 db. klubasztal, 1 db. rádió, 1 db. magnetofon.

E komoly segitségen felbuzdulva igyekeztünk népmüvelő munkánkat még hatékonyabbá tenni. A jó mederben haladt ismeretterjesztést differenciáltabb alapokra helyeztük. Bevonultak a filmek és különböző szemléltető eszközök a hatékonyabbá tétel érdekében. Ankétok,kiállitások, iró-olvasó találkozók,ismeretterjesztő szakkörök tették szinvonalasabbá e népmüvelő tevékenységünket.

A kulturált környezet, a jó témaválasztás megtette a maga hatását. Egy-egy előadáson általában 4o-5o személy is megjelent, de esetenként ennél jóval több is.

1965. évtől kezdődően kialakult a tematikus klubélet. Ezen életforma kialakitásánál különösen a fiatalok mélyebb rokonszenve nyilvánult meg. A klubélet alkalmassá vált,a társasélet kialakitására. Belső tartalmi munkája elősegitette a müveltség az izlésfejlesztés sokoldalusságát.

A mükedvelő müvészeti munka az 1962-es évtől kezdődően ujra szárnyra kapott. Jó szinjátszócsoportot sikerült megszervezni. Különböző jó produkciók kerültek szinpadra mint pl. a Dandin György, a Cigány, a Csikós és még több hasonló jó szinmü.

A szinjátszásban lassan uj irányzatok kerültek előtérbe. A régi népszinmüvet kiszoritották a mai kornak megfelelő uj iránydarabok. Igaz, a közönség eleinte kesernyés iróniával fogadta őket, de később mindjobban megbarátkozott velük. Az elmult 8 év alatt mintegy 22 háromfelvonásos szinmüvet mutatott be csoportunk a nagyközönség előtt. A sikereken felbuzdulva nemcsak a saját községünkben, hanem impozánsabb darabokkal a környező községeket is tájoltuk.

A szinjátszással egyidőben néptánccsoportunk is örvendetesen fejlődött. 1966-ban a tavaszi seregszemlén Celldömölkről elhoztuk az ezüst oklevelet.

A helyi mükedvelő müvészeti munka nemcsak a produkció betanulását, hanem a belső nevelési munka hatását is biztositotta.

Hogy községünk lakosságával megismertessük az igazi müvésze-

tet, ennek érdekében a fővárosi müvészekkel szerződést kötöttünk esetenként a népszerü müvészestek megrendezésére. Ilyen müvészesteket 4-5 alkalommal rendeztünk.

A 6o-as évektől kezdődően könyvtárunk is jelentős lépésekkel haladt előre. A letéti állományt a tanács mintegy évi 2ooo Ft-tal segitette fejleszteni. Ehhez hozzájárult még a MESZÖV. évi looo Ft értékü ajándékkönyve,amely jelentős mértékben hozzájárult könyvtárunk könyvállományának fejlesztéséhez.

Az elavult könyvtárat 1966-ban felváltotta a szabadpolcos módszer. Jobb és áttekinthetőbb lett a könyvállomány. Az olvasók tábora a könyvállomány fejlődésével párhuzamosan szaporodott.Mig 196o-ban 78 fő volt könyvtárunk állandó olvasója,1968 ra ez a szám 166-ra növekedett. Ma szivesen veszik kézbe a könyvet a 75 éves Rosta bácsi, Szabó néni, de eljön a legfiatalabb nemzedék is.

A mozi intézményünkkel egyidőben kapott müködési engedélyt a müvelődési otthonunkban. A lakosság nagy örömmel vett róla tudomást, bizonyitotta ezt a nagy létszámu látogatottság. Hetenként két alkalommal vetitettek filmet,csütörtökön és vasárnap. Mint körzeti vándormozi, első vezetője Varga Dénes borgátai lakos volt.

A TV. nagyobbfoku elterjedéséig 7o-8o személyt is meghaladta a látogatók népes tábora. Kezdetben leglátogatottabbak voltak a jó magyar filmek, mint pl. Valahol Európában, A Dani, a Csigalépcső, a Mágnás Miska, stb. Ezen jobb magyar filmek látogatottsága esetenként meghaladta a loo-at is. Később a TV. nagyfoku térhóditásával heti egy előadási napra korlátozódott a játszási nap. Ezt kiegésziti a szélesvásznu mozi, mely 3 hetenként jár községünkbe. Ma az egy előadásra eső látogatottság 3o-4o fő.

A visszaesés képlete nem csupán negativ jellegü, mert helyébe belépett más, sokoldalubb embert formáló oktató- nevelő eszköz. A 153 család közül 143-nak van rádiója, 56-nak televiziója. /A háboru előtt 2 rádió volt a faluban/ A TV müsoraiban leginkább a szinházközvetitéseket, a jó filmeket, valamint a sporteseményeket nézik legszivesebben.

Az önmüvelődést mintegy 16oo kötetes könyvtár segiti,de 24-

nél több azon személyek száma, akik 5o kötetes házikönyvtárral is rendelkeznek. Községünkbe mintegy 125 különböző napilap, valamint 87 heti folyóirat jár. Az ismeretterjesztő előadásokat szivesen látogatják, amit igazol a résztvevők népes tábora.

Összegezve, községünk müveltségi szinvonala állandóan növekszik, felfelé emelkedő tendenciát mutat. A 25 év folyamán voltak buktatók, voltak nehézségek, de ezek jó hozzáállással, szakértelemmel lassacskán megszünőben vannak.

Célunk továbbra is a töretlen szivós munka a müveltebb ember kialakitásáért. Ezen eszme vezérel bennünket további munkánkban.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KEMENESSÖMJÉN

Összeállitotta: dr. Magyari Pálné
müv.otth. vezető

Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Kemenessömjén kis, 8o6 lelket számláló község a celldömölki járás északkeleti részén. Lakóinak számából loo az Állami Gyermekotthon kis lakója.

A község környéke már a népvándorlás korában is lakott település volt, erre vallanak az avarkori sirok, melyeket a község közelében találtak. Az első település a község mai helyétől délkeletre épült, ezt azonban a tatárjárás feldulta. A földrajzi fekvése jó. Igen közel van a járási székhelyhez, melyet kerékpáron, autóbuszon, vagy a szomszéd község vasutállomásáról könnyen és gyorsan megközelithet a lakosság. Bár Kemenessömjénnek vasutállomása nincs, de az a tény, hogy a községgel szinte egybeépült Kemenesmihályfa a Bp-Szombathelyi fővonalon van, valamint Celldömölk vasuti csomópont közelsége lehetővé teszi, hogy mind a megyeszékhely, mind távolabbi városok, vagy a Balaton könnyen és gyorsan megközelithető legyen. Tekintettel arra, hogy a község lakossága jelentékeny részének a MÁV ad megélhetést s igy az utazás igen olcsó, az érdekeltek élnek is a lehetőségekkel.

A község lakosságának eredeti foglalkozása a földmüvelés volt, de a gazdálkodást folytatók között is sokan szereztek ipari képzettséget, kitanulták a bognár, cipész, ács, kőmüves szakmát. A felszabadulás előtt 3 nagy földbirtok volt a község területén: a Berzsenyi, a Radó és a Dömölki birtok. Sok szegény ember cselédeskedett ezeken a birtokokon és élte a földpadlós, közös konyhás, kutnélküli cselédházakban sok gyermekkel megáldott, primitiv életét. A fiatal lányok iskolai tanulmányaik befejezése után, mihelyt tehették igyekeztek a maguk megélhetését biztositani. Nagyon sokan mentek városba, Budapestre uri házakhoz cselédnek. A lakosságból voltak olyanok is akik Amerikában próbáltak szerencsét. Ezek egy része kint maradt, egy része összekuporgatott dollárjaival visszajött, kis

földterületet vásárolt magának, mint a már halott,"Mister" bácsi, akit régi családi neve helyett csak igy hivtak.

A községben 1917-től élt és tanitott 1955-ig Papp Sándor ny. ig.tanitó. Ő fogta össze a község lakosságát s vette kezébe a népmüvelés irányitását. A községben 3 egyesület müködött. Az egyik az evangélikus ifjusági egyesület, a másik a nőegylet, a harmadik a tüzoltó egyesület volt. A község lakosságának nagyobb része evangélikus, a másik kisebb hányada katolikus vallásu volt. A lakosság azonban összetartott, vallási, vagy társadalmi rétegeződés miatt probléma nem merült fel. Mindössze néhány esetben fordult elő az, hogy az olyan leányt, aki evangélikus létére katolikus legénnyel kötött házasságát a katolikus templomban áldatta meg, "kiharangozták" esküvőjének időpontjában, a gyász alkalmával használatos harangokkal adták tudtára nemtetszésüket. Ezzel azonban az incidens be is fejeződött. A lakosság vallásos érzülete most is intenziv, ez tükröződik az iskolai hitoktatásra beirt gyermekek magas százalékában. Javulás komolyabb mértékben csak a magasabb osztályokba járó gyermekeknél, középiskolás, vagy az iskolát végzett fiataloknál mutatkozik. Ők már kevésbbé vallásosak s a szülői dresszura ellenére is ellépnek a templomból s gyakran megesik, hogy idősebb embereknek kell minisztrálniuk.

Az egykori evangélikus ifjusági egyesületnek az volt a feladata, hogy a fiatalságot összefogja, iskolán kivül nevelje, tanitsa, szórakoztassa s az általuk előadott szindarabokkal a község lakosságának szórakozási lehetőségét biztositsa.

Az összejövetelek, próbák az iskolában voltak. Milyen darabok kerültek bemutatásra? Természetesen népszinmüvek. Pl. Házasodjunk, Falu rossza, Ez a kislány megy a kutra, Huszárkisasszony, Liliomfi, Fatia Negra. A bevételből fedezték a felmerült kiadásokat, készitették a kulisszákat és forditották jótékony célra, pl. a protestáns árvaház javára.

Helyiség hiján az előadásokat nagyobb falusi porták pajtáiban tartották meg. Néha olyan sikerrel, hogy a lakosság egyszerre nem fért be,az előadást meg kellett ismételni.A jól sikerült előadásokkal más községeket is felkerestek. A Mersén tartott előadás bevételét templomépités céljára forditották. Ezek az előadások mindig nagy népszerüségnek örvendtek mind a

fiatalok, mind a község lakossága körében, együtt szerepeltek az evangélikusok a katolikusokkal, a gazdaleányok a szegényebbekkel és az előadásoknak számos felnőtt, családos szereplője is volt mindig.

Egyéb szórakozási lehetőség kevés akadt a faluban. Villany csak 1938-tól van. Az első telepes rádió 1925-ben Papp Sándor otthonában volt, s csak szórványosan követte a többi.

Bál pünkösdkor és a szeptemberi bucsu alkalmával volt a községben, valamint tánc követte a gyakorta megrendezésre kerülő szüreti felvonulást is.

A népszokások közül virágzott az ujévi korbácsolás, a karácsony előtti lucázás. A megkorbácsolt személynek illett a korbácsolást végző gyereket néhány fillérrel megajándékozni. A korbácsütések az év folyamán fellépő betegségek ellen voltak hivatottak védelmet nyujtani. Divat volt a husvéti piros tojás festése, egyebet ugysem kaptak a gyerekek, s ebből a jó barátságban levők megajándékozták egymást. A jómód bizonyos fokát jelezte az is, hogy kinek hány piros tojása volt. Akadt olyan gyerek, aki 2o-25 piros tojással büszkélkedhetett.

Az összetartás és segités szép jelét adta az a tény, hogy a családok, ismerősök komoly segitséget adtak egymásnak nyáron a "takarulás", a learatott gabonának a házhoz való behordása, az egyéb betakaritási munkák, pl. kukoricatörés, fosztás, szüret vagy tollfosztás idején.

A nőegylet 1921-ben alakult. Elnöke Berzsenyi Jenőné földbirtokos felesége volt. Alapszabály szerint müködött. Teaestéket tartott,kézimunka tanfolyamokat rendezett.A bevételt jótékony célra forditották. Karácsonykor a gyermekek számára fenyőfa ünnepélyt rendeztek, füzetet, irószereket vásároltak. Az egyesület lo éves fennállásának évfordulóján nagyobbszabásu ünnepélyt rendeztek, az egyházi szertartások céljára kelyhet, oltárteritőt, gyertyatartót, keresztet vásároltak.Rendszeresen megajándékozták a konfirmációs gyermekeket egy-egy szép emléklappal. Az iskola udvarában lévő zsuppos pajtát cserepesre tették. A második világháboru idején segélyezték a fronton lévő katonákat, érmelegitőket kötöttek,kekszet sütöttek, adakoztak a kórházban fekvők javára.

A tüzoltó egyesület csak feladatának megfelelően müködött.

Kulturális tevékenységet nem folytatott.

A szabadmüvelődést a felszabadulás előtti időszakban a rendszeres, iskolában megtartott népmüvelő előadások szolgálták. Ezek a vasárnap délután megtartott előadások nagyon látogatottak voltak. Főleg orvosi és gazdasági kérdésekkel foglalkoztak. Az előadókat a kocsival rendelkező gazdák hozták-vitték. Az előadások megrendezését a népmüvelési bizottság végezte. Vezetője az iskola igazgatója volt, tagjait a község vezetői és a tekintélyesebb, tapasztalt gazdák alkották.

Bár a községben nincs népviselet, s a népmüvészetek egyik ága sem virágzik, Kodály Zoltán népdalgyüjtő utján Kemenessömjént is felkereste, s fonográfjára több személy énekelt.

Könyvtára csak az iskolának volt, melyből a felnőttek is olvashattak. Cirkusz ritkán, más hivatásos müvészek által előadott müsor nem volt a községben.

A községben élt 1799-1808 között Berzsenyi Dániel a nagy költő. Kedvenc tartózkodási helyén a községhez közel eső dombon egy terebélyes cseresznyefa alatt állitott emléket a lakosság 1939ében,melyet szindarab bemutatása és énekkar szereplése tett szinessé.A nagy költő nevét viseli a müvelődési otthon és a község főutcája.

A felszabadulás után a népmüvelési bizottság müködését beszüntette, az egyesületek feloszlottak.

A község müvelődési helyzete a felszabadulás után:

A lakosság számára 1945 nagy változást hozott. Az egykori földbirtokokat felosztották. A cselédházak csekély megváltási árért lakóik, a cselédek tulajdonába mentek át.

Lassan ismét megindultak a népmüvelési előadások, tevékenykedett, teaesteket rendezett a szülői munkaközösség. A mozi hetenként egyszer, később kétszer müködött. Helyiség hiányában minden az iskolában bonyolódott le.Ez a körülmény lassan tarthatatlan állapotot teremtett. Nagy mértékben használódott az iskola, koptak a butorok, az esti igénybevétel után sokszor nem tudtak megfelelő tisztaságot teremteni a másnap délelőtti tanitáshoz. Már 1947-ben felmerült az a gondolat, hogy a községnek müvelődési otthonra volna szüksége. Anyagbeszerzés meg

is indult és már jelentős téglahalmok emelkedtek, de az akkori korrupt tanácselnök a téglákat eladta és a pénz eltünt. Egyidőben a rendezvények mint a mozik, a tánciskola a volt Berzsenyi féle kastélyban bonyolódott le. Mivel itt leányok számára traktoros iskola nyilt, s később a két kastélyból gyermekotthont létesitettek, igy ismét minden rendezvény az iskolába került vissza. TV, mozi, istentisztelet, könyvtár, tsz. gyülés, ismeretterjesztő előadások,szülői munkaközösségi rendezvények, a szinjátszó együttesek próbái, bemutatói. A szinpadot nehéz körülmények között tudtuk csak összeállitani,szálanként hozott deszkákból, kőmüves bakokból. Nagy volt a zsufoltság, kényelmetlenség. A bevételek igy is szépek voltak. Ismét felvetődött az a gondolat, hogy most már komolyan hozzá kellene fogni egy müvelődési otthon létesitéséhez. A szülői munkaközösség vezetősége a község akkori vezető tanitójával Lampért Dezsővel levélben fordult Gosztonyi Jánoshoz, az ő segitségét kérve a müvelődési otthon megvalósitásához. A szülői munkaközösség feladjánlást is tett, hogy társadalmi munkán kivül lo.ooo Ft készpénzt is ad "nyomatéknak" a müvelődési otthon meginditásához. Kérésünk meghallgatásra talált s 1963-ban megkezdődött a müvelődési otthon épitése. A község lakossága sok társadalmi munkával járult az épitkezéshez.

A megnyitóra a fiatalság Szabó Magda:Százházas lakodalom c. szinmüvével és egy egyfelvonásos darabbal készült. A megnyitó ünnepélyességét fokozta az is, hogy a celldömölki fuvószenekar is megjelent. 1964. november 7-e emlékezetes a község lakosságának életében. A szép és jól felszerelt müvelődési otthont zsufolásig megtöltötték a boldog emberek.

A müvelődési otthon első igazgatója Dr. Magyari Pálné tanitó lett, aki a népmüvelési tevékenységet 1958 óta vezeti. Ideális körülmények között rendezhettük meg azután a müsoros esteket,volt hely a felkészülésre. Már nem kellett, mint azelőtt a kulturális seregszemlékre, s más rendezvényekre való próbáknál megelégednünk az iskola dobogójával. A fiatalság örömmel élt a lehetőségekkel és egymás után rendezték a kabaréból, jelenetekből, egyfelvonásosokból álló müsoros esteket. Igy sok szereplő megmozgatására volt lehetőség és egy-egy szereplőt sem kellett a nagy szerepek betanulásával terhelnünk. Nagy si-

kerrel mutattuk be Tóth Miklós: Jeggyürü a mellényzsebben cimü háromfelvonásos mai tárgyu vigjátékát is. Még többször tettünk kisérletet egész estét betöltő 3 felvonásos darab bemutatására de megvalósitani nem tudtuk.

Az általános iskola tanulóiból alakult gyermek szinjátszó csoport minden farsangkor nagyszabásu müsorral lép a közönség elé. Ilyenkor kivétel nélkül minden gyermek szinpadon van. A gyermek mesedarabokhoz a megfelelő kiállitás érdekében Budapestről hozatjuk a szebbnél szebb jelmezeket, mely már pazar kiállitásánál fogva fél siker. A müsoros estekről készitett fényképeket albumba gyüjtjük.

A szinjátszó müvészi munka napjainkban már csak a gyermekcsoportokban virágzik. A fiatalság nagy része a környező ipari üzemekben vállalt munkát. Este tér haza. A müvelődési otthon hétköznapi látogatottsága az utóbbi két évben erősen csökkent. De nem az emberek müvelődési és szórakozási igénye változott meg, hanem a rádió és a nagyszámu TV hozta a változást. A községben 68 db. TV készülék müködik. S ha este végig megy az ember az utcán, a sötét ablakok mögül szól a hang, villódzik a kék fény. A müvelődési otthon szombat és vasárnapokon kivül csak egy-egy jelentősebb sport, TV, vagy egyéb rendezvényeken telik meg.

A müvelődési otthon megalakulásával ideális körülményeket tudtunk teremteni népmüvelő ismeretterjesztő előadások számára. A gyermekotthon rendelkezik filmvetitő géppel, melyet minden olyan alkalommal készséggel bocsátanak vetités céljára, ha a mozigépet nem tudjuk használni. Az audió-vizuális lehetőségek maximális kihasználásával igazán tanulságossá s élvezetessé tudjuk tenni az ismeretterjesztő előadásokat. Az előadások témakörei nagyon változatosan válogatottak,s az előadók személyét igyekszünk ugy kiválasztani,hogy ez is vonzó legyen a község lakossága számára. Igen nagy érdeklődésre tartanak számot az orvosi előadások. Nem ritka a loo-on felüli hallgató. A nagy sikert példázza az is, hogy utána tömegesen tesznek fel kérdéseket, ami az előadásban való konkrét részvétel jele.

Néhány adat legsikeresebb előadásainkból:

Mit kell tudni a tbc-ről?	16o fő
A fertőző májgyulladásról:	117 "

Születésszabályozás, családtervezés:	75 fő
Harc a babona ellen:	92 "
Szülőföldünk Kemenesalja:	1oo "
Aktuális fertőző betegségek:	6o "
A társadalmi tulajdon védelme:	53 "
Igy nézd a filmet:	1o2 "
A tsz. jövedelemelosztásáról:	83 "
Az agrártudomány legujabb eredményei:	86 "
Hogyan keletkezett az élet?:	8o "
Sportolj velünk:	9o "
A Déli Sark felfedezése:	5o "

Szivesen fogadott a müvelődési otthon mükedvelő müvészeti csoportokat. Nagyobb községek előadásában szép daraboknak tapsolhattunk. Szergény: A tanitónő, Kenyeri: A kőszivü ember fiai, Kemenespálfa: Dulszka asszony erkölcse, Intapusztai Pszichiátriai Intézet: Mirandolina.

A hivatásos müvészek fogadásával az a helyzet, hogy igen magas árért jönnek. Rögzitett áron vállalni ráfizetés nélkül nem is tudjuk. A lakosság kicsit el is kényelmesedett, elkényeztetődött a TV következtében és csak ritkán ragaszkodik a közvetlen élményt nyujtó előadások megtekintéséhez.

Könyvtár hivatalosan 195o óta müködik a községben. Először 119 kötettel a községi tanácsházban, később az iskolában nyert elhelyezést. A müvelődési otthon lehetőséget adott a kötetek számának gyarapitására, a szabadpolcos rendszer megvalósitására. Ma is itt müködik a Járási Könyvtár letéti könyvtára 94o letéti és 768 saját könyvből válogathatnak az olvasók. A könyvtár vezetését Lampért Dezső végzi. Legkeresettebb irók az idősebbek köréből Jókai, a fiatalabbak részéről Móra, Rejtő, Cooper. Egy-egy könyv olvasottságát nagymértékben emelik a megfilmesitések. Az Egri csillagok, a Pál utcai fiuk, A kincses szigét, a Tüskevár. Jelenleg a könyvtárnak 35 gyermek korosztályu 18 ifjusági és 26 felnőtt olvasója van. A községi könyvtáron kivül az iskolai könyvtár is a gyermekek rendelkezésére áll. Kiemelkedő látogatói a könyvtárnak a gyermekek közül Németh Jóska, Baranyai Sándor, a Lukács gyerekek, a felnőttek közül Csepregi bácsi és Könczöl Jenőné, akinek a könyvtáros már nehezen tud olyan regényt adni, amit már ne olvasott volna.

A szerzeményezés a községfejlesztési alapból történik. A könyvtár vezetője az igények alapján szerzi be az uj könyveket A propagálás könyvkiállitások, ankétok, könyvismertetések alkalmával történik,valamint az ismeretterjesztő előadások keretében, a témához illő könyveket is a hallgatók figyelmébe ajánlja. A könyvtár vezetője végzi a filmvetitést az ismeret - terjesztő előadások legtöbbjén.

Mozi előbb hetenként kétszer, az utóbbi években a nagyszámu TV miatt csak hetenként egyszer játszik. Havonta egyszer szélesvásznu vetités van. Kedveltek a magyar filmek, de szivesen nézi a közönség a bünügyi tárgyuakat is,

A községben 68 TV készülék és 17o db rádió van.

5o kötetnél nagyobb családi könyvtár csak kevés helyen van. Viszont a napi sajtót és egyéb kiadványokat nagy számban olvassa a lakosság. 11o napilap és 22o db hetilap jár a faluba.

A község lakossága dolgos, szorgalmas, rendezett családi és anyagi körülmények között él. Ezt mutatja a község külső képe is. A tiszta, rendben tartott házak sora, a sok uj épület, a parkettás szobák, igényes berendezés és öltözködés, háztartási gépesités. Tavasztól őszig üde szinfolt a házak előtti tarka virágágy.

Boldogan mondhatjuk a költővel mi is:

"A zsellértanyák ködbe tüntek,
Rossz emlék csupán a földesur.

De a csillag mit titkon hordtunk,
Szerte az országban lángra gyult.

Ma már egy boldog ifjuság
Épit magának szebb holnapot.
Valóság lett a sok-sok álom,
mit egykor a Tőke eltiport.

Vidám, harcos egységben állunk,
Mi ifjak, mind. Pártunk mögé.
A munka utján bátran lépünk,
Boldog, szép jövőnk felé."

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KEMENESSZENTMÁRTON

Összeállitotta: Baán József
népmüv. ügyvezető

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Kemenesszentmárton alig 3oo lelket számláló kis község a Kemenesaljai sik részen, a parndorfi vasutvonal mentén fekszik Már a rómaiak korában / i.u.54-től/ várágzó élet volt itt, s a honfoglalás után is lakott hely volt.Földrajzi helyzete kedvező.Gyorsan megközelithető az 5 km_re eső járási székhely Celldömölk, majd onnan vasuton a főváros és a megyei székhely.

A község lakóinak eredeti foglalkozása földmüvelés. A régi időktől fogva nemesi községnek számitott. A családok száma 7o-8o között mozgott,s mindenki a saját birtokán dolgozott, annak hasznából éltek. Nincstelenekről nem is beszélhetünk, mivel állandóan a jómódu községekhez tartozott, ezek után mindenki megtalálta a számitását a faluban, igy városba, vagy külföldre nem igen mentek szerencsét próbálni.

A gazdasági munka mellett nem nagyon került idő a müveltség gyarapitására, de már az 19oo-as években Gindli János tanitó fő feladatának tekintette az ifjuság nevelését, s azok szórakozásának megszervezését. Az persze a helyiség hiányában nehéz akadályokkal ment, s ugy paraszti házak nem használt szobáiban persze istállóiban is folyt. Az idősebbek elmondják, hogy nem egy esetben fordult elő, hogy a csendőrség rájuk rontott és szétzavarta őket. /A szervezkedéstől féltek./ A szórakozás fő pontja a felolvasás volt, valamint a kártyázás.Szinjátszó csoport is müködött. Rendezvényeik évente 3-4 alkalommal voltak, főleg a tavaszi, nyári időszakokban / husvét, pünkösd, István király napja, esetleg az őszi bucsukor. / Téli időszakban ezt nem lehetett megoldani, mivel mindezek a Tibortz féle kocsma kocsiszinjében zajlódtak le.

A téli szórakozást néha a tanitó ur előadása egészitette ki. Mozi, szinház és egyéb szórakozóhelyek a kocsmán kivül nem voltak. Az iskolai könyvtár mindössze 13 kötetet tett ki, amelyek bizony a sok forgatástól teljesen tönkre mentek.

Patyi László tanitó, aki 1925-ben került a községbe, a müvelődésért mindent elkövetett,de akadtak ennek akadályozói is, akik nem akarták, hogy az egyszerü falusi nép kulturális vonalon előbbre jusson.

1937. A község lakossága a sok évi vadászati pénzből "Hősök Házá"-t épit. A munka lassan folyik, amely megmutatkozik abban is, hogy a felavatás csak 1941-ben történik meg, akkor amikor a háboru vihara előjelként megjelent.

A felavatás oka:

A község lakói az első világháboruban elesett hősök emlékére márványtáblát akartak elhelyezni az épületben, a "virilis" egyenlő legtöbb adófizetők, akik minden választás nélkül jogot élveztek, lovasszobrot akartak az épület elé, illetve szobrot épület nélkül.

A virilis tagjai: Erős Kálmán földbirtokos
Pottyondy Lajos "
Karácsony János " és többen mások.

Ezek közül is Pottyondy Lajos volt az,aki minden erejével arra törekedett, hogy a terv sikerüljön /ugyanis volt egy szobrász barátja, akivel ő is haszonra tett volna szert. / A község összetartó ereje végül is diadalmaskodott, és a szobormániában szenvedő Pottyondy alul maradt.

A háboru közeledte, a sok katonai behivó megzavarta a kis falu életritmusát. A felerősödött Leventeegyesületet is más irányba terelték, s igy a müdelődés, szinjátszás egyre gyérült.

Itt kivánom megjegyezni, hogy rádió csak kettő volt a faluban, Gindli János tanitónak és Pottyondy Lajosnak, majd a Leventeegyesület is nehéz munkával megszerzi a rádiót, s a mostani tüzoltószertár egyik helyiségébe állitják be. A helyiség felszerelését teljesen a község fiatalsága fokozatosan szerzi be a szindarabok bevételéből.

1945. április 4-e után teljesen megváltozik a helyzet. Hamarosan rendeződik a politikai gazdasági viszony. Megalakul a Földosztó Bizottság, s 75 kh föld kerül kiosztásra. A község irányitása fokozatosan a Kommunista Párt kezébe kerül, s a gazdasági, politikai talpraállással párhuzamosan megindul a szabadmüvelődés is a községben. Az emberek szivesen vettek részt azokon a Falusi Téli Estéken elhangzott előadásokon, me-

lyek az ő érdekében szerveződtek. A Hősök Háza fokozatosan megtelik a kultura után vágyó fiatalokkal. Megindul a szinjátszás, és a régi darabokat felváltják a mindennapi élet sok-sok problémájával foglalkozó előadások. Ezek eredményessége köszönhető Patyi László tanitónak, továbbá Kiss József egyszerü tsz. parasztnak, akik nem sajnálták estéiket s tudásukat feláldozni az ifjusági egyesületért. Többször szerepeltek vidéken is. Közben megalakul a tánccsoport, amely uj tartalmu számokkal lép a közönség elé, és a későbbi idők folyamán többször is nyertek járási versenyt.

Községünk kulturális vezetősége látva az elért eredményeket sikereket, nemcsak erkölcsi, hanem anyagi támogatást is biztositott a kultura továbbfejlődésének érdekében. A "Hősök Háza" egyre inkább kicsinek bizonyul.

196o. január 1o-én avatták fel a kemenesszentmártoni Pártházat, amely több mint félmillió Ft-ba került, továbbá a berendezés /székek, asztalok, függönyök, rádió, televizió, játékszerek, stb./ 52 ezer forintba. Az avatáson résztvett Fehér Lajos elvtárs, az MSZMP Központi Bizottságának titkára. Az épület gondnokságával Palánki Jánost bizták meg, aki lelkiismeretesen végzi munkáját. A község lakossága a klubhelyiséget napról-napra szivesen látogatja. A szórakozás mellett azonban nem feledkeztek meg az ismeretek bővitéséről sem.

Mezőgazdasági tanfolyam a férfiak részére. A nők részére szabó-varró, sütő-főző tanfolyam indul.

Mindezek sikeres lebonyolitása köszönhető Németh János agronómusnak, valamint Nagy Lászlóné MNDSZ elnöknek. Mindezek mellett megjelenik a mozi, ahol kezdetben havonta, majd a nagy érdeklődésre való tekintettel hetente két alkalommal vetitettek filmet. A Pártház látogatottsága, kihasználtsága elérte a 9o-1oo %-ot. Nagy sikert arattak a szovjet és a jó magyar filmek, melyet a község lakossága állandóan látogatott.

A könyvkölcsönzés 1946-ban indul meg 27 kötet könyvvel, mindez persze szegényes állomány, de az 195o-es évektől fokozatosan gyarapodik a könyvek, valamint az olvasók száma.

Nézzünk néhány adatot:

év	Kötet	Olvasók sz.
196o.	33o	6o
1965.	57o	67
1968.	6oo	76

Termelőszövetkezetünk 2o éves multra tekint vissza, s a nagyüzemi gazdálkodás, a község szemléletét magával ragadta. A gazdasági fejlődéssel egyidőben a kulturális fejlődés is megindult, hisz a fennálló Uttörő mtsz. minden anyagi támogatást megadott és megad a müvelődés további fejlődésére. Fiataljaink ezért maradtak idehaza, s elmondhatjuk, hogy az ifjuság nem vándorolt el a városba. A Pártház és annak üzemeltetése a tsz. és a Párt közös megegyezése alapján történik. El kell mondani azonban azt is, hogy a televizió rohamos elterjedésével a mozi látogatottsága, valamint a klub és egyéb előadások látogatottsága egyre gyérül. Hetente egy alkalommal van most már mozi, továbbá havonta egy alkalommal szélesvásznu film kerül bemutatásra.

A látszatra való visszaesés helyett belépett más, sokoldalubb embertformáló oktató-nevelő eszköz. Minden családban megtalálható a rádió, sőt kettő is. Minden második családra esik egy TV készülék. /Családok száma 85, TV-k száma 44./ A község minden családjánál megtalálható a 2o-tól loo kötetig terjedő házi könyvtár. A község 9o %-ának jár különböző napilap, vagy hetilap.

Például:	Népszabadság	naponta	4o db
	Vas Népe	"	24 "
	Szabad Föld	hetilap	25 "
	Képes Ujság	"	26 "
	Nők Lapja	"	14 "
	Ludas Matyi	"	12 "
	Rádió, TV.	"	9 "
	Fáklya	"	8 "
	Magyar Ifjuság	"	6 "
	Magyar Mezőgazdaság		5 " , s mellette le-

hetne még sorolni a kevesebb példányban megjelenő különböző szaklapokat,

A családok minden harmadik tagja képviselteti magát az ismeretterjesztő előadásokon.

Községünk művelődése hatalmas léptekkel haladt előre az utóbbi években, illetve évtizedekben. Az emberek gazdagabb élettapasztalatra tettek szert, sok minden feltárult és feltárul előttük, ami valaha ismeretlen volt, s az állandó gyors fejlődés magával hozza és kialakitja a község kulturált emberi magatartását.

A község népmüvelési munkáját állandóan szemük előtt tartják és támogatják, ha kell anyagiakkal is hozzájárulnak:

Tőke János tsz. elnök
Horváth Ferenc főállattenyésztő
Rosta Sándor VB. elnök
Dr. Kelemen József állatorvos
Kiss Gyula HNF. elnök
Horváth József párttitkár
Németh Gézáné Nőtanács elnök
Tőke Jánosné vöröskeresztes elnök
Baán Józsefné vöröskeresztes titkár
Kiss József tsz. dolgozó
Kozma Mária tsz. könyvelő

A népmüvelési munka közvetlen végző és vezetői:

Baán József népmüvelési ügyvezető
ifj.Patyi László KISZ titk., népm.ügyv.helyettes
ifj. Patyi Lászlóné könyvtáros
Kurucz Sándorné Pártház felelős

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KENYERI

Összeállitotta: Szabó Jenő
müv.otth. igazgató

Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Községünk kulturtörténetének szálai hat évtized távlatába nyulnak vissza. Ennek a celldömölki járás északi részén fekvő, a Rába jobb partján települt kisközségnek az I. világháborut megelőző évekig állandó, e község lakóinak egészét átfogó kulturális létesitménye nem volt. A község földesurai, a Cziráky grófok kulturális igényeiket Pesten és külföldön elégitették ki, a község közepes létszámu lakosságának kulturális szükségleteivel nem sokat törődtek.

Az I. világháborut megelőző évek gazdasági és társadalmi erjedése parancsoló szükségletként vetette fel egy állandó, eleinte szük keretek között müködő kulturális létesitmény létrehozását.

1912-ben létesült a Rábakecskédi kerületben az un. "Legényegylet". Megszervezője és létrehozója Farkas János akkori tanitó volt. Az uj létesitmény az iskola épületében kapott helyet. A következő évben 17o kötetes könyvtárat kaptak, állami támogatásból, mely szintén az épületben nyert elhelyezést.

Az uj létesitmény eredményei mellett komoly fogyatékosságként kell megemliteni azt a tényt, hogy csak a község fiataljait fogta össze, a falu összlakosságának nem nyujtott sem müvelődési, sem szórakozási lehetőséget.

A Kenyeri "Legényegylet" első szindarabját 1912-ben mutatta be: Régi szerető cimmel. Az első előadást a következő években több is követte, azonban többségükben az akkor divatos népszinmüvek kerültek szinpadra. A kenyeri közönség ezekben az években kedvelte meg a szinjátszást, és a népszórakoztatásnak ezt a népszerü ágát mind a mai napig lelkesen pártfogolja.

1914-ben az I. világháboru kitörése folytán a Legényegylet munkája is akadozni kezdett. A vezető tanitó és a fiatalok nagy része is bevonult katonának. Ezeket az éveket a teljes

meddőség, és a folyamatos kulturális munka hiánya jellemezte.

A háborus események következtében beköszöntő kulturális igénytelenség időszaka azonban nem tartott sokáig. 1917-ben az időközben feloszlott Legényegylet "Olvasókör" néven ujjá alakult. Az ujonnan alakult Olvasókör még nem a régi iskolaépületben, hanem a község által adományozott Fő-utcai épületben kapott helyet, kezdetben két kisebb jelyiséggel. Ezek a szük olvasószobák azonban nagyobb érdeklődés kielégitésére alkalmatlanok voltak, ezért ezen ugy segitettek, hogy a két kis helyiség elválasztó falát kivették és igy egy nagyobb termet nyertek, amelyben már gyüléseket is tudtak tartani. Az uj olvasókört Harsányi László tanitó vezette. Az itt kialakult szervezeti élet annyiban különbözött a régi Legényegylet belső életétől, hogy itt már tagsági dijat is szedtek, és ebből, valamint a bemutatott szinmüvek nyereségéből tartották fenn magukat. Állami támogatást a kör nem kapott, igy állandó beépitett szinpaddal sem rendelkezett. A tanult szinmüveket megfelelő helyiség hiján különböző módosabb gazdák arra alkalmas pajtáiban tartották meg. Az akkor bemutatott, közkedvelt szinmüvek cimeit még megőrizte az öregek emlékezete: Ilyenek voltak: Cigány, Falu rosszsza, Sárga csikó, Piros bugyelláris, Kasza Jutka, stb.

A község kulturális igényei hamarosan tulnőtték az Olvasókör helyiségeinek és lehetőségeinek szük méretét, ezért 1923-ban községi és állami támogatással felépült a közelmultig üzemelő "Népház".

A "Népház" lényegében 3 helyiségből állt: egy nagyteremből, melyet középen spanyolfal választott ketté, s igy lényegében 2 helyiséget jelentett és a szinpad melletti kisebb helyiségből, melyet főleg szindarabok alkalmával öltözőnek használtak. A spanyolfalat később a mozi beköltözésével eltávolitották, igy napjainkig csak a nagyterem és a kis öltözőszoba tudott csak otthont nyitni a közönség kulturális életének. Mostani értelembe vett klubélet csak a kis öltözőhelyiségben zajlott, ahol kártyázással, sakkozással, különféle asztali játékok igénybevételével töltötték szabad idejüket a fiatalok, főleg férfiak, mert lányoknak akkor még nem illett ehhez hasonló nyilvános helyekre járni. Ők a "Mária-lányok" egyesületébe jártak. Ilyen körülmények között nem nagyon kerülhetett sor a mindkét nembe-

li fiatalok mostani értelemben vett közös szórakozásaira.

1934-ben szervezték meg a "Népház"-ban az első komoly érdeklődést kiváltó tanfolyamot, az Ezüstkalászos gazdatanfolyamot, melybe a község tanulni vágyó gazdáin kivül a környékről is jöttek hallgatók. A tanfolyam 3 hónapos volt és 54 hallgató kapott bizonyitványt.

1937-ben a Népházon belül dalárda létesült, Böcskei Ferenc és Németh László tanitók vezetésével. A közel 4o tagot számláló vegyeskar nemcsak a községben aratott nagy sikert, de megjelenése szivesen látott esemény volt a környező községek szinpadain is.

1939-től Horváth Sándor tanitó vezetésével folytatta munkáját a Népház kulturgárdája. Minden esztendőben legalább 2 nagyobb szabásu szindarabot mutattak be, a falu és a környező községek közönségének, de a népszinmüvek mellett már operettek is szerepeltek a müsoron, melynek szereplői főleg a dalárda jó hangu énekeseiből kerültek ki. Az operettek jelmezeit Budapestről és Szombathelyről kölcsönözték.

A II. világháboru éveiben a kulturház munkája nem szünetelt, mert az akkori álhazafias szellem főleg a levente találkozókat szervezte. Kiemelkedő esemény ezekben az években nem született mert ahogy a háboru zivatara közeledett, ugy szorult mindig kisebb térre a faluban folyó kulturális tevékenység.

1945-től a felszabadukás utáni kulturális élet Kenyeriben:

Az 1945-ös harcok nem okoztak számottevő pusztitást a Kulturotthon állagában és a felszerelésben. A felszabadulást követően a község hamar kiheverte a háborus megrázkódtatást, és lassan éledni kezdett a kulturális élet is. 1945-1948-ig a koalíciós időkben számottevő kulturális esemény nem történt, a kulturotthon helyiségét különböző politikai agitációk megtartására használták fel, az állami ünnepek kivételével kimondottan jelentősebb kulturális mozgás nem volt a faluban.

1948 után, miután a hatalom kérdése eldőlt és a megvert volt vezető osztályok visszahuzódtak, a Párt és a DISZ vette kezébe a község kulturális életének irányitását.

Az un. Rákosi-korszakban főleg a nagy felvonulások, körzeti seregszemlék jelentették a fő kulturális eseményt a községben, és a környéken.

Tehát a kulturális élet helyett az akkori helyzetnek megfelelően inkább a mozgalmi élet virágzott.

1952-ben került a községbe Posta István ének-zene szakos tanár, akinek müködése alatt ismét felvirágzott, vagy legalábbis virágzásnak indult a kulturális élet. Főleg a zenei életben tapasztalhattunk ekkor nagyobb fejlődést. A "csasztuska-korszak" után ő már az igényesebb zenei müveket ismertette meg a község lakóival. Zenei körzeti találkozókat szervezett, felkereste a szomszéd községeket, ahol a zenei produkciók mellett népdalestéket is szervezett. A fiatalsággal megszerettette a népdalokat a hatása távozása után is sokáig érződött a község kulturális életében.

Az 1956-os ellenforradalom után gyorsan követték egymást a népmüvelési ügyvezetők, melynek oka főleg a gyakori pedagógus vándorlásban keresendő.

1956-tól 1959-ig Bella Tiborné pedagógus volt a népmüvelési ügyvezető, 1959-től 1960-ig Szabó Jenő intézte a kulturális ügyeket. Az ő vezetése alatt nyerte el a községi müvelődési intézmény a "Kulturotthon" nevet és kapott müködési engedélyt. 1960-tól Fülöp Gabriella, majd Hegedüs Ágnes kerültek a Kulturotthon élére. Őket Süle Ferenc ének-zene szakor tanár váltotta fel, aki fiatalos lelkesedéssel, lelkiismeretes munkával szinte átformálta a község kulturális életét. A kenyeri iskola életében először, 20 tagu uttörőzenekart szervezett, amely a községi és járási versenyeken egyaránt óriási sikert aratott. Továbbá ujjászervezte a több éve halódó községi énekkart, a szereplésük szintén sikeres volt: 1962-ben a celldömölki járási dalostalálkozón első helyezést értek el és elnyerték a járási vándorserleget.

Süle Ferenc távozása után Kiss Rózsa, Szántó István és Szabó lettek a népmüvelési munka irányitói.

Szabó Jenő pedagógus a szinjátszó csoportot is vezette. Több nagysikerü szindarab jelezte ennek az időszaknak pezsgő, kulturális életét. Ilyenek voltak: Feleség kis hibával, Nem olyan világot élünk, Egy falat boldogság, stb. Átmenetileg a tánccsoport is szépen szerepelt. Próbálkozás történt zenekar és énekkar müködtetésével, de mindkét müvészeti csoport "tiszavirág" életü volt Pörneczi István vezetésével.

1967-ben kezdeményezés indult egy uj, modern, nagyszabásu, minden igényt kielégitő, reprezentativ müvelődési ház létesitésére. Az állami támogatáson kivül a község lakóinak áldozatos munkájával el is készült az uj "Ady" Müvelődési Ház, amelyet 1969. augusztus 2o-án adtak át rendeltetésének. Az avató beszédet dr. Gosztonyi János elvtárs orsz. képviselő, Népszabadság főszerkesztője mondta.

25o nézőt befogadó nagyterme, hatalmas, minden igényt kielégitő szinpada, öltözőhelyiségei, szakköri szobák, két klubhelyisége, gyönyörü könyvtára, hatalmas előcsarnoka, büféje biztosit alkalmat a kulturált és esztétikus szórakozásra és müvelődésre.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON KISSOMLYÓ

Összeállitotta: Takács Gusztávné
müv. otth. igazgató

Települési helyzetkép:

A falu eredeti települése a Kissomlyó-hegy keleti oldala, ami ma a Szentegyház düllő nevet viseli. Hogy itt volt a régi település, bizonyitják a földmunkák során előkerülő épületanyagok. A töröknek Bécs elleni felvonulása alkalmával a község elpusztult. A török eltakarodása után a földbirtokos család uj jobbágy-telepeseket hozott, a hagyomány szerint Nyitra megyéből.

A község uj települési helyül a hegy déli lábát választották. Kissomlyó a későbbiek folyamán a Bődy-Balogh, Somogyi és Erdődy gróf birtokába került. Bődy-Balogh földesur egyuttal főszolgabiró volt a betyár világban. Itt lakott Kissomlyón a Rózsa házban, melynek pincéjét börtönnek használta. Több szegénylegény sinylődött a pincében. Huszárja, aki a botporciót kimérte, a ma is Kissomlyón élő Kutassy család őse volt.

A nagybirtokos grófok mellett élt néhány "hétszilvafás" kisnemes is községünkben, mint pl. a Banyók. Ezek később elszegényedtek. A XVII. században épült az evangélikus templom. A feljegyzések szerint a falu nyugati szélén. Ezek szerint lehet következtetni a 2oo év előtti község nagyságára, valamint azóta történt terjeszkedési irányára.

A község nevét a falu északi oldalán fekvő hegyről kapta. A hegyen ősidőktől fogva szőlőmüvelés folyik. Ma is a község minden családjának van itt szőlője. A hegyen több kőbányát nyitottak. Ma is termelnek a bányákban. A környék több községe innen szerzi be az épitkezéshez szükséges épitőkövet. A hegy köveihez helyi mondák füződnek, pl. "Kenyérkő", "Mátyás király kőtányéra".

A község földrajzi, gazdasági helyzete, a lakosság rétegződése nagy hatással volt a kulturális életre. A faluban több gazdag család egy külön osztályt alakitott ki. Egymással érintkeztek, zsurdélutánokat rendeztek, kártyapartikon cserélték ki

ujitották fel ismereteiket, müveltségüket.

A szegény réteg őszi estéken kukoricafosztás, télen tollfosztásban szórakozott. A munka mellett meséket, mondákat, vicceket hallgattak, majd jókedvü dalolás váltakozott. A szőlőmüvelés is kapcsolatban volt a kulturával. Ősszel a szüretkor késő este jókedvü emberek daloltak a hegyen. Egy-egy pincében összeülve, poharazgatás közben beszélgettek, énekelgettek.

Régmult időben a faluban nem volt müvelődési ház,müvelődésre alkalmas hely, sőt italbolt sem.

A felsoroltakon kivül a szájhagyomány szerint a müvelődésnek egy szervezett formája 188o-ban jelenik meg először. Rózsa János evangélikus tanitó vetette meg alapját a községi olvasókörnek. Egyik gazda szobájában jöttek össze a tagok ujságot és hasznos könyveket olvasni. Később fejlesztette rendszeres községi olvasókörré, énekkarral egybekötve.

Az idősebbek visszaemlékezésével az 192o-as években a kultura előmozditói Papp Károly katolikus, Mórocz Sándor evangélikus tanitók voltak. Kulturális élet a népszinmüvek betanitására, előadására terjedt ki. A "Falu rossza" cimü népszinmüvet Papp Károly tanitotta be az ifjuság s az idősebb korosztállyal közösen. Mórocz Sándor a "Csizmadia, mint kisértet" c. szinmüvel járult a falu szórakozásához. A tanulóifjuság a "Gyurkovics lányok"-at tanulta be. A tanitókon kivül a község jegyzője Lendvai Gyula és gyakornoka dr. Biró Béla müködtek közre. Ezek az előadások nyáron voltak. Kulturház hiányában gazdasági pajtákban tartották. Télen is voltak előadások. Ezek nagyobbrészt az evangélikus ifjuság rendezésében az iskolában voltak megtartva. Egyfelvonásos játékokat a gyülekezet által összeadott ajándékok sorsolásával tették változatossá.

A 3o-as évek elején ez a munka a "levente" ifjusági mozgalom keretén belül folytatódik. Varga Dénes a vezetőjük. A mozgalom célja elsősorban a soviniszta nevelés volt. Azonban a téli hónapokban hetenként egyszer müvelődési előadások is voltak. A tanitó és jegyzők tartották, melyeken a levente ifjuság megjelenése kötelező volt. A katonásdin kivül ők is tanultak népszinmüveket. Ilyenek pl. a "Pünkösdi menyasszony", "Egy barázda, egy csók", "Magyar igazság".

Az 1945-ös év, felszabadulásunk gyökeres és teljes válto-

zást hozott a falu gazdasági, kulturális életében.

A zsellérek és nincstelenek földet kaptak. De a legfontosabb, hogy mindenki emberré lett, joga lett.

A gazdasági változás egy időre lekötötte a lakosság figyelmét, de az ifjuság hamar megmozdult. Megalakitották az első,önkéntességen alapuló, formájában, gondolkodásában teljesen uj szervezetet a "MADISZ"-t. E szervezet keretén belül a müvelődés, szórakozás is önkéntes volt. Olvasókör alakult a fiatalok között, egymás közt kicserélték könyveiket. Szinmüveket is tartottak, bálokat szerveztek a pedagógus vezetésével, kezdetben ugyanugy, mint régen, pajtákban, fészerekben.

Az ifjuság hallatta szavát a politikai életben is. Agitációs munkát végeztek uj társadalmunk megismertetéséért, védelmére a helyi reakcióval szemben.

1948-ban az iskolák államositásakor, az uttörő megalakulásakor még nagyobb és szorosabb egységet alkotott az ifjuság. Megszüntek a felekezeti iskolák, ezzel befejezését kezdte venni a felekezeti harc. Ebben az időben Döbröntei Károly tanitó állt az ifjuság élén.

Uj társadalmi ünnepeink méltó megünneplése is kezdetét vette. Az uj falu észrevette, hogy a müvelődés egyik legfontosabb elősegitője a müvelődési ház. Közös összefogással, uj demokratikus államunk segitségével elkezdték az épitkezést. 1948-ban Simon Géza közjegyző a tervezést elkezdte, 1949-ben 16.ooo Ft-tal a munkálatokat is elkezdték. A földmunkát, szállitást a falu lakossága társadalmi munkában végezte. Az avatás az 195o-es év végéig elhuzódott. Abban az időben faluról-falura járó szinházak, talán a Déryné Szinház elődje Kissomlyón is tartott néhány előadást, melyeket a lakosság tömegesen látogatott.

195o-ben egy uj társadalmi változás állt be a falu életében. Megalakult az első termelőszövetkezet 1o családdal, 15 taggal, mely az Előre nevet viselte. Kezdetben nehéz körülmények közt induló szövetkezet később kivivta a falu, majd a járás elismerését. 1952-ben az aszályos esztendőben a szövetkezet mentette meg az első silótakarmánnyal a falu állatállományának nagy részét. A minden ujjal idegenkedőkre ez nagy hatással volt.

A kultura terén is nagy alkotások jöttek létre. A szép, uj

kulturházba szivesen jártak szórakozni a fiatalok.Egyik helyiségében könyvtárat rendeztek be, állandó kölcsönzési napok voltak tartva.

Az ötvenes évek elején a kulturotthon vándormozi- előadást kapott. Soha ennyi látogatója nem volt filmelőadásnak, mint ezekben az években. A falu apraja-nagyja megjelent az előadáson.

1951-ben Pörneczi István került a faluba, aki 1960-ig működött itt. Ezalatt az idő alatt a falu kulturális élete nagyot változott. A hagyományos szindarab tanuláson kivül a versmondás is szépen fejlődött. Zenére tanitott sok gyermeket.

1951-ben Czibók Terézia tanácstitkár sokat segitett a kulturális munkában. Tánccsoportot alakitott, ünnepélyek müsorát szinesebbé, szebbé tették. Eközben ujjászerveződött az ifjusági szervezet, megalakult a DISZ.

A könyvtári állomány egyre szaporodott, a választék nagyobb lett, az olvasók száma megnövekedett.

1958-ban a KISZ zászlóavató ünnepségén Sallai Imre nevet kapta. Berkes Kálmán az akkori KISZ titkár komoly egységet kovácsolt a szervezeten belül. Kivették részüket a kulturális munkából, majd egyéb társadalmi munkákból.

1959-es évben uj nevet vett fel a termelőszövetkezet.Bolgár Magyar Barátság tsz. E névadás jelentősége nemcsak az ünnepély szépsége miatt lett nagy, hanem csakugyan egy jó barátság kezdődött meg Bulgária egyik termelőszövetkezetével, amely a mai napig is fennáll.

1960-ban fix mozit kapott a falu. A látogatottság még most is nagy és évekig az maradt, mig a televizió meg nem jelent majdnem minden házban.

1963-64-ig Gércei Anna, Kovács Miklós pedagógusok vezették a népmüvelési munkát.

Nagy jelentőségü esemény, amikor a kulturotthon tévét kapott. 1964-65-66-ban a könyvtár uj helyre költözött, uj berendezést, és sok uj könyvet kapott. Ma korszerüen berendezett könyvtárban elég nagy a látogatottság.A többszáz kötetnyi könyv cserél gazdát.

1966-ban uj klubteremmel bővült a müvelődésügyi intézményünk 50.000 Ft értékü klubfelszerelést kapott a falu.

A müvelődési munkában előtérbe került a klubfoglalkozás. In-

kább fiatalok látogatják, akik szórakozva tanulnak, tanulva szórakoznak.

1963-tól különös jelentőséget kapott az ismeretterjesztő előadás. A népmüvelési munka a szórakozáson tul elsősorban tudományos ismeretek nyujtása a feladata. Egy évben 4-5 ismeretterjesztő előadás szokott lenni, amelyre a falu lakossága szép számmal eljön, sőt a következő napok visszhangja mutatja, hogy nem maradt hatás nélkül.

A közelmultban a falu fiatalságának száma igen megfogyatkozott. Sok a továbbtanuló. Az elmult időszakban sok fiatal szerzett szakmát, diplomát, szinte nincs család, ahonnét valaki valamilyen formában ne müvelné magát.

Helyi adottságok kevés lehetőséget adtak szakkörök szervezésére. Szinjátszó és táncszakkör müködött két télen. Egyéb tanfolyamok is voltak, pl. főzőtanfolyam, 1969-ben pedig mezőgazdasági jellegü tanfolyam végzett.

A mai fiatalság is szeret táncolni. Évente több rendezvény: bál, teaest, szüreti-bál, müsoros esttel elégitjük ki igényüket. Felszabadulás óta is tanultak az öntevékeny csoportok szindarabot. Azonban a régiek helyét, a népszinmüvek helyét haladóbbak vették át. Pl. Kisunokám, Debreceni Lunátikus, Végrendelet, Virágzik a hárs.

Meg kell emlitenem a lelkiismeretes népmüvelők sorában Szép Lászlót és feleségét, akik nagyon sokat fáradoztak, hogy Kissomlyó lakossága sokat szórakozzék és sokat müvelődjék.

Eredményekben gazdag 25 évet zárhatunk. Köszönjük szocialista társadalmunknak, köszönjük a baráti Szovjetuniónak, hogy lehetővé tette, hogy falunk müvelődése ilyen nagyot fejlődhetett.

Boldoggá tesz az a tudat, hogy ennek az eredménynek én is részese lehettem.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI HÁZ KÖCSK

Összeállitotta: Hajas Sándor
müv,ház igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

A jelenleg 4oo lelket számláló kis község a Sághegytől délnyugatra elterülő Kemenesalja egy részét foglalja el. Határa jótermő, 9o %-ban szántó terület. Ez mindjárt meghatározza a lakosság foglalkozását is. Lakói régi idők óta földmüveléssel foglalkoznak. Csak a ma földmüvelője és a régi idők földmüvelője között nagy a különbség. Visszapillantva a multra, a község területe ősrégi idők óta lakott terület volt. Keletkezése az első Árpádházi királyok idejére tehető. Amikor a Sághegy-környéki királyi birtok sorsában osztozott. A mai két községrész helyett eredetileg csak egy község létezett,amelynek az eredeti helye a mai régi temető körül volt. Ez a török dulások idején 1638-ban elpusztult, s a később visszatérő lakosok egy része a Csikászó-patak balpartján telepedett le, ebből alakult Kisköcsk, mig a másik része a patak jobbpartján, ebből lett Nagyköcsk. Mig Kisköcskön a nemesek és agilis jobbágyok, addig Nagyköcskön az urbéri jobbágyok és zsellérek telepedtek le. Az eredeti Köcsk a XIII. század elején már a Németujváriakkal rokon Köcsky-család birtokába jut királyi adományozás utján. A család alapitója Köcsky Sándor ispán, fia a hires Köcsky Sándor,I. Károly király kiváló hadvezére, ki a Németujváriak rabló uralmától szabaditja meg Kemenesalját. A község ettől a családtól kapta a nevét.

A Köcsky család kihaltával évszázadokon keresztül más- más család /Hetényi Gotthard-, Felsőbüki Nagy-,Németujvári-,Batthyány-, majd a Szemerey- család utódaként az Ajkay és Hetthéssy család/ veszi birtokába. Az utolsó birtokosai felsőbüki Nagy Mihály és testvére Teréz,továbbá a Hetthéssy testvérek voltak. A község lakossága /az 193o-as népszámlálás szerint 382 lélek/ kb. harmadrésze a nagybirtokosok zsellérei, majd kommenciós cselédei voltak. Egy része magángazdaságából élt, egy kisebb

része pedig napszámbérből tengette életét. Ahogy mondani szokták "istenhátamögötti" kis falucska volt. A vasutállomástól /Vásárosmiske/ 5 km-re. A fő utvonalaktól szintén félre esett. Köcsköt Alsósággal összekötő utvonal pl. kb. 1926-ban, Egyházashetye felé vezető 1938-ban és Kemeneskápolnai utvonal csak 1940-ben lett köves uttá kiépitetve. Addig földutakon, jó vendégmarasztaló sárban közlekedtek. A nagymamák még most is emlegetik Celldömölk és Köcsk között megtett utat, melyet bizony legtöbbször gyalog jártak meg. Nyomoruságos gazdasági életük mellett ugyanilyen volt kulturális életük is. A községben két felekezeti iskola /osztatlan/ müködött 1-1 tanitóval, kiknek éppen elég elfoglaltságot adott a 6 osztály tanitása, a kántorizálás és mellette még a gazdálkodás is. Nem sok idejük és erejük maradt már az iskolán kivüli kulturélet müvelésére. Ami kulturális tevékenység volt, azt is inkább az alkalomszerüség jellemezte. Fő szempont nem a müveltség fokának emelése, hanem a szórakoztatás volt. Ennek jegyében tartották táncmulatságaikat /szilveszter, farsang, husvét, szüreti bál felvonulással/. A mulatságokhoz kapcsolódott egy-egy népszinmü előadása. Ilyenek voltak: Piros bugyelláris, Fehér Anna, Vén bakancsos fia a huszár, Sárga csikó, Legényfurfang, Kutyabőr. Rendezője a községben müködő tanitó volt, de rajtuk kivül több népszinmüvet betanitott pl. Havasi Dénes egyszerü parasztember is, aki maga is szerepelt és nagyszerü énekhangja volt. Nemzeti ünnepeiket kulturmüsorral tartották /márc. 15, május utolsó vasárnapja az 1914-18-as háboruban elesettek emlékére, okt. 6./.

Rendzevényeiket kulturház hiányában, a század huszas éveiben, egy-egy pajtában tartották. A szinpadi emelvényt minden alkalommal a szereplők állitották össze szekéroldalakból, szekérdeszkákból, stb. A kulisszák szintén saját készitményüek voltak, melyeknek maradványai még megtalálhatók. Később már a 30-as évek után, az előadások szinhelye az ugynevezett "aratóház" lett. Ez az épület Nagy Sándor földbirtokos leánya, Nagy Teréz tulajdonát képezte. A mezőgazdasági munkák idején, de főleg az aratási időszakban vidékről jött aratómunkásoknak volt a szálláshelyük. A késő esti órákban a munkából hazatérve itt fogyasztották el sovány vacsorájukat, a bablevest, vagy a "darásmácsikot". Amikor munkások nem laktak benne, akkor használhatták kulturális célokra. A felszabadulás éve után a földosz-

tás nyomán cselédekből lett "ujgazdák" egy része istálló hiányában ide kötötte be lovait, teheneit. Majd 1-2 év után ismét kulturális célokat szolgált az épület.

A falunak több jó citerása is volt. Ők szolgáltatták citerájukkal a zenét kukoricafosztás záróestjén, tollbálakon és batyusbálok alkalmával. Természetesen akkor még nem szervezetten zenekari formában, csak egy-egy citerás játszott felváltva.

Ezekben az időkben rövid ideig /1-2 év/ énekkar is müködött a községben. Szervezője és vezetője Molnár Dezső evang. kántortanitó volt, aki ittléte alatt sokat foglalkozott az evang. ifjusággal és az Ev. Ifj. Egyesület keretében szervezte meg az énekkart is, melynek tagjai lettek a kemeneskápolnai és nagyköcski evang. fiatalok is, mivel iskola szempontjából is idetartoztak. Részükre a volt ev. iskolához tartozó szolgálati lakás 1 szobája lett berendezve, és itt tartották összejöveteleiket.

A pár száz kötetből álló községi könyvtár a községházán volt elhelyezve. Állományát szépirodalmi müvek alkották. Nem nagy forgalomnak örvendett. Általában a parasztházaknál a fő olvasnivaló a "kalendárium" volt. Magánkönyvtára csak dr. Hetthéssy Jenő földbirtokosnak, Csajbók Elemér gazdatisztnek és dr. Horváth László jegyzőnek volt. Rádió is csak ezeknél a családoknál volt található, majd a 3o-as évek után az Ev. Ifj. Egyesületnek volt 1 rádiója. Összesen 8 ujság járt állandóan a faluba /Friss Ujság mint napilap, és a Tolnai Világlap/.

Községünkben is megérett az idő arra, hogy a falusi élet nyomorát, a cselédsorsot, a kommenciót, a részes aratást, az elmaradottság életformáját felváltsa a szebb, az emberibb, a szabad és kulturált életforma. Ezt a nagy változást hozta meg községünk lakói számára 1945. március 27-e, községünk felszabadulásának napja. Vége a cselédsorsnak! A földosztás során kb. 4o család jutott 5-9 kh jóminőségü földhöz. Ezután maguknak müvelték a földet, maguknak arattak. Évről-évre változott az életmód. Uj életformát alakitottak ki. Megnövekedett jövödelmüket saját életkörülményeik javitására forditották, egymás után épültek az uj házak, megujultak a belső berendezések, stb. Megnőtt az igény a kulturáltabb életformára is. Az alkalomszerü népmüvelést felváltotta a rendszeres, következetes, tervszerü munka. Megindult a szervezett ismeretterjesztés. A "Szabad-

müvelés" időszakában /1945-1948/fő célja az ismeretterjesztésnek a politikai felvilágositó munka volt. Egyes előadások tartásán keresztül, továbbá a helyi kommunista pártszervezet szemináriumain /2o-25 tag/ Dala József vezetésével igyekeztek uj szocialista világnézetre nevelni. Majd a politikai tárgyu előadások mellett mindinkább szaporodtak a mezőgazdasági tárgyu előadások egyrészt még a magángazdaságok terméshozamának fokozására,másrészt már a közös gazdálkodásra előkészitő tudatformálás lett a cél.

1949-ben községünkben állami gazdaság létesült. A lakosság egy része ide adta be földjét és itt vállalt állandó munkát. Majd 1959-ben, a Buzakalász tsz. megalakulásakor a magángazdaságokat felváltotta a fejlettebb közös gazdálkodási mód. Ettől kezdve már az ismeretterjesztés is a közös gazdálkodás tökéletesitését,eredményeinek fokozását segitette, valamint parasztságunk tudatában a közös gazdálkodás helyességének, magasabb rendüségének elmélyitését célozta. A cél elérése érdekében évente 5-6 előadás hangzott el, a 6o-as évekig aránylag kevés 2o-3o-as hallgatóság előtt, de a későbbi évek folyamán, amikor már az előadásokat a témához kapcsolódó ismeretterjesztő filmekkel kisértük, fokozatosan megnőtt a látogatók száma és az 1966-67. évben eléri a loo-145 fős látogatottságot. Az 1968.év átlaga 7o fő volt.

A legemlékezetesebb és egyben a legnagyobb érdeklődést kiváltó előadások az elmult évek során a következők voltak:

1964.XI.23. A családi élet erkölcsi problémái c. előadást Dr. Tóth Tihamér járásbiró tartotta 12o hallgató előtt.

1965.II.22. A reumás megbetegedés okai és a gyógyitás módja. Dr. Lendvai Aurél orvos előadása 115 hallgatóval.

1966.I.1o. Kemenesalja népi hagyományai, babonák, stb. Laky Rezső jár. népmüv. felügyelő előadása 96 hallgatóval

1967.I.2o. A bünözés okai és leküzdésük módja c. előadást dr. Döme László járási főügyész tartotta 145 hallgató előtt

A 6o-as évektől kezdve a mezőgazdasági tárgyu előadások mellett mindinkább tért hóditottak a társadalomtudományi, jogi

egészségügyi és pedagógiai előadások. A témák kiválasztását mindenkor közvéleménykutatás előzte meg, mely szintén hozzájárult az érdeklődés fokozásához.

Az előadásokon kivül az ismeretterjesztés tanfolyamok szervezésével is folyt. Szerveztünk főző-, ezüstkalászos-, szabó - varró és szakmunkás előkészitő tanfolyamot. 1958-ban a szabó varró tanfolyam résztvevőinek nagy része kulturcsoport tag is volt, és a tanfolyam ideje alatt az énekkari himzett bluzokat is megvarrták és magyaros mintákkal kihimezték. Ugyanakkor elkészültek az aljak a vegyeskar női énekesei számára, a férfi énekesek pedig egyforma fehér inget kaptak. Igy valóra vált, hogy az énekkar a jövőben egyöntetü ruhában szerepeljen.

Az ismeretterjesztés mellett széleskörü müvészeti munka is folyt a faluban, A kulturális élet központja még 1947-ig az ugynevezett "aratóház" volt,mely épület 1947. febr. 17-én Vasvármegye Földbirtokrendező Tanácsának 6009/1946. számu véghatározatával került dr. Tuboly Lajosné, szül. Nagy Terézia tulajdonából Köcsk község tulajdonába azzal, hogy az épület iskolai célokat szolgáljon.Az átvételi jegyzőkönyvben az előljáróság megállapitja, hogy a falazat alsó része nedves, és közegészségügyi szempontból szigetelésre, átalakitásra, javitásra szorul és sem iskolai célra, sem tanitói lakásnak nem felel meg.Igy került az épület véglegesen a népmüvelés szolgálatába. 1947-1961-ig bizonyos átalakitás /szinpadépités/,a terem lecementezése, szimpla ablakok behelyezése/ után ebben az épületben folyt a kulturális élet. Ez lett a község első kulturháza. Hideg, nedves és egészségtelen volt. Első igazgatója Kapiller László, majd őt pár évig Bokor Gyula, utána Mesterházy Gyula, Bolfert Angéla követte.

1955-ben került Köcskre Hajas Sándor tanitó, aki vállalta a kulturotthon igazgatást is. Még azon az őszön megszervezte a felnőtt vegyeskart. Természetesen nem ment ez ilyen könnyen, mint ahogy ezt leirni könnyü volt. A kis faluban kevés volt a fiatal és be kellett szervezni az idősebbeket is.Együtt dalolt férj és feleség, apa, anya a fiával, leányával napjainkig. Összejöveteleinket, próbáinkat 6 éven keresztül az iskolában tartottuk,mivel az énekpróbákra a régi, rozoga kulturterem alkalmatlan volt. Annál többet dideregtünk a szindarabpróbák alatt, amit a kulturteremben kellett tartanunk. A próbák idejét

egyeztetni kellett, hogy azok egymást ne akadályozzák, mivel a szinjátszó szakkör, a tánccsoport, a citerazenekar, valamint az irodalmi szinpad is nagyrészt az énekkar tagjaiból került ki.

Az öntevékeny müvészeti csoport mindegyike sokirányuan fejlődött, és előljáróban csak annyit, hogy országos versenyeken sem kellett szégyenkezni kis falunk kulturcsoportjának, bármelyik müvészeti ágból hivták meg erre.

1955-ben még ritkaság volt egy felnőtt munkás-paraszt kórus létezése. Az ilyen összetételü énekkar szervezése uttörőmunkát jelentett, mivel a járás területén mint munkás-paraszt 4 szólamu vegyeskórus az első volt. Már az első év végén igényes és jól kidolgozott müsorával a körzeti és járási versenyeken keresztül eljutott a megyei bemutatóig. Az énekkar ezt a nehéz és sok próbát igénylő munkát azután minden éven megismételte, illetve minden éven a helyi szerepléseken - nemzeti ünnepek, müsoros esti rendezvények - kivül rendszeresen részt vett továbbra is a kulturális seregszemléken. Pedig ez az énekkar nagy létszáma /35-4o fő/, meg a szállitási nehézségek /személyszállitási engedély/ miatt nagy munkát rótt vezetőre és tagokra egyaránt. Csak fegyelmezett, összetartó közösségben lehetett megvalósitani.

Az énekkar mellett már 1955-ben müködött a szinjátszó csoport is, melynek vezetője már több mint egy évtizede Hajas Sándorné. Azóta évről-évre munkaterv szerinti rendszeres munka folyt a csoportban. A szinjátszó szakkör, éppen mint az énekkar, szinte azzal versenyezve, a helyi rendezvényeken kivül a körzeti, járási és megyei seregszemléken évről-évre eredményesen szerepelt, melyről a müvelődési ház nagytermében kifüggesztett elismerő és dicsérő oklevelek sokasága, a szinvonal versenyekről pedig az ezüst és arany fokozatu oklevelek tanuskodnak.

E két müvészeti ág mellett tánccsoport is müködött a szinjátszó szakkör keretén belül. Sok szép magyar, orosz, román és más népek táncaival gyönyörködtették nézőiket. Ők sem maradtak el a megyei versenyekről. A tánccsoport vezetője: Hajas Sándorné. A sikert aratott táncok közül kiemelkedtek: Kistarcsai leánytánc, Rábai: Háromugrós, Páros magyar verbunkos, Patak partján /korsós tánc/, Üveges tánc, és a Galgahévizi lakodalmas

jelenet lo népi tánca, stb.

A kulturcsoport, mely most már népi együttessé fejlődött/énekkar, szinjátszó-, tánccsoport, 45-5o taggal/ 196o-ban ünnepelte munkásságának 5. éves évfordulóját. Ekkor már a falu lakosságának több mint lo %-a volt részese a rendszeres kulturmunkának, több mint lo %-a volt állandóan szinpadon. Ez ünnepélyes alkalommal Laky Rezső járási népmüv.felügyelő és Németh Istvánmegyei karnagy méltatták az eddigi sikereket és a csoport odaadó, lelkes munkásságát.

1963-ban ismét nagyon szép ünnepségnek volt szemtanuja a falu lakossága. Ekkor volt az énekkar zászlóavató ünnepélye, nivós kulturmüsor kiséretében. A helyi Pártszervezet, a Községi Tanács, az Állami Gazdaság, a Termelőszövetkezet, a KISZ. szervezet és a Nőtanács közös ajándéka volt a zászló / 4ooo Ft értékben/ az énekkar eddigi sikeres munkájának elismerése és jutalmaként.

A meg nem felelő kulturház és felszerelés hiányában megtöbbszörözött munkára és szervezésre volt szükség eddigi sikerek eléréséhez. A betanulás nehézségei, valamint a rendezvényeken zsufolásig megtelt, kicsiny és egészségtelen terem adta a gondolatát és tette szükségessé egy uj kulturotthon létesitését. A helyi párt, tanács és tömegszervezetek összefogásával és sok társadalmi munkával álmunk valóra vált.

Községünk felsőtagozatos tanulói már 1952/53.tanévtől kezdve az egyházashetyei körzeti általános iskolába jártak át, ennek következtében az egyik iskolaépület /volt ev./ a hozzátartozó szolgálati lakással megürült. Ezen épület nagyarányu átalakitásával és kibővitésével sikerült a kulturális céloknak és igényeknek minden szempontból megfelelő kulturházat felépiteni. Az uj épületben kapott helyet a helyi pártszervezet, a könyvtár és az Ifjusági Klub. Nagy előadóterme beépitett szinpaddal és öltözőkkel együtt nagyobb rendezvények /pl. Dérynė-Szinház, szinielőadások/ és mozi előadások megtartására is alkalmas.

Az épitésére forditott összegek a következők:

Községfejlesztési alap összege:	25o.ooo Ft
Megyei Tanács hozzájárulása:	loo.ooo "

Megyei Pártbizottság:	3o.ooo Ft
Megyei Moziüzemi Vállalat:	5o.ooo Ft
Társadalmi munka értéke:	17o.ooo "
Ö s s z e s e n :	6oo.ooo Ft

El kell mondani, hogy a társadalmi munkából az egész falu lakossága kivette részét és becsülettel helyt állt, mégis az oroszlánrészt ebből a munkából is a kulturcsoport tagok vállalták, akik sokszor az éjszakába nyuló órákig dolgoztak.

A berendezést több mint 6o.ooo Ft értékben a Megyei Tanács VB. Müvelődésügyi Osztálya ajándékozta az eddig elért sikeres szerepléseért.

Az uj "József Attila" Müvelődési Otthont 1961. május 28-án Németh László, a járási tanács müvelődésügyi osztályának vezetője adta át rendeltetésének,mely ünnepélyes átadáson a megyei tanács müvelődésügyi osztálya kiküldöttei /Benke Éva, Mersits Ilona/ is résztvettek.

Az avató ünnepély müsora a következő volt:

"Köcsk község május hó 28-án, d.u. 2 órai kezdettel
A PÁRTHÁZ ÉS A JÓZSEF ATTILA MÜVELŐDÉSI OTTHON AVATÓÜNNEPÉLYÉT
tartja, melyre cimzettet szeretettel meghivja

a Rendezőség

Az avató diszünnepségen előadásra kerül:

Bertolt Brecht:
CARRAR ASSZONY PUSKÁI
c. dráma,

valamint fellép a négyszólamu vegyeskar és az ifjuság tánccsoportja.

Este 8 órai kezdettel:
Csizmarek Mátyás
BUJÓCSKA
c. 3 felvonásos szinjátékát adja elő a müvelődési otthon felnőtt szinjátszó csoportja

Az esti előadásra a jegyek Rozsnyai Dénesnél elővételben f. hó 27-én kaphatók. Az előadás után reggelig tartó táncmulatság, melyen a zenét Lisztes József zenekara szolgáltatja. Izletes

ételekről és italokról a földmüvesszövetkezet gondoskodik."

Az egész napi ünnepi müsor felejthetetlen nagy mély élményt hozott a falu népének és a szereplőknek egyaránt.

A teljesség szempontjából az épitkezés befejezésével kapcsolatban még megörökitésre kivánkozik az a tény is, hogy az ifjusági klub és a könyvtár helyiség padlózatát - mivel minden pénzforrás kiapadt - már csak a kulturcsoport szinielőadásának bevételéből tudtuk megoldani. Ekkor tanulta be a szinjátszó csoport a Tündérlaki lányok c. 3 felvonásos szinmüvet és a helyi, valamint a környező falvakban történt vendégszereplések bevételét forditottuk a padlózásra.

Állt az uj épitmény.Disze volt a falunak, de büszke is volt rá falunk népe. Magáénak érezte.

Az uj épitmény szinpadán rövid időn belül Kodály:Háry Jánosát a Déryné Szinház müvészei mutatták be. Nagy siker volt, de ezzel megkezdődött a rendszeres, állandó szinházi bemutatók sorozata. A közönség mindig nagy fegyelmezettséggel és müértéssel figyelte az előadásokat, s mindig megérezte és tudta, hol kell vastapssal jutalmazni a müvészeket.

Pár év multán erről a szinpadról harsant fel Sárdy János népszerü operaénekesünk mindenkit lenyügöző, gyönyörüen csengő hangja, mely ugyancsak felejthetetlen élményt jelentett hallgatóinak. Szinte még most is zugnak-bugnak fülünkben Petőfi: János vitéz-éből készült daljáték részletei.

Amellett, hogy ilyen nagy müvészek és a Déryné Szinház is rendszeresen látogatta községünket, a helyi kulturális munka sem lanyhult, sőt az elkövetkező években még tovább fejlődve érte el csucspontját. Az uj épület falai között, uj pezsgő élet kezdődött. Esténként a szórakozás és a munka üteme töltötte be az egész épületet. Mig az egyik helyiségben TV. nézés, rádió hallgatás,lemezjátszás, vagy éppen társasjátékokkal szórakoztak, addig a másik helyiségben komoly munka folyt: valamelyik müvészeti ág /énekkar, szinjátszás, irodalmi szinpad, citerazenekar / tartotta próbáját.

A kitartó, következetes munka meg is termette gyümölcsét. 1963 nyarán a négyszólamu vegyeskar nagy sikerrel szerepelt a Szombathelyen megrendezett Munkáskórusok Országos Dalostalálkozóján. Majd két évvel később a Kőszegi Daloltalálkozón is szép

sikert ért el.

1966. év február 27-én ünnepelte a kórus 10 éves jubileumi évfordulóját. Népiegyüttesünk már hónapokkal előtte megkezdte a nagyszabásu ünnepre a felkészülést. A csoport minden tagja nagy lelkesedéssel és odaadással vett részt a kimeritő próbaesteken. Az ünnepség alkalmával Békeffy Gábor a megyei müvelődésügyi osztály kiküldötte, a Szombathelyi Tanitóképző Intézet ének-zene tanára méltatta az énekkar 10 éves multját és eredményes munkásságát.

Az ünnepi müsor a következő müsorszámokból állt:

Falusi téli esték	Irodalmi szinpad
Népdalcsokor	Énekkar és citerazenekar
Móra F.: Szánkó	Prózamondás
John Dowland: Bucsu	Énekkar
Zöldelt a rózsafa /lengyel népdal/	énekkar
Katonadalok	Énekkar és citerazenekar
Népdalok	Citerazenekar

Szünet

Utána az énekkar részére jutalom-müsort adott a KISZ. Központi Müvészegyüttese. Az ünnepi müsort reggelig tartó bál követte, melyen a Rajkó-zenekar muzsikált.

A 10 év alatt betanult müvek közül a következőket emlitem:

Degeyter Pierre:	Internacionálé
Erkel F.:	Himnusz
Tardos Béla:	Békét akarunk
Vovikov:	Szállt te büszke ének
Fasang Árpád:	Békét a világnak
Szabó Ferenc:	Kézfogó
Juhász Ferenc:	Dal a párt ősz harcosáról
Csajkovszkij:	Altató-dal
Székely Endre:	Dal a szabadság csillagáról
Ádám Jenő:	Elindultam szép hazámból, Által mennék én a Tiszán ladikon...
John Dowland:	Bucsu
Loebl Cz.:	Zöldelt a rózsafa
Sugár Rezső:	Kék ibolya bura hajtja a fejét

/Ezek többszólamu müvek voltak, de rajtuk kivül nagyon sok magyar népdalt Kodály, Bartók és mások gyüjtéséből és ugyancsak sok mozgalmi dalt egy szólamra./

A sikerek szempontjából a szinjátszócsoportból alakult irodalmi szinpad sem maradt le. 1966. november 25., 26., és 27-re Kaposváron megrendezett"Irodalmi Szinpadok Országos Fesztiválja"-ra kapott meghivást a Népmüvelési Intézettől. A fesztiválon a Falusi téli esték cimü irod. összeállitással szerepelt csoportunk, melyet Kaposvár városi közönsége nagy figyelemmel nézett végig és szünni nem akaró vastapssal jutalmazott.A produkció elismerése a zsüri tagjai részéről sem maradt el. A csehszlovák országos népmüvelési lap pedig több fénykép kiséretében dicsérő cikket közölt népi együttesünk kitünő alakitásáról. A Somogy megyei lap sem fukarkodott dicsérő szavaival, amikor"a tiszta forrásból meritett népi ének és zenekulturáját, és gyönyörü csengésü eredeti népi hangvételét" emlegette cikkében. Ez a fesztivál kimondottan bemutató jellegü volt/helyezés nélkül/. Volt egy célja: irányt mutatni az irodalmi szinpadok továbbfejlesztéséhez.

A kulturegyüttesünk következő kiemelkedő szereplése 1967-ben volt. Ebben az évben szintén meghivást kapott a MEDOSZ.Országos Központja által Nyiregyházán megrendezett II. Országos Müvészeti Fesztiválra. Ezen a fesztiválon - a Sárvárott megrendezett tájegységi /3 vármegye/ elődöntő után - csoportunk 2 müvészeti ágban indult: négyszólamu vegyeskarral és irodalmi szinpaddal.

A vegyeskar müsorszámai:
Kemenesaljai népdalcsokor citerazenekar kisérettel
Dowland: Bucsu
Rossa Ernő: Zöldelt a rózsafa /lengyel népdal feldolgozása/
Malinelli: A békegalamb

Az irodalmi szinpad müsorszámai:
Versösszeállitás más müvészeti ágakkal kombinálva: " A szabadság ege alatt" cimmel.

42 kulturcsoport versenyzett müvészeti áganként a 3 első dijért. Nagy részben városi, egyetemi és főiskolai csoportok voltak, mégis az erős mezőnyben - hol az országos hirü Haydn kórus is versenytárs volt - mindkét müvészeti ágban külön-kü - lön bronz helyezést ért el a csoport, és 2ooo-2ooo Ft pénzjutalmat kapott.

A fesztiválra kiadott tájékoztató 8. oldalán " A fegyelme-

zettség szép példái" cim alatt a köcski kulturcsoportról a következőket olvashatjuk: "Sérvárott találkoztunk a Köcsk Állami Gazdaság mükedvelő csoportjával. Szerénységük, fegyelmezettségük, a szinpadon mutatott lelkes őszinteségük láttán sokszor tapsolt elismerően a szépszámu közönség. Többen meg is jegyezték: látszik, hogy sok köztük a szocialista brigádtag."

A betanult és előadott szinmüvek és irodalmi szinpadi összeállitások közül a következőknek volt a legnagyobb sikerük:

A szakadék c. szinmü,
Harag napja c. szinmü,
A cigány c. népszinmü,
Verebek c. szinmü — 3 felvonásos müvek
Buborékok c. szinmü
Debreceni lunátikus c. szinmü
Dulska asszony erkölcse c. szinmü

Bródi Sándor: A tanitónő c. drámájának volt mind között kimagasló sikere. Ahányszor lejátszásra került, a főszereplővel /Rába Julianna áll. gazd-i dolgozó/ együtt sirt a közönség Nagyszerü, átélt alakitás volt.

A helyi előadásokon kivül még 7 környező községbe látogattunk el vendégszereplésre.

1 felvonásosak:

Kezedben a sorsod c. dráma
Brecht: Carrar asszony puskái c. dráma
Nyekraszov: Szinész c. vigjáték
Lázadók c. dráma

Irodalmi szinpadi összeállitások:

Galgahévizi lakodalmas. Népi játék.
Seprődi Borbála: Népballada feldolgozva.
Élők emlékezzetek! c. irodalmi összeállitás
Falusi téli esték. Irodalmi feldolgozás/ Kaposvári országos fesztiválon/
Szabadság ege alatt. Versösszeállitás más müvészeti ágakkal kombinálva. /MEDOSZ fesztiválon Nyiregyháza/

Gyermekszindarabok:

Tizenkét hónap c. mesejáték /kiemelkedő sikerrel/
Csipkerózsika c. mesejáték /kiemelkedő sikerrel/
Kővirág c. mesejáték
Juliska c. "

Jancsi és Juliska c. mesejáték
Hófehérke "
Pünkösdi Királyné népi mesejáték
A Prücsök c. mesejáték
Sanyi manó és a darazsak c. mesejáték /és még sok más/.

Az előző két müvészeti ág munkája mellett derüt, jókedvet, vidámságot kölcsönzött a kulturális munkának 1963 őszén az énekkar keretében megalakult citerazenekar. Az első évben 4 tagu volt /3 citerás és 1 dudás/. Mint citerazenekar a járásban, sőt a megyében is az első volt. Célja: a népi hagyományok feleelevenitése, ápolása és terjesztése. Az eredeti népdalok megismertetése, megszerettetése és terjesztése az eredeti népi hangszer hangjain keresztül.

A zenekar 1964 tavaszán Alsóságon megrendezett Járási Kulturális Sregszemlén érte el első nagy sikerét, amikor a csárdásütemü népdalok ritmusával együtt felhangzott ütemes vastaps közepette játszották dalaikat. Különösen nagy érdeklődést váltott ki a régi mintáju, disznóhólyaggal lekötött cserépfazékból készült duda.

1964 őszére már 6 taguvá fejlődött a zenekar. Ebben az évben már egy alföldi kézmüves által készitett versenyciterákon játszott az együttes.

A zenekar tagjait még a 3o-4o-es években a tollbálokat, kukoricafosztókat és batyusbálokat végigjátszó citerásokból szervezte zenekarrá Hajas Sándor müv. otth. igazgató. Tagjai: Káldi József primciterás, Kovárczi József, Németh János, Németh Lajos, Somlai Aladár citerások és Schreiner Zoltán dudás, Schreiner Ferenc pedig a zenekar szólóénekese.

Sok szép régi népdallal /Kodály, Bartók és mások gyüjtéséből/ szerepelt már évek óta az együttes helyi ünnepségeken, müsoros rendezvényeken és egypár ezüst, arany oklevél már van birtokukban a kulturális seregszemléken nyujtott sikeres szerepléseikért.

Nagy élményt és elismerést jelentett a zenekar számára 1968 febr. 1-i Kossuth Rádióban történt szereplés. Ezuttal a Magyar Rádió és a SZÖVOSZ. a "Földmüvesszövetkezeti Együttesek Vetélkedője" cimü müsorban nyujtott szinvonalas szerepléséért dicsérő elismerésben részesitette a zenekart. A Kossuth Rádió a

későbbi adásaiban is többször sugározta a zenekartól felvett müsorszámokat /népdalokat/.

A citerazenekar már évek óta és a jelenben is, mint szakkör müködik a Müvelődési Ház keretében.

A Müvelődési Ház egyik különálló helyiségében van elhelyezve a könyvtár is. Munkája inkább az ismeretterjesztés láncszemei közé kapcsolódik. Az 1948-5o-es években mint letéti könyvtár müködött pár száz darab könyvvel. A mult örökségeként egy rozoga szekrény állt a könyvek tárolására rendelkezésre. 1962. október 24-vel Községi Könyvtár lett. Ettől kezdve a könyvállomány gyarapodásával együtt a felszerelés is bővült. Községfejlesztésből 2 db uj üvegajtós szekrényt kapott a könyvtár. Majd 4 db uj asztalt vásárolt a tanács és ugyanabban az időben a Járási Könyvtár is küldött ajándékképpen 1 db iróasztalt és 4 db párnázott széket. Ezzel a legszükségesebb berendezés megvolt. Gyorsan szaporodott a könyvállomány is. 1962-től a községi tanács 5 éven keresztül évente 5ooo Ft- ot biztositott költségvetésileg az állomány gyarapitására. Igy a jelenben már 1774 db saját és 412 db letéti könyv áll az olvasók rendelkezésére. Tehát összesen 2186 db könyvből lehet vágolatni. A könyvtárhelyiségben szabadpolcos könyvelhelyezéssel szép, tiszta, kulturált környezet fogadja az olvasót. A helyben olvasók, müvelődni és szórakozni vágyók részére a könyveken kivül napilapok, folyóiratok, társasjátékok állnak rendelkezésre, vagy éppen lemezről tánczenét is hallgathatnak. A 38o lelkes községben aránylag szép forgalmat bonyolit le a könyvtár. Már évek óta loo-14o között van az olvasók száma, mely meghaladja a lakosság 3o %-át.

Pár bevezédes statisztikai adat:

É v	könyvállomány /kötet/	Olvasók száma	Kölcsönzött kötetek száma
1962.	1o23	173	2264
1965.	1819	239	3725

Ebben az évben állománygyarapitásra forditott összeg költségvetésből 49o7,5o Ft, és költségvetésen kivül 15oo Ft, vagyis összesen 64o7,5o Ft. Tekintélyes összeg volt ez a község kicsi

lélekszámához viszonyitva.

1966 óta közmüvelődési könyvtárrá lett és azóta ujra a Járási Könyvtártól kap letéti könyveket az állomány felfrissitésére.

Az olvasók nagyrésze a fiatal korosztályból való / 18 év alatt/, de ők viszik az olvasnivalót a család felnőtt tagjainak is, bár a téli időszakban a felnőttek is gyakran látogatják a könyvtárat.

Községünkben 1952-ben gyulladt ki a villanyfény. Ebben az évben jelennek először a mozivásznon a filmek is. A vetitőgép első kezelője Péntek Mária /jelenben Fábsics Károlyné/ egészen 1957-ig. Majd 1957-1959-ig Varga Dénes a gépkezelő. Már mint vándormozi müködött keskenyfilm vetitéssel. Tőle 1959.XII. 15-vel Pécz Sándor vette át a mozi üzemvezetését és a mai napig is ő tölti be e munkakört.

1961-1965-ig hetenként 2 alkalommal /csütörtök és vasárnap/ volt filmvetités.A vasárnapi filmből délután ifjusági előadást is tartottak. Ezekben az években a filmlátogatottság nagyon jó volt. A téli időszakban loo-on felül, az évi átlag 7o körül volt, bár a Déryné Szinház rendszeresen látogatta községünket.

1967-től kezdve csak vasárnapi előadást tartanak / d.u. ifjusági, este felnőtt/ és kb. 3 hetenként 1-1 szélesvásznu filmet vetitenek. Az előadások csökkenése a látogatók számának csökkenésével van összefüggésben. Ugyanis az átlag jelenleg 3o -4o fő. Oka a televizió nagyarányu elterjedésében /7o db./ keresendő.

A müsorpolitika általában jó. Rövidebb-hosszabb idő multán a legujabb filmek is elkerülnek községünkbe.

A közönség leginkább kedveli a klasszikus irók /jókai, Mikszáth/ termékeiből készitett filmeket. Általában a komoly tárgyu filmek iránt nagyobb az érdeklődés. Azonban tekintet nélkül a filmek nemzetiségére, a külföldi jóhirü filmeket is szivesen látogatják.

1969. szeptember 1-től kezdődően heti 1 alkalommal / vasárnap/ a keskenyfilm helyett véglegesen szélesvásznu filmvetités lesz a községben.

Eddig szépen besegitett a mozi az ismeretterjesztésbe is, ugyanis megoldható volt, hogy az előadásokat filmkisérettel

tartsuk, mely nagyobb számu hallgatóságot is biztositott.

A számok tükrébe nézve ugy tünik, mintha a falu müvelődési igényét tekintve visszaesés következett volna be. Pedig a látszat csal. Igaz, hogy az öntevékeny müvészeti munka a jelenben alacsonyabb szintü,mint pár év előtti csucsértéke volt. Oka azonban az,hogy a fiatalok elszivárognak a községből. A jó hangu énekesek közül pl. többen vidékre mentek férjhez, mások /férfiak, nők/ ugyancsak vidéki üzemekben vállaltak munkát, vannak akik családostól városra költöztek,ismét mások mint továbbtanulók hagyják el a falut. Ezeknek következtében a község lakossága a pár év előtti 5oo-as lélekszámról jóval 4oo alá csökkent. Az elvándorlást az a tény is bizonyitja, hogy a 1o év előtti iskolai tanulólétszám 6o-7o közöttiről 2o-3o közöttire csökkent.

A lakosságban a kulturigény továbbra is megvan. Csakhogy most kényelmes otthonában a televizión, rádió, ujságon, könyveken keresztül elégiti ki müvelődési vágyát.

1945 utáni években is csak 1 rádió volt a községben / Horváth Ferencné/.1952/53-ban kezdett terjedni, amikor a villanyt bevezették, és 1955-től már gyorsan nőtt a számuk. A jelenben 15o rádió és 7o televizió van, 74 napilap, 186 hetilap, valamint 39 áruspéldány jár a községbe.

Ezek a számok arról tanuskodnak, hogy a község lakói igyekeznek ugy berendezkedni és módjuk is van rá,hogy meghitt, meleg otthonukban megtaláljak és kielégithessék müvelődési és szórakozási vágyukat, és hogy ez igy van, abban nagy része van éppen az eddigi széleskörü kulturális tevékenységnek,hisz rajta keresztül kóstoltak bele és szerették meg a kulturát olyannyira, hogy most már anyagi áldozatot is tudnak hozni érte.

A rádiókon kivül az első televiziókat is kulturcsoport tagok vásárolták.

Összegzésképpen megállapitható,hogy a sokirányu,következetes és céltudatos népmüvelő munka községünkben is megtermette élvezetes gyümölcsét.Ehhez pedig az kellett, hogy müvelője a népet szeresse és munkáját szivvel,lélekkel végezze.

"Dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
ugy érdemes." /József Attila/

KLUBKÖNYVTÁR MERSEVÁT

Összeállitotta: Zalavári Károly
klubkönyvt.igazg.

Mersevát lakossága 6oo és 65o között mozgott és van most is. Két községből tevődött össze: Merse és Belsővat. Egyesitése 19o7-ben történt.

Mersevát ősi átkelőhely volt az ingoványos, náddal benőtt Marcal völgyében. Északon a Cinca, mint határfolyó.

1821 kat.hold nagyságu határa van, illetve volt, mert most már az egyesült nagy tsz., az Uttörő mtsz. községeibe olvadt a határ /Mersevát, Kemenesszentmárton, Vönöck és Celldömölk, meg a két régi Radó féle major/.

Mersevát volt a "stáció" és az átvezető póstakocsik utja, itt váltották a lovakat és itt volt az istállójuk, meg vámházuk, amit sajnos 1962-ben lebontottak és még csak egy fénykép sem maradt fenn róla. Jelenleg Czuppon László MÁV. raktáros épitett a régi vámház helyére csinos kis lakot és szemben vele van a most is fennálló vámházi korcsma, melyben Horváth vezető asztalos lakik.

Községünkön egy nagybirtok, a Vidos féle uraságí birtok és a Radó féle nagybirtok terült el. Igy tehát érthető, hogy sok volt a zsellér, a cseléd és napszámos ember. Sok volt a nagycsaládos zsellér és nem ritka még most sem a 9-1o gyermekes család.A nagy szegénység és nyomor mindenféle munkára kényszeritette a nyomorgó családokat. Igy aztán elkerültek a világ minden tájára, de főképpen a városokba, Budapestre és a MÁV-nál helyezkedtek el. Jelenleg is a lakosság 3o %-a vasuti dolgozó, kisfizetésü állásokban van.

A nehéz megélhetési gondokat csak a tsz. megalakulása és a Füztelep létezése oldotta meg.

Müvelődési lehetőségekről nem is igen lehetett beszélni és csak egy-két jobbmódu gazda adta oda az üres pajtáját vagy istállóját egy évben egy-szer-kétszer, hogy egy-egy szindarabot mulatsággal egybekötve rendezni tudjanak. A "Pálffy"-féle istállót emlegetik a kultura legjobban látogatott helyiségének

és itt sok rendezvényt is tartottak. Kulturéhes volt ez a nép. Nyáron inkább a sportot üzték,mert olcsóbb volt, mint más szórakozás. Egy-egy nagyobb gazdának elmentek kaszálni és az vasárnap ellenszolgáltatásképpen befogott lovasszekerén szállitotta a szindarabos vagy sportot kedvelő fiatalokat.

A levente és Kalot intézmény már hozott nekik egy kis egyenruhás szellemmel felöltözött egyházi és fasiszta kulturát, de nem ez volt az igazi, hisz itt még büntették azokat, akik nem jelentek meg egy-egy foglalkozáson.

Legtöbbet értek kulturális szempontból a tollfosztók, a "sudrik" vagy végzők, ahol egy-egy utca legénye, leánya és öregje egyszerre szórakozott és szólt a citera, duda és énekelték a sok-sok panaszos és jókedvet csillogtató szebbnél- szebb magyar dalokat. Szépek voltak az öregek által mondott mesék, betyártörténetek.

Voltak olvasó emberek, mint Fodor János, Mayer István apja, Somogyi János, Csekéné, akik az olvasott könyvet el-el mondták a hosszu téli estéken.

Ismeretterjesztő előadások és szindarabok a 35-ös évektől kezdve az iskolában zajlottak egészen 1963-ig. Az iskola volt mindenféle összejövetel és kulturális megmozdulás helye.

1935-től már megmozdult merseiek szinjátszó kedve és az akkori tanitó, Takács Károly sok szép szindarabbal gazdagitotta kulturális életüket azoknak, akiknek elődeik az istállókban kezdték meg a müvelődést.

Járták a szomszédos falvakat és hirnevüket megalapozták.Spkat tett a nép kulturájáért Takács Károly, aki 3o évig volt e községnek világitó mécsese.

1945 Mersevátnak nagyon emlékezetes, hsiezn a távolról dübörgő szovjet ágyuk itt találtak ellenállásra a menekülő németeknél.A község több pontja égett,a német tankok eszeveszetten védekeztek. A támadásnak szomoru része az. hogy több halottja, sebesültje és kárvallottja volt annak a vérzivataros időnek. Mersevát volt az első Vas megyei község, mely felszabadult és itt lépték át a Marcalt a szovjetek csapatai.

Jött a földosztás és alakultak a bizottságok és pártok. Akkor mindenki segiteni akart, de főleg a zsellérek, cselédek forditottak és fordithattak sorsukon. Több mint 9oo kat. hold

jutott földosztásra a földesuri birtokokból és jutott is mindenkinek bőven.

Ezek az ujgazdák már nem kesergetek, hanem látogatták az előadásokat szakismereteiket bővitették, házaikat, portáikat rendezték. A kis létszámu Párt, amely 1o-12 főből állt, jól állta a helyét és szerepét, mert az irányitást mindenkor kezében tudta tartani. Egyet azért hibáztak az akkori vezetők,hogy a megmaradt Vidos uraság féle kastélyt szét engedték szedni. Ezt sajnáltam mindaddig, mig nem lett Mersevátnak Kulturháza. Ez a nap bizony sokáig váratott magára.

1959-ben kapott a község villanyt.

196o-ban került Zalavári Károly és felesége a Takács pedagógus házaspár helyett tanitónak. Az iskola és a községháza volt a kulturális lehetőségek helye.

1959-ben Mersevát belépett a volt kemenesszentmártoni tsz-be és lett a 3 községből Mersevát-Kemenesszentmárton-Vönöckből az egyesitett Kemenesaljai Uttörő MTSz. Ez is nagy lökést adott ahhoz, hogy az emberek, az uj pedagógus napirenden tartották, hogy pedig Mersevát nem lehet kulturház nélkül.

A községi vezetők annyira mellé álltak a kulturház ügyének, hogy egy nagyobb átalakitással és hozzáépitéssel megtörtént a nagy nap: 1963. junius 23-án Kulturházat avathatott e kis község boldog és lelkes közönsége. Ennek az ujjávarázsolt épületnek lett a régi népmüvelési ügyvezető, Zalavári Károly az igazgatója és mindenese a mai napig is.

Mi történt ebben az uj kulturházban és kik, milyen szervezetek, kulturális csoportok müködtek itt?

Legtöbb sikert a merseváti szinjátszók aratták a járásban. Kemenesmagasiban a "Paradicsomot járó diák" cimü egyfelvonásossal oly nagy sikerünk volt, hogy a Járási Müvelődésügyi Osztály és a Pártbizottság külön dicséretben részesitett bennünket.Szinjátszóink nem riadtak vissza a legnehezebb daraboktól sem és azokkal jól kidolgozva mentünk több községbe tájolni. Ilyen volt a Néma levente, gyönyörü korszerü ruhákban és stilusos szép magyar beszéddel előadott 3 felvonásos szinmü. Minden évnek megvolt a 3-4 szindarabja egészen 1968-ig és itt nagy megtorpanás látszik a fiatalok részéről.

Szavalóinkat megtaláltuk minden versenyen és a szebbnél-

szebb aktuális versekkel gazdagitották a nagy ünnepeinket. Szavalóink fejlődése eredményezte, hogy több mint 5 éve minden nagyobb ünnepségen szerepel a 2o fős irodalmi szinpadunk számokkal. Legutoljján az 5o éves jubileumkor szerepeltek és a járási versenyen. A járási verseny eredményeképpen Tóth Klára szavalónk nivóversenyen vett részt.

Minden szervezettel játszottunk és rendeztünk kabaré müsorral egybekötött táncmulatságot. Tüzoltó ünnepségeken mindig müsorral szerepeltünk. Felejthetetlenné tettük 1968 őszén az öregek napját.

Volt a Kulturházban sikeres Iró-olvasó találkozó, volt Kisállattenyésztők által rendezett kiállitás. Világbajnoki élménybeszámoló Papp László részéről. Két zárszámadási közgyülésen megjelent Gosztonyi János a Népszabadság főszerkesztője és neves megyei vezető emberek.

Szóval pezsgő élet volt ebben a kis falusi kulturházban még a környékbeli fiatalok is szivesen jönnek Szentmártonból, Ságról és Külsővatról.

Népmüvelési munkámnak főbb részét a korszerü előadások beállitása jellemezte. Szakképzett előadók, jó pedagógusok, szakemberek léptek itt a nép elé és élvezetes előadásaikat mindig telt ház hallgatta.

Kulturházunk kapott anyagi támogatást ugy a községtől, központtól, de a helyi termelőszövetkezettől is.

Jelentős kulturát hozott a mozi is, mely mint körzeti mozi müködik hetente kétszeri előadással, csak 1969-ben van egy előadás hetente. Szélesvásznu filmmel havonta jelennek meg. A mozilátogatás függ a müsortól és a fiatalok itthon tartózkodásától, mert nem igaz az, hogy a TV elvitte a moziból a fiatalokat. Sőt a fiatalság jobban szereti a mozit, mint a TV-t. Természetes a TV-ben lévő sorozat-filmeket, mérkőzéseket, táncdalfesztiválokat és jó szinházközvetitést, vetélkedőt szivesen megnézik. Mozinak nem való a terem, mert az elsötésitéssel baj van.

Könyvtárunk régi és felujitásra, illetve cserére várnak az apáink által olvasott öreg könyvek. 5oo kötetes könyvtárunkat 1969-ben a vönöcki körzeti könyvtárhoz csatolták. Olvasnak az emberek, fiatalok rendszeresen. Minden héten kétszer van könyv-

tár. Vasárnap könyvismertetés, mese van a gyerekek részére. Több támogatás kellene.

Falunkban több családnak van szép könyvtára: Pl. Somogyi János brigádvezetőnek 4oo kötetes, Lakos Lajosnak 35o kötetes. Több tsz. tagnak van 5o kötetes könyvtára.

A könyvtár jelenlegi vezetője özv. Márkus Imréné, aki nagy hozzáértéssel vezeti a könyvtári munkát.

Rendeztünk mezőgazdasági, irodalmi és politikai könyvnapokat sikeresen. A táncos rendezvényeink alkalmával szépségversenyeken, tombolákon mindig szerepel 4o-5o db hasznos könyv jutalom képpen. Ezzel is fejlesztjük a könyvolvasók táborát.

65o lelkes kis községünkben 11o napilap, 15o hetilap, 126 rádió, 34 televizió, 5 lemezjátszó és 3 zenegép van.

Községünk kulturáltságát az anyagikban való gyarapodás is jellemzi, mert 1.o5o.ooo Ft póstai betétjük van a lakosoknak.

A Kulturházban rendezzük a tanácsüléseket és az ünnepélyes házasságkötéseket is.

Azzal a nézetemmel fejezem be ezt a kis történet irást, hogy ki kell elégiteni kis falunk kulturális igényeit a mai kornak megfelelően, ehhez pedig odaadó szivvel, lélekkel dolgozó pedagógusokra van szükség, akik egészséges, kiegyensulyozott szocialista kulturát fejleszteni tudják annyira, hogy népünk müveltsége gyarapodjon és gazdagodjon.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON MESTERI

Összeállitotta: Kiss Sarolta
müv. otth. igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Mesteri 63o lakosu kisközség. A Sághegy nyugati lábánál épült. Története a rómaiak idejébe visszavezethető. Ebből az időből sok emléket, adatot nem tudunk. A község római neve: Mestriana volt.

A község lakóinak eredeti foglalkozása földmüvelés. Felső-Mesteri lakosságának többsége szegény földmunkás és cseléd volt, kivéve 1-2 nagygazdát és a földbirtokosokat. Alsó-Mesteriben több nagygazda élt, de itt is volt szép számmal szegény ember / bányamunkás és földmunkás /. Régebben népes családok voltak mind a két faluban, nem volt ritka az 5-6 gyermek sem. A lakásviszonyok a szükös kereset miatt elég szegényesek voltak, gyakran egy szoba-konyhás lakásban 8-lo személy is lakott. A gyerekek gyakran nem jártak el az iskolába, mert nem volt megfelelő ruházatuk, vagy szükség volt rájuk a munkában.

A gazdasági nehézségek az ifjuság életét is megbélyegezték. A mindennapi nehéz munka után szórakozásra nem jutott idő. Esténként az istálló egy-egy zugában beszélgettek, vagy hagyományos játékukat / kártya/ játszották, ez volt minden szórakozásuk.

A faluban 1-1 tanitó volt, akik megpróbálták a fiatalokat összefogni, szórakozásukat megszervezni. Ifjusági egyesületek nem müködtek, mivel felekezetenként nagyon kevés volt a fiatal. Egy-egy szindarabot a későbbiek során szoktak tanulni, de a két község fiataljai közösen szerepeltek, mert egyik községben sem volt annyi vállalkozó fiatal, hogy egy darab szereplőit kitegyék. Előadás előtt közösen ácsolták a szinpadot pajtákban vagy magtárakban, mikor hol kaptak helyet. A szinmüveket nevezetes ünnepeken szokták előadni / husvét, farsang, Péter-Pál, stb./ Ezzel talán ki is merült a kulturális élet a községben.

Ebben az időben még rádió is alig volt a faluban. A 3o-as é-

vekben két rádió tulajdonost emlegettek: Gaál Sándor tanitót és Illés Mihály cipészmestert. Kis telepes készülékeiket csodálták és elragadtatással beszéltek róla.

1939-ben Gaál Sándor tanitó nyugdijba vonult, helyét Hajas Gyula foglalta el. Ekkor már a háboru vésztjósló felhői megjelentek a magyar égen is. A katonai szolgálat, az ujabb behivók megzavarták a megszokott életrendet. Az amugy is gyér népmüvelés ebben az időben szinte teljesen szünetelt. E nehéz helyzetből a felszabadulás hozta meg a kivezető utat.

2./ Felszabadulás utáni helyzet:

A háboru befejezése után még égtek a háboru okozta sebek,de megindult hamarosan az uj élet. Jó hatással volt a falu lakosságára a földosztás, mely uj életkedvet adott a szegény parasztságnak és földnélküli nincsteleneknek. A gazdasági és politikai talpraállással egyidőben megkezdődik a szabadmüvelődés is a községben. A szabad téli estéken többször összegyültek a fiatalok az iskolában, ahol elbeszéléseket, regényeket olvastak, népdalokat énekeltek. Egy-két előadást is szerveztek. Ujra megszervezték a szinjátszást, de nagy problémát jelentett az előadás, mivel nem volt megfelelő hely bemutatásra. Müvelődési intézmény kell, hogy az egyre növekvő igényeket ki tudják elégiteni. Látták ezt a járás és a falu vezetői is, hogy enélkül nincs biztositva a falu lakosságának müvelése és szórakozása. Ezért született az az elhatározás, hogy a kastély néhány szobáját átalakitják müvelődési intézménnyé. A terv 1950-ben meg is valósult, 20.000 Ft költséggel átalakitották a kastély néhány termét, és a falu lakosságának rendelkezésére bocsátották. A pihenni, müvelődni és szórakozni vágyó emberek most már kulturált módon megfelelő környezetben tölthették szabadidejüket. A kulturotthon vezetője Boros László lett, aki szervezte és irányitotta az ott folyó munkát. A népmüvelési munka évről-évre szélesedett, fejlődött. Különösen szép eredmények születtek 1954-55-ben, amikor Böröndi József átvette a müvelődési otthon vezetését. Fellendült a szinjátszás, tánccsoportot szervezett a fiatalokból.

Hamarosan megjelent a müvelődési otthonban az ismeretnyujtás egyik igen hatásos eszköze a mozi. Kezdetben csak alkalmanként vetitettek, később hetente a vándormozis tartott elő-

adásokat. 1957 óta állandó mozi van községünkben. Kezdetben heti két előadás volt, jelenleg egy van. Az első időszakban a film sok embert megmozgatott, öregek és fiatalok szivesen mentek a moziba. Az utóbbi időben majdnem kizárólag csak a fiatalok járnak el a mozielőadásokra. Sajnos a nem megfelelő szervezés és a gyenge müsorpolitika miatt a jövőben sem nagyon lehet számitani a látogatottság emelésére. Az igények emelkedésével a gyengébb filmek háttérbe szorulnak. "Inkább egy közepes TV. müsort, mint egy gyenge filmet!"- ez a jelszó, de elmondhatjuk sok igazság van benne.

Az ötvenes évek közepén alakult meg a községi könyvtár, alig néhány kötet könyvvel. Ennek ellenére kedvelt hely lett az olvasni vágyók számára. Első könyvtárosunk Horváth Gyula tanitó volt. 1962-től komoly fejlődésről számolhatunk be. Nemcsak a kötetek száma gyarapodott,de a tartalmi munka is erősen megváltozott. Azóta Dann György nyugd. tanitó vezeti a könyvtárat és látja el a könyvtári teendőket. Jelenleg a könyvtárban 992 kötet saját és 88o kötet letéti könyv van. Évenként 2ooo-26oo Ft értékü uj könyvet vásárolunk. Az olvasók tábora nő, az egész könyvtári tevékenység jó irányba fejlődik.

A termelőszövetkezetek ujjászervezésének időszaka jelentős állomás volt a község életében. A nagyüzemi életszemlélet nem elég tudatosan élt az emberekben. nem ismerték vagy nem akarták felismerni a nagyüzemi gazdálkodás előnyeit. Sokan, főleg a fiatalok idegenkedtek a falutól. A helytelen propaganda, a téves információk sok községből elcsalták az ifjuságot. Nagy erőfeszitéseket kellett tenni,hogy fiataljainkat megtarthassuk a falunak. Elsők között vásároltuk a TV-t a művelődési otthonnak, lemezjátszót, magnót vettünk. Megalakitottuk az ifjuságí klubot, mely azóta is rendszeresen müködik. Táncos összejövetelekkel csalogattuk a művelődési otthonba az ifjuságot, akik igénylik is ezt a szórakozási formát életkoruknak megfelelően. Nem feledkeztünk meg müvelésükről sem,a hosszu téli estéken ismeretterjesztő előadásokat is szervezünk, melyen szép számmal megjelennek. Szinjátszóink is eredményes munkát végeznek, egy-egy előadással a szomszéd községekbe is elmennek tájolni.

Az egyes területeken látszólag visszaesés is mutatkozik, de

ez nem negativ jellegü, csupán azt mutatja, hogy a régi megszokott formák helyett belépett az uj, a sokoldalubb embert formáló oktató-nevelő eszköz. Községünkben minden családnál van rádió, számszerint 14o. A háboru előtt alig 1-2 volt. A televiziók száma is emelkedett, jelenleg 51 db van a faluban. Nagyon kedvelik a TV müsorból a folytatásos filmeket, a szinházi közvetitést és a sport-müsorokat.

A sajtótermékek is szépen elterjedtek a faluban: a 8-lo napilap havonta 4ooo-5ooo példányban jelenik meg, illetve jut el a község lakosságához. A hetilapok közül kb 5o féle jár a falunkba, havonta közel ezer darab. Nincs olyan ház, ahol ne olvasnák a napi eseményeket.

Összegezve az eddigieket: elmondhatjuk, hogy rohamos fejlődés mutatkozik az utóbbi évtizedben. Helyet kap az uj a faluban is, szélesedik a falusi emberek látóköre is. Ez az élet normális fejlődése. Nehézségeink is vannak még, melyet az elkövetkező időben meg kell oldani. A tömegszervezetek vezetői - vel közösen kell dolgozni, ott ahol csak egy pedagógus van a faluban, még szorosabbnak kell ennek a kapcsolatnak lenni, ha eredményeket akarunk elérni.

A lakosság életére hat a község határában létesült meleg fürdő, amely célszerü hasznositása megváltoztatja a lakosság kulturális igényét és szemléletét.

. - . - .

KLUBKÖNYVTÁR NAGYSIMONYI

Összeállitotta: Király József
klubkönyvtár vez.

Nagysimonyi a celldömölki járás harmadik községe. Ennek dacára kulturháza még mindig nincs. Ezért csak a Pártszékház, illetve a Klubkönyvtár történetét tudom ismertetni.

Ennek a Pártszékháznak az épitése 1959-ben kezdődött meg és 1960-ban fejeződött be. A felavatás 1960. év augusztus havában meg is történt. Akkor Németh Lajos volt a párttitkár. A község a Kossuth Lajos utcán, mint a község fő utcáján, a Tanáccsal szemben biztositott helyet az épületnek. A párt tagjai korra való tekintet nélkül, de a község többi felnőtt tagjai is, valamint az ifjuság, különösen a KISZ-esek hathatós társadalmi munkával, a járási és megyei Pártbizottság pedig pénzzel járult hozzá a felépitéshez, mely körülbelül a fél millió forintot is meghaladta. A Pártszékház létesitésében igen nagy érdeme van Gosztonyi János akkori megyei párttitkárnak, akinek a felépitéshez szükséges pénz előteremtését lehet köszönni.

Az épület kivülről is nagy, terjedelmes, mutatós objektum. Külső méretei: hossza 14 m, 80 cm, szélessége 13 m. Az épület 192 négyzetméternyi területen fekszik. A belső beosztása is elég jó. Ellátták elég jól a szükséges berendezéssel is. Található benne 172 db szék, 2 db nagyobb tárgyalóasztal, 7 db. klubasztal, 1 db. rádióasztal, 1 db. televiziót tartó védő szekrény, Diadal világvevő rádió, Munkácsi féle TV készülék, Supraphon lemezjátszó. Az ablakokra szép csipkefüggönyök, az asztalokra meg rendes, mintás teritők kerültek, melyek most is használatban vannak.

1968 végéig mint Pártszékházat használta a község ezt az épületet a párttal együtt. Itt tartották a Párt megbeszéléseit, összejöveteleit, rendezvényeit. A tömegszervek is legtöbbször itt gyüléseztek. Tanácsüléseknek, TIT előadásoknak is adott helyet a Pártház. Itt folytak le a KISZ-esek téli előadásai, a politikai továbbképzések, hazafias ünnepélyek. Szóval majdnem

minden közösséget érintő rendezvényre fel lett használva a Pártszékház. Sőt a szórakozáshoz is biztositott helyet az épület az ifjuságnak, meg az idősebbeknek is. Ugyanis rendeztek itt a tömegszervek teaesteket, bálokat. Esténként,rendszeresen az ifjuság müvelődött, szórakozott benne. A televizió adásai, napilapok, képes folyóiratok, meg a könyvtár, amelynek kezdettől fogva helyet adott a Pártház, biztositotta a látogatók müvelődését. A sakk, ping-pong, és egyéb társas játékokkal való szórakozás is lehetővé vált az épület termeiben. Elég látogatott is volt a Pártszékház, mondhatjuk eléggé ki is volt használva. A gondnoka először Németh Lajos akkori párttitkár volt. Utána 1962. év márciusától 1969. év január 1-ig pedig Kovács Zoltán feleségével együtt látta el ezt a tisztséget. 1968. év január 1-től a községi tanács vette át az épületet, tehát megszünt a pártszékházi minősége. Mivel nincs a községnek kulturháza,a tanács a népmüvelés rendelkezésére bocsátotta az intézményt. A járási müvelődésügyi osztály pedig Klubkönyvtárként sorolta be.

Fenntartója tehát a tanács lett, amely évi 10.000 forinttal járul hozzá a fenntartási költségekhez. Ujabban a termelőszövetkezet is nyujt támogatást, évi 3200 forint értékben. Belső beosztása annyiban változott, hogy a tanács a községfejlesztés terhére, 1968 őszén a nagytermet spanyolfallal kettéválasztotta. Az igy kialakitott kisebbik terem lett a könyvtár helyisége,amely most az Ifjusági Klub terme is egyben. A felszabadult régebbi, padlós termet pedig a tanács gyülési, tanácskozó teremnek rendezte be, ahol a már egyesült 2 község, Nagysimonyi és Tokorcs tanácsa tartja a VB. és tanácsüléseit, meg egyéb megbeszéléseit. Az épületben lévő külön irodahelyiség megmaradt a Párt részére.

A Klubkönyvtár többi termei ugyanazt a célt szolgálják,mint régebben, amelyeket már előtt felsoroltam, mint a Pártszékház müködési területeit, illetve mint népmüvelési tevékenységeket. Szóval azt lehet mondani,hogy majdnem minden népmüvelési tevékenység a Klubkönyvtárban bonyolódik le, mivel még kulturházunk nincs. A könyvtár müködésétől, a klubfoglalkozásokig, az előadásokig, az ünnepélyekig, az esti ifjusági és felnőtt összejövetelekig, minden itt történik. Jól müködő Ifjusági Klu-

bunk van,amelynek tagjaira komolyabb feladatok megoldásánál is mindig lehet számitani.

Gyarapodott a Klubkönyvtár berendezése 1968 óta. Foteleket, párnás székeket, klubasztalokat, továbbá egy "Budapest" televiziót kaptunk használt állapotban a járási müvelődésügyi osztály jóvoltából. A helyi Szakmaközi Bizottság adományából meg komoly, értékes játékokkal szaporitottuk a Klub játékkészletét.

A Klubkönyvtár helyettesiti jelenleg a hiányzó Kulturházat, melynek épitését, megvalósitását állandóan felszinen tartjuk. A Klub látogatottsága jónak mondható, különösen az ifjuság megjelenését tekintve. Kedden, szerdán, pénteken, szombaton és vasárnap áll a Klubkönyvtár a látogatók rendelkezésére. A heti nyitvatartási idő 23 óra. Könyvkölcsönzés meg szerdai napon történik heti 4 és fél órában. Könyvtáros Ködös Endre ált. isk. igazgató. Klubkönyvtár vezető Király József tanitó.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON NEMESKERESZTUR

Összeállitotta: Gyarmathy Miklós
müv. otthon igazgató

Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Nemeskeresztur alig nyolcszáz lelket számláló kis község Vas megye déli részén. A Marcal menti település Nagy Lajos korára tudja visszavezetni eredetét. A község nyugati szélénél vezet az alig egy éve felavatott Sopron-Balatoni 84-es müut és a Szombathely-Tapolca vasutvonal. Földrajzi fekvése kedvező. Gyorsan és könnyen megközelithető a főváros és a megyeszékhely

Községünk lakóinak eredeti foglalkozása földmüvelés. A háboru előtti időben a 2o4 családból 4o-5o grófi birtokon keresete meg részben, vagy egészében a mindennapi kenyerét. Nyáron a mezőgazdaságban, télen az erdőn dolgozott. Néhány család napszámbérből tengette életét, melyet a középbirtokosok földje biztositott számára a részesmüvelésből és a szerződésileg meghatározott alacsonyabb munkabérből.

Nem volt ritka a 6-7 gyermek egy családban. A kicsinek bizonyult élettér, a szükös kereseti lehetőségek,a szegényes lakásviszonyok arra késztetett jónéhány falubelit, hogy a városba menjen szerencsét próbálni családja eltartásához. Nem volt kevés azoknak a száma sem, akik nemcsak otthonukat, hanem hazájukat is elhagyták. Mentek a tengeren tulra az álmok világába. Több-kevesebb sikerrel járt vállalkozásuk. Volt aki ottmaradt, de legtöbbjét hazacsalta a honvágy, a keserü csalódás, kiábrándultság.

A gazdasági nehézségek részbeni megoldását volt hivatva a müveltség elmaradottságának a felszámolása. 19o6-ban került, mint fiatal tanitó a községbe Gyarmati Béla, aki elsődleges feladatának tekintette az oktatás mellett a fiatalság összefogását, szórakozásának megszervezését.Még abban az évben lelkes ifjak segitségével megalakitották az Ifjusági Egyesületet. Négy éven keresztül Marton Flórián köztiszteletnek örvendő gazda lakásán jöttek össze a fiatalok az esti órákban. A napszá -

mos, paraszt ifjakból énekkart,szinjátszó csoportot szervezett. Rendezvényeikkel évente 4-5 alkalommal léptek a nyilvánosság elé.Az énekkar főleg egyházi ünnepeken szerepelt. Elmélyültebbé vált a munka 1911-ben, amikor a község lakóinak összefogásából felavathatták a saját székházukat.Itt a téli estéken kigyult a petróleumlámpa fénye és a gazdasági munkába korán befogott, de a tanulásban lemaradt zsellérgyerekek, tizenévesek kaptak alapképzést irásból, olvasásból, számolásból.

Népszinmüveiket november 12-én a kisbucsun, Szilveszter - kor, farsangban, husvétkor és Péter-Pál napján mutatták be. A bevételből tartotta fenn magát az egyesület. A nyár folyamán tartottak egy-egy falunapot,melyen a leventék, tüzoltók, a dalárda szerepelt bemutatóikkal.

Ezzel talán ki is merült a kulturális élet a községben. A tél folyamán ismeretterjesztő előadás egészitette ki a szórakozást. Mozi, szinház, vagy egyéb szórakoztató intézmény nem látogatott a kulturára szomjas közönséghez.

Egy kétszáz kötetes könyvtárra is ugy tettek szert,hogy falunk szülötte egy pesti könyvtár portása volt, aki a kiselejtezett könyveket eljuttatta hozzánk.

Gyarmati Béla,aki valóban világitó lámpása akart lenni községének, sok meg nem értéssel, gáncsoskodással, maradisággal került szembe. Munkáját siker koronázta,mi sem bizonyitja jobban, mint a müveltség felemelkedése. Már 1929-ben rádió mellett töltötte több fiatal a szabadidejét saját lakásában, majd 1934-ben az Ifjusági Egyesület is vallhatott egyet magáénak.

Az egyház részéről is megindult a szervezkedés. Hamarosan megalakult a Kalász Leánykör, melynek első vezetője Mertl Irén tanitónő volt. A Szivgárda a tanulóifjuság körében toborzta tagjait. Ezek önálló rendezvényekkel karácsony estéjén, anyák napján, mikuláskor léptek fel.

A munkában elfáradt, kiégett néptanitót 1936-ban Gyarmathy Miklós váltotta fel. A három évtizedes uttörő munkát kellett folytatni, kézbe venni a tudomány világitó mécsesét.

A háboru vésztjósló felhői már megjelentek a magyar égen is. A mindinkább mostoha lakáskörülmények között élő sokgyermekes családok részére földet követelt a grófi birtokból. Segélyt a lakásépitéshez. Érveit azonban elnyomta a kor társadalmi éret-

lensége. A fiatal tanitó visszaszorult a kultura várába, az iskolába és az Ifjusági Egyesületbe.

A tényleges katonai szolgálat, a sok katonai behivó megzavarta az élet ritmusát. Sok kihagyással, nehezséggel küzködött a müveltség. Leállt a szinjátszás, meggyérült a látogatók száma az esti foglalkozások alkalmával, szünetelt a népmüvelés. Ropogtak a fegyverek, hallgattak a muzsák. A szellemi zürzavarból a gazdasági kizsákmányolásból, a létbizonytalanságból a felszabadulás hozta meg a kivezető utat.

Községünkben viszonylag hamar rendeződtek a politikai, gazdasági sorok, megnyugodtak a kedélyek, 1945. április 4-e után. Elsőként vette kezébe az irányitást a Kommunisták Pártja, közel 71 fős taglétszámával. Megalakult a Földosztó Bizottság. Kozel 5oo kat.hold. föld került azok kezébe, akik valóban megmüvelik. A gazdasági, politikai talpraállással párhuzamosan, megindult a szabadmüvelés is a községben. A zsellérből, napszámosból lett uj gazda szivesen vett részt azokon a Falusi Téli Estéken elhangzott előadásokon, amelyek az ő érdekében szerveződtek. Adtak utbaigazitást, védték az ő érdekét.

Csákány alá került a régi társadalmi rendszer maradványa, az egyszobás, közös konyhás cselédlakás. Felépitették belőle a grófi birtok zsellére takaros házát. Piros cseréptetős házak nőttek ki abból a földből, melyen valamikor nem is oly rég még a Zsömle Zoltánok, Kovács Józsefek négy ökrös ekéje szörte az ugart. A felszabadult ember uj, felszabadultabb kultura után vágyott.

Megtelt ismét az Ifjusági Egyesület helyisége. Uj arcok is megjelentek, akik eddig kényszerültek távolmaradni a foglalkozásoktól, a cselédekből lett uj gazdák és azok gyermekei. Ujra megalakult a szinjátszó csoport. A régi tartalmatlan népszinmüvek helyett a mindennapi élet ezer problémájával, a dolgozó emberrel foglalkozó előadások kerültek szinre. Itt kezdetben nagy nehézséggel kellett megküzdeni. Az idősebbek arculatát nehéz volt, vagy nem sikerült megváltoztatni. Érdek elenségbe, nemtörődömségbe burkolóztak. Ezek száma azonban évről-évre fogyott. A fiatalok megértették a idők szavát, Uj társadalmi rendszerben, más formák között kell folytatni a muvelődést, a szabadidő helyes felhasználását. Igy született meg az a gondolat, hogy az Ifjusági Egyesület befejezte funkcióját, az elmult

világ intézményeként, egy uj tartalommal megtöltött müvelődési intézményt kellene létrehozni. Ez a gondolat 1951 és 1952- ben vált valóra.

A régi, korszerütlen épület körül megjelentek az EPOSZ ifjak és társadalmi munkával megkezdtük az átalakitást. Fogatok sorakoztak homokkal,mésszel, kővel, téglával megrakva. Babos fejkendős lányok keverték a habarcsot, hordták az épületanyagot a mesteremberek keze alá.Szindarabot tanultak be, hogy bevételéből anyagi kiadásaikat fedezni tudják. Vitték a környező falvakba az uj áramlat termékeit.A Vas megyei Tanács is felfigyelt kezdeményezésünkre és 17 ezer forinttal siestett segitségünkre 1952-ben. Ezzel sikerült mostani arculatát müvelődési otthonunknak kialakitani. Nagyszabásu avató ünnepet rendezett a község lakossága. A nagy előadói készséggel rendelkező szinjátszó csoport sikerrel mutatta be a Dankó Pista énekes zenés szinmüvét.A tragikus sorsu magyar cigányprimás életét szinrevivő szereplők nem egyszer kaptak nyiltszini tapsot.A siker nem maradt meg a község határában. A többszöri előadás a vidéket is megmozgatta. A csoport felkereste a szomszédos községeket rendezvényeivel. Baráti kapcsolat alakult ki a környező községek ifjai, leányai között.A régi határvillongásokat a baráti kézfogás, jókedvü mulatozás, találkozók váltották fel.

A Müvelődési Otthon első igazgatója Gyarmathy Miklós lett, aki megszakitás nélkül tölti be a mai napig ezt a tisztséget. Mint pedagógus, több tanfolyamon szerzett képesitést szinjátszó rendezésből,elsők közt szerezte meg az igazgatáshoz szükséges alapfoku vizsgát.

A népmüvelési tevékenység évről-évre szélesebb alapokra helyezkedett. Több embert mozgatott meg, mint az előző évtizedek bármelyikében. Kezdetben főleg a müvészeti munka dominált. Kitünő szinjátszó együttesünk nem egy alkalommal sikerrel szerepelt a kulturális bemutatók járási versenyén. A csoport müsorán nem csak énekes, vidám darabok szerepeltek, hanem a társadalmi problémákat taglaló, embert formáló szinmüvek is bemutatásra kerültek. Pl. Citromsziget élni akar, Olajbányászok és még hozzá hasonló témájuak. Ujjá alakitottuk a tánccsoportot is. Elsőként a körzetben az ifjakat is bevontuk a népitáncokba Kezdetben darabosan, később kifinomultabb mozgással, a tánc

mondanivalójának életrekeltésével arattak tapsot a közönség előtt. Házi zenekarunk kiséretével, művészeti csoportunk minden kulturális versenyen résztvett nem kis sikerrel. Volt idő, amikor 5-6 kocsi vitte szereplőinket a versenyekre. Legnagyobb sikert akkor értük el, amikor a 45 főből álló népi együttesünk meghivást kapott a megyei szabadtéri szinpadon való szereplésre. Helyi népszokásokat dolgoztunk fel pedagógus társam Ughy Mária segitségével, aki lelkesedésével, ügyszeretetével nagy segitséget adott a csoport érdemi munkájához. Vezetésével énekkart is szerveztünk, de ennek müködése nem volt hosszu életü.

Községünk kulturigényes vezetősége látva az elért eredményeket, sikereket nemcsak erkölcsi, hanem anyagi támogatást is biztositott intézményünk részére. Kezdetben központi ellátásban részesültünk. Ez bizony kevés volt a terem korszerü berendezéséhez. A községi tanács lo ezer forint értékben butorzatot adományozott a müvelődési otthonnak. A különböző versenyeken való sikeres szereplés eredményeként a megyei tanácstól magnetofont, lemezjátszót kaptunk. Épitsük-szépitsük mozgalomban elért kimagasló eredmény jutalma a müvelődésügyi osztálytól kapott szekrények, székek voltak, mintegy 12 ezer forint értékben.

A szórakoztatás mellett azonban nem feledkeztünk meg az ismeretek bővitéséről sem. Szerveztünk ezüstkalászos tanfolyamot 45 hallgatóval. A asszonyok részére szabó-varró tanfolyamot. A még irástudatlanok részére alap ismeretterjesztő tanfolyammal nyitottuk fel a számukra eddig érthetetlen irodalom gazdag világát. A község közhangulatát figyelembe vevő előadássorozatokra szivesen jöttek a hallgatók, érdeklődők. Kezdetben a gazdasági, egészségügyi előadásoknak volt a legnagyobb sikere. Később a társadalom, természettudományos előadások is elérték a kivánt hallgató létszámot.

Kulturotthonná való alakulásunk évében a szórakoztatás, az ismeretnyujtás egyik leghathatósabb eszköze, a mozi megjelent Kezdetben havonta egy alkalommal, később a nagy érdeklődésre való tekintettel hetenként egy, majd két alkalommal vetitettek filmet. A látogatottság kedvezőnek mondható. A terem kihasználtsága elérte az átlagos 8o-9o %-ot.

Sajnos az üzemvezetők érettség hiánya, szervezőképességük-

alacsony foka nem volt képes a széles tömegek mozgósitására. A kezdeti tudás, müvészet utáni vágy válogatás nélkül vonzotta a nézőket az egyes előadásokra. Az igények emelkedésével a gyengébb filmek háttérbe szorultak. Főleg az izgalommal bővelkedő filmek örvendtek nagy látogatottságnak. Nagy sikert arattak a hazánk nagyjait megelevenitő témáju bemutatók. Erkel, Bánk, Bán, Szent Péter esernyője. 2oo-25o személy nézett meg egy jó témáju filmet.

Az ötvenes évek közepén alakult meg a könyvkölcsönzés is. Kezdetben nagyon szegényes körülmények között, kis számu kötettel. Ennek ellenére nagy volt a forgalom. Az első könyvtárosa Szabó Anna volt, aki igyekezett önkéntesen közremüködni az olvasók táborának kielégitésére. Kezdetben mindössze 2oo kötetes könyvállomány állt rendelkezésre.

A termelőszövetkezet 1959 februárjában történt megalakulása után lényeges változás történt a község életében. A nagyüzemi életszemlélet a község lakóit két csoportra osztotta. A haladók többségére és a konzervativ kisebbségre. Az idő kerekét azonban nem lehetett megállaitani. A fejlődés megindult, fellendült a kezdeti nehézségek után. Vele párhuzamosan azonban nem haladt a müveltség fejlődése. A helytelen propaganda, a téves információk sok ifjut elvittek a faluból. Tömegesen jelentkeztek az iparba. Nagy erőfeszitéseket kellett tenni egy-egy szindarab bemutatása érdekében. Nem volt aki fellépjen a szinpadra. Táncoslábu lányaink az üzemekben ropták a táncot.

A termelőszövetkezet megerősödésével anyagiakban is sietett a müvelődés segitségére. Székeket vásárolt lo ezer forint értékben, szerződésben biztositotta az előadók tiszteletdiját, szervezte a hallgatókat az egyes előadásokra. Szakembereivel bővült az előadói gárda tekintélyes tábora.

Elsők között kapott intézményünk televiziót a községi tanácstól. Az üzemeltetéshez szükséges összeget folyamatosan biztositja. A szövetkezeti mozgalom nagy lendületet adott a könyvtár fejlődéséhez. Évente több ezer forinttal járultak a könyvállomány emeléséhez. Ma már másfélezer könyv közül válogathatnak az olvasók külön olvasóteremben. Szivesen megy és viszi a könyvet Kovács Istvánné, Vida Ferenc. Ma már a község lakóinak 3o %-a bejegyzett rendszeres kölcsönző. Hetenként több

száz könyv cserél gazdát.

A televizió rohamos elterjedésével - számszerint 45 - a mozilátogaták száma megfogyott. Hetenként egy alkalommal van vetités.Havonta egy alkalommal pedig szélesvásznu film kerül bemutatásra.

Az egyes területeken látszatra való visszaesés nem negativ jellegü, mert helyette belépett más, sokoldalubb embert formáló oktató, nevelő eszköz. A 2o3 család közül 159-nek van rádiója, 45-nek televizijója. Van, ahol mindkettő üzemel. /A háboru előtt 4 rádió volt a községben/

Televiziós müsorokból a folytatásos filmeket, szinházi közvetitéseket kedvelik legjobban. A fiatalság körében természetesen a krimi és a sport áll az első helyen.

Előfizetéses napilapok száma: 87, árus példányok a napilapokból 25 példány. Ugyanakkor számtalan hetilap, képes folyóirat, ismeretterjesztő kiadványt vásárolnak a község lakói. Ha figyelembe vesszük azt, hogy 14 magámyos öreg személy él a faluban, akkor elmondhatjuk - minden házban olvasnak sajtótermékét, a családok 3/4 részében hallgatnak rádiót és minden negyedik házban nézik a televiziót.

Ugyanakkor a családok minden negyedike képviselteti magát az ismeretterjesztő előadásokon.

25 olyan családja van a községnek,akik 5o kötetes könyvtárral, vagy ennél több könyvvel rendelkeznek.

Összegezve, községünk müvelődése rohamléptekkel haladt előre az utóbbi évtizedekben. Gazdagabb élettapasztalatra tettek szert, szélesebbre tárult előttük az ismeretlen világ, bölcsebbek lettek az emberek. Nem csoda, az állandó változó, fejlődő világban ez az élet rendje.Ezt vallja a költő is a következő sorokban:

"Korok fakulnak, korok megérnek
S az uj korok, mind távolabbra látnak,
Mindig szebb bölcsőben ringnak az évek,
S mind több partja lesz a nagyvilágnak."

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON NEMESKOCS

Összeállitotta: Patkó Ernő
müv.otth.igazgató

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Nemeskocs 5oo lelket számláló kisközség Vas megye délkeleti részén. Földrajzi helyzete kedvező. Kitünő vasuti összeköttetése révén innen Dunántul minden nagyobb települését,sőt a fővárost is könnyen és gyorsan meg lehet közeliteni.

Jelenlegi nevét 191o táján kapta. Azelőtt "Kocs" néven szerepelt. A hagyomány szerint azért kellett a régi nevet mósoditani, mert a posta gyakran összetévesztette a Komárom megyében fekvő Kocs községgel, amiből sok kellemetlenség származott. A 2nemes" előnév a lakosság nemesi rangját jelöli.

A község környéke már a rómaiak idejében is lakott hely volt. Erről tanuskodik az 1962-ben részben feltárt római település is. Az Árpádok korából és a későbbi időkből több kisebb falu létezését emliti a krónika, nevezetesen Vadasüllés, Parragi, Teke, Bekefa, Üllőfa, Sziget és Kocs nevét. Ezek közül csupán Kocs maradt meg, a többi elpusztult.Az elpusztult községek lakossága részben Bobára, részben Kocsba költözött.

Kocs község keletkezése a hagyományok szerint IV. Béla király idejében történt. Abban az időben a dömölki apátság birtoka volt. Jóval később a község nemességet kapott jutalmul azért, mert a kocsi vitézek hősiesen harcoltak és kitüntették magukat Nándorfehérvár ostrománál.

A "Kocs" elnevezés eredetére vonatkozó hiteles adatok nem állnak rendelkezésre. Feltehető, hogy az első telepesek közé tartozó "Kocsy" családra vezethető vissza.

A község határa 1376 kh. Ennek nagyrésze jóminőségü szántó.

A lakosság eredeti foglalkozása a földmüvelés. A felszabadulás előtti időkben ez elegendő és biztos megélhetést nyujtott a nép számára, tekintettel arra, hogy nagybirtok nem volt a községben. Kimondottan szegény család nem létezett s ha mégis szükség volt egy kis mellékkeresetre, azt a szorgalmas és

törekvő család megszerezhette a sághegyi bazaltbányában, vagy a vasuton vállalt munkával. A viszonylag megfelelő anyagi körülmények ellenére idővel mind nagyobb lett azoknak a száma,a_ kik többre vágytak, akiket sarkalt a tudásvágy, esetleg könnyebb megélhetési lehetőséget kerestek, vagy talán a kalandvágy hajtotta őket. A két világháboru közötti időben a fenti okokból több,mint loo-an hagyták el szülőfalujukat. Voltak néhányan, akik külföldre, sőt tengeren tulra távoztak, később azonban hazajöttek és folytatták előző életmódjukat.

Az első világháboru előtti müvelődési állapotokról nagyon kevés adat áll rendelkezésre. Egy r.kath.és egy evang. felekezeti iskola müködött a községben, mindkettő osztatlan, hatosztályos. A tanitók felnőttoktatással nem foglalkoztak. Iskolai és egyházi funkciójuk elvégzése után megmaradt szabadidejüket gazdálkodással töltötték. Ezzel egészitették ki a nagyon szerény és szükös tanitói javadalmat. Szinjátszás, sport,stb. ismeretlen volt abban az időben. Ujságot csak egy-két ember olvasott.

Az első világháboru után már számottevő fejlődés mutatkozott. A háborutjárt katonák sok mindent láttak, tapasztaltak és tanultak. Tapasztalataikat igyekeztek itthon hasznositani. Különösen Egressy Antal szervezett vasas szakmunkás végzett uttörő munkát ezen a téren. /A háboruban szerzett rokkantsága miatt költözött haza Budapestről/ Ő volt az első, aki rendszeresen kezdett foglalkozni az ifjusággal. Többek között mükedvelő szinjátszó csoportot szervezett és tanitott be.Később segitőtársai akadtak Farkas József és Baráth Gyula személyében. Megfelelő helyiség hiányában szinielőadásaikat szabadtéren állitott szinpadon, más esetben üres pajtákban tartották. Évente átlag két alkalommal léptek szinre a nagyon kedvelt,népszerü előadásaikkal. Bevételeiket jótékony célra forditották. A 3o-as évek elején kezdődtek a központilag kezdeményezett ismeretterjesztő előadások. Ezeket a helyi pedagógusok tartották a téli időszakban havonta két alkalommal. Ezt a kezdeményezést a lakosság kedvezően fogadta. A tanterem minden előadáson zsufolásig megtelt s a mezőgazdaság, egészségügy, pedagógia, történelem, irodalom, stb. köréből választott témákat nagy figyelemmel és érdeklődéssel hallgatták. Az előadásokat követő sok kérdés és vita a szerzett ismeretek elmélyitését biztositotta.

1932 táján az egyház részéről is megindult a szervezkedés. Megalakult a Keresztyén Ifjusági Egyesület. Ettől az időtől kezdve a felszabadulásig a KIE tömöritette magába az ifjuságot. Összejöveteleiket először magánházaknál tartották, 1938-tól kezdve meg az ujonnan épült ifjusági otthonban. Vezetőik az ifjuság érettebb tagjaiból kerültek ki. Kulturális tevékenységük célja a vallásos életre való nevelés volt, de láthatólag szivesebben foglalkoztak a világi társadalom problémáival. Néhány vallásos est megrendezése mellett stámos világi szinmüvet mutattak be, sőt több irodalmi estet, táncmulatságot, országjáró kirándulást rendeztek. A KIE tevékenysége később a rohamosan növekvő háborus hangulat hevében, majd a második világháboru kitörése és tombolása közepette lassan alábbhagyott, majd végképp megszünt.

Időközben ezért történt egy-két emlitésre méltó kulturális esemény. 1939 elején ezüstkalászos tanfolyam indult 4o hallgatóval. A tanfolyam vezetője Iv\u00e1ny József gazdasági felügyelő volt, az oktatógárdát Török László és Patkó Ernő tanitók, valamint Dr. Maráczi Jenő főorvos és Magyar József körállatorvos alkották.

Ennek a tanfolyamnak a hallgatóiból szervezte Patkó Ernő tanitó a község első négyszólamu férfi énekkarát, amely később vegyeskarrá alakult át és csak a háborus események következtében szünt meg 1943-ban.

Meg kell emliteni még az 1943-ban szervezett sütő-főző tanfolyamot. Ez is első próbálkozás volt a maga nemében. Vezetője Wéber Etelka hivatásos oktató volt. Vezetése alatt 32 lány és asszony ismerkedett meg a sütés-főzés tudományával. A tanfolyam tanulságos és értékes kiállitással, valamint sikeres müsoros táncmulatsággal zárult.

A felszabadulást megelőző időszakban két kisebb könyvtár müködött a községben. Egyik az evang. egyházközség tulajdonát képezte és kb. 2oo kötet szépirodalmi müből állt, a másik a gazdaköri könyvtár kb. 12o kötet, főleg mezőgazdasági szakkönyvet tartalmazott.

Mozi és szinház akkor még nem járt a községben, de vándorcirkusz több izben is megjelent.

Rádiót 1932-ben legelőször Török László tanitó vásárolt a

községben. A rádiók száma a felszabadulás időpontjáig nyolcra emelkedett.

2./ A felszabadulás utáni állapotok:

Községünkbe 1945. március 26-án vonultak be a felszabaditó szovjet csapatok. Ezzel megszünt számunkra a hosszu és véres háboru, elhallgattak a fegyverek. A félelmet,a nyugalom, a bizonytalanságot bizakodás váltotta fel. Megindulhatott a békés épitőmunka.A vezetést és irányitást mint mindenütt a felszabaditott területeken, nálunk is a Kommunisták Pártja vette kezébe. Sok más községgel ellentétben nálunk földosztás nem történt,mert nem volt kiosztani való nagybirtok. Házhelyek juttatására azonban mégis sor került, de csak 3 év mulva. Ugyanis Iv ány József nagygazda ekkor ajánlotta fel földjeit az államnak és ebből a birtokból mértek ki házhelyet a 45 igénylőnek.

Az élet közben lassanként visszatért rendes medrébe.A politikai és gazdasági megerősödéssel párhuzamosan a kulturmunka is megkezdődött. Ez egyrészt az ismeretterjesztés vonalán,másrészt a müvészet területén haladt. Az ismeretterjesztést szolgálták a Szabad Téli Esték keretében tartott népszerü előadások. A müvészet széles skálájából egyenlőre csak a szinjátszás és a zene juthatott szóhoz. Mükedvelő szinjátszóink egymás után tanulták be és adták elő a dolgozó ember életét és problémáit tartalmazó szinmüveket.A szinielőadások eleinte az ifjuságí otthonban folytak,de ez hamarosan kicsinek bizonyult nagy érdeklődés miatt. Ekkor Iv ány József használaton kivüli megtárát sikerült megszerezni erre a célra. Ezt a helyiséget az ifjuság társadalmi munkával rendbehozta, berendezte, sőt beépitett szinpadot is készitett. Ebben a helyiségben tanult, müvelődött, szórakozott a falu népe addig, amig a müvelődési otthon létesitésének ügye meg nem oldódott. Erre is sor került nemsokára.

A szinjátszással egyidőben egy 5 tagból álló vonós-zenekar is alakult. Szervezője és vezetője Patkó Ernő tanitó volt,tagjai Pálffy Dániel, Szabó Károly,Bókkon Gyula és Molnár József. Az együttes először csak a saját kedvtelését szolgálta, később nyilvánosan is fellépett. A müvelődési otthon táncos rendezvényein huzta a talp alá valót,zenekiséretet adott a tánccsoport

részére, lakodalmakon muzsikált. Nyolc évi együttlét után a modern zene kiszoritotta, ezért lényegében feloszlott.

Az 1948. év nagy kulturpolitikai eseménye az iskolák államositása volt. Ez az intézkedés nálunk nagyon kedvező helyzetet teremtett. Eddig ugyanis két osztatlan nyolcosztályos iskola müködött a községben. Az államositás folytán a felsőtagozat Bobára került. Az alsótagozat összevontan a volt evang. iskolában kapott helyet, igy a r. kath. iskolában megszünt a tanitás. Ekkor adódott alkalom a hiányzó müvelődési otthon létrehozására. Különféle akadályok miatt csak néhány év multán kerülhetett sor arra, hogy a közös munkával helyrehozott és némileg átalakitott épületet a népmüvelés céljára birtokba vehettük 1951-ben.

Nagyon szerény keretek között indult meg a kulturmunka ebben az épületben. Se villany, se rádió, sem egyéb szükséges tárgy, csupán 4 db. asztal, 160 db. kerti szék, előfüggöny, körfüggöny és néhány lámpa alkotta a felszerelést és a berendezést. A keret szerénysége mellett annál nagyobb volt a lendület és a lelkesedés, amely azt a kellő tartalommal megtöltötte. A már meglévő müvészeti csoportok száma egy gyermek szinjátszó csoporttal és egy felnőtt vegyes táncegyüttessel gyarapodott. Népi táncegyüttesünket Pesti Etelka tanárnő vezette és tanitotta. Legkiemelkedőbb produkciójuk az Ecseri lakodalmas és a Szegedi fonó cimü tánc megtanulása és bemutatása volt. Népi táncosaink nagyon sokszor szerepeltek a helyi rendezvényeken, ünnepélyeken, minden alkalommal résztvettek a járási kulturális seregszemléken, sőt néhányszor a megyei versenyekre is kaptak meghivást. A tánccsoport tagjai közül kiemelkedő teljesitményt nyujtott Pálffy Jolán és László Olga. Később ők vették át a tánccsoport vezetését.

Az uj körülmények között a szinjátszó csoport tovább tevékenykedett. Karácsony és husvét táján egy-egy háromfelvonásos szinmüvet adtak elő, a téli időszakban néhány kabaré estet tartottak. A háromfelvonásos szinmüvek közül Fehér Anna, Sári biró, A kérők, Dandin György, A fösvény, A Noszty fiu, Mágnás Miska előadásával értük el a legnagyobb közönségsikert.

Müvészeti csoportjaink élénk kulturális kapcsolatot tartottak fenn a szomszédos községekkel. Rendezvényeikkel többször

ellátogattak Bobára, Izsákfára, Egyházashetyére, Kemenespálfára, Csöglére,ahonnan viszonozták a látogatást. Ezenkivül Celldömölkről és Alsóságról is fogadtunk szinjátszókat,sőt egy izben a MESZÖV kulturcsoportja is ellátogatott hozzánk.

Müvelődési otthonunkban a szellemi és teremsport kedvelői is otthonra és támogatásra találtak. Nálunk a sakkozás több évtizedes hagyománnyal rendelkezett. Először csak a férfiak gyakorolták ezt a nemes sportágat. Férfi sakkozóink a hosszu téli estéken a sakktábla mellett mérték össze erejüket, szórakozva tanultak, fejlesztették szellemi képességeiket. Később jó eredménnyel szerepeltek a járási versenyeken, sőt a megyei bajnokságokon is. Patkó Ernő 1965-ben résztvett Lilienthal szovjet nemzetközi nagymester által tartott szimultán versenyen és döntetlen eredményt ért el.

A nők sem maradtak el a férfiak mögött, sőt némely esetben tulszárnyalták őket. Hajós Magdolna, Szenes Sarolta, Csönge Erika és Pongrácz Magdolna sakkozókból álló női csapat háromszor nyert megyei bajnokságot.Hajós Magdolna négyszer volt megyei bajnok s ebben a minőségben ugyancsak négyszer képviselte Vas megyét az országos bajnokságon, ahol minden esetben előkelő helyezést ért el. Ezzel öregbitette községünk hirnevét.

A teremsport kedvelőinek módjukban állt az asztalitenisz és a "Rex"-asztalon fejleszteni ügyességüket, mig mások az udvaron épitett fedett tekepályán szórakozhattak.

A politikai, gazdasági és technikai fejlődés hatalmas ütemének közepette mindinkább nyilvánvalóvá vált, hogy müvelődési otthonunk jelenlegi állapotában már nem felel meg az előrehaladt élet követelményeinek. Ez a felismerés vezette a község vezetőit arra az elhatározásra, hogy egy uj, a követelményeknek megfelelő müvelődési otthon épitését vegye tervbe. A terv megvalósitására 1959-ben került sor. 15o ezer Ft készpénz, loo ezer Ft értékü társadalmi munka, valamint a lebontott régi épületrészek anyagának és még sok más meglévő faanyag felhasználásával még ebben az évben tető alá került az uj müvelődési otthon. Belső beosztása az akkori elgondolások szerint a legmegfelelőbb volt. Helyet kapott benne egy szinházi előadóterem öltöző, klubszoba, könyvtár, párthelyiség, orvosi rendelő. Berendezéséhez a megyei tanács loo db széket, előfüggönyt, kör-

függönyt és egy magnetofon készüléket ajándékozott. Televiziót rádiót, lemezjátszót, "Rex"-asztalt, könyvszekrényt, asztalokat, függönyöket saját erőből vásárolt a községi tanács. Igy berendezve és felszerelve kezdte meg müködését az uj müvelődési otthon 1960. május elsején. Nagyobb szabásu avató ünnepély nem volt. Az uj intézmény vezetője Patkó Ernő tanitó lett, aki már előzőleg is betöltötte ezt a tisztséget.

Az uj müvelődési otthon megnyitása után ujult erővel indult meg a kulturmunka. Szinjátszó és tánccsoportunk élére jól képzett, tehetséges szakkörvezetők kerültek Imreh István és Imreh Istvánné személyében. Az ő odaadó, szakszerü és lelkes munkájuk eredményeként ujra erőre kapott a lanyhuló félben lévő szinjátszó és táncmozgalom. Szinjátszóink ebben az időben A gazdag szegények c. szinmü bemutatásával érték el a legemlékezetesebb sikerüket. Gyermekszinjátszóink Az égigérő fa, Csipkerózsika, Hófehérke, A hiszékeny király, Csoszogi, Melyiket a kilenc közül c. mesejátékok bemutatása alkalmával nyerték el legjobban a közönség tetszését. Táncosaink pedig minden egyes szereplését kirobbanó siker koronázta.

A szórakoztatás mellett az ismeretterjesztés területén is történt több emlitésre méltó esemény. 1960 óta egy izben szervezünk szabó-varró tanfolyamot, egy izben sütő-főző tanfolyamot, egy cukrász és egy kézimunka tanfolyamot. Az egyes tanfolyamok végeztével a hallgatók izléses kiállitás keretében mutatták be készitményeiket.

Iró-olvasó találkozókat is rendeztünk. Ezek közül legtanulságosabb volt Dr. Gaál László mezőgazdasági szakiróval történt találkozásunk, aki két izben is ellátogatott a községbe és igen hasznos mezőgazdasági szakismeretekkel gyarapitotta a jelenlevő nagyszámu hallgatóság tudását.

A felnőttoktatás keretében az 1964/65., valamint az 1965/66 iskolai tanévben megszerveztük a dolgozók esti általános iskolai tanfolyamát. Az iskolából régen kinőtt tsz. tagok, vasuti alkalmazottak, üzemi munkások időt és fáradtságot nem kimélve jöttek estéről-estére és odaadó figyelemmel vettek részt a tanitási órákon. A tanfolyam sikerrel zárult. 16 felnőtt dolgozó szerezte meg az ált. iskola 7-8. osztályáról szóló bizonyitványt, a vele járó több tudást. A hallgatók átlagos tanulmányi

eredménye 4.1 volt.

Kulturmunkánk tengelyét az évről-évre visszatérő ismeretterjesztő előadássorozatok alkották. Egy-egy ismeretterjesztő idényre 6 előadást szoktunk tervezni, de ez a szám teljesités idején lo-12-re emelkedett. Az előadások népszerüségét és sikerét ugy biztositottuk, hogy aktuális témákat választottunk és a járás legkiválóbb előadóit hivtuk meg ehhez. A legtöbb előadást keskenyfilmmel szemléltettük. A legkiválóbb és legnépszerübb előadók közül első helyen emlitjük meg Laky Rezső járási népmüvelési előadó nevét, aki néprajzi, illemtani és atheista tárgyu előadásaival vivta ki a közönség legnagyobb részének tetszését és rokonszenvét, nemcsak községünkben, hanem a járás egész területén. A dicsérő elismerés hangján kell szólnunk Oszkó Zoltán ált. isk. tanulmányi felügyelő irodalmi és történelmi előadásairól, valamint Kuti Béla rendőrszázados politikai előadásairól.

A mozi, mint a szórakoztatás és ismeretnyujtás egyik leghathatósabb eszköze 1957-ben jelent meg a községünkben. Első üzemvezetője Lánczos Gyula helybeli hiradástechnikus volt. Kezdetben nagyon kedvező volt a látogatottság mértéke, de ez napjainkban kb. a felére csökkent. Az okok ugyanazok, mint más helyen. Hetenként egyszer van vetités, amely szám havonta egy szélesvásznu film bemutatásával bővül. A közönség legjobban kedveli a történelmi és klasszikus témáju filmeket, a fiatalság a krimiért és a kalandfilmekért rajong. Sajnos nem lehet mindenkinek a kedvére tenni, az egyéni kivánságokat kielégiteni. Amig a müsorpolitikában nem történik alapvető változás, vagy valami technikai ujitás nem teszi vonzóbbá az előadásokat, a jelenlegi helyzet javulását nem remélhetjük.

A lakosság politikai és világnézeti nevelését szolgálja az 1951. évben megindult olvasómozgalom. Kb. 25o kötetet tartalmazó letéti könyvtár létesitésével kezdődött a könyvkölcsönzés Székely Józsefné könyvtáros önkéntes közremüködésével. A kezdetben nagyon szerény keretek kibővültek s ma ott állunk, hogy közel 18oo kötet könyv áll az olvasók rendelkezésére. A könyvállomány gyarapitásában sokat köszönhetünk a községi tanács és a termelőszövetkezet anyagi áldozatkészségének. Évente több ezer forinttal járultak hozzá a könyvvásárláshoz. A könyvtár kü-

lön helyiséget kapott a müvelődési otthonban. Ez a helyiség a jelen körülmények között már nem alkalmas erre a célra, mert 16 négyzetméter alapterületü, zsufolt, helyben olvasásra nem használható. Remény van arra, hogy egy nagyobb szomszédos helyiség rövidesen felszabadul s ekkor a könyvtár átköltöztetésével a problémák megoldódnak. Jelenleg a beirt olvasók száma 15o fő, az összlakosság 3o %-a. A kölcsönzött könyvek száma évenként átlag 35oo kötet. Egy olvasóra 23 db könyv jut. Legszorgalmasabb olvasónk Rosta Gyula nyugdijas tsz. tag, aki a szépirodalmi könyveket már mind elolvasta. Sokat kölcsönöznek még Sütő Sándorné, Barcza Sámuel, Pálffy Vilmos és felesége. A községben 14 családnak van 5o kötetnél több könyvet tartalmazó könyvtára.

Még néhány tanulságos adat:

Napilapokra 6o család fizet elő. A községben megvásárolt hetilapok, folyóiratok száma 1o4 db. Rádió előfizetők száma 12o. A rádiók száma ennél jóval több, mert sok fiatalnak van táskarádiója. 37 televizió készülék üzemel a községben, tehát minden negyedik családra jut egy. A motorkerékpárok is igen megszaporodtak, számuk jelenleg 5o felett van. A személyautó tulajdonosok száma négy, autóra tett megrendelések száma hat.

A népmüvelés a szocialista kulturális forradalom fontos eszköze. Az a célja, hogy segitse az emberek sokoldalu fejlesztését, tudásuk, érzésviláguk kialakitását. Segit abban, hogy az emberek megtanuljanak szocialista módon élni, gondolkodni, dolgozni.

Mindent összegezve megállapithatjuk, hogy községünk müvelődési helyzete az utóbbi két évtizedben hatalmas fejlődésen ment keresztül. Ha a fejlődés üteme továbbra is megmarad, ez mind közelebb hozza és meggyorsitja a fenti nemes célkitüzések megvalósulását.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON OSTFFYASSZONYFA

Összeállitotta: Köves András
müv.otth. igazgató

Ostffyasszonyfa, mint vasutállomás,a Szombathely-Celldömölk vasutvonal mellett fekszik, de Kemenesalja e nagyobb községét csak 7 km-re találjuk az állomástól. Celldömölktől észak-nyugat irányba 12 km, Sárvártól északkeletre 14 km-re fekszik.

Területe 5696 kh. Szomszédos falvai: Kemenesmihályfa, Nagysimonyi, Csönge, nyugati irányba több major.

1839 nyarán Petőfi Sándor is járt a faluban, rokonánál Salkovics Péter földmérnöknél. Az első világháboru előtt a faluban élő agrárproletár családok sorsa elviselhetetlen volt. A faluból 285-en vonultak be és 72-en haltak meg az I. világháboruban. A háboru alatt a község határában fogolytábort létesitettek, amely 3o.ooo ember befogadására volt alkalmas, de loo.ooo embert helyeztek itt el. A hadifogoly temetőben 2o.ooo fogoly van eltemetve. A Horthy korszak alatt a falu lakóinak birtok-szerinti megoszlása: 6 család földbirtokos, 25 % nagygazda, 25 % középparaszt, 5o % kisparaszt, zsellér és cseléd. A lakások alacsonyak, szükek és vizesek voltak. A táplálkozás nem volt változatos, különösen a zselléreknél nem.

A müvelődés területén is nagy hiányosságok voltak. Két felekezeti iskolában szivta magába az alapmüveltség kis részét a legfiatalabb korosztály. Az evangélikus iskolában két nevelő tanitott kb. 15o diákot. A katolikus iskolában 19o9-ben egy tanitó tanitott 8o-loo gyereket, s természetesen nem kaphatták meg a megfelelő képzést.

A fiatalok müvelődési és szórakozási igényeit a felekezeti ifjusági csoportok nyujtották.

Ilyen felekezeti ifjusági csoportok voltak: Kalot Legényegylet Evangélikus Ifjusági Egyesület, Római Katolikus Ifjusági Olvasó és Daloskör.

Ezek a csoportok aktivak is voltak és a kor kivánalmainak - megfelelően dolgoztak. Nagy létszámu törzsgárdát foglaltak magukba és ezektől tagdijat szedtek.

Szinjátszó csoportokat szerveztek, dalárdát hoztak létre, sőt tanfolyamokat is tartottak. Ilyen tanfolyamok voltak: szabás - varrás, cserző, méhészeti.

A tanfolyamokon az önként jelentkezők vettek részt és sok esetben központi vezető tartotta a foglalkozásokat. A csoportok nem csak a maguk müvelődésével törődtek, segitettek az irni-olvasni nem tudóknak a betüvetés elsajátitásában.

A pedagógus vezette szinjátszó csoport évente 2-3 alkalommal, karácsonykor, husvétkor szindarabot adott elő a községben és a környező falvakban is.

1924-ben mutatták be a Sárga csikó c. szindarabot, melyet Ambrus Irma és Pálvölgyi Árpád tanitók tanitottak be. 1925-ben mutatták be a Süt a nap c. darabot. A szinjátszók a bevételt otthonuk csinositására és a felszerelések beszerzésére forditották.

Az 1927-ben alakult Levente Egyesület főleg az ifjak testedzését irányitotta. Az ifjusági egyesületeknek könyvtáruk is volt, amely elősegitette a fiatalok szórakozását, nevelését. Sajnos közvetlen a felszabadulás előtt a könyvek nyomtalanul eltüntek.

1945. március 27-e uj életet hozott a falunak. Ezen napon érkezett a községbe a felszabaditó szovjet hadsereg. Meghozta a felszabadulást, de az ujjáépités a falu embereinek lelkes, odaadó munkájának köszönhető. Az első és legfontosabb munka a földosztás volt. 276o kh. földterületet osztottak ki 16o családnak. Javult a szocialis ellátás is. Az emberek igényesebbek lettek, uj modern házakat épitettek, modern butorokkal rendezték be. Nem volt gond a táplálkozás sem, évenként minden család vágott egy-két sertést. Az emberek müvelődési és kulturális igénye is növekedett.

A felszabadulás után a felekezeti ifjusági csoportok is egybeolvadtak. A fiatalok a MADISZ, majd a DISZ és a KISZ szervezetekbe tömörültek. Ostffyasszonyfa kulturális fejlődésének kiemelkedő eseménye volt az 1947-ben megalakult mozi. Fellner László, Nagy Károly és Fehér Sándor társult. Fehér Sándor házában rendezték be a mozit. Később a helyiség szüknek bizonyult, és az iskola egyik helyiségébe költöztették át. 1963-tól a müvelődési otthonban müködik és heti két alkalommal

tart előadást. A látogatók száma átlag 80-85 fő, a vasárnapi ifjusági előadáson 100-120 fő.

1963-ban uj müvelődési otthont kapott a község 1750000 Ft. értékben. A müvelődési otthonban müködik a könyvtár, melynek 3000 kötete áll az érdeklődők rendelkezésére. A müvelődési otthon feladatot vállal a felnőtt oktatásban is. Termelőszövetkezeti akadémiát szervezett az 1960-ban megalakult termelőszövetkezet. Ismeretterjesztő előadások keretében sokoldalu tájékoztatást kapnak a hallgatók. Szinjátszó csoportja, irodalmi szinpada, énekkara van a müvelődési otthonnak. Az Állami Déryné Szinház is sok előadást tartott az elmult esztendőknek, jelenleg nincs lehetőség előadások tartására.

A müvelődési otthon a falu aprajának és a felnőtt korosztálynak kedvelt és szivesen látogatott helye. A község lakossága müvelődhet, szórakozhat. Köszönhetjük ezt a megváltozott viszonyoknak, az uj szocialista államformának.

F o r r á s a n y a g :

Vasi Szemle 1961. III. sz.
Vasvármegye 1930. évi kiadványa
Községi Tanács VB. Ostffyasszonyfa
Müvelődési Otthon Ostffyasszonyfa
Pálvölgyi Árpád elbeszélése

o - o - o

MÜVELŐDÉSI TEREM PÁPÓC

Összeállitotta: Nagy Lajos
müv. terem vezető

Pápóc községben 1957. januárjában került sor egy átalakitott kulturterem megvalósitására. Befogadóképessége 14o-15o fő. A teremben helyet kapott a mozi is. A helyiségek mellett mostoha körülmények közepette volt elhelyezve az 1892-ben alakult könyvtár, amit azóta is állandóan fejlesztenek a község vezetői. 1969-ben modern körülmények közé helyezve, a felszabadult iskola-teremben van elhelyezve a több ezer könyv. Modern butorzatával igazi pihenést ad az olvasónak. Minden évben több ezer forintot forditanak fejlesztésére. Hetenként kétszer van kölcsönzés.

A kulturális élet megindulásában részt vállaltak a cselédből lett uj gazdák és azok gyermekei. Alakultak a szinjátszó csoportok, énekkar, tánccsoport. A régi tartalmatlan szinmüvek helyett az ezer problémával foglalkozó mindennapi élet került felszinre.

A dolgozó ember munkájából fakadó problémák kerülnek előadásokra. Nehéz volt az akkori népmüvelőknek /Görög József, Novák Rezsőné, Kalmár József/ munkája. Fő feladatuk volt az emberi tudat formálása. A müvelődés ügyet az iskola, könyvtár, mozi, TV. tanfolyamok, szakkörök és az esti iskola szolgálja. A csoportok felkeresték a szomszédos községeket rendezvényeikkel. Baráti kapcsolat alakult ki a környező ifjuság között, amiket jókedvü mulatozások zártak. Találkozók alakultak.

A népmüvelésben kezdetben a népmüvészeti munka dominált. Csoportjaink nem egyszer szerepeltek kulturális seregszemléken Helyi népszokásokat dolgoztak fel Novák Rezsőné idejében tánccsoportjukkal. Az énekkar nem volt hosszu életü.

196o januárjában a közös gazdaság megalakulása után még sokan dolgoznak vidéken, 18o-2oo fő. Ezeknek egy része fiatal. Hetente egyszer jönnek haza, igy nehéz a kulturális élet továbbvitele.

Fiatalságunk klubhelyiséget kapott felszereléssel együtt egy régi pedagógus lakásnál 1964-ben. Berendezése 1 db.TV, lemezjátszó, magnó, 2o db. fotel, 5 asztal és 3 db. szekrény.

A kulturális élet továbbvitele nehezebbé vált a kijárás miatt. Az 1961-es járási népmüvelési felügyelő ellenőrzéséből kitünik /1961. április 2o./: az épület nem szolgálja a népmüvelés céljait.

Az előadások látogatottsága csökken. Az öntevékeny csoportok müködnek. A mozi müsorpolitikája jó.

A termelőszövetkezet fejlődésében egy időben a nagyüzemi szemlélet két csoportra osztotta a lakosságot. Haladók többsége, konzervativok. A fejlődés megindult. Vele párhuzamosan nem fejlődött a müveltség. Megindult a nagy elvándorlás. Nem volt ki szinpadra lépjen.

Az 1963-as népmüvelési terv a következő célkitüzéseket tükrözi:

Tsz. Akadémia továbbvitele - látogatottsága
Esti iskola továbbvitele - 8 osztály beinditása
Táncszakkör, énekkar szervezése, szereplésre birása
KISZ fiatalok összefogása
Klub-élet meginditása könyvtár mellett

E célok eléréséhez nagyon nagy erő kellett a kivándorlás miatt, hisz nincs fiatal. Csak egy héten egyszer jöttek haza, igy is szórakoztatott, nevelt a tervezett feladat.

Könyvtárunk 1964-ben 172o kötetesre nőtt. Látogatók száma 3oo fő, a lakosság 2o %-a. Kölcsönzött könyv 38oo kötet.

Tanult szinmü: Darvas J. Szakadék /Előadás: április 12./

Előadások témája: A tsz. agrotechnikája
Termelési feltételek
Talajjavitás
Egészségügy

A nagy elvándorlás miatt a felnőttek formálása az uj gazdaság felé irányitás volt a fő cél. Fiataljaink elkerültek a faluból. Az akkori kulturális élet tükrözése, a csoportok összehozása kétszeres munkát követel.

Az 1966-os népmüvelést Nagy Lajos tanitó vitte, uj célokat tüzött maga elé. Ujabb módszerek bevezetésével szórakoztatva

oktatott, nevelt tervezetével. /Kerekasztal konferenciák, TV. előadásain keresztül nevelés, játékos klub-esték, gyermekfoglalkoztatások szervezése./

Ezeken keresztül igyekezett kooperálni a gazdasági szervekkel, község vezetőivel. A minimális anyagi feltételeket biztositva az avult épületeket berendezéseivel igyekeztünk a követelmények felé irányitani, korszerüsiteni.

Ifjuságunk az utóbbi időben már munkájával is igyekezett megteremteni az uj szórakozási, müvelődési lehetőségeket. A szakkörökbe befolytak, igen eredményesen müködött a kézimunka szakkör, honismereti és bélyegszakkör. Munkájukkal a multat állitották szembe a jelennel.

Falunkban 3o %-a a családoknak TV-vel felszerelt. Rádió minden háznál megtalálható. Ma már sok helyen a nagy rádió mellett ott vannak a tranzisztoros rádiók is.

Falunkban 5o-6o családnál megtalálható az 5o, vagy annál több kötetes házi könyvtár. Mint könyvárus elmondhatom, ma már nem az olcsó könyveket vásárolják, hanem az értékes irodalmi alkotásokat. Nincs olyan ház, ahol napilap, vagy hetilap ne kerülne kézbe. Szinte szükségesnek találják az idősek is, ha máskor nem, vacsora után beleolvassanak a folyóiratokba.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI HÁZ SZERGÉNY

Összeállitotta: Illés Miklós
müv.ház igazg.

1./ Visszapillantás a felszabadulás előtti helyzetre:

Szergény község alig 7oo lelket számláló kis község a Marcal mentén, közvetlenül Veszprém megye szomszédságában. A község keletkezésének történetét nem ismerjük. A néphit szerint a letelepülő magyarok előőrsei népesitették be ezt a kis községet a nyugati határterületen. A község a Marcal mocsárvidékének hosszu ideig jelentős átkelőhelye mellett fekszik. A mocsáron átvezető ut két domra települt végpontját Szergényt és a tul - oldali Vinár községet együtt emliti az első hiteles történeti okmány Károly Róbert király 1323 áprilisában kelt levele. Ebben az időben a község neve még "Zergyn". A község neve, de tulajdonosai is többször változtak az ezt követő időkben.

1428-ban 37 jobbágy porta adózott már "Zergen"-ben földesurának. 1447-ben a Garai család birtokát képezte, neve "Sergen" volt. Földrajzi fekvése községünknek nem a legkedvezőbb, abból a szempontból nézve, hogy vasutállomása nincs közvetlenül, főutvonal nem halad keresztül rajta.

A lakosság eredeti foglalkozása földmüvelés, ami a régi történeti feljegyzésekből is kitünik. A háboru előtti időben a 2o6 család nagy része az uradalmi birtokon dolgozott. Sokan napszámbérből tengették életüket. A cselédek nagyrésze a "Majorban" lévő apró lakásokban élte le nyomoruságos életét. Egy szobában több család is élt. A háboru előtt /I. v.h./ többen külföldön - Amerikában - próbáltak szerencsét, de legtöbbjük vissza is tért a faluba éppen olyan szegényen, mint ahogyan elment.

A müveltség is nagyon elmaradott volt községünkben. Az akkori vezetőknek nem volt érdeke, hogy a falu lakossága müvelődjék. A falu legöregebb, még élő embere a 98 éves Rácz János bácsi elmondta, hogy itt-ott nagyobb istállókban jöttek össze a hosszu téli estéken a fiatal legények beszélgetni, kártyázgatni, szórakozni. Bálokat, müsoros esteket, előadásokat akko-

riban még nem rendeztek a falu tanitói, nem is lett volna hol, hisz az akkori iskola is oly kicsi volt, hogy ott alig fért meg pár iskolás gyermek. A fiatalok, de az idősebbek is mindig arról tanakodtak, hogy kellene egy nagyobb helyiség, ahol esténként képezhetné magát a falu lakossága, volna hol összejönni. Mignem egy lelkes tanitó inditványára - Hettlinger Gusztáv a falu összefogott és 1925-ben megépült Szergényben a környék első kulturháza - önképzőköre, ahogy az akkoriak hivták.

Az összefogásra,az adakozó készségre,a lakosság kulturszomjára jellemző, hogy a telket Antal József és neje ajándékozta a falunak, követ a kőfejtő tulajdonosok ingyen adták, a hazaszállitást a fogatos gazdák vállalták, a munkát teljes egészében társadalmi munkában a falu végezte. Apraja-nagyja keverte a habarcsot, hordta a követ, napokat dolgozva az uj, az első kulturházon. Megépült tehát az Önképzőkör társadalmi munkával, öregek, fiatalok álma, hol két kisebb szoba és egy nagyterem szinpaddal kapott helyet. Rácz János bácsi elmondása alapján egyik teremben a fiatalok, másikban az idősebbek szórakoztak esténként. Az önképzőkört azonban maguk tartották fenn, vitték a fát, a szenet télen, hogy be tudjanak füteni, tagdijat szedtek, hogy könyveket és rádiót vehessenek. Téli estéken szindarabokat tanultak be a fiatalok, melyeket szilveszterkor, farsangkor, vagy sokszor husvétkor is bemutattak. Itt tartották ezentul a falu nagy táncmulatságát a bucsukat pünkösd napján.

Központi irányitást bizony ebben az időben még nem nagyon kaptak, maguk és a "Mester" irányitották a kulturális életüket. Hettlinger Gusztávot követte a kulturotthon vezetésével Németh Lajos tanitó.

1927-ben foglalkozott már a község elöljárósága azzal, hogy a falu részére mozigépet kellene beszerezni, de ezt a javaslatot a 14/1927-es számu határozattal elvetették. Néhány év mulva azonban mégis csak lett filmvetités községünkben, igaz hogy magántulajdonban volt,de a fejlődést meghozta. Tulajdonos Adamek Károly volt, gépésze a mai mozigépész, Szőke János.

A község igazi fejlődésének azonban gátat vetett a kisparasztok, cselédek nyomora, szegénysége, a földbirtokosok,nagygazdák kapzsisága. Gyökeres változást csak a felszabadulás hozott 1945. március 26-án a község életében.

A földosztás során felosztották Geist Jenő és Lipót részvénytársaságnak eladott 1032 hold földjét, igy gazdaságilag megváltozott a falu élete. A gazdasági, politikai talpraállással párhuzamosan megváltozott a müvelődés helyzete is, megindult a szabadmüvelés is a községben. A zsellérből, napszámosból lett uj gazda szivesen vett részt azon a falusi téli estéken, ahol az ő érdekében hangzottak el előadások, adtak utbaigazitást, védték az ő érdekeit.

Csákány alá került a régi,elavult társadalmi rendszer utolsó maradványa is, a major, ahonnan egyre több család költözött ki, felépitve saját kis takaros házát, ahol maga uraként élheti le életét az egész család, nem kell más gyermekét, más állatát kerülgetni bent a lakásban és kint az udvaron.

Megtelt ismét a kulturház. Ekkor már vezetője is megváltozott, Németh Lajos helyett vője,Vincze Lajos lett a kulturotthon igazgatója. Ujra megalakult a szinjátszócsoport. A régi népszinmüvek helyett a mindennapi élet ezer problémájával, a dolgozó emberekkel foglalkozó előadások kerültek szinre.

Az ismeretterjesztő előadások próbálkoztak az idősebbek arculatát megváltoztatni, de ez nagyon nehéz volt. Érdektelenségbe, nemtörődömségbe burkolóztak. Ezek száma azonban fogyott. A fiatalok inkább megértették az idők szavát. A kulturális élet mellett megindult a sportélet is. A lakosság hatalmas társadalmi munkával sportpályát létesitett, ahol főleg labdarugó mérkőzéseket játszottak, esetleg évente egyszer tornaünnepélyt vagy MHK versenyeket szerveztek.

A különböző ifjusági szervezetek után, 1957 tavaszán községünkben is megalakult a KISZ. Alakitója Bolla Sándor VB. elnök és Illés Miklós fiatal pedagógus volt. 15 taggal hivták életre ezt az uj szervezetet, amely már az első télen szindarabot tanult be, készült a következő évi kulturális szemlére.

1958 őszén Vincze Lajos betegsége miatt Illés Miklós lett a kulturház igazgatója is. Egy kézben volt a KISZ szervezet és a falu müvelődésének ügye is.A szinjátszó csoport ujra szervezése lehetővé tette, hogy a következő évben bemutathassuk a Végrendelet, a Nyolc hold föld-et,majd a tsz. problémával foglalkozó Bujócská-t, Tüvétevők-et, stb.

1959 tavaszán megvásároltuk tanácsi támogatással a falu el-

ső TV.készülékét,mely nagy sikert és érdeklődést aratott. Megalakult a népitánccsoport is, minek vezetője Böröcz Ferencné tanitónő volt. Segitette ezt a munkát Török Ilona tanitónő is. Eleinte csak helyi ünnepélyeken, megemlékezéseken vett részt tánccsoportunk, később vidékre, seregszemkékre is kimerészkedtek.

A felszabadulás utáni vándormozit felváltotta az állandó filmszinház. A Moziüzemi Vállalat kifestette a kulturházunkat, hogy szebb környezetet adjon a fix mozinak. Egy-egy jobb film alkalmával azonban kicsinek bizonyult a terem. Ezért már ekkoriban felvetődött az a probléma /1959/, hogy meg kellene nagyobbitani a meglévő kulturházat. Jöttek a jobbnál-jobb tervek mérlegeltük igy is, ugy is, a falu vezetői, de a járás vezetői is, mig végül megszületett a döntés, hogy Szergényben uj müvelődési otthont kell épiteni. Nagy állami támogatással, társadalmi összefogással a falu apraja-nagyjának a munkájával felépült a szép, uj, korszerü müvelődési otthon. Nagy segitséget adott a tsz is,mely ekkor már pár éves multra tekintett vissza. A párt, a földmüvesszövetkezet,a moziüzemi vállalat pénzbeli segitséget adtak az uj müvelődési otthon épitéséhez.

A müvelődési otthon első igazgatója szintén Illés Miklós lett, aki erre már több nyáron keresztül Velemben szinjátszórendezői kéthetes tanfolyamokon vett részt,müv. otthon igazgatói tanfolyamokból is jónéhányon résztvett, mig 1969 nyarán elvégezte az alapfoku müv. otthon igazgatói tanfolyamot és vizsgát tett.

Az uj létesitmény teljes felszerelését megkaptuk a megyei müvelődési osztálytól. TV,rádió, lemezjátszó, magnetofon, zongora /ez utóbbi elkerült tőlünk/, függönyök, székek, fotelok, stb., ezeket mind ajándékba kaptuk. Ilyen óriási segitség nem létezett ezelőtt,egy rendszertől sem kapott egy falu ennyi sok jót, mint mi kaptunk ettől a rendszertől.

Végül 1965.április 4-én elkészült a szép, uj épület és ezen a napon felavattuk. Dala József járási VB. elnökhelyettes volt az avatója a müvelődési otthonnak,de itt voltak a járás, a megye vezetői is. A kulturmüsorról mi magunk gondoskodtunk. A felnőttek és fiatalok közösen résztvettek ebből az emlékezetes szép ünnepélyből. Erre az alkalomra 5o tagu vegyes énekkar a-

lakult felnőttekből, melynek szervezője Illés Miklós, vezetője Böröcz Ferencné tanitónő volt. A felnőttek ezen kivül gyönyörü szindarabbal /Bródi S.: Tanitónő/ készültek az avatásra. Szervezője ennek is Illés Miklós, betanitója azonban Böröcz Ferenc VB. titkár volt. Igy a szinjátszócsoport, mint a felnőtt énekkar vidéken is szép eredménnyel szerepelt.

Az ismeretterjesztés is megváltozott az utóbbi években. Témakörében hallgatóságának létszámában is nagy változás állt be. Évente 1o-12 előadás kerül megtartásra, átlagosan 3o - 4o fő hallgat meg egyéegy előadást. Témakörei változóak. Természettudományi, társadalomtudományi előadások váltogatják egymást. A hallgatók azonban a természettudományi előadásokat nálunk jobban, szivesebben meghallgatják. Szeretik az orvosi, földrajzi, de a mezőgazdasági témáju előadásokat is. Szabó-varró tanfolyamot rendeztünk 1961 telén szép eredménnyel, 1968-69 telén egy jól sikerült egészségügyi, elsősegélynyujtó tanfolyam volt a müvelődési otthonunkban. Az egyes csoportok bevételeit minden esetben a müvelődési otthon fenntartására forditottuk.

A könyvtár is az uj müvelődési otthonban, illetve müvelődési házban /ujabban ez a cime/ kapott helyet. Köteteink száma több mint másfélezer, ugyanis az iskolai könyvtárat is mi vettük át mivel az iskola körzetesitése miatt nincs aki kezelje az iskolai könyvtárat. Uj könyvet saját erőből a község régen tudott venni, ugyanis a müvelődési ház épitésének költségeit még törlesztjük. Olvasók számának alakulása jobb is lehetne. Évente átlagosan 14o-15o fő. Ez azért alacsony, mert községünkben több 5o kötetes könyvtár van. A legaktivabb olvasók már a szergényi könyvtár fennállása óta mindig tagjai a könyvtárnak: Piri János bácsi, özv. Németh Jánosné, ifj. Bokányi Imre tanuló és Pirka Sándor. A legkeresettebb könyvek időseknél a Jókai Mór könyvei, Berkesi könyvek, Mikszáth könyvek. A fiatalság főleg a kalandregényeket kedveli.

A mozi, mint már emlitettem a felszabadulás előtt létezett nálunk. Fix mozi 1959-ben lett községünkben. Az uj müvelődési házban pedig már 1968 februárjától szélesvásznu filmszinház vetit. Vezetője ma is Szőke János, aki a régi mozit is vezette. A leglátogatottabb az 59-6o-as években volt, amikor fix mozi lett. Szivesen nézi a közönség még ma is a nagysikerü kaland -

filmeket, krimiket és Jókai regényének megfilmesitett változatait.

2./ Néhány érdekes adat:

TV-k száma: 39 db

Közkedvelt előadások: a folytatásos kisfilmek /Sebastien, Rinaldó, Angyal kalandjai, folytatásos krimik, jó szinházi előadások, de nem kedveltek az operák, ezeket falun nem értik meg./

Rádiók száma: 165 db

53 db. napilap jár a faluba, 195 db hetilap.
A müvelődési háznak és könyvtárnak is állandóan járnak a folyóiratok.

. - . - .

KULTURÁLIS ÉLET TOKORCSON

Összeállitotta: Patyi Antal
népmüv. ügyvezető

Tokorcs a járás legkisebb községei közé tartozik, lélekszáma alig haladja meg a 4oo-at. Celldömölk tőszomszédságában, a Szombathely-Pápai müut mellett helyezkedik el. Vasutállomása Kemenesmihályfa. A község központjától 16oo-17oo m-re. Közlekedése elsőrendü, ugy vonaton, mint autóbuszon. Naponként 7-8 pár busz közlekedik a falun keresztül.

A község lakóinak foglalkozása a Tsz. megalakulásáig zömmel földmüves. Volt néhány család zsellér, vasuti pályamunkás. A parasztság birtok megoszlása: zömmel lo holdon aluliak, néhány ezen felüli, 2-3 a 3o-4o holdas paraszt, no meg a Vidos József Radó és Gyömörei féle nagybirtokok, melyeknek emléke még mindig él, mint "Vidos tag", vagy "Radó hegy" néven. A falu zsellérei és azok a kisbirtokosok, akiknek saját földjük nem biztositotta a család évi kenyerét, mint napszámosok az uraságoknál, vagy a nagyobb parasztoknál kerestek napszámmunkát.

A gazdasági elmaradottság rányomta bélyegét a kulturális életre is. Minden rendezvény az iskolában bonyolódott le, amely egyben az evangélikus gyülekezet temploma is volt. Az egyesületi élet is kizárólag egyházi célu volt, mint például az "Evangélikus Leányegylet". Ennek az égisze alatt rendeztek évenként egy-két szindarabot, havonként vallásos esteket és teaesteket. A bevételére vonatkozólag nem tudunk semmit, hogy hova tették,mert semmi különösebb létesitményt nem tudtak felmutatni. A korabeliek elmondása alapján az akkori ifjuság szereplése nagy szenzáció volt a faluban. Vallásos esteken bibliai felolvasásokat tartottak. Emlegetik, hogy az olvasni szeretők házaknál gyültek össze és ott szépirodalmi könyvekből olvasgattak.

Ezzel ki is merült a falu kulturális tevékenysége. A téli estéken ismeretterjesztő előadások egészitették ki a falu lakóinak szórakozását. Mozi, szinház, vagy egyéb szórakoztató intézmény nem látogatta a tudományra és szórakozásra vágyó kö-

zönséget. Ez időben a község tanitója Szabó Antal, majd a 8. osztály bevezetésével még Kelemen Gyöngyi nevelővel bővült a tantestület.

Elérkezett a világot megrenditő második világháboru. A falu fiataljai, nevelője katonának vonultak be. Ilyen kis községben ilyenkor az egyház képviselte a kulturát. A zürzavarból,a létbizonytalanságból a felszabadulás hozta meg a kivezető utat.

A községben eléggé nehezen rendeződtek főleg a politikai kedélyek, mert az előző rendszer hiveinek községünk erős bázisa volt. Sok járási vezető /párt/ került ki a községből, akik hátráltatták a konszolidációt. Gazdaságilag már gyorsabban helyreállt a rend. Jelentkezett a Kommunista Párt és megindult a földosztás. Megalakult a Földosztó Bizottság. Elnöke volt a ma is élő Csótár Lajos, tagjai: Vági Gyula, id. Németh János, Csótár Gábor,Kovács István, Mórocz Ferenc és Nagy Lajos. A sokat csalódott juttatottak nehezen hitték, hogy az a föld, amit részükre kimértek, az a sajátjuk is. Az ellenség ezt az érzést igyekezett fenntartani, élesztgetni, mignem a Párt felvilágositó munkája nyomán mindinkább megbarátkozott a gondolattal. A zsellérekből és parasztokból lett uj gazda szivesen vett részt az ő számára szervezett Falusi Téli Esték előadásain, amelyek az ő érdekében szerveződtek és adtak utbaigazitást, védték érdekeit.

Sok nehézséggel küzdve megindult az uj élet. Felszámolták a lakásgondokat. Egymás után nőttek ki a földből a családi házak ma már egész utcát alkot. Ma már lebontották az utolsó szalmatetős lakóházat, amely az utca arculatát csufitotta. A felszabadult ember magasabb kultura után vágyott. A falu fiataljai megszállták az uradalmi magtárt és kemény,kitartó munkával önerőből kulturteremmé alakitották át. Szinpadot is állitottak. Évente több alkalommal vették igénybe. Egy nagy hiányossága miatt azonban csak időszakosan lehetett használni, ugyanis nem lehetett fűteni. Mégis 1959-ig még a mozielőadásokat is itt tartották. Elég szép számu közönség mellett, ugyanis az előző nevelők nem voltak hajlandók átengedni az iskolát a mozi céljára. Ettől kezdve az ifjuság a meleg iskolában nézte a mozielőadást, készült időszakonként mükedvelő előadásra. Még zenés táncmulatságot is rendeztünk a falu idősebb tagjainak megbot-

ránkozására. /T.i. szentségtörőnek tekintettek bennünket, mert a volt istenházát megfertőztük./

Kis szinjátszó csoport alakult alkalomszerüen. A régi tartalmatlan szinmüvek helyett az élet ezer apró problémáival foglalkozó előadások kerültek szinre. Kezdetben nehéz volt a helyzet,sok konzervativ nézetet kellett legyőzni, különösen az idősebbek körében. Volt aki megváltozott, de sokaknál hiába kisérleteztünk. A fiatalok megértették az idők szavát. A régi müvelődési formákat ledöntve, uj formákat kerestünk. Mivel az uj iskola felépült, a régi tanterem felszabadult.Helyet kapott az ifjuság. Most már az eddiginél jobb, de nem megfelelő körülmények között szórakozhat ifjuságunk. A lehetőségek engedte körülmények között estéinket, klub-délutánjainkat itt tartjuk. 1961-ben televizióval, magnetofonnal tettük otthonosabbá. Ez a 11o esztendős épület már az igények növekedésével korszerütlenné vált. Méretei, alacsonysága nem alkalmas a mai igényeknek. A tanács VB. határozata alapján 197o-ben uj klubhelyiség épül, már tervezés alatt áll,a kivitelező is megvan, csak a megvalósitásra vár. Kár, hogy ifjuságunk az 1959-ben alakult termelőszövetkezet miatt menekülésszerüen hagyta el a falut. Évről-évre egyetlen fiatal sem maradt itthon. Ma már csak hazajáró ifjuságról beszélhetünk.

A szórakoztatás mellett azonban nem feledkeztünk meg az ismeretek bővitéséről sem. A község közhangulatát figyelembe véve előadássorozatokat szerveztünk, melyre a község lakossága arányának megfelelően szép számu közönséget tudtunk szervezni. Ha jó előadót tudtunk biztositani, szivesen is látogatták.Kezdetben a gazdasági és egészségügyi előadások voltak leglátogatottabbak, de később a társadalom,természettudományi előadások is elérték a kivánt látogató létszámot.

A mozi megjelenése nagy esemény volt a községben. Az első időkben havonta, majd hetenként voltak az előadások. Majd később a nagy érdeklődésre való tekintettel hetenként kétszer játszott a mozi. Jelenleg ujra csak egyszer van előadás. A látogatottság kedvezőnek volt mondható.A közönség válogatás nélkül megnézett miden filmet. Később igényesebb lett, válogatósabb lett a közönség. Az izgalmakban bővelkedő filmek a leglátogatottabbak. Nagy sikert arattak hazánk nagyjait bemutató filmek. Bánk Bán, Kőszivü ember fiai. Ezeken az előadásokon a

kis befogadóképességü teremben 9o-loo nézó zsufolódott össze. Ellenben az Egri csillagok c. előadás ifjusági előadásán 5o néző jelent meg, ezek elvitték a 6o %-os film hirét, hogy semmit nem értettek belőle, csak zugást és a gép zörgését. A felnőtt előadásra már csak 4-en voltak kiváncsiak.

Az ötvenes évek körül indult meg a könyvkölcsönzés, szerény keretek között. Kisszámu volt az állomány is. Első könyvtáros Faragó Ilona volt. Igyekezett az olvasókat toborozni, de nagyobb eredményt nem tudott felmutatni. Jelenleg bő választék áll az olvasók rendelkezésére. Éves viszonylatban az olvasók száma meghaladja a loo-at. De ez nem tükrözi az olvasók igazi számát, mert a kikölcsönzött könyvet gyakran az egész család elolvassa.

Községünkben a termelőszövetkezet kétszer alakult. Az első az 56-os események következtében feloszlott. Csak egy félig felépitett istálló jelezte nyomát. 1959 őszén ujraszerveződött Mondhatnám zökkenőmentes volt a megalakulás. Nem igy a folytatás, mert bizony nagy nehézségekkel kellett megküzdeni a vezetőnek és vezetettnek egyaránt. Több éven keresztül a gyenge tsz-ek közé tartozott. lo-egynéhány forintos m.egységet tudtak biztositani. Ma már mindez csak emlék. Nem egy tagunk évi 3o.ooo Ft jövedelemmel büszkélkedhet. A gazdasági fellendülést nem követte a kulturális felemelkedés, mert a helytelen nézet ifjuságunk zömét a városba csalta, szép számmal mentek továbbtanulni is.

Nincs kivel egy-egy szinielőadást, vagy müsoros estet megtartsunk. Ha egyes területeken visszaesés mutatkozik / mozilátogatás/, az csak látszat, mert helyébe lépett egy sokoldalubb embert formáló oktató-nevelő eszköz, a rádió és a televizió. Itt emlitem meg,hogy a községben jelenleg 32 TV,91 rádió üzemel. Van olyan család, ahol mind a kettő. Van egy köz-TV. Kezdeti időben nagy szerepe volt, most már elhalványodott,mert nagyon elterjedt a TV, a családokat hozza össze, ahol kényelmesebb körülmények között szórakozhat. A háboru előtt 2 rádió üzemelt a faluban.

A televizió müsoraiból a folytatásos filmek,szinházi közvetitések, az ifjuság körében a krimi és a sportközvetités látogatott.

Előfizetéses napilapok száma: 52
Hetilapok száma: 29
Árus példányok száma a folyóiratokkal együtt 65 körül mozog. Elmondhatjuk,hogy falunkban minden házban olvasnak valamilyen sajtóterméket. Csak kevés hely,hol nincs rádió. Minden 4 családra jut egy televizió.

. - . - .

MÜVELŐDÉSI OTTHON VÖNÖCK

Összeállitotta: Gaál Dezsőné
müv.otth.igazgató

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre:

Vönöck község a Kemenesalja déli lejtőjénél Celldömölktől 7 km-re északra fekvő 128o lelket számláló község. Hozzátartozik Sütfej és Csermajor lakott területek is.

A község eredetét tekintve régi kelta, majd vend település, a honfoglaló magyarok is vendeket találnak itt. A község neve is vend-szláv eredetü, Irásban 1262-ben szerepel Vinick néven, /Vinick, Vinicka szintén őszláv szó szőlőskertet jelent. Egyébként a község régi pecsétjében egy szőlőfürt volt elhelyezve./ A név később alakult, Veneck névvel találkozunk, melyet ma Vönöcknek mondunk és irunk.

A falu felső részében áll a régi kuria, amelyben Kisfaludy Károly 4 évet töltött az itt élő nővérénél. Kisfaludy festőművésznek készült, az egyik szoba falára freskót festett, de a hozzá nem értő lakosság ezt bemeszelte. Sok értékes emlék maradt, melyet a tulajdonos neki ajándékozott a Kisfaludy- muzeumnak. Valószinüleg itt irta a "Tatárjárás" cimü szinmüvét.

A felszabadulás előtt a lakosság 95 %-a földmüveléssel foglalkozott.A 4o-es években kapitalista és félfeudális társadalmi viszonyok uralkodtak. A falura rátelepedett 2 nagy uradalom több nagyparaszt, utánuk néhány kisparaszt, majd a földnélküli zsellérség következett. Még a nyomoruságos zsellér életet is veszély fenyegeti a Pfeiffer-féle birtok eladásával. Megvételére jelentkeztek a vidéki magas fizetésü tisztviselők, bankosok, rendőr- és katonatisztek, orvos, stb...,akik uzsorabérletért adták volna ki a földet megmüvelésre.A létüket veszélyben érző, munkában megtört emberek összefogtak, aláirásaikkal megerősitett kérelmet küldtek megbizottaiktól Szabó Károly képviselőhöz Jánosházára. Mivel csak szép szót kaptak, tovább mentek a Földmüvelésügyi Minisztériumba. A küldöttek, Rosta Sándor és Kiss Gyula a szivélyes fogadtatás mellett már igéretet is kaptak arra, hogy:"Vönöcki kisemberek közép- és hosszu-

lejáratu hitelre vásárolhassanak a Pfeiffer féle birtokból."Ez is csak igéret maradt, földet nem kaphattak, sőt megélhetési körülményeik is nehezebbek lettek. Innen ered a közmondás:"Télen a málé, nyáron a szederfa." A nyarat napszámos és részes munka /kapálás, aratás, cséplés,/ jellemezte. Télen gróf Cziráky erdejében /Kenyeri erdő/ részes famunka adta a megélhetés szük kereteit.Virradattól sötétig dolgoztak a 6-8 km ut megtétele reggel és este besötétedés alatt történt.

A többgyermekes családok körülménye még nehezebb. A zsellérek közt találunk 7-10, majd egy családnál 12 gyermeket is. A gyermekek 5 éves kortól már gulyásnak szegődtek a helybeli nagygazdák birtokaira,valamint a környező községek parasztjainál, hogy a család nyomoruságos helyzetén segitsenek.

A háboru kitörése fekete fátyolként borult a falura. Kevés olyan család volt, ahonnan nem indultak háboruba. Az elesettek száma 12, és 4 hadiözvegy gyászolta a háboruban maradt férjet.

A fasiszta megszállók is megérkeztek a községbe. A zsidók munkaszolgálatos századát itt telepitették le a Boda-major istállójában. Naponta hajtották ki őket a királykuti repülőtér utját megépiteni. /Az ut köznapi neve ma is zsidó-ut./ A sok gyaloglás, a fárasztó munka után az éhezés, a kinzás volt jellemző a tábor életére. A jó érzésü lakosság bátrabbjai - mivel tiltották -megpróbálták a zsidók éhségét enyhiteni, amely csak az őrök megvesztegetésével lehetett.

A község két felekezetre oszlott. Az ev.iskola tanitói:Rácz Endre és Bognár Sándor, a kat. iskola tanitói: Székely Norbert és Schleger Lujza. A kulturális élet mozgatói is ők voltak a faluban.

Mindkét felekezetnek megvoltak az ifjusági szervezetei, a leánykörök és legényegyletek. Az ev. fiatalok a kocsmaépület egy szobáját bérelték ki. Ez a helyiség nem megfelelő és 1932-ben társadalmi munkával ifjusági házat épitenek. Ettől kezdve itt tartják összejöveteleiket.

A kat. ifjuság egy egyházi tulajdonban lévő gazdasági épületet alakit át kulturális célra. Az ifjusági egyesületeken kivül, az Önkéntes Tüzoltó Egyesület müködött, mely 1884- ben alakult. A falu nagyobb rendezvényeit az egyesületek maguk között felosztották és felváltva tartották meg. Ilyen nagyobb megmozdulás a két bucsu. Áldozócsütörtök és István király,Hus-

vét, Karácsony, Szilveszter, szüreti bál és farsang, mely a bucsuk kivételével mindig gazdag müsorral volt egybekötve, melyet a lakosság nagy számmal látogatott.

Téli szinielőadást csak az ev.fiatalok tudtak tartani,mivel a Pfeiffer-féle urodalom tulajdonát képező Luxus-majori istállót rendezték be erre a célra, ahová szinpadot is készitettek. A nyári szindarab a kat.fiataloké, akik a kocsma udvarán ponyvával elkeritett szin alatt tartották meg előadásukat. Ezen kivül a tüzoltók minden évben tartottak 1-1 szindarabot / farsang/. Vándorszinészek is látogattak a községbe, ahol az előadásaikon helybelieket is szerepeltettek. Cirkusz megérkezése mindig nagy élmény maradt, a zenekar és az állatok bemutatása érdekelte a falu lakosságát. Néhány alkalommal vándormozi is volt. A községben 2 könyvtár volt az ev. fiatalok és a gazdakör kezelésében 5-6oo kötet könyvvel.

A falu népmüvelését a közjegyző irányitotta az egyházi vezetők bevonásával. Előadásokat 2 hetenként tartottak az iskolákban. Az előadás témáját a falu agrár jellege miatt a mezőgazdaság problémái képezték,az akkori politikának megfelelően. Az előadók a legtöbb esetben a helybeli tanitók voltak.

Március 15-én minden évben szabadtéri megemlékezést tartottak, melyet felvonulás előzött meg. Az iskolák és az ev. ifjusági énekkar müsort adott, az ünnepi beszédet a tanitók mondták.

Az énekkar 1892-ben alakult, Nagy Pál ev. tanitó hozta létre. Férfikarként, mint egyházi énekkar indult, de résztvett a községi ünnepeken is. Versenyre is ment a KIE által rendezett egyházmegyei versenyen, ahol énekelték "A reményhez" és "A madár fiaihoz" c. dalokat. Nagy Pál után Nagy Kálmán, Weber Gyula, Böröcki Violmos,Rácz Endre és 1947 óta Bognár Sándor az énekkar vezetője.

A villany megérkezése előtt már volt telepes rádió Vönöck községben 1935-ben.A felszabadulás előtt a falu rádióinak száma 12 db, melyből 1 db az ifjusági házban volt elhelyezve.

II. A felszabadulás utáni állapotok:

A közelgő szovjet csapatok hirére az itt lévő magyar és német repülős alakulatok észnélküli visszavonulásukban felrob-

bantották a raktárnak használt ev. iskolát. Az épület földig leégett, mire a felszabaditó csapatok ideértek, arra már csak a pislogó parázs világitott. A szovjet harci csapatok csata és harci zaj nélkül vonultak át a községen. Harc és áldozat nélkül történt meg a község felszabadulása. A lakosság lassan előszivárgott rejtekhelyéről és hitetlenül szemlélte a változást. Nem tudta még akkor, hogy azok a percek az uj élet hajnalának a kezdetei voltak. Az átvonuló harci szovjet csapatokat ujabb szovjet alakulatok követték, melyek már magukkal hozták a müvelődés lehetőségét is. A jelenlegi kastély- iskola udvarán esténként rendszeres filmvetités volt, melyet a község lakossága szivesen látogatott.

A felszabadulás nagy változást hozott a község életében. A megváltozott politikai viszonyok lehetővé tették, hogy a parasztság régi vágya végre teljesült. Magukénak vallhatták azt a földet, melyen verejtétük hullásával csak tizedet kaphattak. A Földosztó Bizottság 65o kisholdnyi földet osztott szét a földigénylők között. A Pfeiffer-féle birtokból 4oo holdat, a Schpicsics-féle birtokból pedig 25o kisholdnyi földet osztottak fel 16o család között a debreceni törvény értelmében.

A felszabadulás előtt is voltak pártok, melyek legálisan és illegálisan müködtek. 1945 után vezető és irányitó párt az MKP mellette müködött az SZDP, Nemzeti Parasztpárt, Független Kisgazda Párt és Polgári Demokrata Párt. A többi pártok tagsága elenyészően csekély volt.

A felszabadulás után a falu kulturális fejlődése is uj irányt vett. Az ifjuság egységes irányitásáról a MADISZ gondoskodott. Megfelelő kulturotthon nem volt. Egy régi földbérlő lakása lett átalakitva községi középületté. Helyet kapott benne a mozi, ami 2 szobából tevődött össze nagyteremmé, és ebben zajlott le az összes nagyobb rendezvény. Pártház és MNDSZ- helyiség szintén itt volt - később a nagyterem egyik sarkában a könyvtár is helyet kapott. Az uj kulturotthon épitésének kérdése a tanácsok megalakulásakor már felvetődött. A szinjátszás ősi hagyományként élt a községben. Bemutatásra kerültek a következő szinmüvek: A kőszivü ember fiai, Párizsi vendég, Cigány A vén bakancsos és fia a huszár, Süt a nap.

A müvelődni vágyók köre egyre jobban bővült. A félévszáza-

don át müködő férfikart vegyeskarrá alakitották 1959-ben a tsz létrejötte után. Főbb szereplései a vegyeskarnak /melynek 35 a létszáma/: Tsz-nap 5 éven keresztül a 3 falu határában, majálissal egybekötve. Szergény Járási Falunap, 1960 Kemenesaljai Uttörő Tsz Vörös Zászló Érdemrenddel való kitüntetésén,a celli és sárvári járás káldi versenyén. Megyei döntő: "Legjobb falusi énekkarok vándorserlege" a jutalom.

A megye párt- és tanács vezetői itt figyeltek fel a község kulturális munkájára, látták, hogy jó irányban halad és kezdeményezően indult el Vönöck a többi falu előtt.

Résztvettek még járási énekkari versenyen, melyen elnyerték a Járási Pártbizottság vándorserlegét.

A müvelődési otthon épitése 1950 után napirenden volt tartva állandóan. Első tervük szerényebb volt, csak a régi épületet akarták bőviteni. A község szülötte Horváth István Vas megye Tanácsa VB. elnökhelyettese értesitette a község vezetőit, hogy a megye párt és tanács vezetői Vönöck község müvelődési tevékenységét figyelembe véve nagyobb összegü áll. támogatással hozzájárulnak egy korszerübb müvelődési intézmény felépitéséhez. 1960. augusztus 20. Hangyál Tibor a Vas megyei Fürészek igazgatója letette a müv. otthon alapkövét. Az alapkő letétele után a lakosság megkezdte az épületanyag szállitását társadalmi munkában. Az épitkezés minden munkájában a község lakossága kivétel nélkül kivette a részét.

Az épület összköltsége: 1.100.000 Ft, ebből a község hozzájárulása: 400.000 Ft, állami támogatás 700.000 Ft. A felavatás 1961. május 1-én volt. Az avató ünnepségen a bevezetőt Rosta Sándor VB. elnök, az avató beszédet Horváth István Vas megye Tanácsa VB. elnökhelyettese tartotta és adta át a müvelődési otthont a község lakosságának, Rosta Sándor VB. elnök pedig átadta az uj kult. otthon igazgatónak, Baghy István pedagógus - nak. Az átadást gazdag kulturmüsor követte.

A vönöcki müvelődési otthon a celldömölki járás első uj korszerü müvelődési intézménye. Ennélfogva betöltötte a Járási Kulturotthon szerepét is. Mivel a járási székhelyen megfelelő müv. otthon nincs, igy a járási kulturális seregszemlék itt lettek megtartva. Ezt a feladatát 3 évig töltötte be. A müv. otthon felszerelésének döntő részét a megyei szervek biztositották. Igy az uj épület,korszerü és modern berendezés egyaránt

vonzó jelenség lett a község szivében. A felavatás után fellendült a kulturális élet. Igyekeztek az épület külső szépségét belső tartalmi munkával megtölteni. Legfontosabb feladat a vegyeskar tagjainak fejlesztése és az irodalmi szinpad alakitása volt.

Az énekkar ujabb szereplései: A Vönöcki Müv. Otthon avatás, 1963. Országos Dalos Találkozó Szombathelyen, Kőszegi szereplés eredménye: Kőszeg város szineit jelképező zászló szalag. A kórus számait a Győri Rádió felvette és ma is játssza, Résztvettek még az ostffyasszonyfai müv. otthon avatásán, ahol inditást adtak a falu lakosságának a közös éneklés megszerettetéséhez.

A járás által megrendezett kulturális seregszemléken mindig eredményesen szerepelt az énekkar. Szerepléseit oklevelek, érmek és serlegek, valamint zászló szalagok hirdetik.

Az énekkar sikeres szereplésein felbuzdulva az irodalmat kedvelő lakosok közül Ittzés Gábor pedagógus irodalmi szinpadot alakit. Az énekkar tagjai is bekapcsolódnak az irodalmi szinpad munkájába, ezentul közös müsorszámban szerepelnek, Tsz. paraszt irodalmi szinpadként indult, éppen ezért figyeltek fel rá és szerepeltették a nagy bemutatókon, hogy irányt és kedvet teremtsenek hasonló kezdeményezésekhez. Eredeti tematikájuk a nép életéből vett s a népnek müvészi fokon visszaadott müvészi jelenségek átadása.

Ezt az uj mozgalmat magáévá tette a tsz. parasztság, első nagyobb összeállitás a "Dinom-dánom lakodalom", mellyel a járási és megyei bemutatón kivül résztvettek az Irodalmi Szinpadok Országos Fesztiválján. " A keretjátékban végetérhetetlen asztalt hoznak a szinpadra, amit villámgyorsan roskadásig megraknak... jelentkezés is lehetséges a nézők soraiból, birja egész estét betöltő - étellel, itallal - megrakott vönöckiek asztala. Végül csaknem az egész falu feltódul a szinre, dalolnak, esznek isznak felfokozott hatalmas kedvvel. De nem valami uri-muris vigadás vésztjósló fenyegetésével, hanem egy felszabadult közösség szélesen áradó, a játék lakomázás módját, ősi ritmus szerint megadó fényes derüjével." - / Népmüvelés, 62/8/ Ezen kivül még számos cikk számolt be az irodalmi szinpad sikeres szerepléséről, bebizonyitották, a mozgalom létjogosult-

ságát és lehetőségét falun. Példát adtak az irodalom nevelő funkciójának érvényesitésére. Bebizonyitották, hogy az irodalmiság nem bukik el a paraszt emberek tolmácsolásában és nem kell látványosságba fulladnia ahhoz, hogy hatni tudjon. Ezekben az években élte a csoport fénykorát. Következő müsor kinai vendégek tiszteletére, alkalomhoz illően kinai költők verseiből készült összeállitás. A második nagy sikert a győri fesztivál hozta "A tematikus müsorok közül kiugró sikert ért el a mulatságos baboba müsor a "Hétköznapi kaláka", a keret ötlet- "Tollfosztás" biztositotta, hogy a népköltészet, irodalom és a szájhagyomány-szerü rögtönzés a legtermészetesebben ötvöződjön" /Népmüvelés 65/5./ Később családi problémák, személyi változás történt, az irodalmi szinpad mint népi játékot feldolgozó mozgalom megszünt. Tagjai az énekkarban továbbra is aktivan résztvettek. Az uj müvelődési otthonban a szinjátszás ujra fellendült, szülői munkaközösség, Nőtanács, KISZ, sportkör, tüzoltók ismét megtartották a szokásos időpontban a betanult müvek előadását. Ezek között szerepelt Dandin György, a Fösvény, a Falusi verebek, Bor, Zsuzsi, Nem olyan világot élünk c. szinmüvek, valamint farsang és szilveszter kabaré müsorai között főleg Kellér, Tabi, Heltai müvei.

A Déryné Szinház előadásaival kéthavonként látogatta a müvelődési otthont, ahol eleinte mindig telt ház várta a fővárosi szinészeket, akik a falu lakosságának tetszését gyorsan megnyerték. Később a müsorszámok elszürkülése, részben a tulfokozott igények eredményezték az előadások elnéptelenedését.

Tanfolyamok is voltak minden évben ismétlődő jelleggel a megyei tanács szervezésével a helyi és környező tsz-ek szakismereteinek bővitése céljából. Gyümölcs és zöldségtermesztő, valamint traktoros tanfolyam. Mindkét tanfolyam sikeres elvégzése után 3o-4o személy kap szakmunkás bizonyitványt, illetve gépjárművezetői engedélyt.

Polgári Védelem egészségügyi szakasz 2 éves tanfolyama és területi záróünnepélye szintén itt lett megrendezve./1964./

Kihelyezett zenei iskola is müködött, amely a nép kulturigényére volt jellemző. Ezenkivül a fiatalság számára tánctanfolyamot is inditottak.

Tsz. falugyülések szintén a müvelődési otthonban vannak megtartva. Ebben az évben tartották a tsz. 19. zárszámadó közgyülését, melynek mindig gazdag kulturmüsorral egybekötve vannak megrendezve.

Az ismeretterjesztés is nagy mértékben fellendült, a természettudomány mellett a társadalomtudomány is helyet kapott az előadások témái között. Az előadók száma, az előadások szinvonala állandóan fejlődik. Hallgatóság ma már nemcsak szemlélője hanem tevékeny előmozditója az előadás sikerének. Különösen figyelemmel kisérik a szemléltetéssel egybekötött ismeretterjesztő előadást. Az előadásokon résztvevők átlaga 46, a hozzászólók átlaga 6 fő. Kiállitásokat alkalomszerüen rendeznek, melyet átlagban 22o fő tekint meg.

Az értelmiség minden évben egyszer közös megbeszélést tartott, ahol Rosta Sándor VB. elnök vitaindító beszéde után mindenki aktivan bekapcsolódott a népmüvelés eddigi és továbbvitele céljából.

A község vezetősége oly értelmü határozatot hozott, hogy függetlenitett vönöcki müvelődési otthon igazgatót lenne szükséges beállitani, annál is inkább, mivel Vönöck-Mersevát-Kemenesszentmárton mint egy gazdasági egység közigazgatásilag is együvé tartozik, szükséges lenne a kulturális egység megteremtése. A függetlenitett müvelődési otthon igazgató módszertani és irányitó szerepet töltsön be, a másik két község népmüvelési munkájában. A függetlenités létrehozása csak a Kemenesaljai Uttörő mtsz. finanszirozásával jöhetett létre abban a formában, hogy a müvelődési otthon igazgató fizetésének 5o %-át a tsz. kulturális alapjából fedezik. Élénken reagált a község arra, hogy a tsz-ek kulturális alapból tudják segiteni a falvak kulturális életét. Sokszor kezdeményező szerepet töltött be, gazdasági, politikai majd végül nagyon helyesen kulturális téren is. Ennek megtestesitője az a gondolat, hogy a három községet függetlenitett körzeti müvelődési ház igazgató vezetésével kulturális egységgé kovácsolják. Ezért a rendezvényeiket forgószinpadszerüen felváltva rendezik a három község között.

Müvelődési otthon igazgatók változásai:

1961. május 1-től 1965. január 3o-ig Baghy István

1965. január 3o-tól 1967. junius 3o-ig		Kiss Sándorné
1967. julius 3o-tól 1968. jsnuár 1-ig		Bognár Sándor, Németh Zoltán, Sándor László
1968. január 1-től 1968. augusztus 1-ig		Mojzes Istvánné függetlenitett
1968. augusztus 1-től 1969. aug. 1-ig		Gaál Dezsőné függetlenitett

A Müvelődési Ház munkatervében nagyban alapul vette a Kemenesaljai Uttörő mtsz., mint első nagy gazdasági önálló egységnek kulturális és gazdasági igényeit, ismeretterjesztés, tanfolyamok, kiállitások megrendezésében. Saját erejéből sikerült ugyan a függetlenitést megoldani, azonban nem olyan jó gazdasági alapból, hogy a jó kezdeményezés mellett gazdasági téren zavartalanul müködhessen. Hátrányos helyzetben áll a járás területén az állami költségekből függetlenitett vezetővel müködő intézményekkel szemben. A község e nehézségek kikiszöbölésére segiti a müvelődési otthont azzal, hogy évről-évre 1o.ooo Ft juttatást ad fejlesztési alapból az intézmény zavartalan müködéséhez, melyet beszerzésre használnak fel.

Vönöck községben 1945 előtt 2 könyvtár volt. Az ev. ifjusági könyvtár 5oo-6oo kötettel, Gazdaköri Könyvtár 3-4oo kötettel /mezőgazdasági jellegü/. 1948-ban Népkönyvtár lett, mely 1oo kötetet kapott és egy könyvszekrényt. Az első könyvtáros Papp Gyula volt, aki saját lakásán látta el a kölcsönzéssel kapcsolatos teendőket. A könyvtár az állandó fejlődés következtében a következő helyiségekben lett elhelyezve: magánlakás, községi tanács, mozihelyiség egyik sarka, müv. otthon kisterme , végül a jelenlegi szabadpolcos körzeti könyvtár / a régi mozihelyiség/. Vezetője Németh Zoltán pedagógus. Kötetek száma 4.8o2 db, értéke 1o4.876 Ft. A szerzeményezés az ÁKV. által küldött jegyzéken, valamint egyéni kérelmek figyelembe vételével történik. Gyarapodása 1963-ban a legnagyobb 9.19o Ft érték 421 db.

Statisztikai kép a vönöcki könyvtár életéről:

É v	Olvasók száma	Látogatók száma	Kölcsönzött kötetszám
1963.	271	2.862	5.415

1965.	288	2.494	5,795
1968.	215	2.898	5.836

A legkeresettebb könyvek: Jókai, Gárdonyi és Móricz müvei, valamint Petőfi, Arany,József Attila és Simon István versei. A könyvtár legaktivabb olvasói Kiss Imréné, Nagy Jolán, Hőbe Dezső és Kiss Lajos. Magánkönyvtárak is elég sok háznál találhatók. 45 család 5o kötettel,15 család pedig 15o-3oo kötet könyvvel rendelkezik. Az utóbbiak közül egy családnál saját katalogizálási rendszert vezettek be a könyvek elhelyezése, illetve visszakeresése szempontjából. A könyvtári kölcsönzés mindig hétfői napon történik.

A vándormozit 1946-ban állandó mozi váltotta fel. Az első filmvetitő Orbán László volt. Helyisége a jelenlegi könyvtár, majd a müv. otthon felépülése után a nagyterem,ahol ma is üzemel. Üzemvezető: Károly Sándor. Keskeny és szélesvásznu film vetitésére egyaránt alkalmas. Bemutató moziként müködik 2 éve. Müsorán az uj filmek ugyanazon időben szerepelnek,mint a budapesti bemutatókon. A falu lakossága kedveli és szivesen tekinti meg a mozielőadásokat. A létszámváltozást a filmek témái, korhatár és propaganda nagyban befolyásolja. Leglátogatottabb filmek a történelmi- és bünügyi filmek, valamint napjainkban egyre inkább hódit a krimi és a beat-zenekarok szereplésével készült filmek. A vönöcki moziban a legtöbb látogatója volt az Egri csillagok és A beszélő köntös c. filmeknek.

A vönöcki mozi látogatóinak alakulása: 1962-ben: 1o.612
1966-ban: 11.453
1968-ban: 11.921

A látogatók száma a téli és nyári időszakokban egyaránt állandó. A téli állandóságot sikerült megőrizni azzal, hogy a Heating-rendszerü kályha a nagytermet mindig megfelelő hőmérsékletre felmelegiti.

A község fejlődését tükrözi az utcákat egyre jobban behálózó betonjárda, az épülő kedves családi házak, valamint az állandóan szaporodó TV antennák száma. Jelenleg 83 TV, és 275 rádió van a községben. A posta naponta 165 db napilapot, valamint 537 hetilapot kézbesit.

A közös TV-nézések kiemelkedő sikerei közé tartoznak a folytatásos TV filmek: Sebastien, Bors, Vidock, Rinaldó, stb....és

a sportrendezvények közvetitései.

Az ifjusági klubot nagyon megkedvelte a falu fiatalsága,ahol a szórakozva-nevelés lehetősége legjobban megvalósitható. A kötött foglalkozásokon kivül szellemi vetélkedő, ki mit tud, vélemény-kutatás, kérdezz-felelek est, népdal tanulás és sok játék, tánc, zene egyaránt vonzó jelenség a fiatalok életében. A kedves, vidám esték szoros barátságot kovácsoltak össze, amely már a kialakult közösségre jellemző.

A müvészeti csoportok az 1962. évi fénykor után kissé hanyatlásnak indultak. Nagyobb szereplés 1-2 évig nem tapasztalható. Az egyik énekkari tag hozzátartozójának temetésén az egész kórus kötelességének érezte az énekkar közremüködését a temetés szertartásában. Ezzel kezdődött el a községben a társadalmi temetés megrendezése. Először a celldömölki fuvószenekarral közösen a Hazafias Népfront rendezésében, később a kórus egyedül a zenekar nélkül szerepelt a temetéseken. A bucsubeszédeket az illetékes szervek tartották meg. / Tsz.,Pártbizottság, Munkásőrség és a Moziüzemi Vállalat./ Már öt ilyen társadalmi temetés maradt feledhetetlen emlék, amikor 5o ember ajkáról szól a dal:

"Harcos utadnak végén, Hüs ölü sirod mélyén,
Nyugalom békés karja közt, Pihenni vár téged a föld.
Az ember sorsa a küzdelem, az életben végigkisér,
Mert értünk is harcolt, küzdött szüntelen, az emléke
szivünkben él."

Az emlitett Gyászdal mellett a Munkás gyászinduló egésziti ki a temetés időtartamát.

A névadás megünneplése is három alkalommal lett megrendezve. Itt az uttörő és KISZ szervezet müködik közre a község vezetőivel együtt. Gazdag müsor, ajándék és virág várja mindig a hozzátartozókat és látogatókat.

A KISZ esküvők száma is emelkedő tendenciát mutat. A müvelődési otthonban eddig 15 került megrendezésre, ahol a Nászinduló felcsendülése mellett az esketés szinvonala és dekorativ jellege mellett az ajándékok átadása egyaránt vonzó jelenség. A jelenlevők száma meghaladja a 3oo-4oo főt.

Öregek Napja a községben két alkalommal volt megrendezve.

Ekkor diszes meghivót kapott minden 7o éven felüli lakos / melyet emlékbe is megőriznek/. Az anyagi fedezetet a tsz. biztositotta. A lebonyolitási munkából a tömegszervezetek kivétel nélkül kivették részüket. Rosta Sándor VB. elnök köszöntötte a megjelent öregeket, Tőke János Kossuth dijas tsz. elnök megköszönte munkásságukat és elbucsuztatta a nyugdijasokat, és Dr. Uhlár Tivadar körzeti orvos egészségügyi jó tanácsokkal látta el az idős koru ünnepelteket. Utána kulturmüsor következett, majd a teritett asztal mellett magyar nótákat hallgattak és énekeltek a falu öregjei.

Az Öregek Napja mindhárom körzeti községünkben megrendezésre került. 1968-ban Vönöckön 12o, Merseváton 72 és Kemenesszentmártonban 35 öreget köszöntöttek.

A jubileumi évfordulók közeledése ismét fellenditette a művészeti csoportok életét. Az 5o éves nagy rendezvények méltó megünneplése céljából megalakult a népitánc-csoport,mely mindhárom megemlékezésen ujabb táncokkal kedveskedett a közönségnek.

Az énekkar lecsökkent létszámát sikerült fiatalokkal kiegésziteni. Igy 5o-6o között volt az énekkari tagok száma. Főbb szerepléseik: helyi megemlékezés, Tanácsköztársaság Müvészeti Szemle, Járási Szinvonalverseny. Zárófoglalkozás: Májusi fa - luszerenád. A kastély iskola emeleti teraszáról május elsejét köszöntve éjjel 11-12-ig az énekkar tagjai 1 órás dalos összeállitással köszöntötték az "Édes május" megérkezését. A májusi dalokon kivül mozgalmi dalok és népdalok csendültek fel az első májusi éjszakán.

Az irodalmi szinpad ismét megalakult, de most csak fiatalok lettek a tagjai /17 fő/. A csoport oratórikus formában méltóan tükrözte az ünnep nagyságát és eszmei tartalmát. Az uj csoport saját összeállitással szerepelt, vezetője Gaál Dezsőné müvelődési otthon igazgató.

Főbb szerepléseik: Őszirózsás Forradalom 5o. évfordulójára:
"Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek."
A KMP 5o. évfordulójára: "Óh élj, évforduló"
A Tanácsköztársaság 5o. évfordulójára:"Emléke bennünk nőve nő"
Az utóbbi müsorösszeállitással résztvett a csoport a Tanácsköz-

társaság Müvészeti Szemlén és a Járási szinvonalversenyen.

Az 128o lélekszámu községből 65 fő szerepelt a járás által megrendezésre került müvészeti szemléken.

Ebben a szellemben kezdték meg a vönöcki müvelődési otthon müvészeti csoportjai a felkészülést, hogy a felszabadulás 25. évfordulóját müvészeti szinvonalon és tartalmi mélységben ünnepelhessék.

"A mü nem annyira a müvész mint inkább azok által él,
akik szeretik a müvészetet, s azért szeretik
mert keresik a tiszta emberséget."

. - . - .

VÁROSI KÖNYVTÁR Tulajd.
93428
CELLDÖMÖLK

T A R T A L O M

ÁLTALÁNOS és KÖZÉPISKOLÁK TÖRTÉNETE:

Boba	1
Borgáta	15
Celldömölk Fiuiskola	21
Celldömölk Leányiskola	45
Celldömölk II.	67
Csönge	99
Duka	109
Egyházashetye	125
Izsákfa	137
Jánosháza	145
Karakó	161
Keléd	167
Kemeneskápolna	173
Kemenesmagasi	179
Kemenesmihályfa	191
Kemenespálfa	199
Kemenessömjén	2o3
Kemenesszentmárton	215
Kenyeri	221
Kissomlyó	237
Köcsk	243
Mersevát	251
Mesteri	255
Nagysimonyi	261
Nemeskeresztur	275
Nemeskocs	283
Ostffyasszonyfa	289
Pápóc	3o5
Szergény	315
Tokorcs	319
Vönöck	323

Gimnázium Celldömölk 337
410. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola Celldömölk 351
Zeneiskola Celldömölk 343
Lenin uti Napköziotthonos Óvoda Celldömölk 357
Napköziotthonos Óvoda Jánosháza 359

NÉPMÜVELÉSI INTÉZMÉNYEK TÖRTÉNETE: 365

Járási Müvelődési Központ Celldömölk 367
Müvelődési Otthon: Boba 395
Borgáta 401
Celldömölk II. 413
Csönge 417
Duka 423
Egyházashetye 427
Izsákfa 431
Jánosháza 437
Karakó 447
Keléd 453
Kemeneskápolna 463
Kemenesmagasi 471
Kemenesmihályfa: 479
Kemenespálfa 485
Kemenessömjén 497
Kemenesszentmárton 505
Kenyeri 511
Kissomlyó 517
Köcsk 523
Mersevát 539
Mesteri 545
Nagysimonyi 549
Nemeskeresztur 553
Nemeskocs 561
Ostffyasszonyfa 571
Pápóc 575
Szergény 579
Tokorcs 585
Vönöck 591
Járási Könyvtár Celldömölk 385